LOGICAE CHRYSOSTOMI IAUELLI ORDINIS PRAEDICATORUM COMPENDIUM, …

Crisostomo Iavelli

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
1 B
7

Digitized by Google

LOGICAE CHRYSOSTOMI IAVELLI ORDINIS PRÆDICATORVM,

COMPENDIVM,

OPERE AC DOCTRINA,
iuxta librorum Logicæ Ariſtotelis ordinem mirabili breuitate confectum.

QVAE OMNIA MVLTO, quam antea ſunt à nobis accuratius emendata.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, MDC.

Apud Lucium Spinedam.

TRACTATVVM
qui in eo continentur.

PRIMVS eſt de præcognoſcendis.
Secundus, de Partibus propoſitionis.
Tertius, de Propoſitione.
Quartus, de Quinque Vniuerſalibus.
Quintus de Prædicamentis.
Sextus, de Syllogiſmis formalibus.
Septimus, de Suppoſitionibus.
Octauus, de Ampliationibus, & Appellationibus.
Nonus, de Conſequentijs.
Decimus, de Probationibus Terminorum.
Vndecimus de Syllogiſmo demonſtratiuo, in quo continetur Ariſtotelis doctrina in lib. Poſter.

CHRYSOSTOMVS CRESCENTIO SVO BENE AGERE.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ANimaduertens Creſcenti fili ſortitum te fuiſſe a ſummo rerum conditore ingenioſum, docilemque animum tam moralibus, quàm ſpeculatiuis habitibus facile decorandum nefarium profecto, atque impium quid commiſse me arbitrarer, ſi te quem (vt ita dixerim) intellectualiter genui, & a primis annis probatis moribus formare conatus ſum, permitterem iam adoleſcentem vulgaribus terrenis atque mechanicis, vt degenerem, & mente depreſſum artibus & ſtudijs inuolui, at rectius dixerim demergi atque fœdari. Cõſtanti igitur atque inflexibili propoſito ſtatui Deo optimo aſpirante, te in limite diſciplinabilis adoleſcentiæ iam conſtitutum, & in grammaticis græcè latineq; apprimè eruditum, ad eam quã appellamus Logicã ſiue Dialecticam, vtpote modum, & regulam ſciendi, rectiſſimo calle deducere, & erudire. Hæc namque vnica eſt clauis, & ianua ad quoſcunque ſcientificos habitus. Sine ea cæcutiens intellectus neſcit quo tendat. Nam logica, ſecundùm magnum Albertum, latitantem veritatem apperi, errores dam-

nat, falſitatem oſtendit, & rectum lumen, quo in omni veræ contemplationis opere dirigimur, oſtendit. Hac vt fidiſſimo duce ad phyſicas mathematicaſque diſciplinas, & ad diuinam, quam dicimus Metaphiſicā, patebit tibi additus. Sine ea nullus artifex, ſiue practicus, ſiue ſpeculatiuus preualet, & quicūq; abſque Logica docent, aut addiſcunt, diſputāt aut dictā, ſuadent, aut determinant, in incertum conceptur, & uoces, & propoſitiones, & rationes iactant. Ergo per Logicam omnes ſine ea nullæ poſſunt uenari, acquiri et perfectè ſciri artes. Vt autem perrectas ſemitas planas, & faciles ingeniolum tuum non ui, ſed natura docilem, iuxta uota mea dirigere ualeam, ne multiplicibus, & obſcuris, & contra ſe inuicem pugnantibus ſcribentium in hoc negocio, tum realiter, tum ſophiſticè, ſiue terminaliter tractatibus inuoluaris, formaturus ſum tibi atque ordinaturus, iuxta mei conſuetudinem, & innatam proprietatem totius Logice compendium ad eam, quæ eſt apud Ariſtotilem, & non aliter Iſagogicum, reſolutum, clarum, & ordinatiſſimum. Quod non modo tibi, ſed & profuturis ſeculis bonarum artium amatoribus quàm utile fiet. Hoc tu, cuique ſimiles ueluti ſtella immobili, & clara duce pedetentim, & gradatim ad optatiſſimum philoſophię portum deducemini. Ne dubiter. Vale ingeniale decus, nec patiaris tantos taleſque tui gratia ſumptos fruſtrari labores.

RE-

REVERENDI MAGISTRI Chryſoſtomi, Iauelli Canapitij Ordinis Prædicatorum,

Compendium Logicæ Iſagogicum ad eam, quæ eſt apud Ariſtotelem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ORdinaturus Logicæ compendium pro neophitis, intendo non recedere à via peripatetica. Quod dico, vt præſeruem me à ſophiſtarum captiunculis, quæ magis addiſcentes confundunt, quam dirigant. In quibus nonnulli per totam vitam laborant, & inſudant, & nunquam ad veras doctrinas pertingunt. Neque enim verè ſcire deſiderant, ſed id tantùm, quod ſecum diſputantes ineſcant, atque decipiant. Erit igitur adoleſcentes præſens compendium, vt introductorium ad ea omnia, quæ Ariſtoteles diffusè in ſingulis ſuæ logicæ libris detractauit. Diuidemus autem ipſum in vndecim tractatus.

Primus erit, de aliquibus, vt vniuerſalibus principijs præcognoſcendis.

Secundus, de partibus propoſitionis.

Tertius, de propoſitione.

Quartus, de quinque vniuerſalibus, ſiue prædicabilibus.

Quintus, de anteprædicamentis, & prædicamentis, & poſt prædicamentis.

Sextus, de ſyllogiſmo formali.

Septimus, de ſuppoſitionibus proprijs, & improprijs, relatiuis abſolutis.

Octauus, de ampliationibus, & appellationibus.

Nonus, de conſequentijs.

Decimus, de probationibus terminorum.

Vndecimus, de ſyllogiſmo demonſtratiuo, in quo continebitur tota doctrina Ariſtotelis in libro poſter.

IN hoc primo tractatu agendum eſt de aliquibus vniuerſalibus, vt principijs, ſine quorum præcognitione veniremus in omnibus ſequentibus per incognita.

Hæc autem erunt ſeptem, & ſic præſens tract. continebit ſeptem capita.

Primo, q̃s fuerit veræ logicæ primus & ſufficiens auctor.

Secundo, quid ſit, Logica, ſiue Dialectica.

Tertio, quod Logicæ adæquatum ſubiectum.

Quarto, quæ ſit Logicæ vtilitas, vel neceſſitas.

Quinto, qualis ſcientia ſit, & ſub qua parte ſcientiæ continetur.

Sexto, Quomodo in partes ſuas diuidenda ſit.

Septimo, a quo primo incipiendum eſt in Logica.

Quis fuerit veræ Logicæ primus auctor. Cap. I.

IN primo capite declarandum eſt quis fuerit veræ Logicæ primus auctor. Tu igitur aduerte, quòd Ariſt. 2. lib. Elenchorum c. vlt. refert modum, quo reliquæ ſcientiæ, & artes primo inuentæ ſunt. Deinde quomodo ſucceſſu temporis complementum ſuſceperit. Refert etiam modum, quo Logica inuenta eſt primò, & ſufficienter tradita.

Quantum ad primum, inquit Ariſt. quòd quælibet ſcientia, & ars ab aliquibus primis inuenta quidem eſt, & excogitata. valde tamen imperfectè; à poſterioribus autem paulatim & ſubtilius elaborata adeo incrementum ſuſcepit, quòd tandem completa eſt. Tu tamen aduerte, q̃ vt inquit Ariſt. illud primum in qualibet arte, & ſciencia inuentum licet paruum ſit, vtilius tamen ac melius eſt poſterioribus inuentis, & additis: eſt.n. primum ſcientiæ, aut artis principium. Licet autem prima principia inuenta ſint parua in magnitudine, ſunt tamẽ maxima in virtute, quoniã ab ipſis totum pendet. Nam ſicut arbor miræ altitudinis virtualiter continetur in paruo ſeminis grano, ex quo generatur, ſic ars, & ſcĩetia virtualiter continentur in primis ac breuibus principijs, à pri-

mis

mis auctoribus inuentis. Sicut aũt principium primũ artis & ſcientiæ à primo inuentum quantuncunque paruum ſit, eſt tamen optimum, ſic & difficilimum eſt. neque enim primus inuentor accepit ab alio, neque in parte, neque in toto, ſed longa & ſagaci inueſtigatione tandẽ à ſe inuenit. Hinc eſt, quòd, vt inquit Ariſt. principia prima inuenire per difficile eſt, facile eſt aũt inuẽtis addere. Ideo ex 2. Metaphyſicæ agẽdæ ſunt gratiæ primis inuentoribus. Nam, ſi illi non fuiſſent, poſteriores arti, aut ſciẽtiæ nõ addiſſent, nec ad complementum perduxiſſent. Hoc igitur modo aliæ artes ſcientiæ inuentæ ſunt, ac ſufficienter traditæ, quia. ſ. primi prima inuenerunt principia, parua quidem magnitudine, & pauca numero, ſed maxima, & plurima virtute. Deinde famoſiores magiſq; exercitati addiderunt multa, & poſteriores ex multis collegerunt magis certa, ſuperfluis aut incertis, aut erroneis reiectis, ſicq; tandem ars, & ſcientia huiuſmodi non ſolum incrementum, ſed & complementum ſuſcepit. Per hunc modum dicit Ariſt. in 2. Elenchorum oẽs ſcientiæ rethoricę inuentæ, & acquiſitæ ſunt. Nam poſt primos rethoricæ inuentores ſecutus eſt Theſias, poſt Theſiam Theodorus, poſt illum multi multa inuenerunt, & addiderunt. Hinc ars ipſa maximum iam habet incrementum. & in ſecundo Metaphyſicæ exemplificans de muſica inquit. Nam ſi Timotheus nõ fuiſſet, multam melodiam nõ haberemus. Si autem Phirnis, non præceſſiſſet Timothæum, Timotheus non fuiſſet inſtrũctus in principijs muſicæ, nec eã auxiſſet. Aliæ igitur artes & ſcientiæ, primos habuerunt auctores, à quibus principia, deinde poſteriores, a quibus paulatim augmentum receperunt.

Quantum ad ſecundum aduerte, vt teſtatur Ariſt. in fine libri ſecundi Elenchorum, ꝙ licet aliæ artes, & ſcientiæ ante Ariſtotelem inuentæ & augmentatæ fuerint per famoſos auctores, vt patet de Scientia naturali per Thaletem, & Meliſſum & Empedoclem, & Heraclitũ, licet admixtũ multis erroribus tradiderint, quos ipſe Ariſt in omnibus phyſicę partibus reprobat. De mathematicis per Pythagoram & Euclidem antiquiſſimos ægyptios. De diuinis per Mercurium Termegiſtrum & Heſiodum. De moralibus per Socratẽ, &

Platonem,& ſic intellige de reliquis artibus: tamen logicæ ſcientia ante Ariſtotelem inuenta non fuit. Nihil enim inuenimus de ea ordinatè,traditum,quo vt regula ſciendi dirigi poſſet adiſcentis intellectus ad alias ſcientias acquirendas. Nam, vt legimus apud Platonem in Gorgia,& Protagora, & Euthidemo ſi logica, quam ſophiſtæ conabantur oſtendere ſe habere,non ad ſciendum, ſed ad decipiendum vtebantur, totumq; ſtudiũ eorum erat reddere diſcipulos verè, ſed apparenter ſcientes,cum verè nihil in fine diſcendi retinerent, niſi captiunculas, friuolasq; ac deceptorias rationes. Hos igitur Socr. & Plato ſemper inſectati ſunt, vt pote non bonarum artium doctores,ſed & deceptores ac illuſores humani ingenij.Verũ, quia nec Socr.nec Plato artem hanc adepti ſunt,ideo doctrinalem ordinem,nec in ſophiſtis reprobandis, nec in proprijs conceptibus enucleandis ſeruare potuerunt, & licèt potentes eſſent ad interrogãdum,ſiue dubitandum,non tamen ad reſpondendum,& ſoluendum, propter logicæ carentiam. Vnde Socrates fatebatur ſe quidem ſcire interrogare, at reſpondere neſcire. Vt igitur vera ſciendi regula directiua humani intellectus in artibus, & ſciẽtijs inueniretur,datus eſt nobis ab auctore naturæ, Ariſto. qui ſuo pene diuino ingenio primus logicam vera inuenit, & ſecundùm omnes partes ordinauit ac perfecit, vt declarabimus infra diuidentes logicam deſcriptam ab Ariſto. in partes, & aſſignabimus earum ſufficientiam]. Quoniam igitur Ariſtoteles hanc primus inuenit, & perfecit,ideo ei,tamque primo inuentori, gratiæ habendæ ſunt. Quod,& ipſe innuit in fine ſecundi Elenchorum,dicens.De rhetoricis erant multa,& antiqua dictę.

[De ſyllogiſmis aũt omnino nihil habuimus prius aliud dicere,quam quod attributione quærentes per multũ tẽpus laborauimus. Si aũt videtur nobis conſiderantibus velut eſt his,quæ a principio erant, habere artem hanc ſufficienter ſuper alia negocia,quæ ex traditione adaucta ſunt, reliquũ erit omnium veſtrum,vel eorum, qui audierunt hoc opus, omiſſis quidem artis indulgentiam, inuentis autem multas habere gratias.] Hæc de præſenti capite dicta ſint.

Quid ſit logica, ſiue dialectica. Cap. II.

IN ſecundo capite ordo doctrinæ requirit, vt manifeſtẽmus q́d ſit Logica, ſiue Dialectica. Oportet enim in vnaquaque arte. & ſciẽtia p̄cognoſcere quid ſignificetur per nomen illius ſciẽtiæ, & artis, de qua tractandũ eſt, aliter addiſcẽs ſemper ꝑ incognita tẽderet. Verũ ante quã deſcẽdamus ad verã logicæ diffinitionẽ, p̄ſcire te oportet quid ſit ꝓpriè diffinitio, q̃uo differt à deſcriptione, & ethimologia. & interpretatione. deinde deueniemus ad propoſitum noſtrum.

Tu igitur aduerte, ꝙ in doctrina Ariſtotelis, Diffinitio eſt oratio indicans, quid ſit res per eſſentialia. i. per ea, q̃ ſunt de eſſentia, & ſubſtãtia rei, & ſine quibus rei natura dari nõ poteſt, & hæc eſt vera, & proprijſſima diffinitio, v.g. Homo eſt animal compoſitum ex corpore humano, & anima rationali. hęc eſt vera diffinitio, quoniã dicit, & manifeſtat naturam, hominis ſufficienter: & facit ipſum differre à quolibet alio animali, & datur per ſubſtãtialia hominis, quæ ſunt corpus humanum, & anima rõnalis, & vtrunque eſt ſubſtantia. Diximus, ꝙ diffinitio eſt oratio: quoniam ſolus vnus terminus non facit diffinitionem, ſed oportet ſaltem eſſe duos, quorum vnus ſit genus, tanquam magis communis, & alter differentia conuertibilis cum diffinito, vt tibi declarabimus in tract. de prędicabilibus, requiritur, & copula. i. verbũ ſubſtantiuum, vt p̄dicetur diffinitio de diffinitio, vt hic. Homo eſt animal rationale. Homo eſt diffinitum, animal rationale eſt diffinitio, per ly eſt, prędicatur diffinitio de diffinito, ex cõſequenti cõſtat, ꝙ diffinitio eſt oratio. Diximus indicans quid ſit res per eſſentialia, vt diſtinguatur diffinitio vera à deſcriptione, & ethimologia, & interpretatione. eſt enim deſcriptio oratio indicãs, quid ſit res per accidentalia propria, id eſt q̃ ſoli deſcriptione conueniunt, vt deſcriptio hominis eſt hęc. Homo eſt animal ſtaturæ rectæ, riſibile, & beatificabile. Nam ſtatura corporis recta. & riſibilitas, & beatificabilitas ſunt ꝓprietates cõſequẽtes ſola natura hominis. Quid autem ſit rei proprietas, & quomodo emanat à forma rei, & eius ſpecifica differẽtia, dicemus in tract. de prædicabilibus.

Ethimologia verò eſt manifeſtatio vnius termini minus

noti,

noti, addiſcenti per alium terminum magis notum, & prius notum apud eundem, ſtando tamen in eodem idiomate, vt quando, exponimus, hunc terminum ſol, quaſi ſolus lucẽs, & cœlum, quaſi oĩa inferiora cœlans, ſiue tegens, & læpus quaſi animal leuium pedum.

Interpretatio autẽ eſt vnius termini declaratio ex vno idiomate in alio. vt chiorius. græcè eſt dominus latinè, & phyſis græcè eſt natura latinè, & in hoc ſenſu omnis ſermo, ex vno idiomate verſus in aliud, dicitur interpretatus, & verſio eſt translatio, ſiue interpretatio, & vertens dicitur interpres, ſiue translator. Conſtat igitur quomodo per ly eſſentialia differt vera diffinitio a deſcriptione, & ethimo, & interpretatione.

His declaratis accedendum: eſt ad diffinitionem verã logicæ, & deſcriptionẽ, & ethimologiã, & interpretationem.

Quantum ad veram diffinitionem ſic vniuerſaliter diffinitur, logica eſt ſcientia rationalis diſcetiua veri a falſo.

Dicitur ſcientia rationalis, vt diſtinguatur a ſcientijs, & artibus realibus, quales ſunt Phyſica, Mathematica, & Metaphyſica, &c. Quare autem, & quomodo ſit ſcientia rationalis, declarabitur tibi in cap. quinto.

Dicitur diſcretiua veri a falſo, vt in hoc diſtinguatur a cæteris ſpeciebus ſcientiæ rõnalis, quę ſunt Grãmatica, Rethorica, & Poetica. Nam Grãmatica regulat intellectum, & verſatur circa ſermonẽ congruũ, & incongruũ. Rethorica, circa ſermonẽ cõptum, & incomptũ, ſiue ornatũ, & inornatum. Poetica, circa ſermonẽ delectabilẽ, & in delectabilem. Logica verò facit intellectũ diſcernere inter ſermonem verum, & falſum. Nam, vt tibi declarabitur, per logicam ſcire poteris, quæ oratio ſit vera, aut falſa. idẽ intellige de diffinitione, de diuiſione, de conſequẽtia, de ſyllogiſmo, de quocunq; alio modo argumentandi. De vero autẽ, & falſo grãmaticus, vt grãmaticus, ſimpliciter rethoricus, & poeta, vt ſic, non curant, ſufficit.n. Grãmatico ſi orationẽ congruam fecerit, & Rethorico ſi ornatã, & poetæ ſi delectabilem; ſi autem cum hoc ſit vera, erit ſibi per accidens.

Quantum ad deſcriptionem, ſic deſcribi conſueuit. Logi

ca

ea ex omnium artium, omnium ſcientiarũ aptiſſimũ inſtrumentum, ſine qua nulla ars nullaq; ſcientia perfectè ſciri pōt.& hæc quidē deſcriptio ſequitur ex præmiſſa diffinitione. Nam ſicut ex eo, ꝙ homo eſt animal rōnale eſſentialiter ſequitur, ꝙ ſit animal riſibile, & diſciplinabile, vt proprium ſibi; ſic ex eo, ꝙ logica eſt ſcientia rōnalis diſcretiua veri, & falſi. ſequitur vt ſibi proprium, ꝙ ſit noſtro intellectui in acquirendis cæteris artibus, & ſcientijs aptiſſimum inſtrm. Huic deſcriptioni cōſonat ea, q̄ ſolet aſcribi diuo Auguſto, & hæc eſt. logica eſt ars artiũ, & ſcientia ſcientiarũ qua aperta omnes aperiuntur, & qua clauſa oēs aliæ claudũtur. Eidē cōcordat ea, q̄ formatur a Petro Hiſpano in principio ſummularũ ſuarũ ſub nomine dialecticæ. ſumit aũt dialecticā ꝓ tota logica, & nō pro parte topicæ, de qua acturi ſumus in 8. tract. Sic aũt deſcribit eā. [Dialectica eſt ars artium]. i. directiua intellectus, vt regula, acquirendi alias artes. [& ſcientia ſcientiarũ]. i. directiua eodē modo intellectus in acquirēdis alijs ſcientijs [Ad omnium metodorum] .i. ſcientiarum [Principia viam habēs.] Nā logica dat nobis viā, & modum cognoſcendi principia aliarũ ſcientiarũ, ex principijs autem cognitis acquirimus ſcientiam pendentem ex ſuis principijs cognitis per logicam. Via autem, quam dat nobis Logica ad cognoſcendum principia omnium ſcientiarum, eſt ars diffinitiua, diuiſiua, inductiua, argumentatiua, de quibus omnibus pertractat Logica, vt declarabimus in locis ſuis.

Et aduerte, quòd ſcientias appellat methodos, eſt autem methodus propriè apud græcum, ꝙ latinus propriè appellat callem: eſt autem callis via ſtricta, breuis, recta cito ducens viatorem ad optatum terminum. Tranſumptiuæ igitur ſcientiæ acquiſitæ per Logicam dicuntur methodi: quoniam per Logicam breui tempore, & rectè ac verè addiſcũtur. Hinc patet, ꝙ qui abſque Logica doceant aut dictant, & ſcribunt, & qui addiſcunt ſemper inordinatè, & infinita prolixitate procedunt, nec vnquam ad verā, & firmam rei notitiam perueniunt, nec ſe in dubijs reſoluere, nec contra impugnantes ſe defenſare poſſunt. Optimum eſt ergo ante omnes ſcientias logicam acquirere, nec cũ logica velle alias

ſimul

ſimul acquirere. Dicit enim Ariſt. in 2. metaph ꝙ abſurdum eſt ſimul quærere ſcientiam, & modum ſciendi, & per modum ſciendi, vt dicit Commentator Auer. intendit logicam, quæ dat modos generales, & regulas, ſecũdum quas in quolibet ſcientia procedendum eſt. Has autem regulas docebimus in tract. 6. 7. 8. 10 Conſtat igitur tibi quid ſit logica diffinitiuè, & deſcriptiuè.

Quantum ad æthimologiam, & interpretationem eius aduerte, ꝙ logica quantum ad id, a quo nomen imponitur apud græcum, interpretatur de ſermone ſcientia apud latinũ eſt enim logos ſermo, ethicos ſciẽtia, & vt ſic niſi aliud addatur, cõis eſt grãmaticæ, & rethoricæ, & poeticæ, & logicæ propriè dictæ. oẽs. n. ſunt ſcientiæ de ſermone, ſed diuerſa ratione, vt docuimus ſupra. Quantũ aũt ad illud, cui nomen imponitur, interpretanda eſt logica ſcientia de ſermone vero, & falſo, & ſic eſt ſciẽtia diſtincta a grãmatica, & rethorica, & poetica, cõtenta tñ ſub logica vniuerſaliter dicta vt eſt ſciẽtia de ſermone, &c. Et quoniam cõſiderare ac pertractare habemus de logica directiua veri, & falſi, & nõ abſolutè, & vniuerſaliter dicta, ideo ſua æthimologia ac interpretatio erit hæc, vt nõ detur ꝑ manifeſtiora; logica eſt ſciẽtia ſermonis veri, & falſi in qualibet ſciẽtia, & arte diiudicãdi, vt ab his, quæ vidẽtur primo aſpectu vera, & nõ sũt, & ab erroribus ac falſis libere vt veritatẽ defenſare, falſitatẽ impugnare, ſophiſticas rationes cõtra verũ ſoluere diſcamus, & rectum limitem in omni rationis opere proſequi ac conſeruare. Dialectica verò exponitur a Petro Hiſpano, quaſi duorum ſermo vel ratio, ſcilicet arguentis, & reſpõdentis in diſputatione. Verum melius eſt, vt exponatur dialectica quaſi diſputatiua, deriuatur enim apud græcum a dialegome, ꝙ eſt diſputo latinè. Hæc de præſenti cap. dicta ſint.

Quod ſit eius ſubiectum circa quod verſatur. *Cap. III.*

IN tertio capite inueſtigandum eſt, quod ſit ſubiectum in Logica, circa quod verſatur. Sed antequam deſcẽdamus ad reſolutionem propoſiti duo proponenda ſunt.

Primo, quot modis conſueuit accipi ſubiectum in doctrina Ariſt.

Secundo,

Secundo, quas conditiones oportet attribuire ſubiecto ſcientiæ,& artis.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ ſubiectum dicitur qua dupliciter. Primo, de eo, ꝙ præponitur verbo in oratione, vt homo eſt animal, homo apud logicum dicitur ſubiectũ, animal dicitur prædicatum,eſt dicitur copula. & aduerte, ꝙ id,quod dicit grammaticus ſuppoſitum,dicit logicus ſubiectum, & quod dicit appoſitum, dicit logicus prædicatũ, & quod dicit verbum,dicit logicus copulam. Copulat enim, & coniungit verbum,prædicatum cum ſubiecto. Secundo, dicitur de omni ſubſtãtia, quæ in ſe recipit aliquam formã vel accidens, & in hoc ſenſu dicimus manum eſſe ſubiectũ caloris, quia in ſe recipit calorem, eodẽ modo lapis in quo fit figura Mercurij dicitur ſubiectũ figuræ. Corpus in quo recipitur anima, dicitur ſubiectum animæ. Intellectus in quo recipitur ſcientia dicitur ſubiectum ſcientiæ. Tertio, dicitur de partibus materialibus,ex quibus aliquid componitur,& in hoc ſenſu lapides, & ligna, & claui, & cementũ dicuntur ſubiectum domus, vt pro eodem ſumatur ſubiectum, & materia ex qua res fit. Quarto,dicitur de eo, circa quod agendum aut curandum, aut cognoſcendum intẽdit hõ,& in hoc ſẽſu domus eſt ſubiectũ ædificatoris, dũ fabricatur, corpus humanũ eſt ſubiectũ medici, dũ ipſũ medicatur, cœlũ eſt ſubiectũ aſtronomi dũ circa ipſũ ſpeculatur, ens mobile,ſiue corpus mobile eſt ſubiectum phyſici,&c. Et dicitur ſubiectũ circa,qđ verſatur artifex & ſciens,ſiue ſpeculãs, & cõſiderans. Relictis alijs modis ꝑ nũc, intendimus declarare qđ ſit ſubiectum logicæ, iuxta quartum modum.

Quantum ad ſecundum aduerte, quod ſubiectum ſumptum quarto modo tres oportet habere conditiones ſimul iunctas, ita quod ſi vna deficit, non erit verè ſubiectum. Primo, oportet eſſe principale conſideratum in ſcientia. Vnde nullum ſecundario, aut conſequenter conſideratum poteſt eſſe verè ſubiectum in ſcientia, verbi gratia. In arithmetica par, & impar, binarius aut ternarius, aut quęcunque alia numeri ſpecies non poſſunt eſſe verè ſubiectum, ſed numerus, vt numerus.

Primo

Primo enim, & principaliter conſiderat de numero, conſequenter autem de proprietatibus, & ſpeciebus numeri.

Secundo, oportet, ꝙ omnia cõſiderata ĩ arte, aut ſciẽtia, cõſiderẽtur nõ ſecundũ ſe, ſed in ordine ad ipſũ, v.g. Ideo domus eſt ſubiectũ artis ædificatoriæ, quĩ circa ipsa ædificãdũ artifex principaliter, & prima intẽtione intẽdit, & in ordine ad ipsã cõſiderat lapides, vt sũt apti cõſtruere domũ ſimiliter, & ligna, & alia, &c. Nõ.n.cõſiderat lapides vt sũt inanimati neq; ligna, vt vegetabilia, neq; clauos ferreos, vt minerales, hæc.n.ad cõſiderationẽ phyſici pertinent, ſed vt partes aptæ ex quibus conſtruatur, & firmetur domus.

Tertio, oportet, vt per ſubiectum ſcientiæ, & artis ſufficienter differat ipſa a quocunque alia. Ideo grammatica differt à rhetor. quia in ea ſubiectũ eſt oratio cõgrua, in rhetorica autem oratio cõpta. & arithmetica differt à geometria, quia in ea ſubiectum eſt numerus, in geometria autem quantitas continua diuiſa in lineam, & ſuperficiem, & corpus vt declarabimus in prædicamento quantitatis.

His prænotatis aduerte, ꝙ cum Logica ſumatur dupliciter, vt ſupra iam diximus.ſ.vniuerſaliſſimè, & propriè, vniuerſaliſſimè quidem, vt ſub ſe continet grammaticam, & rhetoricam, & poeticam, & logicam argumentatiuam. Propriè verò, vt eſt ſcientia diſtincta à prædictis, & dicitur ſciẽtia rationalis, & argumentatiua, ſubiectum in illa vniuerſaliſſimè ſumptę eſt ens rationis.i. ens fabricatum ab intellectu, & non habet eſſe extra intellectum, quales ſunt termini, ſiue dictiones componentes orationem congruam, aut ornatam, aut delectabilem, aut veram, & ſuum oppoſitum, & argumentatio quæ componitur ex propoſitionibus modo quo dicemus in tract. vi. Et quidem quòd ens rõnis ſit ſubiectũ ĩ Logica vniuerſaliſſimè ſumpta, ꝓbatur ſic. Sicut ſe habet ſciẽtia realis, vt phyſica, Mathematica, & Metaphyſica ad ens reale, ꝙ eſt ens extra intellectũ, vt homo, terra, cœlum. &c. ſic ſcientia rõnalis ſe habet ad ens rõnis, ſed ſcientia realis verſatur circa ens reale, vt ſubiectũ, ergo ſcientia rationalis circa ens rationis. Sed logica vniuerſaliſſimè ſumpta ẽ ſciẽtia rõnalis, vt dicemus infra, ergo

ſubie-

ſubiectum logicæ vniuerſaliſſimè ſumpte eſt ens rationis. Subiectum autem logicę propriè ſumptè eſt ens rationis, ſub diſcurſu intellectus, quod eſt idem quod argumẽtatio. Et probatur ſic. idem eſt ſubiectum in tota ſcientia rationali, & in qualibet eius parte, ſub diuerſa tamen ratione, ſed ens rationis eſt ſubiectum in tota ſcientia rationalis, quæ eſt logica vniuerſaliſſimè ſumpta, ergo & in qualibet eius parte ſub diſtincta ratione. partes autem totius ſcientiæ rationalis ſunt grammatica, cuius ſubiectum eſt ens rationis cõgruum, & incongruum; & rhetorica, cuius ſubiectũ eſt ens rationis ornatum, & inornatum, & poetica. cuius ſubiectum eſt ens rationis delectabile, & indelectabile, & logica propriè dicta. cuius ſubiectum eſt ens rationis ratiocinatiuum, quod eſt idem quòd argumentatio. Pręterea, vt videbis infra, tractabimus de terminis, & nomine, & verbo ꝑ reſpectum ad orationẽ, quoniã ſunt cõponentes orationẽ, & de oratione ꝑ reſpectũ ad propoſitionẽ, & de propoſitione ꝑ reſpectu ad argumentationem, & illic erit ſtatus. Cum igitur omnia conſiderata logica ꝓpriè dicta cõſiderẽtur in ordine ad argumentationẽ, ſequitur, argumentationẽ, quæ eſt idem cum ente rationis diſcurſiuo, vt ita loquar, eſſe in ea ſubiectum. Hæc de præſenti cap. dicta ſunt, ne ingenium nouitijs confundamus. Nã quid ſit ens rationis & ens reale abundantius dicemus in principio quarti tractatus.

Quæ ſit logicæ vtilitas, & neceſſitas. Cap. IIII.

IN quarto cap. declarandum eſt, ſi logica propriè dicta eſt nobis vtilis, & neceſſaria. Sed antequã ad reſolutionẽ propoſiti deſcendamus. manifeſtandum eſt quibus modis aliquid ſit vtile, & neceſſarium. Tu igitur aduerte, quòd vtile eſt illud, quod propter aliud appetitur, vt deſeruiat appetenti conſequi optatum. Sic equus dicitur vtilis quia deſeruit ſeſſori in delatione propriæ perſonę, aut alicuius oneris. Vtile autem eſt aliquid duobus modis:

Primo, aliquid dicitur vtile, ꝙ licèt ĩ ſe, & ſecundũ ſui naturã nõ ſit appetibile, nec amabile, imò abhominabile, tantũ in ordine ad aliquẽ finẽ amatũ conſequendũ eſt appetibile. Hoc modo medicina fœtida, & abhominabilis, dicitur

vtilis,

vtilis, pro quanto deſeruit infirmo ad conſequendã ſanitatem, quæ alias nullo modo eſt appetibilis.

Secũdo, aliquid dicitur vtile, qđ & in ſe eſt appetibile & ꝑ reſpectum ad alterum conſequendũ. Hoc mõ medicina delicata, & odorifera eſt vtilis, quoniã nõ ſolũ ĩ ordine ad cõſequẽdam ſanitatem, ſed etiam ſecundum ſe eſt amabilis.

Neceſſarium dicitur aliquid, ſine quo res nõ poteſt eſſe aut fieri, aut acquiri, aut ſeruari, vt cib. eſt neceſſarius volenti viuere, & nauis neceſſaria volenti transfretare. Hoc autẽ licèt pluribus modis dicatur, pro nunc ſufficient duo modi.

Primo, aliquid eſt neceſſariũ, ſine quo res deſiderata nõ poteſt abſque maxima difficultate acquiri. Sic equus dicitur neceſſarius eunti Romam, quoniam, & ſi pedeſter poſſet ire, id tamen ſummè difficile ſibi foret.

Secundo, aliquid eſt neceſſarium, ſine quo vllo modo poteſt finis intentus haberi. Sic cibus eſt neceſſarius, ſimiliter & reſpiratio intendenti viuere.

His præhabitis dico pro reſolutione ꝓpoſiti, quòd logica nõ eſt vtilis primo modo. nam licet in ſe ſit aſpera, & difficillima addiſcenti, tamen in ſe non eſt abhominabilis, cũ ſit vera ſcientia, & perfectiua ac acuitiua ingenij, vt alias declarabimus. Cũ igitur ſcire vniuerſaliter ſit nobis appetibile, ſequitur ꝙ logica in ſe ſit appetibilis, ſicut grãmatica, & rhetorica, ex conſequenti nõ eſt vtilis primo modo. eſt aũt vtilis ſecũdo mõ, quoniã & ſi in ſe ſit appetibilis, tãtũ ex ſua prima intentione ordinatur, vt deſeruiat intellectui in acqſione aliarum ſcientiarum, & ideo eſt vtilis ſecundo modo, eſt enim logica vtilis intellectui inquirẽti, & venanti veritatem in alijs ſcientijs, ſicut canis ſolertiſſimus venatori.

Quo ad neceſſitatem aliqui dicunt ipſam neceſſariam primo modo, & etiam ſecundo. Arbitrantur. n. ꝙ ſine logica nulla ſcientia poteſt omnino acquiri, ſicut ędificator ſine arte non poteſt ædificare. Sed id non videtur rationabiliter dictum. nam ante Ariſt. inuentorẽ logicę, vt ſibi attribuit, apud Ægyptios, & Arabes, & Græcos ſapientiſſimi fuerunt, & præcipuè in mathematicis, vt teſtatur Ariſt. in proœmio metaphyſices, & iuriſtæ habent ſcientiam ciuilem, & tamen

non

non incumbũt ſtudio Logicæ, & ideo melius eſt ſic diſtinguere. Logica eſt duplex, ſcilicet naturalis, & artificialis, naturalis eſt diſcurſus innatus cuilibet vſui rationis. Nã cum diſtinguatur homo ab intelligentijs ex eo, ꝙ illæ ſũt mere intellectuales, homo autẽ rationalis: illæ ſimpliciter intelligunt, homo autem cũ diſcurſu. hinc videmus idiotã loquentẽ formare conſequentias conditionales; ſyllogiſmum expoſitorium, & multis modis arguere, & hãc naturali via argumentatiua proceſſerunt antiqui, & procedũt iuriſtæ. Verũ, quia natura per artem perficitur, & ſine arte valde defectabiliter operatur, vt patet in cantante, ſine cytharizante ex naturali ſiue habitudine, anteꝗ̃ artem muſices addiſcat, ideo Logica artificialis neceſſaria eſt primo modo; naturalis aũt ſecundo modo. Nam artificialis dans modũ, recte & abſq; errore definiendi, diuidendi, argumẽtandi, ac reſpondendi, diſponit & facilitat intellectum, vt prompte, & expedite, & ordinate, & reſolute ſe exerceat in prædictis actibus, quibus venatur veritatem, & falſitatem deuitat. & ſine his, ſumma difficultata, & longiſſimo tempore, & admixtione multorum errorum verũ ipſum extinget. ergo ei eſt neceſſaria Logica primo modo. Secundo autem modo Logica naturalis eſt neceſſaria, quoniam hominis natura non ſimpliciter intelligentia, ſed diſcurſu à noto ad ignotũ procedit. Vnde dixit Ariſt. in 1. Metaph. ꝙ hominum genus arte & rationibus, id eſt argumentationibus viuit, id eſt operatur. Vtraque autem Logica eſt argumentatiua, ergo conſtat quomodo eſt vtilis, & quomodo neceſſaria. Hæc de præſenti cap. dicta ſint.

Qualis ſcientia ſit Logica, & ſub qua parte ſcientiæ vniuerſaliter diuiſæ locanda ſit. Cap. V.

IN quinto cap. manifeſtandum eſt, qualis ſit ſcientia logicæ, & ſub quã parte ſciẽtię vniuerſaliſſime diuiſæ cõtineatur. Ne igitur oporteat idẽ ſæpius inutiliter repetere, ꝓponemus ĩ primis vniuerſalẽ ſciẽtię, ſiue philoſophiæ [vt volunt alij] diuiſionẽ. Deinde determinabimus propoſitũ. Quantum ad primũ aduerte, ꝙ ex doctrina Ariſtotelis

colligit hæc vniuerſalis philoſophiæ,ſiue ſcientię diuiſio.

Scientiarum,alia ſpeculatiua, alia practica.

Speculatiuarum , alia realis, alia rationalis.

Realium ſpeculatiuarum,alia phiſica, alia mathematica alia metaphiſica.

Rationalium ſpeculatiuarum,alia gramatica,alia rhetorica,alia poetica,alia logica,ſiue dialectica diſputatiua.

Practicarum,alia actiua, alia factiua.

Practicarum actiuarum, alia ęthica, alia politica, alia œconomica.

Practicæ factiuæ diuidūtur in artibus,quas famoſe dicimus Mechanicas,& cōmuniter ſunt feptē.ſ.lanificiū,militia,nauigatio,agricultura,medicatio,venatio,& ars fabrilis Ad has reducūtur oēs alię,vt facile cognoſcere poteris.

Et nę hęc diuiſio ſit penitus incognita nouitio,dicemus cōpēdioſe,q̄d ſit vnū quodq; prædictæ diuiſionis mēbrū, donec ad philoſophiam trāſeamus. Tūc.n.exactæ de vnoquoq; mēbro quid ſit,& quid ſub ſe cōtineat pertractare intēdimus.Tu igitur aduerte,q̄ apud Ariſtotelē[vt docet in libro 6.Eth.]Scientia,vt diſtinguitur ab opinione,& a fide,eſt certa,& euidēs rei cognitio,quā intellectus acquirit p̄ ſyllogiſmū demōſtratiuū,vt declarabimus in tractatu decimo, p̄ hoc q̄d dicitur certa cognitio , diſtinguitur ſciētia ab opinione.Quæ.n.opinamur nō firmiter cognoſcimus,nec eis adhęremus niſi cū formidine alterius a partis. Per hoc q̄ dicitur euidēs cognitio,diſtinguitur à fide. Nam ea proprie credimus,quib. firmiter aſſentimus, licet ſint nobis immanifeſta,vt credimus Deum creatorem mūdi in tempore,licet potuerit eum creare ab eterno .

Scientia ſpeculatiua eſt illa,cuius finis eſt ſcire ſiue cognoſcere ſubiectum ſuum , vt ſcientia de cœlò , de Deo, de Anima &c. eſt ſpeculatiua . Neque enim per noſtrum ſcire poſſumus Deum, aut cœlum,aut animam operari.

Scientia practica eſt illa,cuius finis non eſt tanrū ſcire, ſed operari circa obiectum ſuum,vt ſciētia medicatiua & domificatiua,neque enim addiſcens ædificare cōtentatur ſcire ædificare,ſed intendit ædificare.

Scien-

Scientia ſpeculatiua realis eſt illa, quæ verſatur circa ens reale, quod habet eſſe extra intellectum, qualia ſunt corpora naturalia & cœlum & diuinæ ſubſtantiæ,& quātitas continua & diſcreta.

Scientia ſpeculatiua rõnalis eſt illa q̃ verſatur circa ens fabricatū ab intellectu.& ꝙ nõ haberet eſſe niſi exiſteret intellectus,quales ſũt termini & dictiones, qb.cõponitur oratio,& ex orationibus cõponitur argumẽtatio.ſimiliter oĩs ſermo cõgruus & incõgruus,ornatus & inornatus,delectabilis & indelectabilis,verus & falſus.Hæc.n.oia non eſſent niſi intellectus ea fabricaret,intellectus autẽ eſt rõ, ideo dicũtur ens rationis,id eſt ens fabricatum à ratione.

Scientia ſpeculatiua realis phyſica eſt illa,quæ verſatur circa ens mobile,ꝙ eſt ens naturale,vt cœlum,& elementa, & clementa.

Sciẽtia ſpeculatiua realis mathematica eſt illa,quæ verſatur circa ens quantũ continuum & diſcretum. Quantũ continuum eſt linea, ſuperficies,corpus,& omnes ſpecies figuræ,& de his omnibus pertractat Geometria. Quantũ diſcretum eſt numerus: & de numero, ac proprietatibus numeri pertractat Arithmetica.

Quid autẽ ſit Grammatica,& Rhetorica,& Poetica,& Logica, in quas diuiditur ſpeculatiua rationalis & circa quæ verſentur,iam diximus ſupra.

Practica actiua eſt illa,quę verſatur circa humanas operationes regulandas,vt bene ac moraliter fiant.

Practica actiua ethica eſt, quæ regulat proprias orationes cuiuslibet hominis volentis bene & virtuoſe viuere.

Politica autem quam latinę dicimus ciuilem, eſt quæ regulat ex regentis prudentia publicas & ciuiũ actionis, vt iuſte & pacifice fiant.

Oeconomica vero,quam domeſticam,aut familiarẽ dicimus,latine eſt,quę regulat patris familias prudentia & auctoritate operationes totius familię,ſecundum quod vnũquenque familiæ gradũ decet: gradus autem ſunt vir, & vxor parentes & filij,dominus & ſeruus:ex his.n.integratur familia in ſpecie humana, vt docet Ariſt. in 1. Polit.

Practica factiua eſt illa,quę verſatur circa artificia manualia,quæ cõiter exercẽtur plebeis animis gratia lucri,& nõ gratia perficiendi intellectum,nec exequendi felicitatẽ: & ideo dicitur mechanica, quia facit hominẽ intẽdere extra ſe,& non intra ſe. ſicut adulter quærens alienã viciare,relinquẽs ſibi ſociatam ad bonũ propriũ & conſtitutionẽ familiæ.Diſtinctio aũt ſua in ſeptẽ artes mechanicas notiſſima ac vulgatiſſima eſt,ideo eam pertrãſeo. Conſtat igitur tibi vniuerſalis ſcientię,ſiue philoſophiæ diuiſio,& cõpẽdioſe quid ſit quodlibet diuiſionis mẽbrũ.Dixi cõpendioſe,quoniã ſi ad vnguẽ & per oĩa vellẽ de his tractare, nouitij ingenium qui ex ſimplici grammatica ſe ad Logicam transferr,nõ docere,ſed cõfunderẽ.Intẽdo aũt Deo propitio ĩ philoſophia naturali,& metaphyſica,& morali,& politica,& œconomica peripatetica reſolute,& diffuſe de ſingulis pertractare. Nunc ſufficit velut paruulis cibũ leuiorem propinare donec ſolidiorẽ naturę virtus ferre valeat. His prænotatis,facile tibi conſtare põt,qualis ſcia ſit logica,& ſub qua ſpecie diuiſionis generalis ſcientiæ cõtineatur. nam ſi interrogeris,qualis ſcientia ſit,reſpondendum eſt,quod rationalis & non realis,ratione iã aſſignata.Itẽ reſpondendum,quod ſpeculatiua & nõ practica:& ſi obijciatur,ꝙ non q̃ritur gratia ſui,ſed gratia acquirendi alias ſcientias per argumentationem,reſpondendum eſt,quod non propter hoc impeditur,quin ſit ſpeculatiua. nã quando dicitur,quod ſciẽtia practica eſt illa,quæ ordinatur ad opus,intelligendũ eſt ad opus,quod ſit alterius potentiæ, quam intellectus.puta ſit actus voluntatis,aut manus aut pedis. Si autem ordinatur ad regulã, dũ opus intellectus, puta quomodo formanda ſit oratio affirmatiua,aut negatiua,quõ argumentandũ ſit ad probandũ cõcluſionẽ phyſicam vel mathematicam,non obſtat quin ſit ſpeculatiuã, aliter nec Aritmetica eſſet ſpeculatiua,ordinatur enim ad numerationẽ,quæ eſt opus intellectus: ſimiliter Aſtronomia non eſſet ſpeculatiua, quoniam ordinatur ad menſurandũ quantitatẽ cœli & ſtellarum & eorum motũ. Eodẽ modo nec grammatica nec rethorica eſſent habitus ſpecu

latiui,

latiui,cum vna ordinetur ad formandum ſermonem congruum & vitãdum incongruum,altera ad formandum ſermonem ornatum,& vitandum inornatum.Conſtat igitur qualis ſcientia ſit Logica & ſub qua parte ſciẽtię vniuerſaliter diuiſæ cõtineatur. Hæc de præſenti cap. dicta ſint.

Quomodo logica in partes ſuas diuidenda ſit. Cap. VI.

IN ſexto capite aduerte,antequã deſcendamus ad diuiſiones Logicæ,ꝙ oĩs recta & valida diuiſio debet eſſe per membra oppoſita: vt hic, colorũ alius albus,alius niger.Si autẽ dicatur,hominum alius albus,alius magnus, diuiſio non eſt valida,quoniam nõ opponuntur album & magnum,quoniã ſtant ſimul in eodẽ.Membra aũt diuiſionis validæ non ſe cõpatiuntur in eodẽ,ſed ſi vnũ affirmatur,alterũ negatur ab eodẽ. Verbi gratia.Si ſortes eſt magnus,ergo nõ eſt paruus Non ſequitur aũt,ꝙ ſi ſortes eſt albus,nõ ſit magnus,quoniã põt eſſe magnus,& albus.Itẽ mẽbra valide diuiſionis debent ſufficiẽter euacuare diuiſum,ita ꝙ nihil contineatur ſub diuiſo ꝙ non cõtineatur ſub aliquo mẽbro diuiſionis. Vnde hæc diuiſio eſt valida. Aĩaliũ aliud rõnale, aliud irrationale. non.n.põt inueniri aĩal quin ſit rõnale,aut irrationale. Hęc aũt nõ eſt valide, aĩalium aliud bipes,aliud quadrupes.nã inuenitur aĩal,ꝙ nullum habet pedẽ,vt vermis,aliud eſt quintupes & aliud octupes,&c.Oportet igitur ſic diuidere Logicã,ꝙ partes diuidentes ſint oppoſitæ, & ſufficienter euacuẽt diuiſum.

Tu igitur aduerte,quod in doctrina Ariſt.fundatur triplex diuiſio logicæ.

Prima eſt hæc. Logicæ alia naturalis, alia Artificialis ſiue ingenioſa.naturalis eſt inditus diſcurſus,quo naturaliter homo vtitur in cogitãdo de agendis:& per ſermonem explicãdo conceptus ſuos ac cõferendo. Componit enim ex ſuo ingenio orationes ex terminis,& propoſitiones & varios modos arguẽdi format,modo ſyllogiſmum,modo enthymema,modo inductionem,modo ab exẽplo.Et hac quidem naturali logica regulati fuerunt antiqui in ſpeculationibus ſuis,& eadẽ regulantur ciuiles & negociatores,

& litigantes, & artifices mechanici,& breuiter omnis homo ratione vtẽs. Et hæc quidem naturalis logica eſt innata promptitudo ad talem diſcurſum,ita quod non ab alio acquiritur, ſed rationale animal naturaliter conſequitur inequaliter iuxta maioris ac minoris ingenij differentias. Nam ſunt aliqui adeo depreſſi ingenij,quòd vix vno gradu deprehenduntur differre a bruto,iſti pro maiori parte non logica naturali,ſed inſtinctu & motu paſſionũ, more animaliũ operãtur. Quidã autẽ ſunt,q vt diuini apparẽt, & adeo vigent ingenio & ſubtiliter intellectus, ꝙ videtur eis ſufficere promptitudo naturalis diſcurrendi,argumentandi, & reſpondendi, Medij autem ſunt innumeri.

Logica ãt artificialis ex qua ex ingenio & lõgo vſu homo adinuenit ſub certis regulis infalibilib⁹, modos & ſpecies ꝓpoſitionũ,de q̃b.dicemus infra,& certas regulas,q̃bus diſcernimus vtiles modos arguẽdi ab inutilibus,& verũ modũ definiẽdi,diuidẽdi,& determinãdi dubia ꝓpoſita,ſecũdũ ſubiectã materiã,vt declarabimus in ſuis ꝓprijs tractatibus,& hæc eſt,quã Ariſt.dicit in 2.Elenc.ſe inueniſſe,& compleuiſſe,& de qua nunc pertractaturi ſumus.

Secũda diuiſio eſt hæc. Logica artificialis diſtinguit in docẽtẽ,& vtẽtẽ. Docẽs q̃dẽ eſt, q̃ tradit formã definiẽdi terminos,& cõponẽdi veras ꝓpoſitiones,& ex eis ꝑ certos modos & figuras formãdi veros ſyllogiſmos & cõſequẽtias & alia argumẽtãdi genera,de q̃b.loquemur infra, & cõiter nõ a proprio ingenio,ſed a docente acquiritur. Hęc eſt,q̃ diximus regulare intellectũ in alijs ſciẽtijs acq̃rẽdis, de qua diximus ꝑ ad omniũ methodorũ principia vim hẽt. Logica vtẽs,eſt ipſamet docẽs, q̃ poſtq̃ dicimus, applicamus alijs ſciẽtijs acquirẽdis,vt optimũ inſtrumẽtũ regulatiuũ intellectus in definiẽdo,diuidẽdo,verũ a falſo diſcernẽdo, in deducẽdo concluſionis ex proprijs principijs,vt tibi manifeſtũ erit in philoſophia naturali. Neque .n.ſcires definire neque diuidere ens mobile,neq; probare ꝓprietates ſubiecti ſciẽtiæ naturalis, niſi in Logica didiciſſes modum definiendi,diuidendi, & demonſtrandi.

Tu tamẽ aduerte,quod licet ſit eadem realiter,ratione

tamē diſtinguitur inquantum docens,& inquantum vtēs. Nam inquantum docens conſideratur in ſe, inquantum vtens reſpicit alias ſcientias.

Tertia diuiſio eſt hæc, Logica docens ſufficienter diuiditur in tres partes.

Prima eſt, in qua tractatur de terminis incomplexis. & hæc diuiditur in duas. In prima, conſideratur de terminis ſecundæ intentionis,& iſtæ eſt liber prædicabilium. In ſecunda, conſideratur de terminis primæ intentionis,& iſte liber prædicamentorum,& poſt prædicamentorum.

Secunda eſt, in qua tractatur de terminis complexis .i. de oratione,& ꝓpoſitione,& hic eſt liber perihermenias.

Tertia eſt, in qua tractatur de argumentatione,& hæc diuiditur in quattuor.

In prima agitur de argumentatione ſyllogiſtica abſoluta & ſimplici, id eſt, non applicata alicui materiæ & hic eſt liber priorum.

In ſecunda, agitur de ſyllogiſmo dimonſtratiuo,& hic eſt liber poſteriorum.

In tertia, agitur de ſyllogiſmo topico, ideſt, probabili, & hic eſt liber topicorum.

In quarta, agitur de ſyllogiſmo fallaci, quē dicimus ſophiſticum, eo quod per ipſum ſolum generatur deceptio & hic eſt liber elenchorum.

Hæc eſt ſumma librorum, quos tradidit nobis Ariſtoteles inuentor logicæ.

Reliquos autē minores tractatus, quos appellamus parua logicalia, nō habemus formaliter ab Ariſtot. Sed poſteriores traxerūt virtualiter ex ꝑdictis libris Ariſtot. ita ꝙ eorū principia iā habuimus ab Ariſtot. vt tibi declarabitur, quādo agemus de cōſequētijs,& ſuppoſitionibus,&c.

Et aduerte, quòd ſufficiētia ꝑdictæ diuiſionis ſumitur hinc. Argumētatio, vt dictū eſt ſupra, eſt principale conſideratum a Logico velut eius finis, nō enim logicam quęrimus niſi, vt acquiramus habitum faciliter,& recte argumentandi ad quamcunque concluſionem. Argumentatio autem eſt quoddam totum coſtans ex propoſitionibus,

vt ibi declarabitur loco ſuo, ꝓpoſitio vero conſtāt ex terminis. cum igitur eadē ſciencia ſit conſideratiua totius & partiū, neceſſe eſt Logicum verſantē circa argumentationē, conſiderare de argumētatione & partibus eius. partes autē eius ſunt duplices: ſ. propinquæ & remotæ. propinq; ſunt propoſitiones, remotę autem termini incomplexi, nā propoſitiones componunt immediate argumentationem. Termini autem incomplexi nō cōponunt eā, niſi quia ingrediuntur propoſitionē. Ex quibus cōſtat, ꝙ pars prima, in qua cōſiderantur termini incōplexi, ordinatur ad ſecūdā, in qua cōſideratur ꝓpoſitio, & ſecūda ad tertiā, in qua cōſideratur argumētatio, & in ea cōpletur intentio logici. Cōſtat igitur qūo diuidēda ſit logica, & quæ ſint eius partes ſufficiēter ipsā diuidētes. Hæc de pręſenti c. dicta ſint.

A quo ſit incipiendum in logica, & quis ordo proſequendus ne confundatur ingenium nouitij. Cap. VII.

IN ſeptimo cap. inueſtigandum eſt a quo primo incipiēdum ſit tractare in logica, & quis ordo in tractandis ſeruandus ſit, ne nouitij ingenium confundatur.

Quantum ad primū aduerte, quod nōnulli conſiderāt Logicā inquantum eſt dialectica, id eſt diſputatiua, alij aūt inquantū verſatur circa argumētationē, q̄ non ſolū poteſt fieri voce, ſed & mente & ſcripto. Primi conſiderantes diſputationē non fieri ſine ſermone, nec ſermonē ſine voce, nec vocē ſine ſono, ideo à ſono tanq̄ à priori & cōmuniori definitiue & diuiſiue dicunt inchoandū. ſecundo loco à voce definitiuæ & diuiſiuę, tertio loco à nomine & verbo, vt habēt eſſe in voce, & cōponunt orationē & propoſitionem vocalē, ex quibus componitur ſyllogiſmus ſiue argumentatio vocalis, qua fit diſputatio inter duos. Hunc ordinē ſeruat Petrus Hiſpanus. & ratio ad hoc mouēs eum fuit, quia conſiderauit, ꝙ Ariſtoteles in ſuo libro perihermenias acturus de propoſitione definit nomen & verbū, vt ſunt eius partes integrales per vocem, quaſi ꝙ non cōſideret de nomine & verbo & oratione & propoſitione & argumentatione, niſi vt deſeruiunt diſputationi, cui non de-

deſeruiunt niſi vt ſunt in voce, reliquit ergo omnia prædi ͨta, vt ſiunt in mente & in ſcripto, & intēdit de modo magis famoſo & notiori ad ſenſum, qui eſt modus in voce.

Alij autem aduertētes, quòd licet modus iſte famoſior & vulgarior ſit, tamen experientes, ꝙ omnia prædicta habent eſſe in anima, in voce, & in ſcripto, nec vnquã proferuntur voce, nec ſcribuntur, niſi prius mente concipiãtur, vnde & dixit[Ariſt. in 1. Perihermenias, ꝙ ea, quæ ſunt in voce, ſunt earum, quæ ſunt in anima paſſionum, ideſt conceptuum notæ, ideſt ſigna, ideo arbitrati non ſunt incipiēdum a voce, nec a ſono, ſed a termino, ideſt dictione.] Nã terminus, vt eſt in mēte, componit propoſitionem mentalem, & vt eſt in voce, componit propoſitionem vocalē, & vt eſt in ſcripto, componit propoſitionē in ſcripto, & quoniam nomen & verbum & oratio poſſunt eſſe in mente in voce & in ſcripto, ideo dicunt melius eſſe, ꝙ definiuntur per terminum tãpore magis communem, quàm per vocē. Hanc igitur viam vt vniuerſaliorem ſequemus, & præcipue quia non contrariatur priori ſententiæ. Nam ſicut eſt verum dicere, Sortes eſt homo, ergo Sortes eſt animal, ſic eſt verum dicere, nomen eſt vox ſignificatiua, ergo eſt terminus ſignificatiuus. in plus enim ſe habet termin⁹, quàm vox, quoniam vox nō verificatur de nomine, niſi vt eſt in voce. Terminus aũt verificatur de noīe in mēte, & voce & ſcripto. Incipiemus ergo a termino definitiue, & diuiſiue.

Quantum ad ſecundum, aduerte, ꝙ cum termini incōplexi ſint priores & ſimpliciores oratione & propoſitione in via compoſitionis, & propoſitiones ſint priores ſyllogiſmo, quoniam componunt ſyllogiſmum, & non econuerſo, ordo ſciētiæ requireret, quòd prius tractaremus de prædicabilibus & prædicamentis, & ſecūdo loco de ꝓpoſitionibus, vt tractat Ariſt. in lib. Periher. & tertio loco de ſyllogiſmis formalib⁹ & topicis & ſophiſticis & demōſtratiuis eo ordine, quo de eis tractat Ariſt. in tota arte noua. Verũ, quia nouus logicæ auditor trãſit immediate ab arte Grãmaticę ad Logicã, & Logicus accipit a Grãmatico nomē & verbũ & aliquas alias partes orationis, vt dicemus,

prout

prout cõponũt ꝓpoſitionẽ, & ꝓpoſitio cõponit ſyllogiſmũ,ideo ne nouicij ingeniũ inuoluatur,expedit prius tractare de partibus orationis,deinde de oratione & enũciatione,ſicut etiam gramaticus modo grammatico:& ſecundo loco tractabimus de ſyllogiſmo formali:& tertio loco depredicabilibus, & quarto loco de prædicamentis, nam abſque notitia propoſitionis & ſyllogiſmi,non poſſet nouitius in illi erudiri modo logico, vt ibi manifeſtum erit. Deinde procedemus ad alios tractatus eo ordine, quem tibi manifeſtabimus loco ſuo.Cõſtat igitur tibi à quo incipere intendimus, & quem ordinem ſeruare, ne nouitij ingenium inuoluatur. Hæc de præſenti c. dicta ſint.

Tractatus primi de prætognoſcendis. *Finis.*

TRACTATVS SECVNDVS,
De partibus propoſitionis in quattuor capita diuiſus.

IN tractatu ſecũdo agendũ eſt de partibus propoſitionis, quæ apud Logicũ præcipue ſunt nomẽ,& verbum,& qm̃ ſcire non poteris quid & quotuplex ſit nomẽ apud Logicum,ſimiliter & verbũ niſi prius noueris quid ſit terminus, & quotuplex ſit. & q̃d dico de termino intellige de voce. Primũ enim, qđ ponitur in definitione nominis & verbi eſt terminus apud communiter tractatores de logicalibus apud autem Ariſtot.eſt vox, vt tibi declarauimus in tract. præcedenti cap.7. ideo hunc tractatum diuidemus in quattuor cap.

Primum, quid & quotuplex ſit terminus.

Secundum,quid & quotuplex ſit nomen & verbum.

Tertium,quid & quotuplex ſit oratio.

Quartum , ſi Logico ſufficiunt duæ partes orationis, ſcilicet nomen rectum,& verbum rectum.

Quid & quotuplex ſit terminus. *Cap. I.*

IN primo cap.inueſtigandum eſt quid ſit terminus,& quot ſint vniuerſaliores diuiſiones eius. Hic igitur duo agenda ſunt.

Primo, definiemus terminum declarantes ſingulas definitiones particulas.

Secundo, aſſignabimus communes & vniuerſales diuiſiones termini.

Quantum ad primum, aduerte, quod hic non intendimus loqui de omni ſignificato, in quo ſumitur terminus in doctrina Ariſt. Sumitur autem tribus modis.

Primo, ſumitur pro maiori, & minori extremitate, & medio, & dicũtur tres termini, ex quibus componitur omnis verus ſyllogiſmus, & de hoc modo loquemur in tract. de ſyllogiſmo formali, & abſoluto.

Secũdo, ſumitur pro definitione rei, quæ dicitur apud Ariſt. terminus, quoniam in ſe claudit, & terminat totam rei definite eſſentiam. & de hoc modo loquemur in tractatu de ſyllogiſmo topico & demonſtratiuo.

Tertio, ſumitur pro omni eo, ex quo propinque conſtituitur oratio, & propoſitio, & in ꝙ reſoluitur. Et dico ꝓpinque, qm̃ ſicut apud grammaticum dictio componitur ex aliquibus remote, & ex aliquibus propinque, ſic apud Logicum oratio & propoſitio ex aliquibus componitur vtroq; modo. Nam apud grammaticum dictio componitur propinque ex ſyllabis, qm̃ ſeipſis & nõ mediante alio, componitur aũt remote ex literis, qm̃ non ex ſe ipſis, ſed mediante ſyllaba. Sic in propoſito apud Logicum oratio & propoſitio componũtur propinque ex terminis, qm̃ ex ſeipſis & non mediante alio; componuntur autem remote ex ſyllabis & literis literæ enim componuntur ſyllabas, & ſyllabæ terminos, & termini orationem. Et in hoc tertio ſenſu ſolum intendimus in hoc tract. loqui ac definire terminum. Sed aduerte, quòd in tertio ſenſu adhuc tripliciter ſumi poteſt. ſ. cõmuniter, ſtricte & ſtrictiſſime. Cõmuniter ſumitur pro omni dictione propinque componẽte orationem, & ſic nõ ſolum nomen & verbum, ſed etiã aliæ orationis partes, vt pronomen, ꝓpoſitio, aduerbium &c. dicũtur termini. Stricte ſumitur pro omni eo, quod eſt, vel poteſt eſſe ſubiectũ & prædicatũ & copula in propoſitione. In quo ſẽſu nec ſigna vniuerſalia, nec particularia, nec ad

uerbia

uerbia ſunt termini, quoniã nõ ſũt, nec poſſunt eſſe p ſeipſa p̃dicatũ aut ſubiectũ, ſed modi ſiue determinationes eorũ, ſimiliter aduerbialiter ſunt determinationes verbi, vt bene currit, hodie venit, &c. Strictiſſime aũt ſumitur ꝓ oĩ eo, qđ eſt vel põt eſſe poſtremũ propoſitionis, extremum aũt dico ſubiectũ & prædicatũ & in hoc ſenſu copula non eſt terminus qa non eſt extremũ, ſed vnitiuũ extremorũ, vnit & copulat prædicatum, & ſubiectũ, & in hoc ſenſu definiuit eũ Ariſt. in lib. priorũ dicens, ꝙ terminus eſt in quẽ reſoluitur propoſitio, vt in ſubiectum & prædicatum.

His prępoſitis aduerte, ꝙ hic habemus diffinire terminum non ſtricte, nec ſtrictiſſime ſumptum, ſed cõmuniter, aliter non poſſemus ipſum diuidere, vt diuidemus infra. Nã vna ex diuiſionibus erit hæc; terminorum vnus eſt ꝑ ſe ſignificatiuus, alius non per ſe ſignificatiuus. Conſtat autem ex prædictis, quòd terminus non per ſe ſignificatiuus, non eſt terminus ſtricte, nec ſtrictiſſime ſumptus.

Definientes igitur terminũ cõiter & abſolute ſumptũ dicimus, ꝙ eſt pars propinqua cõſtitutiua orationis & ꝓpoſitionis. Dicitur pars propinqua, i. immediata orationis & propoſitionis ad differentiã literarum & ſyllabarũ, quæ nõ niſi mediãte termino cõponũt orationẽ. Vnde aduerte, ꝙ ſicut ſe habẽt lapides & ligna, & fundamentũ, & paries ad cõpoſitionẽ domus, ſic literæ & ſyllabæ & termini ad cõſtitutionẽ orationis. nã lapides & ligna nõ cõponũt immediate domũ, ſed cõponunt immediate fundamentũ, parietẽ, & tectũ, hæc aũt immediate domũ, ideo illæ remotę, hæ, aũt propinquæ nuncupantur. Sic in propoſito, literæ & ſyllabæ nõ cõponunt immediate orationẽ, ſed terminũ. terminus aũt immediate orationẽ. patet ergo terminũ eſſe immediatã & proximã partẽ orationis ad differentiã literarum & ſyllabarum. Dicitur conſtitutiua orationis, quoniã hic procedimus ex priori, ad differentiã reſolutionis, quæ ſupponit conſtitutum ex partibus. Dicitur ergo cõſtitutiua orationis, quoniã hic intẽdimus p̃parare materiam ſyllogiſmi q̃ eſt ꝓpoſitio, ideo inueſtigamus in primis, ex quibus conſtituitur immediate propoſitio. & in tract. de

ſyllo-

ſyllogiſmo aperiemꝰ, ex qbus propinqꝫ & immediate cõſtituitur ſyllogiſmꝰ. Hęc aũt definitio cõuenit termino ĩ mẽte, ĩ voce ĩ ſcripto, qm̃ terminus ĩ mẽte eſt pars propinqua orõnis mẽtalis & ĩ voce eſt pars propinqua orationis vocalis, & ĩ ſcripto eſt pars propinqua orationis ſcriptæ.

Viſo quid ſit terminus apud Logicum communiter & abſolute ſumptus, aſſignandę ſunt generales diuiſiones eius, vt ſciamus iuxta quod membrum ponendus eſt in definitione nominis & verbi & orationis.

Prima diuiſio: Terminorum, aliquis eſt per ſe ſignificatiuus, aliquis nihil per ſe.i.per ſe ſumptus ſignificatiuus.

Terminus per ſe ſignificatiuus eſt ille, qui vltra ſeipſum aliquid intellectui repræſentat, vt homo, animal, lapis, repræſentat enim homo intellectui animal rationale, & animal repræſentat animatum ſenſitiuũ & per ſe motiuum, & lapis corpus terreum durũ offendẽs pedẽ. Nã ſignificare, eſt aliquid intellectui repræſentare. Vnde idẽ eſt terminũ eſſe ꝑ ſignificatiuũ, & eſſe per ſe repræſentatiuũ alicuius apud intellectũ. Dicitur vltra ſeipſũ, quoniã repræſentare ſeipſũ intellectui eſt cõe oĩ termino, cũ ſit intelligibilis ab intellectu, cuius obiectũ eſt ens cõmuniſſimum, vt ſe extendit ad ens reale & ens rationis, vt dicemus alias.

Terminus nihil ꝑ ſe ſignificatiuus eſt ille, q ꝑ ſe ſũptus vltra ſeipſũ nihil intellectui repſẽtat, vt buf & baf & biltris. Dico ꝑ ſe ſumptus, vt excipiã qñ proferũtur ex intentione irridendi. Tunc enim ex propoſito irridẽtis ſumũtur vt per ſe ſignificatiui, ſed id nõ eſt ordinariũ. Nã plerũqꝫ ꝓferũtur, aut exeũt ex ore ſine ꝓpoſito aliqd vltra ſe ipſũ ſignificandi. Ad hoc aũt q ſit ꝑ ſe ſignificatiuus, oportet, vt naturalr, vel ad placitum aliquo idiomate ordinariè & conſuetudine firmata, ſic vel ſic vltra ſeipſum ſignificet.

Secũda diuiſio eſt hæc: Dimiſſo termino nihil per ſe ſignificatiuo, vtpote inutili propoſito noſtro, quãdo quidẽ nõ componit orationem ordinariæ, vt ſubiectum & prædicatum, nec eſt pars nec determinatio eorum ad differentiã ſignorũ vniuerſaliũ & particulariũ, diuidẽdus eſt terminꝰ ꝑ ſe ſignificatiuus. Et prima diuiſione diuiditur ĩ terminũ

per ſe ſignificatiuum naturaliter,& in terminum per ſe ſignificatiuum ad placitum.

Terminus per ſe ſignificatiuus naturaliter eſt ille, qui apud oẽs homines idẽ vltra ſeipſum repreſentat intellectui, vt homo & animal in mente eſt aũt homo in mente ſpecies,ſiue ſimilitudo ſiue conceptus hoĩs.ſe habet enim huiuſmodi ſimilitudo ſiue conceptus vt vera imago,puta Cęſaris, q̃ apud oẽs ex ſui natura repræſentat Cæſarem. Sed aduerte ꝙ nõ ſolũ terminus in mẽte eſt ſignificatiuus naturaliter,ſed quidã termini dum proferuntur,& quædã animaliũ ſigna,vt dũ infirmus gemis,apud omnes repręſentat dolor,& dũ canis latrat apud omnes repręſentatur ira.

Terminus aũt ꝑſe ſignificatiuus ad placitũ eſt ille,q nõ apud omnes idẽ,ſed in diuerſo idiomate diuerſa repręſentat, vel tãtũ in vno idiomate aliq̃d determinate repręſentat,in alio autẽ nihil. Et cauſa huius eſt,q̃a huiuſmodi termini nõ ſignificant ex inſtinctu naturæ, ſicut interiectiones,q̃ nõ ſũt bene trãſferibiles ex uno idiomate in aliud, ſed impoſiti ſũt ad ſic ſignificãdũ ex decreto & auctoritate primorũ inſtituẽtiũ q̃bus ſic placuit,rationabiliter tãtũ in vno quoq; idiomate res ſingulas ſic, vel ſic nominare.

Et aduerte, quòd vltra hoc quòd terminus ad placitũ differt à ſignificatiuo naturaliter in hoc ꝙ nõ apud omnes idẽ repreſentat,dum profertur,nec ſignificat ex inſtinctu natura, ſed decreto primi auctoris, in alijs differt,ſcilicet in modo proferendi,& in ſignificato. Nã terminus ad placitũ perfecte & diſtincte profertur modo nõ adſit ineptitudo linguæ ex parte proferentis. Termini autẽ naturaliter ſignificatiui propter impetum paſſionis, amoris,aut timoris,aut gaudij,aut iræ, vt in pluribus, truncate proferuntur etiam remota ineptitudine linguæ. Differunt etiã ex parte ſignificati, quoniam termini ad placitum ſignificant conceptum intellectus: illi autẽ magis indicant effectũ appetitus,quàm conceptũ intellectus. Sed ne nouitius inuoluatur,hîc ſiſto, donec fiat capax ſolidioris doctrinæ.

Tertia diuiſio eſt hęc. Dimiſſo termino ꝑ ſe ſignificatiuo naturaliter pro nunc,terminus ſignificatiuus ad placitũ

multas

multas ſub ſe cōtinet diuiſione, quarū frequēs eſt vſus in doctrina peripathetica, ex quibus vna eſt, q̄ quidā eſt cathegorematicus, quidā ſyncathegorematicus. Cathegorematicus eſt ille, qui tā ꝑ ſe ſumptus, q̄ cū alio, tā in propoſitione q̄ extra, aliquid vltra ſeipſum intellectui repræſentat, vt homo, lapidis, curro, amo nā homo ꝑ ſe ſolū ſignificat animal rationale, lapis tale corpus, curro actū currēdi, amo actū amādi Sincategorematicus eſt ille, qui per ſe ſolum ſumptus nihil extra ſeipsū apud intellectū ſignificat. Si autem ſumatur cum alio, puta cū nomine ſubſtantiuo vel cū verbo, ſimul ſignificat inquātū determinat nomen aut verbū. Et ſic ſigna vniuerſalia & particularia, & prępoſitiones, & aduerbia, & coniunctiones ſunt termini ſyncategorematici, id eſt conſignificatiui. Nam ſigna vniuerſalia determinant nomē ſubſtātiuū poſitū in ſubiectū ad ſtandū pro omnibus, aut pro nullo, vt omnis homo currit, nullus homo currit. Signa autē particularia determināt ſubiectū particulariter, vt quidā homo currit, quidā homo nō currit. Præpoſitiones autē determinant nomē ad conſtructionē pro certo caſu, puta ablatiuo, vel accuſatiuo. Aduerbia determināt verbū pro determinato loco, vt aduerbia localia, vel ꝓ determinato tēpore, vt aduerbia tēporis, vel pro determinato modo quantitatis, vel qualitatis, vt aduerbia quantitatis & qualitatis. Coniunctiones autē determināt terminos & orationes ſecundū modū copulatiuū, vel diſiunctiuū, vel illatiuū. exēplū primi, & atq; exēplū ſecūdi, vel, aut, exēplū tertij, ergo, igitur, itaque. Inter ſyncategorematicos terminos non comprehēduntur interiectiones. quoniā, vt docuimus, ſignificant naturaliter: nec pronomina primitiua, quoniā ſumūtur loco proprij nominis, & certā ſignificant perſonam. De deriuatiuis autem videtur q̄ ſic, quoniam ſunt, vt determinationes nominum ſubſtantiuorum, vt meus liber, tuus pater, noſtra patria &c. Similiter participiū nō eſt terminus ſyncategorematicus, cōplectitur.n. nomē ſubſtantiuū & verbū, vt legens loquitur, id eſt homo qui legit loquitur. Ex his omnibus ſequitur, q̄ cū ſint octo partes orationis, tantū nomē & verbū ſumēdo

cum

cum noīe pronomē primitiuum,& cū verbo,participium, ſunt termini categorematici. aliæ autem partes ſunt termini ſyncategorematici apud logicum , & cauſam huius dicemus poſtquam definierimus nomen & verbum .

Quarta diuiſio. Terminorum categorematicorum quidam eſt primæ intentionis, quidam ſecundum .

Prima intētio apud veros peripateticos eſt primus cōceptus fundatus īmediate ī re,q̄ eſt ens reale,vt primo apprēditur ab intellectu,vt aīal rōnale eſt prima intētio,quā format intellectus,& immediate fundatur in natura hois.

Scd̄a aūt intentio eſt ſcd̄s cōceptus formatus ab ītellectu,fundatus ī re nō immediate,ſed mediāte primo cōceptu, vt eſſe p̄dicabile de pluribus differētib⁹ numero ī q̄d eſt ſcd̄s cōceptus quē format ītellectus de hoīe. Nā,poſtq̄ apprehēdit ꝙ hō eſt aīal rōnale,aduertit,ꝙ vt eſt aīal rōnale,cōuenit oī contento ſub hoīe,& ſic eſt p̄dicabilis de quolibet ſuo indiuiduo in q̄d,& tūc format ſm̄ conceptū dicēs, ꝙ natura hoīs ex eo ꝙ eſt aīal rōnale eſt p̄dicabilis de pluribus differētibus numero in quid,& quod dico de hoīe,ītellige de qualibet natura ſpecifica cōtēta ſub aīali.

Terminus igitur primæ intentionis eſt terminus ſignificans primum conceptum,fundatum immediate in eſſentia rei, vt homo,capra, leo.

Terminus autem ſecundæ intētionis eſt terminus ſignificans ſecundū conceptum fundatum in natura rei mediate primo cōceptu,vt genus,ſpēs,differentia,ſingulare,&c. Et ne confundatur intellectus nouitij hic ſiſto In tract. autē de vniuerſalibus ſiue prædicabilibus diffuſius & altius de terminis primæ , & ſecundæ intentionis loquemur.

Et aduerte,ꝙ diuiſio termini in terminos primæ impoſitionis,& ſecūdæ impoſitionis apud nos, q̄ ſequimur viā realium,non differt à præcedenti. Nam homo in mēte excogitatus,& voce probatus,& in ſcripto poſitus,ſignificat primū conceptum, ideo eſt terminus primæ intentionis in mēte,in voce,in ſcripto. Et iſte terminus ſpēcies excogitatus in mente,& in voce,& in ſcripto,eſt ſecundæ intentionis,quia ſignificat ſecūdum cōceptū, modo quo diximus,

Non ergo eſt neceſſe vltra diuiſionem factam inter terminos primæ & ſecundæ intentionis, aſſignare eam, quæ dicitur primæ, & ſecundæ impoſitionis, vt penitus diſtinctam à præcedenti, quæ fuit inter primæ, & ſecundæ intentionis. Hæc enim continetur in illa.

Quinta diuiſio. Terminorum quidam communis, quidam ſingularis. Communis eſt, qui de pluribus prædicatur, ut homo, animal, lapis, & apud Grammaticum dicitur nomen appellatium, quoniam pluribus conuenit.

Terminus ſingularis eſt, qui de vno ſolo prædicatur, vt Plato, & Sortes, & apud grammaticum dicitur nomen proprium, quoniam uni ſoli conuenit.

Et aduerte, quod terminus ſingularis apud Logicum poteſt fieri quattuor modis.

Primo, per nomen indiuidui, vt Plato ſtudet.

Secundo, per nomen commune adiuncto pronomine demonſtratiuo, vt hic homo ſtudet.

Tertio, per nomen circumlocutũ .i. multis circunſtantijs ſingularizatum, vt Sophroniſci primogenitus filius ſcribit.

Quarto, per ly qđ apud logicum, & philoſophum eſt ſignum demonſtratiuum, vt ly homo, ly animal &c.

Sexta diuiſio. Terminorũ quidã magis vniuerſalis, quidã minus vniuerſali, & vtrunque membrũ continetur ſub termino cõmunis. Magis vniuerſalis eſt, qui prædicatur de pluribus, quã minus vniuerſalis, nã magis vniuerſalis prædicatur de oĩbus, de quibus prædicatur minus vniuerſalis, & in hac diuiſione continetur animal & homo: nã animal prædicatur, de omnibus, & de qbus prædicatur homo, & de alijs pluribus, vt de oĩ aĩalium ſpecie, homo autẽ tantũ de contentis ſub hoĩe indiuiduis, & iuxta hãc diuiſionẽ aſſignabimus ordinationẽ contentorũ in quolibet prædicamẽto, procedẽdo à generaliſſimo ad ſpecialiſſimo ad ſpecialiſſimum.

Septima diuiſio. Terminorum tã ſingularium quàm cõmunium quidam eſt finitus, quidam infinitus. finitus eſt determinati & certi ſignificati, qui ſcilicet ſignificat unam certam ac determinatam naturam, & de nulla alia uerificatur, vt homo ſignificat ſolam naturam rationalem, animal ſo-

lam naturã ſenſitiuã &c. infinitus eſt qui negat vnã naturã eam .ſ. quam ſignificat terminus finitus, & verificatur de quacunque alia, ideo dicitur infinitus, id eſt indeterminatus in ſignificando, & terminus finitus, fit infinitus per appoſitioné nõ, vt non homo, nõ lapis, nõ animal. Nã non homo negat naturam hominis, & verificatur de quacunque alia. Vnde lapis eſt non homo, leo eſt non homo &c.

Et aduerte, quòd quãdo terminus finitus, infinitatur ꝑ non, fit tota vnã dictio, vt non homo, ſi aũt ſtet nõn per ſe, & hõ per ſe, dicitur terminus non infinitatus, ſed negatus, vt non homo currit: & per terminum negatum fit propoſitio negatiua, hæc enim eſt negatiua, non homo currit, hæc autem eſt affirmatiua, non homo, puta leo, currit.

Octaua diuiſio. Terminorum quidam eſt poſitiuus, quidã priuatiuus. Poſitiuus eſt, qui ſignificat aliquã formã ſiuè habitũ perficienté ſuũ ſubiectum, vt viſus perficit oculũ, lux aerem, iuſtitia animũ &c. Priuatiuus eſt, qui ſignificat negationé talis formæ, relinquens tamen aptitudinem in ſubiecto, eo ꝙ eſt aptum habere talem formã, vt cæcitas, tenebræ, iniuſtitia, mors, ſurditas &c. Cæcitas enim ſignificat negationem viſus in oculo apto habere viſum, modo, & tempore quo eſt aptus videre. Dicitur notanter, quòd eſt aptum habere talem formam, quoniam ſi nõ eſt aptũ, non verificatur de eo terminus priuatiuus, ſed terminus poſitiuus negatus, vt non videns, non lucens, non audiens. Vnde de lapide hæc eſt falſa, lapis eſt cæcus, vel ſurdus, vel tenebroſus, hæc auté eſt vera, lapis eſt non videns, non audiens, non lucens.

Nona diuiſio. Terminorum quidam abſtractus, quidã cõcretus. Abſtractus eſt qui ſignificat formã per ſe ſine connotatione ſubiecti, vt color, ſapor, albedo, dulcedo, anima, iuſtitia, &c. Cõcretus eſt qui ſignificat formã connotando ſubiectum, vt coloratum, album, nigrum, animatum, iuſtum &c.

At aduerte, quòd hæc diuiſio coincidit cum illa, de qua erit ſermo in Anteprædicamẽtis, ſcilicet terminorũ quidam eſt denominans, vt grãmatica, hic eſt idé ꝙ abſtractus, quidã denominatiuus, vt grãmaticus, hic eſt idé qđ concretus.

Decima diuiſio. Terminorum quidam incomplexus, quidam

dam cõplexũs. Incomplexus eſt ille, qui eſt terminus ſimplex, vel compoſitus, vel vniens in ſe plures terminos per ſe ſignificatiuos ad placitũ,ita tamen, ꝙ habent vim vnius: exemplum primi,homo,capra,leo,exemplum ſecundi,Scutifer,armiger: exemplum tertij,paterfamilias, primo genitus,Sanctus Georgius, Summus pontifex. Complexus eſt ille,q in ſe aggregat plures terminos per ſe ſignificatiuos ad placitum,qui non habent vim vnius,ſed ſiue aggregati,ſiue ſeparati retinent ſuum proprium ſignificatum. Et ſic terminus complexus ſemper eſt oratio, aliquando ſine verbo, vt homo albus,animal volatile;in qua ſecunda pars determinat & limitat primã,aliquãdo cũ verbo,vt homo eſt albus, Vnde logici vniuerſaliter dicunt,quod terminus incomplexus eſt vt dictio, complexus autem vt oratio.

Tu tamen aduerte, ꝙ terminus cõplexus cõiter nominã per orationem infinitiuã,vt Deũ eſſe trinũ,hominẽ eſſe riſibilẽ,quæ oratio dicitur eſſe quid complexũ & enunciabile, vt tibi manifeſtabitur, cum loquemur de modalibus.

Vndecima diuiſio. Terminorum quidã ſignificant ſine tẽpore,quidam cum tempore. Significare ſine termino eſt ſignificare rem abſolute ſumptam non menſuratam aliquã differentia temporis, cuius differentiæ ſiue partes ſunt præſens;præteritum & futurum,& hoc modo ſignificat nomen & pronomẽ ſumptum loco nominis. Nam dum dico homo, aut animal homo, ſignificat rem, quæ eſt homo abſolute, & non inquantum,præſentem,aut pręteritam,aut futuram.

Tu tamen aduerte,quod licet nomen ſignificet ſine tempore, nihil tamen prohibet aliquod nomen ſignificare tps, aut partẽ temporis,vt hæc nomina,tempus,hora,dies,hebdomada,menſis,annus. Nam licent ſignificent tempus, non tamen aliquid diſtinctum à tempore, & meſuratum tempore. Per oppoſitum autem ſignificare cum tempore,eſt ſignificare rẽ adiuncta aliquã differentia temporis. Et hoc modo verbum, & participium ſignificat cum tempore, verbi gratia: curro,& currens, ſignificant curſum pro tempore præſenti, & non aliter, cucurri pro præterito &c. Vnde ſignificare, ſine tempore, vt dicemus infra, proprie conuenit

nomini, oppoſitum autem conuenit verbo.

Duodecima diuiſio. Terminorũ quidã uniuocus qdam æquiuocus, qdã analogus. Vniuocus eſt, q ſub una definitione naturam unã ſignificat, ſiue ſit una ſpecie, ſiue unã generæ vt homo ſub hac definitione, ꝙ eſt animal rõnale, ſignificat naturã humanã, quæ eſt una ſpecie, & aĩal ſub hac definitione, ꝙ eſt corpus animatũ ſenſitiuum, ſignificat naturam animalis, quę eſt una genere. Aequiuocus eſt qui ſub diſtinctis rationibus, & abſque ordine, & immediate plures naturas ſignificat diſtinctas ſpecie: vt canis ſignificat immediate, canem cœleſtẽ ſub hac definitione, ꝙ eſt ſydus in ore ſigni leonis; & canem latrabilẽ ſub hac definitione, ꝙ eſt animal iracundũ; & canem marinũ ſub hac definitione, ꝙ eſt animal acquaticum ſimile cani terreſtri. Analogus eſt, qui ſub diſtinctis rationibus uel ſub unã inæqualiter participata plures naturas quodam ordine prioris, & poſterioris ſignificat. Exemplum primi. Sanũ ſub hac ratione ꝙ eſt eſſe ad æquantũ in humoribus, ſignificat animal ſanũ, ſub hac ratione, quod eſt eſſe cauſatiuũ ſanitatis, ſignificat medicinã ſanã: ſub hac ratione, quod eſt eſſe indicatiuum ſanitatis, ſignificat urinam ſanã, prius tamen dicitur de animali poſterius autem de medicina, & vrina, quoniam nõ niſi in ordine ad animal ſanum. Exemplum ſecundi. Ens ſub hac ratione quod eſt cui debetur eſſe, ſignificat primo ſubſtantiã, deinde accidens, quoniam ſubſtantia eſt ens ſimpliciter, & accidens eſt ens ſecundũ quid, & ſolũ in ordine ad ſubſtantiã. Hic terminantur uniuerſaliores diuiſiones, quæ in doctrina peripatetica frequenter ſunt in uſu, tam in libris terminorũ logices, q̃ philoſophiæ. Præpoſitæ autem ſunt, vt nouitius paulatim aſſuecat, & ne ſcimus coacti frequenter ſingulas repetere. Hæc de primo cap. dicta ſint.

Quid & quotuplex eſt nomen & verbum apud logicum. Cap. II.

IN ſecundo cap. inueſtigandum eſt quid & quotuplex ſit nomen & verbum apud Logicũ, ſunt enim principales partes propoſitionis, vt ibi manifeſtum erit. Primo igitur

igitur agēdū eſt de noīe, ſcđo de verbo. Et, qm̄ hic intēdim⁹ agere de partibus ꝓpoſitionis, & de propoſitione, & de ſyllogiſmo nō ſolū ī voce, ſed & in mēte, & ī ſcripto, ideo definiemus ea non ꝑ vocē, ſed ꝑ terminū, q̄ eſt cōis nomini & verbo in mēte, in voce & in ſcripto, in reliquis aūt nō recedemus à via, & modo definitiuo ſeruato à Petro Hiſpano, qui Logicā ſuā formauit, vt cōpendiū logicæ traditæ nobis ab Ariſt. excepto libro Poſter. Non.n. Petrus Hiſpan. formauit tractatū aliquē correſpōdentē libris poſteriorū, hac forte ratione, qm̄ exiſtimauit nouitiū penitus incapacē ſyllogiſmi demonſtratiui, nos aūt faciliori modo quo poterimus particularē tractatū formabimus, vt paulatim aſſueſcat nouitij ingeniū. & ne ſubito audito libro poſteriorū cōfuſus retrocedat. Licet autē Ariſt. in libro Periher. & Petrus eius imitator definiāt nomē & verbū per vocē, & nos per terminū, tamē nō erimus oppoſiti, niſi in hoc, ꝙ nos magis ample illis aūt magis ſtricte definierunt. Cōſiderarūt.n. partes orationis ſolā, vt ſunt vocales, nō aūt poſſunt eſſe mētales & vocales & ſcriptæ. Vnde ſicut dicit Ariſt. & Petrus, ꝙ nomē eſt vox, ſimiliter & verbum dicemus nos, ꝙ eſt terminus, ſub quo continetur terminus vocalis, qui dicitur vox, &c.

Primo igitur agentes de nomine finiemus, quid ſit apud logicum, & ſi multiplex eſt.

Quantum ad primum aduerte, quòd nomen ad mentem Ariſtotelis in voce, in ſcripto eſt terminus per ſe ſignificatiuus ad placitum ſine tempore, cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificat finita & recta.

Primo dicitur, ꝙ eſt terminus, quoniā nomē eſt pars propinqua orationis & propoſitionis, vt patet. Et quoniam terminus eſt, quid magis cōmune, quàm ſit nomen, vt patet ex opinione præcedenti. Nam verbum eſt terminus, non tamē eſt nomen ideo in hac definitione ponitur terminus vt genus. Nam vt declarabimus in tract. de ſyllogiſmo dialectico, primus terminus in definitione poſitus, eſt loco generis, quoniam communior eſt ipſo definito, reliqui autem ponuntur loco differentiæ, vbi declarabimus.

Secūdo dicitur, per ſe ſignificatiuus, vt excipiātur termi-

qui nō per ſe ſignificatiui, vt bu',& baf,& termini ſyncategorematici, vt ſigna vniuerſalia & particularia, vt oīs, nullus, aliqs, quę licet apud grāmaticū ſint nomina, nō tamē apud Logicum, qm̄ per ſe ſumpta nō poſſunt eſſe prædicatū, nec ſubiectū propoſitionis, ſed tantū determinant ſubiectū, aut prædicatum, vt docuimus in tertia diuiſione terminorum.

Tertio dicitur, ad placitum ad differentiam termini ſignificantis naturaliter, vt interiectiones, quę conſtant non eſſe nomina, quoniam non declinātur per caſus, nec ſunt ſubiectum, aut prædicatum propoſitionis, niſi in ſuppoſitione materiali, vt heu eſt interiectio, heu eſt biſyllabum, & ad differentiam termini, ideſt conceptus in mente, qui naturaliter ſignificat, vt declaratur in 1. Perther.

Quarto dicitur, ſine tēpore ad differētiā verbi, qđ ſignificat cū tēpore, q̄d ſit ſignificare ſine tēpore, & cū tēpore iam docuimus in vndecima diuiſione terminorū, & diximus, ꝙ nō inconuenit aliquod nomē ſignificare tēpus, vel partē tēporis, vt dies, hora, non tamen cum tempore. Vide tu illic.

Quinto dicitur, cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, id eſt ſi nomē diuidatur in partes ſuas, quæ ſint ſyllabę, vt pater, & omne nomen ſimplex, vel quæ ſint dictiones, vt in nomine cōpoſito, vt eſt pater familias, vel ſcutiferus, & ſumatur per ſe, id eſt extra totum nomen nihil ſignificant. Quod ſic intelliges, aut nihil omnino ſignificant, vt mare. nam nec, ma, ne re, per ſe ſumpta aliquid ſignificant. Vel ſi aliquid ſignificant, non tamen habent illud ſignificatum, ꝙ habent in toto nomine, v.g. Hoc tamen dominus ſignificat principem, ſi autem reſoluatur in do, & in minus, do vtique ſignificat, ſcilicet actum dādi, & minus ſignificat oppoſitum magis, ſed vt componunt ly dominus, nihil ſignificant, ſcilicet de ſignificato ly dominus. Idē intellige de nomine cōpoſito, cuius partes ſeparatæ, & ſi aliquid ſignificant, non tamen illud, quòd ſignificant totum nomen compoſitum, vt pater familias ſignificat rectorem familiæ. Pater autem per ſe ſumptus ſignificat genitorem, & familia familiam, ita ꝙ in toto ſignificant vnum, ſeparate autem ſignificant duo. Et hæc expoſitio eſt cōmunis apud veros logicos. Vnde Aui-

cenna

cenna recitat in logica ſua aliquos dixiſſe, ꝙ verbũ in cõple xum eſt, cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, ſ. quòd ſit de intellectu & ſignificato totius, quoniã nihil prohibet aliquid aliud ſignificare, vt magiſter, nã magis aliquid ſigni ficat, & ter, ſed non retinent ſignificatum, ꝙ ſignificat magi ſter nec in totũ, neq; in partẽ. Et ſic patet, quòd hæc defini tio conuenit nomini tam ſimplici, quàm cõpoſito, tã primi tiuo, quã deriuatiuo, dũmodo intelligatur, vt expoſuimus.

Sexto dicitur finitus ad differentiam nominis infiniti, ꝙ & ſi apud grammaticum ſit nomen, non tamen apud logi cum, quoniam apud ipſum nomẽ eſt illud, quòd poteſt eſſe ſubiectum & prædicatum in propoſitione. Subiectum autẽ & prædicatum oportet, vt determinate aliquid ſignificent. aliter ꝓpoſitio eſſet inutilis, nec deſeruiret ſyllogiſmo for mando ab intellectu pro inquirenda veritate. Vnde & termi nus æquiuocus inutilem facit propoſitionem, niſi ſumatur determinate, v.g. canis cœleſtis lucet. Sed, vt docuimus in diuiſione ſeptima terminorum, terminus infinitus nihil de terminate ſignificat, ideo cũ non poſſit eſſe ſubiectũ & p̃dicatum ꝓpoſitionis, non eſt nomen apud Logicũ, niſi ſecun dùm quid, vt dicatur nomen non ſimpliciter, ſed nomen in finitum, ſicut ſolemus dicere, quòd chimera non eſt nomen reale, ſed nomen fictũ, quia nihil ſignificat, ſed imaginarie.

Sed dices, apud Logicum hæc eſt propoſitio. Non homo currit, ergo poteſt eſſe ſubiectum, & per conſequens nomẽ. Reſpondetur. Tales propoſitiones ſunt inutiles, ſi teneatur nomen infinitum in ſua infinitate & indeterminatione, ſi autem determinetur ſic dicẽdo. Non homo, ideſt aſinus cur rit, tunc propopoſitio erit vtilis, ſed nomen infinitum nõ re manet infinitum, ſed æquiualet finito.

Septimo dicitur rectus ad differentiam obliquorum, nõ ſunt nomina apud Logicum. Nomen enim eſt apud ipſum ꝙ ſecundum ſe aliquid ſignificat, & ſecundum ſe poteſt eſſe ſubiectum propoſitionis, ſed obliqui neutrum habẽt ex ſe. Non primum, quia ſignificatum trahunt a recto, ſicut & de riuantur ab eo. Rectus autem ſicut non deriuatur ab alio, ſic non accipit ſignificatum ab alio caſu, ſed habet a ſe.

Non ſecundũ, qa ſi apud Logicũ formatur propoſitio per verbum imperſonale, vt Platonis inter eſt legere ly Plato. nõ eſt ſubiectum niſi reſoluatur in rectum. ſic ille, cuius eſt legere. eſt Plato. ſic intellige de alijs. Præterea ſolus rectus ſufficit ad formãdam propoſitionem perfectam, & maxime de ſecundo adiacente, ad q̃ nõ ſufficit nomẽ obliquũ. Hæc enim eſt perfecta, Deus eſt, homo eſt, hæc autẽ imperfecta, Dei, eſt hominis eſt. Non ergo obliqui merentur dici nomina, ſed ſunt caſus nominũ. Hæc de diffinitione nominis apud Logicum realem, & Peripateticum dicta ſint.

Quantũ ad ſecundũ, ſ. quotuplex ſit apud logicum. i. inquantum põt eſſe ſubiectũ & prædicatũ propoſitionis, conſtat ex dictis, ꝙ nõ eſt multiplex, quoniã ſolum nomen rectum, & finitum poteſt eſſe ſubiectum & prædicatũ in propoſitione, modo quo expoſuimus. Vnde Logicus a grãmati cõ ſumit ſibi rectũ, vt neceſſarium ad formãdum abſolutam propoſitionẽ ſignificatiuã veri & falſi. Reliquos autem caſus ſumit ad bene eſſe, & magis propter ſeruandam congruitatem, quam veritatem ſermonis, ne videatur logicus deſpicere regulas grammaticæ. Hæc de nomine dicta ſint.

Quantum ad verbum aduerte, quòd ad mentem Ariſt. verbum tam in uoce, quàm in ſcripto ſic definiendum eſt. verbum eſt terminus per ſe ſignificatiuus ad placitum cum tempore, cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificat. finitus & rectus extremorum vnitiuus.

Terminus ponitur loco generis, ſicut in definitione nominis, quia eſt communior verbo. Nam omne verbum eſt terminus, ſed non econuerſo. Per ſe ſignificatiuus ponitur eadem ratione, ſicut in definitione nominis: ſimiliter ad placitum ad differentiam interiectionum, & verbi mentalis, quoniam ſignificant naturaliter, vt diximus in definitione nominis. Cum tempore ponitur ad differentiã nominis, & Pronominis & cõuenit in hoc cum participio, quod venit à verbo. Quid ſit ſignificare cũ tpe, & quare verbũ & participiũ ſignificat cum tempore, vide in diuiſione vndecimã terminorum. Cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, intelligendum eſt de verbo tam ſimplici, quàm compoſito,

ſito, ſicut expoſuimus in definitione nominis, in hoc.n. verbū cōuenit cū nomine ſinitus ponitur ad differētiā verbi infiniti. Infinitatur āt verbū ſicut & nomē p appoſitionē negationis, vt nō curro, nō laboro. Quod quē apud Logicū nō eſt verbū, qm̄ nihil determinate ſignificat, ſicut nec nomen infinitū. Vnde faceret ꝓpoſitionē inutilē, niſi determinetur ſicut diximus de nomine infinito, ſic dicēdo Sortes nō currit, i. ſcribit. Rectus ponitur ad differētiā verbi obliqui, eſt aūt verbū obliquū apud Logicū verbū pteriti & futuri tēporis, & verbū cuiuſlibet modi prçter modū indicatiuū. Vnde quædā ſunt verba obliqua ex tpe tātū, ſicut verba præteriti tēporis, & futuri indicatiui modi, vt amaui, amabo, quędā aūt ex modo tātū, vt imperatiuo tpe præſenti. Quædā ex modo, & tēpore, vt verba optatiua, & ſubiūctiua, & infinitiua, tēporis & præteriti & futuri. Ideo autē apud Logicū non ſunt verba, quoniā non faciunt primo & per ſeipſa propoſitionem veram aut falſam, ſed per reductionem ad verbum indicatiui modi & temporis præſentis. Nam hæc nō eſt vera, Cæſar fuit, niſi quia aliquando fuit verum dicere, Cæſar eſt. Similiter hæc non eſt vera, Eclipſis erit, niſi qa aliquando erit verum dicere, eclipſis eſt. Quoniam igitur ſolum verbum rectum, ideſt modi indicatiui præſentis temporis facit per ſeipſum propoſitionem veram & falſam; & ſola propoſitio indicatiua præſentis temporis facit ſyllogiſmum demōſtratiuum, ideſt ſciētialem, vt tibi declarabitur in tract. de ſyllogiſmo demonſtratiuo, ideo dignatur logicus recipere á grāmatico ſolum verbum indicatiuum præſentis temporis, & præcipue ſum, es, eſt, quoniam in ipſum, vt dicemus, reſoluūtur omnia verba dicta adiectiua. Extremorum vnitiuus, vt in hoc diſtinguatur à nomine & pronomine ſumpto loco nominis, nam illa ſunt vel poſſunt eſſe extrema in propoſitione, ideſt ſubiectum & prædicatum; verbum autem non, ſed habet vnire extrema. Vnde dicitur apud Logicum copula, quoniam copulat prædicatum cum ſubiecto. Item in hoc diſtinguitur a participio, quòd licet ſignificet cum tempore, vt verbum, tamen non poteſt eſſe copula, nec facit per ſeipſum orationem perfectam, dicen-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

do Sortes legens, ſed eſt neceſſe ſubintelligere verbũ, verbi gratia: Sortes eſt legẽs, vel Sortes legẽs eſt ſtudioſus. Cõſtat igitur, q̃d ſit verbũ apud Logicũ, & quare ſo ũ verbũ rectũ, ideſt, q̃d nõ deriuatur ab obliquo priori, quale eſt verbũ ſolũ indicatiui modi tẽporis præſentis meretur dici abſolute verbũ. Reliqua aũt tẽpora, & modi dicãtur obliqui ſiue caſus verbi recti, quoniam deſcendunt, & deriuantur ab eo.

Quotuplex autem ſit verbum apud Logicum, nõ eſt immorandum, ex quo ſolo verbum rectum meretur apud ipſum dici verbum ex ratione iã dicta. Sed apud grãmaticum, ideo eſt multiplex verbum, vt patet in coniugationibus verborum, & in regulis ſuis, quoniam non attenditur ad formandum propoſitionem veram aut falſam, ſed cõgruam, & vitare incongruam, & quoniam per omnes temporis differentias, & omnes modos verborum formari poteſt, & alio modo per verbũ actiuo alio modo per paſſiuũ, &c. ideo apud grammaticum verbum multipliciter diuiditur. Nam grammaticus cõcedit iſta, vtpote congruã, homo eſt aſinus, quã negat logicus, vt falſam. Hæc de ſecundo capite dicta ſint.

Quid ſit & quotuplex ſit oratio apud logicum. Cap. III.

IN tertio cap. poſtquam actum eſt de partibus orationis agẽdum eſt de ipſa oratione, vt de toto conſtituto, cuius præcognitio ideo neceſſaria, eſt quoniam ſcire non poſſumus quid ſit enũciatio & propoſitio, vt tibi manifeſtabitur infra, niſi prius notum fuerit quid, & quotuplex ſit oratio. Hic igitur tria agenda ſunt. Primo, quid ſit. Secundo, quotuplex ſit. Tertio, quæ orationis ſpecies ſit propoſitio.

Quantum ad prima aduerte, quòd ad mentem Ariſt. oratio in voce & in ſcripto, ſic definiri debet. Oratio eſt terminus per ſe ſignificatiuus complexus ad placitum, cuius partes ſeparatæ aliquid ſignificant.

Primo dicitur, terminus per ſe ſignificatiuus ea ratione, qua dictũ eſt de nõie & verbo, & ponitur loco generis, quoniam cõmunior eſt, nã omnis oratio eſt terminus p ſe ſignificatiuus, ſed non econuerſo. Dictum eſt enim, quod nomẽ

& verbū ſūt termini ꝑ ſe ſignificatiui, nō tamē ſunt oratio.

Secūdo dicitur,cōplexus, ad differētiā nominis & verbi, quorū nullū ſiue ſimplex,ſiue cōpoſitū, eſt terminus cōplexus. Quid āt ſit terminus cōplexꝰ, vide in diuiſione decima terminorū,& illic inuenies quomodo ꝓprie cōuenit orōni.

Tertio dicitur,ad placitum,ad differentiam orationis mētalis,quæ ſignificat conceptum mentalem complexum, qui cōceptus ſignificat naturaliter, ſicut diximus de nomine & verbo mentali. Præterea, quod oratio in voce & in ſcripto ſignificet ad placitum, probatur ſic. Partes ſuæ.ſ. nomen & verbum ſignificat ad placitum,vt docuimus in cap.præcedēti,ergo & ipſum totum conſtitutum ex eis,quod eſt oratio.

Quarto dicitur,cuius partes ſeparatæ aliquid ſignificāt, id ponitur ad differentiam nominis & verbi,quorum partes vt docuimus in eorum diffinitionibus, non ſignificant aliquid ſeparate,modo quo illic expoſuimus,partes autē orationis ſunt termini categorematici, intelligendo de partibus principalibus, ſicut intendit Ariſt.& non de partibus ſecundarijs, quæ propoſitiones poſſunt eſſe aduerbia, &c Termini autem categorematici tam in oratione, quā extra retinent ſuum ſignificatum, vt docuimus in diuiſione tertia terminorum. Vnde ſi fiat hæc oratio, homo albus currit,hō extra hanc orationem ſignificat animal rationale, ſicut & in oratione, & albus ſignificat habens albedinem.

Tu tamen aduerte, quòd licet ſit cōmune omni orationī habere partes, quæ ſeparate aliquid ſignificant, non tamen id fit vno modo in omni oratione:nā, ſi oratio ſit ſine verbo,vt homo albus,partes ſuę aliquid ſignificant modo,quo ſignificat dictio.Si autem fiat oratio ſimplex per verbum,vt homo eſt animal, partes ſuæ ſeparate eodem modo ſignificant,ſcilicet vt dictio.Si autem fiat oratio ſubiunctiua,vt ſi veneris ad me dabo tibi equum,partes ſuæ ſunt duæ orationis,vt patet. Vnde ſi ſeparentur, ſignificabunt nō vt dictio, ſed vt oratio.verū quia reſoluitur in duas orationes,& duę orationes in terminos componētes,vt ego dabo tibi equū, ideo cōmune eſt omni orationi, quòd partes ſuæ ſeparatæ aliquid ſignificent,aut vt dictio,aut vt oratio.

Sed

Sed dices: Quare in hac definitione non opponitur finitus & rectus, ſicut in definitione nominis & verbi, præcipue quia dictum eſt, quòd nomen infinitum non poteſt eſſe ſubiectũ, nec prædicatum, nec verbũ infinitũ poteſt eſſe copula, ſimiliter nec nomen obliquum, nec verbum obliquum.
Reſpondetur, quòd ideo nõ opponitur, quia in definitione non debent poni niſi quæ conueniunt omni cótẽto ſub definito, non omnis aũt oratio formatur ex nomine, & verbo finito, & recto. Nã hæc eſt ratio, nõ homo currit, & hæc Catonis eſt legere, & hæc, homo curret. Quando aũt diximus, ꝙ nomẽ infinitũ, & obliquũ nõ poſſunt eſſe ſubiectum non ſumus locuti de oratione, ſed de ꝓpoſitione, quoniã ſola oratio indicatiua præſentis tẽporis, vt dicemus, eſt ꝓpoſitio. Quoniã igitur aliqua oratio cõponi ex nomine infinito, & obliquo, ſimiliter ex verbo, & aliqua non, puta propopoſitio, ideo non dicitur rectus neque finitus, ſed abſtrahit ab vtroque. Conſtat igitur quid ſit oratio apud Logicum.
Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ apud Logicum oratio prima diuiſione diuiditur in orationem perfectã & imperfectum, deinde vtrunque diuiſionis membrũ ſubdiuiditur, vt videbis infra, Oratio perfecta eſt illa, quæ perfectum ſenſum generat in animo audientis, ideſt, quæ adita quietat, quo ad ſignificatum intentum a proferente, vel ſcribente, animum auditoris, v.g. Sortes intendit notificare Platoni ſtatum regis, & dicit, Rex valde fortis in bello cõtra hoſtes, hac oratione audita quieſcit animus audientis, ꝙ ſi dicat, Rex contra inimicos, & non vltra procedat, imperfectũ ſenſum generat in animo audientis, ideſt non quietat ipſum, ideo dicitur oratio imperfecta. Nam audiens, quod rex contra inimicos, & vltra non proceditur, dubitare incipit vtrum præualeat an ſuccumbat contra inimicos ſuos, patet igitur orationis prima diuiſio apud Logicum.
Oratio perfecta cõtinet quinque ſpecies, quæ ſunt indicatiua temporis præſentis, & omnium temporum modi indicatiui, vt Petrus amat, amabat, amauit, amauerat, amabit imperatiua, vt fac ignem, deprecatiua, vt ora Deũ pro me, optatiua, vt vtinam te videam doctum, cõiunctiua, vt ſi ve-

neris ad me honorabo te. Omnes iſtę dicuntur ꝑfectę quoniam auditæ quietant animum audientis, quoad earum ſignificatum, nec ipſum ſuſpenſum tenent.

Tu tamē aduerte, ꝙ imperatiua, & deprecatiua nō differunt penes modū, nec tēpus verbi, ſed penes appoſitos reſpectus. Nā vtraque fit ꝑ modū imperatiuū, ſed deprecatiua fit proprie ad ſuperiorem, imperatiua autem ad inferiorē.

Itē aduerte, ꝙ coniunctiua ad hoc ꝙ fit oratio perfecta, oportet, vt complectatur duas orationes, aliter nō quietat animū audientis, vt patet, rel quæ vero ſpecies per vnicam orationē quietat audientem, ideo per ſeipſas ſunt perfectæ.

Oratio autem imperfecta tres continet ſpecies, ſecundum quòd tribus modis poteſt formari. Nā formatur per nomen ſubſtantiuum cum adiectiuo, vt homo albus, animal riſibile vel per duo ſubſtantiua per appoſitionem, vt animal homo, Deus pater, Deus filius & hęc eſt prima ſpecies, & formatur per ſolū infinitiuū, vt Sortē currere. ſi autē apponatur ſum, es, eſt, cū termino modali erit perfecta, vt Sortē currere eſt poſſibile. & hæc eſt ſecunda ſpecies, & formatur per verbū incipit, & deſinit, vt Sortes incipit, Sortes deſinit. Si autem apponatur infinitiuum, efficitur perfecta, vt Sortes incipit conualeſcere, Sortes deſinit ſcribere, & hæc eſt tertia ſpecies.

Item aduerte, ꝙ oratio perfecta poteſt fieri per vnicum nomen, vel vnicum verbū, & maxime quādo fit reſponſiua interrogatiue. Vt ſi quis à te petat. Quis venit demum, & reſpondeas, Petrus, Vel ſic, nunquid Sortes venit. & reſpondeas venit. Conſtat igitur quo diuidēda ſit oratio apud Logicū.

Quantum ad tertium aduerte, quòd ſola oratio indicatiua eſt primo & per ſe propoſitio, Dico primo & per ſe, quoniam aliæ ſpecies non ſunt propoſitio, niſi reducantur ad indicatiuā. Vnde iſta, ſi homo volaret, haberet alas, non eſt propoſitio, niſi reducatur in iſtam, ſi homo volat, habet alas. Et indicatiua præteriti aut futuri tēporis nō eſt ꝓpoſitio, niſi reducatur ad indicatiuam præſentis temporis. Nam iſta, Adam fuit, ideo eſt vera, quia aliquando fuit verum dicere, Adam eſt, ſcilicet quando Adā exiſtebat. Ratio autem, propter quā apud Logicum ſola oratio indicatiua eſt primo,

&

& per ſe propoſitio eſt, quia intentum logici eſt vti oratione ad veſtigãdum verum & falſum, ergo eã proprie recipit, quæ ſecundum ſe ſignificat verum & falſum, & hæc eſt indicatiua. Nam aliæ potius deſeruiunt effectui mentis, quam quod ſint ordinatæ ad enunciandum verum & falſum conceptũ animi, aut intellectus. Quod patet hinc. Imperatiua indicat voluntatẽ ſuperioris per imperiũ, optatiua indicat deſideriũ ſiue effectũ optantis, deprecatiua indicat affectũ inferioris erga ſuperiorẽ ſupplicationẽ, coniũctiua añt, licet videatur exprimere verũ aut falsũ cõceptũ mẽtis, nõ tamẽ determinate, ſed ſuſpenſiue, eſt.n. cõditionalis, quæ vt dicemus in cap. de hypotheticis nihil ponit eſſe. Indicatiua añt determinate dicit verũ aut falsũ. Nam hæc eſt determinate vera, homo eſt animal, & hæc determinate falſa, homo eſt lapis, ideo ſola meretur dici propoſitio. Proponitur enim intellectui, vt per eam formet ſyllogiſmum, & per ſyllogiſmum deueniat in verã cõcluſionis notitiã. Conſtat igitur q̃ orationis perfectæ ſpecies meretur logicè dici propoſitio.

Vnde aduerte, ꝙ Logicus non tantum magnifacit orationem congruam & ornatam, quantum veram, ita quod etiam ſi eſſet incongrua & inornata, modo verum & falſum enunciet, accepta eſt apud Logicum, propterea Logicus acceptat iſtã, Deus ſeruitur ab homine, licet eã reprobet grammaticus, negans ſeruior inueniri paſſiuum.

Si logico ſufficiunt duæ orationis partes ſcilicet nomen rectum, & verbum rectum. *Cap. IIII.*

IN cap. quarto inueſtigãdum eſt, ſi duæ orationis partes, ſcilicet nomen & verbum rectum ſufficiunt Logico.

Tu igitur aduerte, quòd Logicus rationabiliter recipit tantum duas, vt ſibi neceſſarias, grammaticus autẽ octo. Ratio vero differentiæ eſt hæc, Logicus & grammaticus differunt fine. Intendit enim Logicus ſcire diſcernere verum à falſo, grammaticus autem intendit ſcire diſcernere congruum ſermonem ab incongruo, ad conſequendum primũ ſufficiunt nomen & verbum, quoniam ſufficiunt ad compo

nen-

nendum propoſitionem, quæ eſt ſignificans verum, vel falſum, vt tibi manifeſtabitur in tract. ſequenti, ad formandum congruum ſermonem, & diſtinguendum ab incongruo nõ ſufficiunt nomen & verbum, ſed oportet vti propoſitionibus, & aduerbijs & coniunctionibus, &c. & ideo vt grammaticus habeat omnem modum formandi ſermonem cõgruũ, neceſſariæ ſunt ſibi plures partes orationis, quam nomen rectũ & verbum rectum, & quoniam iſtæ duæ ſibi ſufficiũt, ideo appellat eas categorematicas, id eſt per ſe ſignificatiuas, alias autem ſyncategorematicas id eſt ſimul ſignificatiuas. Quis autem ſit terminus categorematicus, & ſyncategorematicus, diximus in diuiſione tertia terminorum.

Sed dices, Logicus indiget pronomine demonſtratiuo, vt quando deſcendit ſub ſubiecto propoſitionis vniuerſalis affirmatiuæ, vel negatiuę dicendo, omnis homo eſt animal, ergo & hic homo eſt animal, & hic eſt animal &c. itẽ indiget participio, vt dicemus in tract. ſequenti, quando reſoluit propoſitionem factam de verbo adiectiuo in ſuum participium & ſum, es, eſt, vt Sortes currit, Sortes eſt currens, ergo ſaltem quattuor partes orationis ſunt ei neceſſariæ, ſcilicet nomen & pronomen, verbum & participium.

Reſpondetur nomen & pronomen apud Logicum ſunt vt vna pars, quoniã vtitur pronomine loco nominis, & participium ſtat cum nomine, & verbo, cum nomine quidem, quoniam poteſt eſſe ſubiectũ propoſitionis ſicut & nomen, vt legens currit, & ſtat cum verbo, quoniã ſignificat cũ tempore, vt docuimus ſupra, & ideo apud Logicum identificantur nomine & verbo, licet apud Grammaticum remaneant diſtincte.

Conſtat igitur, quod ſint partes orationis neceſſarię dialectico ad formandam propoſitionẽ, & ex propoſitionibus ſyllogiſmo. Hæc de præſenti cap. dicta ſint.

De partibus propoſitionis. Tract. ſecundi. **Finis.**

TRA-

TRACTATVS TERTIVS, *de propoſitione & ſpeciebus eius.*

IN hoc tertio tract. agendum eſt de propoſitione, gratia cuius premiſimus tractatũ precedẽtem, in quo actum eſt de partibus eius, & de genere, per quod definienda eſt, & hoc eſt oratio, vt tibi manifeſtabitur. Diuidemus autem ipſum in ſex capita.

Primo, agendum eſt de propoſitione definitiue & diuiſiue prima diuiſione.

Secundo, agendum eſt de categorica ſimplici, & de omnibus eius diuiſionibus.

Tertio, agẽdum eſt de propoſitione hypothetica & eius ſpeciebus.

Quarto agendũ eſt de propoſitione categorica modali.

Quinto, agendum eſt de æquipollentijs propoſitionum categoricarum ſimplicium, quæ ſunt oppoſitæ contrariæ, ſub contrariæ, contradictoriæ, & ſubalternæ.

Sexto, agẽdũ eſt de æquipollẽtijs modaliũ oppoſitarum.

De propoſitione quid ſit & eius prima diuiſione. Cap. I.

IN primo cap. agendum eſt de propoſitione quid ſit, & quotuplex in genere, ſiue prima diuiſione.

Quantum ad definitionem aduerte, quòd ſic definitur de mente Ariſtotelis. Propoſitio eſt oratio verum vel falſum ſignificans indicando.

Primo dicitur, oratio, loco generis, eſt.n.in plus oratio quàm propoſitio, dictum eſt.n.tract.præced. q̃ oratio perfecta diſtinguitur in quinque ſpecies, ex quibus ſola indicatiui modi eſt propoſitio, ergo omnis propoſitio eſt oratio perfecta ſed non econuerſo, ex conſequenti eſt genus propoſitionis, propoſitio autem eſt ſpecie, orationis perfectæ. Sicut animal eſt genus hominis, homo autem eſt ſpecies animalis. nam omnis homo eſt animal, ſed non econuerſo.

Secundo dicitur, verum vel falſum ſignificans, pro cuius

 notitia

notitia aduerte quòd cum propoſitionum alia ſit affirmatiua, alia negatiua, vt declarabimus infra, ſignificaret verũ in affirmatiua eſt ſignificare rẽ ſicut eſt, v.g. hæc eſt vera, homo eſt rõnalis, quia ſic ex parte rei, vnde hominẽ eſſe rõnalem eſt verum. Significare verum in negatiua eſt ſignificare rẽ ſicut non eſt, v.g. hæc eſt vera, hõ non eſt aſinus, quia ſic eſt in re. vnde hominem non eſſe aſinum eſt verum. Significare falſum in propoſitione affirmatiua eſt ſignificare rem aliter q̃ ſit, v.g. hæc eſt falſa, homo eſt lapis, quoniam ſignificat hominem eſſe lapidem, & tamen aliter eſt. Significare falſum in propoſitione negatiua, eſt non ſignificare rem ſicut eſt, v.g. hæc eſt falſa, homo non eſt animal, quia non ſignificat ſicut eſt. nam homo eſt animal, ergo falſum eſt ipſum non eſſe animal. Dicitur ergo in diffinitione verum, vel falſum ſignificans, ad differentiam orationum imperfectarum, vt homo albus, aſinus rudibilis, & oratio infinitiua. vt Sortem currere, & oratio famularis, vt Sortes incipit, niſi.n. aliud addatur, non ſolum nõ quierant animum audiẽtis. ſed nec dicunt aliquid de vero aut falſo, niſi compleantur per aliud, v.g. Si ly homo albus addatur homo eſt albus ſi ly Sortem currere addatur, eſt verum, vel poſſibile, vel contingens. Si ly Sortes incipit addatur, eſſe bonus. Conſtat ergo, quod per ſe ſumptæ nihil dicunt de vero aut falſo.

Tertio, dicitur indicando q̃ dupliciter exponitur, primo ſic. indicando. i. oratio modi indicatiui verũ vel falſũ ſignificans. Vnde alij definiunt propoſitionẽ dicẽtes, q̃ propoſitio eſt oratio indicatiua verũ vel falſum ſignificãs. Et id ponitur ad differentiã orationẽ perfectarũ, quæ fiũt p̃ alios modos, per imperatiuũ, optatiuũ, &c. Nã iſte, vt docuimus in tract. præced. in cap. 3. potius deſeruiũt nobis ad manifeſtandũ affectum mẽtis, quàm verum aut falſum conceptũ intellectus. Orationes etiam modi indicatiui temporis præteriti & futuri, non ſignificãt primo & per ſe verũ & falſum, niſi reducãtur ad vnã tẽporis præſentis indicatiui, in eodẽ loco docuimus. Sola ergo oratio indicatiua tẽporis præſentis meretur dici propoſitio, quia ſola ſufficit ad formandũ ſyllogiſmũ, aliæ autem non, niſi reducantur ad illam, vt ibi manifeſtum

erit in tract.de ſyllogiſmo formali,ſecundo ab aliquibus exponitur ly indicando.i.aſſerendo. Verum id non videtur cõuenire omni propoſitioni,ſed tantũ propoſitioni in materia naturali,quæ neceſſario eſt vera, & in materia remota,q̃ de neceſſitate eſt falſa,in materia aũt contingenti cũ poſſit eſſe vera & falſa,nõ põt dici aſſertiue,ſed opinatiue,quod ſignificet verum aut falſum, ideo melius eſt ſtare in prima expoſitione,quę etiã eſt de mente Ariſt.in j.Periher. Quid autem ſit & quomodo fiat propoſitio in materia naturali & contingente & remota,dicemus infra in hoc met tractatu. Conſtat igitur quid ſit propoſitio apud Logicum.

Quãtum ad primã diuiſionẽ propoſitionis aduerte,ꝙ ad mentẽ Ariſt.j. Periher.diuiditur primo in categoricã & hypotheticam.Dicitur categorica grecè,p̃dicatiua latinè,categorizo.n.grecè,& predico latinè dicitur.Dicitur hypotheca grecè,ſuppoſitiua latinè, eſt.n.grecè hypo.i.ſub latinè,theſis grecè,poſitio latinè. Rõ autẽ diuiſionis eſt hæc,quia oĩs propoſitio ſignificat verũ aut falſũm, & eſt quid cõpoſitũ, & oẽ cõpoſitũ eſt reſolubile in ſua immediatè cõponentia, vel ergo propoſitio cõponitur ex terminis immediatè, & in eos reſoluitur immediatè,& nõ in aliud immediatè,& ſic eſt categorica q̃ cõponitur immediatè ex ſubiecto & predicato & copula modo,quo dicemus infra,vel componitur immediatè ex duabus orationibus p aliq̃ cõiunctionẽ, puta ergo,ſi,&,vel,& immediatè in eas reſoluitur,& illę immediatè in terminos,& ſic eſt hypothetica, vt dicemus in c.3.huius tract. Categorica vero diuiditur in ſimplicem & modalẽ. Simplex eſt: in qua prędicatũ ſimpliciter dr̃ de ſubiecto, vt homo eſt aĩal, Modalis eſt in qua p̃dicatũ dicitur de ſubiecto nõ ſimpliciter,ſed cũ modo & determinatione,vt homo eſt aĩal neceſſario,homo eſt albus cõtingẽter. Et de modali agemus in c.4. huius tractatus. Hęc de primo c.dicta ſint.

De propoſitione categoricá & omnibus eius diuiſionibus. Cap. II.

IN ſecundo cap.inueſtigandum eſt, quid ſit propoſitio categorica, & quot ſint eius diuiſiones,& de ſingulis agendum

dũ eſt excepta modali, de qua agemus loco ſuo, primo igitur definiemus eam, deinde accedemus ad diuiſiones.

Quantũ ad diffinitioné aduerte, ꝙ ad mẽté Ariſt. ſic definitur: Propoſitio categorica eſt propoſitio, quæ habet ſubiectũ, prædicatũ, & copulam tãquã principales partes ſui. ponitur propoſitio loco generis. Ois.n. propoſitio categorica, eſt propoſitio, ſed nõ econuerſo, nã & hypothetica eſt propoſitio, & tamẽ nõ eſt categorica. Dicitur q hẽt ſubiectũ, &c. hoc totum ponitur ad diffrentiã hypotheticæ cuius partes principales ſunt duæ orationes, i quas immediatè reſoluitur, vt patet in iſta, ſi tu curris, tu moueris: principales partes & immediatę nõ ſũt termini, ſed iſtæ duæ orationes, tu curris, & tu moueris, Primæ aũt & mediatæ ſunt termini, ex quib. hæc oratio cõponitur, tu curris & hæc, tu moueris. Dicitur, igitur, ꝙ principales partes categoricæ nõ ſũt orationes, ſed termini, ex quib. immediatè cõponitur, quorũ vnũ eſt ſubiectum, alterum prædicatum, alterum copula: vt homo eſt animal, homo eſt ſubiectum, aĩal prędicatum eſt cõpula, coniungit enim prædicatum cum ſubiecto.

Sed aduerte, vt ſcias qũo i omni categorica eſt ſubiectũ, copula, & prædicatum, ꝙ fit tribus modis: primo per verbũ ſum, es, eſt, de tertio adiacente. Eſt autem categorica de tertio adiacente, quãdo poſt ſum, apponitur alius terminus: vt Sortes eſt animal in hac conſtat de ſubiecto & prædicato & copula: ſecundo fit per verbum adiectiuum eſt autem apud Logicum omne verbum præter ſum, es, eſt, adiectiuum, in quo reſoluitur omne verbum adiectiuum, & in ſuum participium: vt Sortes currit. ſic reſoluitur, Sortes eſt currens, Sortes eſt ſubiectum, currens prædicatum, eſt copula: tertio fit per verbum ſum, es, eſt, de ſecundo adiacente. eſt autem categorica de ſecundo adiacente, quando poſt ſum, es, eſt, alius terminus nõ ſequitur, vt Deus eſt, cœlũ eſt, & in hac eſt aſſignare ſubiectum, prædicatum, & copulã, alio modo, q̃ in prædictis, aſſignatur autem dupliciter, primo ſic, Deus eſt, ideſt Deus eſt habẽs eſſe, Deus eſt ſubiectum, habẽt eſſe, eſt prędicatum, eſt copula, ſecundo ſic. Deus eſt, ideſt Deus eſt exiſtens, Deus eſt ſubiectũ, exiſtẽs prædicatum, eſt copu-

la. Nonnulli dicunt, quod in categorica de ſecũdo adiacente, eſt gerit vicẽ copulæ & prædicati, & id videtur innuere Ariſt. in j. periher. vbi definiens verbum inquit, & eſt ſemꝑ eorum, quæ de altero prædicantur nota, ideſt verbum ſemper ſe tenet a parte prædicati. Conſtat igitur quid ſit propoſito categorica ſimplex.

Sed dices quare magis dicitur categorica, ideſt prędicatiua quàm ſubiectiua, cum tam ſubiectum, quàm prædicatũ ſint partes eius. Præterea quare terminus præcedens verbũ ſum, es, eſt, dicitur ſubiectum, ſubſequens autẽ dicitur prædicatum, & ipſum verbum ſubſtantiuum dicitur copula.

Reſpondetur ad primum, ꝙ omne cõpoſitũ denominandum eſt a parte ſua digniori, vnde hõ dicitur rõnalis & ĩtellectualis ab aĩa ĩtellectuali, quæ dignior eſt in eo, q̃ ſenſitiua & vegetatiua prædicatũ aũt dignius eſt ſubiecto, q̃m eſt ſicut forma, ſubiectũ vero ſicut materia, & dicamus infra, ꝙ talia ſunt ſubiecta, qualia ꝑmittuntur a ꝑdicatis. Congrue igitur dicitur categorica, ideſt ꝑdicatiue & non ſubiectiua.

Ad ſecundum dicitur, q̃ ideo terminus præcedens verbum dicitur ſubiectum, quia de eo dicitur ꝑdicatũ, ita ꝙ ſubijcitur prædicato. Vnde & grammaticus, appellat ipſum ſuppoſitum. Terminus vero ſubſequens verbum dicitur ꝑdicatũ, quia prædicatur & dicitur de altero, ideſt de ſubiecto. vnde apud grammaticum dicitur appoſitum.

Et aduerte, quod totale ſubiectum eſt omnis terminus præcedens copulã, ſiue vnus, ſiue plurus ſint, v.g. homo eſt animal, homo eſt ſubiectum, homo magnus & honoratus eſt princeps in ciuitate, ſubiectum ſunt omnes illi termini præcedentes, pars autem ſubiecti quilibet eorum, idem intellige ex parte prædicati.

Sed dices. Quare ſubiectũ & ꝑdicatũ ꝑ ſe inuicem notificãtur ſiue definiunt, cũ definitio circularis videatur inutilis.

Rñdetur, quia habẽt reſpectũ ad inuicem, ſubiectum. n. reſpicit prędicatũ & prędicatum reſpicit ſubiectum, ſicut filius reſpicit patrem & pater filium. Reſpectiua aũt conuenienter per ſe inuicẽ notificãtur & definiuntur, quoniã mutuã habẽt depẽdentiã. Sed de hoc altius loquemur in tract.

de

de prædicabilibus, pro nunc ſuſtine tu iuuenis ne inuoluatis. Conſtat igitur tibi quid ſit propoſitio categorica.

Quantum ad eius diuiſiones aduerte, vt habeas plenam de eius notitiam, ſic diſponendæ ſunt.

Prima diuiſio. Propoſitionum categoricarum, alia affirmatiua, alia negatiua.

Secunda. Alia vera, alia falſa.

Tertia. Alia alicuius quantitatis, alia nullius.

Quarta. Alicuius quantitatis, alia vniuerſalis, alia particularis, alia indefinita, alia ſingularis.

Quinta. Aliæ participant vtroque termino, aliæ altero, aliæ nullo.

Sexta. Participantium vtroque termino, aliæ participant vtroque termino eodem ordine, aliæ ordine conuerſo.

Septima. Participantium vtroq; termino, ſiue eodem ordine ſiue conuerſo quædam formantur in materia naturali, quædã in materia contingenti, quædam in materia remota.

Octaua. Participantium vtroque termino eodem ordine tam in materia naturali, quàm in materia contingenti & in materia remota, quædam ſunt contrariæ, quædam ſubcontrariæ, quædam contradictoriæ, quædam ſubalternæ.

Nona. Participantium vtroque termino ordine econuerſo & in triplici materia, ſiue naturali, ſiue cõtingenti, ſiue remota, quædã conuertuntur conuerſione ſimplici, quædã cõuerſione per accidens, q̃dã conuerſione per contrapoſitionẽ.

Omnes iſtæ diuiſione dantur de propoſitione categorica ſimplici, quæ dicitur de ineſſe. i. in qua prædicatũ ſimpliciter & ſine determinatione facta per aliquem ſex modorũ ſcilicet verũ, falſum, neceſſarium, cõtingẽs, poſſibile, impoſſibile, dicitur de ſubiecto. Quę autem ex his diuiſionibus conueniat etiã categoricę modali, dicemus in cap. 4. huius tract. De ſingulis aũt diuiſionibus agendum eſt in ſpecie & ordine, quo propoſitæ ſunt. Verum antequam deſcendamus in ſpecie, quoniam aliqua p̃dictarũ diuiſionũ datur de ſubſtantia propoſitionis, aliqua de qualitate, aliqua de quãtitate, vt tibi declarabitur infra, ideo ad vniuerſalẽ notitiam diuiſionum, quæ fient toto hoc noſtro opere, ne ſimus coacti

idem ſæpius repetere, præponendi ſunt omnes vniuerſales modi, quibus ſolet fieri diuiſio.

Tu igitur aduerte, quòd in doctrina Ariſ. diuiſio fit quatuor modis generalibus.

Primo, generis in ſpecies.

Secundo, totius in partes,

Tertio, vocis in ſua ſignificata.

Quarto, diuiſio ſecundùm accidens.

Diuiſio generis in ſpecies fit duobus modis. Primo generis in ſpecies ſubalternas, vt quando diuiditur corpus per animatum & inanimatum, & animatum per ſenſitiuum & non ſenſitiuum. Secundo generis in ſpecies ſpecialiſſimas, vt quando diuiditur color per albedinem & nigredinem. Et hanc diuiſionem cognoſces in tracta. de prædicabilibus.

Diuiſio totius in partes fit quinq; modis. Primo, qñ totũ diuiditur in partes ſubiectiuas indiuiduales, vt quando diuiditur hõ in Sortẽ Plat. Io. Pet. &c. Secũdo, qñ totũ diuiditur in partes eſſentiales, vt ens naturale cõpoſitũ diuiditur in materiã, & formẽ, ſicut diuiditur hõ in animam & corpus. Tertio qñ diuiditur totũ continuum in partes ſuas integrales, vt domus in fundamentũ, tectũ, & parietem, & corpus animalis in partes quæ ſunt mẽbra ſua, ex quibus integratur corpus. Quarto, quando diuiditur totũ diſcontinuum in partes ſuas, inter quas, & ſi non ſit continuitas, eſt tamen ordo & proportió. hoc modo diuiditur exercitus in milites, equites, pedites, &c. Quinto qñ diuiditur totum potentiale ſiue poteſtatiuũ in partes ſuas poteſtatiuas, vt quãdo diuidit̃ aĩa ꝑ potẽtias ſuas, & virtutes ſuas, vt tibi manifeſtabitur in lib. de aĩa, & infra manifeſtabimus tibi ĩ lib. de ſyllogiſmo Top.

Diuiſio vocis in ſua ſignificata fit tribus modis. Primo, vocis vniuocæ in ſignificata vniuoca, vt qñ diuiditur hõ in Sortẽ & Plat. &c. Secũdo vocis æquiuocę in ſignificata æquiuoca, vt qñ diuiditur cancer in ſtellã ſiue ſignũ cęleſte, & aquaticum animal, & morbum. Tertio, vocis analogicæ in ſignificata analógica, vt quando diuiditur ſanũ, in animal ſanum, vrinã ſanã, medicinã ſanã, cibum ſanum, aerem ſanũ, exercitium ſanũ, &c. Et hãc diuiſionẽ cognoſces in tract. de ꝑſenti.

Diuiſio

Diuiſio ſecundum accidens fit tribus modis. Primo, ſubiectū in accidentia, vt hominū alius paruus, alius magnus, alius albus, alius niger, alius medio colore coloratus. Secūdo, accidentis in ſubiecta, vt accidētiū, quæ ſunt in homine, aliud in aia, vt ſciētia, aliud in corpore, vt agilitas, &c. Tertio accidentis in accidentia, vt accidentiū, quædā dura, quædā liquida, qdā lucida, qdā tenebroſa, & hæc diuiſio manifeſtabitur tibi in philoſophia naturali, & p̄cipue in lib. de generatione.

Iſti igitur ſunt modi vniuerſales famoſiores apud Ariſtotelem, quibus fieri conſueuit diuiſio.

Quantum ad primam diuiſionem, quę eſt per affirmatiuā & negatiuam aduerte, quod affirmatiua dupliciter definitur, primo ſic. Categorica affirmatiua eſt propoſitio, in qua prædicatum affirmatur de ſubiecto, vt homo eſt albus.

Sed aduerte, quod tunc prædicatum affirmatur de ſubiecto, quando negatio non præcedit copulā, quod ſi præcedit negatio negatur prędicatū de ſubiecto, & efficitur negatiua vt hic Sortes non eſt albus. Si aūt ſubſequitur, non efficitur negatiua, ſed permanet affirmatiua, vt homo eſt non albus.

Item aduerte, q̄ alio modo affirmatur p̄dicatum de ſubiecto in affirmatiua vera & in falſa, nam in vera affirmatur re & voce, quia ſic eſt in re, ſicut dicitur, vt hō re & voce eſt riſibilis, in falſa aūt affirmatiua voce tantū & nō re. nā licet dicā, quod homo eſt aſinus, tamen non ſic eſt in re. ſecundo definitur ſic. Affirmatiua eſt, in qua verbū principale affirmatur de ſubiecto, vt eſt hō animal. Dicitur in qua verbū principale affirmatur, ad differentiā verbi ſecūdarij, q̄ ſi negatur vel affirmatur ꝑ ipſum non fit propoſitio affirmatiua nec negatiua. vnde iſta non eſt negatiua, Sortes qui non currit, mouetur, nec iſta eſt affirmatiua. Sortes qui currit, non mouetur. Nam in prima licet verbū ſecundarium, quod eſt, currit, negetur, tamen principale, quod eſt mouetur, affirmatur, ideo permanet affirmatiua, in ſecunda autē fit oppoſito modo, ideo permanet negatiua. & rō huius eſt, quia verbū ſecundarium ſe tenet a parte ſubiecti quod patet reſoluendo in ſuum participium ſiue actiuum, ſiue paſsiuum, vt hic, Sortes, qui non currit, ideſt Sortes non currens, mouetur:

Sortes qui currit, idest Sortes currens non mouetur. Subiectum aut coniunctum participio affirmatiuo, vel negatiuo non facit propoſitionem eſſe affirmatiuam, vel negatiuam, ſed negatio cadens ſuper verbum principale, ſiue immediate, vt quando ſubſequitur ſubiectũ, vt homo non eſt aſinus, ſiue mediatè, vt non homo eſt animal, dummodo ſumatur negatio negans, & non infinitans terminum, cui opponitur nam ſi infinitaret, non faceret negatiuam. Vnde hæc nõ eſt negatiuã; Non homo currit, quoniam ly non homo, eſt nomen infinitum, &c. vnde non homo currit, æquipollet iſti, aſinus, qui eſt non homo currit. Conſtant autem hanc eſſe affirmatiuam. Patet igitur, quid ſit categorica affirmatiua.

Categorica negatiua dupliciter definitur. Primo ſic, categorica negatiua eſt ꝓpoſitio, in qua ꝑdicatũ negatur de ſuo ſubiecto, vt hõ nõ eſt lapis. Scđo ſic, eſt ꝓpoſitio, ĩ qua verbũ principale negatur. Dicitur verbũ principale, ad differentiã verbi ſecũdarij, qđ, vt docuimus, ſiue affirmetur, ſiue negetur, non facit propoſitionẽ affirmatiuam, aut negatiuam.

Et aduerte, ꝙ propoſitio poteſt fieri affirmatiua, vel negatiua dupliciter. ſ. explicitè & implicitè. ſi explicitè fit ꝑ nomen & verbum indicatiui modi, vt homo eſt riſibilis; ſi implicitè, poteſt fieri per vnicum terminum, vt quando dicimus, homo eſt riſibilis, & econuerſo, ly econuerſo ęquipollet vni propoſitioni, quæ eſt hęc, & riſibile eſt homo.

Item aduerte, ꝙ diuiſio per affirmatiuã, & negatiuã, non ſolum conuenit categoricę, ſed etiam hypotheticę & modali, quõ autẽ fiat hypothetica affirmatiua, & negatiua, ſimiliter modalis, dicemus agẽtes de eis, nũc autẽ ſuſtine, ne confundaris, vt nouus auditor. Hęc de prima diuiſiõne dicta ſint.

Quantum ad ſecundam diuiſionem categoricę. ſ. per veram & falſam, aduerte, ꝙ categorica vera, tam affirmatiua, q̃ negatiua, dupliciter definitur. Primo sic, vera eſt, q̃ significat verum. i. significat rem sicut eſt, si eſt affirmatiua, vel significat rem sicut nõ eſt, si eſt negatiua. ſed de hac ſatis diximus in cap. pręced. in declarando definitionem propoſitionis. Secundo autem sic definitur: Vera eſt illa, cuius significatum primarium eſt uerum. significatum autem primarium

marium eſt illud, ꝙ exprimitur per oratiõnẽ infinitiuã, v.g. hæc eſt vera: Deus eſt bonus, quoniã Deũ eſſe bonũ, eſt verũ: ſic.n. eſt in re. Dico cuius primariũ ſignificatũ eſt verũ, ad differẽtiã ſecũdarij. Secũdariũ aũt e't, ꝙ cõtinetur in primario, & ſequitur ad illud: v.g. Primariũ huius, homo eſt rõnalis, eſt eſſe rationalẽ. ad hoc aũt ſeqtur eſſe animal, eſſe animatũ, eſſe corpus, eſſe ſubſtantiã. Iuxta igitur ſignificatũ primariũ & ſecũdariũ iudicãda eſt propoſitio vera, quoniã eſt vera primo & ꝑ ſe ex eo, ex ſecũdario aũt eſt tãtũ cõſequẽter. Nã bene ſequitur qđ, ſi Sortes eſt hõ, Sortes eſt aĩal. ſed nõ ecõuerſo, vt declarabimus in tract. de cõſequẽtijs. Similiter falſa dupliciter definitur. Primo ſic, falſa eſt q̃ aliter ſignificat, q̃ ſit in re, vt hæc eſt falſa, hõ eſt aſinus, quia ſignificat hoĩem eſſe aſinũ, & tamẽ aliter eſt in re, quia in re nõ eſt aſinus, ſed homo ſiue rõnalis, & de hac definitione iã diximus in cap. præcedenti in definitione propoſitionis. Secundo ſic, falſa eſt illa, cuius primarum ſignificatum eſt falſum, v. g. hæc eſt falſa, homo eſt aſinus, quia hominẽ eſſe aſinum eſt falſum, cũ ſit rationalis, & aſinus irrationalis. Quod ſi fieret iudicium ſecundùm ſecundarium ſignificatũ, ꝙ eſt eſſe animal, eſſet vera. Nam hæc eſt vera, homo eſt animal, non tamen ſequitur, ergo eſt aſinus, vt declarabitur tibi in tract. dè conſequentijs. Hæc de ſecunda diuiſione dicta ſint.

Quantum ad tertiam diuiſionem. ſ. ꝙ aliqua eſt alicuius quantitatis, aliqua nullius. Alicuius quantitatis eſt illa, cuius ſubiectum ſtat pro aliquo, vel pro aliquibus, vel pro omnibus, vel pro nullo, vt declarabitur in diuiſione ſequenti. Nullius quantitatis eſt illa cuius ſubiectiuum ſuſpenditur a propria denominatione, ratione probationis termini præcedentis ipſum. qualis eſt excluſiua, exceptiua, reduplicatiua, de quarum probatione acturi ſumus in tract. de probationibus terminum, tũc.n. apparebit tibi, quõ iſtæ probãtur non rõne ſubiecti, vt probatur vniuerſalis, particularis, &c. ſed rõne ſigni, ſiue ſyncategorematis, vt excluſiua per tãtũ, reduplicatiua per inquantum, exceptiua per præter, &c. Tu igitur ſuſtine donec exercitatus magis fueris, & ad ꝓdictum trac. deuenerimus. Hæc de tertia diuiſione ꝓ nũc dicta ſint.

Quan-

Quantum ad quartam diuiſionem, ſcilicet quòd propoſitionum alicuius quantitatis, alia eſt vniuerſalis, alia particula, alia indefinita, alia ſing. duo agenda ſunt. Primo declarádum eſt quomodo hæc diuiſio eſt ſufficiens. Secundo, pertractandum eſt de quolibet ejus membro.

Quãtũ ad primũ aduerte, ꝙ quãtitas propoſitionis attẽditur penes ſubiectũ, ꝓut ſtat pro pluribus, aut ꝓ vno ſolo. Poteſt igitur cõſiderari ſubiectũ dupliciter. Primo, ſi ſtat ꝓ vno ſolo. Secũdo, ſi pro pluribus, ſi ꝓ vno ſolo, ita ꝙ vni ſoli cõuenit, facit ꝓpoſitionẽ ſing. ſi ꝓ pluribus, hoc dupliciter, quia vel ꝓ pluribus indeterminate vel determinate, ſi indeterminate ſic facit propoſitionẽ indefinita, ſi determinate dupliciter, quia hęc determinatio ſubiecti vel fit ꝑ ſignũ vniuerſale affirmatiuũ, vel negat. vt oĩs nullus, & ſic eſt ꝓpõ vniuerſalis, vel fit ꝑ ſignum particulare affirmatiua, vel negatiuã, & ſic eſt ꝓpõ particularis. Cõſtat igitur, ꝙ hęc diuiſio eſt ſufficiẽs. Et ſi q̃ras qd ſit quãtitas ꝓpõnis. Rñdeo, ꝙ ſicut quãtitas ſubſtanę ꝓprie accipitur iuxta mẽſurã lõgitudinis, & latitudinis & profunditatis ſic quãtitas propoſitionis ſumitur iuxta mẽſurã ſubiecti, ꝓut verificatur prædicatiue de vno, vel pluribus. Conſtat igitur quomodo hæc diuiſio eſt ſufficiens, & quid ſit & vnde ſumitur quantitas propoſitionis.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd propoſitio vniuerſalis dupliciter definitur. Primo, ſic propoſitio vniuerſalis tam affirmatiua, q̃ negatiua eſt illa, in qua ſubijcitur terminus communis ſigno vniuerſali determinatus.

Primo dicitur, in qua ſubijcitur terminus communis id eſt ponitur in ſubiecto terminus communis, id eſt qui poteſt conuenire & prædicari de pluribus, & apud grammaticos dicitur nomen appellatiuum, vt homo, capra, leo.

Secũdo dicitur, ſigno vniuerſali determinatus ſigna vniuerſalia ſunt quædam affirmatiua, vt omnis, quilibet, quiſque negatiua ſunt, nullus, nihil, neuter, dicuntur vniuerſalia quia faciunt ſtare ſubiectum pro omnibus, aut pro nullo, vt iſta eſt vniuerſalis affirmatiua, omnis homo eſt animal, verificatur enim ſubiectum pro quolibet homine in ſingulari. nam ſi omnis homo eſt animal, ergo & ille, & iſte, & iſte, &

ſic

ſic de omnibus alijs, eſt animal.

Tertio dicitur, determinatus i. modificatus ſiue limitatus ad ſtandū nō abſolute, ſed pro omnibus, aut pro nullo, diximus enim in tertia diuiſione terminorum, ꝙ ſigna vniuerſalia ſunt termini ſyncategorematici, quoniam ſumpti cum alio, ideſt cum nomine ſubſtantiuo, determinant ipſum in propoſitione ad ſtandum pro omnibus, aut pro nullo.

Sed aduerte, ꝙ ſignū vniuerſale ad hoc, quod faciat ꝓpoſitionē vniuerſalē ſimpliciter & proprie debet apponi ſubiecto in recto & explicite. Nam ſi apponitur ſubiecto in obliquo, nō facit eā vniuerſalē ſimpliciter, ſed ſecūdū q d. Vnde iſta, cuiuſlibet hoīs aſinus currit, nō eſt vniuerſalis abſolute, qīn ſignū nō apponit̄ ly aſinus, qđ eſt principale ſubiectū, ſed ly hoīs, qđ quoniā eſt obliquus, eſt ſecundariū ſiue partiale ſubiectum. vnde prædicta propō abſolute eſt indefinita, vt tibi declarabitur. Dicitur explicite, quoniam ſi ponitur implicite vel virtualiter vel cū diſtinctione, non facit ꝓpoſitionem vniuerſalem formaliter, ſed tantum interpretatiue. ſicut ſunt iſte, totus Sortes eſt minor Sortes, totū quod eſt in mundo, eſt in oculo meo, non homo currit, &c.

Qūo aūt ſunt vniuerſales interpretatiuæ declarabitur tibi in tract. de ꝓbationibus terminorū, vbi diſtinguemus de toto, & qūo iſta æquipolleat vniuerſali negatiuæ nō hō currit, declarabitur tibi in cap. de æquipollētijs categoricarum. Nūc aūt ſilto, ne te inuoluā. Similiter aduerte, ꝙ vniuerſalis affirmatiua pōt fieri dupliciter, ſ. collectiue, vt omnes Apoſtoli ſunt duodecim, & diſtributiue, vt omnis homo eſt riſibilis. Et iterū diſtributiue poteſt fieri dupliciter, ſ. abſolute, & accommode. Verum quomodo fiant & quomodo verificentur, declarabitur tibi in tract. de ſuppoſitionibus, pro nunc ſuſtine. Hæc de propoſitione vniuerſali dicta ſint.

Propoſitio particularis eſt illa, in qua ſubijcitur terminus communis ſigno particulari determinatus. Dicitur in qua ſubijcitur terminus communis, ea ratione qua & in propoſitione vniuerſali.

Dicitur ſigno particulari determinatus ad differētiā propoſitionis vniuerſalis, eſt aūt ſignum particulare determina-

tio

tio terminus communis eſt ſubiectum in hac propoſitione, per quod deſignatur ſubiectum accipi nõ pro omnibus ſub eo contentis:ſed pro aliquibus,vel pro aliquo, vt quidã homo currit,ergo vel iſte,vel iſte, vel iſte currit,& ſufficit, ꝙ verificetur pro aliquo poſito,quod tantum vnus currat.

Et aduerte,quod propoſitio particularis poteſt fieri multis modis. Primo quando ſubiectum eſt terminus cõmunis cum ſigno particulari tam affirmatiue quàm negatiue, vt quidam homo currit,quidam homo non currit.Secundo,p ly aliquid ſumptum adiectiue, vt aliquid eſt in manu tua. Hæc eſt particularis virtualiter, quoniam ly aliquid ſic exponitur,aliqua res eſt in manu tua. Dico ſumptum adiectiue,quoniam ſumptum ſubſtantiue facit propoſitionẽ indefinitam,vt dicemus.Tertio,quando ſubijcitur terminus cõis cum ſigno vniuerſali,ſed ſigno præponitur negatio,vt cum omnis homo currit,hæc.n.æquipollet huic,quidã homo nõ currit.Quarto,quando ſubijcitur terminus communis cum ſigno vniuerſali affirmatiuo,ſed præponitur negatio & poſtponitur:vt huic,non omnis homo non currit,æquipollet.n. huic,quidam homo currit.Sed tertium,quod quartum modum declarabimus ſic eſſe in cap. de æquipollentijs categoricarum.Hæc de propoſitione particulari dicta ſint.

Propoſitio indefinita eſt illa, in qua ſubijcitur terminus communis, nullo ſigno vniuerſali, vel particulari determinatus,vt homo currit.

Primo dicitur,in qua ſubijcitur terminus cõis eadẽ rõne, qua dictum eſt in diffinitione propoſitionis vniuerſalis & particularis.Secundo dicitur,nullo ſigno ad differentiã propoſitionis vniuerſalis & particularis. Tertio dicitur, nullo ſigno vniuerſali vel particulari ad differentiam excluſiuæ, in qua ponitur ſignum tantum,& in reduplicatiua, inquantum:quæ ſigna,quoniam non ſunt vniuerſalia,nec particularia,ideo non faciunt propoſitionem alicuius quantitatis.

Sed dices,quare dicitur indefinita,cum æquipolleat particulari.nam idem ſenſus eſt dicere, aliquis homo currit, & homo currit.

Reſpõdetur, dicitur indefinita.i.indeterminata, q͂a acceptio

ptio ſui ſubiecti nõ determinatur ad certã quãtitatẽ ſecũdũ modũ enũciãdi p̃ ſignũ vniuerſale, vel particulare, licet ſupponat ſubiectũ determinate, vt dicemus in tract. de ſuppoſitionibus, & quãdo dicitur, ꝙ idem ſenſus eſt dicere, q̃dã hõ currit, & homo currit, cõceditur quo ad ſuppoſitionẽ & verificationẽ, ſed nõ cõceditur quo admodũ enũciãdi, & ſic intendimus ipſam eſſe indefinitã, & nõ quo ad verificationẽ & ſuppoſitionem. Sed pro nunc ſuſtine, donec tractemus de ſuppoſitionibus. Hæc de propoſitione indefinita dicta ſint.

Propoſitio ſingularis eſt illa, in qua ſubijcitur terminus diſcretus vel terminus cõis cum pronomine demõſtratiuo primitiuæ ſpeciei, vt Plato currit, Iſte homo comedit, ille homo dormit. Primo dicitur, in qua ſubijcitur terminus diſcretus, ad differentiam propoſitionis vniuerſalis & particularis & indefinitæ, in quibus ſubijciter terminus communis, opponitur autem terminus diſcretus terminus communi, quoniam diſcretus de vno ſolo eſt aptus prædicari, & grammaticus appellat nomen proprium, quod vni ſoli conuenit, vt Plato. Communis autem eſt aptus de pluribus prædicari, vt homo & animal, & Grammaticus vocat ipſum nomen appellatiuũ, quod pluribus conuenit. Secũdo, vel terminus cõis cum pronomine demonſtratiuo. Nã licet terminus cõis de ſe ſtet pro pluribus, tamen per pronomen demonſtratiuũ reſtringitur ad ſtandum pro vno ſolo indiuiduo, ideo ęquipollet termino diſcreto. Vnde iſta propoſitio, hic homo currit, demonſtrato Sorte, æquipollet iſti, Sortes currit. Tertio dicitur, primitiuæ ſpecie, ad differentiam pronominum deriuatiuæ ſpeciei. Sunt autem pronomina demonſtratiua primitiuæ ſpeciei, ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, & is. Deriuatiuę autẽ ſunt meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras. Iõ autem ea, quæ ſunt primitiuæ ſpeciei conſtituunt propoſitionem ſingularem, quoniam trahunt ſubiectum ad ſupponendũ pro vno ſolo, vt iſte hõ, demonſtrato Sorte, currit, & ego, ſ. Petrus curro, & tu ſcilicet Plato curris. Ea vero, quæ ſunt deriuatiuæ ſpeciei, vt meus, tuus, non conſtituunt propoſitionem ſingularem, non enim reſtringunt ſubiectum, cui apponuntur ad ſtandũ pro vno ſolo, ſed poteſt verifica-

ri

vt de pluribus, v.g. Petrus habet decem aſinos, & dicit, meus aſinus currit, ly aſinus non ſtat pro iſto tantum, vel pro illo tantum, ſed pro omnibus disiunctiue. nã ſi meus aſinus currit, & habeo decem, ergo vel iſte, vel iſte, qui eſt meus, currit. Pronomina aũt demonſtratiua primitiuæ ſpeciei reſtringunt terminum communem ad ſtandũ pro vno ſolo demonſtrato, vt ego, ſcilicet Petrus ſcribo, Tu vero, ſcilicet Plato, dormis. Conſtat igitur, quid ſit propoſitio ſingularis.

Tu tñ aduerte, ꝙ nõ ſolũ põt fieri ꝑ terminũ diſcretũ, &c. ꝑ terminũ cõem cũ ꝓnomine demõſtratiuo primitiuæ ſpeciei, ſed & ꝑ terminũ relatiuũ, vt poſito ꝙ Sophroniſcus habet tantũ vnũ filiũ, cuius nomẽ ignoretur, ſi dico Sophroniſci filius ſtudet Papię, eſt ſingularis ꝓpõ, ſimiliter, ſi dico, Pater Calliæ venit, eſt ſingularis, quoniam iſti termini relatiui æquipollẽt terminis diſcretis. Itẽ põt fieri ꝑ terminũ diſcretũ circũlocutũ, vt ſi dico, Vir criſpus rubeus, & claudus cantat in platea. iſtæ.n. circũſtãtiæ manifeſtãt talẽ hoiem & nõ aliũ, id eo reddunt propoſitionẽ ſingularẽ. Patet igitur, quid ſit propoſitio ſingularis. & quot modis fieri contingit.

Itẽ aduerte, ꝙ ſi quis te interrogat de ſubſtãtia ſiue natura propoſitionis, dicendo: Quæ propõ eſt iſta. Sortes eſt hõ, rñdere habes, categorica, & quæ eſt iſta, Si tu curris, tu moueris, rñdere habes hypothetica. Si aũt qs te interrogat de qualitate propõnis dicẽdo, Qualis eſt iſta, Sortes currit, rñdere habet affirmatiua, & , Qualis eſt iſta, homo non eſt aſinus, reſpõdendũ eſt, negatiua. Si vero quis te interrogat de quãtitate propõnis dicendo, Quanta eſt iſta, omnis hõ currit, reſpondendum eſt vniuerſalis, & ſic de alijs. Vnde logici pro hoc triplici quæſito formauerunt hunc verſum.

Quæ. ca. vel ip. qualis, ne. vel affi V. quanta par. in ſin. i. Quæ. categorica vel hypotetica. Qualis, negatiua, vel affirmatiua: V. quanta. i. vniuerſalis vel particularis, indefinita vel ſingularis.

Sed dices. Quæ eſt ſubſtantia propoſitionis, & quæ eius quantitas, & quæ eius qualitas. Reſpondetur ſubſtantia eſt eius natura ſiue eſſentia, puta quòd ſit quid compoſitum ex talibus partibus, ſcilicet ex ſubiecto, prædicato & copula, vt

ca-

categorica,vel ex duabus oronibus ꝑ aliq̃ cóiũctioné cóiũctis, vt ſi tu curris,tu moueris,vt hypothetica. Quãtitas eius eſt extẽſio ſubiecti ad ſtãdũ ꝑ vno vel aliq̃bus, vel oib⁹,vel nullis. Qualitas ei⁹ eſt ſecũdũ q̃ dicit̃ qualis,vt affirmatiuo, negatio,veritas,falſitas,neceſſitas,contingẽtia, poſſibilitas, impoſſibilitas. Nã oĩa iſta qualificãt ꝓpoſitioné. Vnde interroganti qualis ſit iſta,hõ eſt animal, rñdere debemus,ꝙ eſt affirmatiua vera,non ſolum poſſibilis, ſed etiam neceſſaria.

Quantũ ad quintam diuiſioné, quæ eſt hæc propõnũ categoricarum,quædã participant vtroq; termino,quædã altero,quædam nullo aduerte,ꝙ cum termini componẽtes categoricã ſint ſubiectũ & prædicatum,quę etiã dicuntur extrema propoſitionis , participare termino vel terminis , eſt cõuenire in ſubiecto vel in ꝑdicato,vel in vtroq;.non participare autem eſt non conuenire. His præmiſſis aduerte, ꝙ duas categoricas participare vtroq; termino,eſt eas conuenire in ſubiecto & prædicato,ita ꝙ ſubiectum primæ eſt ſubiectum ſecundæ,& prædicatũ primæ eſt prędicatum ſecundæ,nec in alio differunt,niſi ꝙ vna eſt affirmatiua,altera negatiua,vt ſunt iſtæ duæ,hõ eſt animal,homo non eſt animal. Participare in altero termino tãtũ,ſcilicet vel ſolũ in ſubiecto,vt hic,hõ eſt animal, hõ eſt rationalis, vel in prædicato tantum,vt hic,homo eſt animal,aſinus eſt animal. Participare nullo termino,eſt non conuenire in ſubiecto,nec in prædicato,vt hic, homo eſt riſibilis, aſinus eſt rudibilis.

Et aduerte,ꝙ hic loquimur de participatione formali & virtuali,ꝙ dico, quoniã licet iſtæ duę cõueniãt virtualiter, hõ eſt aĩal,riſibile eſt animal,non tamen formaliter,quoniã formaliter nõ ſunt idem homo & riſibile, dato quod eſſent idem re,quod tamen non conceditur in via thomiſtica.

Iterum aduerte , ꝙ hæc diuiſio data eſt, vt cognoſcatur oppoſitio contraria,ſubcontraria, contradictoria, ſubalterna propoſitionum categoricarum , de quibus acturi ſumus infra. Nam illa ſupponit participationem propoſitionũ oppoſitarum vtroq; termino formaliter,& non ſolum virtualiter,vt tibi declarabitur in diuiſione octaua.

Quantum ad diuiſionem ſextam,quæ eſt quòd propoſitionum

tionũ categor.participãtiũ in vtroq; termino formaliter q̃dã participãt vtroq; termino eodẽ ordine,q̃dã ordine cõuerſo.

Aduerte igitur,quod duas categor.participare eodem ordine vtroque termino, eſt ſic,quod eſt ſubiectum in prima eſt ſubiectum in ſecunda,& quod eſt prædicatum in prima, eſt prædicatũ in ſecunda,vt hic,Sortes eſt homo, Sortes nõ eſt homo,& ſemper intelligendum eſt formaliter,& non virtualiter tãtum.Duas autem categoricas participare vtroq; termino ordine econuerſo eſt ſic, quod eſt ſubiectũm in prima, eſt prædicatum in ſecunda , & quod eſt prædicatum in prima eſt ſubiectum in ſecunda, vt hic,homo eſt animal rationale, animal rationale eſt homo . Et hæc diuiſio deſeruiet,quando loquemur de conuerſionibus propoſitionum categoricarum,vt tibi manifeſtabitur.

Quãtum ad ſeptimã diuiſionẽ quæ eſt hæc.Propoſitionũ participantium vtroq; termino ſiue eodem ordine ſiue cõuerſo,quædam ſiũt in materia naturali,quædã in contingenti,quædã in remota,aduerte,quod illæ ſiũt in materia naturali,in quibus prædicatũ ſemper & inſeparabiliter cõuenit ſubiecto,& id fit multis modis:primo q̃n genus, aut differẽtia,aut diffinitio,aut proprietas,aut qualitas naturalis prædicatur de re.Exẽplũ primi,hõ eſt animal,ſecũdi, homo eſt rationalis,tertij homo eſt animal rationale,quarti,hõ eſt riſibilis, quinti, Ignis eſt calidus, mel eſt dulce, nix eſt alba. Item quando idẽ prædicatur de ſeipſo,vt Sortes eſt Sortes.

Illæ autem fiunt in materia contingenti,in quibus prędicatũ poteſt aduenire,& remoueri a ſubiecto,abſque hoc ꝙ corrumpatur ſubiectum.& propter hoc diſtinguũtur a propoſitionibus in materia naturali,quoniam in illis,ſi auferatur prædicatum, non permanet ſubiectum. Nam, ſi homo ceſſat eſſe animal, aut rationalis, aut riſibilis,& ſi ignis ceſſat eſſe calidus &c.nec homo nec ignis permanent, ſed corrumpuntur & deſinunt eſſe.

Tu igitur aduerte,quod omnis propoſitio,in qua prædicatum eſt accidens commune & ſeparabile,& etiam inſeparabile modo non fluat à principijs ſpeciei,fit in materia cõtingenti, vt iſtæ, homo eſt albus,æthiops eſt niger,aqua eſt

calida

calida.&c Dico mó non fluat à principijs ſpeciei,vt pręteruem terũ proprietates,vt eſt riſibilitas in homine,par & impar in numero,curuũ & rectũ in linea,ſummum calorem in igne. Illæ namq; faciunt propoſitiones in materia naturali. Quid vero ſit fluere à principijs ſpeciei,declarabitur tibi in tract. de prędicabilibus in cap. de proprio, & accidente.

Illæ vero fiunt in materia remota,in quibus prędicatum nõ põt verificari de ſubiecto,imò ad inuicẽ repugnant. Iſtę aũt ſunt,in quibus ſubiectum, & prędicatum ſunt oppoſita contraria,vel contradictoria,vel priuatiue, vel relatiue oppoſita. exemplum primi, Albam eſt nigrum,ſecundi,hõ eſt non homo.tertij,Cęcus eſt videns.quarti,pater eſt filius.

Et aduerte, ꝙ dicuntur fieri in materia remota.ſ. repugnanti,quoniam naturæ ſubiecti & prędicati in oĩbus prędictis repugnant adinuicem,nec ſe compatiuntur. Inde eſt,ꝙ omnis affirmatiua in materia remota ſemper,& de neceſſitate eſt falſa,negatiua autem ſemper,& immutabiliter vera. In materia vero naturali eſt oppoſito modo. nam affirmatiua ſemper eſt vera,negatiua ſemper falſa.In amateria cõtingenti eſt medio modo,quoniam tam affirmatiua, quàm negatiua aliquando eſt vera, aliquando falſa, nam quando prędicatum ineſt ſubiecto,affirmatiua eſt vera,negatiua falſa,quando prędicatum remouetur,affirmatiua eſt falſa,negatiua eſt vera.Hęc de ſeptima diuiſione dicta ſint.

Quantum ad octauam diuiſionem, quę fuit hęc. Propoſitionum categoricarum participantium vtroque termino eodem ordine triplici materia.ſ.naturali contingenti,& remota . aduerte , ꝙ inter eas fit quatruplex oppoſitio.ſ.contraria, ſubcontraria, contradictoria ſubalterna.

Oppoſitio contraria fit inter eas,quarũ vna eſt vniuerſalis affirmatiua,& altera vniuerſalis negatiua de eiſdẽ ſubiectis,& p̃dicatis vniuoce,& ęque ample,& ęque ſtricte acceptis Prima dicitur,quarum vna eſt vniuerſalis &c. Nã,vt diſtinguantur à contradictorijs, debent eſſe eiuſdem quantitatis,& diuerſę qualitatis ſi eiuſdem quantitatis,ergo vtraque eſt vniuerſalis, vel particularis, non ſecundum , quia non eſſent contrarię, ſed ſubcontrarię, vt dicetur infra, er-

go primum. Si diuerſæ qualitatis, ergo nulla eſt affirmatiua, & altera negatiua. Secundo dicitur, de eiſdem ſubiectis, & prædicatis, vt omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus, & defectu huius iſtę duæ non ſunt cõtrarię, omnis homo eſt, albus, nullum riſibile eſt album.

Tu tamen aduerte, quòd ſubiectum, & prædicatum poſſunt eſſe idem tripliciter. Primo, ſecundùm uocem tantum, & non ſecundùm ſignificatum, Secũdo, ſecundùm ſignificatum tantum, & non ſecũdùm vocem. Tertio, ſecundùm uocem, & ſecundũ ſignificatũ. Exẽplum primi, omnis canis latrat, nullius canis latrat. Secundi. Omnis homo currit, nullum rationale currit. Tertij. Omnis homo eſt animal, nullus homo eſt animal. Prima identitas non ſufficit ad cõtrarietatem, ideo dicitur in definitione, acceptis uni voce, conſtat aũt, ꝙ canis eſt ter ęquiuocus; ſecunda autem ſufficit ad contrarietatem virtualem, ſeu æquiualentem, ſed nõ ad formalẽ; tertia vero ſufficit ad contrarietatẽ proprie dictã, & formalem. Vnde licet iſtæ duæ, omnis homo currit, nullum rationale currit, ſint contrariæ virtualiter, eo ꝙ ſecundum ſignificatũ homo, & rationale ſunt idem, non tamẽ formaliter, qm̃ formaliter nõ participãt vtroq; termino ſecũdũ vocem, & ſecũdùm ſignificatũ. Tertio dr̃, ęque ample, & æque ſtricte acceptis. Defectu huius apud multos iſtæ duæ non ſunt contrariæ, Omnis homo eſt animal, nullus homo eſt animal quoniam in prima poteſt teneri tam pro maſculis, quàm pro fœminis, in ſecunda ſolum pro maſculis.

Tu tamẽ aduerte, ꝙ ſecũdũ vſũ in vtraq; accipi cõſueuit ꝓ maſculis, ideo acceptãtur vt verę cõtrariæ, item defectu huius iſtæ duæ nõ sũt cõtrariæ. Omnis homo eſt albus, nullus homo fuit alb⁹, quia in prima reſtringitur ad p̃ſentes, in ſecũda aũt ampliatur ad p̃ſentes, uel præteritos. Sed ꝓ nunc ſuſtine donec pertractemus de ampliationibus, & appellat.

Tu tñ aduerte, ꝙ p̃dictę nõ ſunt cõtrariæ nõ ſolũ rõne dicta, ſed quia copula non tenetur eodẽ modo in prima, & in ſecunda. Nã in prima eſt ly eſt, in ſecũda eſt ly fuit, unde in definitione intelligẽdũ ẽ, ꝙ cõtrariæ dñt eſſe de eiſdẽ ſubiectæ, & p̃dicatis, & copulis. Hæc de contrarijs dcã ſint.

Oppo-

Oppoſitio contradictoria eſt inter eas, quarum una eſt vniuerſalis affirmatiua, altera particularis negatiua, vt omnis homo eſt animal, quidam homo non eſt animal, vel altera eſt uniuerſalis negatiua, & altera particularis affirmatiua vt nullus homo currit, quidā homo currit, de eiſdem ſubiectis, & prædicatis, & copulis, vniuoce, & ęque ample, & æque ſtricte acceptis. Omnia debent intelligi ſicut expoſitum eſt de contrarijs.

Vt autē habeas maiorem notitiam de contradictione, aduerte, ex doctrina Ariſt. ꝙ quatuor cōditiones requirit, & defectu cuiuslibet earum euitatur cōtradictoria oppoſitio.

Prima eſt, Quòd ſit affirmatio eiuſdem de eodē & negatio, dummodo ſumatur idem ſecūdum rem & vocē, vt Sortes currit, Sortes non currit. Defectu cuius, iſta apud Logicum non ſunt cōtradictoria formaliter, ſed virtualiter ſiue æquipolenter tantū ex parte rei, vt Cicero currit, Marcus non currit, poſito enim quod ſint ſinonima ex parte ſignificati, quia idē homo dictus eſt Marcus, & Cicero, tamen diſtinguuntur uoce ſiue termino, quoniam duo ſunt termini, Marcus, & Cic. ideo non ſunt cōtradictoria formaliter, ſed æquipollenter. ęquipollenter quidem, quoniam idem indiuiduū intelligitur ꝑ Marcū, & Ciceronē, formaliter autem nō, quoniā Logicus obſeruat oppoſitionē de virtute ſermonis, philoſophus autē, qui eſt artifex realis, de virtute rei & ſignificati. Vnde apud phiſicū iſta cōtradicūt. Materia prima eſt ens ī potentia. Primū ſubiectū nō eſt ens in potētia, pro eodē enim accipit materiā primā, & primū ſubiectum.

Secūda eſt. Quod duę ꝓpoſitiones cōtradictoriæ referātur ad idem, & ſecundū idem, & ꝓp huius defectum, iſte nō contradicunt, Ethiops eſt albus dente, Ethiops non eſt alb⁹ pede. non enim fit prædicatio ſecundùm eandem partem.

Tertia eſt. Quod teneantur ſimiliter, ideo iſtæ duo non contradicunt, nullum animal eſt genus, animal eſt genus, Nam in negatiua ſtat animal pro ſuppoſitis, in affirmatiua ſtat pro natura communi. Sed id non intelligas donec in tract. ſuppoſitionę exercitatus fueris, ideo ſuſtine. Quarta eſt. Quod deferātur ad idem tps. Et defectu huius, iſtæ duæ

non contradicũt ſortes venit hodie, Sortes non venit fieri. Et aduerte, ꝙ omnes iſtæ conditiones exprimuntur in diffinitione cõtradictionis, quæ extrahitur ex doctrina Ariſt. præcipue in quarto metaphyſicæ, & eſt hæc. [Contradictio eſt affirmatio & negatio.i.ꝓpoſitio affirmatiua, & negatiua eiuſdẽ prædicati de eodẽ ſubiecto, ad idẽ ſecũdũ idẽ, ſimiliter & pro eodẽ tempore.] Hæc de contradictorijs dicta ſint.

Oppoſitio ſubcõtraria eſt inter eas, quarũ vna eſt particularis affirmatiua, vel indefinita, altera aũt eſt particularis negatiua, vel indefinita de eiſdem prędicatis & ſubiectis & copulis vniuoce acceptis, & eodem modo ſupponentibus.

Primo dicitur, propoſitio affirmatiua, & negatiua particularis, aut indefinitæ, vt excludamus duas ſingulares Nam illę ſunt contradictoriæ ſecundũ rem, & ſignificatum, licet non in figura, quoniam in figura, vt declarabitur tibi infra, oportet vnam eſſe vniuerſalem, affirmatiuam, vel negatiuã, alteram autem particularem affirmatiuam, vel negatiuam, vt patebit in figuris, quas infra deſcribemus.

Quare aũt duæ ſingulares nõ ſint ſubcontrariæ. ratio eſt hæc, quia duæ ſubcontrariæ poſſunt eſſe ſimul verę, vt quidam homo currit, quidam homo non currit. Duæ autẽ ſingulares non poſſunt eſſe ſimul veræ, nec ſimul falſæ, ſed vna vera, & altera falſa in omni materia, vt ſi hæc eſt vera, Sortes non eſt aſinus, hæc neceſſario eſt falſa, Sortes eſt aſinus, Ergo ſunt contradictoriæ.

Secundo dicitur, de eiſdem ſubiectis & c. intelligendũ eſt eodem modo, ſicut dictum eſt in oppoſitione contraria.

Tertio dicitur, vniuocæ tentis: defectu cuius iſtæ non ſunt ſubcontrariæ. Quoddam ſanum eſt animal. Quoddam ſanum non eſt animal.

Quarto dicitur, eodem modo ſupponentibus, defectu cuius iſtæ non ſunt ſubcontrariæ, homo eſt ſpecies, homo nõ eſt ſpecies. nam in prima homo ſupponit pro natura communi, in ſecunda pro natura partita in ſuppoſitis. ſic quidẽ dicimus pro nũc, in tract. autem ſuppoſitionum manifeſtabimus quomodo iſta non eſt indefinita, homo eſt ſpecies, ſed ſingularis, & ideo manifeſtius tibi erit, quòd non ſunt

ſub-

ſubcontrariæ, non ſolum quia non ſupponit homo in prima & ſecunda eodem modo, ſed quoniam ſunt ſingulares, quas neceſſe eſt, vt diximus, eſſe oppoſitas contradictoriæ ſecundum rem & ſignificatum.

Oppoſitio ſubalterna eſt inter eas, quarũ vna eſt vniuerſalis affirmatiua & altera particularis, aut indefinita, aut ſingularis affirmatiua. Vel vna eſt vniuerſalis negatiua & altera eſt particularis, aut indefiniti, aut ſingularis negatiua de eiſdem ſubiectis, & prædicatis & copulis &c. vt dictum eſt in alijs oppoſitionibus.

Hinc tria ſunt declaranda, primo quare dicũtur ſubalternæ, ſecundo quare duę ſingulares, affirmatiua & negatiua ſunt ſubalternæ; & non ſubcontrariæ.

Ad primũ dicitur, ꝙ ideo vniuerſalis affirmatiua, & particularis affirmatiua, dicuntur ſubalternæ, quia vna ſubaltera ponitur. ſ. parti ſub vniuerſal. vnde vniuerſalis ſe habet, vt abſens parti. vt conſequens. nam bene ſequitur. Ois hõ eſt animal, ergo quidam homo eſt animal, & hõ eſt animal, & iſte hõ eſt animal, vt tibi manifeſtum erit in ſuppoſitionibus. Non autem ſequitur econuerſo, quia ab inferiori diſtributiue ad ſuperius affir. nõ valet cõſequẽtia: nõ. n. ſequitur, aliquis homo eſt ſtultus, ergo omnis homo eſt ſtultus.

Et aduerte, ꝙ ſicut dicuntur ſubalternæ per reſpectum ſuppoſitionis, quem habent particulares ad vniuerſales, ſic dici poſſent ſuperalternę, per reſpectum ſuperpoſitionis, quem habent vniuerſales ad particulares. Sed primis placuit ſic denominare ab inferioribus, quorum eſt ſubijci & ſupponi ſuperioribus.

Ad ſecundum dicitur, ꝙ ideo duę ſingulares, affirmatiua & negatiua, ſunt ſubalternæ, quoniã ſicut valet conſequentia ab vniuerſali affirmatiua, vel negatiua, ad particulari, & inde affirmatiua, & negatiua, ſic valet ad ſingulari, affirmatiua, & negatiua. Nam ſi hæc conſequentia valet, omnis homo currit, ergo aliquis homo, & homo currit, ſic valet, ergo iſte, & iſte currit, quoniam, vt declarabitur tibi in tractat. ſuppoſitionum, ſignum vniuerſale affirmatiuum, & negatiuum diſtribuit terminum immediate ſequẽtem, & licet de-

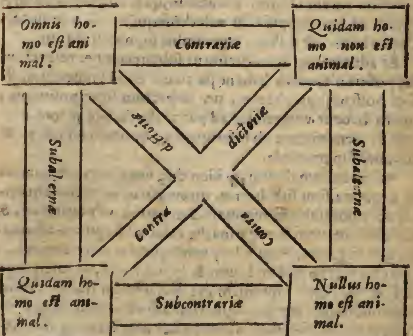
ſcendere ad ſua ſingularia diuiſiue, ſed pro nunc ſuſtine ne confundaris, donec habebis de ſuppoſitionibus notitiam: & ideo ſunt ſubalternæ, ſicut particularis, & indefinita, non autem ſunt ſubcontrariæ ratione iam dicta: quoniam ſub contrarias cõtingit eſſe ſimul veras, duæ autem ſingulares, negatiua, & affirmatiua in omni materia ita ſe habent, quod ſi vna eſt vera, altera eſt falſa, & nõ poſſunt eſſe ſimul veræ, nec ſimul falſæ, & ideo, vt diximus, non ſunt ſubcontrariæ, ſed contradictoriæ. Conſtat igitur tibi quomodo propoſitiones categoricæ participantes vtroque termino, & eodẽ ordine, conſtituunt quatuor genera oppoſitionum. Et quoniam poſſunt formari in materia naturali, & remota, & contingenti, ideo figurabimus tibi tres figuras.

Prima, erit de oppoſitis in materia naturali.

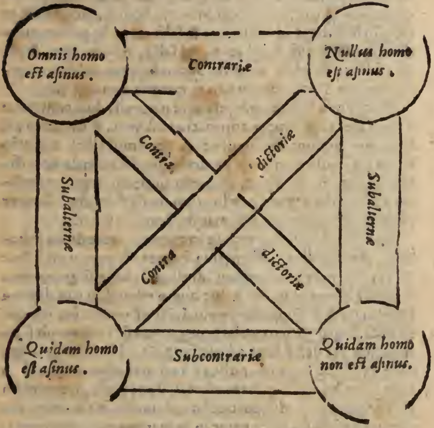
Secunda, oppoſitis in materia remota.

Tertia, de oppoſitis in materia cõtingenti, vt patet infra.

Oppoſitæ in materia naturali.

Oppoſitæ in materia remota.

Oppoſitæ in materia contingenti.

Omnis homo eſt albus. — *Contrariæ.* — *Nullus homo eſt albus.*

Subalternæ — *Contra* — *dictoriæ* — *Subalternæ*

Contra — *dictoriæ*

Quidam homo eſt albus. — *Subcontrariæ* — *Quidã homo non eſt albus.*

Pro completa intelligentia quatuor generum oppoſitionum tam in materia naturali, quàm remota & contingenti, de quibus ſignauimus præpoſitas tres figuras, declarandum eſt quõ ſe habent ad veritatem & falſitatem. Et primo, quomodo poſſunt eſſe ſimul veræ, vel falſæ, vel vna vera, & altera falſa in materia naturali. Secundo quomodo in materia remota. Tertio, quomodo in materia contingenti.

Tu igitur aduerte, ꝙ in materia naturali, duæ contrariæ ita ſe habent, ꝙ ſemper affirmatiua eſt vera, & negatiua eſt falſa, nec poſſunt eſſe ſimul veræ, nec ſimul falſæ. Et ratio huius eſt, quia in materia naturali, prædicatum de neceſſitate ſemper verificatur, & conuenit ſubiecto, ergo propoſitio vniuerſalis negans prædicatum ineſſe ſubiecto, ſemper eſt falſa, & vniuerſalis affirmatiua ſemper eſt vera.

Similiter duæ ſubcontrariæ in materia naturali, ita ſe habent, ꝙ particularis affirmatiua ſemper eſt vera, nàm ſi hæc eſt vera de neceſſitate omnis hõ eſt aĩal, bene ſeqtur, ergo, & qđdã homo & homo & hic homo eſt aĩal, vt tibi declarabitur in tract. de ſuppoſitionibus. Itẽ ſi vl'.s negatiua ſemper eſt falſa, ſeqtur & particularis negatiuã eſſe falſam, qm̃ ſubnegatiua vl'i deſcẽditur ad oĩa ſuppoſita diſtributiuæ negatiuæ. Nã bene ſequitur, nullus hõ eſt aĩal, ergo nec quidam homo, nec homo, nec Plato eſt aĩal. Vnde patet, ꝙ quoniam vl'is negatiua eſt falſa, particularis, & indefinita & ſingularis negatiua eſt falſa. Et ſic patet, ꝙ in materia naturali, natura, & conditio cõtrariorũ eſt, ꝙ vna ſit vera, & altera falſa, nec vnquã ſint ſimul veræ, nec ſimul falſæ, dũmodo ſeruetur ꝑdicatio directa, qđ dico, quoniã in ꝑdicatione indirecta non cõuenit vtranq; eſſe verã, vt hic, omne aĩal eſt homo, nullũ animal eſt homo. Nam, vt patet, vtraque eſt falſa, quoniam vtraque eſt indirecta, minus enim vniuerſale eſt prædicatum, q̃ ſubiectum, ſed in doctrina peripatetica ſemper loquendum eſt proprie & directe. Quid autem ſit prædicatio directa, & indirecta manifeſtabitur tibi in tract. de vniuerſalibus, & in tract. de ſyllogiſmo formali, ideo pro nunc ſuſtine. Contradictoriæ vero in materia naturali, ita ſe habent, quòd ſi vna eſt vera, altera eſt falſa, & econuerſo. Nam hoc

eſt

eſt primũ principiũ,q ſ defenditur in 4.Metaphyſ.ab Ariſt. cõtra antiquos.ſ. ꝙ in nulla materia duo cõtradictoria poſſunt eſſe ſimul vera,nec ſimul falſa,ergo nec in materia naturali.Et rõ huius eſt,quia impoſſibile eſt idẽ ſimul,& verè affirmari,& negari de eadẽ,ſed in cõtradictorijs affirmatur,& negatur idẽ de eodẽ.Nã,ſi iſta eſt vera,oĩs homo eſt animal, & hæc eſt vera, quidã homo eſt animal,& demonſtro Sortẽ ſi ergo dicis,ꝙ particularis negatiua eſt vera, ſ. quidã homo,demonſtrato Sorte,nõ eſt animal,ergo affirmatur,& negatur ſimul & uerè idẽ de eodẽ.ſ. eſſe animal,& nõ eſſe animal de Sorte,qđ eſt impoſſibile. Subalternæ ita ſe habẽt in materia naturali,ꝙ uniuerſalis affirmatiua:& particularis affirmatiua,ſemper sũt uerę, quoniã particularis ſequitur vniuerſalẽ.Nã bene ſequitur,Si oĩs homo eſt animal, ꝙ quidã hõ ſit animal,ut tibi declarabitur in tractatu de conſequẽtijs. Vniuerſalis,aut particularis negatiua ſemper sũt falſę,quoniam prędicatum in materia naturali,ut docuimus ſupra, non poteſt remoueri, neque negari a ſubiecto. Vnde hęc ſemper eſt falſa,Nullus homo eſt animal,ex conſequenti,& iſta,quæ eſt ſua ſubalterna,quidam homo non eſt animal. Cõſtat igitur tibi, quomodo quattuor genera oppoſitionũ ſe habeant ad veritatem,& falſitatem in materia naturali.

In materia autem remota ſic ſe habent cõtrariæ.Vniuerſalis affirmatiua ſemper eſt falſa,ut omnis homo eſt aſinus, & uniuerſalis negatiua ſemper eſt uera, ut nullus homo eſt aſinus,quia in materia remota,ut docuimus ſupra,prædicatum repugnãt ſubiecto,ergo propoſitio uniuerſalis affirmatiua,qua affirmatur prædicatum conuenire ſubiecto,eſt falſa,& negatiua,qua negatur prædicatum tale,puta aſinũ cõuenire ſubiecto,puta homini eſt vera.Subcontrariæ eodem modo ſe habent, ſcilicet quod particularis affirmatiua ſemper eſt falſa. Nam bene ſequitur,quod ſi omnem hominem eſſe aſinum eſt falſum,etiam ſequitur,quod aliquem hominem eſſe falſum ſit falſum,vt tibi declarabitur in tract.conſequentiarum, Cõtradictoriæ,vt iam diximus,in omni materia,ita ſe habent,ꝙ ſi vna eſt vera,altera eſt falſa,& econuerſo , ergo in materia remota. Subalternæ ita ſe habent,

quòd

quòd vniuerſalis affirmatiua.& particularis,affirmatiua,sũt falſæ. Nam bene ſequitur, ſi omnem hominem eſſe aſinum eſt falſum,ergo quendam hominem eſſe aſinum eſt falſum, Vniuerſalis autem,& particularis negatiua ſunt veræ. Nam bene ſequitur, ſi nullum hominem eſſe aſinum eſt verum, ergo quendam hominem non eſſe aſinum eſt verum.

Sed aduerte ꝙ veritatẽ harũ cõſequentiarũ nõ apprehẽdes tu nouiti,donec cõſequentiarũ tractatũ audieris,ió pro nũc crede.Conſtat igitur,qũo quatuor genera oppoſitionũ ſe habent ad veritatem, & falſitatem in materia remota.

In materia cõtingẽti.i. quãdo ꝑdicatũ adeſt & abeſt ꝑter ſubiecti corruptionẽ,ita ꝙ nõ eſt de eſſentia ſpeciei,nec ꝓprietas eius naturalis, cõtrariæ ita ſe habẽt,ꝙ tã vniuerſalis affirmatiua, ꝗ vniuerſalis negatiua ſunt ſimul falſę,loquẽdo abſolute,& ſimpliciter, vt oĩs homo eſt albus, nullus homo eſt albus & ró huius eſt, qa in materia contingẽti reſpectu accidẽtis ſperabilis prædicatũ ineſt aliqb.indiuiduis,& aliquibus nõ ineſt.vt patet de albedine,& caliditate,de ſcientia,de virtute in homine. nã aliqui homines ſunt albi, ſunt calidi,ſunt docti,ſunt virtuoſi; aliq aũt ſunt oppoſito modo. quãdo ergo aliquibus ineſt accidẽs ſeparabile,vniuerſalis negatiua eſt falſa,quãdo aũt aliquibus nõ ineſt, vniuerſalis affirmatiua eſt falſa,ergo vtraq; eſt falſa.Dixi loquẽdo abſolute,qm̃ aliquo caſu poſito,Vna eſt vera,altera falſa; puta dato caſu qđ tantũ decẽ hoĩes eſſent in mũdo,& oẽs virtuoſi, hęc eſſet vera,ſtãte caſu,& non aliter.Omnis hõ eſt virtuoſus,ſiue ſtudioſus,& hęc eſſet falſa;Nullus homo eſt ſtudioſus.Dixi reſpectu accidentis ſeparabilis, vt præſeruem contrarias factas de accidente inſeparabili, illi.n. ſe habent in veritate, & falſitate, ſicut contrariæ in materia naturali, licet.n. non ſit fluens a principijs ſpeciei tamẽ inſeparabiliter conſequetur omne indiuiduum tales ſpeciei, puta nigredo omnem ęthiopem,albedo omnem niuem.Vnde in iſtis contrariæ nũquam ſunt ſimul falſæ, ſed vniuerſalis affirmatiua eſt vera,negatiua autem eſt falſa. Sed dices nunquid in materia cõtingenti ſicut poſſunt eſſe ſimul falſę,poſſunt eſſe ſimul veræ?Reſpondetur quod non duplici ratione.

Primo,

Primo, quia vniuerſalis affirmatiua ſignificat prędicatũ ineſſe omnibus indiuiduis contentis ſubiecto, vt omnis homo eſt albus, ergo iſte, & iſte, & ille, & ſic de ſingulis, eſt albus, vniuerſalis autem negatiua ſignificat prædicatum nulli contento ſub ſubiecto ineſſe, vt nullus homo eſt albus, ergo nec iſte, nec iſte, & ſic de ſingulis eſt albus. ſed impoſſibile eſt, vt patet, prædicatum nullis ſuppoſitis, & omnibus ineſſe ergo non poſſunt eſſe ſimul veræ.

Secundo, ſi poſſunt eſſe ſimul veræ, ergo & duæ ſubcontrariæ, ergo & duæ contradictoriæ.

Prima, conſequentia patet, quoniam, ſi hæc eſt vera, omnis homo eſt albus. & hæc eſt vera, quidam homo eſt albus, & ſic hæc eſt vera, nullus homo eſt albus, hæc etiam eſt vera, quidam homo non eſt albus.

Secũda ãt cõſequẽtia ꝑbatur ſic, ſi ꝓpoſitiones quatuor angulorũ, vt figurantur ſupra in tertia figura poſſunt eſſe ſimul veræ, ergo vniuerſalis affirmatiua, & particula negatiua, & vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiuã, poſſunt eſſe ſimul verę, iſtę aũt ſunt cõtradictorię, vt patet in figura ergo ſi duæ cõtrarię in materia cõtingẽti ſunt ſimul veræ, ẽt duę cõtradictorię, qđ tñ eſt impoſſibile in oĩ materia, vt diximus. Ex his corollariæ ſequitur, qđ duę contrariæ in materia cõtingẽti nõ repugnãt, nec opponũtur in falſitate, ſed in veritate, qđ aũt repugnẽt in qualitate, ſed nõ in quãtitate eſt cõe cõtrariꝫ in oĩ materia. Subcõtrariæ in materia contingẽti, & de accidẽte ſeparabile ita ſe habent, ꝙ vtraq; eſt vera, vt quidã hõ eſt albus, quidam homo non eſt albus. Nam prædicatum contingens ſeparabile, non neceſſario in eſt omni contento ſub ſubiecto, ergo poteſt aliquibus non ineſſe, & de facto non ineſſe, & tunc verificatur particularis negatiua. Neque neceſſario remouetur ab omni contento ſub ſubiecto, ergo poteſt aliquib us ineſſe, & de facto ineſſe, & tunc verificatur partic. affirmatiua. Dixi de accidente ſeparabili, quoniam ſi ſiunt de accidente inſeparabili, dicendum eſt de eis, vt diximus de ſubcontrarijs in materia naturali, in quibus affirmatiua ſemper eſt vera, & negatiua ſemper falſa, & nunquam ſunt ſimul veræ, nec ſimul falſæ.

Sed

Sed dices. Nunquid poſſunt eſſe ſimul falſę, ſicut poſſunt eſſe ſimul veræ. Reſpondetur, ꝙ non, qa ſi hæc eſt falſa, quidā homo eſt albus, ergo, & vniuerſalis affirmatiua eſt falſa .ſ. oīs homo eſt albus, & ſi hæc eſt falſa, quidam homo non eſt albus, ergo, & vniuerſalis negatiua eſt falſa. ſ. nullus homo eſt albus. Ergo vniuerſalis affirmatiua, & particularis negatiua, & vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua poſſunt omnes eſſe falſæ: ſed ſunt contradictoriæ, quæ in nulla materia poſſunt eſſe ſimul veræ, neque ſimul falſæ. Conſtat ergo, ꝙ duæ ſubcōtrariæ in materia cōtingenti nō poſsūt eſſe ſimul falſæ, ſed ſimul veræ, ex cōſequēti ſe hēnt oppoſito mō reſpectū cōtrariarū. Nā diximus, ꝙ illę poſſunt eſſe ſimul falſæ in materia contingēti, ſed nō ſimul veræ, hic aūt eſt oppoſito modo. Ex his ſequit̃ corollariæ, ꝙ duæ ſubcōtrariæ in materia contingēti nō repugnāt in veritate, ſed in falſitate. Quod aūt repugnāt in qualitate, ſed nō in quātitate, eſt cōe oībus ſubcōtrarijs in omni materia. Sed contra, Videtur ꝙ poſſunt eſſe ſimul falſæ, & arguitur ſic, iſtæ duæ ſunt ſubcōtrariæ, cū ſint indefinitę, affirmatiua, & negatiua. Homo albus oēm colorē habet. Homo albus nullū colorem hēt, & vtraq; eſt falſa, vt patet, ergo &c. Nec obſtat, qđ non ſunt duæ particularis, ſed duæ indefinitæ, quoniā idē eſt iudicium de particularis, & indefinitis in hoc, vt diximus ſupra. Reſpōdetur, nō ſunt ꝓpriæ ſubcōtrariæ, ſed potius contrariæ ex parti prædicati ꝑꝑ ly omnem colorē, & ly nullū colorem. Contrariæ aūt in materia contingenti, vt diximus poſſunt eſſe ſimul falſę. ſi autem vis eas reducere ad ſubcontrarias dices ſic, Homo eſt albus oēm colorē habet, Homo albus nō oēm colorem habet, & tūc affirmatiua eſt falſa, & negatiua eſt vera, ſic dicunt aliqui mihi autē videtur, quòd ex parte prædicati magis ſapiant naturam contradictoriarū quam ſub contrariarum. hæc enim eſt vniuerſalis affirmatiua ex parte prædicati, homo albus omnem colorem habet, & hæc eſt particularis negatiua. Homo albus nō omnem colorem habet, & ſic patet, quòd ſi ſubcontrariæ veræ, & propriæ formantur, non poſſunt eſſe ſimul falſæ. Contradictoriæ in materia contingenti, ſicut, & in materia naturali, & remota

remota ita ſe habẽt, ꝙ ſi vna eſt vera altera eſt falſa, nec vnꝗ poſſunt eſſe ſimul veræ, nec ſimul falſę, nulla exceptione facta. Et rō quidē eſt, q̄a ſi poſſunt eſſe ſimul veræ, aut falſæ, ſequitur, ꝙ de eodē indiuiduo verificaretur affirmatio, & negatio, qđ eſt cōtra primū principiū, quo dicitur in iiij. Metaphy. Impoſſibile eſt idē ſimul eſſe, & nō eſſe. Probatur cōſequētia, iſtæ ſunt cōtradictoriæ, Omnis homo eſt albus, & quidā homo non eſt albus. Si iſta eſt vera oīs homo eſt albus, ergo Sortes eſt albus, quia Sortes eſt homo, & ſi iſta eſt vera, quidā homo nō eſt albus, ſit ille Sortes, ergo verū eſt dicere, ꝙ Sortes, & albus, & non eſt albus, qđ eſt contra primū principiū. Quod non poſſint eſſe ſimul falſa, declaratur ſic. Si iſta eſt falſa, oīs homo eſt albus, ergo Sortes eſſe albū eſt falsū, quia cōtinetur ſub hoīe. Si hęc eſt falſa. Quidā homo nō eſt albus, ſit ille Sortes, ergo falsū eſt Sortē non eſſe albū, ergo oppoſitum eſt verum, ſ. Sortem eſſe album, ſed Sortem eſſe albū falſum, quoniā ſupponitur hanc eſſe falsā, omnis homo eſt albus, & Sortē eſſe albū eſt verū, ergo duo contradictoria non poſſunt eſſe ſimul falſa, ſicut nec ſimul vera. Subalternę in materia contingenti ita ſe habēt, ꝙ ſi vniuerſalis affirmatiua eſt vera, ſua particularis affirmatiua ſubalterna eſt vera, vt, ſi omnis homo eſt albus, q̄dā hō eſt albus. Nā ſubiectū vniuerſalis affirmatiua ſtat pro omnibus ſuis ſuppoſitis, ergo ly homo ſtat pro omnibus hominibus, ſi pro omnibus, ergo pro aliquo nō aūt conuertitur, ſcilicet ꝙ ſi particularis affirmatiua eſt vera, vniuerſalis affirmatiua ſit vera. nō enim ſequitur, quòd ſi aliquis homo currit, omnis homo currit. Et ratio huius eſt, quia vt tibi manifeſtabitur in tract. de conſequentijs, ab inferiori ad ſuū ſuperius affirmatiue, tantum diſtributiue, non valet conſequentia. ſicut patet hic, non ſequitur, homo currit ergo omne animal currit, eodem modo nec hic, quidam homo currit, ergo omnis homo currit, ſe habent enim quidam homo, & omnis homo ſicut inferius, & ſuperius. Stat ergo, ꝙ particularis affirmatiua ſit vera, & vniuerſalis ſit falſa. Si autem particularis affirmatiua eſt falſa, de neceſſitate vniuerſalis eſt falſa. Nam, ſi falſum eſt, aliquem hominē curre-

re,

re, multo magis falſum eſt omnem hominem currere.

Hoc igitur mō ſe habēt ſubalternæ affirmatiuæ in materia cōtingēti, ſubalternæ aūt negatiuæ ita ſe habēt, ꝙ ſi vniuerſalis negatiua eſt vera, particularis negatiua eſt vera. Nā bene ſeq̄tur, nullus hō currit, ergo q̄dā hō non currit. pdicatū.n. vniuerſalis negatiua remouetur ab oī cōtēto ſub ſubiecto, cū ergo quidā hō cōtineatur ſub hoīe, vt indiuiduū vagū ſub ſpē, ſi curre remouetur vniuerſaliter ab hoīe, ergo & a quodā homine Quid aūt ſit indiuiduū vagū, & ſignatū, & ſpecies manifeſtabitur tibi tract. de quinque prædicabilib. Si aūt vniuerſalis negatiua eſt falſa in materia cōtingēti, nō oportet particularē negātiua eius ſubalternā eſſe falsā nā ſi iſtæ duæ ſunt falſe, nullus hō currit, quidā hō nō currit, cū cōtradictoria particularis negatiua ſit vniuerſalis affirmatiua. puta, oīs hō currit, quę eſt falſa, vt docuimus ſupra, ſequitur, ꝙ duæ cōtradictoriæ eſſent ſimul falſæ, qđ in nulla materia pōt cōcedi. Cōſtat igitur quō ſubalternæ in materia cōtingenti ſe habent ad veritātē, & falſitatem. Sed dices, ſi duæ ſubalternæ in materia contingenti poſſunt eſſe ſimul veræ, ergo non opponunt in figura. Reſpondetur ad hoc, qđ duæ categoricæ eiuſdem ſubiecti, & prædicati opponantur in figura, ſufficit, quòd opponatur aut in veritate, aut in falſitate, aut in quantitate, aut in qualitate. ex quo ſequitur, qđ quanto in pluribus opponuntur, tanto magis opponuntur. & quanto in paucioribus, tanto minus. Vnde cōtradictoriæ maximè opponūtur, quoniā, vt docuimus in nulla materia ſunt ſimul veræ & ſimul falſæ, ſed ſi vna eſt vera, reliqua eſt falſa. In figura aūt, vt patet ſuperius, opponuntur in quantitate, & qualitate. & hc omnibus modis apponuntur. Poſt contradictorias opponuntur contrariæ, quas docuimus in materia naturali, & remota non poſſe eſſe ſimul veras, nec ſimul falſas, in materia aut contingenti poſſe eſſe ſimul falſas, ſed non ſimul veras. in figura vero conueniunt in quantitate, ſed differunt in qualitate. Poſt cōtrarias opponuntur ſubcōtrariæ, quæ, vt docuimus, in materia naturali, & remota repugnant in veritate, & falſitate, in contingenti aūt repugnāt in falſitate, ſed nō in veritate. i figura vero cōueniūt in quan-

quantitate,ſed differũt in qualitate. Poſt ſubcõtrarias opponũtur ſubalternæ,q̃ in materia naturali,& remota,vt docuimus,ſic ſe hẽnt,ꝙ in materia naturali ſi vniuerſalis eſt vera tã affirmatiua,q̃ negatiua particularis,affirmatiua,& negatiua eſt vera,& econuerſo, idẽ intellige de falſitate. in materia vero contingẽti ſic ſe hẽnt, vt docuimus,ꝙ vniuerſalis affirmatiua eſt falſa,particularis nõ quia particularis affirmatiua eſt vera,Nã licet oẽm hoĩem currere ſit falſum, tamẽ quendã hominẽ currere eſt verũ. Si tamẽ ponatur vniuerſalis vera,particularis eſt vera,ſed nõ econtrario. Itẽ ſi ponatur particularis falſa, vniuerſalis erit falſa. Nã ſi falſum eſt quendã hominẽ currere,multo magis falſum eſt,oẽm hominẽ currere,In figura vero cõueniũt in qualitate,ſed differũt in quantitate. Conſtat igitur quomodo apud Logicum ſubalternæ opponuntur in figura propter diuerſam quantitatem , licet non opponantur in qualitate,nec ſemper in veritate,& falſitate, licet aliquando ſic,aliquando non, vt docuimus. Hæc de oppoſitionibus categoricarum participantium vtroque termino eodẽ ordine dicta ſint. Et ſic compleuimus doctrinam octauæ diuiſionis , in qua diuiſimus categoricas participantes vtroque termino eodem ordine .

Quantum ad diuiſionem nonam,quæ fuit,ꝙ categoricarum participantium vtroque termino ordine conuerſo in triplici materiam,quædam conuertũtur ſimpliciter, quædã per accidens,quædam per contrapoſitionẽ, ſex agẽda ſunt. Primo,quid ſit econuerſo,de qua hic intendimus. Secũdo, quot requiruntur ad veram conuerſionem,de qua hic locuturi ſumus. Tertio,ꝙ tãtum tres ſunt ſpecies conuerſionis.ſ. ſimplex , per accidens, & per contrapoſitionem . Quarto, agẽdũ eſt de cõuerſione ſimplici. Quinto,de cõuerſione per accidens. Sexto, de conuerſione per contrapoſitionem.

Quantum ad primum aduerte , quòd in doctrina Ariſt. inuenimus triplicem conuerſionem.ſ.terminorum, quo ad prædicationẽ,corælatiuorum quo ad mutuam eferentiam propoſitionum quo ad extremorúm.i. ſubiecti & prædicati traſpoſitionem,ea quæ eſt terminorum ſecundũ prædicationem , ſolet dici conuertibilitas , & eſt æqualis prædicatio

duo

duorũ terminorũ.ita q᷑ de quocunq; prędicatur vnus, p̃dicatur, & alter, & hęc cõuerſo inuenitur inter ſubiectũ, & ꝓpriã paſſionẽ, vt inter hominẽ, & riſibile, inter ſpeciẽ, & differentiã eſſentialiter, vt inter hominẽ & rationale, inter definitionẽ, & diffinitũ, vt inter hominẽ & animal rationale, & hæc omnia tibi manifeſtabuntur in tract. de vniuerſalibus, & in tract. de conſequentijs. Ea quæ eſt correlatiuorũ, ſolet dici conuertẽtia, & eſt q᷑ mutuo ſe referunt, vt pater, filij pater, filius patris filius, Dominus, ſerui dominus, Seruus domini ſeruus, & hæc conuerſio manifeſtabitur tibi in prædicamẽto ad aliquid. Ea, quæ eſt propoſitionum, dicitur apud Logicũ tranſpoſitio extremorũ modo quo nunc tibi manifeſtabitur. Relicta igitur conuerſione primo, & ſecundo modo dicta, inueſtigandũ eſt quid ſit tertio modo dicta.

Tu igitur aduerte, quòd conuerſio tertio modò dicta ſolet ſic definiri apud Logicos. Cõuerſio eſt trãſpoſitio p̃dicati in ſubiectũ, & ſubiecti in prædicatũ duarũ propoſitionũ categoricarũ participãtiũ vtroq; termino ordine conuerſo, vt homo eſt animal, animal eſt homo. Verũ niſi aliud huic definitioni addatur, ita cõuenit cõuerſioni veræ, ſicut cõuerſioni falſæ, nã ſicut in iſtis, homo eſt animal, animal eſt hõ, tranſponitur ſubiectũ in prędicatũ, & prędicatũ in ſubiectũ, ſic & in iſtis, omnis homò eſt animal, oẽ animal eſt homo, & tamẽ conuerſio prima eſt vera, ſecũda aũt eſt falſa, vt patet. Quoniã igitur hic intẽdimus loqui de vera cõuerſione ꝓpoſitionum categoricarum, quæ diuidenda eſt in ſimplicem, & per accidens, & per contrapoſitionem, addendum eſt prædictæ definitioni, vt ita conueniat conuerſioni bonæ, q᷑ non malæ ſic igitur definiatur, cõuerſio propoſitionum categoricarum eſt tranſmutatio ſubiecti in prædicatũ, & prædicati in ſubiectum, ita quod inter conuertentem & conuerſam & econuerſo eſt vera, & formalis conſequentia: vt hic. Nam bene ſeqtur, homo eſt rationalis. ergo rationale eſt homo, & hic bene ſequitur, nullus homo eſt aſinus, ergo nullus aſinus eſt homo. Si igitur inueneris tranſponi prædicatum in ſubiectum, & econuerſo, & tamen inter conuertentem, & conuerſam non valere conſequentiam, vt hic, omnis homo

eſt

eſt animal,omne animal eſt homo, cognoſces, quòd ei non conuenit definitio veræ & bonæ cōuerſionis, cuius ſpecies ſingulas conſideraturi ſumus. Hæc de primo dicta ſint.

Quantū ad ſecundū aduerte, ꝙ in omni vera,& bona cō uerſione quinq; de neceſſitate req̄rūtur. Primo, ꝙ ſint duæ propoſitiones ex eiſdē terminis cōſtitutæ. Secundo, ꝙ ſint ca tegoricæ, nā hypotheticæ non proprie conuertuntur. Tertio, ꝙ ab vna ad aliam valeat conſequentia. Quarto, ꝙ totū prædicatum primæ fiat ſubiectum ſecundæ. Totum autem prædicatum eſt totum q̄d ſequitur copulam nā vt declarabitur tibi in conuerſione ſimplici, ſi totum prædicatum nō fiat ſubiectum, multæ fient fallaciæ. Quinto, ꝙ ſi propoſitio fiat de verbo adiectiuo, reſoluatur in ſuum participiū & in ſum,es,eſt,& participium, & quidquid ſit adiunctum participio, ponatur pro ſubiecto ſecundæ, v.g. Si hæc debet conuerti, æthiops habet dentes albos, reſoluatur ly habet in participiū & sū,es,eſt, ſic dicendo, Aethiops eſt habens den tes albos, & ſic conuertatur, habēs dētes albos eſt æthiops. His ſeruatus nunquā fiet error in cōuerſione propoſitionū.

Quantū ad tertiū aduerte, ꝙ conuerſio ꝓpoſitionum du pliciter conſiderari poteſt. Primo, inquantum deſeruit redu ctioni ſyllogiſmorū, qui fiunt indirecte in prima figura,& q̄ formatur in ſecunda & tertia figura. Omnes enim reduci de bent ad quattuor primos modos primæ figuræ, & reductio fit per conuerſionē propoſitionū, vt tibi manifeſtabitur in tract. de ſyllogiſmo formali. Secundo, inquantum eſt paſſio propoſitionū categor. ſiue ſint de in eſſe, ſiue modales, ſiue ſint alicuius quantitatis ſiue nullius. ſi conſideratur primo, tunc pro veritate, non ſunt niſi duæ ſpecies conuerſionis, ſci licet Simplex & per accidēs. iſtæ enim tantū deſeruiūt redu ctio ſyllogiſmorū, vt patebit in tract. de ſyllogiſmo. Vnde & Ariſt. non fecit mētionē in lib. Priorum niſi de his duabus prætermittens conuerſionē per contrapoſitionem. Si aūt cō ſideratur ſecundo modo, ſic ſunt tres .ſ. ſimplex per accidēs, & ꝑ contrapoſitionē. Cuius ſufficiētiæ ratio hinc ſumitur, in omni cōuerſione eſt trāſmutatio p̄dicati in ſubiectū,& ſubie cti in p̄dicatū; vel ergo in hmōi trāſmutatione termini hāt

poſitionem,contrariam,iam quòd ſi in conuerſa ſunt termini finiti,in conuertente tranſmutantur in infinitos, vt declarabitur infra,& ſic fit conuerſio per contrapoſitionem , quæ eſt tertia ſpecies,vel habent conſimilem poſitionē, ita q̀ in vtraque propoſitione permanēt finiti, & hoc dupliciter, q̄ aut habent conſimilem poſitionē conuertibiliter , ideſt ſeruata eadem qualitate & quantitate, & sic fit conuersio simplex aut habent consimilem positionem, ſed non conuertibiliter,quia neceſſe eſt mutare quantitatem,& sic fit conuersio per accidens, & id tibi manifeſtum erit infra.Tres igitur ſunt famoſæ apud Logicus conuerſionis ſpecies,quas etiam poſuit Boetius in lib.ſuo de ſyllogiſmis . Dico famoſæ,quoniam nonnulli moderni inuenerunt duas alias conuersionis ſpecies quarum vna eſt conuersio propositionum nullius quantitatis,vt exclusiuæ & reduplicatiuæ.Nam sic conuertitur exclusiua tantum homo eſt rationalis , omne rationale eſt homo,reduplicatiua aūt si conuertitur, homo inquantū homo eſt rationalis.Rationale eſt homo inquantum homo. Item propositionum modalium,vt hominem eſſe album eſt poſſibile , ergo poſſibile eſt homine eſſe album . Item alij imaginati ſunt duas alias,ſpecies . Prima eſt,quando mutatur qualitas & non quantitas , vt hic , omnis homo eſt animal,omne animal non eſt homo.Secunda eſt, quando mutatur quantitas & qualitas,vt hic. Omnis homo eſt animal,aliquod animal nō eſt homo.Verum, q̄a huiuſmodi cōuersiones non ſunt in vſu,nec nobis deſeruiunt pro reductione ſyllogiſmorum , ideo immorabimur circa prima & ſecundam ſpeciem,tangentes breuiter de tertia, omnibus alijs relictis.

Quantum igitur ad conuersionē simplicem , duo agēda ſunt.Primo quid sit. Secundo quot ſeruāda ſunt, vt sit vera & bona cōuersio, ita q̀ à conuerſa ad conuertentem valeat cōſequentia.Quantū ad primū aduerte,q̀ sic diffinitur.Cōuersio simplex eſt tranſpositio p̄dicati in ſubiectū,& ſubiecti in prædicatū,manente,eadē quātitate & qualitate propositionū,abſque alia terminorū cōponentiū mutatione facta.

Primo dicitur,trāſpositio loco generis, eſt enim quid communius tranſpositio prædicati in ſubiectum & ecōuerſo , q̄

conuerſio ſimplex. nã omnis cõuerſio ꝓpoſitionũ eſt trãſpo ſitio prædicati ſubiectũ, & econuerſo: & tamen non omnis conuerſio eſt conuerſio ſimplex, cum eius ſint tres ſpecies.

Secundo dicitur, manente eadem quantitate & qualitate propoſitionum, ita ꝙ ſi vna eſt affirmatiua particularis: altera, ſcilicet conuertens, ſit affirmatiua particularis, vt hic, quidam homo eſt animal, ergo quoddã animal eſt homo. Et ſi vna ex vniuerſalis negatiua, cõuertẽs eſt negatiua vniuerſalis, vt hic, nullus homo eſt aſinus, ergo nullus aſinus eſt hõ.

Et aduerte duo. Primo, ꝙ per hanc particulam, differt cõuerſio ſimplex à conuerſione per accidens, in qua mutatur quantitas, ſed non qualitas, vt tibi declarabitur. Secundo. ꝙ licet particularis indefinita & ſingularis ſint diſtinctæ quantitatis quantũ ad modũ pronunciandi, & quãtum ad terminũ, qui ſubijcitur, vt docuimus ſupra, tamen quantum ad modũ conuertendi reputantur ac ſi eſſent eiuſdem quantitatis, ita quod qua cõuerſione cõuertitur particularis, eadem conuertitur indefinita & ſingularis. Vnde ad hoc ꝙ ſeruetur eadẽ quãtitatis, ſufficit obſeruare, ne conuertatur vniuerſalis in particularẽ indefinitã, aut ſingularẽ, nec econuerſo, ſcilicet partic. inde. ſing. in vniuerſalem. Quod autem conuerſa ſit partic. & conuertens ſit inde. aut ſing. aut econuerſo, propter hoc non mutatur quãtitas, quoniam, vt diximus, in modo conuertendi reputãtur eiuſdẽ quantitatis. Vnde patet quòd per conuerſionẽ ſimplicẽ, ſingularis poteſt conuerti in particularẽ & indefinitã, modo omnes ſint affirmatiuæ. Nam bene ſequitur, Sortes eſt homo, ergo quidam homo eſt Sortes, ergo homo eſt Sortes. Tertio dicitur, abſque alia terminorũ &c. vt per hoc differat à conuerſione ꝑ contrapoſitionẽ. Nã licet in ea nõ mutetur quãtitas nec qualitas ꝓpoſitionũ tamẽ mutantur termini finiti in terminos infinitos, vt infra declarabitur. Cõſtat igitur tibi qđ ſit cõuerſio ſimplex.

Quantum ad ſecundum aduerte, vt ſimplex conuerſio ſit vera & bona, ita quod à conuerſa ad conuertentem ſemper ſit bona conſequentia, ſeptem obſeruanda ſunt.

Primo, ſi conuerſa ſit per verbum adiectiuum, anteq̃ conuertatur, reſoluatur verbum in participium, & ſum es eſt,

& tunc participium & ſi quid adiungitur participio totũ ponatur pro ſubiecto conuertentis, nam ſi ſolum additũ participio ponatur pro ſubiecto, fiet error, v.g. Sortes videt lapidẽ non poteſt ſic conuerti, ergó lapis videt Sortẽ, Sed prius ſic reſoluatur, Sortes eſt videns lapidem, & tunc sic conuertatur, videns lapidem eſt Sortes. Idem intellige de omnibus alijs categoricis formatis per verbum adiectiuum.

Secũdo, Si cõuerſæ copula eſt sũ, es, eſt, & poſt copulã ſequitur caſus obliquus, puta ablatiuus, antequã cõuertatur ſumatur participiũ, ꝙ eſt ens, siue exiſtens, & simul cũ caſu obliquo fiat ſubiectũ cõuertẽtis, aliter fiet error, v.g. Sortes eſt i pado, nõ pt sic cõuerti, Pad⁹ eſt ĩ Sortes, ſed sic, ens vel exiſtẽs ĩ pado eſt Sortes. Idẽ intellige, de oĩbus cõsimilibus.

Tertio, si ſubiectum conuerſæ ſit caſus obliquus, vt contingit in oratione facta per verbum imperſonale, antequam conuertatur, reducatur ad rectum, & tunc fiat sic cõuerſio, Sortis intereſt diſputare, ille, cuius intereſt diſputare, eſt Sortes. Me tædet viuere, ille, quem tędet viuere ſum ego.

Quarto, nullus terminus diſtribuatur in conuertente, qui non ſit diſtributus in conuerſa, aliter arguetur à poſitione ſuperioris ad poſitionem inferioris, quæ cõſequentia nõ valet, vt declarabitur tibi in tract. de cõſequentijs, ſed pro nũc ſuſtine, ne inuoluaris. Hac de cauſa per conuerſionem simpliciem non conuertitur par. neg. in ſeipsã, sicut conuertitur part. affir. nec vniuerſalis affirmatiua in ſeipſam, sicut conuertitur vniuerſalis negatiua in ſeipſam & huius oratio erit tibi manifeſta in tra. de ſuppositionibus, & in tracta. de conſequentijs, pro nunc crede sic eſſe donec nouitius es.

Quinto, tam in conuerſa quàm in conuertente teneantur termini æquę ample & æquè ſtrictè, aliter si in vna teneantur amplè, & in altera ſtrictè, & conuerſo, ſequuntur manifeſtiſſimi errores. Hæc autẽ tibi clara erunt in tract. de ampliatione & appellatione, pro nunc crede sic eſſe.

Sexto, teneantur termini æque ſtricti ſecundum cõgruitatem grãmaticalẽ, aliter ſequitur error, v.g. Hæc eſt vera, Nullus homo eſt mulier, hæc autem eſt falſa, nulla mulier eſt homo, quoniam homo in cõuerſa fiat pro genere maſcu

lino,

limo,in conuertétę aũt ꝓ genere cómuni, reſtringatur ergo in cóuertente ad genus maſculinũ,ſic nulla mulier eſt aliqs homo. Septimo,ſignũ appoſitũ ſubiecto cóuerſę,apponatur toti ſubiecti conuertẽtis,ſi oportuerit ipsũ apponi,v.g. Quidam homo eſt albus,ergo quodã albũ eſt homo. Nullus aſinus eſt volans,nullũ volans eſt aſinus. Dixi ſi oportuerit ipsũ apponi,vt præſeruẽ ꝓpoſitionẽ cóuertẽdã,cuius prædicatũ eſt terminus diſcretus, vt hic, Quidã homo eſt Plato, ergo Plato eſt homo. Nó.n.oportet ly Plato apponi ſignum quidã,quia eſt indiuiduũ ſignatũ. His igitur ſeruatis nunq̃ fiet error in cõuerſione ſimplici,& a cõuerſa ad cõuertentẽ valebit conſequentia. Hęc de cõuerſione ſimplici dicta ſint.

Quãtũ ad cõuerſionem ꝑ accidens duo agẽda ſunt. Primo,q́d ſit. Secũdo,quod obſeruãda ſunt,ne in ea fiat error.

Quãtũ ad primũ aduerte,antequã diffiniatur,ꝙ ſicut p̃cedẽs ſpecies dicitur cõuerſio ſimpliciter,quia ꝓpoſitio cóuertibilis ſimpliciter conuertitur per ſeipſam & nó mediante alia, vt hæc ꝑ ſeipſam cóuertitur in ſuã cóuertẽtẽ, Homo eſt animal, animal eſt homo, & hæc,nullus homo eſt lapis, nullus lapis eſt homo. In ecõuerſione autẽ ꝑ accidẽs cõuerſa non cõuertitur in ſuã cõuertẽtẽ per ſeipſam, ſed per aliã, nã oportet ſub cõuerſa facere deſcẽſum diſtributiuũ ex parte ſubiecti, deinde aliquã acceptã ſub tali deſcenſu cóuerti ſimpliciter,& mediante ea conuertetur vniuerſalis affirmatiua vel negatiua per accidens, v.g. Omnis homo eſt animal,ergo hic hõ eſt animal,& hic homo,& hic homo, &c. ergo per conuerſionem ſimplicem quoddam animal eſt homo. Sequitur ergo mediante propoſitione ſimpliciter conuerſa,quòd ſi omnis homo eſt animal, quoddam animal ſit homo. Dicitur,ergo conuerſio per accidens,quia vniuerſalis affirmatiua & negatiua cõuertitur in particularem affirmatiuam, & negatiua, mediante part. vel ſing.cóuerſa ſimpliciter modo quo expoſuimus,& ſic dicitur conuerſio per accidens.i.mediante alia propoſitione, & non per ſeipſam.

His præpoſitis aduerte, ꝙ conuerſio per accidens ſic definitur. Conuerſio per accidens eſt tranſpoſitio prædicati in ubiectum & ſubiecti in prædicatũ manente eadẽ qualitate,

ſed mutata quantitate, in qua conuertitur affirmatiua vniuerſalis in particularem affir. & neg. vniuerſalis in neg. particularem. Vt omnis homo eſt animal, ergo quoddam animal eſt homo; nullus homo eſt lapis, ergo quidam lapis nõ eſt homo. Primo dicitur, tranſpoſitio, &c. quod intelligendum eſt eadẽ ratione, qua in definitione cõuerſionis ſimplicis. Secundo, dicitur, ſeruata eadem qualitate, ſed mutata quantitate, vt differat à conuerſione ſimplici & per contrapoſitionem in quibus non mutatur qualitas, nec quantitas.

Quãtũ ad ſm aduerte, ꝙ ĩ cõuerſione p accidẽs, vt ſit bona cõſequẽtia a cõuerſa ad conuertentẽ tria obſeruãda ſunt.

Primo, non fiat tranſitus a ſuppoſitione ad ſuppoſitionẽ ſibi repugnantem. Repugnat autem materialis formali, & ſimplex perſonali, vt tibi declarabimus in tract. de ſuppoſitionibus. Defectu huius, hæc non eſt bona conuerſio, nullus hõ eſt ſpecies, ergo q̃dã ſpecies nõ eſt hõ. Nã homo in conuerſa ſupponit pſonaliter & eſt vera; in cõuertente aut ſupponit ſimpliciter, & eſt falſa. Vt ergo ſtet hõ in cõuertente perſonaliter cõuertatur ſic, ergo q̃dã ſpẽs nõ eſt aliquis hõ. Signa. n. vniuerſalia, & particularia, ſi ſunt eiuſdẽ generis cũ termino, cui adiunguntur, trahũt ipſum ad ſuppoſitionẽ pſonalẽ, vt tibi declarabitur loco ſuo. Pro nũc crede ſic eẽ.

Secundo teneatur termini tam in conuerſa, quàm in conuertente æque ample & æque ſtricte. Defectũ huius hæc cõuerſio nõ valet, nullus homo eſt mulier, ergo quædam mulier non eſt homo. Nam in conuerſa ſtat homo pro maſculis tantum, in conuertente autem ſtat pro maſculis, & feminis. Vt ergo fiat vera conuerſio, & homo in conuertente teneatur pro maſculis tantum, ſicut in conuerſa, dicatur ſic, ergo quædam mulier non eſt aliquis homo.

Tertio, vt videas aperte, quòd conuenienter conuertitur vniuerſalis affirmatiua in particularẽ affirm. & vniuerſalis negatiua in particularẽ neg. ſub vniuerſali affirmatiua accipe ſuã ſubalternã, & eam conuerte ſimpliciter, & tunc videbis quo per conuerſionem per accidens ſequitur ad vniuerſalem affirmatiua, v.g. omnis homo eſt animal, ergo quidã homo eſt animal, hæc eſt ſua ſubalterna, & hęc ſic cõuerti-

tur

tur per conuerſionē ſimplicē,ergo quoddā aīal eſt homo. Ad iſtā,ergo omnis homo eſt aīal, ſequitur per cōuerſionē per accidens,quoddā animal eſt homo.Eodē modo intellige de vniuerſali negatiua & particulari negatiua.Nā benę ſequtur per conuerſionē ſimplicē,nullus homo eſt lapis,ergo nullus lapis eſt homo,& ad hanc ſequitur ſua ſubalternā, ſ.quidā lapis nō eſt homo. Ad iſtam ergo nullus homo eſt lapis,ſequitur per conuerſionem per accidens, quod quidam lapis non eſt homo. Hęc de conuerſione per accidens dicta ſint.

Quantum ad conuerſionem per contrapoſitionem, duo agenda ſunt. Primo,quid ſit. Secundo declarādum quō vniuerſalis affirmatiua conuertitur in ſeipſam per contrapoſitionem & ſimiliter quō particularis negatiua in ſeipſam.

Quantum ad primū aduerte,ꝙ ſic definitur.Cōuerſio ꝑ contrapoſitionē eſt tranſpoſitio ſubiecti in prędicatum,& ecōuerſo,nō mutata quātitate, nec qualitate propoſitionū, ſed mutatis terminis finitis in terminos infinitos,per quam conuertitur vniuerſalis affirmatiua in ſe, & particularis negatiua in ſe.Primo dicitur,trāſpoſitio ſubiecti,&c. eadem rationē ſicut dictū eſt in prima & ſecūda ſpecie.Secundo dicitur, manente eadē quantitate, & qualitate propoſitionum, & in hoc nō differt à conuerſione ſimplice,licet differat à conuerſione per accidens,vt aūt differat à conuerſione ſimplici, & per accidens, additur mutato termini finiti in terminos infinitos. Quid autem ſit terminus finitus,& terminus infinitus,vide ſupra in diuiſione ſeptima terminorū.Vniuerſalis autem affirmatiua ſic conuertitur.Omnis homo eſt aīal,ergo omne non animal eſt non homo,part.autem neg. ſic cōuertitur.Quidam homo nō eſt lapis,quidā non lapis non eſt non homo.Dicitur autem conuerſio per contrapoſitionem, quia termini non ſolum tranſmutantur quo ad ſitum, prout ſubiectum ſit prędicatum & econuerſo. Hoc enim eſt cōmune omni conuerſioni propoſitionum, ſed etiam quo ad ſignificatum. Nam ſignificatum term.finiti opponi vt ſignificato term.infiniti,vt patet ex definitionibus eorum,vt docuimus in ſeptima diuiſione terminorum. Conſtat igitur quid ſit,& quare dicitur conuerſio per contrapoſitionem.

Quãtũ ad ſecundũ aduerte, ꝙ omnis categorica alicuius quãtitatis cõuertibilis eſt per aliquã triũ ſpecierũ conuerſionũ,de quibus nunc agimus, & qm̃ per ſimplicẽ non conuertitur niſi vniuerſalis negatiua in ſe, & particularis affirmatiua in ſe,& per cõuerſionẽ per accidẽs non conuertitur vniuerſalis affirmatiua in ſe , ſed in particularem affirmatiuã,& vniuerſalis negatiua non cõuertitur in ſe,ſed in part. neg.cõuertitur aũt ꝑ cõuerſionẽ ſimplicẽ , reſtat cõuertere vniuerſalẽ affir.in vniuerſalẽ affir.& par.neg. in par.neg.non poſſunt aũt cõuerti per cõuerſionẽ ſimplicẽ. Conſtat.n.ꝙ ſi vniuerſalis affirmatiua, conuertitur in ſeipſam per cõuerſionẽ ſimplicẽ,nõ valet conſequentia formaliter, ſed tantũ gratia materiæ,puta qꝛ termini ſunt cõuertibiles, vt patet hic: omnis homo eſt riſibilis,ergo omne reſibile eſt hõ,abſolute aũt nõ valet,vt patet hic,omnis homo eſt animal,non ſequitur.ergo omne animal eſt homo. Similiter non valet conſequentia formaliter ſi conuertatur part.neg. in ſeipſam , ſed tantum gratia materiæ:v.g. liceat valeat hic:Quidã hõ non eſt aſinus,ergo quidã aſinus nõ eſt homo, tamẽ nõ valet in omnibus.Non.n.valet hic. quoddã animal non eſt homo,ergo quidã homo non eſt animal. nam conuerſa eſt vera,conuertens aũt eſt falſa. Neceſſe eſt ergo dare tertiam ſpeciem per q̃ infallibiliter & uniuerſaliter cõuertatur uniuerſalis affirmatiua in ſe,& par.neg.in ſe. Hãc aũt inuenit Boetius, vt habemus ex libro ſuo de ſyllogiſmo categorico,quæ dicitur conuerſio per contrapoſitionem ex cauſa,q̃ ſupra diximus, & qm̃ Ariſt.in lib.j.Priorũ de ea nõ fecit verbum,ideo dicit part.neg.non cõuerti, qm̃ non conuertitur ſimpliciter nec ꝑ accidens.Vt aũt ſcias, ꝙ per contrapoſitionem conuenienter conuertuntur vniuerſalis affirmatiua,& part.neg. in ſeipſas mutatis terminis finitis in term.infinitos, & primo ꝙ vniuerſalis affirmatiua puta omnis homo eſt animal , conuertatur in iſtã,omne non animal eſt nõ homo,declaratur ſic, omnis homo eſt animal ergo nullus homo eſt non animal, nã cum animal & non animal contradicunt, ſi animal affirmatur de hoĩe,de eo negatur non animal,tũc vltra . Si nullus hõ eſt nõ animal,ergo per conuerſionẽ ſimplicẽ, nullũ nõ animal

eſt

eſt homo,tũc vltra,ſi nullũ nõ aĩal eſt homo,ergo oẽ nõ aĩal eſt nõ homo,nã cũ homo & nõ homo cõtradicũt, ſi hõ non verificatur de nõ animali,de eo verificatur non homo,ergo iſta eſt bona conuerſio, omnis homo eſt animal, ergo omne nõ aĩal eſt nõ homo.Quod aũt part.neg.puta quidã homo nõ eſt aſinus,bene cõuertatur in ſeipſa mutatis terminis finitis in terminos infinitos,ſic cõuertẽdo,quidã aſinus non eſt nõ homo,declaratur ſic.Quidã homo nõ eſt aſinus,ergo quidã homo eſt nõ aſinus: nã,vt ibi declarabitur in tract.de cõſequẽtijs,à negatiua de prædicato finito,ad affirm.de prędicato infinito,valet cõſequẽtia.Tũc vltra,quidã hõ eſt non aſinus,ergo ꝑ conuerſionẽ ſimplicẽ,qdã nõ aſinus eſt homo. tunc ultra,quidã non aſinus eſt homo,ergo qdã non aſinus nõ eſt non hõ ꝑ locum a cõtradictorijs.bene ergo ſequitur per conuerſionẽ per contrapoſitionem,ꝙ hæc ſit bona conuerſio,quidã homo non eſt aſinus,ergo quidam non aſinus non eſt non homo. Hæc de conuerſione ꝑ contrapoſitionẽ dicta ſint, quàm non tradit nobis Ariſt. vtpote non neceſſariã ad reductionem ſyllogiſmorũ.Et præterea nõ veræ ſeruatur idẽtitatis terminorum quod ad ſignificatũ,cum term. finitus & terminus infinitus habeant oppoſita ſignificatã. Ad formalem autem & perfectam conuerſionẽ, requiritur quòd conuertens & conuerſa ſint propoſitiones participantes vtroque termino, ordine tamen conuerſo, & ideo hanc tertiam ſpeciem ſic pertractaſſe ſufficiat.

Vltimo aduerte,quòd Logici inuenerunt quattuor vocales,quibus deſignarẽt vniuerſalem affir.& neg.& part.affir. & neg.cõuertibiles.Vocales ſunt A,E,I,O,A,ſignificat vniuerſalem affir.Et vniuerſalem negat.,part.affir.O, par.neg. & compoſuerunt hos verſus declarantes propoſitum.

Aſſerit A,negat E, ſunt vniuerſaliter ambæ.
Aſſerit I,negat O,ſunt particulariter ambæ.

Ad cognoſcendum autem qua ſpecie conuerſionis conuertantur, compoſuerunt hunc verſum.

Ecce,tibi,ſim,armi, geros ac.arma.bono.cõ.

Et ſic exponitur.Sim.i.per conuerſionem ſimplicem cõnuertitur ecce.i.e,in,e.i.vniuerſalis negatiua in vniuerſalem

nega-

negatiuã, tibi.i.i, in i.i.particularis affirmatiua in partic.affirm. Ac.i.p̃ conuerſionẽ per accidens,conuertitur armi.i.a, in i i.vniuerſalis affirmatiua, in part.affirm. getos.i e,in o,i. vniuerſalis negatiua,in part.negat.con.i.per conuerſionem per contrapoſitionem conuertitur arma.i.a,in a.i.vniuerſalis affirmatiua in vniuerſalem affirmatiuam. Bono .i.o, in o .i. partic.negat. in part. negat. De infinita autem, & ſingulari non fit particularis mentio,quoniam eodem modo conuertuntur ſicut & particularis,tam affirmatiua,quam negatiua. Hæc de conuerſionibus dicta ſint. Et hic terminatur conſideratio de propoſitione categorica de ineſſe, & de omnibus eius præmiſſis nouẽ diuiſionibus.Sequitur conſideratio de præpoſitione hypothetica, & oĩbus eius ſpeciebus.

De propoſitione Hypothetica & eius ſpeciebus. Cap. III.

IN hoc tertio cap.agendum eſt de præpoſitione hypothetica,de qua tria agenda ſunt.

Primo,quid ſit.

Secundo, quare dicitur hypothetica.

Tertio, agendum eſt de ſingulis ſpeciebus eius.

Quantum ad primum aduerte, quòd ſic definienda eſt, Propoſitio hypothetica eſt propoſitio, in qua coniunguntur plures categoricæ, vel plures orationes habentes modũ categoricarum coniunctæ per totam coniunctionis tanquã principales partes ſui.

Primo,ponitur propoſitio loco generis.eſt enim communior propoſitio, quàm propoſitio hypothetica. Nam & categorica eſt propoſitio,& tamen non eſt hypothetica.ſe habet igitur propoſitio ad propoſitionem hypotheticam,ſicut genus ad ſpeciem.

Secundo dicitur, in qua coniunguntur plures categoricæ &c.ad differentiã categoricæ,in qua ſolũ cõiũgũtur ſubiectũ, & prædicatũ per copulã verbalem, vt homo eſt albus.

Tertio dicitur, vel plures orationes, quoniam contingit fieri hypotheticam, & præcipue conditionalẽ per alios modos verbi,quam per indicatiuum per quẽ ſolum fit vera catego-

tegorica, vt docuimus in cap. præcedenti: v.g. hæc eſt conditionalis vera, ſi homo haberet alas, poſſet volare, ſufficit aũt, quod iſtæ orationes aſſimilentur categoricæ in eo, ꝙ habeant ſubiectum, prædicatum, & copulam, vt principales partes ſui, & quod reduci poſſint ad veras categoricas ſic, ſi homo habet alas poteſt volare.

Quarto dicitur, cõiunctas per notã cõiunctionis, quia niſi ſic coniungerentur, hypothetica nõ poſſet dici vna propoſitio, ſed plures ſimpliciter: ſicut hic, ſortes eſt homo, Brunellus eſt aſinus. Dicitur aũt propoſitio coniunctione vna.

Vnde aduerte, ꝙ ſicut copula verbalis vniens prædicatũ cum ſubiecto facit categoricã eſſe propoſitionem vna ſimpliciter, ſic nota coniunctionis vniens plures categoricas facit hypotheticam eſſe propoſitionem coniunctione vnam.

Quinto dicitur, tanq̃ principales partes ſui. vt in hoc formaliter & cõpletiue diſtinguatur à categorica. Nam partes principales propoſitionis ſunt illæ, in quas primo & immediate reſoluitur. Sicut autem categorica primo & immediate reſoluitur in ſubiectũ & prædicatum, ita hypothetica primo & immediate reſoluitur in categoricas cõponentes ipſam, vel in orationes habentes modum categoricarum & illæ in terminos ſuos: merito ergo dicitur tanquã principales partes ſui. Cõſtat igitur tibi q̃d ſit hypothetica ꝓpoſitio.

Quãtũ ad ſecundũ aduerte, ꝙ hypothetica eſt terminus græci idiomatis, & latine ſonat ſuppoſitiua, eo ꝙ hypo eſt ſub, & theſis poſitio. Dicitur ergo hypothetica idẽ ꝙ ꝓpoſitio ſuppoſitiua, eo ꝙ in hypotheticã ſecũda propõ, vel oratio ſupponitur primæ, vt ſequẽs ab ea, nã ſecunda ſe hẽt ad primã ſicut conſequens ad antecedens, vt patet in iſta, Si ſortes eſt homo, ſortes eſt animal. Nam ex eo, ꝙ eſt homo, ſequitur quòd ſit animal, & ſic fundatur in prima, ideo dicitur ſupponi, id eſt poni ſub prima per conſequentiam, vt patet.

Sed dices, ergo ſola conditionalis erit hypothetica, quia in eã ſola ſubordinatur ſecũda primæ ita, ꝙ ordinarię id obſeruatur, de neceſſitate conſequentiæ. Nam in copulatiuã nihil refert, quæ ex categoricis ponatur in primo loco, & quę in ſecũdo, v.g. Sortes currit & Plato dormit; nihil refert

ſi ſe-

ſi ſecūda ponatur in primo loco,& prima in ſecūdo,ſic,Plato dormit & Sortes currit.Idē intellige de diſiunctiua,nihil enim differt ſi dicatur,Sortes vel eſt homo,vel eſt aſinus,& ſic,ſortes vel eſt aſinus vel eſt homo, ergo ſola cōditionalis eſt hypothetica, ſumendo hypotheticam pro ſuppoſitiua.

Reſpondetur, ſi conſideratur hypothetica quantū ad id, cui nomen imponitur,& quantum ad famoſum modum loquēdi nō ſolū cōditionalis,ſed & copulatiua & diſiūctiua dicuntur hypotheticæ, eo quod in eis coniunguntur plures cathegoricę per notam coniunctionis,ſicut & in cōditionali.ſi autem conſideratur quātum ad id, à quo nomē imponitur,ſcilicet a ſuppoſitione,tunc ſola cōditionalis eſt vere,& propriæ hypothetica,quoniā in ea ſola,vt obiectio probat, conſequēs,& ea,cui ſupponitur,dicitur antecedēs.& huius ſententię videtur fuiſſe Boetius,qui in libro ſuo de ſyllog.hypothetico inquit, propoſitio vero omnis aut categor. eſt,q̄ prædicatiua dicitur,aut hypothetica,quæ cōditionalis vocatur.Et in j.lib. Top.inquit. Conditionalium propoſitionū, quas gręci hypotheticas vocāt,partes ſunt ſimplices categoricæ,quarum quæ prius eſt,dicitur antecedens, & quæ poſterius conſequens,& ſic conſtat ſolas conditionales eſſe vere hypotheticas,alias vero magis ſecundùm vſum loquēdi.

Quantum ad tertium aduerte,quòd ſi teneatur hypothetica ſtricte,vt iam diximus non ſe extendit niſi ad conditionalem expreſſe, ea enim eſt proprie ſuppoſitiua, & ad eam virtualiter reducuntur, vt ad cōditionales,cauſalis & rationalis.Nam in cauſali.prima propoſitio eſt antecedens,ſecunda autem conſequens,vt hic.Quia ſol eſt ſuper terram dies eſt.In rationali ſimiliter,vt hic Sortes eſt rationale,ergo eſt homo. Si autem ſumatur ſecundum vſum famoſum, ſub ſe continet conditionalem, copulatiuam, & deſiunctiuam, & in his tribus ſpeciebus concordant communiter antiqui, & ſolenniores logici.quod dico, quoniam ex aliquibus modernis nō habetur determinatus numerus harum ſpecierū. Nam aliqui ponunt quinque,illis tribus addentes,duas,ſcilicet cauſalem & temporalem, vt hic quando Sortes legit, Plato dormit.Quia ſortes legit,Plato addiſcit, aliqui plu-

res.

res. Sed ne te inuoluã nolo ſingulas recitare.Sufficit tibi ꝙ
quæcunq; aliæ aſſignãtur nõ ſunt vere hypothetice,ſed ſi-
militudinarię præter,eas, q̃ ad conditionales reducũtur, vt
cauſalis & rationalis. Reliquæ aũt vt localis, & tẽporalis,&
ſimilitudinaria & comparatiua,non poſſunt dici hypotheti
cæ, niſi quia in eis continentur duæ orationes coniunctę ꝑ
aliquã notã coniunctiuã, ſiue ſit aduerbiũ, ſiue coniunctio,
vt patet in iſtis.Sortes dormit, vbi Plato comedit, ego dor-
mio quãdo tu vigilas.Sicut Sortes interrogatur ſic reſpon-
det,tã bonus eſt Sortes,q̃ bonus eſt Plato. Vnde omnes iſtæ
dicũtur eſſe categoricæ diſtinctæ,nec hypothet. ſunt niſi ꝑ
quãdã ſimilitudinẽ,eo ꝙ vna non ſupponitur alteri per mo
dũ neceſſariæ conſequent, sicut ſe habent conditionales &
reducibiles ad eas, vt cauſalis & rationalis . Sufficit igitur
tractare in primis de vera hypothet. quæ dicitur conditio-
nalis, deinde de copulatiua & diſiunctiua , quæ ſecundum
vniuerſalem modum loquendi dicuntur hypotheticæ .

Quãtũ ad cõditionalẽ tria agẽda ſũt.Primo,qd ſit. Scđo
quotuplex ſit.Tertio,qd reqrĩt ad eius veritatẽ & falſitatẽ.

Quantum ad primum aduerte,quòd ſic definitur. Con-
ditionalis eſt propoſitio hypothetica,in qua coniunguntur
plures categoricæ per hanc coniunctionem,ſi ex quibus ca
tegoricis prima dicitur antecedẽs, ſecũda aũt conſequens.

Primo dicitur,propoſitio hypothetica,quæ eſt vt genus
ſecundùm modum famoſum loquendi ad cõditionalem &
copulatiuam & diſiunctiuã. Secundo dicitur,in qua coniun
gantur plures categoricæ,quòd eſt intelligendum formali-
ter,vt hic,ſi tu curris,tu moueris:vel virtualiter,vt quando
coniunguntur,duæ orationes habentes modum categorica
rum: vt hic, ſi veniſſes ad me, ſaluaſſem te. Tertio dicitur,
per hanc coniunctionẽ ſi, vt ex hoc differat a copulatiua in
qua partes coniunguntur per hac notam &,ã diſiunctiua.in
qua coniunguntur per vel. Quarto dicitur,ex quibus pri-
ma dicitur antecedens , ſecunda autem conſequens. Nam
omnis conditionalis eſt conſequentia, in omni autem con-
ſequentia,propoſitio prima dicitur aũs,ſecunda autem con
ſequens,quoniam ordine illationis ſequitur ad primam. nã

hæc

hæc ,ppoſitio,ſortes eſt animal ſequitur ad iſtā antecedentē ſortes eſt homo, Nā bene & neceſſario ſequitur ſi ſortes eſt homo, ſortes eſt animal. Conſtat igitur q̃d ſit conditionalis.

Et aduerte, quòd propter ordinem neceſſariū, quem cognoſcimus inter orationes componentes, conditionalem, reducimus ad eam propoſitionem cauſalem, & rationalem. Exemplum primi, quia ſol eſt in Cancro, dies longi ſunt, exemplum ſecundi, tu curris, ergo tu moueris.

Quātū ad ſecūdū aduete, ꝙ cōditionalis poteſt fieri affirmatiuè & negatiuè. Affirmatiuæ quidē, quādo nota cōditionis affirmatur, vt hic, ſi tu es homo, tu es riſibilis, negatiuè aūt, quado ipſa nota negatꝰ, vt hic, nō ſi tu es hō, tu es lapis.

Vnde aduerte, quòd ſicut affirmatio, & negatio copulæ verbalis facit categoricam affirmatiuam & negatiuam, ſic affirmatio, & negatio notæ conditionis facit conditionalem affirmatiuam, & negatiuam.

Negatiua autem fit tribus modis. Primo, quando negatio præponitur immediate ipſi notæ, ſed non toti conditionali, vt hic. Tu es homo non ſi tu es aſinus. Secundo quando negatio pręponitur toti conditionali, ſed non impendiate ipſi notæ, vt hic, non tu es homo, ſi tu es aſinus. Tertio, quando negatio præponitur toti conditionali & immediate ipſi notæ, vt hic, non ſi tu es homo, tu es aſinus, & hic eſt modus ordinarius formandi conditionalem negatiuam.

Affirmatiua vero regulariter fit vno modo, quando, ſcilicet nota conditionis præponitur toti conditionali, vt hic. ſi tu es albus, tu es coloratus.

Quantum ad tertium aduerte, quòd veritas conditionalis dupliciter manifeſtatur. Primo ſic, ad veritatem eius requiritur ꝙ antecedens non poſſit eſſe verum ſine conſequēte. i. ꝙ ſi ponis antecedens, ponas conſequens, vt hęc eſt vera; ſi tu curris, tu moueris. Nā non potes ponere antecedēs quin adſit conſequens. Impoſſibile eſt enim te currere, ſi ponis te non moueri. Secundo ſic, ad veritatem conditionalis requiritur ꝙ oppoſitū conſequētis repugnet antecedēti ita ꝙ nō poſſim ſtare ſimul antecedēs & oppoſitū cōſequentis, v. g. hæc eſt vera ſi tu es homo, tu es animal. nam te eſſe ho-

minem,

minem, & te non eſſe animal, ꝙ eſt oppoſitũ conſequentis, non ſe compatiuntur, nam ex oppoſito infertur oppoſitum, ſicut enim ſequitur, tu es homo, ergo tu es animal, ſic ex oppoſito ſequitur, tu non es animal, ergo tu non es homo.

Et aduerte, ꝙ iſti duo modi, qbus manifeſtaĩ veritas conditionalis, tendunt in idẽ, quo ad ſenſum. Nam ideo antecedens nõ põt ſtare ſine cõſequẽte in vera conditionali, quia oppoſitũ conſequentis repugnat antecedenti. Et ratio dictorũ eſt, quia conditionalis eſt cõſequentia, vt declarabitur in tract. de conſequentijs, quæ ergo requiruntur, & ſufficiunt ad verã conſequentiã, requirũtur, & ſufficiunt ad verã conditionalẽ, ad verã aũt conſequentiam vt tibi declarabitur in principio tract. de conſequentijs, oportet, ꝙ oppoſitũ conſequẽtis repugnat antecedenti, idõ hęc eſt vera, tu es hõ, ergo tu es animal. Nã hæc duo repugnat, tu es hõ, & tu nõ es animal, hæc aũt eſt falſa, tu es hõ, ergo tu es Papa. Stat.n.ꝙ tu nõ ſis Papa, & tñ quod ſis hõ. Cum igitur vera cõditionalis ſit cõſequẽtia vera, eadẽ requiruntur & ſufficiũt in veraq;.

Falſitas autẽ conditionalis modis oppoſitis manifeſtatur. Primo ſic, ad falſitatem conditionalis requiritur, ꝙ antecedens poſſit eſſe verum ſine conſequente. i. quod ſtet antecedens, etiam ꝙ remoueatur conſequens, & ponatur eius oppoſitum, v.g. hæc eſt falſa, ſi tu es hõ, tu es iuſtus: ſtat enim, ꝙ tu ſis homo, & non ſis iuſtus. Secundo ſic, & reddit in idẽ quo ad ſenſum, ad falsitatẽ conditionalis requiritur, & ſufficit, quod oppoſitũ conſequentis non repugnet antecedenti. vnde hæc eſt falſa, si tu es homo, tu ſedes. Nã hæc duo non repugnant, tu es homo, & tu non ſedes. Et ratio quidẽ horũ eſt, quia, vt diximus, conditionalis eſt conſequentia. Ad conſequentiam autẽ falſam, vt videbis in tract. conſequẽtiarum in principio ſufficit, quod oppoſitum conſequentis ſtet cũ antecedente. Conſtat igitur quid requiratur, & ſufficiat ad veritatẽ & falſitatẽ conditionalis. Quot modi autẽ arguendi tã boni quã mali trahantur à conditionali, manifeſtabitur tibi in tract. de cõſequentijs, vbi de hoc particulariter tractabimus. Pro nũc vt nouitius ſuſtine. Ex cibus pdictis ſequũtur ex cõi ſententia Logicorũ duo corollaria: quorum,

rum, Primũ eſt ꝙ nõ oportet ĩ ſpecie cõſiderare de poſsibilitate & impoſſibilitate, nec de neceſſitate & cõtingẽtia conditionali, q̃m ſub vera cõtinetur neceſſaria & poſſibilis, ſub falſa aũt cõtinetur impoſſibilis, nulla vero eſt contingens. dicitur enim ꝙ oĩs vera eſt neceſſaria, ex conſequenti poſſibilis, & oĩs falſa impoſſibilis, ex conſequẽti nõ contingens, vt declarabitur tibi in cap. de modalibus. Vt aũt ſcias, q̃uo oĩs vera eſt neceſſaria aduerte, ꝙ non eſt neceſſaria, quia, ſcilicet antecedens sit neceſſariũ, & conſequẽs similiter: vt hic, si homo, eſt animal eſt animatus. Nã poteſt ãns eſſe poſſibile, conſequens similiter, & eſſe contingẽs, & conſequens similiter, & antecedens impoſſibile, & conſequens similiter, & tamen conditionalis erit vera & neceſſaria: exemplũ primi, si Sortes eſt iuſtus, delectatur iuſtitia, exemplũ ſecũdi, si Sortes ſedet, quieſcit, exẽplũ tertij, si Sortes eſt asinus, eſt rudibilis. omnis iſtæ ſunt veræ, q̃a non ſtat antecedens ſine conſequẽte, vt patet, & tamen nec antecedens, nec conſequẽs ſunt neceſſaria in ſe. ſed dicitur neceſſaria ex infalibili ſequela cõſequẽtis ex antecedẽte. Nam ex antecedẽte siue neceſſario siue poſſibili siue cõtingẽti siue impoſſibile neceſſitate illationis ſequitur conſequẽs; at ſtãte hoc antecedẽte, tu curris, neceſſario ſequitur, ergo tu moueris. Conſtat ergo in quo ſenſu omnis vera conditionalis eſt neceſſaria, ex conſequenti eſt poſſibilis, nam poſſibile altum ſequitur ad neceſſe sicut genus ad ſpeciẽ. Quid autem sit poſſibile altũ, declarabimus in cap. de modalibus pro nũc ſuſtine. Quomodo autem omnis falſa sit impoſſibilis, aduerte, quòd non dicitur impoſſibilis impoſſibilitate antecedentis aut cõſequentis. Stat enim antecedens & cõſequens eſſe impoſsibilia, ſcilicet Sortes eſt asinus, & Sortes eſt rudibilis, & tamẽ hæc conditionalis eſt vera. si ſortes eſt asinus, ſortes eſt rudibilis. Dicitur igitur oĩs falſa impoſſibilis, quoniã cum omnis vera sit neceſſaria modo quo oppositũ eſt, & falſa opponatur veræ, oportet ipsã eſſe impoſſibilem, quoniã si dantur duo opposita, puta ſortẽ eſſe asinum, & ſortem eſſe hominem, si vnum eſt neceſſariũ, puta ſortem eſſe hominẽ, alterũ eſt impoſsibile, puta ſortẽ eſſe asinum. Nã impoſsibile directe opponitur ipsi neceſ-

ſe,

ſe, vt tibi declarabitur in cap. de modalibus. Cum igitur probatum ſit omnem veram eſſe neceſſariam, & falſa opponitur veræ, ſequitur ꝙ ſi vera ſit neceſſaria, falſa ſit impoſſibilis ex conſequenti nulla eſt contingens. Nam vt dictum eſt, omnis vera eſt neceſſaria, omnis falſa eſt impoſſibilis.

Hic patet veritas illius vulgatiſſimi dicti. Conditionalis vera nihil ponit ineſſe. Nam dato ꝙ conditionalis ſit vera ex neceſſaria ſequela conſequentis ex antecedente, non ſequitur antecedens & conſequens poni in rerum natura, puta, licet ſit verum dicere ſi tu es Papa, tu es Vicarius Dei tamen nõ ſequitur de facto te eſſe Papam, aut Vicarium Dei.

Hæc de hypothetica conditionali dicta ſint.

Quãtũ ad copulatiuã tria agẽda ſunt. Primo, quid ſit. Secũdo, quotuplex ſit. Tertio, q̃d requiratur ad eius veritatẽ, & falſitatẽ, & poſſibilitatẽ, & cõtingentiũ & impoſſibilitatẽ.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ſic definitur. Copulatiua eſt propoſitio hypothetica, in qua plures categoricę, vel orationes habentes modum categoricarum coniunguntur per notam copulationis, & aut ſibi æquiualentem.

Primo dicitur, propó hypothetica &c. vſq; ibi. cõiunguntu r, ꝙ totũ intelligẽdũ eſt ſicut in definitione cõditionalis.

Scdo dicitur, ꝑ notã copulationis, &c. vt in hoc diſtinguatur à conditionali & diſiunctiua, in quarũ altera coniunguntur plures categoricæ per ſi & in altera per vel. Item vt diſtinguatur a categorica de ſubiecto, aut ꝑdicato copulato.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ nota copulationis põt teneri copulatim & copulatiue. tenetur copulatim, quando mediat inter terminos, vt hic, ſor. & Plato ſunt amici, copulatiue aũt, quãdo mediat inter ꝓpoſitiones. vt hic, vt ſor. & ſcribit & Plato dormit, ad hoc ergo, ꝙ nota copulationis cõſtituat hypotheticã copula. oportet, vt mediet ĩter propõnes.

Tu tamen aduerte, ꝙ nota copulationis accepta copulatim poteſt teneri diuiſiuè & collectiue, ſi diuiſiue, categorica de extremo copulato æquipollet vni copulatiuæ veræ, quia poteſt reſolui in duas categ. coniunctas per &, vt hic, Sortes & Plato currũt, ergo Sortes currit, & Plato currit, ſi collectiue, non poteſt æquipollere vni copulatiuæ veræ, &

reſoluitur vtraque categorica erit falſa, vt hic, & ſortes & Plato trahunt nauem, ſuppoſito quod neuter per ſe ip ſum ſufficiat, ſed ambo ſimul & non aliter ſufficiant.

Quarto dicitur, & ſibi æquiualentem, quoniam non ſolū ly &, ſed etiam ly quod, & ly atque, conſtituunt copulatiuā. æquipollent enim apud Grammaticum & Logicum. Conſtat igitur quid ſit copulatiua.

Quā ū ad ſm aduerte, ꝙ copulatiua diuiditur in affirmatiuā, & negatiuā, & vtraq; diuiditur in verā & falſam. Itē diuiditur copulatiua in neceſſariā & impoſſibilem, impoſſibilem & contingentem, & de omnibus in ſpecie ſic accipe.

Copulatiua affirmatiua eſt, in qua nota copulationis affirmatur, vt hic Sortes currit & Plato diſputat.

Negatiua eſt in qua nota copulationis negatur, vt hic nō, Sortes currit & Plato diſputat.

Tu tamen aduerte, ꝙ negatiua fit duobus modis. Primo, quando præponitur toti copulatiuæ, vt hic, non tu curris & comedis, & hic eſt modus famoſus & conſuetus. Secundo, ponitur poſt primam categoricam, ſed ante copulā, vt hic. Tu curris non & tu comedis, ſed iſte modus non eſt in vſu, ideo ſtandum eſt in primo.

Copulatiua affirmatiua vera eſt illa, quæ requirit vtranque partem principalem verā, ita ꝙ non ſufficit vnam eſſe veram, vt hic. Sortes eſt homo, & ſortes eſt riſibilis. Hæc autem non eſt vera. Sortes eſt homo, & Plato eſt aſinus, quoniam ſecunda pars nō eſt vera, & ratio huius eſt. Quia ſicut totum eſſentiale ſe habet ad exiſtentiā, ſic copulatiua affirmatiua vera ad veritatem. Sed ad exiſtentiam totius eſſentialis oportet omnes ſuas partes eſſe, quòd ſi vna deficit, deſinit eſſe totum, vtpote de homine, cuius partes eſſentiales ſunt anima & corpus vnitæ, ergo ad veritatem copulatiuæ affirmatiuæ veræ, requiritur vtranque partem principalem eſſe veram, & ſi vna deeſt, non permanet vera.

Sed aduerte, ꝙ dicitur copulatiua affirmatiua vera, ad differentiam negatiuę veræ, ad cuius veritatem ſufficit vnam partem eſſe veram. Nam hæc eſt vera, non tu es homo, & tu es aſinus. Et quod ſit vera ꝓbatur ſic, ſua affirmatiua eſt falſa,

ſa,ſcilicet,Tu es homo,& tu es aſinus,ergo negatiua eſt vera, quoniam ſunt duæ copulatiuæ ſingularius contradictoriæ,Contradictoriarum autem oportet alteram eſſe veram, & alteram falſam, vt docuimus in cap.præced.

Copulatiua affirmatiua falſa eſt illa,cuius,vtraque pars principalis, vel ſaltē altera eſt falſa:vt hic, Sortes eſt aſinus & eſt rudibilis.vtraq; pars eſt falſa,& hic ſortes eſt hō,& eſt aſinus. Sed dices pp quid ad veritatē copulatiuæ affirmatiuæ oportet vtranq; partē eſſe veram, ad falſitatē aūt ſufficit vnam eſſe falſam.Reſpondetur quia plura requiruntur ad cōſtruendū,quam deſtruendū.Nam ad hoc ꝙ homo ſit ſanus, oportet omnes humores eſſe adæquatos,ad hoc autē quod ægrotet, ſufficit vnum inadæquari, affirmatiua autem vera eſt,ſicut totum conſtructum,negatiua,aūt vt deſtructum,& ideo ad eius conſtructionē verā , oportet omnes partes eſſe veras,ad deſtructionem autem ſufficit vnam deficere a veritate.Copulatiua autem negatiua falſa eſt illa,in qua vtraq; pars eſt falſa,vt hic. Non ſortes eſt homo, & eſt riſibilis, & nō ſufficit vnam partem eſſe falſam, quoniam iam diximus quòd ad copulatiuam negatiuam veram ſufficit vnam partem eſſe veram, vt hic non tu es aſinus,& tu es homo.

Copulatiua neceſſaria eſt illa, cuius vtraque pars principalis eſt neceſſaria, vt omnes copulatiuę factę in materia naturali,vt hic homo rationalis,& eſt riſibilis.

Copulatiua impoſſibilis eſt illa,cuius vtraq; pars eſt impoſſibilis,& ſunt omnes copulatiuæ factæ in materia remota, vt hic, Sortes eſt aſinus,& eſt rudibilis.

Aduerte,tamen,quod ſicut ad falſitatem copulatiuæ affirmatiuę ſufficit partem vnam eſſe falſam,ſic & ad impoſſibilitatem ſufficit vnam partem eſſe impoſſibilem. Vnde hęc eſt impoſſibilis,ſortes eſt homo,& ſortes eſt aſinus.

Copulatiua poſſibilis eſt illa, cuius vtraque pars eſt poſſibilis,vt tu ſedes,& tu dormis, nec ſufficit vnam partē eſſe poſſibilem, quoniā ſi altera eſſet impoſſibilis,iā diximus, ꝙ copulatiua eſſet impoſſibilis,vt hic,Tu ſedes,& tu volas.

Copulatiua contingens eſt illa, cuius ſaltem vna pars eſt contingens, & altera non eſt impoſſibilis,nec alteri in compoſi-

poſſibilis. Defectu primæ cõditionis,hæc nõ eſt cõtingens, ſed neceſſaria,ſortes eſt hõ,& eſt rationalis. Defectu ſecundæ,hæc nõ eſt cõtingẽs,ſed impoſſibilis,ſortes eſt albus,& eſt aſinus.Defectu tertiæ,hęc nõ eſt cõtingẽs,ſed impoſſibilis.Tu es,& tu nõ es,licet.n.ſit cõtingẽs te eſſe,q͞a potes nõ eſſe & te nõ eſſe,q͞a potes eſſe,tñ ſimul te eſſe & nõ eſſe nõ eſt cõtingẽs,immo impoſſibile,cũ ſint cõtradictoria,quę impoſſibile ẽ eſſe ſimul vera.Hęc de copulatiua dicta ſufficiũt.

Quot modis aũt poſſimus arguere ĩ copulatiua dicemus in tract.de cõſequẽtijs in cap.de hypotheticis conſequẽtijs.

Quantum ad diſiunctiuam tria agenda ſunt.

Primo, quid ſit.

Secundo, quotuplex ſit.

Tertio,q͞d requiritur ad veritatẽ eius & falſitatem, & neceſſitatem,& impoſſibilitatẽ,& poſſibilitatẽ & cõtingentiã.

Quãtũ ad primũ ſic definitur, hypothetica diſiũctiua eſt ꝑpoſitio,in qua cõiungũtur plures categoricæ ꝑ hanc coniũctionẽ,vel aut ſibi cõſimilẽ,vt ſortes eſt hõ,vel eſt aſinus.

Primo dicitur,propoſitio in qua &c.quod intelligẽdũ eſt ſicut in alijs definitionibus datis de cõdõnali & copulatiua.

Secundo dicitur,per hanc coniunctionem vel,ad differẽtiam conditionalis,cuius nota coniunctionis eſt ſi,& copulatiuæ,cuius nota coniunctionis eſt, &.

Tertio dicitur,aut ſibi conſimilem,quoniam nota diſiunctionis apud grammaticos nõ ſolũ eſt vel,ſed aut, & ſi quid aliud æquipollet.Sed hic eſt dubium,quia nõ videtur ly vel coniungere categoricas,ſed potius diſiungere, aliter deberet dici propoſitio hypothetica coniũctiua & non diſiunctiua.Pręterea quod non coniungat, ſed diſiungat,ſignum ſumitur ex eo, quod vera & propria diſiũctiua ſit de partibus impoſſibilibus,vt hic, Vel tu es ſanus,vel tu es ęger, vel tu es cęcus,vel tu es vidẽs.Quod ſi fiat de partibus cõpoſſibilibus,nõ eſt ꝓpria.vt hic,tu es homo,vel tu ſedes,ergo &c. Ad hoc reſpondetur communi ſententia, ꝙ inter coniunctiones, quædam coniungunt ſenſum & terminos ſiue ꝓpoſitiones, quales ſunt coniunctiones cõditionales, & rõnales & cauſales & copulatiuæ, & iſtæ conſtituunt primam & ſe-

cundam

cundam ſpeciem hypotheticæ, quædam autem coniungunt ſolum voces, aut terminos, aut propoſitiones, ſed disiungũt ſenſum ac ſignificatũ, & tales ſunt ly vel, aut, &c. Obiectio quidem concludit, quo ad ſignificatum, non autem quo ad voces, aut term. aut propoſitiones, &c.

Et aduerte, quod dico quo ad voces & terminos, vt includam diſiunctiuam in voce, in mente, in ſcripto.

Aduerte etiã, ꝙ ſicut diximus notã copulationis teneri, aliquãdo copulatiua, aliquãdo copulatiue, & ſic & cõiũctio diſiũctionis, aliquãdo tenetur diſiũctim, aliquãdo diſiũctiue, diſiũctim quidẽ, quãdo ponitur inter ꝑdicatũ, aut ſubiectũ. Exẽplũ primi, Sortes eſt homo, vel aſinus, exẽplũ ſecundi, Sortes vel Plato currit, & hæc dicitur categorica de extremo diſiũcto, quæ aliquãdo pôt reſolui in vnã diſiunctiuã, vt hic, Sortes vel Plato ſcribit (nam bene ſequitur, Sortes ſcribit, vel Plato ſcribit) aliquãdo aũt non, vt hic Sortes vel Plato trahunt nauẽ, non.n. ſequitur, quod ſortes trahat nauẽ, aut Plato trahat nauẽ, ſuppoſito quod neuter diuiſim ſufficiat. Diſiũctiuę autem tenetur, quando eſt nota inter duas propoſitiones categoricas, vt hic Plato currit, aut Plato quieſcit. Conſtat igitur tibi, quid ſit hypothetica diſiũctiua.

Quantũ ad ſm aduerte, ꝙ diſiunctiua diuiditur in affirmatiuã & negatiuã, in verã & falſam, in neceſſariã & impoſſibilẽ, in poſſibilẽ & contingentẽ. Exemplũ de affirmatiua, tu es homo vel aſinus. de negatiua, Non tu es homo, vel aſinus. De vera, tu curris vel quieſcis. De falſa, tu es aſinus vel rudibilis. De neceſſaria, Deus eſt, vel ſortes mouetur, de poſſibilis, ſortes eſt aſinus. vel tu es Papa, de impoſſibili, vel Deus nõ eſt, vel tu es aſinus. de cõtingẽti, Antichriſtus eſt albus, vel tu curris. Verũ id nõ ſufficit, nec exẽpla, ſed de ſingulis in ſpecie, agẽdũ eſt, vt dicemus & immediate ſequẽtibus.

Quantum igitur ad tertium aduerte, ꝙ diſiunctiua affirmatiua eſt illa, in qua nota diſiunctionis affirmatur, vt tu es homo, vel tu es aſinus. Negatiua eſt illa, in qua nota diſiunctionis negatur, negatur aũt ſi cadit negatio ſuper illam, vt hic, Non tu es homo, vel tu es aſinus poteſt autẽ cadere dupliciter ſuper illam. Primo, qñ præponitur toti diſiunctiuæ,

vt hic, Nõ tu es homo, vel tu es aſinus. Secundo quãdo poſt ponitur primæ categoricæ, ſed præcedit notam diſiunctionis, vt hic. ſortes eſt aſinus nõ, vel eſt homo. Sed primus modus eſt ordinarius & clarior, ideo ſequere illum.

Vera eſt illa, cuius vna pars eſt vera, & alia falſa, vt ſortes eſt hõ, vel eſt aſinus, & hæc eſt ꝓpria. Nã cũ nota diſiunctionis habet diſiungere ſignificatũ, & cõiungere propoſitiones, ſiue voces, aut terminos, ſi vtraq; pars eſſet vera, nõ diſiungeret ſignificatũ, vt patet hic, Vel tu es hõ, vel tu es riſibilis, æqu pollet.n. copulatiuæ vera, ſcilicet tu es, & tu es riſibilis, & ideo tenendũ eſt, quòd ad veram & propriam diſiunctiuã oportet partem vnam eſſe veram, & aliam falſam. Si autem vtraq; ſit vera erit diſiunctiua vera, quo ad modũ pronunciandi, ſed non ꝓpria, quo ad ſignificatũ. Falſa eſt illa, cuius vtraq; pars eſt falſa. Nã ſi vna eſt falſa, & alia vera, iam diximus ꝙ diſiunctiua eſſet vera, & propria. Vt ergo diſtinguatur falſa à vera, cum ſit ei oppoſita, oportet vtranq; partem eſſe falſam. Vnde hæc eſt falſa, Sortes eſt aſinus, vel hẽt alas.

Neceſſaria eſt illa, cuius vtraq; pars eſt neceſſaria, vel ſaltem vna, exemplum primi, Deus eſt, vel homo eſt animal, exemplum ſecũdi, Deus eſt, vel ſortes mouetur. Licet.n. vna pars ſit neceſſaria, & altera contingens, tamen denominatur à digniori & veriori, ꝗ eſt neceſſaria. Poſſibilis eſt illa, cuius vtraq; pars eſt poſſibilis, vt ſortes eſt albus, vel Plato currit.

Nota tamen, quod ſufficit vnã partẽ eſſe poſſibilẽ, vt hic, Antichriſtus eſt, vel hõ eſt aſinus. nam iſta, vel eſt impoſſibilis, vel poſſibilis, nõ impoſsibilis, quoniã, vt dicemus ad impoſsibilem oportet vtranq; partẽ eſſe impoſsibilẽ, ergo eſt poſsibilis. Cõtingens eſt illa, cuius vtraq; pars eſt cõtingẽs, vt ſortes eſt albus, vel ipſe ſcribit. Et ad cognoſcẽdũ diſiunctiuã cõtingentẽ dãt vt hæc iſta, ſi copulatiua facta de partibus oppoſitis partibus diſiũctiuę eſt cõtingẽs, diſiunctiua eſt cõtingẽs, v.g. Hæc eſt cõtingẽs, tu curris vel tu nõ moueris, ſumat oppoſitũ de ly tu, curris. ſ. tu nõ curris, & oppoſitũ de ly, tu non moueris. ſ. tu moueris, & formet hæc copulatiua, Tu nõ curris, & tu moueris, patet ꝙ eſt cõtingẽs, quoniã cõtingit te nõ currere, & tamen moueri, vt quãdo ſimpliciter am

bulas, ergo & hæc diſiunctiua eſt contingens. Tu curris, vel nõ moueris. Hæc de diſiunctiua dicta ſint, & per conſequẽs de omnibus ſpeciebus famoſis propoſitionis hypotheticæ. Quomodo autem & quot modis liceat arguere a diſiũctiua, manifeſtabitur tibi in tractatu de conſequentijs.

De propoſitione categorica modali. *Cap. IIII.*

IN cap. quarto agendum eſt de propoſitione modali categorica, & hic ſex agenda ſunt.

Primo, in quo diſtinguitur categorica modalis a ſimplici categorica.

Secundo, per quos & quot modos fit apud Logicum vera & propria propoſitio modalis.

Tertio, quid ſit.

Quarto, quot ſiunt.

Quinto, quõ ſumũtur ĩ eis quatuor genera oppoſitionũ.

Sexto, declarabitur hæc diſtinctio famoſa, Modaliũ alia eſt de ſenſu diuiſo, alia de ſenſu compoſito.

Quantum ad primum aduerte, quod ſimplex categorica eſt illa, in qua ſimpliciter & ſine limitatione, aut alterius termini appoſitione prædicatũ dicitur de ſubiecto, ſiue ſit de ſecundo, vel de tertio adiacente, exemplum primi, Deus eſt homo eſt cęlum eſt, exemplum ſecundi, Deus eſt iuſtus, homo eſt animal, celum eſt incorruptibilem, & huiuſmodi categoricæ dicuntur de in eſſe, quoniam ſũt de ſimplici inhærẽtia p̃dicati ad ſubiectum. Categorica modalis eſt illa, in qua p̃dicatur p̃dicatũ de ſubiecto cum adiectione termini adiectiui determinatis ſubſtantiuum. vel appoſitione aduerbij ad ipſum verbum. Nã ſicut adiectiuum determinat ſubſtantiuum. ſic aduerbiũ determinat actum verbi, exemplũ primi, hõ albus currit. nã currere non dicitur de homine ſimpliciter, ſed de homine ſic determinato. ſ. albũ, exemplum ſecundi, ſortes currit velociter; currere prædicatur de ſorte nõ ſimpliciter, & qualitercũq; ſed cum velocitate. Dr ergo modalis a tali determinatione, vel limitatione; q̃ apud Logicum dicitur modus. Vnde ſic definiri cõſueuit. Modus eſt adiacens rei determinatio. i. modus eſt limitatio ſine reſtrictio appoſita rei; id eſt ſubſtãtiuo, quæ limitatio, fit per adie

ctiuũ, vt homo iuſtus dominatur, homo forti defenſat patriam. Quotuplex ergo eſt adiectiuum, totuplex eſt modus. Adiectiuũ autẽ eſt duplex, ſcilicet nominis et verbi. Adiectiuum nominis eſt omne nomen adiectiuum adiacens nomini ſubſtantiuo, vt bonus Deus, bonus homo, fortis equus, alba veſtis. Adiectiuum verbi, eſt aduerbium adiacens verbo in oratione. Vt ſortes hodie venit, ſortes bene currit.

Sed aduerte, ꝙ aduerbia quatuor modis modificãt & determinant verbum. Primo, gratia compoſitionis, ideſt indicant qualiter verbũ cõponat ꝑdicatũ cũ ſubiecto, vtrũ.ſ. neceſſario, vel cõtingenter, vel poſſibiliter, vel veræ vel falſæ, & ſic ꝑ huiuſmodi aduerbia qualificatur ꝑpoſitio, vt dicatur neceſſaria, vel contingẽs & poſſibilis, &c. Secundo, modificant & determinãt verbũ gratia rei verbi, id eſt ſignificati, vt aduerbia qualitatis, vt dicendo ſortes velociter currit, ſignatur ꝙ curſus, q̧ importatur ꝑ verbũ curro, nõ eſt qualiſcunq;, ſed velox. Tertio, modificant verbũ gratia tẽporis, & eſt quando ſignificat actum verbi ſub differentia tẽporis determinati, vt hodie legã, in veſpere, cras diſputabo in mane. Quarto, Modificant verbũ gratia modi, vt aduerbia hortandi, vt eya aduocata noſtra adiuua nos, quædã gratia optãdi, vt vtinã audias me, & horũ quatuor modorũ ratio hinc ſumitur. Verbũ quatuor modis conſideratur. Primo, vt deſignat cõpoſitionẽ prædicati cum ſubiecto, propter quod dicitur copula apud logicum, & vt ſic aduerbium determinat verbum gratia compoſitionis prædicati cum ſubiecto. Secundo, vt ſignificat actum ſuum, & vt ſic determinant verbũ aduerbia qualitatis. Tertio, vt ſignificat cum tempore ad differentiam nominis, vt docuimus in tract. ij. & vt ſic determinant verbum aduerbia temporis. Quarto, vt notat actum ſuum cum determinato modo, puta per modum imperantis aut hortantis, aut deſiderantis, comminantis, aut miſerentis, & vt ſic determinant verbum aduerbia imperandi, hortandi, optandi, miſerendi, conſtat igitur quomodo differat ſimplex categorica à categorica modali, & quid ſit modus, quomodo adiectiuum eſt modus ſubſtantiui, & aduerbium modus verbi, & quot modis aduerbia determ. verbum.

Quantū ad ſ̃m aduerte, ꝙ apud Logicū tm̃ iſti ſex modi conſtituunt ꝓpoſitionē modalē,ſ.neceſſario, contingenter, poſsibiliter,impoſsibiliter,verè & falſe, q̃ poſſunt accipi nominaliter,ſic neceſſe,contingens,poſsibile, impoſsibile , verū,falſum,poſſunt etiā ſumi aduerbialiter, vt neceſſario,contingenter,tn̄ ſumpta nominaliter conſueto mō & ꝓprie cōſtituunt ꝓpoſitionē modalē.Soli igitur iſti ſex apud Logicū conſtituunt propoſitionē modalē,& oēs alij relinquendi sūt ſiue ſint nomina adiectiua, ſiue aduerbia . Sunt enim magis deſeruientes Grāmatico, quā Logico. Præterea tm̃ iſta ſex determinant verbū gratia cōpoſitionis prædicati cū ſubiecto vt diximus ſupra. Cū igitur ad Logicū ſpectet conſiderare de propoſitione,prout ex ea cōponunt ſyllogiſmos,eius eſt cōſiderare qūo iſti modi cōſtituūt & qualificant ꝓpoſitionē.

Item aduerte,quòd licet verum & falſum annumerentur inter iſtos ſex modos,tn̄ relinquetur, qm̄ ꝺppoſitio & æquipollentia propoſitionum,quæ per eos conſtituuntur,fit eodē modo ſicut in categoricis de ineſſe , vt tibi declarabitur in cap. quinto. Noſtra igitur intentio verſabitur circa hos quatuor,neceſſe contingens poſsibile impoſsibile .

Quātum ad tertium aduerte,quòd ſic definitur. Propoſitio modalis eſt propoſitio categorica, quæ proprie & vſitate modificatur aliquo iſtorum quatuor modorum,qui ſunt neceſſe,contingens,poſsibile,impoſsibile,vt ſortem currere eſt contingens,vel ſortes currit contingenter.

Primo dicitur,quòd eſt propoſitio categorica , quoniam habet ſubiectum prædicatum , & copulam,tanquam partes principales ſui.Quod patet, quando fit per modum ſumptū aduerbialiter , vt ſortes eſt homo neceſſario . Nam ſortes eſt ſubiectum,homo prædicatum,copula eſt, neceſſario autem neque ſubiectum,neque prædicatum,neque copula,ſed modus ſignificās hanc eſſe neceſſariā, Sortes eſt homo.Idem patet,ſi fiat per modum ſumptum nominaliter , vt hic ſortē currere eſt contingens. Nam infinitiua oratio eſt ſubiectū, contingens prædicatum,eſt copula. Secūdo dicitur quæ proprie & vſitate fit aliquo iſtorū quatuor modorum, ad differentiā earum,quæ fiunt per hos modos verū & falſum,& ad diffe-

differentiam earum, quæ fiunt per hos modos, per ſe accidens, vt hic, homo eſt animal per ſe, ſortes currit per accidens. Nam licet prima æquipolleat modali de neceſſe, & ſecunda modali de contingenti, tamen ſunt formaliter modales. Equidem quod æquipolleant patet hinc, ſi homo eſt animal per ſe, ergo neceſſe eſt ipſum eſſe animal, ſi ſortes currit per accidens, ergo contingens eſt ipſum currere. De illis autem, quæ fiunt per hos modos, verum & falſum, non eſt curandum, quoniam relinquendi ſunt ratione ſupra dicta.

Quantũ ad quartũ aduerte, ꝙ ſi iſti quattuor modi ſumãtur nominaliter quilibet eorum faci[t] quattuor ꝓpoſitiones modales, & ſic in ſumma fient quater quatuor, i. ſexdecim.

Pro cuius notitia aduerte tria.

Primo, quod omnis modalis facta per modum nominaliter ſumptũ conſtat ex dicto & modo. Modus quidẽ tibi iam manifeſtus eſt, vt neceſſe, poſſibile, cõtingẽs, impoſſibile. Dictum aũt eſt oratio infinitiua: v.g. ſortem currere eſt contingens, ly ſortem currere eſt dictum, ly contingens eſt modus.

Secundo aduerte, quod licet dictum poſſit ſubijci, ideſt poni pro ſubiecto, & modus prædicari, ideſt poni pro prædicato & etiam econuerſo, vt patet hic, ſortẽ currere eſt cõtingens. Contingens eſt ſortẽ currere, tamen ordinarie modus dẽt prædicari, & dictũ ſubijci, dũmodo fiat modalis de ſenſu compoſito. Nã ſicut ſe habet copula in categorica de ineſſe, ſic modus in categorica modali. Conſtat autẽ, ꝙ in illa ſe tenet copula a parte prædicati, Vnde Ariſt. in 1. periher. poſt quã definiuit verbũ, inquit. Et ſemper eſt eorũ, quæ de altero prædicantũ nota. Ergo & modus in modali dẽt ſe tenere a parte prædicati. Dixi dũmodo fiat modalis in ſenſu cõpoſito quoniã, vt declarabimus, qñ fit in ſenſu diuiſo, melius eſt, vt mediet inter partes dicti, vt hic, albũ poſſibile eſt eſſe nigrũ.

Tertio aduerte, quod quilibet modus poteſt facere quattuor propoſitiones, quarum prima erit affirmatiua de dicto & de modo, vt ſortem currere eſt contingens, ſecunda erit negatiua tantũ de dicto, vt ſortem nõ currere eſt cõtingens: tertia erit negatiua tantum de modo, vt ſortem currere non eſt contingens: quarta erit negatiua de dicto & de modo, vt

ſortem

ſortem non currere non contingens, eodem modo formabis quattuor de poſſibili,& quattuor de neceſſe,& quattuor de impoſſibili, & ſic omnes ſimul ſumptæ erunt ſexdecim.

Sed dices,ſi dictũ debet ſubijci & modus prædicari,quare Ariſt.in lib.2.periher.ſic ſituat modales, ꝙ modus ſemꝑ ſubijcitur,& dictum prædicatur? Sic enim ordinat eas poſſibile eſt ſortem currere,poſſibile eſt ſortem non currere &c.

Reſpondetur ſm verũ ordinẽ dẽt modus ꝓdicari ratione iã dicta.Ariſt.aũt in 2.periher. non tantũ attendit ad verũ ordinẽ,quantũ ad declarãdum oppoſitiones inter modales, oppoſitio aũt clarius & citius dep ehenditur ſi modus ſubijciatur. nam ſic oppoſitio per negationẽ additam modo & non dicto,vt iſtæ duæ, poſſibile eſt ſortem currere. non poſſibile eſt ſortem currere,opponuntur. Hac igitur de cauſa Ariſt.ſituat modum in ſubiecto, & dictum in prædicato.

Quantum ad quintum aduerte,ꝙ ſicut in categoricis de ineſſe quædã ſunt contrariæ,quædã ſubcontrariæ,ꝗdam cõtradictoriæ,ꝗdam ſubalternæ, ſic & in modalib. Sed valde differenter. Nã in categoricis ſit oppoſitio propter ſigna vniuerſalia & particularia appoſita ſubiectis,& ꝓpter negationẽ,v.g.ratione ly oĩs,& ratione ly nullus,iſtę duę ſunt contrariæ,oĩs hõ currit,nullus hõ currit. Sed in modalibus non ſit oppoſitio per ſigna,ſed per modos, q correſpõdẽt ſignis.

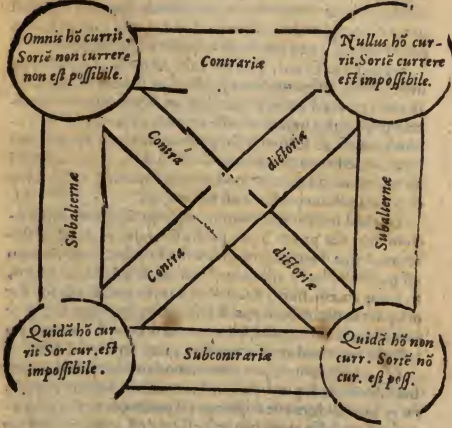
Vnde aduerte,quod poſsibile & contingens correſpõdẽt ly quidam,& poſsibile non,& contingens non, correſpondent ly quidam non,propter ꝙ ſicut iſtæ ſunt duæ particulares ſubcontrariæ de ineſſe. Quidam hõ currit,quidam homo non currit,ſic iſtæ ſunt duæ partic. ſubcontrariæ modales, Poſsibile eſt ſortem currere,poſsibile eſt ſortem nõ currere, Neceſſe vero,correſpondet omni, & impoſsibile nulli. Vnde ſicut in illis de ineſſe, iſtæ duæ ſunt cõtrariæ, oĩs homo eſt albus,& nullus homo eſt albus,ſic in modalibus iſtę duæ ſunt contradictoriæ. Neceſſe eſt hominẽ currere,impoſſibile eſt hominem currere. Habitis ſubcontrarijs, & contrarijs modalibus facile eſt habere contradictorias & ſubalternas. Nam ſicut in illis de ineſſe iſtæ ſunt contradictoriæ, oĩs homo currit,quidam homo nõ currit. Nullus hõ currit,qui

dam

dam homo currit ſic in modalibus iſtæ contradicunt ſortem non currere non eſt poſſibile, Sortem non currere eſt poſſibile, ſortem currere non eſt poſsibile, ſorté currere eſt poſſibile. Et ſicut in illis de ineſſe iſtæ ſunt ſubalternæ, omnis hõ currit, quidã hõ currit. Nullus homo currit, quidã homo non currit, ſic in modalibus, iſtæ ſunt ſubalternæ, ſorté non currere non eſt poſsibile, ſorté currere eſt poſsibile, ſorté nõ currere nõ eſt poſsibile, ſorté non currere eſt poſsibile. Sed dices, iſta aſsignatio contradictoriarũ & ſub alternarũ videtur diſcordare ab immediate ſupradictis. Nã aſsignatæ ſunt cõtrariæ per propoſitioné de neceſſe eſſe, & per propoſitioné de impoſsibile eſſe, ergo & cõtradictoriæ aſsignãdę ſunt per eaſdé, vt ſ. dicatur quod propoſitio de neceſſe eſſe, & propoſitio de poſsibile non eſſe cõtradicunt ſimiliter propoſitio de impoſsibile eſſe, & de poſsibile eſſe cõtradicunt, eodé mõ aſsignandæ ſunt ſubalternæ. Hic aũt quatuor genera oppoſitionũ aſsignata ſunt ſolũ ſecundũ quatuor propoſitiones de poſsibili, vt patet, ergo aſsignatio iſta diſcordat à ſupradicta.

Rñdetur, licet diſcordet in terminis, nõ tñ in ſenſu. Nam tota negatiua de poſsibili ęquipollet toti affirmatiuæ de neceſſe, vt ſi non eſt poſsibile ſorté nõ currere, neceſſe eſt ipſum currere, negatiua aũt de mõ æquipollet toti affirmatiuæ de impoſsibili. nã ſorté currere nõ eſt poſsibile, ergo ſorté currere eſt impoſs. In ſenſu ergo p̃ſens aſsignatio nõ diſcordat à p̃dicta. In terminus aũt voluimus diſcordare, vt ſeruaremus naturã oppoſitarũ ꝓpoſitionũ. Dictũ eſt.n.in aſsignatione quatuor generũ oppoſitionũ in categoricis de ineſſe, ꝙ oẽs propoſitiones oppoſitæ tam contrariæ quã ſubcõtrariæ, tam contradictoriæ, q̃ ſubalternæ debent eſſe eiuſdẽ ſubiecti & eiuſdem prædicati. Et ideo, vt id ſeruaretur in modalibus, aſsignauimus, quatuor genera oppoſitionũ iuxta quattuor propoſitiones de poſsibili, quarum tota negatiua æquipollet toti affirmatiuæ de neceſſe, vt diximus, & negatiua de modo, toti affirmatiuæ de impoſsibil. Vt igitur præ oculis habeas quatuor oppoſitionum genera in modalibus, proportionata quatuor generibus oppoſitionum in categoricis de ineſſe formauimus figuram ſequentem.

Modalium ad illas de ineſſe ſimilitudo.

Hæc de quattuor generibus oppoſitionum in modalibus dicta ſint.

Quantum ad ſextum aduerte, quòd apud Logicos, & in doctrina peripatetica, Modalis eſt duplex. Vna in quę eſt, de ſenſu composito, altera de ſenſu diuiſo. Differunt autem.

Primo, in modali de ſenſu cõposito, quia modus aut pręponitur aut poſtponitur toto dicto, vt hic album eſſe nigrũ eſt poſſibile, vel sic, poſſibile eſt album eſſe nigrum, & vt appareat eius veritas, vel falsitas, debet reſolui oratio infinitiua in indicatiuã sic. Hęc propositio eſt poſſibilis, album eſt ngirum, & ſic ſtatim apparet, quod eſt falſa, quoniam oppo-

ſita

ſita eſſent in eodem, ſcilicet albedo & nigredo, in modali autẽ de ſenſu diuiſo modus nec præponitur, nec poſtponitur dicto, ſed mediat inter partes dicti, vt hic albũ poſſibile eſt eſſe nigrum, & ſic exponitur, res, quæ eſt alba, poteſt fieri nigra, vel denigrari, & ſic eſt vera, nam res, quæ hodie eſt alba poteſt amittere albedinem, & recipere nigredinem.

Secundo differunt, quia modalis de ſenſu compoſito debet tota ſine diſcontinuitate proferri, vt ſcilicet nõ fiat pauſa inter partes dicti, nec inter dictum, & modum, ſed continuetur prolatio ſic, album eſſe nigrum eſt poſſibile. Ea autem, quæ eſt de ſenſu diuiſo, proferri debet cũ diſcontinuatione, vt, ſcilicet proferatur ſubiectum dicti, & in eo fiat pũctum, deinde proferatur modus cum copula, & reliquo dicti, vt hic, album poſſibile eſt eſſe nigrum.

Tertio differunt quoniam in ea de ſenſu cõpoſito, ſubiectum dicti ſtat pro re & pro forma ſibi inhærente.i.& eſt ſub forma, à qua denominatur, puta in iſta. Album eſſe nigrum eſt poſſibile, ſtat ly album pro re, vt in ſe hãbet albedinem, in ſenſu autem diuiſo ſtat ſolũ pro re, vt poteſt eſſe ſub forma, puta in iſta. Album poteſt eſſe nigrũ, ly album ſtat pro re non inquantum eſt alba, ſed pro re in ſe conſiderata, quę poteſt eſſe ſub albedine & nigredine, non ſimul, ſed diuiſim.

Quarto differunt, quia omnes modales factæ de dicto, cuius ſubiectum & prædicatum denominatur à formis oppoſitis, vt hic, calidum eſſe frigidum eſt poſſibile, in ſenſu compoſito ſunt falſæ, quoniam impoſſibile eſt oppoſitas formas ineſſe eidẽ cõiunctim. In ſenſu aũt diuiſo ſunt veræ, quoniã non inconuenit eidem ineſſe oppoſitas formas diuiſim ſiue ſucceſſiue. Si aũt fiant de nõ oppoſitis in vtroq; ſenſu poſſunt eſſe verę. Nam ſumpta re frigida, puta niue. ſi formetur talis cõditionalis in ſenſu cõpoſitio, frigidũ eſſe albũ eſt poſſibile eſt vera, quoniã nõ repugnat rei frigidæ, vt eſt ſub frigiditate, eſſe albã ſimul, vt patet de niue, & multis lapidib°, ſic ſi ẽt formatur in ſenſu diuiſo erit vera, ſic dicẽdo frigidũ poſſibile eſt eſſe albũ, quoniã non repugnat rei potenti eſſe frigidã poſt frigiditatem recipere albedinẽ. Vnde ſolas modales factas de oppoſitis formis oportet diſtinguere per ſen

ſum

ſum cõpoſitum & diuiſum,quoniã in vno ſunt verę,in alio falſæ,factas autẽ de nõ oppoſitis,non oportet ſic diſtinguere,quoniã vtraq; poteſt eſſe vera. Hæc pro nunc ſufficiant, ne tu iuuenis confundaris. Hæc de præſenti cap.dicta ſint.

De æquipollentia categoricarum oppoſitum de ineſſe. Cap. V.

IN cap.quinto agendum eſt de æquipolentijs categoricarum de in eſſe & modalium.Ordo enim doctrinę requirit vt poſtquam de earum oppoſitionibus pertractauimus, nũc de earum æquipollentijs conſideremus, & prius quidem de æquipollentijs categoricarũ de ineſſe, quoniã ſunt priores modalibus, vtpote ſimpliciores. Igitur in pręſenti cap. de æquipollentijs categoricarum de in eſſe tria agenda ſunt.

Primo,quid ſit æquipollentia propoſitionum,de qua hic intendimus.

Secundo,quot regulis ſufficienter ſit,& de ſingulis regulis in ſpecie pertractandum eſt.

Tertio,ſoluentur duo dubia.

Quãtũ ad primũ aduerte, qđ ſic deſcribitur apud Logicũ,æquipollentia eſt æquiualentia duarũ propoſitionum in ſignificato,ſitarũ in figura oppoſitionũ, ꝑ aduentũ negationis facta,ita quod ab vna ad alteram eſt bona cõſequentia.

Primo dicitur, æquiualentia,quoniam eſt genus & quid magis commune.omnis.n.ęquipollentia propoſitionum eſt æquiualentia,ſed non omnis æquiualentia eſt in propoſitionibus,eſt enim terminis incõplexis, vt duo ſynonima æquiualent in ſignificato, eſt etiam in rebus cõmutabilibus quo ad precium, aliter in emptione & venditione non ſeruaretur æqualitas & iuſtitia, eſt & in bonitatibus rerum, vnde ſolemus dicere,hanc medicinam æquiualere illi.

Secundo dicitur,duarum propoſitionum in ſignificato vt excludamus propoſitiones factas de terminis æquiuocis, q̃ licet cõueniant in uoce, non tamen in ſignificato,vt hic omnis canis lucet, nullus canis lucet.

Tertio dicitur,ſitarum in figura propoſitionũ,ad differẽtiam aliquarum propoſitionum, quæ æquiualent in ſignifi-

cato

cato vt iſtæ duæ,tm̄ hō eſt rationalis,ergo rationale eſt hō, & tñ non dñr ꝓpriæ ęquipollere, quoniam æquipollentia, de qua hic intēdimus,eſt tātū īter ꝓpoſitiones alicuius quā titatis, quæ participant vtroq; termino eodē ordine. Conſtat aūt hanc, tātū hō eſt rationalis, nō eſſe formaliter alicuius quantitatis,nec eſſe eiuſdem ſubiectē, & prædicati cū iſta,omne rationale eſt homo, vt patet.

Quarto dicitur,facta p notā negationis quoniā,vt declabitur ex eo ſolo,quod negatio pponitūr & poſtponitur,aut poſtponitur & pponitur,duæ præpoſitiones oppoſitæ æquipollent,v.g.iſtæ duæ cōtradicunt, Nullus hō currit, Quidā hō currit.Si ly nullus ꝓponitur nō vt non nullus hō currit æquipollent iſti,quidam homo currit. Nam bene ſequitur, non nullus homo currit, ergo quidam homo currit.

Quinto dicitur,ita ꝙ ab vna ad alteram valet cōſequentia.quoniā cū declaratū fuerit duas ppoſitiones æquiualere in ſignificato,vna ſequitur ad alteram,& ecōuerſo,nam be neſequitur,nō omnis homo currit, ergo quidam homo nō currit & econuerſo , & hæc vltima particula apponitur,vt ſcias quantum tibi proderit ſcientia ęquipollentiarum in arguendo & rñdendo,cōſtat igitur quid ſit ęquipollentiam propoſitionum categ. de ineſſe,de qua nunc intendimus.

Quātū ad ſecundū aduerte,quod logici in tribus regulas compræhendēdū æquipollentias omniū propoſitionū oppoſitarū in figura,quarum,quædam ſunt contrariæ,quædā ſub contrariæ,quædam contradictorię, quędam ſubalternæ.

Et aduerte,ꝙ per regulas ſequētes intendimus ęquipollentiam fieri prædictarum propoſitionum quo ad qualitatē & quantitatem,& veritatem, & falsitatem earum.

Prima igitur regula eſt hęc,negatio pręposita signo vniuerſali , vel part. facit ęquipollere contradictorias , vt non omnis homo currit ergo quidam homo nō currit,non nullus homo currit ergo quidam homo currit. Pro notitia huius regulę aduerte tria.

Primo,ꝙ Logici conuenienter incipiunt ęquipollentias in contradictorijs,quoniam maxime opponūtur. Opponuntur enim in omni materia quo ad qualitatem & quantitatē,

& veritatem & falſitatem, vt docuimus ſupra in cap. 2. huius tract. Contrariæ vero in nulla materia opponuntur, quo ad quantitatem, nec quo ad veritatē & falſitatem, niſi in materia naturali & remota. Nam in materia contingenti, vt docuimus in eodem cap. ſunt ſimul falſæ. Subalternæ autē non oponuntur in qualitate, ſed quantitate, nec in veritate, & falſitate. poſſunt enim eſſe ſimul veræ, vt docuimus, in eodē cap. ſubcontrariæ vero minime opponuntur, & tamen non poſſumus dare regulam, per quam æquipolleant.

Secūdo aduerte ad hoc, ꝙ negatio adueniēs faciat ꝓpoſitionū oppoſitarū æquipollētiā, oportet ꝙ ſit negatio negās.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ in doct peripatetica inuenimus triplicem negationem, ſcilicet negantem, infinitatem, & priuantem. Negans eſt illa, quę quidquid poſt ſe inuenit deſtruit, & ſuum oppoſitū inducit. Vnde ſi inuenit propoſitionem vniuerſalem, facit eam particularem, & ſi affirmatiuam facit eam negatiuam, & econuerſo, & ſi veram, facit eā falſam & econuerſo, & hoc maxime verificatur in contradictorijs, quorum vnum eſt verum in omni materia, & alterū falſum. Vi de negatio præpoſita facit æquipollere duas cōtradictorias in qualitate, quātitate, veritate, & falſitate. Negatio infinitans eſt illa, quę appoſita termino finito, facit ipſum infinitum, ideſt, indeterminatum in ſignificato. Quid autem ſit terminus infinitus & terminus finitus, & quæ eorum ſignificata, iam docuimus in tract. ij. in diuiſione ſeptima terminorum. Negatio priuans eſt negatio habitus, aut formę, aut qualitatis perficientis ſubiectū, reliqua tamē aptitudine in ſubiecto, & ſic omnis priuatio vt cęcitas, tenebra, mors ignorātia &c. dicitur negatio priuās. Negatio infinitās & priuans pro nunc relinquantur, donec per tractabimus de conſequentijs. Nā ęquipollentijs propoſitionū quibus nunc intendimus, ſufficiēter deſeruit negatio negans. De ea igitur vt facit ęquipollere contradictoria, data eſt ꝓpoſita regula.

Tertio aduerte, quòd ideo negatio negans prępoſita toti ſubiecto & ſigno contradictoriarū facit eas ęquipollentes, quia, vt diximus, quidquid poſt ſe inuenit deſtruit, & eius oppoſitū inducit. Inuenit autem contradictorias diſcordare

in qualitate, quoniã vna affirmatiua, altera negatiua, vt oĩs hõ eſt albus, & quidã hõ eſt albus: ſi igitur vniuerſali affirmatiuæ ꝑponatur negatio, facit eã negatiuã, vt nõ oĩs hõ eſt albus, eſt negatiua ſicut iſta, q̃dã hõ nõ eſt albus, & econuerſo ergo facit eas equipollere in qualitate. Itẽ inuenit eas diſcordes in quãtitate, quoniã vna eſt vniuerſalis, altera particularis, ſi igitur negatio ꝑponatur vniuerſali, facit eã part. & ecõuerſo, vt non omnis hõ eſt albus, eſt particularis ſicut iſta q̃dam hõ non eſt albus, & ecõuerſo, facit ergo equipollere cõtradictorijs in quãtitate. Itẽ inuenit eas diſcordes in veritate & falſitate, ſi igitur preponatur ꝑpoſitioni contradictoriæ falſæ, facit eã verã: v. g. ſit iſta falſa, omnis hõ eſt albus, ſit iſta vera, quidã hõ non eſt albus, ꝑponatur ergo neg. falſæ, vt nõ omnis hõ eſt albus deſtruet falſitatẽ, & faciet eã verã vnde iſta. Non oĩs hõ eſt albus, eſt ita vera ſicut iſta, quidã hõ nõ eſt albus. Et ecõuerſo, & q̃d dixi de vniuerſalia affirmatiua, & particulari negatiua, intelligi ẽt de vniuerſali negatiua, & particulari affirmatiua. Cõſtat igit̃ veritas primæ regulæ.

Secunda regula eſt iſta, negatio negans poſtpoſita ſigno vniuerſali, & toti ſubiecto facit æquipollere duas contrarias. Aduerte, quod hæc regula indiget duplici limitatione.

Prima eſt, quod ponatur negatur immediate ante copulã ita quod exerceat virtutem ſuam ſuper copulam, & totum prædicatum, & ponatur omnino poſt ſignum vniuerſale, & poſt totum ſubiectũ, ita quod nullo modo præualeat ſupra ſignum, nec ſupra ſubiectum, quoad mutationem quantitatis: Defectu cuius iſtæ duæ non æquipollent, omnis non homo eſt animal, nullus homo eſt animal, Sed ſic dicatur, Omnis homo non eſt animal, ergo nullus homo eſt animal. Vel ſic, Nullus homo non eſt animal, ergo oĩs homo eſt animal.

Secunda eſt, ꝙ fiant duæ contrariæ, quæ teneãtur vniformiter. ſ. diſtributiuè, & non altera collectiue puta vniuerſalis affirmatiua, & altera diſtributiuè, puta vniuerſalis negatiua, vt hic, omnes apoſtoli Chriſti sũt duodecim. nulli apoſtoli Chriſti ſunt duodecim, non enim iſtæ duæ æquipollent, Omnes apoſtoli Chriſti non ſunt duodecim, ergo nulli apoſtoli Chriſti ſunt duodecim, nã hæc eſt vera, nulli apo

ſtoli Chriſti ſunt duodecim, ſtat.n.diſtributiue ly nulli apoſtoli, hæc aũt eſt falſa,omnes Apoſtoli Chriſti nõ ſunt duodecim,quoniã affirmatiua eſt vera.ſ.omnes Apoſtoli Chriſti ſunt duodecim,qm̃ ly omnes apoſtoli tenetur collectiue. Quod aũt hæc ſecunda regula ſit recte & ſufficiẽter poſita, ratio.hinc ſumitur.Cõtrariæ vniuerſaliter & in omni materia ſumptæ diſcordãt in qualitate,& cõueniunt in quantitate.In materia aũt naturali & remota nõ ſolum in qualitate, ſed & in veritate,& falſitate diſcordat,qm̃, vt docuimus ſupra,nõ poſſunt eſſe ſimul veræ,aut ſimul falſæ.In materia vero contingenti non ſic pugnãt, quoniã ambæ poſſunt eſſe ſimul falſæ,Vt ergo non mutetur quãtitas,ponitur poſt ſignũ vniuerſale & totũ ſubiectum,neque.n.habet vim ſupra ſubiectum,neque ſupra ſignũ,niſi cadat ſupra ipſũ, & ſic non deſtruit vniuerſalitatẽ contrariarũ. Vt autẽ mutet qualitatẽ,ita ꝙ ſi inuenit affirmatiuam,faciat negatiuam, & econuerſo,ponitur ante copulã, & totum p̄dicatum, & ſic facit vniuerſalẽ affirmatiuã æquipollere vniuerſali negatiuæ, & econuerſo.Vnde iſta,Omnis hõ non eſt aſinus,eſt negatiua vniuerſalis,& æquipollet iſti,nullus hõ eſt aſinus:& iſta,nullus homo non eſt aſinus,eſt affirmatiua vniuerſalis,& æquipollet iſti,omnis hõ eſt aſinus.Conſtat ergo quõ contrariæ æquipollent per poſitionẽ negationis poſt ſubiectũ & ante copulã ac totũ p̄dicatũ.Et ſic patet veritas ſecundæ regulæ.

Tertia regula eſt iſta,negatio p̄poſita & poſtpoſita, facit æquipollere duas ſubalternas,ſiue affirmatiuas, ſiue negatiuas.Hæc regula ſic debet intelligi, negatio propoſita ſigno vniuerſali vel particulari,tam affirmatiuo,quàm negatiuo, ac toti ſubiecto,& poſtpoſita ſigno ac toti ſubiecto, tamen ante copulam & totum prædicatũ, facit æquipollere ſubalternas:vt hic,Non omnis homo nõ currit,ergo quidam homo currit,& econuerſo, Non nullus homo non currit, ergo quidam homo non currit & econuerſo.Ratio aũt regulæ eſt hæc.Subalternæ conueniunt in qualitate,& diſcordãt in quãtitate,ergo ſic ſituanda eſt negatio,ꝙ mutet quãtitatẽ, & relinquat eandem qualitatem,ita ꝙ nõ deſtruat eam. Vt ergo mutetur quãtitas, oportet eã opponere ſicut diximus

de contradictorijs,niſi autem poſtponatur alia negatio prima mutaret quantitatem & qualitatem, ita ꝙ vniuerſalē faceret particularem,& econuerſo; & affirmatiuam faceret negatiuam,& econuerſo.vt ergo impediatur virtus negationis propoſitæ, ne mutet qualitatem,poſtponitur alia impeditiũa primæ.vnde ſicut prima per ſeipſam negat, adiuncta alteri affirmat,quoniam duæ negationis affirmant.

Conſtat igitur quõo tres prædictæ regulæ ſufficiũt ad ęquipollentias de contradictorijs & cõtrarijs,& ſubalternis. Pro quarũ nótitia Logici hunc verſum artificio ſe cópoſuerunt.

Præcontradict.Poſt contra.præ poſtque ſubalter.

Et ſic exponitur præ.i.præpoſita ſigno & ſubiecto contradict.i.facit æquipollere contradictorias: Poſt, id eſt poſita poſt ſignum & totum,ſubiectum, contra, ideſt facit æquipollere contrarias.præ poſtque,ideſt præpoſita & poſt poſita,vt docuimus,facit æquipollere ſubalternas. Vt aũt oculo videas,prædictas æquipollentias, deſcripſi figuram ſequẽtẽ.

Omnis homo currit.	Contrariæ repugn.	Nullus homo currit.
Omnis homo non currit.	Contrariæ æquipoll.	Nullus homo currit.
Omnis hõ cur.	Contradict.repug.	Quidã hõ nõ cur.
Non omnis hõ currit.	Contradict. æquipoll.	Quidam homo non currit.
Nullus homo cur.	Contradict.repugn.	Quidã hõ cur.
Nõ nullus hõ cur.	Contradict.æquipoll.	Qͣidã hõ cur.
Omnis hõ cur.	Subalt.repugnan.	Quidã hõ cur.
Non omnis hõ non currit.	Subal.æquipollen.	Quidam homo currit.

Nullus

Nullus hō cur.	Subalt.repugnan.	Quidā hō non cur.
Non nullus hō non currit.	Subalt.æquipollen.	Non quidam hō non currit.

Cōſtat igitur tibi in præſenti ordinatione, quomodo contrariæ & contradictoriẹ & ſubalternæ ad inuicem repugnāt, & ad inuicem æquipollent. Quare autem non deſcripſerimus ſubcontrariarum repugnantiam & æquipollentiam, dicemus in immediate ſequentibus, vt compleamus tibi notitiam oppoſitionum & æquipollentiarum in propoſitionibus categoricis de ineſſe.

Quantū ad tertiū, duo dubia circa prædicta ſoluēda sūt.

Primum eſt. Quare non aſsignatur quā a regula pro ẹquipollentia ſubcontrariarum, & prẹcipue quia repugnant in qualitate, & ſi non in quantitate, & in materia naturali, & remota repugnant in veritate & falſitate, ſicut & contrariẹ licet enim in materia contingenti poſsint eſſe ſimul verẹ, ſicut & contrariæ ſimul falſæ, vt docuimus ſupra, non tamen in materia naturali quòd remota, ſed de neceſsitate ſi vna eſt vera altera eſt falſa & econuerſo.

Secundum eſt. Cum propriū ſit negationis negare, ſicut affirmationis affirmare, vnde eſt, quòd duẹ negationis affirmant, & tamen duẹ affirmationes non negant, immo magis affirmant. Idem ergo videtur dicendum de negationibus, ꝙ quanto plures ſunt, tanto magis negant, ſicut priuationes quanto plures ſunt, tāto magis deſtruunt habitum. Vnde videmus, quòd infirmitates, quanto magis complicantur, tanto magis deſtruat ſanitatem, & diſponunt ad mortem.

Ad primū reſpondetur, ꝙ, cū æquipollētia fiat per aduentū negationis præpoſitæ, aut poſt poſitæ, aut ꝑpoſitẹ & poſt poſitẹ, & nō ſint alij modi ponēdi negationē, nullo ꝑdictorū modorū poteſt fieri æquipollētia in ſubcontrarijs. Nā negatio prẹpoſita, vt in cōtradictorijs, & ꝑpoſita ac poſtpoſita, vt in ſubalternis, mutat quātitatē ſubcōtrariæ vero nō opponuntur ſecundum quantitatem ergo per negationem præpoſitam, aut poſtpoſitam non poſſunt æquipollere. ſi vero

poſt ponatur vt in æquipollentia contrariarum,aut poſt pō netur affirmatiuæ aut negatiuæ,nō affirmatiuæ, q̃a tūc nul lo modo differret à negatiua,vt ſi huic,Quidā homo currit, poſt ponatur negatio, & dicatur, Quidam homo non currit,patet,quòd nullo modo differt,à ſubcontraria negatiua. Quæ autem æquipollent & ſi conueniant in ſignificato,differunt tamen in compoſitione, vt patet in prædictis æquipollentijs,ſi autem poſtponitur negatiuæ, fiet negatio dicē do,quidam homo non currit,quæ euitanda eſt tam à Logi co,quam à Philoſopho. Non ergo poſſunt æquipollere, & ideo tantum tres regulæ inuentæ,ſunt,quæ quantū valeant propter negationem aduenientem,declaratur his verſibus.
Non omnis,quidam non, Omnis non,quaſi nullus.
Non nullus,quidam,ſed nullus non valet omnis.
Alter,neuter non,præſtat vterque.

Ad ſecūdū dicitur,quòd negatio,vt negatio,ſemper negat & deſtruit,ſicut affirmatio vt affirmatio ſēper affirmat. Quod autem oppoſitum inducat,hoc eſt ex cōditione ſuæ naturæ,quę eſt adeo maligna,quòd quidquid poſt ſe inuenit deſtruit, & oppoſitū inducit,ex quo ſequitur,quod ſi inuenit affirmatum,facit negatum & ecōuerſo,& hinc eſt,q̃d duæ negationes affirmant. Nam ſi negatio de nouo adueniens,reperit aliam præceſſiſſe,impedit præcedentē,ne amplius neget,& virtutē eius ac effectū deſtruit,quo deſtructo inducit oppoſitū,quod eſt affirmare,nec valet ſimilitudo ſumpta ab affirmatione,quoniā affirmatio hēt vim cōſtructiuā, negatio aūt deſtructiuā nō ſolum eius quod affirmatio conſtruxit,ſed ēt eius quod alia negatio ſibi ſimilis deſtruxit,& oppoſitū īducit.Nec eſt ſimile de infirmitatibus cōplicatis,quoniā nō ſunt puræ negationes,ſed qualitates cōtrariantes ſanitatibus oppoſitis. Hęc igitur de æquipollētijs categoricarum de ineſſe dicta ſufficiant. & hic terminatur caput quintum.

De æquipollentijs categoricarum modalium. *Cap. VI.*

IN ſexto cap.agēdū eſt de æquipollentijs propoſitionū categoricarum modalium. Et hic quattuor agenda ſunt.

Primo,

Primo, quot ſint ordines modalium oppoſitarum, & per quas ordinantur.

Secundo, ponetur regulæ, per quas cognoſcentur æquipollentiæ dictorum ordinum.

Tertio, aſſignabitur aliæ regulę, per quas cognoſcemus ęquipollentias omnium propoſitionum ſexdecim, quæ formantur per hos quatuor modos, poſſibile, impoſſibile, neceſſarium & contingens.

Quarto, ſoluetur dubium de his duobus modis verum & falſum, quos ſupra diximus relinquendos.

Quantum ad primum aduertę, quòd modalium ęquipollentium quatuor aſſignatur ordines deſignati per has quattuor dictiones.

Amabimus, Edentuli, Iliacę, Purpurea.

Et quęlibet earũ cõtinet quattuor ſyllabas cũ quattuor vocalibus.ſ. A, E, I, V, A, ſignat affirmatiuã de dicto & mõ. V, totã negatiuam, de dicto, & de modo. E, negatiuam, de dicto tantum. I, negatiuam de modo tantum. Vnde verſus.

Deſtruit. V. totum, ſed A, confirmat vtrunque. Deſtruit E dictum, Deſtruit. I quę modum. Illi ordines ſic diſponũtur quòd Primus eſt Amabimus, ſecũdus Edentuli tertius Iliacę, quartus Purpurea.

Primus, & ſecundus opponuntur ſubcõtrarię, quartus & tertius contrariæ, quartus & ſecundus contrarię, tertius & primus cõtradictorię, quartus & primus ſubalternæ, tertius & ſecũdus ſubalternę. Quilibet horum quattuor ordinum continet quattuor propoſitiones, prima eſt de poſſibili, ſecunda de contingenti, tertia de impoſſibili, quarta de neceſſe. quę eſt enim de contingẽti eſt penitus ſimilis ei, quę eſt de poſſibili, ita quod ſi ea, quę eſt de poſſibili, eſt tota affirmatiua, ſic & ea, quę eſt de contingenti, & ſi tota negatiua, ſimiliter & illa &c. Nam poſsibile & contingens conuertuntur. Poſsibile eſt enim quod poteſt eſſe & non eſſe. contingens vero qđ cõtingit eſſe & non eſſe. Propterea cuicunque ęquipollet propoſitio de poſsibili, eidẽ ęquipollet conſimilis de contingẽti, vt tibi declarabitur in regulis ſequẽtibus.

Sed aduerte, ꝙ poſsibile ſumitur dupliciter. Primo, abſo-

te.Secundo,contracte,vt diſtinguitur contra neceſſe.

Primo modo eſt,ſuperius ad neceſſe & ad poſſibile contractum. Nam poſſibile abſolute eſt illud,quod poteſt eſſe, & vt ſic ſequitur ad neceſſe.nã bene ſequitur,hoc eſt neceſſe eſſe,ergo eſt poſſibile eſſe. Vel.n.eſt poſſibile,vel impoſſibile eſſe,non impoſſibile vt patet, ergo poſſibile. Poſſibile aũt contractũ eſt illud,ꝙ poteſt eſſe & non eſſe,& hoc conuertitur cũ contingenti,& apponitur ipſi neceſſe,nec ſequitur ad ipſum. Nã illud eſt neceſſe,quod nõ poteſt non eſſe, poſſibile autẽ contractum,ꝙ poteſt eſſe & nõ eſſe. Hic ergo, quando dicimus,ꝙ poſſibile & contingens cõuertuntur,intendimus de poſſibili cõtracto,& non de poſſibili abſolute.

Et aduerte,ꝙ poſſibile abſolute apud Philoſophũ dicitur poſsibile altũ, ideſt cõmunius q̃ neceſſe & poſsibile contractũ. Poſsibile aũt contractum dicitur poſsibile contingens, vt declarabitur in libro nono primæ philoſophiæ. His præpoſitis deſcendendum eſt ad regulas æquipollentiarum.

Quantum igitur ad ſecundum aduerte quattuor regulas per primam manifeſtatur æquipollentia totius affirmatiuæ de poſsibili cum tota affirmatiua de contingenti, & cũ negatiua,de modo,de impoſsibili, & tota negatiua de neceſſe. Eſt ergo regula prima talis. Cuicunque dicto affirmato attribuitur poſsibile, eidem attribuitur contingens, & ab eodem remouetur impoſsibile,& ab eius oppoſito, ideſt a dicto negato remouetur neceſſe Senſus regulæ eſt iſte. Ab affirmatiua tota de poſsibili,ad affirmatiuam totam de contingenti, valet conſequentia. Vt Sortem currere eſt poſsibile, ergo ſortem currere eſt contingens. Ab eadem ad negatiuam,de modo, de impoſsibili, valet conſequentia. Nam ſi ſor.cur.eſt poſsibile,ergo ſor.cur.non eſt impoſsibile. Ab eadem ad totam negatiuam de neceſſe, valet conſequentia. Nam ſi ſortem currere eſt poſsibile,Sortem non cur.non eſt neceſſe,quia poteſt currere & non currere. Si autem eſſet neceſſe,eum currere,non poſſet non currere, patet ergo veritas primæ regulæ.

Et aduerte,ꝙ tota prædicta regula manifeſtatur per primum ordinẽ dictum Amabimus, vt patet in figura ſequẽti.

Figura

Figura primi ordinis.

	A	Sortem cur.eſt poſsibile.
Amabi	ma	Ergo Sor.cur. eſt contingens.
mus.	bi	Ergo Sor. cur. non eſt impoſsibile.
	mus.	Ergo Sor.non cur.non eſt neceſſe.

Secunda regula eſt hęc Cuicũq; dicto negato attribuitur poſsibile,eidẽ attribuitur contingẽs, & ab eodẽ remouetur impoſsibile,ab eius oppoſito,id eſt à dicto affirmato remouetur neceſſe.Senſus huius regulæ talis eſt:à negatiua de dicto de poſsibili,ad negatiuã,de dicto de cõtingẽti,valet cõſequẽtia.nã bene ſequitur,ſi Sortẽ nõ cur.eſt poſsibile,ergo Sor.nõ cur.eſt cõtingẽs.Ab eadẽ ad totã negatiuã de impoſſibili,valet cõſequẽtia.Nã bene ſeqtur,ſi Sor.nõ cur.eſt poſſibile,ergo ſor.non cur.nõ eſt impoſsibile.Ab eadẽ ad negatiuam de modo tantum de neceſſe,valet conſequentia. Nã bene ſequitur,ſi ſor.non cur.eſt poſsibile: ergo ſor.cur. non eſt neceſſe. Ergo regula eſt vera,de qua patet hic figura.

Figura ſecundi ordinis.

	E	Sor.non cur.eſt poſsibile.
Eden	den	Ergo Sor. non cur. eſt contingens.
tuli.	tu	Ergo Sor.non cur.non eſt impoſsibile.
	li.	Ergo Sor.cur.non eſt neceſſe.

Tertia regula,talis eſt.A quocunq; dicto affirmato remouetur poſsibile,ab eodem remouetur contingens, & eidem attribuitur impoſsibile, & eius oppoſito ideſt dicto negato,attribuitur neceſſe.Senſus huius regulæ talis eſt,à negatiua de modo de poſsibili ad negatiuã de modo de contingenti,valet conſequentia.Nam bene ſequitur.ſi Sor.cur.non eſt poſsibile,Ergo Sor.cur.non eſt contingens. Ab eadẽ ad totam affirmatiuam de impoſsibile valet conſequentia,nam bene ſequitur. ſi Sor.cur.non eſt poſsibile,ergo Sortẽ cur. eſt

eſt impoſſibile.ab eodem ad negatiuam tantum de dicto de neceſſe valet conſequentia. Nam bene ſequitur, ſi ſor. cur. non eſt poſſibile, ergo non cur. eſt neceſſe, ergo conſtat veritas regulæ, cuius figura patet hic.

Figura tertij ordinis.

	I	Sor.cur.non eſt poſſibile.
Illia	li	Ergo Sor.cur.non eſt contingens.
ce.	a	Ergo Sor.cur.eſt impoſſibile.
	ce.	Ergo Sor.non cur. eſt neceſſe.

Quarta regula talis eſt. A quocunq; dicto negato remouetur poſſibile, ab eodē remouetur contingēs, & eidē attribuitur impoſſibile, & eius oppoſito.i. dicto affirmato attribuitur neceſſe. Sēſus regulæ eſt iſte. A totā negatiua de poſſibili ad totam negatiuā de cōtingenti, valet conſequentia. Nā bene ſequitur. ſi ſor. nō cur. nō eſt poſſ. ergo ſor. nō cur. non eſt contingens. Ab eadē ad affirmatiuā de dicto tātū de impoſsibili, valet conſequentia. Nam bene ſequitur. ſi ſor. nō cur non eſt poſſ. ergo ſor. non cur. eſt impoſsibile. Ab eadem ad totā affirmatiuā de neceſſe valet conſequentia. Nā bene ſequitur ſi ſor. non cur. non eſt poſſ. ergo ſor. cur. eſt neceſſe, & ſic conſtat veritas regulæ: figura eius patet infra.

Figura quarti ordinis.

	Pur	Sor. non cur. non eſt poſſ.
Purpu	pu	Ergo ſor. non cūr. non eſt conting.
rea.	re	Ergo ſor. non cur. non eſt impoſſ.
	a	Ergo ſor. cur. eſt neceſſe.

Quātū ad tertiū aduerte, ꝙ vltra quatuor pmiſſas remiſſas regulas, logici inuenerūt alias ꝓ hndis eqpolētijs inter ſexdecim propōnes modales, formatas ex his quatuor modis, poſſibile impoſſibile contingēs & neceſſe. ſunt aūt tres, quoniā licet propōnes de contingēti, & poſſibili ſunt diſtin

ctæ,

ctæ, tñ eodẽ modo æquipollẽt, eo quod poſſibile & contingens conuertuntur modo quo diximus ſupra. Prima igitur, deſeruit propoſitionibus de poſſibili & impoſſibili. Secunda, propoſitionibus de poſſibili & neceſſe. Tertia, propoſitionibus de impoſſibili & neceſſe. Quæ autem deſeruiunt propoſitionibus de poſſ. deſeruiunt etiam propoſitionibus de contingenti, quoniam idem eſt iudicium de vtriſque.

Prima igitur eſt hæc, omnes propoſitiones de poſſibili & impoſſibili æquipollẽt verbo ſimiliter ſe habente, & modo diſſimiliter, pro cuius notitia aduerte, quod dicitur verbum ſe habere ſimiliter, quando negatur in vtraque, vel affirmatur in vtraque, ſi autem affirmatur in vna & negatur in alia diſſimiliter ſe habent. Idem intellige de modo ſe habente ſimiliter vel diſſimiliter. Hæc igitur regula ſic intelligitur.

Propoſitio prima de poſſibili, quæ eſt tota affirmatiua æquipollet tertiæ de impoſſibili, quæ eſt negatiua de modo, vt ſortẽ cur. eſt poſſibile, ergo ſortẽ currere non eſt impoſſib.

Secunda, de poſſibili, quæ eſt negatiua de dicto, æquipollet quartæ de impoſſibili, quæ eſt tota negat. vt ſortem non cur. eſt poſsibile, ergo ſor. non cur. non eſt impoſsibile.

Tertia de poſsibili, quæ eſt affirmatiua de dicto & negatiua de modo, æquipollet toti affirmatiuæ de impoſsibili, vt ſor. cur. non eſt poſsibile, ergo ſor. cur. eſt impoſsibile, & hæc eſt prima de impoſsibili.

Quarta de poſsibili, quæ eſt tota negatiua æquipollet ſecundæ de impoſsibili, quæ eſt negatiua de dicto, & affirmatiua de modo, vt ſortem non cur. non eſt poſsibile, ergo ſor. non cur. eſt impoſsibile, æquipollentiæ huius primæ regulæ patent in figura ſequenti.

Conſequentia modalium de poſsibili, ad ipſas de impoſsibili.

Prima Sor. cur. eſt poſ.	ergo ſor. cur. non impoſ. 3.
2 ſor. non cur. eſt poſ.	ergo ſor. non cur. non eſt imp. 4.
3 ſor. cur. non eſt poſ.	ergo ſor. cur. eſt impoſ. 1.
4 ſor. non cur. non eſt poſ.	ergo ſor. non cur. eſt impoſ. 2.

Se-

Secunda regula eſt hæc, omnes quattuor propoſitiones de poſſibili & de neceſſe, æquipollent dicto & modo diſſimiliter ſe habentibus. Hæc regula ſic intelligenda eſt.

Si propoſitio de poſſibili, ſit tota affirmatiua, propoſitio de neceſſe ſit tota negatiua, vt hic, ſor. cur. eſt poſſibile, bene ſequitur ergo ſor. non cur. non eſt neceſſe: & ſic æquipollent. Prima de poſſibili, & quarta de neceſſe.

Si propoſitio de poſſibili eſt negatiua de dicto, & affirmatiua de modo, propoſitio de neceſſe ſit affirmatiua de dicto, & negatiua de modo: vt hic, Sor. non cur. eſt poſſibile, ergo ſor. cur. non eſt neceſſe, & ſic æquipollent ſecunda de poſſibili, & tertia de neceſſe.

Si propoſitio de poſſibili eſt negatiua de modo, & affirmatiua de dicto, propoſitio de neceſſe ſit affirmatiua de modo, & negatiua de dicto, vt hic, Sor. cur. non eſt poſſibile, ergo ſor. non cur. eſt neceſſe, & ſic æquipollent, Tertia de poſſibili, & ſecunda de neceſſe.

Si propoſitio de poſſibili eſt tota negatiua, propoſitio de neceſſe ſit tota affirmatiua, vt hic ſortem non currere non eſt poſſibile, ergo ſortem currere, eſt neceſſe: figura veritatis huius regulæ patet infra.

Poſſibilium ad eas quæ de neceſſe.

Prima ſor. cur. eſt poſ.	ergo ſor. nõ cur. non eſt neceſ. 4.
2. ſor. non cur. eſt poſ.	ergo ſor. non eſt neceſ. 3.
3 ſor. cur. non eſt poſ.	ergo ſor. non cur. eſt neceſ. 2.
4 ſor. non cur. non eſt poſ.	ergo ſor. cur. eſt neceſ. 1.

Tertia regula talis eſt. Omnes propoſitiones de impoſſibili & de neceſſe æquipollent dicto diſſimiliter ſe habente, & modo ſimiliter. Hæc regula ſic intelligenda eſt.

Si propoſitio de impoſſibili ſit tota affirmatiua, propoſitio æquipollens de neceſſe ſit negatiua de dicto tantum, & ſic æquipollent prima de impoſſibili, & ſecunda de neceſſe. Vt ſi ſortem currere eſt impoſsibile, ſortem non currere eſt neceſſe.

Si propoſitio de impoſsibili ſit negatiua de dicto tãtum, propoſitio ęquipollens de neceſſe, ſit tota affirmatiua, & ſic æquipollent ſecunda de impoſsibili, & prima de neceſſe, Vt ſortem non currere eſt impoſ. ergo ſor. currere eſt neceſſe.

Si propoſitio de impoſſibili eſt negatiua de modo tantum, propoſitio de neceſſe ſit tota negatiua, & ſic æquipollent tertia de impoſſibili, & quarta de neceſſe. Vt ſort. currere non eſt impoſsibile, ergo ſor. non cur. non eſt neceſſe.

Si propoſitio de impoſsibili eſt tota negatiua, propoſitio æquipollens de neceſſe ſit negatiua tantum de dicto. & ſic æquipollent quarta de impoſsibili, & ſecunda de neceſſe. Vt ſor. non cur. non eſt impoſſ. ergo ſor. currere non eſt neceſſe. & ſic patet veritas.

Tertiæ regulæ, de quattuor autem propoſitionibus de contingente non datur ſpecialis regula, quoniam idem eſt iudicium & æquipollentia de eis, ſicut de quatuor de poſsibili. Diximus enim poſsibile & contingens eſſe conuertibilia ſumendo poſsibile contractum, & non poſsibile altum, ſiue abſolutum, modo quo ſupra docuimus.

De tertia regula, formamus ſequentem figurã. Deinde deſcribemus vniuerſalem figuram, quo ad oculum videbis æquipollentias oppoſitionum omnium modalium.

Impoſsibilium ad eas, quæ de neceſſe.

Prima ſor. cur. eſt imp.	ergo ſor. non cur. eſt neceſſe. 2.
2 ſor. non cur. eſt imp.	ergo ſor. non cur. eſt neceſ. 1.
3 ſor. cur. non eſt imp.	ergo ſor. nõ cur. nõ eſt neceſ. 4.
4 ſor. non cur. non eſt imp.	ergo ſor. cur. eſt neceſſe. 3.

Figura vniuerſalis æquipollentiarum in modalibus, iuxta regulas quattuor priores.

	Ordo quartus.		*Ordo tertius.*
Pur	*Sor non cur. non eſt poſ.*	*E*	*Sor. non cur. eſt impoſſ.*
pu	*Sor. nõ cur. nõ eſt cõting.*	*li*	*Sor. non eſt contingens.*
re	*Sor. non cur. eſt impoſſ.*	*a*	*Sor. cur. eſt impoſſ.*
a.	*Sor. cur. eſt neceſſe.*	*ce.*	*Sor. non cur. eſt neceſſ.*

Contrariæ.

Subalternæ *Contra* *dictoriæ* *Subalternæ*

Contra *dictoriæ*

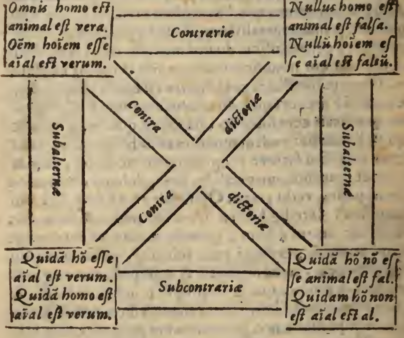
Subcontrariæ

A	*Sor. cur. eſt poſſ.*	*E*	*Sor. non cur. eſt poſſ.*
ma	*Sor. cur. eſt contingens.*	*dẽ*	*Sor. cur. eſt contingens.*
bi	*Sor. cur. non eſt impoſſ.*	*tu*	*Sor. non cur. non eſt imp.*
mus.	*Sor. non cur. nõ eſt neceſſ.*	*li.*	*Ser. cur. non eſt neceſſ.*
	Ordo primus.		*Ordo ſecundus.*

Hæc dicta ſint de oppoſitione & æquipollentia modalium.

Quantum ad quartum ſoluendum eſt hoc dubium. Cũ iſti duo modi verum,& falſum numerẽtur inter modos ſex facientes propoſitionem modalem,quare non memorantur in

in oppoſitione,& æquipollentia propoſitionum modalium. Ad hoc reſpondetur, quod propoſitio modalis poteſt ſumi tripliciter. primo generaliſſime, ſecundo generaliter, tertio ſpecialiter, generaliſſime dicitur modalis, cuius ſubiectum vel prædicatum modificatur aliquo adiectiuo, vt hô albus cur. Princeps iniuſtus regnat, Sortes eſt homo ignorãs &c. Generaliter dicitur, quando modus determinát cõpoſitionem prædicati cum ſubiecto, ita tamen quod oppoſitio & æquipollentia ſint eodem modo, ſicut in his de ineſſe, & ſic verum & falſum faciunt propoſitionem modalem, ſicut & iſti modi, opinabile, imaginabile, ĩtelligibile, credibile, & eorum oppoſita, verbi gratia. Opinabile eſt æſtatem futuram pluuioſam, Intelligibile eſt ſolem eſſe maiorem luna, &c. ſpecialiter autem dicitur, quando modus ita determinat compoſitionem prædicati cum ſubiecto, quod conſtituit propoſitionem, cuius oppoſitio & æquipollentia non poſſunt fieri eo modo, quo & in propoſitionibus de ineſſe, & in hoc tertio ſenſu ſoli quattuor modi, ſcilicet poſſibile, contingens impoſſibile, neceſſe conſtituunt propoſitionem modalem. Vnde, quia verum & falſum locantur in ſecundo ſenſu, ideo relinquuntur. Vt autem ſcias, quòd oppoſitio & æquipollentia fiunt in propoſitionibus formatis, per hos modos verum, & falſum, prius reſoluas eas in orationes indicatiuas ſic, Omnem hominem eſſe animal eſt verum id eſt & hæc eſt vera, Omnis homo eſt animal. Nullum hominem eſſe animal, eſt falſum.i. hæc eſt falſa, Nullus homo eſt animal, eodem modo procede ad ſubcõtrarias, & contradictorias, & ſubalternas, vt patet in ſequenti figura.

Si autem volueris videre æquipollentias, ſicut in categoricis de ineſſe, appones negationem modis, quibus dictum eſt in æquipollentijs propoſitionum de ineſſe ſcilicet contradictorijs præpones, contrarijs poſtpones, ſubalternis præpones & poſtpones, ſubcontrariæ æquipollere non poſſunt, vt ſupra oſtendimus: v.g. ſi vis facere æquipollere in veritate duas contrarias in figura præmiſſa in veritate, ſic facies, Omnem hominem eſſe animal eſt verum, ergo nullum hominem non eſſe animal eſt verum. Si autem vis eas facere æquipollere in falſitate, ſic facies, nullum hominem eſſe animal eſt falſum, ergo omnem hominem non eſſe animal eſt falſum eodem modo procedes ad æquipollentiam contradictoriarum & ſubalternarum locando negationem, ſicut in illis de ineſſe.

Conſtat igitur quare duo modi, ſcilicet verum & falſum relinquuntur, nec faciunt propoſitionem proprijſsime modalem, nec conſtituunt aliam oppoſitionẽ, nec æquipollen-

tiam,

tiam, quam illæ de ineſſe, & ſic terminamus hic tractatum tertium, qui eſt de propoſitione categorica ſimplici & modali, & hypothetica, & earum oppoſitionibus & æquipollentijs. Hæc de cap. ſexto dicta ſint.

Tractatus tertij de propoſitione. Finis.

TRACTATVS QVARTVS, de libro prædicabilium Porphyrij deſumptus.

POſtquam conſiderationem compleuimus de propoſitione & ſpeciebus eius, & ſuis proprietatibus, quæ ſunt conuerſio, oppoſitio, æquipollentia, ordo doctrinæ cõſuetus apud Logicæ tractatores præ ordinate inſtituendis nouitijs requirit, vt de terminis incomplexis communibus, & vniuerſalibus pertractemus, ex quibus propoſitiones ſcientifice præcipue componuntur, & ex huiuſmodi propoſitionibus formãdi ſunt doctrinales & demonſtratiui ſyllogiſmi. Sunt autem iſte termini incomplexi quinque prædicabilia, ſcilicet genus, ſpecies, differẽtia, proprium, & accidens, & decem categoriæ, quæ apud Latinos dicuntur decem prædicamenta. ſ. ſubſtantia, quantitas, qualitas, relatio, actio, paſſio, vbi, quando, ſitus & habitus. Horum igitur notitia ſic ordinanda eſt, prius agendum eſt de quinque prædicabilibus. Et hoc in pręſenti tract. poſterius autem de decem pręedicamẽtis, & hoc in ſequenti tract. Hunc autem tract. diuidemus in ſex. cap.

Primo agendum eſt de aliquibus, quorum præcognitio neceſſaria eſt antequam deſcendamus ad conſiderationem ſinguli prædicabilis. Secundum agendum eſt de genere.

Tertio de ſpecie.
Quarto de differentia.
Quintum, de proprio.
Sexto, de accidente.

IN hoc primo cap. tria in primis præconſideranda ſunt, quorum notitia præexigitur, ne tu nuiti abſque ordine erudiaris, & eadem ſæpius repetere ſimus aſtricti. Primo, propter quid prius agẽdum eſt de quinque vniuerſalibus. ſiue prædicabilibus, quàm de prædicamentis Secũdo, vt definiamus vniuerſale, & prædicabile, de quo hic intendimus, inueſtigandum eſt quot modis dicitur, & ſub quo ſenſu cõſideratur à Logico, nam Metaphyſicus & phyſicus, & logicus de vniuerſali conſiderant. Tertio agendum eſt de ſufficientia quinque vniuerſaliũm, ſiue prædicabilium.

Quantũ ad primũ aduerte, ꝙ ideo prius de p̃dicabilibus agendum eſt, q̃ de prædicamentis, quoniã p̃dicamẽtũ cõſtat ex ordinata collectione plurium p̃dicabiliũ ſecundũ ſub, & ſupra in recta linea prædicamẽtali, & à latere. In recta quidẽ ordinatur genera & ſpecies vſq; ad ſpecialiſſima. A latere aũt ordinantur differentiæ, vt tibi manifeſtabitur in quolibet p̃ędicamẽto, ergo neceſſe eſt præcognoſcere quid genus, & quotuplex genus, idẽ dico de ſpecie, & de differentia. Præterea in quolibet pręдicamento ſunt quædã propria, q̃ diſtinguũtur contra cõmunia; & ſe hñt vt accidentia, ergo neceſſe eſt præcognoſcere quid propriũ & quod modis dicitur. Idẽ dico de accidẽte, aliter eſſet impoſſibile ſciẽtiã habere de prædicamentis. Rationabiliter igitur tract. preſens, p̃cedit tract. de prædicamentis, & hac de cauſa cõpoſuit Porphyrius Iſagogas. Vnde in principio libri ſui inquit. [Cũ ſit neceſſariũ ad eã, q̃ eſt apud Ariſt prædicamentorum doctrinam, noſcere, quid genus, quid ſpecies, quid dña, quid proprium, quid accidens &c. tentabo breuiter, velut introductionis modo, ea quę ab antiquis dicta ſunt aggredi.] Sed aduerte, ꝙ non ſolũ ad habendam pręдicamentorũ doctrinam oportet pręaccipere notitiam de pręдicabilibus, ſed etiam vt habeatur doctrina definitionis & diuiſionis, & demonſtrationis, teſte Porphyrio. Nam definitio vera propria datur tãtũ ſpẽ, vt declarabitur infra & definitionem veram ac eſſentialem non ingrediuntur niſi genus proximum & dña ſpecifica, & excludendum eſt proprium & accidens à defi-

à definitione, vt manifeſtatur in ſeptem lib. Metaph. ergo ſi volumus recte definire, oportet iſta præcognoſcere.

Præterea diuiſio aliquando eſt generis in ſpecies, aliquādo generis in differentias, aliquando ſpeciei in indiuidua, aliquando ſubiecti in propria, aliquando ſubiecti in accidentia communia, ergo vt habeamus doctrinam recte diuidendi atq; definiendi, oportet iſtą præcognoſcere.

Præterea, ſine notitia iſtorū nō eſt poſſibile hr̄e ſcientiā demoſtrandi, ex conſequenti nec aliquā ſcientiam acquirere, quoniam ſola demonſtratio facit ſcire, vt declarabitur in tract. de ſyllogiſmo demonſtratiuo, in demonſtratione autem oportet ſubiectum concluſioni eſſe aut genus, aut ſpeciem, prædicatum vero proprium, & cauere ne ſit accidens, medium vero eſſe definitionem ſubiecti, aut paſsionis. Definitionem autem oportet conſtare ex genere, & differentia, ergo ſine notitie quinq; prædicabilium nec ſyllogiſmus demōſtratiuus, nec aliqua ſcientia haberi poteſt. Vt ergo præparetur nobis via ad notitiam prædicamentorum, ad peritiam definiendi, & diuidendi, & demonſtrandi, merito præponitur nobis præſens tract. &, vt verbo complectamur, qui ſine præhabita iſtorum quinq; prædicabilium notitia ad acquirendum cuiuſque generis ſcientiam contendit, & ſicut ambulans neſciat quo vadat.

Quantum ad ſecundū aduerte, ꝙ in doctrina peripatetica vniuerſale multipliciter accipitur, vt infra. Primo dicitur, vniuerſale ſignum diſtributiuum termini, cui apponitur, vt omnis & nullus & quilibet, & de hoc locuti ſumus in tract. præced. agentes de quantitate propoſitionum & oppoſitione & æquipollentia. Secundo dicitur, vniuerſale potentia anima omnium cognoſcitiua, & non ſolum in ſingulari, ſed & in vniuerſali, & hic eſt intellectus, cuius obiectum eſt ens communiſsime ſumptum, & per oppoſitum ſenſus eſt quid ſingulare, quoniā nō niſi ſingulare cognoſcit, & de hoc conſideratur à phyſico in tertio libro de anima. Tertio dicitur, vniuerſale, ꝙ eſt in ſe contentiuum omnium perfectionū, & cauſatiuum cuiuſq; rei extra ipſum, & ſic Deus benedictus dr̄ vniuerſale in eſſendo, & in cauſando, & poſt Deū intelli-

telligentęcũ corporibus cœleſtibus, & de hoc conſideratur à Metaphyſico in lib.ij. Quarto dicitur vniuerſale illud, ꝙ eſt omniũ, vel plurimum repræſentatiuũ,& ſic Deus eſt vniuerſale, & ſpecies intelligibilis, quæ eſt repræſentatiua naturæ cõmunis, & non ſolum ſingularis, vt ſpecies intelligibilis, qua intellectus intelligit naturam hominis. repręſentat hominem,vt homo eſt,& non ſolũ,vt eſt hic, vel hic hõ, & de hoc vniuerſali pertractatur in lib.3.de anima, ſicut & de ſpecie ſenſata. Quinto dicitur,vniuerſale,quod in pluribus eſt, vel eſt aptũ eſſe in multis, & pręedicatur, vel prædicabile eſt de multis, & ſic animal eſt vniuerſale, & homo, & capra,& leo. Nam natura animalis eſt in omni ſpecie animalis, & de omni eius ſpẽ prædicatur, ſic & natura hominis eſt in omni indiuiduo humano & de hominibus ſingularibus prędicatur, vt Sortes eſt homo, Plato eſt homo &c. & hoc dicitur vniuerſale in prędicando, ꝙ ſub diuerſa rõne eſt de cõſideratione Metaphyſici & Phyſici & Logici. Nam ſi cõſideratur in quantum definibile eſt, & quo ad prædicata ſua eſſentialia, puta homo in quantũ eſt animal rõnale, ſpectat ad Metaph.ſolus.n.cõſiderat quod quid eſt,vt alias tibi manifeſtabitur. Si autem conſideratur in quantum in rerũ natura habet eſſe in ſingularibus, & non aliter, ſic ſpectat ad phyſicum. Vnde prædicata accidentalia verificantur de tali vniuerſali,vt exiſtit in ſingularibus, vt hæc eſt vera, hõ ſanatur,quia aliquis homo ſanatur. Si aũt nullus hõ exiſteret, eſſet falſa. Hæc tñ ſemper vera,etiam nulla hoĩe exiſtente, homo eſt animal rationale, vt manifeſtabitur tibi in tract. de ſuppoſitionibus ſi vero conſideratur in quantum tali naturæ cõi attribuitur ab intellectu prædicata intentionalia, quæ.ſ.inuenit intellectus poſtquam apprehendit communitatem,& vniformitatem & conuenientiam eius in ſuis inferioribus,puta poſtquam intellectus apprehendit animal eſſe naturam ſenſitiuam, animatam, corpoream, aduertit id conuenire omni ſpeciei animalis, & ideo attribuit ſibi ꝙ animal eſt prædicabile de multis diſtinctis ſpecie, vt de hoĩe & leone, ex conſequenti attribuit ſibi qđ eſt genus,ꝙ quidem prædicatum non reale,ſed intentionale dicitur,qm̃ factum

ctum eſt per opus intellectus ſpeculātis ſuper naturā cōem quantum ſit ex ſe,& ſic conſideratur à Logico.& in hoc vltimo ſenſu habemus hic pertractare de quinque vniuerſalibus.ſ.de naturis, vt ſtant ſub iſtis conceptibus ſecūdis,quos dicimus intentione ſecunda,genus,ſpecies,differentia, propriū,accidens.Conſtat igitur relictis alijs modis, quomodo definiendum ſit vniuerſale, de quo intendimus in hoc tract. Aſſignatis modis, quibus dicitur vniuerſale in via peripatetica,aſſignandi ſunt modi,quibus ſumitur prædicabile.

Tu igitur aduerte,ꝙ apud Logicū,qui ſolus modos prædicandi conſiderat,famoſiores ſunt tres.Primo,illud dicitur prædicabile,quod de vno, vel de pluribus aptū eſt ṕdicari, ſiue prædicetur vniuoce,ſiue æquiuoce, ſiue analogice,ſiue directe,ſiue indirecte, ſiue ꝑ ſe,ſiue per accidēs. Et hic dicitur cōmuniſſimus modus,quo dicitur ṕdicabile. Hoc.n.eſt cōe generi,ſpeciei,indiuiduo, ꝙ ſaltē de ſeipſo ṕdicatur,vt Sortes eſt Sortes,& de hoc non intendimus hic. Secūdo,illud dicitur prędicabile,quod de multis prędicatur ſiue vniuoce,ſiue æquiuoce,ſiue analogice,& hoc mō non intendimus hic. Nam hoc mō ſanū, canis ita eſſet ṕdicabile vt genus,ꝙ nō eſt verum,vt declarabitur,ſicut animal,& ſpecies, ſicut hō & capra,& hic dicitur modus cōmunis. Tertio,illud prædicabile dicitur,qđ de multis & nō de vno ſolo aptū eſt prædicari vniuoce,& eſt determinatæ naturæ, puta, aut ſubſtātia,aut quātitas,aut qualitas, &c. & ſi de prædicabili intendimus hic.Poſitis igitur modis, quibus prædicabile dicitur,& quibus vniuerſale, nunc definienda ſunt iuxta ſenſum ſecundum quem intendimus hic de eis pertractare.

Tu igitur aduerte,quòd vniuerſale apud Logicum eſt natura communis determinata,vt eſt in multis,vel non repugnat ſibi eſſe in multis,vt animal,homo,lapis, &c.Dicitur natura communis, ad differentiam naturæ indiuiduatę & ſingularis,vt ęſt hic lapis,Sortes, & Plato, quæ non eſt apta eſſe niſi in vno ſuppoſito. Dicitur determinata ad differentiam ſex tranſcendentium,quæ ſunt.

Ens,Vnum,Verum,Aliquid,Bonum,Res.

De his formauimus ſpecialē tractatum iſagogicum cū ad

Metaphyſicam, quem de ſex tranſcendentibus nuncupauimus. Iſta tranſcendentia non poſſunt dici vniuerſalia in ſenſu, quem intendimus, quoniã inſunt non ſolũ in multis, ſed in omni re cuiuſcunque naturæ ſiue ſit res ſubſtantiæ, ſiue accidentis, ſiue increata, ſiue creata, ſiue corporea, ſiue incorporea, in omnibus.n.inueniũtur. Nam & Deus & maxime ens, verum, bonũ, vnũ, aliqd, & res. Nõ ergo ſunt vniuerſalia, ſed ſup vniuerſale, vtpote circũdantia oẽ genus entis.

Dr, vt eſt in multis, vel ſibi nõ repugnat eſſe in multis, quoniã aliqua natura cõis de facto eſt in multis, vt hõ, capra, leo, & oïs natura ſpecifica cõpleta in mundo inferiori.q̃ recipit perpetuitatẽ ex ſucceſſione indiuiduorũ, aliq excipiũt phœnicẽ, ſed de hoc trãſeat, aliqua aũt nõ de facto eſt in multis, ſed ei non repugnat eſſe in multis vt natura Solis & Lunę & intelligentiarum, quorũ natura ſpecifica perpetuatur in vno indiuiduo, & id eo non eſt opus eã partiri in multis indiuiduis, eſt tñ in potẽtia primi ea multiplicare ſecũdùm quod ſapiẽtia ſua diſponeret. Vñ non eſt impoſſibile creari plures ſoles & lunas, &c. ex conſequenti non repugnat naturæ ſolis & lunæ cõicari pluribus ſuppoſitis, & vt ſic, eſt natura vl'is. Prædicabile autem alio modo definitur à logico noïali, & à logico reali, ac verè peripatetico. Nã Logicus noïalis dicit, ꝙ pdicabile eſt terminus vniuocus aptus natus pdicari de pluribus, vt ly aïal de hoïe, & aſino, & ly hõ, de Sorte & Platone. Et ſic nullus terminus diſcretus, ſiue ſingularis, vt Sortes, nec trãſcendẽs, & ens & vnũ, nec cõpoſitus ſiue cõplexus, vt hoïem eſſe aïal, nec æquiuocus poteſt eſſe pdicabile, & vl'e, ꝙ idẽ eſt. Ad hoc ergo, ꝙ ſit pdicabile, & vl'e oportet, ꝙ ſit terminus cõis, ſimplex, vniuocus, aptus de pluribus prædicari. Quid aũt ſit terminus æquiuocus, & vniuocus, & analogus, manifeſtabitur tibi in tract. ſequenti. Logicus autẽ realis dicit, ꝙ prædicabile eſt natura cõis, apta nata prædicari de pluribus vniuoce, id eſt, eſt natura communicabilis multis ſiue ſpeciebus ſiue indiuiduis, non in ſe conſiderata, ſed vt ſtat ſub hoc cõceptu, ſ. prędicari de pluribus, actu vel aptitudine & vniuoce, ideſt ſecundũ eadem rationem, & non ſecundum diuerſas. Verbi grãtia.

Genus

Genus eſt natura cõis,& nõ ſingularis,vt ſtat ſub hoc cõceptu ſecũdo,qui dicitur ſecũda intentio,ſ. prædicari de pluribus differentibus ſpecie,vt animal de homine,capra,equo, aſino &c.& ſic ſecundùm hanc viã vniuerſale, & prædicabile, nõ dicunt naturã cõmunẽ abſolute & in ſe cõſideratam, quia vt ſic nõ cadit ſub cõſideratione Logici ſed Metaphyſici,ſed dicũt naturã cõmunẽ, vt ſtat ſub ſecũda intentione, quæ eſt cõceptus ſecũdus fundatus ſuper primũ,qui dicitur prima intẽtio.Qui cõceptus ſecũdus eſt prædicari de pluribus vniuoce,ita qđ prædicabile nec eſt natura tãtũ,nec conceptus tãtũ,quẽ nominales dicunt terminũ mẽtalẽ,ſed natura cõis ſub conceptu modo,quo diximus.Et hanc viã intendo ſequi,& in ca.ſeq. in definitione generis manifeſtabitur, qũo genus,nec aliud vniuerſale definitur,vt terminus mentalis,ſed vt natura,vt ſtat ſub ſecunda intentione. Conſtat igitur quot modis dicitur vniuerſale & prædicabile,& quid vtrunq; ſit ſecundùm illum ſenſum, quem hic intendimus.

Et aduerte,ꝙ vtrunq; eſt idẽ ſecũdũ rem & conuertibiliter,ſed differũt ratione.Nam natura communis dicitur vniuerſale inquantum eſt apta eſſe in multis.dicitur autẽ prædicabile, inquantum eſt apta prædicari de multis vniuoce.

Quãtũ ad tertiũ,aduerte,ꝙ vl'e & pdicabile ſũpta in vltimo ſẽſu,iuxta,diſtinctiones ꝓpoſitas,ſũt tãtum quinq;.ſ.genus,ſpẽs,differẽtia ꝓpriũ,& accidẽs, quorũ ſufficiẽtia ſumitur ex hoc.Oẽ vl'e & pdicabile iuxta vltimũ ꝓpoſitæ diuiſionis ſẽſũ,eſt in multis,& pdicabile de multis,ergo vel eſt prędicabile de multis vniuoce in quid, vel in quale.iſti.n. ſunt vniuerſaliſſimi modi pdicãdi,vt declarabitur tibi in tract.ſequẽti.ſi ĩ qd, hoc põt eſſe dupliciter,quoniã vel in quid de pluribus differẽtibus ſpẽ.& ſic eſt genus,vel in quid de pluribus differentibus numero,& ſic eſt ſpecies,ſi in quale,hoc dupliciter,quia vel in quale,quod eſt de eſſentia rei.& hæc eſt differẽtia eſſentialis, vel generica vel ſpecifica, generica quidẽ,vt ſẽſitiuũ,ſpecifica aũt,vt rationale. Vel in quale q̃ eſt accidens in re. Et hoc dupliciter, quia vel tale accidens eſt proprium fluens à natura rei, ſicut riſibile fluit à natura rationali, & ſic eſt quartũ pdicabile,quod dicitur propriũ.

vel tale accidens eſt cõmune, non fluens, à p incipijs rei,& ſic eſt quintũ prædicabile, q̃ facit propoſitionem accidentalem, vt homo eſt ſedẽs, eſt currens, eſt ſanus, eſt ęger &c.

Sed aduerte, ꝙ accidẽs ſiue propriũ ſiue cõe, conſtituunt quartũ, & quintũ prędicabile, nõ reſpectu eſſe, ſed reſpectu modi prędicãdi, eo quod propriũ conſtituit prędicationẽ ꝑ ſe, accidẽs aũt cõſtituit prędicationẽ ꝑ accidẽs, vt tibi declarabitur loco ſuo quãdo. ſ. tractabimus de differẽtia quarti & quinti ꝓdicabilis Cõſtat igitur tibi, q̃ ſufficiẽs ſit diuiſio vniuerſalis & ꝓdicabilis in quinq; .ſ. in genus, ſpeciẽ, differẽtiã, ꝓpriũ, & accidens, ita ꝙ hæc cõcluſio eſt vera. Tantũ quinque ſunt vniuerſalia & prędicabilia, iuxta ſenſum intentum à Logico. Quod ſi dicas, ſi tantum quinq; ſunt vniuerſalia & ꝓdicabilia, ergo oĩa vniuerſalia & ꝓdicabilia ſunt quinq;. Hoc aũt eſt falſum, quoniã genus eſſet quinq; prædicabilia, ſimiliter ſpecies & differentia &c. conſequentia patet, quoniam ab excluſiua ad vniuerſalem affirmatiuam valet conſequentia, vt tibi declarabitur in tract. de conſequentijs.

Reſpondetur, negatur cõſequẽtia, ad probationẽ dicitur ꝙ regula nõ tenet, quando mutatur ſuppoſitio cõſtat aũt, ꝙ ly quinq; in excluſiua tenetur collectiue, in vniuerſali aũt affirmatiua videtur teneri diſtributiue. Vel dic, ꝙ ab excluſiua ad vniuerſalem affirmatiuam non valet conſequentia in terminis numerabilibus. Hæc de primo cap. dicta ſint.

De genere. Cap. II.

IN cap. 2. agendum eſt de genere logico, quod eſt primum & magis commune inter quinque vniuerſalia & prædicabilia. Et hic tria agenda ſunt.

Primo, vt ſciamus, quod & quid ſit genus logicum declarandum eſt quot modis ſumitur genus.

Secundo, definiendum eſt iuxta ſenſum intentum à Log.

Tertio, diuidendum eſt.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ hic non intendimus aſſignare quoſcunq; modos, quibus conſueuit ſumi genus, ſed tãtũ illos, qui noſtro ꝓpoſito deſeruiũt. Quod dico, vt præſeruẽ me a modis, quibus ſumitur genus apud grammaticũ, vt genus maſculinũ, fœmininũ, neutrũ, promiſcuũ &c.

hæc. n. nullã habét ſimilitudinẽ cũ genere Logico, ideó relinquantur. Noſtro vero propoſito deſeruit genus politicũ ſiue ciuile, eo ꝙ, vt declarabitur, aſſimilationẽ hẽt cũ genere logico, & ideo aſſignandi ſunt modi, q̃bus apud ciuilẽ ſumitur genus, vt per ipſos manducamur ad genus logicũ.

Tu igitur aduerte, ꝙ genus ciuile duobus modis ſumitur. Primo, collectione, ſiue aggregatione multorũ hoĩum ſe habẽtiũ ad inuicẽ, & ad vnũ principium, a quo eſſe traxerunt.

Pro cuius noticia aduerte, ꝙ genus ſic dictum tria requirit. Primo, ꝙ ſit hominum multitudo aggregata. Vnde neq; vnus homo, neque duo, neque tres tantum conſtituerẽt genus ciuiliter, ſed oportet ꝙ ſit euidens multitudo, qualis eſt Romanorum, Græcorum, Hebræorum &c. ſecundo oportet, ꝙ tales homines habeant inter ſe ordinem cognationis, ſiue conſanguinitatis, ſicut ad hoc ꝙ talis, vel tanta hominum multitudo ſic & dicatur exercitus, oportet, quod inter eos ſit officiorum & poteſtatuũ ordo, aliter non erit exercitus. Hac de cauſa, ſi homines aggregati non haberent ordinem parentelæ adinuicem, non magis eſſent genus, quam cumulus lapidum. tertio oportet, ꝙ habeant ordinem nõ ſolum inter ſe, ſed etiam ad vnum primum à quo effectiue per ſucceſſionem traxerunt eſſe, & à quo denominantur, & in hoc ſenſu dicitur Romanorum genus quia eſſe traxerunt à Romulo.

Et aduerte, ꝙ ſi vna ex his cõditionibus deficeret, nõ ſeruaretur ratio generis ſic accepti, ſicut nec ratio exercitus, p̃cipue ſi nõ adeſſet vnus primus Dux, à quo ſinguli ordines regulantur, & in quo ſtat plena auctoritas. Secundo ſumitur genus apud ciuilem, ꝓ primo principio generatiuo, vel cõſeruatiuo in eſſe, vniuſcuiuſq;.i. ſingulæ generationis, vt pater & patria & locus in hoc ſecundo ſenſu dicuntur genus.

Pro cuius noticia aduerte, ꝙ genus hoc ſecundo modo dictũ requirit tria. Primo, ꝙ ſit primumprincipiũ, à quo ordinata multitudo ꝑ ſucceſſionẽ trahit eſſe. Vnde licet Sortes pater Platonis dicit poſſit genus Plato. quia eſt generas Platonẽ, tamẽ rectius primum generans, à quo multitudo ordinate genita, vt à primo fonte trahit originem, dicẽdũ eſt genus

nus hoc ſcdo mõ, in quo ſẽſu Adã eſt hoĩum genus, Romulus Romanorũ genus, habet Hebræorũ genus. Scdo, ꝙ ſit primũ principiũ eſſẽdi vniuocẽ & eiuſdẽ ſpeciei cũ multitudine genitã. Defectu cuius, nec Dñs, nec cœlũ, nec ſol põt dici hoĩum genus, quoniã ſunt principia ęquiuoca vniuerſalia, nec eiuſdẽ naturę cũ genitis, licet ſit verũ dicere, ꝙ Deus & Cœlũ, & Sol generant hominẽ. Tertio requiritur ꝙ tale principiũ diffũſiue ſit vel productiuũ, vel cõſeruatiuũ talis multitudinis per ſucceſsionẽ prouenietis, vt excludamus locum & patriam violentam. Hęc enim non dant nec conſeruant, ſed potius deſtruunt genitum. Vnde nec aqua poteſt dici genus hominum. nec per peſtifer, nec terra infœcunda. Solus ergo locus naturalis meretur dici genus hoc ſecundo mõ acceptũ. Viſis modis, quibus dicitur genus apud ciuilẽ, declarãdus eſt modus, quo ſumitur apud Logicum, deinde manifeſtabitur q̃ ſimilitudinẽ habet, & q differentiã genus ciuile primo vt ſecũdo modo ſumptum cum genere logico.

Tu igitur aduerte, ꝙ tertio ſumitur genus ꝓ eo, cui ſupponitur ſpecies, & hoc eſt genus logicũ, in quo ſẽſu color ẽ genus, qa ei ſupponitur albedo, vt ſpecies & nigredo, & medij colores. idẽ dico de animali, cui ſupponitur hõ, capra, leo canis, &c. Hic declarãdus eſſet ſenſus huiuſmodi generis & definitionis ſuę. Verũ qa infra replicabitur, ideo ꝓ nunc ſuſtine. Viſo qd ſit genus tertio modo acceptũ, ꝙ eſt genus logicũ, declarandũ eſt, q̃ conuenientiã, & differentiam habet ergo, genus ciuile primo, & ſecundo modo acceptum.

Tu igitur aduerte, ꝙ genus ciuile primo modo ſumptũ in vno conuenit cum genere logico, ſed in duobus differt. Conuenit quidem in hoc, quod ſicut genus ciuile importat collectionem multorũ hominum ordinatorũ inter ſe, prout deſcendunt ab vno primo, ad quod reſpiciũt, ſic genus logicum importat multitudinem ſpecierum, quæ ſub ipſo continentur actu, aut potentia, vt tibi infra declarabitur & ſunt adinuicem ordinatę. Sunt enim rerum ſpecies, vt numeri, vt declaratur in ix. lib. Metaph. inter quas datur vna perfectiſsima, vt menſura aliarum ſicut in genere animalis datur hõ, vt ꝑfectiſsima ſpecies, & in genere metalli datur aurũ.

Dif-

Differt aũt in duobus, prima q̃a genus ciuile primo modo ſumptũ eſt quoddã totũ per modũ totius integralis, cuius partes ſunt homines vnius cognationis deſcendẽtes ab vno primo, ſed genus logicũ non eſt totũ integrale, quoniã totũ integrale eſt cõpoſitũ ex partibus, genus aũt logicum nõ eſt cõpoſitum ex ſuis ſpeciebus, immo eſt ſua ſpecies, ideo dicitur totũ vniuerſale. Quomodo aũt differãt totũ eſſẽtiale, & integrale, & vniuerſale, & poteſtatiuum, manifeſtabimus in tract. de ſyllogiſmo topico: Secũdo differt, q̃a genus ciuile primo modo ſumptũ nõ prędicatur in recto de his, q̃ ſub eo cõtinẽtur, quoniã totũ integrale nõ prędicatur in recto de partibus. Hæc.n. eſt falſa, paries eſt domus, ſic falſa eſt iſta. Cęſar eſt genus Romanorũ ſumptũ primo modo, genus aũt logicũ, cũ ſit totũ vniuerſale, prædicatur in recto de ſpeciebus ſub eo cõtẽtis. Nã hõ eſt aĩal, & leo eſt aĩal, &. Et ratio huius eſt, quia totũ integrale differt realiter à partibus, totum aũt vniuerſale non differt realiter, ſed ratione à cõtẽtis ſub eo, vt tibi in phyloſophia manifeſtabitur. Cõſtat igitur q̃uo conueniũt, & q̃uo differunt genus ciuile primo modo ſumptũ, & genus logicũ. Differunt etiam & conueniunt genus ciuile ſecundo modo ſumptum, & genus logicum. Cõueniũt quidem in hoc, quòd ſicut genus ciuile ſecundo modo ſumptum eſt principium multitudinis ordinatæ ab eo deſcendentis, ſic & genus logicum eſt principium ſuarum ſpecierum conſtitutiuum; nam animal adducto rationali cõſtituit hominem, & adiuncto irrationali conſtituit brutum. Differũt vero in hoc, quòd genus ciuile ſecundo modo ſumptum eſt principium extrinſecum productiuum. Nec eſt de eſſentia eorũ, quorum eſt principium; genus autem logicũ eſt principium intrinſecum ſuarũ ſpecierum, & eſt ſicut materia. Vnde ſpẽs apud Logicum cõſtituitur ex genere & differentia, ſicut apud phyſicum res naturalis ex materia & forma. Sed pro nunc crede donec in phyloſophia erudiaris Cõſtant igitur tibi quomodo conueniunt & differunt genus ciuile ſecundo modo ſumptum, & genus logicum. Rationabiliter ergo præmiſſimus tres modos, quibus dicitur genus.

Quantum ad ſecũdum dimiſſo genere ciuiliter dicto, de-

finieu-

finiendum eſt genus logicum.

Tu igitur aduerte, quòd apud nominales ſic definitur. Genus eſt terminus vniuocus prædicabilis in quid de pluribus differentibus ſpecie. Primo dicitur terminus, qui debet intelligi terminus mentalis, qui eſt conceptus intellectus, & non natura rei, quæ concipitur, quoniã apud eos natura rei nõ eſt de cõſideratione Logici, ſed philoſophi, q eſt artifex realis, Logici aũt eſt conſiderare cõceptus & voces tã complexas, q̃ incõplexas. Scđo dicitur vniuocus, quoniã terminus ęquocus ſiue analogus, vt diximus ſupra, nõ eſt aliquod vniuerſaliũ. Vnde neq; canis, neq; ſanũ, neq; ens, nec aliud tranſcẽdentiũ põt eſſe genus, quoniam nõ ſunt vniuoca, vt tibi declarabitur in tract. ſequenti, in Antepræđicamentis, Tertio dicitur prædicabilis, in quid ad differentiã differẽtię & proprij & accidentis, quæ pręđicantur in quale. Nam facta interrogatione, qualis eſt homo, reſpondetur rationalis, riſibilis, albus, vel niger. Genus aũt p̃dicatur in quid, vt qđ eſt homo, reſpondetur, eſt aĩal. Quid eſt albedo, reſpõdetur eſt color. Quarto dicitur, de pluribus differẽtibus ſpecie, ad differentiam ſpeciei ſpecialiſſimę, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſolo numero & non ſpecie, vt homo de hoc & hoc homine, idem intellige de aſino & equo, &c.

Hæc definitio tota acceptatur à Logico reali p̃ter primã particulã. ſ. ly terminus. Nã apud realẽ genus nõ ẽ terminus id eſt, cõceptus mẽtis, ſed natura cõis, vt ſtat ſub cõceptu, q eſt ſecũda intẽtio, ſiue vt alij dicũt, genus ſumitur hic ꝓ re ſubſtrata ſecũdę intẽtioni, q qđẽ res, eſt ipſa natura cõicabilis pluribus ſpẽbus, & ideo Porphyrius ſic definit. Genus eſt ꝙ p̃dicatur de pluribus differentibus ſpẽ in eo, ꝙ qđ ſit, vt aĩal de hoĩe & leone. Primo dicitur eſt, ꝙ p̃dicatur, ly qđ, referti illud, ꝙ eſt genꝰ, illud ãt nõ ẽ terminus nec cõceptꝰ, qm̃ hęc eſt falsã, hõ eſt terminus, vel cõceptus, dicit aũt Porphyrius, ꝙ id, ꝙ ẽ genus, vt aĩal, p̃dicatur de hoĩe & de aſino, ergo ly ꝙ refert illã rẽ ſiue naturã, vt eſt cõicabilis pluribus ſpeciebus, & vt ſic attribuitur ſibi ab intellectu p̃dicari de pluribus. Nã ex hoc, qđ eſt cõmunicabilis, & participabilis à pluribus, ſequitur quòd ſit prædicabilis de pluribus,

cuius

cuius ſignum eſt,quòd cum indiuiduum non dicat naturam communicabilẽ pluribus, non eſt prædicabile de pluribus, ſed tantum de vno ſolo.Sed dices,ſi genus pro re ſiue natura,& non pro termino mentali hic definitur, ergo logicus cõſiderat res & nõ intentiones q̃d eſt falsũ, quoniã hoc ſpectat ad phyſicũ & metaphyſicũ,qui verſatur circa ens reale.

Reſpõdetur.Ad Logicũ ſpectet cõſiderare,& definire res ſiue naturas, vt ſtãt ſub p̃dicatis intẽtionalibus ſibi attributis ab intellectu,negociatẽ circa,eas puta,definire & cõſidera re aĩal,vt genus,hominẽ,vt ſpecies eſt, ſortẽ vt indiuiduũ, eſt & hoc eſt cõſiderare res & naturas,vt ſtant ſub intẽtionibus ſecũdis. Ad Philoſophũ aũt ſpectat cõſiderare & definire rerũ naturas,vt de eis verificantur p̃dicata realia,q̃ ſibi cõueniunt remoto omni opere intellectus,puta aĩal, inquãtũ mouet ſeipsũ,& eſt ſenſitiuũ,& compoſitũ ex materia & forma,&c.Ad obiectionẽ,ergo nego falſitatẽ conſequentis,ad probationẽ dico,ꝙ non ſpectat ad ſolũ phyſicũ & metaphyſicũ cõſiderare res & naturas niſi in hoc ſenſu.ſ.quo ad prædicata realia.Nã quãtũ ad p̃dicatã intentionalia,vt diximus ſpectant ad Logicũ.Aliter Ariſtoteles nõ feciſſet tractatum de decẽ prędicamẽtis,quoniã conſtat,ꝙ ſunt entia realia,& vt realia ſimpliciter cõſiderantur à metaphyſico,vt patet in lib.5.metaphyſicę.Secundo dicitur,ꝙ p̃dicatur de pluribus.

Aduerte hic duo,primo ly prædicatur,intelligendum eſt in aptitudine,& non in actu dicatur ſic. Genus eſt,quod eſt prædicabile, vel aptum natum prædicari de pluribus. Nam poſito caſu,ꝙ omne animal defineret eſſe præter hominem, adhuc animal eſſet genus,quoniã & ſi de facto natura ſenſitiua,à qua dicitẽ animal,eſſet in ſolo homine,& de eo p̃dicaretur,tamẽ ex ſui naturæ,quæ eſt communis,eſſet aptũ in pluribus & prædicari de pluribus ſpeciebus.Secundo ſubintelligendum eſt vniuoce & immediate,& per lineam rectã, & non à latere,propter primum excluduntur æquiuoca, vt canis & cancer,quoniã & ſi p̃dicantur de pluribus,non tamen vnica ratione,ideo non ſunt genus, propter ſm excluditur prædicatio de indiuiduis. Nã & ſi genus prædicatur de pluribus indiuiduis, vt hæc eſt vera. Sortes eſt animal, Plato

eſt

eſt animal, tñ poteſt dici genus indiuiduorum, quia nõ prędicatur de eis immediate, ſed mediante ſpecie. Propter tertium excluditur prædicatio de differentia. Nam genus non prędicatur per lineam rectam de illa, ſed à latere, neque.n. ſupponit generi, ſed locatur à latere, vt videbis in arbore, q̃ figurabimus infra, licet ergo genus prędicetur de pluribus differentijs, in quas diuiditur, puta rationale eſt animal, & irrationale eſt animal, tñ non dicitur genus per reſpectũ ad illas, quoniã non eſt prędicatio per lineam rectam, ſed per lateralem. Tertio dicitur, de pluribus differentibus ſpecie.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ licet Porphyrius nõ immoretur ad declarãdũ hanc particulã differẽtibus, tñ auctor minoris logicę. Petrus Hiſp. ꝓpter nouitiorũ inſtructionẽ diffuſe hoc immoratur, & qm̃ idẽ & differẽs opponũtur: & vnũ oppoſitorũ cognoſcitur per alterum, ideo prius manifeſtat modos, quibus dicitur idẽ, deinde trãsfert ſed ad modos q. bus dicitur differens. Quantũ igitur ad modos identitatis ponit tres famoſos, & tertiũ ſubdiuidit in quattuor. Primus modus dicitur, idem genere. Secundus, idẽ ſpecies. Tertius, idem numero. Idem aũt numero partitur quattuor modis.ſ. idem nomine, idem definitione, idem proprio, idem accidente, nunc ſinguli declarandi ſunt, & reſoluendi vt infra.

Aduerte igitur, quòd illa dicuntur eadẽ genere, quę ſub vno genere continentur, vt homo & aſinus ſub animali, albedo & nigredo ſub colore. Hic modus indiget duplici limitatione. Prima eſt, ꝙ contineatur ſub eodem genere proximo, & non ſub eodem genere abſoluto, aliter homo & pomum eſſent eadem genere, quoniã continetur ſub corpore animato. Verũ, quia inter hoĩem, & corpus animatũ mediat aliud genus.ſ. animal, ſub quo continetur hõ, & non continetur pomũ, ideo hõ, & pomum non ſunt eadẽ genere.ſ. proximo, de quo ſolo hic intendimus. Secundo, ꝙ contineantur ſaltẽ ſub eodem proximo genere logico, licet non phyſico, qđ dico propter corpus corruptibile, vt terra, & incorruptibile, vt cęlũ, quę licet non ſint eadẽ genere phyſico, vt declarauimus in x. Metaphyſ. ſunt tñ eadẽ genere logico, qm̃ cõtinetur immediate ſub corpore, ꝙ de eis ſm̃ vnam rationem prędi-

prædicatur. Quæ quidem ratio eſt hæc. Corpus eſt ſubſtantia trina dimenſione .i. longitudine, latitudine, & profunditate ſignata. Hæc autem ratio competit terræ, & cœlo, vt patet. Conſtat igitur quæ ſunt eadem genere.

Eadẽ ſpecie ſũt, quæcũque ſub eadẽ ſpecie cõtinẽtur, vt Sortes & Plato. Hic modus indiget vnica limitatione .ſ. ꝙ cõtineatur ſub eadẽ ſpecie ſpecialiſſima, q.ſ. nõ habet ſub ſe alias ſpecies. Defectũ huius, Sortes & hic aſinus nõ ſũt eadẽ ſpecie, licet contineantur ſub animali, ꝙ eſt ſpecies corporis animati. Nã animal nõ eſt ſpẽs ſpecialiſsima, ſed ſubalterna vt tibi declarabitur in cap. ſequenti, pro nunc ſuſtine. Intelligatur ergo ſic, eadẽ ſpẽ ſũt quæ ſub eadẽ ſpecie ſpecialiſsima cõtinẽtur, vt duo homines ſub hoĩe, duo aſini ſub aſino.

Eadem autẽ numero ſunt quæ non diſtinguũtur ſuppoſito, & in hoc diſtinguũtur eadem ſpecie, & eadem numero. Nam eadem ſpecie, licet ſint vnũ in natura ſpecifica, nõ tamen ſunt vnum ſuppoſitum, ſed plura, vt Sortes & Plato. eadem autem numero ſunt vnum ſuppoſito, vt Marcus Tullius &c. & omnia ſynonima. Eadem autẽ numero ſunt quadruplicia, quoniam quædam nomine, quædã diffinitione, q̃dam proprio, quædam accidẽte. Et in omnibus iſtis modis ſeruatur identitas numeralis, quia ſeruatur identitas ſuppoſiti. Nam licet multiplicentur nomina ſynonima, tamen idẽ ſuppoſitum ſeruatur, vt Marcus Cicero ſcribit. Similiter licet Sortes ſit homo, & ſit animal rationale, & licet ſit hõ & riſibilis, & licet ſit homo & ſit albus, tñ Sortes ſemper eſt idẽ ſuppoſitum, qm̃ definitio & definitum ſunt idem eſſentialiter. Res autem & proprietas eius & accidens cõmũne exiſtens in ea ſunt eadem ſubiecto, ex cõſequenti non multiplicantur ſuppoſito, propterea in omnibus quatuor prædictis modis ſtat identitas numeralis. Sed dices, quę ſunt eadem proprio, vt ſortes riſibilis, & eadem accidente, vt Sortes albus, non videntur eſſe eadẽ numero, quoniam non ſunt eadẽ ſpecie nec eadem genere. Sortes enim eſt in ſpecie hoĩs, & ſua albedo in ſpecie coloris, ꝙ verò non ſint eadẽ genere patet, quoniã Sortes eſt in genere ſubſtãtię, & albedo in genere accidentis puta in qualitate, ergo non ſunt eadẽ nume-

ro probatur conſequentia, identitas numeralis eſt maxima identitas, maxima autem ſupponit minorē. Minor vero eſt identitas ſpecifica & generica, quoniā ſtāt cum diſtinctione ſuppoſitorum, quam excludit identitas numeralis, ergo &c.

Reſpondetur, negatur conſequentia, ad probationem dico, ꝙ identitas maxima non ſupponit minorem, niſi quādo identitas maxima eſt eſſentialis, qualis eſt inter ſynonima. Nam ſi Marcus Tul. eſt idem homo numero, eſt idem ſpecie, & idem genere. Verum eſt enim dicere, ꝙ Marcus Tull. eſt homo, eſt animal, &c. Si autem identitas maxima ſit accidentalis, non oportet ſupponere minorē. Hinc eſt, ꝙ ſtat accidentalis identitas numeralis ſiue ſuppoſitalis inter Sortē, & riſibilem & albedinem, quæ ſunt in eo ſine identitate eorum ſpecifica, & generica. Poſitis mod s quibus aliqua ſunt eadem, cum differens, & idem opponantur, & per ſe inuicē cognoſcantur, aſſignandi ſunt modi, quibus aliqua differūt.

Tu igitur aduerte, quòd ſicut tribus modis iam aſſignatis dicuntur eadem, ſic & tribus modis differentia ſiue diuerſa, Sumitur enim hic differens communiter. Quomodo vero proprie diſtinguatur diuerſum, & differens, declarabitur in capitulo de differentia. Igitur quædam ſunt differētia genere, quædam ſpecie quædam numero.

Differentia genere, ſunt, quæcunque ſub diuerſi generib. continentur, vt homo, & arbor ſub genere, quòd eſt planta. Nam homo continetur ſub genere, quòd eſt animal, & arbor ſub genere quòd eſt plantā.

Aduerte hic duo. Primo, ꝙ intelligitur ſub diuerſis generibus ꝓximis. Non.n. inconuenit aliqua eſſe & cōtineri ſub vno genere remoto, & tñ nō dicentur idē genere, quoniā cōtinenē ſub diſtinctis generibus ꝓximis: v.g. licet hō & arbor contineantur ſub corpore, ꝙ eſt vnū genus, tñ non dicuntur idē genere, quoniā proxime, & immediate continentur ſub diſtinctis generibus ꝓximis, quæ ſunt aīal & planta. Secūdo aduerte, ꝙ ad hunc modū reducuntur quæcūque ſunt ita diuerſa genere, ꝙ neq; ſub vno, neq; ſub diſtinctis generibus contineētur, vt decē prædicamenta, q̄ dicuntur genera primo diuerſa, & dicūtur decē generaliſſimæ vt declarabitur infra.

Diffe-

Differentia ſpecie ſunt quæcunq; ſub diuerſis ſpeciebus continentur, vt ſortes & hic aſinus. ſortes enim continetur ſub homine, & hic aſinus ſub aſino.

Aduerte hic duo. Primo, ꝙ ĩtelligitur de diuerſis ſpeciebus ſpecialiſſimus, & nõ ſubalternis. Nã licet ſortes, & hic aſinus cõtineãtur ſub vna ſpecie ſubalterna, puta ſub animali, tñ nõ dicũtur ſub vna ſpecie, qm̃ nõ cõtinẽtur ſub vna ſpẽ ſpecialiſſima, ſed ſub diuerſis, quæ ſunt homo & aſinus.

Secundo aduerte, quòd ad hunc modum reducuntur q̃cunq; non ſolum ſub diuerſis ſpeciebus cõtinentur, vt duo indiuidua diuerſarum ſpecierum, ſed etiam quæcunq; ſunt diuerſæ ſpecies ſpecialiſſimæ, vt homo, & aſinus, albedo & nigredo, dulcedo & amaritudo, &c.

Differentia numero ſunt quæcunque diuerſum numerũ conſtituunt, id eſt quæ ſunt plura ſuppoſita, & non vnũ ſub vna ſpecie ſpecialiſſima contenta & ſic omnia indiuidua eiuſdem ſpeciei differunt numero, vt Sortes, & Plato, Petrus Ioannes, &c.

Poſitis & enumeratis modis, quibus aliqua ſunt idem, & quibus aliqua differunt, reuertendum eſt ad declarationem definitionis de genere, in qua dicitur, quod p̃dicatur de pluribus differentibus ſpecie, per quam particulam differt genus a ſpecie ſpecialiſſima, & differentia ſpecifica, & proprio. Hæc enim, vt declarabitur tibi infra, prędicãtur de differẽtibus ſolo numero, vt homo de ſorte, & Platone, & rationale, quod eſt differentia ſpecifica de hoc, & de hoc homine, & riſibile quod eſt proprium de hoc, & de hoc homine.

Vltimo dicitur, in definitione generis. in eo quod quid, vbi nota, quod illud prędicatur in quid, ad quod conueniẽter reſpondetur per interrogationem factã per quid, ſed ꝑ genus conuenienter reſpondetur ad interrogationẽ factam per quid. nã quando interrogatur quid ſit homo, conueniẽter reſpondetur, quod animal, quod eſt genus.

Sed aduerte, quòd hæc ratio ſumitur a ſigno. ſed ex natura rei ideo genus prædicatur in quid, quia habet modum ſubſtantiæ, & quidditatis, ſicut & differentia, & propriũ habent modum qualitatis, ideo non inquid, ſed in quale prædican-

dicantur, vt dicemus loco ſuo. Cōſtat igitur quomodo definitio pmiſſa de gñre, verificatur quo ad ſingulas particulas.

Rurſus ſic definitur. Genus eſt cui ſupponitur ſpecies, id eſt genus eſt illud ſiue illa natura cōmunis modo ſupra expoſito, cui ſupponitur ſpecies.

Pro cuius notitiã aduerte, ꝙ genus dupliciter cōſiderari poteſt. Primo, vt eſt natura cōmunis pdicabile de multis & ab eis participabilis, quæ differunt ſpecie, & ſic data eſt premiſſa definitio. Secundo, vt reſpicit ſpeciem ſibi inferiorem. Nam genus & ſpecies ſunt relatiua, vt dicemus infra, eſt.n. genus ſpeciei genus, & ſpecies generis ſpecies, & ſic de eo datur hæc ſecunda definitio. ſ. Genus eſt cui ſupponitur ſpecies, quæ ſic habet intelligi. Genus eſt cui directe & immediate & tanq̃ ſub ſuperiori ſupponitur ſpecies. Primo dicitur directe ad differentiã differentiarũ diuidentium genus, quæ nō directe, ſed lateraliter reſpiciũt genus, vt tibi manifeſtabitur in arbore porphyriana, quã ſ. Porphyrius adinuenit & ordinauit. Secũdo dicitur immediate, ad differentiam indiuiduorum, quæ ſupponuntur generi, ſed mediante ſpecie, vt ſortes ſubijcitur animali, ſed mediante ſpecie hominis & hic aſinus ſubijcitur animali, ſed mediante ſpecie aſini. Tertio dicitur, & tanquam ſuperiori, ad differentiam indiuidui vagi, cui ſupponitur indiuiduũ ſignatum, non tanquam inferius ſub ſuperiori formaliter & eſſentialiter, ſed tanquam ſingulare certum ſub ſingulari incerto & interminato. in hoc enim diſtinguuntur indiuiduum ſignatum, & indiuiduum vagum, vt tibi declarabitur infra, indiuiduum autem ſignatum eſt quod ſignatur nomine proprio, aut pronomine demonſtratiuo, vt ſortes & hic homo & hoc facit propoſitionem ſingularem. Indiuiduum autem vagum, ſignatur nomine ſpecifico, ſiue communi cum ſigno particulari: vt quidam, vel aliquis homo. Patet igitur, quomodo ſecunda definitio data de genere eſt vera. Hæc de definitione generis tam pr mi, quàm ſecunda dicta ſint.

Quantum ad tertium, ſcilicet quomodo diuidatur genus apud Logicum, & de mente Porphyrij.

Aduerte, quod diuiditur in genus generaliſſimum & in genus

genus ſubalternum, nam cum non ſit proceſſus in infinitū aſcendendo in quolibet prædicamēto in generibus, vt alias tibi manifeſtabitur, in 2. Metaph. & in j. Poſter. &c. eſt deuenire ad vnū primū, ꝙ prędicatur vniuoce de oī cōtēto ſub tali, vel tali ꝑdicamento, vt tibi declarabitur in tract. ſeq. & hoc erit genus generaliſsimū, vt ſubſtantia in prędicamento ſubſtātiæ, & quantitas in prędicamento quantitatis, & cū ſit deſcēſus a generaliſſimo ad ſpecie ſpecialiſſimā ꝑ lineā rectā & ꝑ multos gradus, vt tibi manifeſtabitur in arbore Porphyrij, inter media erūt genera ſubalterna, quæ prędicantur de pluribus differentibus ſpecie in eo quo, quid & ſubalternātur. i. ſupponūtur generi ſuperiori, vt corpus ſubſtantiæ, & corpus animatū ſub corpore, & animal ſub corpore animato. Videndū eſt igitur quid ſit genus generaliſſimū, deinde quid genus ſubalternum, poſtremo dicitur corollarium.

Tu igitur aduerte, ꝙ genus generaliſſimum ſic deſcribitur apud Logicum & Porphyrium. Genus generaliſſimū eſt illud ſuper quod nō eſt aliud genus ſuper veniens, & ſic intellige. Genus generaliſſimum eſt illud genus in ſingulo prędicamento, ꝙ ſupra ſe non habet aliud genus, & ſub ſe continet omnia alia genera illius prędicamenti, vt in prędicamento ſubſtantiæ, generaliſſimum eſt ſubſtantia, quæ licet ſupra ſe habeat ens & alia tranſcendentia, non tamen aliud genus, Tranſcendentia enim, vt dicemus, nō ſunt genera, & ſub ſe continent alia genera in eodem prædicamento. Nam ſub ſubſtantia eſt corpus & corpus animatum & animal. Hæc igitur ſit prima definitio generi generaliſſimi, ex qua ſequitur ſecunda, quæ eſt hæc. Genus generaliſſimū eſt illud, qđ cum ſit genus, non poteſt eſſe ſpecies pro cuius notitia aduerte, ꝙ genus generaliſſimū nō reſpicit ſuperius genus, cum non habeat genus ſupra ſe, reſpicit aūt inferiora, quæ diuiditur, vt ſubſtantia diuiditur in ſubſtantiam corpoream, & incorpoream. Omne aūt quod poteſt eſſe ſpecies, reſpicit aliquod ſuperius, vt genus, reſpectu dicitur cuius ſpecies, vnde ſubſtantiæ corporea, ſiue corpus eſt ſpēs, ſubſtātiæ. Cum igitur generaliſſimū non habeat genus ſupra, ita eſt genus ꝙ non poteſt eſſe ſpecies, ſpecies enim eſt ali-

cuius generis in aliquo determinato prædicamento ſpecies & ſic patet ꝙ prima definitio eſt cauſa ſecundæ,qđ quidem generaliſſimum diuiditurin decem capita,decem prædicamentorum, vt tibi manifeſtabitur in tract.ſeq. Sunt aut hæc decem capita.ſubſtantia,quantitas,ad aliquid.i.relatio,qualitas,actio,& paſſio,vbi,quando,ſitus, & habitus.de quibus pro nunc nihil dicimus,dicemus autem in tract.ſequenti.

Genus aũt ſubalternum eſt illud, ꝙ cũ ſit genus, põt eſſe ſpecies, nam eſt mediũ intergeneraliſſimũ & ſpecialiſſimũ, vt animal eſt mediũ inter ſubſtantiam,& hominem , & non ſolũ inter ſubſtantiam,ſed inter corpus & hominem,& corpus animatũ & hominẽ, ex conſequenti reſpicit ſuperius & inferius, vt reſpicit ſuperius, eſt eius ſpecies, quoniam eſt eius pars ſubiectiua , vt animal eſt pars ſubiectiua corporis animati,vt reſpicit inferius,eſt eius genus,quoniã eſt magis cõe vniuocũ, & ſic aĩal,ꝙ eſt ſpecies reſpectu corporis animati,eſt genus reſpectu hoĩs & aſini & leonis,ideo ſubalternũ dicitur.i. alternatim poſitũ ſecundum ſub reſpectu ſuperioris , & ſecundum ſupra , reſpectu inferioris,& ſecundum ſub, eſt ſpecies, & ſecundũ ſupra, eſt genus. Conſtat igitur quid ſit genus generaliſſimum,& genus ſubalternum.

Ex his corollarium ſequitur,ꝙ nec ens, nec alia tranſcẽdentia,vt vnũ,verum,bonum,aliquid,& res licet ſint ſuperiores,& prædicentur de generaliſſimis,tamen non ſunt genera,quoniam ad hoc ꝙ aliquid ſit genus,oportet,vt dicat determinatam naturam, & non verificetur de omni natura, nec contineat omnem naturam.Sed ens & alia tranſcendentia non dicunt determinatam naturã, immo continent omnem & verificantur de omni natura,non enim tantum ſubſtantia eſt ens,vnum,verum,bonum, &c. ſed & quantitas & ad aliquid & qualitas,& omne contentum in quolibet prędicamento eſt ens,vnum,verum,&c. Nõ ergo ſunt genera.

Et aduerte,ꝙ Porphyrius aliam rationẽ adducit,dicens, quòd decem generaliſſima non conueniunt in ente vniuocæ,ſed æquiuoce.Genus autem debet eſſe vniuocum,vt diximus ſupra.ergo ens & alia tranſcendentia non ſunt genera . In 3. autem Metaphyſicæ Ariſt. aliam rationem adducit,

cit. quia, ſcilicet omne genus diuiditur per differentias formales, quæ ſunt extra conceptum generis. ſed nihil eſt extra conceptum entis, quoniam prædicatur de omnibus, ergo nec ens, nec alia tranſcendentia ſunt genera. Verum, quia huiuſmodi rõnes potius ſunt metaphyſicales, q̃ logicæ, iõ ſuſtine, & pro nũc fidẽ habeas ſic eſſe. Hæc de primo prædicabili dicta ſint, & hic terminatur ſecundum caput.

De Specie. *Cap.* III.

IN tertio cap. agendum eſt de ſpecie, cuius cõſideratio rationabiliter ſubſequitur cõſiderationem de genere, quoniam ſunt relatiua, eſt enim genus ſpeciei genus, & ſpecies generis ſpecies relatiua autem per ſe inuicem cognoſcuntur, ſicut per ſe inuicem definiuntur. De ſpecie igitur tria videnda ſunt.

Primo, quot modis ſumitur, vt ſciamus modum, in quo conſideratur a Logico.

Secundo quid ſit ſecundùm Logicum.

Tertio, quomodo diuiditur apud Logicum.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ſpecies in varijs ſcientijs diuerſimode ſumitur, apud Grammaticum ſumitur pro originali diſpoſitione dictionis, prout originatur a priori dictione vel non originatur. Nam ſi non appellatur dictio primitiuæ ſpeciei, vt cœlum; ſi ſic, appellatur dictio deriuatiuæ ſpeciei, vt cœleſte. Apud Rhetores, & Poetas ſumitur pro aſpectu, & diſpoſitione, quã oſtendit homo in acie, prout eſt triſtis, aut lętus, aut amicus, aut inimicus. Apud Phyſicũ ſumitur pro rei ſimilitudine, & in lib. 2. de anima ſumitur ꝑ ſimilitudine, qua res ſenſibilis ſenſu apprehenditur, & dicitur ſpecies ſenſata, quæ imprimitur in ſenſu, ſicut imago in ſpeculo. Idem fit in intellectu, & dicitur ſpecies intelligibilis, de qua pertractatur in 3. de anima, vbi inquit Ariſto. quòd lapis non eſt in anima, ſed ſpecies lapidis, Apud Metaphyſicum ſumitur pro forma exemplari, quæ apud Græcum dicitur Idea, iuxta quem ſenſum, Plato naturas ſpecificas appellauit Ideas, de quibus ſatis diſputatur in lib. 7.

Metaph. Apud cõmuniter loquentes ſumitur pro particularitate, & id frequentatum eſt apud iuriſtas. nam dicentes, aliquid in ſpecie, intendunt in particulari. Sumitur & pro pulchritudine. Vnde famoſum eſt illud, Species Priami digna eſt imperio, & illud, ſpecioſus forma prę filijs hominũ. Sumitur vulgariſſimè pro aromate. Sed nullus horum modorum conſideratur à Logico, nec illi deſeruit, præter modum, quo ſumitur pro pulchritudine, cuius & meminit Porphyrius in principio capitis de ſpecie dicens. [Species autẽ dicitur vniuſcuiuſq; forma, ſm quã dictũ eſt,] Priami quidẽ ſpecies digna eſt imperio. A logico aũt ſumitur ſpecies pro natura communicabili pluribus indiuiduis, quę ſub determinato & certo genere ponitur, vt homo ſub animali, albedo ſub colore, dulcedo ſub ſapore, & relictis oibus alijs modis, de hoc vltimo hic intendimus, qui aliqualiter aſſimilatur ſpeciei ſũptæ pro pulchritudine. Nam ſicut pulchritudo perficit iuuẽtutẽ, vt dicit Ariſt. in x. Ethic. ſic ſpecies actuat, & perficit genus. Vnde cõparatur ad ipſum, vt forma ad materiã, ſicut tibi manifeſtabitur in philoſophia, ꝓ nũc ſuſtine.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ de ſpecie apud Logicũ duplex definitio formatur. Prima conuenit ſoli ſpecialiſſimæ. Secunda aũt conuenit cõiter ſpeciei ſubalternæ & ſpecialiſſimæ, quomodo autem differant dicemus infra.

Prima igitur eſt hæc, Species eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero tantum, & in quid.

Primo dicitur, quæ, ideſt illa natura communicabilis, ad differentiam naturæ indiuiduæ & in ſingularis, quæ nõ ſpecies, ſed ſuppoſitum dicitur.

Secundo dicitur, quæ prædicatur, aduerte, ſicut diximus in definitione generis, intelligendum eſt non actu, ſed aptitudine, vt ſic exponatur, quæ prædicatur, id eſt apta quantũ ſic ex ſe prædicari de pluribus. nam ſtat, ꝙ ſub natura communicabili pluribus ſit tantum vnum indiuiduum, & tamen ſit ſpecies, vt licet creatione hominis fieret tantum Adam, adhuc homo eſt ſpẽs, quia natura humana ex ſe eſt apta cõmunicari pluribus. Idem intellige de ſole & alijs erraticis aſtris, quæ omnia differunt ſpecie, licet ſub ſe de facto non

ha-

habeant niſi vnum indiuiduum. Sed cauſa huius manifeſtabitur tibi in libro de Cœlo.

Tertio dicitur, de pluribus differentibus numero tantũ, per quod diſtinguitur ſpecies ſpecialiſſima a genere, ꝙ prędicatur de pluribus differentibus ſpecie, & etiam de differentibus numero, ſed mediate. hæc enim eſt vera, homo eſt animal, & hæc eſt vera, Plato eſt animal.

Quarto dicitur, & in quid, vt diſtinguatur à differẽtia & proprio & accidente, quæ prędicantur in quale & non in quid. Nam ſi interrogaris quid ſit ſortes. Reſpondẽs, quòd eſt homo, ergo ſpecies prædicatur in quid. Conſtat igitur quomodo prædicta definitio eſt vera.

Sed aduerte, ad hoc, quòd aliqua natura cõmunis ſit ſpecies, vltra conditiones poſitas & declaratas in definitione, requiritur quòd ſit natura integra & pfecta, & non ſit pars, propterea anima hominis non eſt ſpecies, ſed pars ſpeciei Apud Ariſ. quia anima nõ eſt homo, ſed pars eſſentialis hominis, nec aliqua pars corporis eſt ſpecies, ſed pars ſpeciei integralis, & tamẽ anima prædicatur in quid de hac, & illa, & illa anima, quæ differunt numero. Similiter manus & caput prædicãtur de hac & illa manu, & de hoc & illo capite, & tamen non ſunt ſpecies ratione dicta.

Secũda definitio eſt hæc, ſpecies eſt quæ ponitur ſub aſſignato genere, & de qua genus in eo, ꝙ q̃d eſt prædicatur.

Aduerte primo, quod hæc diffinitio differt à præcedẽti, eo quòd eſt communior, verificatur enim nõ ſolum de ſpecie ſpecialiſſima, ſicut præcedens, ſed & de ſubalterna. Nam animal ponitur ſub certo, & determinato genere, vt ſub corpore animato, reſpectu cuius animal eſt ſpecies ſubalterna, & ſic aſcendens vſque in generaliſſimum, vt tibi manifeſtabitur in arb. Porph.

Aduerte ſecundo, in hac definitione ſic ſubintelligendũ eſt, ſpecies eſt, q̃ ponitur ſub aſſignato genere directe, & immediate. vt per ly directe excludatur differentia, quę nõ directe ſecundum ordinem prædicamentalem in aſcendendo ponitur ſub genere, ſed a latere, vt patet in arb. Porph. & p ly immediate, excludatur indiuiduũ, quod nõ niſi median-

æ ſpecie ponitur ſub aſſignato genere. nam fortes non ponitur ſub animali, niſi mediante homine, neque hic triangulus ponitur ſub figura, niſi mediante triangulo.

Aduerte tertio, quòd licet ſecũda definitio generis, & ſecunda definitio ſpeciei videantur circulares, tamen nõ ſunt inutiles, quoniam licet abſoluta non debeant definiri circulariter, hoc non eſt inconueniens in relatiuis, eo quòd per ſe inuicem cognoſcuntur, ex conſequenti per ſe inuicem debent definiri. Genus autẽ, & ſpecies ſunt relatiua: quoniã vt inquit Porph. genus eſt alicuius ſpeciei genus, & ſpẽs eſt alicuius generis ſpecies. Quõ aũt ſecunda pars definitionis ſit vera, in qua dicitur, & de qua genus in eo, qđ qđ eſt pdicatur, cõſtat ex hoc, ꝙ genus de pluribus differentibus ſpecie pdicatur in quid, ergo de qualibet eius ſpecie, quæ ſub eo ponitur pdicatur in qđ, nã bene ſequitur, aĩal pdicatur de hoĩe, & aſino, & equo, & ſic de ſingulis in quid, ergo ꝙ de hoĩe in quid. Conſtat igitur qđ ſit ſpecies apud Logicum.

Quantum ad tertium, ſcilicet quomodo diuidatur ſpecies. Aduerte, quòd apud Logicũ, & ad mentem Porphyrij diuiditur ſufficiẽti diuiſione in ſpecialiſſimam, & ſubalternam, nec datur medium, nam ſicut omne genus, vt declaratum eſt ſupra, eſt generaliſſimum, aut ſubalternum, & ſic omnis ſpecies eſt ſpecialiſſima, aut ſubalterna.

De ſpecialiſſima dantur quatuor definitiones.

Prima iam dicta eſt, quæ fuit iſta, ſpecies eſt quę prædicatur de pluribus differentibus numero tantũ in eo, quòd qđ.

Secunda eſt hæc, ſpecies ſpecialiſſima eſt illa, quæ cum ſit ſpecies, non põt eſſe genus. Nam ſicut genus generaliſſimũ eſt illud, vt diximus ſupra, ꝙ cum ſit genus non põt eſſe ſpecies, quia ſub nullo ſuperiori genere cõtinetur, reſpectu cuius dicatur ſpecies, ſic ſpecies ſpecialiſſima eſt illa, quę cum ſit ſpecies, non poteſt eſſe genus, quia ſub ſe non continet aliqua inferiora reſpectu quorum dicatur genus.

Tertia eſt iſta, ſpecies ſpecialiſſima eſt in illa, ſub quæ nõ eſt inferior ſpecies, nam ſicut genus generaliſſimum eſt illud, ſicut diximus ſupra, quod non eſt aliud aduenìens genus, ſic ſpecies ſpecialiſſima eſt illa, ſub qua nõ eſt inferior

ſpe-

ſpecies. Et aduerte, quòd hæc tria eſt cauſa ſecunda, & ſe habet ad illam, vt antecedens ad conſequens. Nam bene ſequitur, ſpecies ſpecialiſſima eſt illa, ſub quę nō eſt inferior ſpecies, ergo ita eſt ſpecies, quæ non poteſt eſſe genus.

Quarta eſt iſta, ſpecies ſpecialiſſima eſt illa, quæ cum ſit tantū ſpecies, non diuiditur in ſpēs, ſed tamen indiuidua, & propter hoc differt à ſpecie ſubalterna, vt ſtatim apparebit.

De ſpecie autem ſubalterna, datur duplex diffinitio, quarum prima eſt ea, quę ꝑmiſſa eſt, ſcilicet ſpecies eſt, quæ ponitur ſub aſſignato genere. Hæc tamen definitio communis eſt ſpeciei ſubalternæ, & ſpeciei ſpecialiſſimę, vt ſupra docuimus, ſecunda vero, quæ ſoli ſubalternæ cōpetit eſt hæc, ſpecies ſubalterna eſt illa, quæ cū ſit ſpecies, non pōt eſſe genus, nam ſicut genus ſubalternum, vt ſupra docuimus, eſt illud, qđ cum ſit genus, ſ. reſpectu inferioris, eſt ſpecies reſpectu ſuperioris: v.g. corpus animatū comparatum ad aīal, vt ſuum inferius, eſt genus, comparatum aūt ad corpus, quod eſt ſuperius, eſt ſpecies, & ſic eſt de ſubalterna ſpecie, puta de animali, nam cōparatum inferioribus, puta vt eſt hō, aſinus, leo, &c. eſt genus, comparatum aūt ſuperiori. i. corpori animato, eſt ſpecies, quoniam minus commune eſt, quàm corpus animatum, vt videbis in arbore Porphyrij.

Sed dices, quomodo idem poteſt eſſe genus, & ſpecies, cum ſint oppoſita, ſicut magis cōmune, & minus cōmune.

Reſpondetur reſpectu eiuſdem eſt impoſſibile, quoniam vt obiectio probat, ſūt oppoſita, nec oppoſita poſſunt ſimul ineſſe eidem. Reſpectu autem diuerſorum nihil prohibet, & vt ſic non ſunt oppoſita.

Pro cuius notitia aduerte, quòd in prædicabilibus, de q. bus nunc loquimur, datur generaliſſimū & ſpecialiſſimum & media. generaliſſimum quidem non reſpicit, niſi inferiora, ſpecialiſſimum autem tantum ſuperiora, media vero reſpiciunt ſuperiora & inferiora. Hac de cauſa generaliſſimū ita eſt genus, quòd non ſpecies. Specialiſsimum ita eſt ſpecies, quòd non genus. Media vero, vt reſpiciunt ſuperiora, ſub quibus continentur, ſunt illorum ſpecies, vt autem reſpiciunt inferiora, quæ continet, ſunt illorum genera: v.g.

in

in ordinatione prædicamenti ſubſtantiæ datur vnum generaliſſimum, quod eſt ſubſtantia, nõ habens ſupra ſe, niſi ens & alia tranſcendentia, quę, vt ſupra docuimus, nõ ſunt genera, datur ſubſtantia corpus, ſub corpore, animatum corpus, ſub animato corpore animal, ſub animali homo, ſub homine Sortes & Plato, omnia intermedia inter ſubſtantiam, & hominẽ, vtpote ſpeciẽ ſpecialiſſimam, ſunt genera reſpectu ſuorum inferiorum, & ſpecies reſpectu ſuorum ſuperiorũ.

Sed dices. Quare ſpecies ſpecialiſſima non eſt ſpecies ſubalterna, cum ſub ſe contineat indiuiduum vagum, & indiuiduum ſignatum & licet indiuiduum ſignatum non prædicetur de pluribus ſed de vno ſolo, quoniã nominatur termino proprio ſiue diſcreto, vt Sortes & Plato, tamen indiuiduum vagum prædicatur de pluribus, ſicut ſpecies ſpecialiſſima, quoniam nominatur termino communi cũ ſigno particulari, vt quidam homo currit, ergo hic homo currit, vel hic homo currit & ſic de ſingulis.

Reſpondetur, ſpecies ſpecialiſſima ideo non eſt ſubalterna, quia non diuiditur in ſua indiuidua, ſiue vaga, ſiue ſignata, per differentias formales cõſtitutiuas indiuiduorum, ſed per materiam, vt tibi declarabitur in philoſophia. Sed pro nunc ſuſtine. Ad hoc autem, quòd ſit ſpecies ſubalterna, oportet, vt diuiduatur per differẽtias formales conſtitutiuas inferiorum, vt quia animal diuiditur per rationale, & irrationale, & rationale cõſtituit hominem, rationale vero brutum, ideo eſt ſpecies ſubalterna, quia vero homo nõ multiplicatur in ſuis indiuiduis per differentias formales, ſed per diuiſionem materiæ, ideo non eſt ſpecies ſubalterna, ſed ſpecialiſſima, quam Ariſtoteles vocat indiuiduam, ſiue indiuiſibilem, quia non eſt diuiſibilis in alias ſpecies, ſicut diuiditur ſubalterna. Vt autem omnia prędicta tibi pateant ad oculum, deſcripſi infra figuram quę vocatur arbor Porphyrij.

Arbor

Differentia magis propria eſt, qua vna res differt ab altera eſſentialiter, & quidditatiue, ita quod remoto quocũque accidente, ſiue proprio, ſiue cõi, ſiue inſeparabili, ſiue ſeparabili, adhuc differunt per aliqđ eſſentiale intrinſecum, vt hõ eſſentialiter ante quodcũque accidens differt ab aſino p rõnale, vnde rõnale eſt differentia magis propria, & hæc ſola continetur in arbore Porphyrij, eo qđ ſola diuidit genus eſſentialiter, & conſtituit ſpeciẽ, vt declarabitur infra, & de hac tantũ hic agendũ, eo qđ cõis, & propria non conſtituũt diſtinctũ prædicabile. Cõtinetur.n.cõis in quinto prædicabili, & ꝓpria quo ad accidẽs propriũ in quarto, & quo ad accidẽs cõe inſeparabile in quinto. Sed magis ꝓpria conſtituit tertiũ prædicabile, vt manifeſtabitur tibi in definitione eius.

Quantum ad ſecundum a ſuerte, ꝙ aliter definitur apud nominales, & aliter apud reales. Nominales definiũt ſic. Differentia magis propria eſt terminus vniuocus prædicabilis de pluribus in quale eſſentiale, vt rõnale, qđ prædicatur de Sorte & Plat. in eo ꝙ quale, quia ad interrogationẽ factam per qualis eſt Sortes, reſpõdetur quod eſt rationalis. Terminum vniuocum ſumunt in eo ſenſu, quem expoſuimus in diffinitione generis data per nominales. Dicunt prædicabile de pluribus, aliter non eſſet prædicabile proprie dictũ, vt patet, ex diffinitione prædicabilis proprie dicti, quã aſſignauimus in primo capitulo huius tractatus. Non dicũt de plurib. differentib. ſpecie, vel numero, ſed abſolute de pluribus, vt hæc definitio poſſit verificari de differentia generica, quę ꝑdicatur de pluribus differentib. ſpecie, vt ſenſitiuum de hoĩe & aſino, & equo & cætera, & de ſpecifica conuertibili cum ſpecie ſpecialiſſima, q̃ prædicatur de pluribus differentibus numero tantũ, vt rõnale de Sorte & Platone. Nã differẽtia magis propria abſtrahit à generica, & ſpecifica, & ideo põt vtrique applicari, & ſi applicatur genericæ, & prędicatur de pluribus differentibus ſpecie, ſi aũt applicatur ſpecificæ, ꝑdicatur de pluribus differẽtibus numero tantũ. Dicunt in quale, ad differentiã generis & ſpeciei, quæ prędicantur in quid. Dicunt in quale eſſentiale ad differentiam proprij, & accidẽtis, quæ prædicãtur in quale accidentale. Hæc diffinitio acceptatur

ceptatur

manca pag: 78

ceptatur a realibus præter primã particulã, quoniã apud eos & de mente Porph. vniuerſale & pdicabile, vt docuimus in c. de gñe, non ſunt termini ſiue cõceptus, ſed natura cõicabilis multis, vt ſtat ſub ſcđa intentione mõ quo ſupra expoſuimus. Tu igitur aduerte, ꝙ apud reales, dria magis propria, & de mẽte Porph. quintuplicitur diffinitur. Primo ſic, dria magis ꝓpria eſt qđ prædicatur de plurib. differẽtibus ſpẽ in eo qđ quale. ſ. eſſentiale, Primo dr, eſt qđ. i. eſt illud prædicabile, vel vniuerſale, qđ pdicatur &c. Scđo dr, de plurib. differẽtib. ſpẽ, & exẽplificat Porp. de rõnali, ſicut & Petr⁹ Hiſp. dicit. n. qđ rõnale pdicatur de hoĩe, & de dijs, quoniã ſumus rõnales nos & dij ſed illi immortales, nos aũt mortales, & ſic ſm ipſũ rõnale eſt differẽtia generica, & nõ ſpecifica. Sed hic eſt dubiũ, cũ Porph. & Petrus nõ aſſignẽt aliã diffinitionẽ de differentia, vt eſt qd pdicabile de plurib. videtur ptermiſiſſe verã & ſpecificã differẽtiã cõuertibilẽ cũ ſpecie ſpecialiſſima, conſtat. n. ꝙ cũ ſit cõuertibilis cũ ſpecie ſpecialiſſima, nõ pdicat, niſi de differẽtibus numero, ſicut & ipſa ſpecies, ergo Porph. & Petrus ſunt diminuti. Reſpõdetur, Petrus ſequitur Porphyriũ, eſt. n. eius breuiator, Porph. intẽdit diffinire differentiã, q̃ cognoſcimus, & nõ aliter. experimur aũt, & eſt ſnĩa Ariſt. qđ ꝓprias, & cõuertibiles, & eſſentiales differẽtias ſpecificas ignoramus & ideo Porphyrius nõ diffinit eã, ſed ſufficit qđ diffiniat eã, q̃ cognoſcimus, & cõi ſnĩa noĩamus differentiã, hæc aũt eſt generica, vt aĩatũ & ſẽſitiuũ, & rõnale ſm Porph. ex hoc ſequit, qđ ſi Porphyrius ſpecificã cognouiſſet eã vtique diffiniſſet p pdicari de pluribus differẽtibus numero in quale eſſentiale, ſicut diffiniuit ſpeciẽ ſpecialiſſimã per pdicari de pluribus differentibus numero in quid. Non ergo fuit diminutus, quia nõ cognouit ſpecificã, ergo excuſatur. Quod ſi qs tãti fuerit ingenij, vt eã cognoſcat recte, vtique diffiniet p pdicari de pluribus differẽtibus numero in quale,

Sed dices, ſi propria & ſpecifica differentia non eſt nota, ergo nulla erit vera & eſſentialis diffinitio.

Reſpondetur, Conceditur cõſequentia. Verum, quia per multas differentias circumloquimur vnam ſpecificam conuertibilem cũ diffinito, vel accipimus loco differentiæ pro-

prium

prium rei emanans à ſubſtantia, aut forma, aut materia rei, ideo dignatur dicere tales diffinitiones eſſe veras & eſsẽtiales. v.g. qa ſecundũ Porphyriũ rationale eſt cõmune dijs & homini, & mortale eſt cõe omni animali, licet vtrũq; ſit magis cõe q̃ hõ, tñ ſimul ſũpta cõuertũtur, & ideo ꝑ vtrunque ſimul ſumptũ circũloquimur differẽtiã ꝓpriã homini. diffiniẽtes.n. dicimus, ꝙ hõ eſt animal rõnale mortale, & tũc patet qđ licèt rõnale ꝑ ſe ſũptũ, ſimiliter & mortale, ꝑdicentur de pluribus, differẽtibus ſpẽ, tamen ſimul ſũpta in diffinitione cõuertuntur cũ hoĩe, & ꝑdicantur de pluribus differẽtibus numero tantũ, ſicut, & hõ. Solus.n. hõ eſt animal rõnale mortale. Tertio dr, in eo, ꝙ quale. ſ. eſſentiale, qđ qdẽ declaratur ſigno & rõne ſigno qdẽ, quoniã ad interrogatiõnẽ factã de hoĩe qualis ſit, reſpõdetur rationalis, mortalis factã de aſino, reſpõdetur rudibilis, &c. rõne aũt, quoniã, vt declarabitur in ꝑdicamẽto qualitatis differentia habet rõnẽ qualitatis, ergo ſicut qualitas eſt ꝑ quã quales dicimur, ſic per differentiã efficimur quales. Verũ, qa per propriũ & accidẽs cõe ſeparabile & ſeparabile dicimus quales, ideo ſubintelligitur in diffinitione differentiæ magis propriæ, in quale eſsẽtiale, quoniã ꝓpriũ & accñs qualificãt accidẽtaliter, differẽtia vero magis ꝓpria eſsẽtialiter. Cõſtat igitur, quõ verificatur prima diffinitio data de differẽtia magis ꝓpria. Secũda diffinitio eſt hæc. Differentia magis ꝓpria eſt illa, qua abundat ſpẽs à genere. Pro cuius notitia aduerte, ꝙ genus in ſui rationes, ſiue diffinitione nullã differentiã generis diuiſiuam actu includit. neq;.n. animal, vt animal eſt rationale, vel irrõnale. nã ſi aĩal in ſuí rõne differentias ſuas diuiſiuas actu cõtineret, in quocunq; inueniretur, de eodẽ ꝑdicarẽtur ſicut & genus, puta ſi animal de ſui rõne eſſet rõnale, cum aſinus ſit aĩal, eſſet aĩal rõnale, ſi aũt irrationale, cũ hõ ſit aĩal, eſſet animal irrationale. Cõſtat ergo, ꝙ genus nullã ſuã differentiã diuiſiuã eiuſdẽ includit actu. Sed ſpẽs includit genus actu, cui ſubijcitur actu, & vltra genus includit alteram differentiarũ diuiſiuarũ generis, quoniã ꝑ ipsã cõſtituitur, & ꝑ ipsã diſtinguitur actu a quálibet alia ſpecie. v.g. hõ includit animal actu, & includit rõnale actu, eo quod per rõnale

con-

conſtituitur & diuiditur à quacunque alia animalis ſpecie.

Cum ergo dicitur . Differentia eſt qua abundat ſpecies à genere,ſic intellige,Differētia eſt, quā in ſui ratione ſpecies ſupra genus actu includit,q̄ nó includit genus,& in hoc ſenſu dicitur, ꝙ ſpecies abundat differentia à genere,eo ꝙ genus ab vtraque differētia ſui diuiſiua abſtrahit, quas ſpecies oppoſitæ includunt, vt hō includit rationale , brutum verò irrationale.Præterea,Dicitur differentia,qua abūdat ſpecies à genere,quoniā oīa,quę ſunt de diffinitione generis , ſunt etiā de diffinitione ſpeciei. Sed ſpecies vltra oia illa ſuperaddit propriā differentiā.v.g. Animal ſic diffinitur, Animal eſt ſubſtātia corporea,animata, ſenſitiua . Hæc oīa ſunt etiā de diffinitione hoīs,ſed ſuperaddit rationale mortale . Nā hō eſt ſubſtantia corporea,animata, ſenſitiua , rōnalis mortalis ꝑp ea dicitur,ꝙ differentia eſt,qua abūdat ſpecies à genere.

Tertia diffinitio eſt iſta . Differētia magis ꝓpria eſt illa q̄ apta nata eſt diuidere genus,& ea,q̄ ſub genere poſita ſunt.

Pro cuius notitia aduertæ , ꝙ duo ſunt actus differentiæ.

Primus eſt,diuidere genus nam vt probatur in x Metaph. quodlibet genus diuidere duabus primis differentijs contrarijs,vt ſubſtantia per corpoream,& in corpoream,& quantitas per continuam & diſcretā , & linea per rectam & obliquā,& hoc tibi patet in arbore Porphyrij ſupra poſita.Secūdus actus eſt, ꝙ differentia ſimul cū genere cōſtituit ſpeciē ſiue ſubalternā ſiue ſpecialiſſimā , exemplū primi,corporeū adiunctum ſubſtantiæ conſtituit corpus, & incorporeū adiūctum ſubſtantiæ conſtituit ſubſtātiā ſeparatam, quā dicimus intelligentiam,& in diuina lege dicimus angelum. exemplū ſecundi,congregatiuum adiunctū colori conſtituit nigredinem,eſt enim nigredo color congregatiuus viſus. Diſgregatiuum autem adiunctū colori,conſtituit albedinem eſt enim albedo color diſgregatiuus viſus. ex his ergo conſtat,quod differentiæ contrariæ diuidentes genus , conſtituunt ſpecies oppoſitas contentas ſub genere diuiſo , q̄ licet conueniāt in genere,tamē diuidūtur ſiue diſtinguūtur ab inuicē ꝑ differētijs,quæ diuiſerunt genus,& ſimul cū genere conſtituerunt ipſas ſpecies.Ideo bene dicitur,ꝙ differentia magis ꝓpria eſt

illa,q́ eſt apta diuidere genus,& ea,q́ ſub genere poſita sũt.

Quarta diffinitio eſt hæc. Differẽtia magis propria eſt illa,qua differunt a ſe ſingula.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ ſicut apud Phyſicum entia naturalia conueniunt in materia, & differunt a ſeinuicem ſuis proprijs formis, vt omnia metalla conueniunt in aqua. Nam in eis prædominatur aqua,aliter non liquefierent,ſed differunt proprijs formis,alia eſt enim forma auri,alia argẽti &c.ſic & apud logicum ſingulæ ſpecies contentæ ſub vno genere conueniunt in genere, quod ſe habet vt materia, & differunt à ſeinuicẽ ſuis proprijs differentijs, quæ emanant a proprijs formis,vt rationale,ab anima intellectiua.Conſtat ergo quomodo differentia eſt,qua differũt à ſe ſingula.

Quinta diffinitio talis eſt. Differentia magis propria eſt, quæ conducit ad eſſe rei,& eius quod eſt eſſe rei pars eſt.

Pro cuius notitia aduerte,quod differẽtia in duobus aſſimilatur formæ rei. Nam ſicut apud Phyſicum forma dat eſſe compoſito etiam in artificiatis, vt forma gladij dat eſſe gladio(neque,enim ferrum,eſt actu gladius,antequam recipiat formam gladij)ſic apud Logicum differentia,quę ſumitur a forma,dat eſſe ſpeciei.Nam ex eo,quòd homo eſt rationalis, habet eſſe hominis, & non ex eo,quòd eſt animal.

Non ex eo ꝙ eſt animal, non habet eſſe niſi animalis, in quo nõ differt ab alijs ſpeciebus contentis ſub animali.Similiter forma apud Phyſicũ eſt pars eſſentialis rei cõpoſitæ, & ſpectat ad q̃dditatẽ eius,ſic apud Logicũ differentia eſt pars eſſentialis ſpẽi.Sicut.n.homo,vt cõpoſitũ naturale, cõponitur ex materia & forma,puta ex corpore & aĩa:ſic homo,vt ſpẽs,cõponitur ex genere & differẽtia,puta ex animali & rõnali.Hæc tamẽ cõpoſitio differt ab illa,quoniã apud Phyſicũ illa eſt realis,diſtinguũtur.n.realiter materia & forma,vt potẽtia & actus,apud Logicũ aũt eſt cõpoſitio generis & differentiæ ſecundum rationem, quoniam genus & differentia non realiter differunt. Sed pro nunc ſuſtine, quoniam iſta nõ reſoluuntur vltimate,niſi apud Metaphyſicũ, vt docuimus in q.noſtris metaphyſ. Conſtat igitur,quomodo differentia conducit ad eſſe rei,& eſt pars eius,vt diſtinguitur à

proprio & accidēte, quę & ſi dāt aliquo modo eſſe rei, nō tamē eſſentialiter, nec sūt eſſentialis pars rei, neq; ſm rē, neq; ſm rōnē, quoniā nō ingrediūtur definitionē. Differētia autē ingreditur & cōplet, vt alias tibi manifeſtabitur. Cōſtāt igitur tibi oēs definitiones, q̄ dari cōſueuerūt apud Logicū de differentia magis ꝓpria, in q̄bus oēs conueniunt tam differentiæ genericę, q̄ ſpecificę præter primā, quę, vt ſonat, nō conuenit niſi genericæ, licet aliqui dicant, ꝙ conuenit etiā vltimæ ſpecificæ, nō repugnanter. i. quia non repugnat differentiæ, vt differentia, eſt prædicari de pluribus differētibus ſpeciei aliter repugnaret oī differentiæ, ſicut non repugnat cœlo, vt corpus eſt, diuidi in partes, verū hæc opinio quātū valeat, pro nūc relinquatur, ne cōfundatur nouitius, & ſtandū eſt in expoſitione, quā ſupra poſuimus in ſolutione obiectionis factæ contra primā definitionem datā de differentia.

Quantūm ad tertiam aduerte, ꝙ ad mentem Porphyrij, differentia quintupliciter diuiditur. Prima diuiſio eſt hæc, Differētiarū q̄dā facit alterū, quędā facit aliud. Illa facit alterū, q̄ facit differre habētē, à nō habēte accidētaliter, vt accidēs ꝓpriū, & accñs cōe ſiue ſeparabile, ſiue nō, quoniā neutrū eſt de eſſentia rei differētis, & id. ſ. facere alterū, cōpetit differētię cōiter & ꝓpriè acceptæ, licèt magis cōueniat differētię cōiter acceptæ, q̄ proprie. Nā proprie accepta, & ſi nō ſecūdū ſe, tamē in quātū propriū accñs fluit à principijs ſpeciei, videtur participare actū differētię magis proprie, quæ facit aliud, quoniā licèt hō differat eſſentialiter ab aſino per rationalè primo, tamē ſecūdatio differt eſſentialiter per riſibile. Nā bene ſequitur, homo eſt riſibilis, ergo diſtinguitur eſſentialiter & ſpecificè ab aſino, quod non eſt verū de differētia cōi. Non. n. ſequitur. Homo eſt albus, ergo differt eſſentialiter à coruo, vt patet. Illa autem facit aliud, quę facit differre habentem à non habente eſſentialiter, vt differentia magis propria, quæ eſt de eſſentia rei differētis, vt ſenſitiuū in animali. & rationale in homine. Nam bene ſequitur, Animal eſt ſenſitiuum, ergo differt eſſentialiter à planta, homo eſt rationalis, ergo differt eſſentialiter ab aſino.

Secunda eſt. Differētiarum quędam eſt ſeparabilis ab eo

qui

qui ineſt, vt differentia communiter accepta, quæ fit per accidens commune. Quædam inſeparabilis, quę, ſcilicet fit per accidens proprium, & eſt differentia proprie dicta, vel per differentiam eſſentialem, quæ dicitur differentia magis propria. Nam & proprietas rei, vt riſibile, & differentia eſſentialis, vt rationale, ſunt inſeparabiles à re, cui inſunt, quoniam alterum fluit ab eſſentia, alterum eſt de eſſentia rei.

Tertia eſt. Differentiarum inſeparabilium, quædam ſunt per ſe, quædam per accidens.

Aduerte, ꝙ apud Porph. differentiæ per ſe ſunt illæ, quæ ingrediuntur diffinitioné, & iſtæ ſunt magis propriæ, vt ſenſitiuum, quod ingreditur diffinitionem animalis, & rationale, quod ingreditur diffinitionem hominis. Differentiæ autem per accidens ſunt illæ, quę licet prædicentur ꝑ ſe de ſubiecto, vt riſibile de hoīe, tamē non ingrediuntur diffinitioné rei, niſi ſumātur loco differētiæ eſſentialis, ſicut ſolemus diffinire aſinū ꝑ rudibile, & equū per innibile, & canē ꝑ latrabile, eo ꝙ proprias & eſſentiales ignoramus differentias. Igitur inter differentias per accñs in ſenſu dicto, numeramus accidentia propria, de quibus loquemur in cap. ſeq.

Quarta eſt. Differētiarū quędā ſuſcipiūt magis & minus, quędā nō. Quę ſuſcipiūt magis & minus ſunt differētię cōiter dictæ, quæ fiūt per qualitates cōes, & præcipue in tertia ſpecie qualitatis, vt ſunt colores & ſapores & odores, & tāgibiles qualitates. Nam de Socrate verū eſt dicere, ꝙ differt à Plat. in albedine, quoniā & ſi vterq; ſit albus, tamē magis albus eſt Socr. vel minus q̄ Plat. Quę aūt nō ſuſpiciunt magis & minus ſunt differētiæ propriæ & magis propriæ. nō. n. dicitur vnus homo magis riſibilis, aut magis rationalis q̄ alius. Quid autē ſit recipere magis & minus, declarabitur tibi in tract. ſequēti, cū loquemus de proprietatibus prædicamenti ſubſtantiæ, pro nunc ſuſtine, ne idem inutiliter repetamus.

Quinta eſt, differētiarū qdā eſt diuiſiua, qdā conſtitutiua.

Pro notitia huius quintæ diuiſionis aduerte primo, ꝙ nō datur niſi de differentia magis propria, quoniam illa tantū diuidit genus eſſentialiter, & conſtituit ſpeciem, vt patet ex definitionibus ſupra poſitis.

Aduerte ſecũdò, ꝙ mẽbra huius diuiſionis nõ oportet eſſe diſtincta realiter, ſed ſufficit ꝙ ſint diſtincta ſm̃ rationẽ, nam eadẽ differentia eſt diuiſiua & conſtitutiua, ſed reſpectu diuerſorũ, quoniã diuidit genus & conſtituit ſpẽ, vt aũt diuidit, dicitur diuiſiua. ſ. gñis, vt vero cõſtituit, dicitur cõſtitutiua. ſ. ſpeciei, & ſic diſtinguitur rõne à ſeipſa, vt diuidit, & cõſtituit, v. g. Rationale & ſuũ oppoſitũ diuidũt animal, vt patet in Arbore Porphyrij. quoniã aĩalium aliud rationale, aliud irrationale, & vtrunq; iſtorum ſimul cũ genere cõſtituit ſpeciem, nam rationale additũ animali conſtituit hominem, Irrationale additum animali conſtituit brutum.

Aduerte tertio, ꝙ differẽtiæ magis ꝓpriæ tres ſunt actus. Primus eſt, diuidere genus, & ab hoc dicitur diuiſiua. Secũdus eſt, cõſtituere ſpeciem, ſiue ſubalternam, ſiue ſpecialiſſimã, vt ſenſitiuum conſtituit animal. Rationale cõſtituit hominẽ, & ab hoc dicitur cõſtitutiua. Tertio, facit differe ab inuicẽ ea, quæ cõſtituit, vt ꝑ rationale differt hõ à bruto, & ab hoc dicitur differentia. Nam quæ differunt, dñ̃a differũt.

Aduerte quarto, ꝙ ex eo ꝙ differẽtia ſimul cũ genere cõſtituit ſpeciem, ſequitur corollariè, ꝙ ſola ſpecies diffinitur. Nam vera diffinitio conſtat ex gñe & differẽtia eſſentiali. Hæc aũt duo cõſtituunt ſpeciem, ergo ſola ſpecies diffinitur. Vnde, quæcunq; diffiniuntur & non ſunt ſpecies, aut ſubalterna aut ſpecialiſſima, qualia ſunt decem generaliſſima ſex tranſcendentia, oĩa indiuidua cuiuſcunq; prædicamẽti nõ vere & ꝓprie diffiniuntur, ſed deſcribũtur. Quõ aũt differãt vera diffinitio & deſcriptio, manifeſtabit tibi in tract. de ſyllogiſmo topico. Bene ergo dixit Boetius, ꝙ ſola ſpecies diffinitur. Conſtat ergo tibi diuiſiones datæ de differentia ſimul cum definitionibus ſuis, eo modo ſiue illis modis, quibus poteſt notificari. Hæc de præſenti cap. dicta ſint.

De proprio. *Cap. V.*

IN quinto cap. agendum eſt de quarto prædicabili, quod dicitur proprium. Cuius conſideratio ordinate ſequitur conſiderationem generis & ſpeciei & differentiæ. ea nanquẽ prædicantur eſſentialiter, propriũ vero prædicatur accidentaliter, ſed eſſentialiter præcedit accidentale, ergo poſt

conſi-

conſiderationem illorum trium ordo doctrinæ requirit, vt tractemus de proprio. Quare aũt prius de proprio quàm de accidente, cum vtrunq; ſit accidentale, dicemus in cap. ſeq. De proprio autem tria videnda ſunt.

Primo, quot modis ſumitur.

Secũdo, quid ſit ꝓprium, ꝗ ponitur quartũ prædicabile.

Tertio, ſi ſolus vltimus modus, quo dicitur proprium, eſt vnum ex quinque prædicabilibus.

Quantum ad primum aduerte, quòd ad mentem Porphyrij, & in doctrina peripatetica, quatuor ſunt modi, q̃bus dicitur proprium. Primo illud dicitur propriũ, qđ cõpetit ſoli vni ſpeciei, ſed nõ oĩ indiuiduo illius ſpeciei, immo reperitur in minori parte, vt eſſe Logicũ, ſiue Grãmaticum, eſſe Medicũ, eſſe moralis & honeſtæ vitæ, cõpetit ſoli homini, quoniã ſolus hõ inter oĩa aĩalia viget parte intellectiua, hęc aũt inſunt ei ꝑ intellectũ & voluntatem, q̃ ad partẽ intellectiuã ſpectant. Sed eſſe Logicum ſiue Medicum eſt propriũ primo modo, dummodo importent eſſe actu Logicum, ſiue Medicũ, ſi enim importarent ſolã aptitudinẽ, non eſſet propriũ primo modo ſed quarto modo, ſicut & riſibile in hoĩe, nã licèt ſoli hoĩes & pauci ſint actu Logici ſiue Medici, oẽs tamẽ & ſoli ſunt apti eſſe logici, &c. aliter illud principium Ariſt. in j. ſuę Metaph. eſſet falſum, Omnes hoĩes natura ſcire deſiderant. Deſideriũ autem ſciẽdi ſupponit aptitudinem naturalem ad ſcientiam, aliter vanum eſſet deſiderium.

Et aduerte, quod eſt ſimile de ridente & riſibili, nam eſſe actu ridente conuenit ſoli homini, ſed non omni hoĩ, quoniã nõ omnes actu rident. ſunt enim eadem hora aliqui flentes, aliqui ridẽtes, eſſe ergo ridentem, eſt proprium homini primo modo, eſſe verò aptum ad ridendum, conuenit ſoli & omni homini & ſemper, ergo eſt proprium hominis quarto modo, vt declarabitur. Secundo, illud eſt proprium, quod omni indiuiduo alicuius ſpeciei & ſemper conuenit remoto impedimento, & caſu, ſed non ſoli ſpeciei ſic eſſe bipedem eſt proprium hominis ſecundo modo, nam eſſe bipedem & gradi duobus pedibus conuenit omni homini, qui ſit verus homo, ſed non ſoli homini, conuenit, enim multis

animalibus & præcipue volatilibus. Dixi, remoto, impedimēto, vt ſecludátur homines, qui ex infirmitate aut abſciſione nō ſunt bipedes. Dixi & caſu, ꝑꝑ monſtra, quorũ aliqua, aut nullius, aut vnius, aut pluriũ q̄ duorũ sũt pedũ, de quibus iã locuti ſumus in ij. Phyſ. Dixi verus hō, vt excludã quędã animalia habētia effigiē humanã, vt dicitur, ꝙ in India inueniũtur homines, qui tantũ vnũ habent pedem, & vnum oculum in fronte, qui gradiuntur ſaltando. Iſti non ſunt magis homines quàm ſimia, ideo de eis non eſt hic ſermo.

Sed aduerte, quòd quando dicitur illud eſt proprium ſecundo modo, quod omni, ſed non ſoli conuenit, exponēdũ eſt ly conuenit, pro accipit, aliter eſſe animal eſſet propriũ ſecũdo modo. Cōuenit.n. omni homini, ſed nō ſoli, vt patet, licet aũt cōueniat omni homini, ſed nō ſoli, nō tamē accidit homini, ſed eſt de eſſentia eius, quoniã prędicatur de eo in quid. Tertio, illud eſt propriũ, quod cōuenit ſoli vni ſpeciei, & omni eius indiuiduo, ſed non omni tempore, imò ſolũ in tali tēpore, puta eſſe canũ, vel caneſcere conuenit ſoli & omni homini, ſed nō niſi in ſenectute, loquēdo de caneſcere naturaliter, ideſt ſecũdùm ordinē naturæ, & propriē. Dico ſecũdùm ordinē naturę, quoniã accidit ex alijs cauſis hominē caneſcere ante ſenectutē, & pręcipue ex longa & intēſa animi triſtitia, propterea inquit Boetius in j. de Conſolat. Metro primo, Intempeſtiui funduntur tempore cani. ſ. capilli, aut propter malam & intemperatam complexionem, qualis eſt phlegmatica & malenconica. Vtraque nanq; eſt frigida, & canicies ex frigiditate prouenit. Nam, ideo non caneſcit homo in iuuentute; quia calor naturalis ſuperabundat temperans frigidum, in ſenectute aũt ex defectu caloris ſuperabundat frigidum & humidũ ſuperfluũ, ideo in ſenectute caneſcit homo, & inter alias cōplexiones ſanguinea tardius caneſcit, poſt ipſam colericam, ꝑꝑ caloris abundantiam temperantis frigidum & conſumentis humidũ indigeſtum, ſiue ſuperfluũ. Dico ꝑprie, quoniã licèt aliqua animalia, vt lupos & canis videantur mutare pilos ſuos naturales in albos, non tamen proprie caneſcunt; ſed potius griſceſcunt. Nam cauſa propria caniciei eſt ſuperabundans frigiditas cerebri,

rebri,

rebri, quæ ineſt homini ſuper omnia animalia, & ideo male odorat hõ, vt dicitur in 2. de aĩa. ꝙ autẽ aliqua bruta mutẽt pilos in albos, nõ eſt ex ſuꝑabuudãti & indigeſta frigiditate cerebri cuius ſignũ eſt, ꝙ vſq; in finem vitæ ſubtiliſſime odorant, ſed eſt ex indigeſtis frigidis humoribus reſperſis ꝑ totũ corpus, & præcipue quãdo brutũ eſt vorax, ſicut lupus & canis. Quarto illud eſt ꝓpriũ, qđ conuenit ſoli vni ſpeciei, & oĩ eius indiuiduo & ſemꝑ. i. pro oĩ tpe & neceſſario, vt eſſe riſibile eſt ꝓpriũ hoĩs hoc quarto mõ. Nam hõ cũ ſit rõnalis ſemꝑ eſt aptus natus ridere, licet nõ ſemꝑ actu rideat.

Et aduerte, quod ly conuenit exponendum eſt pro accidit, aliter rõnale eſſet propriũ quarto modo, qm̃ ſoli & omni homini & ſemper & neceſſarię, cum ſit gradus eius diſtinctiuus à bruto, pro tanto aũt non eſt proprium, ſed dfia, vt docuimus ſupra, quoniam eſt de eſſentia & de diffinitione hoĩs, ꝓprio aũt quarto modo id non cõpetit, cum ſit accñs fluens à formari rei, aut materia, a forma ꝗdem, vt riſibile & diſciplinabile ab anima humana; a materia autem vt corruptibile à cõpoſitione contrariorum elementorum. Conſtat igitur quot ſint modi, quibus conſuetum eſt ſumi propriũ. Nunc autem relictis alijs, immorandum eſt circa quartum, quoniã ſolus iſte eſt quartum prædicabile, vt declarabimus.

Quantum igitur ad ſecundum manifeſtandum eſt, quid ſit in via peripatetica.

Tu igitur aduerte, quod nominales ſic definiunt, propriũ quarto modo eſt terminus vniuocus prædicabilis de pluribus in eo, quod quale accidentalę & conuertibiliter.

Dicitur, terminus vniuocus loco gñis, eo quòd eſt magis communis. nam, vt patet ſuprà, apud nominales & genus & ſpecies & differentia sũt terminus vniuocus, & tñ nõ sũt ꝓprium: ergo in plus eſt eſſe terminum vniuocum, q̃ eſſe proprium quarto modo. Dicitur ꝑdicabilis de pluribus, aliter non eſſet verum ꝑdicabile comparatum inter quinque, vt docuimus in cap. j. huius tract. Dicitur, de pluribus indiſtincte non explicando diſtinctis ſiue differentibus ſpecie, vel numero, quoniam aliquod proprium conſequitur genus, vt eſſe aptum dormire, & vigilare conſequitur animal. Solum

enim animal & omne & ſemper.ſ. pro aliquo tempore dormit & vigilat, vt docuimus in lib. de Somno & vigilia. Aliquod autem conſequitur ſpeciem ſpecialiſſima. vt riſibile & flebile, primũ q̄dē p̄dicatur de pluribus differētibus ſpē ſicut & genus, ſm aũt de pluribus differentibus numero, ſicut & ſpēs ſpecialiſſima. Dicitur in eo quod quale, vt diſtinguatur a genere & a ſpē, quę prædicantur in quid. verũ, q: a differētia p̄dicatur in quale, ideo vt diſtinguatur ab ea ſubiũgitur, in quale accidentale. Nam differentia, vt docuimus ſupra, p̄dicatur in quale eſſentiale, cũ ſit de eſſentia eius, cuius eſt differētia. propriũ aũt p̄dicatur in quale accidētale, cũ ſit extra eſſētiã eius cuius eſt ꝓpriũ, & nõ ſit pars eius. Dicitur cõuertibiliter, aliter nõ eſſet ꝓpriũ quarto modo. Nã ſi prędicaretur de aliquo, de quo nõ prædicatur illud cuius eſt ꝓpriũ, iã nõ conueniret ſolli illi, puta ſi riſibile prædicatur de aliquo, de quo nõ prædicatur homo, nõ conueniret ſoli homini, ex conſequēti non eſſet ꝓpriũ hominis quarto modo, ſed ſecundo modo. Tota hęc diffinitio acceptatur à Logico reali excepta prima particula, quoniã realis Logicus, vt ſæpe diximus, nõ cõcedit p̄dicabile eſſe terminũ, ſiue cõceptũ, ſed naturã cõem pluribus, vt ſtat ſub hoc cõceptu. ſ. p̄dicari de pluribus vniuoce in q̄d vel ĩ quale &c. vt docuimus in cap. j. & 2. huius tract. Poſita igitur definitione proprij ſecundũ nominales, videndũ eſt quid ſit ad mentem Ariſtotelis.

Tu igitur aduerte, ꝙ in j. Top. ſic definitur, ꝓpriũ eſt q̄d ineſt oĩ ſoli & ſemper, & cõuerſim p̄dicatur de re, & nõ indicat q̄d eſt eſſe rei. Per primã particulã. ſ. ſoli oĩ, & ſemper, diſtinguitur ab alijs modis ꝓprij, nã iuxta primũ modũ ineſt ſoli, ſed nõ oĩ, iuxta ſm ineſt oĩ, ſed nõ ſoli, iuxta tertiũ ineſt oĩ & ſoli, ſed non ſemper. quarto aũt modo ineſt ſoli oĩ & ſemꝑ. Per ſecũdã particulã. ſ. & cõuerſim. i. cõuertibiliter prędicatur de re, & diſtinguitur ab accidēte cõmuni, quod eſt quintum prędicabile, quod non conuertitur cũ eo cui ineſt. Nam licet iſta ſit vera, Omnis coruus eſt niger, hæc tamen eſt falſa, omne nigrum eſt coruus. In proprio autem quarto modo prædicatio conuertitur. Nam, ſi omnis homo eſt riſibilis, omne riſibile eſt homo. Per tertiam particulam.

lam.ſ.& nó indicat qd eſt eſſe rei, diſtinguitur à definitione. Nam vt declarabitur tibi in tractatu de ſyllogiſmo Top. Definitio eſt oratio indicãs qd eſt eſſe rei ꝑ eſſẽtialia.i. declarans, eſſentiã & naturã rei definitæ per ſua principia priora & intrinſeca, quę ſunt genus & differẽtia. Et, quoniã ꝓpriũ nó eſt principiũ prius intrinſecũ & eſſentiale eius cuius, eſt propriũ, ſed eſt quid poſterius fluens ab ipſis principijs, vt riſibile originatur à rõnali, nã ex eo ꝙ hõ eſt rationalis, naturalis ſequela cõcluditur, ꝙ eſt riſibilis, & non concluditur ecõuerſo à priori, ſed à poſteriori, ideo nõ indicãt naturam rei à priori, ſicut indicat vera definitio. Dico à priori, quoniã cũ ꝓpriæ rerũ differẽtiæ ſint nobis incognite, venamur rerũ quidditates ꝑ effectus ꝓprios, & ꝑ ſuas ꝓprietates, & vt in pluribus aſſumimus ꝓpria accidẽtia in diffinitionibus loco differentiarũ, ſed hoc eſt indicare ꝙ qd eſt rei à poſteriori, & nõ à priori. Et quãdo dicitur in diffinione pmiſſa de ꝓprio, ꝙ nõ indicat qd eſt eſſe rei, intelligẽdũ eſt à priori ad differẽtia verę diffinitionis à poſteriori aũt nõ eſt dubiũ, aliter nõ verificaretur illud in 1. de Aĩa, Accidẽtia.ſ. priora, magnã partẽ conferũt.i. multũ nobis deſeruiũt ad cognoſcendum, quod quid eſt.i. rei eſſentiam & naturam. Verum quia hęc ſunt altioris negotij primi Metaph. ideo tu nouiti ne deſperes, ſi nunc non penetras, ſufficiat tibi ſuperficialiter apprehendere. Conſtat igitur tibi quid ſit proprium quarto modo, ſecundum nominales & reales, ſed tu ſequere viam realium vt pote magis conformem doctrinæ peripateticæ.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ propriũ non omnibus modis eſt vniuerſale, ſed tantũ quarto modo. Nã ſolũ quarto modo prædicatur accidẽtaliter cõuertibiliter modo quo expoſuimus, & ſuum adæquatũ ſubiectum eſt propriè ſpecies ſpecialiſſima, ex conſequẽti ſicut ſpecie ſpecialiſſima ꝑdicatur vniuoce & immediate de pluribus differẽtibus numero, q̃ ſunt eius indiuidua, & ꝑdicatur in quid, ſic eius proprium prædicatur de eiſdem, ſed in quale, ideo facit diſtinctũ prædicabile ab omnibus alijs. Hæc de ꝓprio dicta ſint. Quomodo autẽ faciat diſtinctum prædicabile ab accidente cũ & ipſum proprium ſit accidens, dicemus in cap. ſequent.

De

De Accidente. Cap. VI.

IN cap.vj.agendum eſt de quinto prædicabili, quod dicitur accidens, cuius conſideratio ordinate ſequitur conſiderationem de proprio; quoniam licèt vtrunque prædicetur de pluribus in quale accidentaliter in quantũ vtrunque eſt accidens, tamẽ imperfectioris modi prædicatur quã propriũ. Nam proprium prædicatur conuertibiliter, nõ aũt accidẽs, vt declarabitur. Itẽ proprium facit propoſitionem per ſe, nõ nõn autẽ accidẽs. De accidẽte igitur quattuor videnda ſunt. Primo, quot modis ſumitur, vt ſciamus modum, iuxta quem ponitur quintũ prædicabilis. Secundo, quid ſit, vt eſt quintũ prædicabile. Tertio, quomodo diuiditur. Quarto, qũo facit diſtinctum prædicabile à proprio, cũ & propriũ ſit accidens.

Quantum ad primum aduerte, quòd famoſiores modi in via Ariſt. quibus ſumitur accidens, ſunt quattuor.

Primo, ſumitur pro oĩ eo, ꝙ nõ eſt de rõne alicuius, & ſic oĩa, quæ non ſunt de rõne hoĩs, ſunt accidentia homini, cum igitur riſibile nõn ſit de rõne homini, nec Sortes, nec Plato ſint de intellectu hominis. p̃t. n. intelligi hõ nõ intellecto Sorte & Plato. cuius ſignũ eſt, ꝙ hæc eſt indirecta, hõ eſt Sortes, ſequitur, ꝙ in hac prima acceptione & proprietates ſpeciei, & indiuidua ſunt accidentia homini, & iuxta hunc modũ in tract. de ſyllogiſmo ſophiſtico aſſignabitur fallacia accidẽtis.

Secundo, ſumitur accidens pro omni ente, quod non eſt ſubſtantia, ſed inhærens ſubſtantia, & diuiditur in nouem prædicamenta, vt declarabitur tibi in tract. ſequenti, iuxta quem modum dicimus quantitatem, & qualitatem eſſe accidens, & appellatur accidens prædicamentale. Eſt alterum membrum diuiſionis, quã diuiditur ens in ſubſtantiã & accidens. Tertio, ſumitur accidens pro omni eo, quod euenit præter intentionem agentis, vt quando homo fodit agrum vt ſeminet, ſi fodiendo inuenit theſaurũ, eſt accidens, & hoc accidens dicitur fortuna & caſus, de quo agitur in ij. Phiſ.

Quarto, ſumitur accidens pro omni eo, quod poſitum in prædicato facit propoſitionẽ per accidens, ſiue illud ſit ſubſtantia, ſiue accidens p̃dicamẽtale, ſiue nõ. Ad hoc aũt quod fiat propoſitio per ſe, oportet prædicatũ eſſe de eſſentia, aut

de ratione ſubiecti,aut proprium eius quarto modo, omnia ergo alia prædicata faciunt propoſitionem per accidens. Vnde hæc eſt per accidens. Animal eſt homo,& hæc, homo eſt Sortes, & vniuerſaliter qñ inferius prædicatur de ſuperiori, & omnis propoſitio,in qua prædicatum eſt accidẽs cõe, ſiue ſeparabile,ſiue in ſeparabile, quoniã tale accidẽs non eſt de diffinitione ſubiecti, nec eius propriũ aliter ſoli ſubiecto cõueniret.Vñ hęc eſt ꝓpoſitio ꝑ accñs,hõ eſt albus, nix eſt alba,ęthiops eſt niger, & ſolũ quarto mõ eſt p̃dicabile diſtinctum ab alijs.Et quidẽ ꝙ ſit prędicabile ꝓbatur,quoniã p̃dicatur de pluribus vniuoce differentibus ſiue ſpẽ, ſiue numero,nam nigredo prędicatur vniuoce de coruo & carbone & Aethiope,q differunt ſpẽ,& p̃dicatur de hoc & illo coruo,q differunt numero. Quod aũt ſit diſtinctum ab alijs patet de genere & ſpecie, quoniam prædicatur in quale, illa autẽ in q d,patet de dña,qm̃ illa prædicatur in quale eſsẽtiale, hoc autem in quale accidentale,de proprio etiã conſtat, quoniã propriũ prædicatur in quale accidentaliter conuertibiliter, accidens autem inconuertibiliter. Conſtat ergo quot modis ſumitur accidens,& iuxta quem modum ſit prædicabile.

Quantũ ad ſm̃ aduerte, quòd apud nominales accidens, vt eſt quintũ p̃dicabile,ſic diffinitur. Accidens eſt terminus vniuocus, de pluribus p̃dicabilis in eo,qđ quale accidẽtale nõ conuertibiliter. Primo dr̃, terminus vniuocus in eodem ſenſu,in quo eſt diffinitũ genus,& ſpecies & differẽtia & ꝓpriũ ſm̃ nominales,& vt in ſecundo cap.expoſuimus.Secũdo d̃r,de pluribus p̃dicabilis,quoniã ex hoc habet,ꝙ ſit p̃dicabile ꝓprie dictũ,mõ p̃dicetur vniuoce,vt patet ex diffinitione data de prædicabili in j.c. Et aduerte,ꝙ nõ dr de pluribus differentibus ſpẽ,ſiue numero, quoniã contingit accidens prædicari de differentibus genere,vt animal eſt album, nix eſt alba.Et de differẽtibus ſpẽ,vt coruus eſt niger, & hõ eſt niger puta ęthiops,& de differẽtibus,numero, vt Sortes eſt albus,& Berta eſt alba,propter hoc igitur diffinitur accidens prædicabile per prædicari de pluribus indiſtincte, ſiue ſpecie,ſiue numero.Tertio dicitur,in eo,quòd quale, quoniam ad interrogationem factam qualis eſt homo,reſponde

tur

tur albus,aut niger,aut ſanus,aut ęger. Quarto dicitur,acci dētale,vt diſtinguatur à differētia,quæ, vt ſupra docuimus, prædicatur in quale eſſentiale,quoniā eſt de definitione eius cuius eſt differentia. Quinto dicitur, cōuertibiliter,vt diſtinguatur à proprio,ſicut iam ſupra docuimus. Hæc definitio tota acceptatur à Logico reali,præter primā particula: quoniam, vt ſæpe diximus, Realis Logicus non concedit prædicabile eſſe terminum,vel cōceptum, ſed eſſe naturam cōmunicabilem multis,vt ſtat ſub hoc cōceptu, quod eſt eſſe prædicabile de multis. Aliæ particulæ omnes acceptātur. Apud realem autem Logicum & ad mentem Porphyrij de accidente, vt eſt quintum prædicabile datur triplex diffinitio.

Prima eſt hæc. Accidens eſt, quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionem.

Aduerte,ꝙ hæc diffinitio alio,& alio mō intelligenda eſt à Logico & à Philoſopho. Nā Logicus cōſiderat accidēs ſecundū modū prędicādi; Philoſophus aūt ſecundū modū eſſendi. Logicaliter ergo ſic intelligatur. Accidēs eſt illud prędicabile,ꝙ adeſt & abeſt,id eſt,ꝙ ꝑdicatur affirmatiue & negatiue de ſuo ſubiecto,ꝑter ſubiecti corruptionem.i.abſque ꝙ remouetur ſubiectū, v.g.eſſe albū, ſedere, ſtare, currere, ſunt accidētia homini.q̄a verificātur de homine affirmatiue & negatiue nā vtraque harū eſt vera, cum ſint indefinite in materia cōtingēti,homo eſt albus,hō nō eſt albus, & adhuc ſtat hō ſiue ſit albus ſiue nō ſit albus nō ſolū aūt verificātur iſtę duę ſumēdo hominē, vt ſtat ꝓ diſtinctis ſuppoſitis, ſed etiā reſpectu eiuſdē, ꝓ diuerſo tamē tempore, nam verū eſt dicere,quod hic hō aliquando eſt albus, aliquando non eſt albus,& tamē ſtat ſubiectū. Realiter autem & apud philoſophum ſic intelligitur. Accidens eſt ens ꝙ adeſt & abeſt,id eſt ꝙ aduenit ſubiecto iam cōſtituto in eſſe, quo ad ſubſtantiā, & ineſt illi,& remouetur ab eo,& tamē ſubiectū non deſinit. Et definitio ſic intellecta, verificatur proprie de accidente cōmuni,ꝙ ſcilicet nō cōſequitur ſubiectū ex natura ſubiecti vt excludā accidēs propriū conſequens naturam ſpecificā,vt riſibile in hoīe, vel principia indiuiduantia, quibus hic hō eſt hic hō. Iſta enim non remouētur, quin corrūpatur ſubiectum.

ctum.Hæc enim ſemper eſt falſa,homo non eſt riſibilis , q̄a
licet poſſit intelligi homo non intellectu riſibili, cum non
ſit de eſſentia eius,tamen nō poteſt exiſtere ſine riſibili,quo
niam naturaliter fluit à natura hominis, ſicut lux a ſole.Li-
cet autem prædicta diſinitio intelligi poſſit & exponi logi-
caliter & phyſicè,in præſenti loco exponenda eſt Logicali-
ter , quoniam Logicus non habet conſiderare accidens , vt
ens eſt,ſed vt prædicabile eſt .

Secunda diſinitio eſt hæc.Accidens eſt,quod contingit ei-
dem,ſcilicet ſubiecto ineſſe & non ineſſe , vt eſſe ſanum,tri-
ſtem,lætum,honoratum &c.eſt accidens Sorti,quoniam ali-
quando eſt ſanus,aliquando æger,aliquando triſtis,aliquan
do lætus,& hoc modo accidens conuertitur cum contingen
ti. Contingens eſt,quod poteſt eſſe & non eſſe.

Et aduerte, quòd per hanc ſecūdam definitionem proba-
tur prima.nam bene ſequitur,Accidens eſt quod poteſt ineſ
ſe & non ineſſe ſubiecto , ergo accidens eſt quod adeſt & ab
eſt præter ſubiecti corruptionem .

Tertia diffinitio eſt hæc.Accidens, ſ.prædicabile,eſt illud
ꝙ neq; eſt genus,neq; ſpecies,neq; differentia,neq; ꝓpriū,
ineſt aūt alteri.Dicitur,accidens prędicabile,vt excluda acci
dens inquantum eſt prædicamentale,puta albedinem in prę
dicamento qualitatis, corpus & ſuperficiē in prædicamento
quātitatis. Nam albedo eſt ſpēs coloris,corpus & ſuperficies
ſunt genera quantitatis continuę, non inconuenit ergo acci
dens p̄dicamētale eſſe ſpecies & genus &c. Sed inquantum
eſt prædicabile,id ſibi repugnat. Eſt aūt prædicabile ex parti
culari mō prædicandi , qui eſt p̄dicari de pluribus in quale
accidentaliter inconuertibiliter per hunc aūt modum prædi
candi,negatur ſibi poſſe eſſe genus,& ſpēs, q̄a prædicātur in
q̄d ſimiliter eſſet differētia,quia prædicantur in quale eſſen-
tiale,ſimiliter propriū,quia p̄dicatur in quale accidētale,ſed
cōuertibiliter.Cōſtat igitur tibi q̄d ſit accidēs,vt p̄dicabile,

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ apud Porphyriū datur
tantum vna diuiſio de accidente prædicabili,quod eſt acci-
dens cōe diſtinctum contra proprium , quod eſt quartum
prædicabile . Petrus autem Hiſpanus , adiungit ſecundam.

Prima

Prima eſt, accidentium communium, quæ prædicantur per accidẽs de ſubiecto, quoddam eſt ſeparabile, quoddã inſeparabile. Superabile, vt hõ eſt ſedens, inſeparabile, vt coruus eſt niger. Ratio huius diuiſionis eſt qa aut accidẽs cauſatur in ſubiecto a cauſa naturali fixa & pſeuerãte quaſi immutabiliter, & ſic eſt accidens cõmune inſeparabile, vt nigredo in coruo, quæ cauſatur ex intenſa caliditate & ſiccitate complexionali, quæ prædominantur in eo ſupra frigidũ & humidũ. Et nigredo in æthiope, quæ cauſatur ex aduſtione regionis, à qua nullo tẽpore multum elungatur ſol, habitant enim circa tropicum cancri. Aut cauſantur in ſubiecto à cã inſtabili diuerſimode ſe habente pro diuerſo tẽpore, & ſic eſt accidẽs ſeparabile, vt albedo & denigratio ĩ Sorte Italo, nã ĩ æſtate ad ſolẽ denigrat̃ pp acceſſum ad caput noſtrũ; in hyeme aũt dealbatur pp elõgationẽ. Idẽ intellige de calore & frigiditate aeris in climate quinto & ſexto & ſeptimo, & magis vltra: Conſtat igitur quõ hæc diuiſio eſt ſufficiens.

Sed aduerte, ꝙ hæc diuiſio magis verificatur apud Phyſicũ, q̃ apud Logicũ, Phyſicus. n. cõſiderat accidẽs ꝑdicamẽtale, & modũ ſuũ realẽ eſſendi in ſubiecto, Logicus aũt conſiderat accidens ſub modo intelligendi & prædicandi. Quantũ igitur ſpectat ad Phyſicũ. Profecto verum eſt, ꝙ aliquod eſt ſeparabile, vt accidẽs aduentitiũ, ſicut albũ & nigrũ, calidũ & frigidũ in hominẽ, aliquod aũt eſt inſeparabiliter inhęrẽs vt calidũ in igne, nigrũ in coruo, albũ in niue, dulce vel auſterũ in hoc, vel illo pomo, & breuiter omne accidens congenitũ fluẽs a pĩcipijs indiuidui, & tali, vel tali cõmixti omnẽ elementorum apud Logicum aũt omne accidens quantum ad modum intelligendi, vel prædicandi eſt ſeparabile, quomã ſubiectum, quo ad eſſentialia ſua põt intelligi & diffiniri, nõ intellecto accidente ſiue proprio, ſiue cõi. Proprio quidem, vt poſſum intelligere ac diffinire hominẽ, nulla facta mentione de riſibili. cõſtat. n. prima apprehenſio & q ddjtatiua diffinitio ex ſolo genere & differentia. communi autẽ aduentitio cõſtat. Cõmuni vero cõgenito, vt nigredine in coruo cõſtat qđ poſſum intelligere & diffinire quo ad principia eſſentialia, abſq; hoc, qđ fiat mentio de accidẽte congenito,

genito,poſsũ.n.intelligere hoīem,q̃ eſt Aethiops,inquantũ hõ eſt,vt inqt Porphyrius nitentẽ cãdore. Nõ.n. Aethiops vt hõ,hẽt nigridinẽ,ſed ex regione aduſta radijs ſolis:cuius ſignũ eſt,ꝙ ſi Aethiops deducatur ad regionẽ tẽperatã,pau latim ꝑ ſucceſſionẽ generationis, geniti albeſcẽt. Hæc ergo diuiſio accidẽtis ꝑ ſeparabile,& inſeparabile,licet in aliquo ſenſu poſſet intelligi logicaliter,abſolutè tamen exponenda eſt phyſicè, quod inuenis Porphyrius poſita prædicta diuiſione,ne videretur contradicere diffinitioni datę,qua dictũ eſt accidẽs eſſe illud qđ põt adeſſe & abeſſe &c.ex cõſequẽti videtur oẽ accidẽs eſſe ſeparabile,quaſi ſoluẽs inquit.põt aũt intelligi & coruus albus, & Aethiops nitẽs cãdore pter ſubiecti corruptionẽ.Ac ſi dicat,licet phyſicè nõ oẽ accidẽs poſt q̃ aduenit ſubiecto poſſit remoueri, tamen logicaliter quãtũ ad modũ intelligẽdi ſubiectũ põt remoueri,mõ diximus,nulla ergo eſt cõtradicto.Verũ ergo eſt dicere,ꝙ apud Phyſicum datur accidens ſeparabile,& inſeparabile, quantum ad ineſſe;ſed apud Logicum omne eſt inſeparabile quãtum ad hoc, quod eſt intelligere & diffinire ſubiectum.

Secunda diuiſio quam ponit Petrus Hiſp.eſt hæc, Accidentium quoddam eſt commune, quoddam eſt proprium.

Aduerte, ꝙ accidens põt dici cõe & propriũ dupliciter. Primo,ꝙ illud dicatur cõmune,quod aptum eſt inueniri in multis ſubiectis genere & ſpecie diſtinctis,vt calidum,frigidum,humidum,& ſiccum. Aſperum,lene,graue,leue. Proprium autem dicatur illud,quod vni ſoli generi, vel ſpeciei conuenit conuertibiliter, vt rerum proprietatis, vt ſumma lux in ſole,& ſummum calidum in igne, par & impar numero,riſibile in homine. Secundo,vt dicatur accidens cõmune, cuius ſubiectum nominatur termino cõi & non diſcreto, vt homo albus,coruus niger illud autem dicatur accidens proprium, cuius ſubiectũ nominatur termino diſcreto, vt Sortes albus,vel albedo in Sorte. In hac ſecũda diuiſione ſumitur cõe & proprium in ſecũdo ſignificato, & non in primo, nam iuxta primũ diſtinguitur quartum prædicabile à quinto.Iuxta autem ſecundum tam cõe,quàm proprium continetur in quinto prædicabili. Conſtat igitur q̃uo diuidatur

acci-

accidens,apud Logicum in prædicabilibus. dico in prædica-bilibus, quoniam alio modo diuidendum eſt in prædicatis, vt tibi manifeſtabitur in tractatu ſequenti.

Quantum ad quartũ, vt ſcias qũo accidens facit quartũ prędicabile diſtinctũ à quinto, cum tñ vtrunque ſit accidẽs & nõ ſubſtãtia. Aduerte, ꝙ accidens dupliciter conſiderari poteſt. Primo, vt eſt, ens, diſtinctũ contra ſubſtãtiã, & quod in tract. ſeq. diſtinguemus in nouẽ prædicamẽta accidentiũ. Secundo, vt dr̃, prædicatũ per accidens diſtinctũ cõtra prædicatũ per ſe iuxta quẽ ſenſum omne ꝙ prædicatur per accidẽs de altero dicitur accidẽs, & oẽ ꝙ prędicatur per ſe, dicitur per ſe, & iuxta eundẽ ſenſũ accidẽs facit propoſitionẽ & prædicationẽ per accidens, per ſe aũt facit propoſitionẽ per ſe, quę qũo & quot modis fiat declarabitur in tract. de ſyllogiſmo demõſtratiuo. Iuxta primũ ſenſum non datur medium inter ſubſtantiam & accidens, quia vt manifeſtũ tibi erit in tract. ſequẽti, ens ſufficiẽter diuiditur in ſubſtanciã & accidens, nã ens aut eſt aptũ eſſe in ſubiecto, vel nõ in ſubiecto. Si primum, eſt accidens: ſi ẜm, eſt ſubſtãtia. & ſicut inter duo contradictoria non põt dari mediũ, ſic nec inter ſubſtãtiã & accidẽs ſic accepta põt dari mediũ. Iuxta aũt ẜm ſenſũ datur mediũ inter ſubſtantiam & accidens. nã propriũ non eſt ſubſtãtia, nec eſt accidens. i. p̃dicatũ ꝑ accidens. Nõ. n. facit p̃dicationẽ per accidens, ſed per ſe in ſecũdo mõ. qui modus manifeſtabitur tibi ĩ tract. de ſyllogiſmo demõſtratiuo.

Ad propoſitum ergo dico, quòd accidens diſtinctũ cõtra ſubſtantiam nõ facit quintũ prędicabile diſtinctum à quarto, quoniã & ipſum proprium continetur ſub accidente primo mõ ſumpto. Accidens aũt ſumptum pro prędicato per accidens diſtincto contra prędicatũ per ſe facit quintũ prędicabile diſtinctũ à quarto, quoniã illud eſt prędicatũ ꝑ ſe. ex quibus ſequitur, ꝙ omne accidens cõe, inquantum facit prędicationem & propoſitionem per accidens, continetur in quinto prędicabili, & omni prędicatũ prędicationis indirectæ. ſ. quando inferius prędicatur de ſuperiori, continetur in eodem prędicabili. In quo ſenſu dum prędicatur homo de animali, homo eſt accidens in quinto prędicabili.

Vt

Vt aũt ſcias, quæ ſit prædicatio indirecta & accidentalis, quæ faciunt quintum prædicabile,declarandum eſt quid ſit directa & indirecta , eſſentialis & accidentalis apud Logicũ.

Tu igitur aduerte,ꝙ ꝑdicatio directa eſt illa,in qua ſuperius prædicatur de ſuo inferiori.i.magis cõe de minus communi,vel ęquale de ęquali.Exemplum primi,hõ eſt animal, animal eſt corpus, corpus eſt ſubſtantia, ſubſtantia eſt ens , exẽplum ſecundi,hõ eſt riſibilis, animal eſt ſenſitiuũ,numerus eſt par, vel impar. Indirecta autem eſt, qñ inferius prædicatur de ſuperiori.i.minus cõe de magis cõmuni,vt ſubſtantia eſt corpus, corpus eſt animal , animal eſt hõ . Prædicatio eſſentialiter eſt illa, in qua termini ſunt eiuſdẽ prædicamenti,dũmõ ſit directa,vt hõ eſt aĩal,quoniã ſubiectũ & prædicatũ ſunt de ꝑdicamẽto ſubſtantiæ, & ꝑdicatur ſuperius de inferiori.Idẽ eſſe ſi prædicaretur æquale de æquali vt qñ ꝑdicatur differentia ſpecifica de ſpecie,vt hõ eſt rationalis.

Prædicatio accidentalis eſt, in qua termini ſunt diſtinctorum prædicamentorum , vt homo eſt riſibilis, homo eſt albus. Nam homo eſt in prædicamento ſubſtantiæ , riſibilitas vero & albedo ſunt in prædicamento qualitatis.

Sed aduerte,ꝙ accidentalis ẽ duplex.Quædã.n.eſt accidẽtalis ꝑ ſe,& fit qñ ꝑdicatur ꝓprium accidens de proprio ſubiecto,vt hõ eſt riſibilis,numerus eſt par vel impar,& eſt in quarto ꝑdicabili.Quædã eſt accidentalis ꝑ accñs,& fit quãdo ꝑdicatur accñs cõmune de ſubiecto,vt hõ eſt albus,coruus eſt niger , & hæc eſt in quinto ꝑdicabili in eodẽ etiã eſt ꝑdicatio inferioris de ſuperiori,vt aĩal eſt hõ. Accidit.n.animali eſſe hominẽ. Nã poſito quod homo nõ eſſet,adhuc põt eſſe animal,qa põt ſaluari in alia ſpecie, puta in equo,in leone &c, ꝓpterea hæc & ſimiles ſunt ꝑ accidens , & in quinto prędicabili,aĩal eſt hõ , corpus eſt aĩal,ſubſtantia eſt corpus.

Hęc de ſexto capite dicta ſint,in quo terminantur intẽtio noſtra expoſitiua ſuper quinque prædicabilia . Nec mireris tu nouiti, ſi relinquimus proprietates & cõmunitates, quas aſſignat Porphyrius , & Petrus Hiſp. & differentias quinq; prædicabilium ad inuicem comparatorum, quoniam declaratis & expoſitis ſingulorum prædicabilium definitionibus,

quo ad ſingulas particulas, vt ſupra expoſuimus, poteris p te ipſum huiuſmodi communitates, & differentias comprehendere. Ideo hic ſiſtendum eſt.

TRACTATVS QVINTVS de Antepraedicamentis, & Praedicamentis, & Poſtpraedicamentis. Ex libro Praedicamentorum acceptus.

POſt habitã cõſiderationem de quinq; vl'ibus ſiue prædicabilibus, doctrinæ ordo requirit, qđ de categorijs,q̃ apud Latinum p̃dicamenta dñr,pertractemus. Ordinauit.n.Porphyrius iſagogas ad habendã eã p̃dicamentorũ doctrinã, quã tradidit nobis Ariſt. præterea in tract.p̃ced. actũ eſt de rõnibus & diffinitionibus, ac diuiſionibus quinq; vl'ium. In tract.autẽ p̄ſenti acturi ſumus de ordinatione quinq; vniuerſaliũ, qua cõſtituitur p̃dicamentũ, vt dicemus, ergo neceſſe fuit præſcire ipſa quinq; vl'ia, vt in p̄ſenti tract.ſciamus ea ordinare in linea p̃dicamentali. Vanè.n.conatur ordinare, qui prius non nouit ordinabilia. Rationabiliter ergo poſt doctrinam traditã de quinq; vniuerſalibus, agendũ eſt in præſenti tractatu de p̃dicamentis. Quẽ diuidemur ĩ tres partes,ſicut,& Ariſt.videtur diuiſiſſe.

Pars prima erit,de Antepraedicamentis.

Secunda,de Prædicamentis.

Tertia,de Poſtprædicamentis.

Partem primam diuidemus in quatuor capita.

Primo, pertractanda ſunt quædam, quæ præcognoſcere oportet, ne per incognita procedamus, aut ſimus coacti ea ſæpius repetere.

Secundo,agendum eſt de primo antepraedicamento ſumpto in genere,quod continet tres definitiones,ſcilicet æquiuocorum, vniuocorum, & denominatiuorum.

Tertio,agendum eſt de ſecundo antepraedicamento ſumpto in genere quod continet duas diuiſiones terminorum.

Quarto agendum eſt de tertio antepraedicamento ſumpto

pto in genere, quod continet duas regulas, quarum prima valet ad cognoſcendum ea,quæ locantur ſecundũ ſub & ſupra ordinate.ſecũda autem valet ad cognoſcendum impermixtionem prædicamentorum.

De præcognoſcendis. Cap. I.

IN primo cap.agendu eſt de his,quorum præcognitio neceſſaria eſt,antequam deſcendamus ad tractãdum in ſpecie de Antepædicamentis,& de Prædicamentis,& de Poſtprædicamentis, & ſunt quatuor.

Primo,quid ſit Prædicamentum.

Secundo, quid Anteprædicamentum.

Tertio, quid Poſtprædicamentum.

Quarto, ſi ad Logicum ſpectat,& quomodo tractare de prædicamentis.

Quantum ad primum aduerte,vt ſcias in quo ſenſu tractare intendimus de prædicamentis,quod quatrupliciter ſumi poteſt. Primo, pro omni termino pdicabili ſiue de vno, vt Sortes,ſiue de pluribus,vt homo.Nam,cum prædicamentũ à prædicando dicatur, quidquid de aliquo vel de aliquibus prædicatur, dici poteſt in hoc primo ſenſu prædicamẽtum.Secundo,pro omni termino,quod de pluribus prædicatur,vt ab hoc ſecundo ſenſu excludatur terminus diſcretus. Tertio, pro genere generaliſſimo cuiuſcunque prædicamẽti,in quo ſenſu ſubſtantia,quãtitas, qualitas, ad aliquid &c. dicuntur prædicamenta. Quarto, pro coordinatione pluriũ prædicabilium, quæ ſe habent, vt inferius & ſuperius eſſentialiter in linea recta prædicamentali, vt tibi in ſingulis prædicamentis declarabitur infra, & in hoc quarto ſenſu acturi ſumus de prædicamento,diffiniendo quid ſit.

Tu igitur aduerte,ꝙ vno modo diffinitur apud nominales, & alio modo apud reales. Nam nominales ſic diffiniant prædicamentum eſt coordinato plurium terminorum ſecundũ & ſub & ſupra.& per ly plurium terminorũ intendũt pluriũ prædicabilium. Nam,vt docuimus in tractatu præcedenti,tenent prædicabilia non eſſe res,ſiue naturas communicabiles multis, ſed terminos ſiue conceptus, & qm̃ reales non concedunt prędicabilia eſſe terminos, ſed naturas commu-

nes mõ,quo in tract. præcedenti expoſuimus; ideo non acceptant prædictã d ffinitionẽ niſi aliud addatur. Igitur apud reales ſic diffini ur, prædicamentũ eſt ens dicibile, in complexũ,ordinabile in gñe ẽm ſub,vt ſupra,pro vt ſubſtat termino talem ordinẽ ſignificanti. Primo dr ens,ad differentia non entis,vt eſt chimera, & negationes, quæ non reponuntur in prædicamento. Nã vt probatur in lib.vj Metaph. ſolum ens extra anima,quod eſt ens reale,reponitur in pdicamento,& ſic excluditur ens rationis, & ens fictium,& negationes, & priuationis inquantũ ſunt negationes. Secundo dicitur,ens dicibile.i.de aliquibus prædicabile, ad differentiam ſingularium,quæ non proprie reponuntur in prædicamẽto, eo quod aliqbus ſubijciuntur.i.ſpeciebus,ſed de aliquibus non prædicantur,cũ nõ habeant inferiora Vñ coordinatio cuiuslibet prædicamenti clauditur inter generaliſſimũ, & ſpecialiſſimũ. Tertio dicitur,incomplexũ ad differentiam complexorum, quæ ẽm ſe tota in nullo vno prædicamento reponuntur,ſed per partes in diſtinctis.vt hominem eſſe album,per ly hominem reponitur in prædicamento ſubſtantiæ,per ly album in prædicamento qualitatis quod ſi in eodem prædicamento reponitur; non tamen in vno genere, vel vna ſpecie,ſed ſecundum vnã partẽ reponitur in genere, & ẽm aliã in ſpẽ.Vt hominem eſſe animal. conſtat enim hominem locari in ſpecie, & animal in genere. Quarto dicitur, ordinabile in genere, ad differentiam tranſcendentium, quæ licet ſint ens prædicabile & incomplexum, tamen non reponuntur in aliquo vno prædicamento, ſed circundãt omne prædicamentum, prædicantur enim de decem generaliſſimis, & de omnibus contentis ſub decem generaliſſimis. Quidquid autem reponitur in prædicamento; non egreditur limites illius prædicamenti, vt tibi manifeſtabitur infra. Quinto dicitur, ẽm ſub & ſupra. Oportet enim vt omne pſe, & directe repoſibile in prædicamẽto ſe habeat ad aliud, vt inferius ad ſuperius,vel econuerſo, & dicitur per ſe & directe.vt per ly per ſe excludantur ea,quę ſũt reductiua ſunt per ſe in prædicamento, vt partes eſſentiales & integrales, quæ non ſunt per ſe in prædicamento,ſed gratia totius. Vnde

de materia,& forma non ſunt in prædicamento,niſi quia totum compoſitum eſt in prædicamento, & per indirectũ excluduntur differentiæ,quæ non directa linea, ſed à latere,vt patet in arbore Porphyrij, continentur in prædicamento. Sexto dicitur,prout ſubſtat termino talem ordinem ſignificanti,vt ſcias,ꝙ prædicaméta non conſiderãtur a Logico,vt ſimpliciter ſunt entia realia,ſicut declarabimus infra, ſed vt ſtant ſub cõceptibus ſecũdis, quæ per terminos ſignificantur, puta conſideratur ſubſtantia vt generaliſſimũ,ſimiliter quãtitas,& qualitas,&c.Conſtat igitur tibi quid ſit prædicamẽtũ.

Quantum ad ſecundũm aduerte, ꝙ Anteprædicamentum eſt præuium traditum nobis ab Ariſt. conferens immediate ad prędicamentorum ſcientiam conſequendam.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ & prædicabilia tradita nobis a Porphyrio,& etiã ab Ariſt.in lib.Top.ſub ratione p̄ędicamentorũ, & anteprędicamenta tradita hic ab Ariſ.cõferunt ſcientię p̄dicamentorũ conſequendę, ſed diuerſa rõne. Nã p̄dicabilia conferũt primo & mediate, impoſſibile eſt.n. ſcire ordinẽ prędicamentalem niſi præſciamus q̃d genus q̃d ſpecies,& multiplices eorũ diuiſiones,vt documus in tract. preced.Anteprędicamenta aũt ſuppoſita notitia prędicabilium proxime & immediate cõferũt, vt tibi manifeſtabitur. Sed aduerte, ꝙ & Poſtprędicamenta conferunt, aliter non fuiſſet ab Ariſt. eorũ notitia annexa doctrinę prędicamentorũ, conferunt tamẽ aliter,q̃ anteprędicamenta. Nã ex parte addiſcentis Anteprędicamenta ſunt priora cognitione,q̃ p̄dicaméta & Poſtprędicamenta. Sed Poſtprędicamenta complent notitiã p̄dicamentorũ. Vnde anteprædicamenta ſunt principiũ cognitionis p̄dicamentalis, ſed poſtp̄dicaméta sũt terminus eiuſdẽ cognitionis. Hinc eſt,ꝙ aliqui dñt antep̄dicaméta cõferre a priori, Poſtprędicaméta vero a poſteriori.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ poſtprædicamẽtum , vt ex præmiſſis potes coniecturare, eſt documentum traditum ab Ariſt. pro complemento doctrina prædicamentalis. Dicit enim Ariſt. in prędicamentis aſſignans proprietates prædicamentorum,puta in prędicamento ſubſtantię, quòd ſubſtantię nihil eſt contrarium, quòd eadẽ numero ſubſtantia,

& ſi non ſimul, ſucceſſiue tamen eſt receptiua cõtrariorum, hęc autem non poſſumus perfecte ſcire, niſi cognoſcamus quid ſit oppoſitio,& quę eius ſpecies, cuius vna eſt oppoſitio cõtraria. Item oportet ſcire modos ſimulatis, & motus, &c.& de ſingulis agendum eſt in poſt prędicamentis. ergo ad complendam prędicamentorum doctrinam, oportet in vltima parte tract. de poſtprędicamentis agere. conſtat igitur tibi qd ſit poſtprędicamentorũ, & ad quid ordinatũ eſt.

Quantum ad quartum aduerte, quoniam famoſum eſt, Logicam verſari circa entia rationis & intẽtione ſecundas, prędicamenta autem ſunt entia realia, & entia extra animã vt tenet Ariſt.in lib.6. Metaph. ideo non videtur, quòd ad Logicum ſpectet pertractare de prędicamentis, ſed ad Metaphyſicum, cuius officium eſt conſiderare de maxime vniuerſalibus in cauſando, quales ſunt ſubſtantię abſtractę, & in prędicando, qualia ſunt tranſcẽdentia & vniuerſales modi eſſendi,vt potẽtia & actus,vnũ & multa, finitũ & infinitũ neceſſariũ & cõtingens,per ſe ꝑ accidens, &c.Et decem prędicamenta.Vnde Ariſt. in lib.5. Metaph. pertractat de ſubſtantia & quantitate,& de ad aliquid,& de qualitate,&c.

Vt igitur ſcias in quo ſenſu ſpectat ad Logicum conſiderare de prædicamẽtis,& in quo nõ. Aduerte duas diſtinctiones,Prima eſt hæc. Ens rationis ſumitur dupliciter. Primo, ſolum pro eo,quod fabricatũ eſt ab intellectu,& extra intellectũ nullũ habet eſſe,& ſic oratio,propoſitio, ſyllogiſmus, conſequentia,antecedens,conſequens,ſubiectũ, prædicatũ, vniuerſale,ſingulare,ſuppoſitũ,genus,ſpecies,differentia,& reliqui termini ſecundæ intẽtionis,dñr proprie entia rõnis. Secundo,ſumitur pro omni ente reali nõ ſm̃ ſe, ſed in ordine ad rationẽ,& prout rõ circa illud negotians,attribuit ſibi aliquod fabricatũ per rationẽ.puta negocians circa aĩal attribuit ſibi cõceptum gñis,& homini conceptũ ſpeciei. Et Sorti cõceptum ſingularis, & in hoc ſenſu oẽ ens reale poteſt dici ens rõnis. Et,quãdo dicitur,ꝙ Logica verſatur circa entia rõnis,& ſecundas intentiones,concedendũ eſt primo & ſecũdo mõ,ita ꝙ nihil conſideratur ab ea, quin ſit ens rõnis primo aut ſecũdo mõ. Et quando dicitur,ꝙ prædicamẽta ſunt

entia realia, concedendum eſt ſecundum ſui naturam, cum quo tamen ſtat, ꝙ vt intellectus eis attribuit ſecundas intentiones, puta conceptum generis generaliſſimi & ſubalterni & ſpecialiſſimi, & aliquas proprietates in ordine ad rationē puta dici de ſubiecto, & nō eſſe, vel eſſe in ſubiecto, dici poſſunt entia rationis ſecundo modo, & vt ſic conſiderantur à Logico, ſm autem naturam ſuam conſideratur à Metaph.

Secunda diſtinctio eſt hæc, ens reale poteſt in aliqua ſcie tia conſiderari dupliciter. Primo mō reali, ideſt in ordine ad paſſiones reales, puta vt ſubijcitur motui, vel tēpori, vel loco, aut inquātū eſſe finitum vel infinitum corruptibile, generabile vel ſuum oppoſitū. Secūdo modo logicali, puta vt refertur ad ſubijci & ad prædicari, & vt alia prędicata intentionalia attribuit ei ratio, puta eſſe ordinabile in genere, aut in ſpecie, &c. Primo mō ſcientiæ reales conſiderant de ente reali, vt phyſica & mathematica & methaphyſica, ſecundo mō ſcientiæ rōnales, inter quas eſt Logica, cōſiderat de ente reali, ꝙ, vt diximus ſic conſideratū poteſt dici ens rationis. Secūdo mō ſumptum, iuxta diſtinctionem præcedentem. Et ſic conſtat tibi, quomodo Logicus de prædicamentis, quæ ſunt entia realia, pertractat mō logicali & non mō reali. Sed dices, immo Logicus conſiderat ꝑdicamēta mō reali. Nā Ariſt. vt tibi manifeſtabitur in ꝑdicamēto ſubſtātiæ & quantitatis & qualitatis, cōſiderat eorū proprietates & cōmunitates reales mō reali puta ꝙ ſubſtantiæ nihil eſt cōtrariū, ꝙ eſt ſuſceptiua cōtrariorū, ꝙ nō recipit magis & minus, &c. ergo &c.

Reſpondetur, Logicus habet conſiderare prædicamenta principaliter & ex propoſito modo logicali, quòd autē aliquo modo reali, hoc eſt ſecūdario & incidenter, prout, ſcilicet talis conſideratio modo reali confert conſiderationi pleniori habendæ modo logicali, & hoc non videatur mirum. Nam, vt inquit Ariſt. in 4. metaph. circa idem verſatur dialecticus & metaphyſicus. Vnde ſicut metaphyſici eſt cōſiderare de omnibus, ſic & dialectici, ſed diuerſa ratione, vt tibi manifeſtabitur. Hic eſt, quòd Ariſt. in ſcientia reali, puta in Phyſica, aliquando vtitur rationibus logicalibus, quæ dicūtur rationes cōes, & in logica aliquādo ꝓcedit modo reali,

vt inſinuet vniuerſalitatem & conformitatẽ, quæ ſunt in logica & metaphyſica, ideo dicuntur ſcientiæ communes. Cõſtat igitur tibi, quod obiectio propoſita non prævalet determinationi factæ. Hæc de j. cap. huius primę partis tract. v. dicta ſint. Nunc accidendum eſt ad ſpecificam conſiderationem Antepraædicamentorum.

De primo antepraedicamento in genere. *Cap. II.*

IN cap. 2. agendum eſt de primo antepręedicamento in genere, quod dicitur diffinitio, quoniam tres continet diffinitiones conferentes ad cognitionem prædicamentorum.

Prima, eſt de æquiuocis.

Secunda, de vniuocis.

Tertia, de denominatiuis; primo igitur, diffinienda ſunt æquiuoca; ſecundo, vniuoca; tertio denominatiua.

Quantum ad primum, antequam deueniamus ad diffinitionem, aduerte duo. primo voluit Ariſt. notificare æquiuoca & vniuoca & denominãtiua, vt admoneret addiſcentem, nullum æquiuocum reponendum eſſe in prædicamẽto. Admoneret etiam totam coordinationem vnius prædicamenti debere conſtare ex vniuocis. Admoneret quoque quõ accidentalia reducenda ſunt ad ſubſtantia per prędicationem denominatiuam. neque enim accidentia verificantur de ſubſtantia in abſtracto, ſed in concreto, vt declarabitur. hęc. n. eſt falſa, homo eſt albedo ſed hæc eſt vera, hõ eſt albus. Secũdo aduerte, ꝙ ęquiuocum eſt duplex, ſcilicet ęquiuocãs, & ęquiuocatum, æquiuocans eſt nomen ſiue terminus plura. i. diuerſa ſecundùm naturam ſignificãs, vt canis ſignificat animal latrans & ſidus cœleſte, ęquiuocatũ eſt ipſa res, ſiue natura diuerſa per illud nomẽ ſignificata, vt animal latrans & ſidus cœleſte ſunt ęquiuocata huius nominis canis, eandem diſtin. intellige de vniuoco, nam aliquod eſt vniuocans aliquod vniuocatum. Vniuocans eſt nomen ſiue terminus cõmunis pluribus conuenientibus in vna natura communi, ſiue in vna ratione, ideſt diffinitione. Vt animal viuũ eſt vniuocum vniuocans, quoniam prædicatur de omni ſpecie animalis ſecundùm hanc rationem. ſ. ꝙ eſt ſubſtantia animata ſenſitiua. Vniuocata ſunt res conuenientes in vno nomine

&

& in natura, vel ſaltem in vna ratione diffinitiua, vt homo, capra, leo, &c. ſunt vniuocata huius nominis animal viuum. Hic Ariſto. intendit diffinire æquiuocum æquiuocatum, & non æquiuocans. Idem intellige de vniuoco.

His prænotatis aduerte, ꝙ æquiuoca ſic diffiniũtur æquiuoca. ſ. æquiuocata dñr, quorum ſolum nomen eſt cõe, & ratio ſubſtantiæ eſt diuerſa, quæ diffinitio ſic intelligenda eſt. Primo, dicuntur. i. ſignificantur illa, quorum nomen &c. Et aduerte, ꝙ Ariſt. diffinit ea ꝓ dicũtur, & nõ ꝓ ſunt, qñ cũ æquiuocata ſint entia realia, nõ ſpectat ad logicũ cõſiderare ea quo ad eſſe, ſed quo ad dici & ꝓdicari, & hoc eſt cõſiderare eã mõ logicali, & nõ modo reali, ꝙ ad philoſophũ ſpectat, vt diximus in cap. ꝓced. Secundo, quorũ ſolũ nomen eſt cõmune, ideſt, quæ in nullo ꝓterquã in nomine conueniunt, quia ſic placuit primo inſtituenti ea nominare. Et ſumitur nomẽ ꝓ termino ꝑ ſe ſignificatiuo categorematico, ſiue ſit nomẽ ſiue verbũ, nã & in verbo datur æquiuocatio. Plura. n. omnino diuerſa per idem verbum ſignificantur. vt hoc verbũ, habeo, ſignificat rẽ tenere, ſiue poſſidere, & ſignificat intelligere. Nam cum dicit loquens audienti, habes me intendit, intelligis me. Tertio ratio ſubſtantiæ eſt diuerſa.

Aduerte, ꝙ hic nõ ſumitur ratio pro ſola & propria diffinitione, ſed pro quocunque deſcriptione ſiue notificatione, qua manifeſtatur nobis rei æquiuocatę natura. Præterea, hic non ſumitur ſubſtãtia, vt diſtinguitur contra accidens, alioquin in ſola ſubſtãtia daretur æquiuocatio, qđ eſt falsũ, nã magnitudo eſt æquiuocũ nomen & acutũ, &c. multa, vt tibi nota erunt locis ſuis. Sumitur aũt ſubſtantia, vt extenditur ad ſignificandũ cuiuſcunque rei eſſentiã, ſiue ſit verè ſubſtantia, ſiue quantitas, ſiue qualitas &c. Eſt ergo talis ꝓdictæ diffinitionis intellectus, æquiuoca æquiuocata dicuntur illa, q̃ in ſolo vno noĩe conueniunt per appellationẽ, ſed in rõne notificatiua eſſentiæ eorũ nullo modo conueniunt, quoniã alia eſt ratio vnius in intellectu, & alia rõ alterius in eodẽ intellectu, ſicut alia & alia eſt eſſentia eorũ. Quæ qꝛ patet in animali latrante & piſce marino & ſidere cęleſti, nã licet hæc tria appellentur hoc noĩe canis, tũ ſicut alia eſt natura

ſideris

ſideris cœleſtis & animalis latrantis, ſic eſt & alia ratio notificatiua eſſentiæ eorum. cōſtat igitur quid ſit æquiuocum æquiuocatum. Quomodo aūt diſtinguatur per ęquiuocum à conſilio, & æquiuocum à caſu, manifeſtabimus infra.

Quātū ad ſecūdū aduerte, ꝙ apud Ariſt. vniuoca vniuocata (de his.n. ꝓpriè intēdimus, ſicut diximus ēt de ęquocis,) ſic diffiniūtur. Vniuoca dicūtur, quorū nomē eſt cōe, & rō ſubſtātię ſ̄m illud nomē eſt eadē, vt hō bos, & leo sūt vniuoca reſpectu aīalis, quoniā in noīe & in vna rōne aīalis cōueniūt. nā hęc eſt vera, hō eſt aīal, & hæc, bos eſt aīal, &c. ergo cōueniūt ī vno cōi noīe, & hęc eſt vera, hō eſt ſubſtātia animata ſenſitiua, & hęc, bos eſt ſubſtātia aīata sēſitiua, ergo cōueniūt in vna cōi rōne ſubſtātiæ. Sic ergo intelligatur hæc diffinitio. Vniuoca dnr. i. ſignificantur illa, q̄ in vno nomine cōi, & vna cōi ratione indicatiua ſubſtantiæ. i. eſſentiæ, ſiue naturæ eorū cōueniūt, ſiue ſit vera diffinitio, ſiue deſcriptio notificatiua ſubſtātię. Quod dico, quoniā ſi oporteret eorū rationē eſſe veram diffinitionem, ſola ſpecies ſpecialiſſima eſſet apud Logicū vniuoca, quoniā, vt diximus in tract. præcedenti ſola ſpecies diffinitur. Verum quia apud Logicum non ſolum ſpecies ſpecialiſſima, ſed & generaliſſimū & ſubalterna genera vſque ad ſpecialiſſimā ſpeciē ſunt vniuoca, & tamē non proprie diffiniuntur, ideo ly ratio ſumenda eſt vt ſe extendit ad diffinitionem, & deſcriptionem & notificationem eſſentiæ, quocunque modo poſſit haberi.

Sed aduerte, ꝙ vniuocū eſt duplex. ſ. logicum & phyſicū, quę in aliquibus conueniunt, & in aliquo differunt: nam conueniunt in tribus. Primo, in vno nomine. Secundo, in vna ratione formata ab intellectu. Tertio, in conuenientia æqualis illius rationis. oportet enim, quòd illa vna ratio æqualiter vniuocatis conueniat, nā ſi prius vni, & poſterius alteri conuenit, nō ſtat vniuocatio, ſed erit analogia, vt dicemus infra. Hac de cauſa ſanū non eſt vniuocū, quoniā rō ſani prius conuenit animali ſano, poſterius aūt vrinæ & medicinę, quoniā non conuenit eis niſi in ordine ad animal ſanū. Hæc tria ergo oportet inueniri in vniuoco cum logico, quā phyſico, ſed phyſicum addit quartum, quod nō eſt neceſſarium

rium in vniuoco logico. Hoc aũt quartũ eſt vnitas naturæ, nã q̃ ſunt diuerſarũ naturarũ nõ vniuocantur in aliquo vnõ importãte diuerſas naturas,ét q̃ de eo habeatur vna ratio cõis,in qua cõueniũt.Hac de cã corpus nõ eſt vniuocũ,phyſicũ,ſed logicũ tantũ,quoniã diuiditur ꝑ corruptibile,vt eſt elemẽtũ,& ꝑ incorruptibile,vt eſt cœlũ,q̃ ſũt oĩno diuerſarũ naturarũ, eadẽ cã ſpẽs ſpecialiſſima apud phyſicũ nõ vniuocãtur ĩ genere ſuo ꝓximo, quoniã cuiuſlibet ſpẽi naturæ diuerſa eſt formaliter ab alia,q̃ diuerſitatẽ indicãt differentiæ eſſẽtiales diuidẽtes genus,& cõſtituentes ſpẽm. Vnde in 7.Phyſi.dixit Ariſt.q̃d iuxta genera.ſ.apud phyſicũ,licet nõ apud logicũ latẽt æquiuocationes. Sola aũt ſpẽs ſpecialiſſima eſt vniuoca logicæ, & phyſicæ. logice quidẽ quoniã eſt vnius noĩs & rõnis in q̃bus cõueniũt oĩa ſua indiuidua ęqualiter. Phyſicæ,autẽ, quoniam naturá ſpecifica ex ſe eſt vna, nec eſt apta plurificari formaliter per differentias formales, ſed ſolum per materiam,qua plurificãtur indiuidua, vt tibi manifeſtabitur in Metaphyſica.Sed pro nũc ſuſtine,conſtat igitur tibi, quid ſit vniuocum,& quomodo conueniunt ac differunt vniuocum logicum & vniuocum phyſicum.

Quantum ad tertium,vt ſcias quid ſint denominatiua,de quibus hic intendimus,& quorum prænotitiam reputamus opportunam ad habendam prædicamentorum doctrinam, præponenda ſunt duo notabilia.

Primum eſt,quod denominatiua ſunt triplicia,nam quædam ſunt voce tantum,quædam ſignificatione tantum,quędam voce & ſignificatione ſimul ea sũt denominatiua voce tantum,quæ ita ſe habent,quòd denominãs & denominatiuum dicunt eandem naturam,ſed differũt ſolum,ſicut apud grãmaticum per nomen primitiuum & nomen deriuatiuũ, & hoc modo hõ & humanitas, aĩal, & animalitas, Deus & deitas, ſe hẽnt vt denominatiuũ & denominãs deriuatur.n. homo ab humanitate. Deus à deitate,ſed hõ non dicit aliã naturã ab humanitate,nec animal ab animalitate,nec Deus à deitate,alia ſunt denominatiua ſignificatione tã ũ,quę ita ſe habent, ꝙ denominans & denominatum conueniunt in ſignificato,ſed non in nomine.nam aliud nomen imponitur

deno

denominanti,& aliud denominatiuo, ita qđ non conueniunt in principio,nec differunt in fine, & hoc modo apud morales ſe habēt virtus & ſtudioſus. Dicitur.n.ſtudioſus ille,qui habet & operatur ſecundū virtutē & vulgariter dicitur virtuoſus à virtute,ergo vt a denominãre dicitur ſtudioſus denominatiue ſecundum ſignificationem, ſed non ſecundùm vocem,quoniam in voce & prolatione nullo modo conueniunt virtus & ſtudioſus,ea aūt ſunt denominatiua voce & ſignificato, quę conueniunt in voce ſiue termino in principio & differunt fine, à denominante, & dicunt ſiue addunt aliam naturam à natura denominantis, nam denominans dicit accidens, denominatiuum autē dicit ſubſtantiam in ſe habētem tale accidēs,hóc modó ſe hñt apud logicū & phyſicum albedo,& album iuſtitia & iuſtus,ſapiētia,& ſapiens. Hic non intēdimus loqui de denominatiui, niſi tertio ſenſu,quoniam ea ſunt, propriè & formaliter denominatiua.

Secūdo notā ſi, qđ apud Philoſophū denominās dicitur abſtractū quaſi ſimplex & pura forma,vt albedo,apud Grāmaticū dicitur primitiuū, quaſi nō dependēs nec originatū ab altero.Denominatiuū aūt apud phyloſophū dicitur concretū quaſi cōpoſitū ex ſubiecto & forma,vt albū,apud grāmaticum aūt dicitur deriuatiuū quaſi deſcendēs ab altero.

Sed aduerte,quòd logicus & grãmaticus in hoc valde differunt. Nam logicus dicit illud nomen eſſe abſtractū, quod ſignificat formam ſm ſe, & non per modum inhærētis ſubſtantiæ.Nomen aūt concretum dicit eſſe illud,quod ſignificat formam in ſubiecto vt album.Nam licet album puram qualitatem ſignificet, vt dicemus infra,tamē ſubiectū cōcernit.Grammaticus autē,qui verſatur circa dictiones,& ſyllabas dicit,illud eſſe nomen primitiuum,quod eſt pauciorū ſyllabarum,deriuatiuum aūt quod eſt plurium.Vnde apud ipſum iuſtus eſt primitiuum,iuſtitia eſt deriuatiuū, cum tamē quo ad veritatem rei ſit oppoſitum,quoniam dicitur homo iuſtus a iuſtitia,& non econuerſo. Vnde intellectus Logici rationabilior eſt, vtpote conſideratiuus veri, & falſi.

His prænotatis aduerte,quòd denominatiua in tertio ſēſu ſic deſcribuntur ab Ariſto.Denominatiui dicuntur quæcun-

cunque ab aliquo ſolo differentia caſu ſecundũ nomen habẽt appellationẽ, vt à fortitudine fortis. Hæc deſcriptio ſic intelligẽda eſt, Denominatiua .ſ. nomina, quę apud Phyſicũ dicũtur cõcreta, dicũtur eſſe illa, q̃ ſunt differẽtia ab aliquo .ſ. noīe denominãte, ſiue abſtracto ſecũdum phyſicũ, ſolo caſu .i. ſola terminatione, quoniã cõueniũt in principio dictionis, differũt in fine, vt iuſtus & iuſtitia, & ſecũdũ illud nomẽ .ſ. cõcretũ, hẽnt appellationẽ .i. prædicãtur de ſubiecto, nõ .n. denominatiua, ſiue abſtracta prædicãtur de ſubiecto, ſed denominatiua, ſiue cõcreta. Hæc .n. eſt falſa, hõ eſt iuſtitia, ſed hæc eſt vera, hõ eſt iuſtus, ex quibus oĩbus patet, ꝙ ad verã & formalẽ denominationem acceptam in tertio ſenſu tres conditiones requiruntur. Prima eſt, quòd abſtractum & concretum conueniant in vno nomine, quo ad principium dictionis. Secunda, quòd differant in fine. Tertia, ꝙ concretũ dicat aliam rem, ſiue naturam à ſubiecto, vt hic, homo eſt albus, nam homo eſt ſubſtantia, album autem, quod albedinẽ cum connotatione ſubiecti importat, ſpectat ad prædicamẽtum qualitatis, & ſic patet quòd, quando prędicatur differẽtia eſſentialis de genere, aut de ſpecie, aut animal eſt ſenſitiuum, homo eſt rationalis, non eſt vera & propria prædicatio denominatiua, quoniã differẽtia eſſentialis nõ dicit alienam naturã ab eo, cuius eſt differentia. Reſtat ergo, vt vera denominatio fiat iuxta quartũ & quintũ ꝓdicabile prædicatione directa, quoniã, vt docuimus in tract. ꝓced. dicũt naturã accidẽtalẽ aduenientẽ ſubiecto, ꝙ denominat vt riſibile eſt prædicamento qualitatis, & album & nigrũ &c. Subiectum aũt ꝙ denominatur, eſt in prædicamento ſubſtantię. Dixi prædicatione directa, quoniã indirecta parũ exiſtimatur in arte, cũ ſit mere accidẽtalis. Hæc de æquocis & vniuocis & denominatiuis quæ comprehenduntur in primo antepręd icamẽto dicta ſufficiant, & in his terminatur ſecundum caput.

De ſecundo Ant prædicamento. *Cap. III.*

IN cap. tertio agendum eſt de ſecundo Antepr ædicamẽto in genere, quod continet duas diuiſiones: quarum prima eſt de terminis per ſe ſignificatiuis & categoric. qui de aliquo, vel aliquibus apti ſunt prædicari, ſecunda eſt de

entibus

entibus q̃ apta ſunt in ſubiecto eſſe, vel de ſubiecto dici, & quæ nõ. Iſte autẽ duę diuiſiones antepręd:camẽtales hic reponũtur, quoniã cognitioni p̃dicamentorũ oĩno opportunæ ſunt, nam prima deſeruit ad cognoſcendũ differentiam eorum quæ ponuntur in prædicamento ab his, quæ nõ ponuntur. ſecunda aũt deſeruit ad cognoſcendũ differentiã eorum ab inuicem, quæ reponũtur in prædicamẽtis vt videbis. primo igitur manifeſtanda eſt prima diuiſio, deinde ſecunda.

Quantum ad primũ aduerte, quòd Ariſt. intendens præmonere diſcentem ex quibus cõſtet ordinatio & diſpoſitio prædicamentalis, inquit. Eorum quæ dicũtur quędam quidem ſecundùm complexionem dicuntur, quædam ſine complexione, quę ſecundùm complexionem dicuntur, ſunt homo currit, homo vincit: ea vero, quæ ſine complexione dicuntur, ſunt, vt homo, bos, currit, vincit &c.

Pro notitia huius diuiſionis aduerte tria.

Primo, ꝙ coincidit cum ea quàm poſuimus in tract. ij. aſſignantes diuiſiones terminorum, & eſt decima diuiſio, quæ fuit hæc. Terminorum alius complexus, alius incomplexus. Hic autem dicit Ariſt. eorum, quæ dicuntur. i. dictionum, quæ voce proferuntur, quædam ſunt cum complexione. i. ſunt complexæ, quædam ſine. i. ſunt incomplexæ.

Secũdo aduerte, vt ſcias quid ſit vere cõplexũ & quid incõplexũ, de quibus intẽdit Ariſt. hic loqui, ꝙ complexũ, eſt triplex. ſ. voce tantũ, ſignificato tantũ, voce & ſignificato ſimul. Complexũ voce tantũ eſt, quãdo per plures voces per ſe ſignificatiuas circumloquimur aliquam vnam rem, quã neſcimus vno proprio nomine nominare, vt primo genitus. Socratis filius Athenienſis. Incomplexum tali complexo oppoſitum eſt, quando per vnam vocem per ſe ſignificatiuam vniuocantẽ vnã nominamus, vt Socrates, homo, aſinus &c.

Cõplexũ ſignificato tãtũ eſt, quãdo vnam vocẽ tãtũ, quę tamen plura habet ſignificata proferimus, vt canis, cancer, ſanũ. nã ſub vna voce plura indiſtincte cõplectimur. Incõplexũ tali cõplexo oppoſitũ eſt, quãdo vnã vocẽ tantũ habẽtẽ tantũ vnũ ſignificatum proferimus, vt homo, capra, leo &c. Complexum voce & ſignificato ſimul eſt, quãdo plures vo-

ces

ces plura ſignificãtes proferuntur: vt hõ albus, hõ currit, hõ eſt aial, & hoc exẽplum ſemper eſt oratio aut perfecta, ſi eſt cum copula, vt homo eſt albus, aut imperfecta, ſi eſt ſine copula, vt homo albus. Incomplexum huic complexo oppoſitum eſt, quando vna vox ſimplex vel compoſita ſignificans vnum profertur exemplum primi, homo animal, exemplũ ſecundi, armiger ſcutifer, paterfamilias, iconomus.

Aduerte tertio, ꝙ Ariſt. hãc diuiſionem fecit, vt inueret, ꝙ in prædicamẽto nõ reponitur ſ̃m ſe totũ cõplexũ ſecũdo mõ, & tertio modo dictũ: quoniã oĩ reponibile ſecundum ſe totũ in prædicamẽto dicit vna & determinatã naturam, cũ ſit aut genus, aut ſpecies, aut differẽtia: ſed cõplexũ ſecũdo, & tertio modo nõ dicit vnã naturã determinatã, ſed plures, vt patet de cane, & de hac oratione, hõ eſt albus, nã h õ importat ſubſtantiam, & albus qualitatẽ. Dixi ſecũdo, & tertio modo, vt excipiã cõplexũ primo modo, quoniã re eſt incomplexũ, licet voce ſit cõplexũ. ideo nõ excluditur a prædicamẽto, ſicut nec incomplexũ voce, & re. Dixi ſecundũ ſe totũ, vt excipiam partes, nam licet totum hoc complexum, hõ albus, nõ reponatur in aliquo vno p̄dicamento, tamẽ ſecundum diſtinctas reponitur in diſtinctis prædicamentis. vt homo in prædicamento ſubſtantiæ, & albus in prædicamenta qualitatis. Reſtat ergo, vt in prædicamentis reponantur ſola incomplexa, ſiue ſignificentur nomine ſimplici, ſiue cõpoſita, ſiue circũ locuto. Hæc de prima diuiſione dicta ſint.

Quantũ ad ſecundũ aduerte, ꝙ Ariſt. relicto primo mẽbro, primę diuiſionis, ſubdiuidit ſecundum. ſ. incõplexa, & format ſecundum diuiſionem continẽtem quattuor partes, & eſt talis, eorũ quæ ſunt, alia de ſubiecto dñr, ſed in ſubiecto non ſunt. Alia in ſubiecto ſunt, ſed de ſubiecto non dicuntur. Alia de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt. Alia neque de ſubiecto dñr, neque in ſubiecto ſunt. Pro euidẽtia huius diuiſionis, quę eſt diuiſio incomplexorum, tria aduertenda ſunt, deinde exponemus ſingulas partes diuiſionis.

Aduerte primo, ꝙ hęc diuiſio ſupponit, vt ſcias modos generales, q̃bus res dr̃ eſſe in aliquo, puta an ſicut pars in toto, vel ſicut totum in partibus, an ſicut accidens in ſubiecto,

vel

Vel ſicut ſuperius in ſuo inferiori, & quia Ariſt. modos generales eſſendi innumerauerat in 4. li. Phyſ. agens de loco, noluit hic repetere, quoniam forte libros de Phyſico auditu prius tradiderat, q̃ artẽ veterẽ: verũ, quia nouicius in logica libros de phyſico auditu nondũ nouit, ideo ad inſtructionẽ eius ne tendat ꝑ incognita, numerãdi ſunt hic modi eſſendi in, vt ſcias in quo ſenſu loquitur philoſophus, cum dicit alia ſunt in ſubiecto &c.

Tu igitur aduerte, vt recolligit Petrus Hiſp. in Anteprędicamentis, modi eſſendi in reducuntur ad octo. Primus eſt, ſicut pars integralis in toto, vt manus, brachiũ, caput in corpore humano. Secundus eſt, econuerſo, vt corpus humanũ in ſuis mẽbris, & tectũ paries & fundamẽtũ in domo, & ecõuerſo. Tertius eſt, ſicut ſpẽs in genere, vt hõ in aĩali, & oẽ inferius in ſuo ſuperiori. Quartus eſt, ſicut genus in ſpẽ, & oẽ ſuperius in ſuo inferiori. Quintus eſt, ſicut forma in materia, & iſte ſubdiuiditur, quoniã vt declarabitur in j. Phyſ. forma eſt duplex. ſ. ſubſtãtialis, vt aĩa in hoĩe, & accidẽtalis, vt albedo in manu, ſubſtãtialis dicitur ꝓprie eſſe in materia, quoniã immediate in ea recipitur, accidẽtalis vero dicitur ꝓprie eſſe in ſubiecto cõſtituto, eſt materia & formã, & dicitur materia ſecũda. Sed ꝑ nũc ſuſtine donec erudiaris in philoſophia naturali. Sextus eſt, ſicut effectus in cã ſufficiẽte, vt flos in radice, regnũ in rege. Septimus eſt, ſicut aliq̄d in fine, vt virtus in beatitudine. Octauus eſt, ſicut cõtemptũ in cõtinente, vt locatum in loco, & res temporalis in tempore. Vnde verſus.

1 2 3 4 5
Inſunt pars, totum, ſpecies, genus, & calor igni.
6 7 8
Rex in regno, res in fine, locoque locatum.

Aſſignatis modis eſſendi in, aduerte ſecundo, quòd, quãdo dicit Ariſt. alia ſunt in ſubiecto, non accipit ſubiectũ pro toto, nec pro genere, nec ꝓ ſuperiori, nec pro inferiori, nec pro materia, in qua recipitur forma ſubſtãtialis, ſed pro corpore, in quo recipitur accidens, & dicitur ſubiectum inhæſionis ſiue ſuſtentationis, quoniam accidens non poteſt eſſe apud Ariſt. ſine ſubiecto.

Aduer-

Aduerte tertio, ꝙ cũ dicit Ariſt. quędã dicuntur de ſubiecto per ly dicũtur, intẽdit prædicãtur, vt per ly de ſubiecto, intẽdit de inferiori, & nõ intẽdit de ſubiecto accidẽtis, ſicut quando dicit, quædam ſunt in ſubiecto. His prænotatis, prædicta diuiſio quatrimembris ſic dẽt intelligi, eorũ quæ ſunt, i entiũ, ſiue rerũ quædam dicũtur de ſubiecto, i. prædicantur de inferiori, vt patet in arb. Porph. in prædicamento ſubſtantiæ deſcendẽdo a generaliſſimo p ſubalterna, vſq; ad ſpecialiſſimũ incluſiuè, nam ſubſtantia prædicatur de corpore, corpus de animato, aĩatũ de animali, animal de hoĩe, homo de Sorte & Platone in ſubiecto vero non ſunt. i. non inhærent, nec recipiuntur in ſubiecto, ſicut accidentia, quæ ſuſtentantur per ſubiectũ, & hęc pars prima diuiſionis cõuenit omnibus generibus & ſpeciebus & differentijs prædicamenti ſubſtãtiæ. Quædã nõ dicũtur de ſubiecto. i. nõ prædicãtur de inferiori, nec ſunt in ſubiecto, i. nõ recipiũtur nec ſuſtẽtãtur p ſubiectũ, ſicut accidẽtia, & hæc ſecũda pars diuiſionis conuenit oĩbus indiuiduis ſignatis, quæ continẽtur ſub ſpẽ ſpecialiſſima in prædicamẽto ſubſtãtiæ, nã ſub indiuiduo nõ datur inferius, aliter indiuiduũ nõ eſſet indiuiduum, ſed genus aũt ſpẽs. Dixit indiuiduis ſignatis, vt excipiã indiuiduũ vagum. quoniã & ſi ſecũdũ rẽ non prædicatur de inferiori, ſicut prædicatur ſpecies, tamen ſecundum vocẽ prædicatur. Prædicatur enim quidam homo de Sorte & Plat & Ioan. &c. Quædam dicuntur de ſubiecto, id eſt prædicantur de inferiori, vt in prædicamento quantitatis incipiẽdo a generaliſſimo, vſque ad ſpecialiſſimum incluſiue. nam quantitas prædicatur de continua & diſcreta, & continua prædicatur de linea & ſuperficie, & corpore, & linea prædicatur de linea curua, & linea recta, & ſunt in ſubiecto. i. recipiuntur & ſuſtentantur per ſubiectũ, cũ ſunt accidentia, quorum eſſe eſt ineſſe vt dicemus, & infra, & hæc tertia pars diuiſionis cõuenit oĩbus generibus & ſpeciebus prædicamentorum accidẽtium, & eorum differentijs. Quædam aũt non dñr de ſubiecto. i. non prædicantur de inferiori, vt omnia indiuidua prædicamẽtorum accidentium, vt hæc albedo, hæc dulcedo, hæc linea, hic locus &c. nã cum ſint indiuidua, eis repugnat habe-

re inferiora, de quibus prædicētur, ſed ſunt in ſubiecto, quoniã cũ ſint accidētia ſuſtentari non poſſunt ſine ſubiecto, & hæc quarta pars conuenit omnibus indiuiduis nouem prædicamentorum accidentium. Conſtat igitur tibi quis ſit ſenſus ſecundæ diuiſionis anteprædicamentalis. Conſtat etiam quantum deſeruiat cognitioni prædicamentorum, nam per primam & ſecundam partem cognoſces, quomodo ſe habēt tam ſubſtantiæ vniuerſales, quàm ſingulares in prædicamēto ſubſtantiæ per tertiam, & quartam cognoſces quomodo ſe habent accidentia vniuerſalia & ſingularia in nouem prædicamentis accidentiũ. Hæc igitur dicta ſint de ſecundo anteprædicamento in genere, & hic terminatur tertium cap.

De Anteprædicamento. *Cap. IIII.*

IN cap. quarto agendum eſt de tertio Anteprædicamento in genere, quod duas regulas continet deſeruientes doctrinæ prędicamentorum, vt tibi manifeſtum erit.

Tu igitur aduerte, quòd prima valet ad cognoſcendum ordinem eorum, quæ in eodem prædicamento ordinãtur ſecundum ſub & ſupra, quomodo, ſcilicet vnum de altero prędicatur. igitur circa primam regulam duo agenda ſunt.

Primo, declaranda eſt ſecundum verum ſenſũ Ariſt.

Secundo, aſſignandæ ſunt conditionales obſeruandæ in ipſa regula, ne error in ipſa eueniat.

Quãtũ ad primũ aduerte, ꝙ regula prima apud Ariſt. talis eſt, quãdo alterũ de altero prędicatur, vt de ſubiecto, q̃cunq; de eo ꝙ prædicatur dicũtur, omnia etiam de ſubiecto dicuntur, vt homo prædicatur de quodam homine animal vero de homine, ergo & de quodam homine prædicatur animal, quidam enim homo, & eſt animal.

Hæc regula ſic intelligenda eſt. Quando ſuperius, de inferiori, vt animal de homine, quidquid prædicatur de ſuperiori eſſentialiter prædicatur ēt de inferiori, v.g. quia in arb. Porph. homo eſſentialiter prædicatur de Sorte, & de homine eſſentialiter prædicatur animal, & de aĩali corpus animatũ, & de corpore animato corpus, & de corpore ſubſtantia, omnes iſtæ cõſequentię valent per regulam iſtã, Sortes eſt homo, homo eſt animal, ergo Sortes eſt animal. Homo eſt

animal,

animal,aĩal eſt corpus aĩatũ,ergo homo eſt corpus aĩatũ, & ſic aſcende vſq; ad generaliſſimum. Vnde patet,ꝙ hęc regula optime deſeruit ad cognoſcendum ordinem eſſentialem inter ſuperiora & inferiora, in quolibet prædicamento.

Quantum ad ſecundum aduerte,ꝙ Ariſto. hanc regulam non introduxit infallibiliter veram, niſi in ordine eſſentiali ſuperiorum & inferiorum in eodem prædicamento, in quibus nunquam eſt error. Qui autem volunt eam extendere ad illud propoſitum, conantur apponere diuerſas conditiones, quibus non ſeruatis regula non valet. Quod igitur in ordine eſſentiali prædicamentali valeat abſolute, & ſine aliqua limitatione, patet ex ſe. Si autem vis ea vti in alijs propoſitis, oportet vt ſerues ſex conditiones.

Prima eſt, vt arguas in pręedicatis per ſe, prædicatur autẽ per ſe genus ſpẽs differẽtia & propriũ. Vnde bene ſequitur, Sortes eſt hõ,homo eſt rationalis, ergo ſortes eſt rationalis. Itẽ Sortes eſt hõ,homo eſt riſibilis, ergo Sortes eſt riſibilis. In pręedicatis aũt per accidẽs valet. Vnde nõ ſequitur, Sortes eſt hõ,homo eſt albus,ergo Sortes eſt albus. Secunda eſt, vt arguas in pręedicatis per ſe & primę intẽtionis, vt hic, Sortes eſt hõ,homo eſt aĩal, ergo Sortes eſt aĩal. Nã in pręedicatis ſecũdæ intẽtionis nõ valet. Non.n.ſequitur, Hõ eſt aĩal,aĩal eſt genus,ergo homo eſt genus. Nã genus eſt terminus ſecũdæ intentionis. Tertia eſt, vt ſerues prædicationem directã, præcipue in ſecunda propoſitione. Vnde nõ ſequitur,homo eſt animal, animal eſt aſinus, ergo homo eſt aſinus. Quarta eſt,ꝙ non facias vtranque propoſitionem negatiuam. Vnde non ſequitur, Homo non eſt aſinus, aſinus non eſt rationalis,ergo homo non eſt rõnalis. Quinta eſt,ꝙ quando prima propoſitio ſit per verbum adiectiuũ,aut per ſum,es,eſt, ſed prædicatum eſt obliquum,primo modo reſoluatur in ſuum participium,& totum ꝙ ſequitur copulam,ſit ſubiectũ propoſitionis ſecundæ,aliter ſequitur error: vt hic,homo habet manus,manus ſunt duæ,ergo homo eſt duo. Non ſequitur, ſed dicatur ſic, homo habet manus, habens manus eſt duo, ergo &c. arguitur quidem per regulam, ſed ſecunda propoſitio eſt falſa,ideo neganda, ſecũdo modo ſumatur parti-

cipiũ de ſum,es,eſt,ꝙ eſt ens cum ipſo obliquo, & fiat ſubiectũ ſecundæ propoſitionis,aliter ſequitur error,vt hic. Nauis eſt in mari,in mari ſunt piſces, ergo nauis eſt piſcis. Non valet, ſed dicatur ſic,nauis eſt in mari,.ens in mari eſt piſces, ergo &c.arguitur quidem per regulam,ſed ſecunda propoſitio eſt falſa, neq;.n. omne ens in ma. r eſt piſcis,.& ideo neganda eſt.Sexta eſt,vt teneantur termini in vtraq; propoſitione vniformiter. Nam ſi fiat tráſitus a concreto ab abſtractum, aut mutetur ſuppoſitio, ſequitur error,exemplũ primi, non ſequitur, homo eſt albus, album eſt accidens, vel qualitas,ergo homo eſt accidens,vel homo eſt qualitas. exéplum ſecundi, homo eſt animal, animal eſt triſyllabum, ergo homo, eſt triſyllabum, ſic enim tranſitus a ſuppoſitione formali ad ſuppoſitioné materialé. Ne igitur decipiaris, aut côcede prædictã regulã ſolũ in ordine prædicamétali, ſicut eã introduxit. Ariſt. aut in alijs propoſitis concede eam cũ limitationib ꝑpoſitis, & non aliter, alioquin erit tibi cã deceptionis, & non veritatis. Hæc ꝓ prima regula dicta ſint.

Circa regulã ſecũdã aduerte, anteq̃ deſcédamus ad eã,ꝙ Ariſt. introduxit eã, vt cognoſcas coordinationes prædicamétorum eſſe penitus impermixtas, ita ꝙ nec idem genus, nec eadem ſpés, nec eadé differétia,poteſt poni in diſtinctis prædicaméẗis,nec diſtincta genera,nec diſtinctæ ſpecies, nec diſtinctæ differentiæ poſſunt poni in eodem prædicamento, modo quo tibi exponemus. primo igitur aſſignabitur regula cum vero ſenſu Ariſt. ſecundo defenſabitur.

Quantum ad primum aduerte,quod apud Ariſtotelé regula talis eſt, diuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorum,diuerſę ſunt ſpecies & differentiæ,vt aĩalis & ſcientiæ. animalis quidem differentiæ ſunt,vt greſſibile & volatile & bipes.ſcientiæ vero nulla harum eſt, neq; enim ſcientia a ſcientia differt in eo quòd eſt bipes. Subalternorum vero gñm nihil prohibet eaſdem eſſe differétias. Superiora enim de inferioribus prędicantur, quare quęcunque fuerint prædicati differentiæ erunt eadem ſubiecti. Pro noticia huius regulę,declarandum eſt,quæ ſint genera ſubalternatim poſita, & quæ non, deindé exponetur regula.

Tu igitur aduerte, ꝙ genera ſubalternatim poſita ſunt illa, quorum vnum ponitur ſub altero immediate, vt animal ſub animato, & animatum ſub corpore, & corpus ſub ſubſtantia, vel duo ſub vno tertio, vt animal & planta ſub corpore, nõ ſubalternatim poſita ſunt, illa quorum vnum non ponitur ſub altero neque immediate, neque mediate, neque duo ſub vno tertio, vt pote quia nõ ordinantur in eadem linea prædicamentalis, ſed in diuerſis, vt animal & color non ſubalternantur. Spectat enim animal ad prædicamentum, ſubſtantia, & color ad prædicamentum qualitatis. Conſtat igitur quid ſit genera ſubalternari, & quid nõ. Senſus aũt regulæ talis eſt. Si dantur duo genera, quorum vnum non ponitur ſub altero, neque ambo ſub tertio, neceſſe eſt eorum eſſe diuerſas ſpecies, & dñas, ita ꝙ impoſſibile eſt eandẽ ſpeciẽ locari ſub diſtinctis generibus nõ ſubalternatis. idẽ intellige de differentia, v.g. aſinus nõ poteſt locari ſub animali, & ſub colore. Rationale non poteſt locari ſub animali, & ſub numero, & ratio huius regulæ eſt hęc. Diuerſorũ principiorum diuerſa ſunt principiata, ſicut diuerſarũ cauſarũ, diuerſi ſunt effectus. Sed genera sũt principia ſpecierũ & differentiarũ ergo, quando sũt diuerſa genere & nõ ſubalternatim poſita, neceſſe eſt eſſe diuerſas ſpecies & differẽtias. ex oppoſito aũt ſequitur, ꝙ ſi duo ſint genera ſubalternatim poſita, nõ inconuenit eandẽ ſpeciem ſub vtroque locari ſed immediate ſub vno, mediate ſub altero, vt hõ immediate locat̃ ſub animali, mediate aũt ſub corpore animato, nam hæc eſt vera, hõ eſt animal, & hęc, hõ eſt corpus animatum, q̃a animal eſt corpus animatũ, & hoc eſt, qđ dicit Ariſt. q̃a ſuperiora de inferioribus ꝑdicãtur, differẽtiæ ſpecies erunt eadem.

Quantum ad ſecundum, aduerte, quòd per hanc regulã non intendit negare, quin vna & eadem res nõ poſſit locari in diuerſis prædicamentis, Hoc enim cõtradiceret doctrinæ ſuæ. Tenet enim in 3. Phyſ. eundem motum locari in prædicamento actionis, & in prædicamento paſſionis, & ſcientiam, & ſenſum locari in prædicamento qualitatis & relationis, & hominem generantem in prædicamento ſubſtantiæ, & in prędicamento relationis; ſed intendit quòd nulla

res ſub vna & eadẽ rõne põt ſub diuerſis p̃dicamẽtis locari, ꝗ ſi locatur, hoc erit ꝓpter aliã, & aliã rõnem: v.g. motus vt eſt à mouẽte, eſt in p̃dicamẽto actionis, q̃a mouere eſt actio mouẽtis, vt aũt recipitur in mobili, eſt in p̃dicamẽto paſſionis, q̃a mouere eſt paſſio moti ſiue mobilis, & ſcĩa vt qualificat & ꝑficit intellectũ eſt in p̃dicamẽto qualitatis, vt ãt refertur ad ſcibile, ẽ in p̃dicamẽto relationis, q̃m ſcĩa eſt ſcibilis ſcia, ſicut sẽſus ẽ rei sẽſatę ſenſus, vñ sẽſus inquãtũ eſt potẽtia aĩę, eſt in p̃dicamẽto qualitatis, ſi quãtũ ãt reſpicit obiectũ sẽſatũ, eſt p̃dicamẽto relationis, & hõ vt aĩal eſt, in p̃dicamẽto ſubſtãtię, vt generãs ſibi ſimile, & dr pater, vt eſt in prædicamento relationis, licèt igitur coordinationes prædicamentorũ ſint impermixtæ, nõ tamẽ res prędicamẽtales. Sed hæc tibi manifeſta erunt in 5. Metaph. Pro nunc autem ſuſtine.

Sed dices, ſi diuerſa genera non ſubalternatim poſita hẽnt diuerſas ſpecies & differentias, quare corpus, qđ eſt ſpecies ſubalterna, vt declaratum eſt in tract. præced. locatur in prædicamẽto ſubſtantiæ, vt patet in arbor. Porph. & in prædicamento quantitatis, vt tibi manifeſtum erit in parte ſequẽti. Similiter, quare rõnale ponitur differentia animalis, & differentia ſcientiæ? Diuiditur enim animal per rationale & irrationale, & ſciẽtia per realẽ, & rationalẽ. Reſpondetur corpus & rationale non ſm eandem rationem, immo quaſi æquiuocè ad diuerſa ſpectat prædicamenta, nam corpus vt eſt ſubſtantia non abſtracta à quantitate, & materia, eſt in prædicamento ſubſtantiæ, & opponitur ſubſtantiæ incorporeæ, vt aũt eſt trina dimenſio. ſ. longitudo, latitudo, & profunditas eſt in prædicamento quantitatis, vt tibi declarabitur in parte ſequenti. Rationale autem, vt dicit naturam intellectualem diſcurſiuam, ſiue argumentatiuam, qualis inter omnia animalia eſt homo, eſt differentia animalis; vt autem dicit habitum intellectus verſantem circa ens rationis eſt differentiæ ſcientiæ, ſub qua continetur logica, vt manifeſtabimus in tract. j. cap. 5. hæc de præſenti cap. dicta ſint, in quo compleuimus doctrinam de Antepædicamentis.

Partis primæ. Finis.

PARS

PARS SECVNDA, *quæ eſt de prædicamentis.*

EXPEDITA traditione Antepraedicamẽtorũ, accidendũ eſt ad ſecundam partẽ eiuſdem tractati quinti, quę erit de doctrina decem prędicamẽtorum, tradita nobis ab Ariſt. a qua non deuiat Petrus Hiſpanus, ſequitur enim viam peripateticam ad vnguem. Hanc igitur ſecũdam partem diſtinguemus in xj. cap.

Primo, quid requitur ad hoc, quod aliquid reponatur ſecundùm ſe in prædicamento, & quot ſint.

Secundo, agendum eſt, de Subſtantia.

Tertio, de Quantitate.

Quarto, de Aliquid, ideſt de Relatione.

Quinto, de Qualitate.

Sexto, de Actione.

Septimo, de Paſſione.

Octauo, de Quando.

Nono, de Vbi.

Decimo, de Situ.

Vndecimo, de Habitu.

Poſt hæc aggrediemur doctrinam de Poſtprædicamentis, vt compleatur intentio noſtra in hoc quinto tractatu.

Quid requiratur ad hoc, quòd aliquid ſit ſecundùm ſe in prædicamento, & quot ſint prædicamenta ſecundùm doctrinam Ariſtotelica. Cap. I.

IN primo capitulo inueſtigandum eſt, quid requiratur ad hoc, quòd aliquid ſecundum ſe reponatur in prædicato. Deinde quot ſint, & hoc ſecũdũ doctrinam Peripateticam.

Quantum ad primum aduerte, quòd quattuor conditiones requiruntur ad hoc, quòd aliquid ſecundùm ſe, ſiue per ſeipſum reponatur in prædicamento.

Primo, requiritur, ꝙ ſit incomplexum, & huius rationem aſſignauimus in parte præcedenti, capitulo ſecundo, declarantes

rantes quare complexum nõ ſecundum ſe totum, ſed ſolum per partes reponitur in prædicamento, ſecundo requiritur, ꝙ ſit vniuerſale, ita ꝙ ſit aptum eſſe, in multis, & prædicari de multis, ex, quo ſequitur, quod deus non eſt reponibile in prædicato. Prophanum.n.eſt dicere Deum eſſe quid vniuerſale, vel particulare, cũ ſit omnino implurificabilis, nec ſub aliquo genere, aut ſpecie cõtineatur, vt tibi declarabitur in philoſophia. Tertio, requiritur, ꝙ ſit ens extra intellectum .i.ens reale, & non ens rationis, quale eſt ens imaginatum, vt chimera, & ſecundæ intentiones, quas intellectus rebus attribuit, vt intentio generis, & ſpeciei, & ſubiectum, & prædicatũ, & ſimilia. Nam Ariſt.in 6. Metaph. diuidit ens, in ens in anima, ꝙ dicitur ens rationis, & ens extra animam, quòd partitur in prædicamento. Quarto requiritur, quòd ſit ens limitatæ & determinatæ naturæ, puta quòd ſit ſubſtantia, & non quantitas, quòd ſit quantitas, & nõ qualitas. Ex quo ſequitur, ꝙ ſex tranſcendentia non reponũtur in prædicamẽtis, ſed ſuperiora ſunt, & de quolibet prędicantur, nã ſubſtantia, & quãtitas, &c. ſunt ens, & verũ, & bonũ, & aliquid, &c.

Quantũ ad ſm aduerte, ꝙ apud Ariſt. prædicamẽta ſunt decẽ ſignata ꝑ decẽ dictiones incomplexas, de qbus inquit Ariſt. Eorũ quę ſm nullã complexionẽ dicuntur.i. dictorũ incomplexorũ ſingulũ ſignificat, aut ſubſtantiã, vt homo ęquus, aut quantitatẽ, vt bicubitum, aut qualitatẽ, vt album aut aliqd vt duplũ, aut ibi, vt eſſe in loco, aut quãdo, vt eſſe in tempore, aut ſitũ, vt ſedet, iacet, aut habitum, vt calciatum eſſe, armatũ eſſe aut facere, vt ſecare, vrere, aut pati, vt ſecari, & vri. Horum quidem ſufficientiam diuerſimode aſſignant logici, atque philoſophi, vt patet in 3. Phyſi. & in 5. Metaph. Verum ne nouicius inuoluatur leuiori modo procedentes pro nunc talem ſufficientiam aſſignamus, pędicamenta dicuntur a modis prędicandi, modi autem prędicandi ſi debent eſſe veri, & non fictitij, neque chimerici, debẽt ſumi a modis eſſendi, quot ergo ſunt modi generaliſſimi pdicandi & eſſendi, tot ſunt prędicamenta. Tales autem modi ſunt decem, quod ſic declarabitur. Omnis modus eſſendi, aut eſt non in alio, aut in alio, aut aliud, ſi non in alio,

conue-

conuenit ſubſtantię, vt dicemus infra; ſi in alio dupliciter, q̃a aut res exiſtens in alio conuenit ei ratione materię,& ſic eſt quãtitas;aut conuenit ei rõne formę; & ſic eſt qualitas.

Si ad aliud aduerte, quòd ad aliud importat reſpectum, qui eſt duplex .ſ. intrinſecus & extrinſecus. Intrinſecus facit prædicamentum relationis, extrinſecus autem facit ſex vltima prædicamenta, quæ diſtinguuntur à quatuor primis per dominationem extrinſecam, quæ dominatio aut fit per actionem, & ſic conſtituitur prædicamentum actionis, aut per paſſionem, & ſic conſtituitur prædicamentum, paſſionis:aut per tempus,& ſic cõſtituitur prędicamentum quando, aut per locum comparando ipſum ad totum locatum,& ſic conſtituitur prædicamentum vbi: aut comparando locũ ad partes locati, & ſic conſtituitur prędicamẽtum ſitus, qui & poſitio dicitur,aut per ea,quę adiacent corpori humano, vt ſunt veſtes,& arma,& alia tegumenta,& ſic conſtituitur predicamentum habitus, qui videtur competere ſoli homini,& brutis,vt deputantur humano obſequio. Hæc pro nũc dicta ſufficiant,neque.n.poteris hæc plene capere abſq; philoſophia, q̃ conſiderant materiã, formã, motũm, actionem, paſſionẽ,tempus & locũ.Suſtine igitur,& ſufficiat nobis aſſignaſſe tibi cõditiones requiſitas ad hoc, q̀ aliquid reponatur ſm ſeipſum in predicamento, & quot ſit prædicamenta ſuperficialiter exemplando, ſicut explanauit Ariſt.

Et aduerte,quòd hic ſemper loquimur ſecundum doctrinam Ariſt. vt excludam imaginationes Pythagoricas, quas refert Ariſt. in lib.1 Mataph. Poſuit enim Pythagoras viginti prędicamenta,decem quidem ex parte boni, & decem ex parte mali.Quæ nunc referre ſuperfluum eſt,& inutile pręſenti propoſito, ideo pertranſeundum eſt. Hęc de pręſenti cap. dicta ſint.

De prædicamento ſubſtantiæ. Cap. II.

IN cap. ſecundo agendum eſt de prędicamento ſubſtantię, vtpote de primo, & perfectiori,eſt enim fundamentum ſuſtentatiuum omnino accidentium, de quibus extant nouem prędicamenta ſequentia. De prędicamento igitur ſubſtantię tria agenda ſunt.

Pri-

Primo, diuidenda eſt.

Secundo, diffinienda, & eius diffinitiones declarandæ.

Tertio, tractandum eſt de proprietatibus ſubſtantiæ.

Quantum ad primum, vt ſcias in quo ſenſu tractaturi ſumus de ſubſtantia, formabimus duas diſtinctiones. Prima, erit ad mentem philoſophi. Secunda, ad mentem Logici.

Prima ſit hæc, ſubſtãtię apud Phyſicũ dicũtur prima corpora, ex quibus oĩa inferiora cõponũtur, & ſunt principales partes mũdi inferioris, & appellãtur quatuor elemẽta. Item qđ eſt primũ fundamẽtũ cuiuſcũq; rei cõſtructiuũ, aut ſuſtẽtatiuũ dicitur rei ſubſtãtia. In quo ſenſu, fundamẽ ũ eſt ſubſtãtia domus, & cibus bene nutritiuus eſt ſubſtantia aĩalis. Itẽ forma rei naturalis, dicitur ſubſtãtia eius, quoniã datur eſſe rei, & conſeruat in eſſe, & ipſa remota deſinit res eſſe. In quo ſenſu aĩa eſt ſubſtãtia hoĩs & cuiuſcũq; animati. Itẽ eſſantia & natura & quidditas cuiuſque rei dicitur ſubſtantia eius. In quo ſenſu ſumpta eſt ſubſtantia in diffinitione vniuocorum & æquiuocorum, vt expoſuimus in parte pręcedẽti. Item ſumitur ſubſtantia pro omni, eo quod ſubſtat accidentibus, in quo ſenſu manus calida eſt ſubſtantia caloris, nix eſt ſubſtantia albedinis, anima eſt ſubſtantia ſcientiæ, & virtutis, & dimiſſis omnibus prædictis alij, ſignificatis, quæ ad Philoſophum purum pertinent, conſiderandus eſt in Logica vltimus ſenſus, quoniam, vt videbis, Ariſtot. deſcribet ſubſtantiam per hoc quod eſt accidentibus ſubſtare.

Secunda igitur diſtinctio ſit hæc. Subſtantia quantum ad id à quo nomen imponitur aliquando dicitur a ſubſiſtẽdo, id eſt à per ſe eſſendo, prout per ſe eſſe opponitur ineſſe alteri non ſimpliciter, ſed inhærenter, & in hoc ſenſu quidquid non ineſt alteri, ſed per ſe ſubſiſtit, vt ſunt ſuppoſita & indiuidua naturalia vt Sortes, hic aſinus, hic lapis, ſunt ſubſtãtia. Et poſito, quòd eſſent in alio, dummodo non inhæreant, ſicut accidens inhæret ſubiecto, ſunt ſubſtãtia in quo ſenſu partes eſſentiales compoſiti naturalis, quæ ſunt forma & materia, ſunt ſubſtantia, & partes integrales eiuſdem, vt in homine caput manus, pedes, oſſa, caro & nerui ſunt ſubſtantia. In eodẽ ſenſu Deus & intelligẽtię ſunt nobiliſſime ſubſtantię,

tiæ,q̃a per ſe in ſeipſis, & nõ in altero. vt partes ſub ſiſtunt. Aliquãdo dicitur ſubſtãtia à ſubſtãdo, q̃a ſola ſubſtat accidẽtibus ſuſtẽtãs,ea quoniã, vt dicemus infra,eſſe accidentis eſt nõ eẽ ens ꝑ ſe,ſed in altero,id eſt in ſubiecto, q̃d eſt ſubſtãtia. Et in hoc ſenſu,omnis ſubſtantia præter Deũ dicitur ſubſtãtia,omnis.n.ſubſtãtia præter Deũ ſubſtat aliquibus accidẽtibus, vt tibi in philoſophia manifeſtabitur. Et, quoniã oĩs noſtra cognitio incipit à notior bus,& ſenſum nobis cõſtat ſubſtãtia corporales ſubſtare accidentibus, ideo Ariſt.in prædicatis contentatus eſt notificare ſubſtantiã, vt dicitur à ſubſtãdo,relinquẽs ſenſum ꝑ nunc,ut dicitur à ſubſiſtendo, vt pote magis occultũ & ſpectantẽ ad altiorem ſcientiam,q̃ ſit Logica. Hanc igitur ſubſtãtiam a ſubſtando dictam Ariſt. antequam diffiniat,diuidit in primam & ſecundam,cuius diuiſionis ratio,eſt,quoniam cum ſubſtantia,vt hic conſideratur,dicitur à ſubſtãdo,& alia ſit vniuerſalis,vt animal & homo,alia particularis vt Sortes,& Plat.ſubſtare contingit dupliciter,ſcilicet ꝑ ſe primo & nõ per ſe primo,ſed per aliud ſi per ſe primo , ſic eſt prima ſubſtantia , quæ particularis eſt,ſi per aliud, ſic eſt ſubſtãtia ſecundæ, quæ eſt vniuerſalis & hæc tibi manifeſta erunt in diffinitionibus earum.

Sed dices.Quare non prius diffinitur ſubſtantia,quàm diuidatur in primam & ſecundam.

Reſpondetur quoniam in ſubſtãtia,vt dicitur à ſubſtando,non eſt quid vniuocũ, ſed analogũ. Nam ſubſtare prius conuenit primæ ſubſtãtiæ,deinde in ordine ad primam conuenit ſecundæ,neque enim homo eſt albus,niſi quia hic vel hic homo eſt albus,omne autem analogum cum declinet ad æquiuocum,prius eſt diuidendum, quàm diffiniẽdũ. Quod autem analogum declinet ad æquiuocum,patet ex eo,quòd vniuocum dicit vnam rationem tãtum,& æqualiter participatam à ſuis vniuocatis,æquiuocũ autem dicit plures rationes omnino diuerſas conuenientes ſuis æquiuocatis,& abſque ordine,vt docuimus in parte præcedẽti. Analogum aũt vt medium magis declinãs ad æquiuocum, quàm ad vniuocum , dicit plures rationes , in ordine tamen ad primum analogatum,vt ſanũ,vel vna inæqualiter participatam,eo ꝙ

primo & per ſe cõuenit primo analogato, poſterius autem alijs in ordinẽ ad primũ, vt ens, eſt.n. cui debetur eſſe, q̃ qui dẽ ratio primo & per ſe cõuenit ſubſtantię, qm̃ eſt ens ſimpliciter, ſecundario autem conuenit accidenti in ordine ad ſubſtantiã, nã accidẽs nõ eſt ens, niſi quia eſt entis.i. niſi quia reſpicit ſubſtantiã vt ſubiectũ ſuſtentatiuũ. Et in eodem ſenſo ſubſtantia dicta à ſubſtãdo, eſt analogum, quoniã eius ratio eſt hęc. ſubſtantia eſt, quæ ſubſtat accidẽtibus, quæ q- dem ratio primo & p ſe conuenit ſubſtãtiæ primæ, deinde in ordine ad primã conuenit ſecũdis, vt tibi manifeſtabitur per diffinitiones ſequentes, ergo eſt analogũ declinans ad æquiuocũ. Et confirmatur, quoniam analogum dici æquiuocum à conſilio, ergo &c. Hæc de primo dicta ſint.

Quantũ ad ſecundũ, poſitis prędictis diſtinctionibus diffiniẽda eſt ſubſtãtia prima & ſecũda, vt dicitur à ſubſtando.

Tu igitur aduerte ꝙ ad mentem Ariſt. ſubſtantia prima eſt, quę proprię principaliter & maxime ſubſtare dicitur. Item ſubſtantia prima eſt, quę neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto dicitur.

Primo dicitur, quæ proprie. Aduerte quod ſub intelligẽdum eſt, quæ immediate, vt excludatur materia prima, quæ licet ſit primũ ſubiectum ſubſtans formæ ſubſtãtialæ & accidentibus eius, non tamen immediate, ſed mediante forma ſubſtantiali in via noſtra. Nam forma ſubſtantialis immediate recipitur in materia, accidens autem in compoſito exſtente actu ſubſtantialiter, vt tibi manifeſtabitur in philoſophia. Dicitur autem proprie ad differentiam ſuperficiei, quæ videtur immediate & proprie ſubſtare colori. nam vt inquit Ariſt. infra, quanta eſt ſuperficies, tantum album dices & tamen non proprie, ſed apparenter ſubſtat quoniam non per ſeipſam, ſed virtute ſubſtantiæ, cui ineſt. Dicitur principaliter ad differentiam ſecũdæ ſubſtãtiæ, quæ eſt genus aut ſpecies, nã licet hęc ſit vera, hic homo eſt albus, nõ tamẽ eſt vera, niſi quia hæc eſt vera, hic homo vel hic homo eſt albus, ergo albedo principaliter eſt in ſubſtantia ſingulari, quæ dicitur ſubſtãtia prima, & ſecundario in vniuerſali, quoniã propter primã, eſt in ſubſtantia vniuerſali, quæ dicitur ſubſtan-

ſtantia ſecunda Dicitur maximè,qa eſt 1ó,ꝙ ſecūdæ ſubſtantiæ & partes primæ ſubſtantiæ ſubſtent accidentibus. non .n.partes ignis ſunt calidæ, niſi quia toties hic ignis eſt calidus, nec partes niuis ſūt albæ,niſi quia tota hęc niſi eſt alba.

Conſtat ergo quomodo ſubſtantia prima eſt illa,quę immediate & proprie & principaliter, & maxime dicitur ſubſtare, ideſt ſub eſſe accidentibus, tanquam primum eorum ſubiectum receptiuum.

Pro euidentia autem ſecundæ diffinitionis primæ ſubſtātię,qua dicitur,quòd eſt illa, quę neque de ſubiecto, neque in ſubiecto eſſe dicitur:aduerte,quòd per primā particulam differt prima ſubſtantia a ſecunda. Nam cum omnis ſecunda ſubſtantia ſit vniuerſalis ex conſequenti pȩdicabilis de pluribus oportet, quòd dicatur de ſubiecto.i.de inferiori, vt genus de ſpecie,& ſpecies de indiuiduo.Cū autē prima ſubſtantia ſit ſingularis & ſub ſingulari nō detur inferius, vt patet in arbore Porphyrij, repugnat primæ ſubſtātiæ dici de ſubiecto.i.de inferiori, ſiue ſignetur ꝑ indiuiduū vagū,ſiue ꝑ indiuiduū ſignatū.Nā licet quidam homo dicatur de Sorte & Plat. non tamē vt ſuperius de inferiori ſecundū rem. ſed tantum ſecundum vocem. Vtrunq; enim dicit naturam ſingularem,ſed alterū indeterminate,& alterū determinate. Per ſecundā autē particulā differt ab omni accidente, quoniam omne accidens ſiue vniuerſale, ſiue particulare eſt in ſubiecto, in quo recipitur nulla autē ſubſtantia ſiue ſecunda ſiue prima eſt in ſubiecto,cū ſit ens ꝑ ſe,neque enim ſubſtātia pendet ab accidente, ſed accidens a ſubſtantia.

Diffinita prima ſubſtantia diffinienda eſt ſecunda.

Tu igitur aduerte,ꝙ apud Ariſ. ſecundæ ſubſtantiæ,ſunt ſpecies, in quib. ſunt primę ſubſtātię, & genera ſpecierum, vſque ad generaliſſimum.Nam aliquis homo, puta. Sortes, eſt in homine, ſicut indiuiduū in ſpecie, & homo in animali, vt ſpecies in genere, & ſic aſcende vſq; ad generaliſſimū. Indiuidua igitur ſunt primę ſubſtantię, quia primo & per ſeipſas ſubſtant accidentibus. Species vero & genera ſunt ſecūdę ſubſtantię. quia ſubſtant ſecundario accidentibus, nam ſic non exiſtunt in rerū natura, niſi quia hñt eſſe in pri

mis,

mis,ſic non ſubſtant accidentibus, niſi quia primæ ſubſtant, in quibus ſunt. Ideo.n.albedo eſt in homine, quia eſt in aliquo homine,in quo exiſtit homo. Hoc igitur modo deſcripta ſit ſecunda ſubſtantia, vt dicitur ſubſtantia a ſubſtando.

Sed dices,ſecundę ſubſtãtię ſunt in primis,aliter nõ prędicarentur in qd de primis. Nã hęc iõ eſt vera,Sortes eſt hõ, qa natura hominis ſeruatur in Sorte,ergo primę nõ ſunt in ſecũdis,aliter idẽ eſſet includẽs & inclusũ,qđ eſt impoſſibile.

Reſpondetur,& cõceditur,quòd ſecundæ ſunt in primis, & primę in ſecundis,ſed diuerſa ratione. Nam ſecundę ſunt in primis,vt ſuperiora ſunt inferioribus, iuxta quartum modum eſſendi aſſignatum in parte præcedenti. Primæ autem ſunt in ſecundis,iuxta tertium modum eſſendi in eadẽ parte præcedenti aſſignatum . Negatur autem eſſe impoſſibile idem eſſe includens & incluſum reſpectu diuerſorum , ſicut non eſt impoſſibile idem eſſe continens & contentum reſpectu diuerſorum.Nam de anima verum eſt dicere, quod cõtinetur in corpore , ſicut forma recepta in materia ſua propria.Et verum eſt dicere, quòd continet corpus,quando cõſeruat corpus in eſſe integro,& viuo,quãdiu eſt in corpore, qua ſeparata corpus defluit in corruptionem.

Aſſignatis diffinitionibus primæ , & ſecundę ſubſtantiæ .

Aduerte duo notabilia,quæ ſunt ad mentem, & de ſentẽtia Ariſt.quibus adhuc euidentius declarantur diffinitiones ſuprapoſitę,quorum primum eſt hoc. Inter ea, quæ dicuntur de ſubiecto,& ea quæ ſunt ſubiecto,eſt hęc differẽtia,qđ quæ dicuntur de ſubiecto,vt ſuperiora de inferioribus prædicantur de inferioribus nomine & ratione , vt animal de homine,& homo de Sorte & Plato. hæc enim eſt vera,Sortes eſt homo & eſt animal rationale,nam ſpecies prædicatur in quid de indiuiduis,ergo eſſentialiter,ergo nomine & ratione. Quę autem ſunt in ſubiecto, vt accidentia,ſi ſumantur in abſtracto non prædicantur de ſubiecto neque nomine, neque ratione. hæc enim eſt falſa, homo eſt albedo, homo eſt color diſgregatiuus viſus,nam ſi homo eſt albedo,ergo eſt accidens,ergo ſubſtantia eſt accidens, quod implicat contradictionem . Si autem ſumatur in concreto , non inconue-

conuenit prędicari nomine de ſubiecto.Nã hæc eſt vera homo eſt albus,quoniã eſt habẽs albedinẽ,nũquam aũt prædicatur rõne,quoniã prædicari rõne eſt prędicari eſſentialiter accidẽtia aũt nõ prædicantur eſſentialiter de ſubiecto, cũ ſit extra eſſentiã eius, & poſſint adeſſe & abeſſe præter ſubiecti corruptionẽ,vt docuimus in tract.præcedẽti.Ex hoc aũt notabili aduerte,ꝙ vtraque diffinitio data de prima ſubſtantia põt probari,& prima quidẽ ſic,Illud, de quo oĩa prædicãtur, aut in quo oĩa alia ſunt, proprie & principaliter & maxime ſubſtare dicitur, ſed de prima ſubſtãtia oĩa alia ſuperiora p̃dicãtur,& omnia accidẽtia in cõcreto,& in ea ſunt,ergo proprie principaliter & maxime ſubſtare dicitur.Secũda aũt ſic, illud de quo oĩa ſuperiora prędicãtur, & in quo omnia accidẽtia ſunt,neq; dicitur de ſubiecto,neq; eſt in ſubiecto,ſed de prima ſubſtãtia oĩa ſuperiora prędicãtur, vt patet in arbore Porphyrij,& in ea ſunt omnia accidẽtia,quoniã eſt principale receptiuũ accidẽtium,ergo neq; de ſubiecto dicitur,neq; eſt in ſubiecto.Ex hoc igitur,ꝙ omnia prædicãtur,aut ſunt in prima ſubſtantia,ſequitur,vt inquit Ariſt. quod non exiſtentibus in rerum natura primis ſubſtantijs,impoſſibile eſt aliquid aliorum remanere , ideſt exiſtere in rerum natura ; nam , ſi non exiſteret aliquod indiuiduum naturæ humanę, homo vt homo non exiſteret, quoniam ad mentem Ariſt. vniuerſale non exiſtit niſi in ſingularibus, vt excludamus imaginatas Ideas Platonicas.de quibus in Logica non eſt loquendum , ſed eſt officium Metaphyſici. Item nullum accidentium inexiſteret, quoniam natura communis non ſubeſt accidentibus , niſi vt habet eſſe indiuidui , nam hæc eſſet falſa,homo eſt albus, niſi aliquis homo exiſtens eſſet albus.Primum ergo fundamentum exiſtendi ſubſtantijs ſecũdis & inexiſtendi accidentibus,eſt prima ſubſtantia.

Secundum autem notabile eſt hoc.Sumendo ſubſtantiam a ſubſtando accidẽtibus, ſpecies ſpecialiſſima eſt magis ſubſtantia , quàm genus . Omnes autem ſpecies ſpecialiſſimæ, ſub eodẽ genere cõtẽtæ ſunt æqualiter ſubſtantiæ.Primũ declaratur ſic.Cũ prima ſubſtantia ſit maxime ſubſtãtia,vt declaratũ eſt in prima diffinitione ſua , quoniã maxime ſubſtat

acci-

accidentibus ſubſtantia illi propinquior eſt magis ſubſtãtia quam remotior ab ea, ſed ſpecies ſpecialiſſima eſt propinquior primę ſubſtantię quàm genus. Prædicatur.n. immediate de prima ſubſtãtia, genus aũt mediate, ergo eſt magis ſubſtãtia q̃ genus. Secundũ aũt declaratur ſic. Oẽs ſpecies ſpecialiſſimę ſub ſe non habẽt inferiores ſpecies, aliter non eſſent ſpecialiſſimę, ſed ſub alternę, ergo oẽs ſubſtant accidentibus ęqualiter, quia immediate ſub ſe continet primas ſubſtanti.s, quæ maximè & per ſeipſas ſubſtant. Nec obſtat ꝙ vna ſpecies ſubſtat pluribus accidentibus, q̃ alia. puta homo q̃ leo, quoniã hõ ſubſtat accidentibus corporalibus & ſpiritualibus, leo autem tantũ corporalibus. Hoc inquam, non obſtat, quoniam hęc æqualitas ſubſtandi non attenditur penes pluralitatẽ aut paucitatem accidentium, ſed penes ęqualem propinquationẽ ad primas ſubſtantias, quę ęqualiter ſeruantur in ſuis ſpeciebus, nã ſicuti inter hominem, & hunc hominem non eſt medium, ita inter leonem, & hunc leonẽ Ex hoc aũt ſecundo notabili declaratur diffinitio data de ſecunda ſubſtantia, in qua dictũ eſt, quòd ſecundę ſubſtantię ſunt ſpecies & genera, in quibus ſunt primę ſubſtãtię, & dicuntur ſecundę ſubſtantię, quia ſecũdario ſubſtãt.

Dubitaret ergo aliquis, cũ tã genera quã ſpecies ſint ſecundę ſubſtantię, quia ſecundario ſubſtant, nunquid ſunt ęqualiter, vel inęqualiter ſubſtantiæ?

Reſpondetur, quòd genera, & ſpecies ſunt inæqualiter, quia ſpecies magis ſubſtat quam genus, omnes autem ſpecies ſpecialiſſime æqualiter, modo quo diximus.

Cõſtat igitur tibi ad mẽtẽ Ariſt. & Logici realis, q.d ſit prima, & ſecũda ſubſtãtia, & earũ diffinitiones declaratæ ſunt.

Sed dices, cum Ariſt. intendat hic pertractare de prędicamentis, quęritur quę definitio ex ſupradictis conuenit ſubſtantię, vt eſt prędicamentum in ſe continens genus generaliſſimum, & genera ſua ſubalterna &c.

Reſpondetur, quòd vſque huc Ariſt. non cõſiderauit ſubſtantiam, niſi vt dicitur a ſubſtando, in quo ſenſu, vt docuimus, non eſt quid vniuocum, ſed analogum. & quando diuiſit in primam, & ſecundam, non diuiſit eam, vt genus gñaliſſimam,

liſſimum,ſed vt quid analogum in ſua analogata,ex conſequenti quãdo diffiniuit primã per hoc, q̃ eſt maxime ſubſtare,& ſecundã per hoc,quod eſt ſecũdario ſubſtare,nõ intendit de genere generaliſſimo. Quod liber.n.genus eſt vniuocum & non analogum, nec æquiuocum, vt docuimus in tract. pręcedenti. Ne igitur ſubſtantia,vt conſtituit prędicamentum,& vt eſt quid vniuocum, & vt diuiditur in arbore. Porphy. remaneat tibi omnino incognitę, ſic procedemus. Primo, diffiniemus ſubſtantiam vniuerſaliſſime ſumptam. Secundo, ſubſtantiam contractam ad ſubſtantiã prędicamentalem, quæ eſt generaliſſimum. Tertio, ordinabimus prędicamentum ſubſtãtię à generaliſſimo,vſque ad indiuiduum.

Quantũ ad primum aduerte. ꝙ ſubſtantia vniuerſaliſſime ſumpta,vt ſe extẽdit ad creatam & increatã,ad ſimplicem & compoſitã,ad eã,quę eſt pars, & quę eſt totũ,& breuiter,vt diſtinguitur contra accidẽs, ſic definitur. Subſtantia, vt ſubſtantia eſt ens non in ſubiecto exiſtens,per cuius oppoſitum accidẽs,vt accidẽs eſt ens ĩ ſubiecto exiſtẽs.Hec ſubſtãtię definitio cõuenit Deo & creaturę,& quia neceſſe eſt genus generaliſſimũ eſſe vniuocum conſtat, ꝙ ſubſtantia ſic definita non eſt ſubſtantia prędicamentalis, ſed analoga, ſicut ens.

Quantum ad ſecundum aduerte,quòd ſubſtantia prędicamentalis,& vt eſt genus generaliſſimum,ſic definiẽda eſt, ſubſtantia eſt ens non in ſubiecto in eſſe participato, ſiue finito exiſtens. Per hoc, quòd dicitur ens non ſubiecto, differt à prędicamento accidentis, per hoc quod dicitur exiſtens in eſſe participato, excipitur Deus glorioſus, qui ex ſua infinitate eſt extra omne genus, & ſubſtãtia ſic definita prędicatur vniuoce de omni ſubſtantia creata,corporea, & incorporea;ſimplici & compoſita &c.Conſtat igitur tibi q̃d ſit ſubſtantia prędicamentalis, ſecundum Logicum realem. Si autem vis eam definire ad mentem nominalium, ſic eam definies. Subſtantię prędicamentum eſt coordinatio plurium terminorum vniuocorum ſignificantium ſubſtantiam ſecundum ſub & ſupra. Nam ſecundum eos plura prędicabilia, quę prędicantur de inferioribus inquit ſignificantia ens non in ſubiecto ordinata ſecundum ſub & ſupra a genera-

lissimo ad ſpecialiſſimũ cõſtituunt p̄dicamentũ ſubſtantiæ.

Quantum ad tertium aduerte, ne idem ſignificemus omnia, & replicemus inutiliter, quod in tract. præcedenti inuenies arborem Porph. in qua totam prædicamenti ſubſtantiæ ſeriem formatam videbis, quæ tibi ſufficiet.

Viſo quid ſit ſubſtantia, vt eſt prædicamentũ, accedẽdum eſt tertio loco ad pertractandum de proprietatibus & communitatibus ſubſtãtiæ, quæ ad mentem Ariſtotelis ſunt ſex.

Prima eſt, neque ſubſtantia prima eſt in ſubiecto, neque ſubſtantia ſecunda, & quoniã omnis ſubſtantia eſt prima vel ſecũda, q̃a vel eſt ſingularis, vel vl'is. ſi ſingularis eſt prima, ſi vl'is eſt ſecũda, ergo nulla ſubſtãtia eſt in ſubiecto. Antequã probemus propoſitum aduerte, ꝙ hæc eſt cõmunitas & proprietas ſubſtãtiæ reſpectu diuerſorum, cõmunitas quidẽ eſt, quoniã nõ ſoli ſubſtãtiæ, ſed oĩ cõuenit, in quo ſenſu dicere poſſumus riſibile eſſe cõe hoĩ, quoniã cõuenit oĩ homini. proprietas aũt eſt, quoniã nõ cõuenit niſi ſubſtãtiæ. Nã cum omne ens ſit ſubſtãtia vel accidẽs, & omne accidẽs ſit ens in ſubiecto, ſoli ſubſtãtiæ cõuenit nõ eſſe in ſubiecto. Nec obſtat ꝙ dicit Ariſt hoc nõ eſſe ꝓpriũ ſubſtãtiæ, quoniã cõuenit differentijs, ſ. ſubſtantialibus, quaſi quod nõ ſint ſubſtantia. Hoc, inquã, nõ obſtat, quoniã Ariſt. non excipit differentias, q̃a nõ ſunt ſubſtãtiæ ſm rẽ, ſed q̃a habent modũ qualitatis, & quia nõ ordinantur p̄ lineã rectã, ſed à latere in prędicamẽto ſubſtantiæ. Intentio eſt aũt Ariſt. in prædicamẽtis, aſſignare cõmunitates & proprietates eorũ, q̃ directe locantur in eis. Vnde ſi volumus facere hãc eſſe ꝓprietatẽ ſubſtantiæ ad mentẽ Ariſt. ſic formanda, eſt propriũ eſt ſubſtãtiæ directe & per lineam rectam locatæ in prædicamento, non eſſe in ſubiecto, & ſic excluduntur differentiæ quantum ad modum ſignificandi, licet non quantum ad rem ſignificatam.

Hanc autem communitatem & proprietatem ſubſtantiæ modo expoſito probat Ariſt. de prima & ſecũda ſubſtantia. De prima ſic, Secunda diffinitio primæ ſubſtãtiæ data eſt ſupra per non eſſe in ſubiecto, neque dici de ſubiecto, ergo cõuenit omni primæ ſubſtãtiæ non eſſe in ſubiecto. conſequentia patet, quoniã diffinitio debet competere oĩ contento ſub.

diffinitio. De ſecunda autẽ probat inductione & ſyllogiſmo. Quid ſit inductio & ſyllogiſmus dicemus in tract. ſequenti. Inductione igitur ſic ꝓbatur, nec homo eſt in ſubiecto, nec leo, nec aĩal, nec corpus, &c. & ſic de ſingulis ſpeciebus & generibus ſubſtantiæ, ergo nulla ſecunda ſubſtãtia eſt in ſubiecto. Syllogiſmo ſit, Quod eſt in ſubiecto, non ꝑdicatur noĩe & rõne de ſubiecto, hæc declarata eſt ſupra in expoſitione primi notabilis. ſed oĩs ſecũda ſubſtãtia ꝑdicatur noĩe, & ratione de ſubiecto, i. de inferiori, quod ſub ea continetur. nã aĩal nomine & rõne prædicatur de homine, & homo de ſuis indiuiduis, ergo nulla ſubſtantia ſecunda eſt in ſubiecto.

Et aduerte, ꝙ cũ dicit Ariſt. nullam ſubſtantiã eſſe in ſubiecto, accipit ſubiectum pro ſubiecto inhæſionis, in quo ſen ſu omne & ſolum accidens eſt in ſubiecto, & eſt quintus modus eſſendi, & eſt in ꝓ ſcđo mẽbro, vt docuimus in parte precedenti. Propterea non obſtat huic proprietati, quod partes ſubſtantiæ videntur eſſe in ſubiecto, quia nõ ꝑ ſe, ſed in toto habent eſſe. Hoc inq̃ nõ obſtat, quoniã intelligimus ſubſtantiã non eſſe in ſubiecto, iuxta quintum modũ eſſendi in pro ſecundo membro, partes autem non ſunt in toto iuxta quintum modum, ſed iuxta primum. Vide tu ſupra. Hæc de prima communitate, & proprietate ſubſtantiæ dicta ſint.

Secunda proprietas eſt *hæc*. Omnibus ſecundis ſubſtantijs & earum differentijs. ſ. eſſentialibus, conuenit vniuocè prædicari. Aduerte ad hoc vt hæc ſit proprietas tria requiruntur. Primò, quòd ſit contracta, & ſit reſtricta ad ſecundas ſubſtantias tantum. Nam ſi extendatur ad ſubſtantiã, vt eſt cõis primæ & ſecundæ & differentijs ſubſtantialibus, nõ erit proprietas, ſed cõitas. Nam & prima ſubſtantia prædicatur vniuoce de ſeipſa, & differentia eſſentialis de indiuiduis. ſic ergo intelligatur, proprium eſt ſecundis ſubſtantijs & earum differẽtijs eſſentialibus vniuoce prædicari. Secũdò quod intelligatur prædicari vniuoce & eſſentialiter, aliter hoc non eſſet propriũ ſubſtantiæ, quoniã, & ꝓpriũ quarto modo, puta riſibile prædicatur vniuoce de hic, quorum eſt proprium, ſed nõ ꝑdicatur eſſentialr, vt genus & ſpecies & differentia, ſed accidẽtaliter, vt docuimus ĩ tract. præcedẽti eſt enim ꝓ-

prium extra eſſentiam eius, cuius eſt proprium. Tertio, quod intelligatur prædicari vniuoce,& eſſentialiter de primis ſubſtantijs,vt excludatur accidēs, puta color & albedo. Nam licet prædicetur vniuoce, & eſſentialiter de inferioribus suis, vt hæc albedo, eſt albedo,hic color, eſt color,hæc dulcedo eſt dulcedo,tñ nō prædicatur vniuoce eſſentialiter de primis ſubſtātijs,hæc.n.eſt falſa,Sortes eſt albedo. Sic ergo intelligatur hæc proprietas. Proprium eſt ſecundis ſubſtantijs & earum differentijs prædicari vniuoce & eſſentialiter de primis. Quæ declarata ſic probātur,ſecundæ ſubſtātiæ,& earum differentiæ prædicantur de primis nomine, & rōne,ergo vniuoce. Cōſequētia patet ex diffinitione vniuocorum, quam poſuimus in parte præcedenti. Antecedens probatur,& quidem quo ad nomē patet,nam Sortes eſt homo & eſt animal, & eſt rationalis. quo ad rationem probatur. Superiora ſunt de ratione quidditatiua inferiorum, vt docuimus in tract. præcedenti, ſed ſecundæ ſubſtantiæ tam genere quàm ſpecies ſunt ſuperiores ad primas, vt patet in arbore Porphyrij,ergo prædicantur ratione de primis. Vnde Sortes non ſolum dicitur homo,ſed & animal rationale, quæ eſt ratio hominis, & non ſolum dicitur animal, ſed & ſubſtantia animata ſenſitiua,quæ eſt ratio animalis. Hęc de ſecunda proprietate dicta ſint.

Tertia proprietas hēt tres partes. Prima eſt,ſubſtātia prima ſignificat hoc aliqd. Secūda eſt,ſubſtātia ſecūda videtur ſignificare hoc aliqd ſub appellationis figura. Tertia eſt,ſubſtantia ſecunda non ſignificat hoc aliquid, ſed quale quid.

Pro euidentia primæ partis aduerte, quòd hoc aliquid tria requirit. Primo,quòd ſit res ſingularis, vnde vniuerſale non eſt hoc aliquid. Secundo,quòd ſit ſubſtantia,vnde nullum accidens neque in concreto,neque in abſtracto eſt hoc aliquid. Tertio,quòd ſit ſubſtantia ſingularis perfecta in ſpecie,qualia ſunt ſuppoſita,ſub ſpecie ſpecialiſſima. vnde nulla pars eſſentialis, nec integralis accepta in ſingulari,vt hęc anima,hæc manus,hoc caput eſt hoc aliquid ſed ſolum indiuiduum,de quo directe prædicatur ſpecies,eſt hoc aliquid, vt Sortes,hic leo,hic aſinus. Declarata prima particula probatur

batur ſic. Prima ſubſtãtia, ſignificat indiuiduum & vnũ numero: ergo ſignificat hoc aliquid. conſequentia patet ex conditionib' aſſignatis. Nã idẽ eſt indiuiduũ & vnũ numero, ſcilicet in genere ſubſtantiæ, & perfectũ in ſpecie, & hoc aliq d. Antecedens autem probatur, quoniam prima ſubſtantia nõ prædicatur de inferiori, cum ſit vltima & terminus in ſerie prædicamentali, ergo ſignificat indiuiduum & vnum numero. Vnde dixit Ariſt. quod à primo ſubſtantia nulla eſt prædicatio. Non enim de ſubiecto, ideſt de inferiori dicitur.

Pro euidentia ſecũdæ particulæ aduerte, quòd ſignificare hoc aliq d ſub appellationis figura, eſt ſignificare hoc aliq d ſimilitudine nominis. Nam quãdo duo eodẽ nomine nominãtur, videntur idem ſignificare. ſed eodẽ nomine nominamus primam & ſecũdam ſubſtantiã. Nã dicimus, quod Sortes eſt homo, & quod homo eſt homo, ergo non eſt mirum, ſi ſecũda ſubſtãtia videtur ſignificare hoc aliq d, ſicut prima.

Pro euidentia tertiæ particulæ aduerte, quòd ſignificare quale quid, eſt ſignificare ſubſtantia multis ſuppoſitis communicabilem, & directe opponitur ei quod eſt hoc aliquid, & quoniam ſubſtantia ſecunda eſt ſpecies aut genus, quæ dicunt naturã cõmunem multis, ſaltẽ ſm aptitudinẽ, hinc eſt ꝙ ſecunda ſubſtãtia nõ ſignificat hoc aliquid. i. ſubſtantia incõmunicabilem. ſed quale quid. i. ſubſtantiam communicabilẽ multis, & eſt eaq; eſt apta eſſe in multis & prædicari de multis vniuocè. Hæc de tertia proprietate dicta ſint.

Quarta quæ eſt communitas, eſt hæc. Subſtãtiæ nihil eſt contrarium. Dicitur cõitas, quia non ſolùm conuenit ſubſtantiæ, ſed ẽt quantitati, vt tibi manifeſtabitur in cap. ſeq.

Pro euidentiam huius communitatis aduerte tria. Primo aliud eſt habere in ſe contrarium, & habere ſibi contrariũ. Nam primum eſt recipere in ſe formam; cui eſt alia forma contraria, vt recipere calorem, cui contrariatur frigiditas, & poſt calorem eſſe aptum recipere frigiditatem, & econuerſo. Secundum autem eſt, aliquid eſſe talis naturæ, quod alia natura ſibi contrariatur, vt dulcedo dicitur habere ſibi contrarium, quoniam eſt talis naturæ, quòd ei amaritudo contrariatur, & qm̃ ſunt contrariæ, ſe mutuo expellunt

ab eodem ſubiecto, & per receptionem vnius corrumpitur altera, In cōmunitate prędicta qñ dicitur, ſubſtantiæ nihil eſt contrarium, intelligitur in ſecūdo ſenſu, & nō in primo. Nā de primo dabitur ſexta proprietas, vbi declarabitur, ꝙ proprium eſt ſubſtantiæ recipere in ſe contraria ſucceſsiue. Secundo aduerte, quòd contraria ſunt duplicia, quædā cō-muniter, quędā propriè, cōmuniter ſunt, illa, quę ita ſe habent, quod vnū eſt, vt priuatio, alterū eſt, vt habitus, quod eſt, vt priuatio dicitur imperfectum reſpectu alterius, quod autē eſt vt habitus, dicitur perfectū reſpectu alterius imperfecti. Propriè ſunt illa, quæ ſunt duę formę actiuę, & paſſiuæ ad inuicem ſuccedentes ſibi inuicem in eodem ſubiecto & ſe mutuo expellentes ab eodē, quales ſunt qualitates tertię ſpeciei, de qbus dicemus infra, vt calidū frigidū, humidū ſiccum, durū molle, aſperū lene, dulce amarū. In cōmunitate pdicta intelligitur, ꝙ ſubſtātia nihil eſt contrariū in ſecūdo ſenſu & non in primo, ac ſi dicatur, ſubſtātia nō eſt contraria ſubſtantię contrarietate ꝓprie dicta, qua cōtrariātur duę qualitates repugnantes actiuæ & paſſiuę ad inuicem. Quod autem vna ſubſtantia cōtrarietur alteri in primo ſēſu, non inconuenit, qm̄ omne genus in prędicamēto ſubſtātię diuiditur duabus differentijs oppoſitis, quarū vna eſt pfectior altera, ex cōſequenti vna eſt vt habitus, altera vt priuatio, & quę eſt perfectior conſtituit ſubſtantiā perfectiorem, vt rationale hoīem, quę aūt imperfectior imperfectiorem, vt rationale conſtituit brutum. Vnde hō vt ſubſtantia imperfectior contrariatur bruto imperfectiori cōtrarietate in primo ſenſu, nō aūt in ſecundo ſenſu, de quo intēdit Ari.

Tertio aduerte, quod ſubſtantia poteſt imaginari contrariari ſubſtantię contrarietate propriè dicta dupliciter. Primo, ſecundum ſe, inquantum eſt ſubſtantia, ſecundo ratione alicuius ſibi intrinſecè adiuncti, puta qualitatis actiuę, aut paſſiuę. In primo ſenſu impoſsibile eſt ſubſtantiam contrariari ſubſtantię, vt probabitur, in ſecūdo ſenſu verū eſt, nec id intendit negare Ariſtot. nam ponit quatuor elementa ſibi inuicē contraria pp qualitates elementares cōtrarias, vt patet in lib. 2. de generatione. Quarta ergo cōitas ſubſtātiæ

ſic

ſic formanda eſt, nulla ſubſtantia contrariatur ſubſtantiæ cōtrarietate proprie dictæ, nec ſecundum ſe, ſed rōne quali tatū contrariarū. Quæ ſic intellecta pōt hoc modo probari, ſubiecto receptiuo contrariorū, nihil eſt contrariū: hác pro nunc crede, q̄m tibi manifeſtabitur in j. phyſic. ſed vt videbis in proprietate ſexta, ſubſtantia eſt ſubiectū receptiuum contrariorū, vt anima recipit virtutem & vitiū, corpus ſani taté & ægritudiné, aqua caloré & frigiditaté, ergo ſubſtātiæ nō contrariatur ſubſtantiæ modo ſupra expoſito. Præterea oīa veré & proprié contraria ſunt in ſubiecto per diffinitionem contrariorum, ſunt enim veré & proprié contraria formæ actiuæ, & paſſiuæ eidē ſubiecto aptæ natę in eſſe, a quo viciſſim ſe mutuo expellunt, &c. ſed ſubſtantia non eſt in ſubiecto, vt patet per primam proprietatem, ergo ſubſtantiæ non contrariatur ſubſtantia modo ſupra expoſito.

Quinta communis eſt, quod ſubſtantia non ſuſpicit magis & minus. Pro cuius euidentia duo aduerte. Primo, quod dicitur communitas, quoniam non eſt proprium ſubſtātiæ. nam, vt cognoſces in prædicamento quantitatis, quantitas non ſuſpicit magis & minus. Secundo aduerte, quòd multum differt ſubſtantiam magis & minus ſubſtare, & ſubſtantiam eſſe maiorem & minorem, & ſubſtantiam magis & minus ſuſcipere. nam magis & minus ſubſtare eſt reſpectu accidentium, eſſe maiorem & minorem, eſt propter maiores, & minores extenſiones & dimenſiones, ſuſcipere autem magis & minus, quod idem eſt, quod intendi & remitti, ſiue augeri & minui non quantitatiue, ſed perfectionaliter, eſt propter pfectius & imperfectius eſſe, ꝙ dat forma ſubiecto, & participatur a ſubiecto. Primū q̄dē competit ſubſtātiæ. nam declaratū eſt ſupra, ꝙ prima ſubſtantia maximè ſubſtat, & quò ſpés magis ſubſtat, q̄ genus, vt hó q̄ animal, quoniam ſpecies propinquior eſt primæ ſubſtantiæ quam genus.

Secundum etiam competit ſubſtantiæ, nam ſenſum videmus, quòd vna & eadem ſubſtantia vno tempore eſt minor, vt fructus in principio, & idem fructus maturus eſt maior, tertium autem, & de quo propriè intendit Ariſto. non conuenit ſubſtantiæ, nam ſic ſuſcipere magis, & minus eſt

formã paulatim recipi in ſubiecto ſm eſſe magis ac magis ꝑfectũ,& hoc eſt intẽdi & augeri ꝑfectionaliter. Minus aũt & remitti & diminui ꝑfectionaliter eſt, formã paulatim expelli a ſubiecto, ita ꝙ abeſſe perfectiori deuenit ad eſſe minus, & minus ꝑfectũ,quod patet in aqua,quæ dũ caleſit intenditur calor, dũ frigeſit,remittitur. Quod igitur hoc tertiũ nõ cõueniat ſubſtantiæ,probat ſic Ariſt. Homo nõ eſt magis homo nunc q̃ prius,nec vnus hõ eſt magis hõ,q̃ alter;ſicut per oppoſitũ videmus,quod albũ eſt magis album nunc q̃ prius, puta paries de nouo dealbatus,& vnũ albũ eſt albius altero, vt nix q̃ paries. Verũ,quia hæc ꝓbatio eſt magis exẽplaris,q̃ ſcientifica,iõ probanda eſt hæc cõitas rõne,ſic. Omne quod ſuſcipit magis,& minus duobus modis contingit, quoniam aut ꝑ remotionẽ à ſuo contrario,ſicut dicimus,ꝙ calor aquę intẽditur,qñ dũ caleſit minus admiſcetur frigiditatis, ſi aut magis admiſcetur,remittitur,aut q̃a magis firmatur ĩ ſubiecto,vt calor ignis receptus in ferro,ſi aũt debiliter recipitur, velut in ſuperficie,vt calor in manu remittitur; ſed ſubſtantia neutro modo põt ſuſcipere magis,& minus,non primo, quia non habet contrarium per quartam cõitatẽ,non ſecundo per primã proprietatẽ,quoniã non eſt in ſubiecto,nec receptibili in ſubiecto,ergo &c. Non obſtat,ꝙ vna ſubſtantia eſt perfectior altera,puta homo,quàm aſinus,& vna aqua frigidior altera, & vnus homo rationalior altero. Nã ad hoc, ꝙ ſubſtantia recipiat magis,& minus,non ſufficit,ꝙ ſit perfectior, aut imperfectior altera, ſed ꝙ vnamet dum generatur,ſit apta nata ſucceſſiuè fieri perfectior,aut imperfectior: quod non conuenit ſubſtantiæ, quoniã non ſit per motũ,ſed per generationem inſtantaneã. Hoc tamẽ intelligere non potes,donec ad 4.lib.Phyſ.perueneris, aut ad lib.9. Metaphy. ideo ſuſtine,ex eo autem,ꝙ vna aqua ſit frigidior altera,aut ipſamet magis in vno tempore, quàm in alio, non arguitur, quòd aquæ ſubſtantia ſuſcipiat magis , & minus, ſed quòd frigiditas,vt eſt in ſubſtantia aquæ, ſicut in ſubiecto. Similiter ex eo quòd vnus homo videtur rationabilior altero, vel idem homo magis vno tempore, quàm alio, non concluditur intentum,quia non eſt rationabilior,quo ad ſubſtantiam

animæ

animæ intellectiuæ,q̃ eſt vnius ſpeciei in omni hoīe, ſed vi-
deiur rationalior,quia ſubtilius & prudentius vtitur ratione
propter organa,& phantaſmata magis diſpoſita,& ordinata.
Sic pro nūc dictū ſit, licèt in Metaphyſica intendā ſuſtinerē
vnā formā ſubſtantialē eiuſdē ſpeciei cum altera, eſſe perfe-
ctionē q̃ altera,& tamen non recipere magis & minus. Verū
quia hæc tranſcendunt negocium logicum, ideo non eſt in
eis immorandum. Hæc de quinta communitate dicta ſint.

Sexta,quæ eſt verè proprietas ſubſtantiæ prædicamenta-
lis, eſt hæc, Maximè proprium eſt ſubſtantiæ eſſe ſuſcepti-
bile contrariorum,vt eadem manus aliquando eſt calida, ali
quando frigida, Idem homo aliquando prauus, aliquando
ſtudioſus,i.virtuoſus ſiue probus. Pro notitia huius ꝓprie-
tatis duo notanda ſunt,deinde probabitur. Primo,notandū,
ꝙ hæc proprietas non conuenit ſubſtantiæ vniuerſaliſſimè
ſumptæ quoniā non conuenit Deo, in quo nullū ſuſcipitur
accidens, ſiue tale accidens habeat contrariū, ſiue non. Nec
conuenit materiæ primæ ſm viā noſtram. nam primum rece
ptibile eſt forma ſubſtantialis,& mediāte illa recipiuntur ac-
cidentia in compoſito. Sed Ariſt. intēdit hanc proprietatem
verificari de ſubſtātia immediatè. Cum igitur non conueniat
ſubſtantiæ abſolutæ ſumptę,oportet, vt intelligatur de ſub-
ſtantia,quæ ponitur in prædicamento,vt excipiatur Deus,&
quæ eſt actus,vel actu,vt excipiatur materia prima,quæ non
eſt ens,nec ſubſtantia actu per ſeipſam,ſed in pura potentia,
vt tibi declarabitur in j.lib.phyſ.

Secundò,quòd ſubſtantia eadem numero manens,ſucceſ-
ſiuè & non ſimul, & per mutationem ſui, & non ſolum per
mutationem alterius eſt apta nata ſuſcipere in ſe contraria,
& ſi non omnia, ſaltem aliqua. Dicitur eadem numero ma-
nens,quoniam ad verificandam hanc proprietatem eſſe pro
priam ſubſtantiæ quarto modo,non ſufficit, quòd duæ ſub-
ſtantiæ ſuſcipiant in ſe contraria, puta quòd Sortes recipiat
albedinem, & Plato nigredinem, ſed quòd ipſemet Sortes
ſit aptus recipere vtrunque. Dicitur ſucceſſiuè,quoniam cū
contraria ſe mutuo expellant ab eodem ſubiecto(ſunt enim
actiua,& paſſiua ad inuicē & corruptiua) Non ſe cōpatiun-

tur

tur ſimul in eodē ſubiecto & pro eadē parte,& in gradibus intenſis,licet.Sorte ſe cōpatiantur in gradibus remiſſis,vt in tepido,ſicut alias tibi in philoſophia declarabitur.Sed nunc ſuſtine. Dr̄ & per mutationē ſui quoniam cū cōtraria nō ſe cōpatiantur ſimul in eodē,oportet,quòd ſubſtantia trāſmutatur ab vno contrario ad aliud,ita ꝙ dum recipit vnū, remoueatur aliud, vt aqua per calefactionem recipit calliditatē,&deperdit frigiditatē. Dicitur nō ꝑ mutationē alterius, per quod ſoluitur inſtantia,quā facit Ariſt.de orōne & opinione,quæ eadē numero manens recipit verū & falſum. Nā hæc oratio, Sortes ſedet,eſt vera ſorte ſedente, & falſa Sorte ſurgente,quinto hæc proprietas conuenit alteri, ſubſtantia. Hæc inquā inſtātia,nō valet quoniā verū & falsū nō recipitur in oratione ſicut in ſubiecto, ſed ſicut in ſigno,in re aūt eſt, vt in cā,ſed in intellectu,vt in ſubiecto, & rō nō eſt neceſſe, ꝙ oratio mutetur,ſed ſufficit rē,quæ eſt cauſa,mutari,puta ꝙ ſortes ſedens deſinat ſedere, & ſurgat,& ſic mutetur,nā vt inquit Ariſt.ab eo ꝙ res eſt,vel non eſt dr̄ oratio vera vel falſa,ſi aūt oratio reciperet verū & falsū,vt ſubiectū,& nō vt ſignū,neceſſe eſſet ipſam mutari. Vnde quia intellectus ſiue anima intellectiua recipit veram, & falſam opinionē & orationem mentalem de re contingenti, neceſſe eſt ipſam mutari de vera opinione ad falsā & econuerſo, pro varia differentia temporis. Dicitur ſuſcipere in ſe contraria,hic ſubintelligēdum eſt in ſe, vt in ſubiecto,quod,& non quo, vel propria virtute, non virtute alterius, vt excludatur ſuperficies,quę videtur immediatè recipere cōtrarios colores,quos quidem non recipit vt quod, ſed vt quoniam,quia ſubſtantia non eſt extenſá,niſi per quantitatem, & non recipitur color niſi in ſubiecto extenſo, propter hoc ſubſtantia recipit contrarios colores medio quātitatis,& ſic quantitas eſt ſubiectū immediatū quo, & virtute ſubſtātię, ſubſtātia aūt eſt ex ſua virtute medium receptiuum quod.

Dicitur & non omnia, ſaltem aliqua, nā ſufficit cuilibet ſubſtantiæ prędicamentali, ſi eſt apta ſuſcipere in ſe cōtraria, cōpetentia naturæ ſuę, vt natura intellectualis cōtraria intellectualia,puta cōtrarias volitiones,& corpora cœleſtia contra-

contraria ſibi non repugnãtia, qualia ſunt,rarum & dẽſum, clarum & obſcurum in luna,& contrarias differentias locales,vt ſurſum & deorſum, dextrũ & ſiniſtrum,ante & retro vt declarabitur tibi in ij.lib.cœli,& elementis, & elementatis ſufficit recipere contrarias qualitates actiuas & paſſiuas, vt calidum,frigidum,humidum,ſiccum,& ſecundas profluẽtes à primis, vt tibi manifeſtabitur in lib.4. Meteor. Hanc proprietatem ſic declaratam probat Ariſt. hoc modo, non videmus aliquid aliorum manens vnum numero ſuſcipere, in ſe contraria. neque enim idem numero, color aliquando eſt albus, aliquando niger, neque eadem numero actio,aliquando bona,aliquando praua,ſimiliter & in alijs,quæ ſubſtantiæ non ſunt. Videmus autem ad ſenſum,quòd eandem numero ſubſtantia eſt capax contrariorum, vt idẽ numero, homo aliquando eſt calidus,aliqñ frigidus, aliqñ bonus,aliqñ prauus, ergo maximè proprium eſt ſubſtantiæ prædicamentalis eſſe ſuſceptiuam contrariorum, & hic terminatur conſideratio de prædicamento ſubſtantiæ ad mẽtem Ariſt.

De prædicamento quantitatis. *Cap. III.*

IN cap. tertio agendum eſt de prædicamento quantitatis ad mentem Ariſt.& tria agenda ſunt.

Primo,ponetur diuiſiones communes, quantitatis.

Secundo, de ſingulis membris diuiſionum agendum eſt.

Tertio, agendum eſt de proprietatibus & communitatibus quantitatis prędicamentalis.

Quantum ad primum, vt ſcias in quo ſenſu locuturi ſumus hic de quantitate, aduerte quinque diuiſiones.

Prima eſt quantitatum,alia eſt perfectionalis ſiue virtualis, alia dimenſiua ſiue menſuratiua ſubſtantiæ, in qua eſt.

Quãtitas virtualis eſt ipſa rei bonitas ſiue perfectio graduabilis ſm magis, & minus & maxime,iuxta quẽ ſenſũ dicimus Sortem magnũ oratorẽ, & Demoſthenem maximũ, & ducem maioris auctoritatis,militem vero minoris,& hęc quantitas eſt eiuſdem vniuerſalitatis cum bono traſcendẽti, vnde reperitur in Deo maxime & infinitę, & intelligentijs iuxta earum gradus, & in corporalibus ſecundum quòd ſe inuicẽ excedunt in perfectione,ſubſtãtiali vel accidẽtali,

& de hac nō ſumus hic locuturi, quoniam ſpectat prædicamentum qualitatis, pro quanto reperitur in creatis, vt excludamus eam, quæ eſt in Deo; quoniam ſicut diuina ſubſtātia non locatur in prædicamento, ſic nec aliqua eius perfectio. Quantitas dimenſiua ſiue menſuratiua ſubſtātiæ in qua eſt, eſt accidens, quo redditur ſubiectum menſurabile continuę, vel diſcretæ, ita quòd per illud dicimur quanti, vel quoti, puta bicubitales, vel tricubitales, decem aut viginti, & de hac tantū locuturi ſumus, & conſequitur ſubſtantiā prædicamentalem materialem, ſiue corporeā tm; nam intellectualis natura, vt intellectualis, denudata eſt ab huiuſmodi quātitate, vt tibi manifeſtabitur in lib. 8. Phyſ. & in 2. Metaph.

Secunda eſt, quātitas, vel quantum dimenſiuum, duplex eſt, quoniam aliud per ſe, aliud per accidens, membra diuiſionis manifeſtabimus infra.

Tertia eſt, quantitatis per ſe, aliud genus eſt quantitas cōtinua, aliud diſcreta.

Quarta eſt, quantitatis tam continuę, quàm diſcretę, alia habet poſitionum, alia poſitione caret.

Quinta eſt, quantitatis continuæ quinq; ſunt ſpecies, linea, ſuperficies, corpus, tempus, locus. Diſcretę vero duę, numerus, & oratio.

Quantum ad ſecundum declaranda ſunt ſingula membra ſingularum diuiſionū. Relicta igitur quantitate virtuali, quę ad hoc negocium non ſpectat, & quantū dimenſiuum primo diuiſum eſt inquantum per ſe, & quantum per accidens.

Aduerte, quòd quantum per ſe, ſiue quantitas per ſe, eſt illa quæ proprie & eſſentialiter & ex ſe, etiam remoto quocunq; reſpectu ad alterū, eſt diuiſibilis quantitatiuè: vt linea, q̄ eſt eſſentialiter longitudo, & ſuperficies latitudo: nam in omni longitudine, & latitudine eſt accipere partes, in quas diuiſibiles ſunt, vt ad ſenſum patet. Quantū aūt per accidens eſt illud, ꝙ non proprie & eſſentialiter nec ex ſe, ſed p̄ reſpectū ad ſubiectum, in quo recipitur, qđ eſt per ſe quantū eſt diuiſibile in partes quātitatiuas ad diuiſionē ſui ſubiecti quāti. In quo ſenſu qualitates ſēſibiles receptas in ſubſtātia quāta, ſiue immediatè in ſuꝑficie, dicimus eſſe quātas per accidēs

d.ui-

diuiduntur enim ad diuiſioné ſuperficiei, ſecundũ naturam autem ſua ſunt indiuiſibiles. Vnde dicitur Ariſt. ꝙ dicimus album multum, quia ſuperficies, in qua recipitur albedo, eſt multa, quãta enim ſuperficies fuerit, tantũ albũ dices. Sũt ergo huiuſmodi quanta per accidens, quia reſpiciunt quantum per ſe: puta dicitur actio longa, quia longium eſt tempus, in quo durat: & motus vultus, quia in multo tempore fit.

Et aduerte, ꝙ nõ ſolũ qualitates ſenſibiles receptę in quãto dicũtur quãtę p accidens, ſed etiã formæ ſubſtãtiales receptæ in materia quãta præter animã intellectiuã dicuntur fieri & eſſe quãtę, & extẽſæ p accidens, ſicut sũt omnes formæ naturales rerũ inanimatarũ, & animaliũ imperfectorum, vt tibi declarabitur in lib.2. de Anima. Sed ꝓ nunc ſuſtine.

Quantum ad notitiã partium tertiæ diuiſionis aduerte, quòd apud Ariſtot. & Mathematicos, quantitas cõtinua eſt illa, cuius partes ad vnum terminum communem copulantur.i. in qua eſt accipere aliquod vnum indiuiſibile, ſm talẽ dimenſionem, ꝙ eſt finis partis præcedentis, & principiũ partis ſequẽtis, vt in linea eſt ſignare punctum indiuiſibilem ſm lõgitudinem, ꝙ eſt terminus partis lineę pręcedẽtis, & principium partis ſequentis, & tale indiuiſibile dicitur hic terminus cõis, ad quẽ partes quãtitatis cõtinuæ copulantur. Quid autem ſit tale indiuiſibile in ſuperficie & corpore, & loco, & tempore dicimus in ſequentibus. Quantitas diſcreta eſt illa cuius partes non copulantur ad vnum terminum cõem ſed ſemper remanẽt diſcretę, & ſeparatæ, aduerte, ꝙ partes quãtitatis diſcretę nõ ita ſunt ſeparatæ ab inuicem, & diſtinctę, quin ſint ordinatæ ſecũdum prius, & poſterius, ſed dicuntur ſeparatæ, quoniam nihil, vt communis terminus copulat eas adinuicem. Verbi gratia, ſumo numerum denarium, cuius partes ęquales ſunt quinque, & quinque inæquales aũt ſunt ſeptem & tria, ſex & quattuor, iſtę quidẽ partes ita ordinatę ſunt, ꝙ vnitates ordine ſuo componunt ens, puta quinque & quinque cõſurgentes ex prima, ſecũda tertia, quarta quinta vnitate, nõ tamen ita ſunt ordinatę ꝙ tertia vnitas ſit finis ternarij, & principiũ binarij, nec quinta vnitas eſt finis primi quinarij, & principium ſecundi quinarij, ſed vltima

vnitas primi quinarij eſt finis eius, & prima vnitas ſecundi quinarij eſt principium eius, ideo dicuntur partes quantitatis diſcretæ non copulari ad terminum cōem, ſed permanere diſcretæ. i. diſtinctę, ſeparatę. i. non continuatæ, licet quãdiu componunt ſuum totum ſint ordinatæ, ſicut milites ordinati ſunt, quandiu componitur exercitum.

Quantum ad notitiã partium quartæ diuiſionis aduerte, quod quantitas habens poſitionem eſt illa, cuius partes copulantur ad vnum terminum cōem, & ſitæ ſunt alicubi.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ de rõne quantitatis habẽtis poſitionẽ duo ſunt. Primò, ꝙ partes eius copulentur ad vnũ terminũ cõem modo quo expoſitũ eſt. Defectu huius, numerus non eſt quantitas habens poſitionẽ, licet.n.partes numeri, quę ſunt vnitates, habeant inter ſe ordinẽ, nõ tamẽ poſitionem, quia nulla vnitas eſt finis præcedentis vnitatis, & principiũ ſequentis. Secundò, ꝙ partes ſituatæ alicubi, & ꝑmanentes, ita quod non ſint in continuo fluxu. Defectu huius nec tẽpus, nec motus, nec oratio dũ ꝓfertur ſunt quãtitates habẽtes poſitionẽ. Cõſiſtũt.n.fieri, & de ipſis nõ habetur actu niſi indiuiſibile, vt in tẽpore inſtãs, in motu mutatũ eſſe, in oratione dũ ꝓfertur ſyllaba, vel litera, & hæc tibi manifeſtabũtur in phyſ. pro nunc ſuſtine, qm̃ hoc negociũ trãſcendunt. Ex his duabus conditionibus conſtat tibi quæ sũt quantitates habentes poſitionẽ, & quæ nõ. nã linea, ſuperficies, corpus, & locus, habent poſitionẽ, copulãtur enim in eis partes ad vnũ terminũ cõmunẽ, vt tibi manifeſtabitur in ſequentibus, & ſitæ sũt alicubi, quoniã non sũt in cõtinuo fluxu, vt patet, numerus vero, & oratio, & motus sũt quãtitates non habentes poſitionem, quoniam in nullo eorum ſeruatur vtraque conditio. Nam & permanentia partium, & continuitas in oratione dum profertur, deficit.

Quantum ad notitiam partiũ quintæ diuiſionis, aſſignãda eſt primo ſufficientia ſpecierum quantitatis cõtinuæ, deinde diſcretæ, deinde de ſinguli ſpeciebus agendum eſt.

Tu igitur aduerte, quod quantitatis continuæ quinque ſunt ſpecies. ſ. linea, ſuperficies, corpus, locus, tẽpus. quarum ſufficientia hinc ſumitur. Omnis quantitas cõtinua eſt menſura

ſura ſubſtantiæ, aut ergo menſurat intrinſece, aut extrinſece. Menſurare intrinſece eſt menſurare ſubiectũ, in quo eſt ſubiectiue ipſa quantitas mẽſuratiua, extrinſece aũt eſt menſurare aliquid, in quo non eſt ſubiectiuè ipſa quãtitas menſuratiua, ſed per applicationẽ, aut cõtinentiam menſurat illud, vt exemplificabimus. Si ergo menſurat intriſecè, hoc eſt tripliciter, quoniã aut ſm longitudinẽ tantũ, & ſic eſt linea, aut ſm longitudinem & latitudinem; & ſic eſt ſuperficies; aut ſm longitudinẽ, & latitudinẽ, & pfunditatem, & ſic eſt corpus. Si extrinſecè, dupliciter, quia aut mẽſurat ſubſtãtiã ab ea contentã, & circundatã, in qua tamẽ nõ eſt ſubiectiuè, & ſic eſt locus. Locus.n. vt tibi manifeſtabitur in 4. Phyſ. cõtinet locatũ, & nõ eſt ſebiectiuè in eo, ſed in corpore locãte, aut mẽſurat ſubſtãtiã, vt eſt ſub motu, & ſic eſt tẽpus, qđ nõ eſt ſubiectiue ĩ omni mobili, cuius motũ mẽſurat, ſed in primo mobili.i. primo cœlo moto motu tãtũ diurno, vt tibi manifeſtabitur in 4. Phyſ. Cõſtat, ergo tibi ratio, quare ſpecies quãtitatis cõtinuę ſũt tãtũ quinque. Quãtitatis aũt diſcretę ſpẽs ſũt duæ.ſ. numerus, & orõ, quorũ ſufficiẽtia hic ſumit. Ois quãtitas diſcreta mẽſurat ſubſtãtiã, vt hẽt partes ſeparatas.i. nõ copulatas ad vnũ terminũ cõmunẽ, & habet ordinatas modo, quo expoſuimus ſupra, hoc autẽ contingit dupliciter, quia aut illę partes ſeparatę, licet ordinatæ, ſũt permanentes, & ſic eſt numerus, aut ſucceſſiuæ, & ſic eſt oratio in prolatione. Poſita ſufficientia ſpecierum quantitatis continuę & diſcretę, de ſingulis ſpeciebus agendũ eſt, & primo de ſpeciebus continuę, ſecundo de ſpeciebus diſcretę. De ſingulis autem tria videnda ſunt. Primo quid ſit. Secundo, quod eſt quantitas. Tertio, quod eſt continua vel diſcreta.

Incipiendo igitur à ſpeciebus quantitatis continuæ, prout ordinantur.

Aduerte, quòd linea apud Mathematicum ſic diffinitur, linea eſt ſola longitudo, cuius extrema ſunt duo puncta.

Dicitur longitudo ſola, quoniã imaginatur cauſari ex fluxu puncti punctum, aũt cum ſit penitus indiuiſibile, non poteſt imaginari fluere, niſi longum, & ideo dicitur, quòd eſt ſola longitudo, vt diſtinguatur à ſuperficie, & corpore.

Dicitur

Dicit, cuius extrema ſũt duo pũcta, qm̃ cũ cauſetur à fluxu puncti imaginat incipere à pũcto, & terminari ad punctum.

Tu tamen aduerte, quòd hæc diffinitio videtur competere ſoli lineæ rectæ finitæ, & non circulari, nec infinitę. Nam in circulari idem punctum eſt princip ũ, & finis, & infinita caret extremis. repugnat .n. infinitum terminari ſecundum quod eſt infinitum & ideo linea abſolute ſumpta ſic definiẽda videtur, Linea eſt ſola longitudo fluxu imaginatio puncti per longum cauſata. Quod autem linea ſit quãtitas, per ſe patet, qui eſt per ſe diuiſibilis in partes quantitatiuas, & eſt menſura ſubſtantiæ, in qua eſt. Nam per lineam cognoſcitur eius longitudo. Quod uerò ſit quantitas continua, patet ex eo, quòd partes ſuæ copulantur ad vnum terminum communem, id eſt idem punctum numero, quod terminat partem precedentem, & initiat partem ſequentem.

Superficies ſic diffinitur à Mathematico, Superficies eſt longitudo, & latitudo ſine profunditate, cuius extrema ſũt duæ lineæ. Dicitur longit. & latit. quoniam imaginatur cauſari ex fluxu lineæ ad latus ex linea, ergo habet longitudinẽ & ex fluxu eius in in latus habet latitudinẽ, & ſine profunditate, vt diſtinguatur à corpore. Dicitur, cuius extrema ſũt duæ lineæ, quoniam ſicut linea incipit à puncto per longum & terminatur ad punctum, ſic ſuperficies incipit a linea, & terminatur ad lineam, & ideo ſicut in linea extrema ſũt duo puncta, ſic in ſuperficie extrema ſunt duæ lineæ.

Tu tñ aduerte, quòd hæc diffinitio non videtur competere niſi ſuperficiei finitæ, ſicut etiam diximus de diffinitione lineæ. Superficies igitur abſolute sũpta ſic vr̃ diffiniẽda ſuꝑficies eſt lõgitudo & latitudo ſine profunditate, cauſata ex imaginatio fluxu lineæ in latũ. Quod aũt ſuꝑficies ſit quãtitas ꝑ ſe, patet ex eo quòd eſt diuiſibilis in partes quãtitatiuas, & eſt mẽſura ſubſtantię in qua eſt. Nã per ſuperficiem cognoſcitur ſubſtãtiæ lõgitudo & latitudo. Quòd verò ſit quãtitas cõtinua patet ex, eo ꝙ partes eius copulantur ad vnũ terminũ communẽ, qui eſt vna & eadẽ linea, quæ eſt finis præcedentis partis ſuperficiei, & principium ſequentis.

Corpus autem ſic diffinitur apud Mathematicum. Corpus

pus eſt lõgitudo cũ latitudine,& ꝓfunditate,cuius extrema ſunt duæ ſuperficies. Dicitur lõgitudo cũ latitudine & ꝓfunditate, quã Mathematicus imaginatur, ꝙ ſicut linea cauſatur ex fluxu puncti in longum, & ſuperficies & fluxu lineæ in latum,ſic corpus cauſari, ex fluxu vel protractione ſuperficiei in profundum. Vnde corpus à linea habet lõgitudinẽ, à ſuperficie latitudinẽ, & à protractione ſuperficiei profunditatem,& ſic corpus, vt eſt ſpecies quãtitatis,eſt ipſa trina dimenſio. Dico, vt eſt ſpecies quantitatis, vt excipiatur corpus,quod eſt genus ſubalternũ in prædicamento ſubſtantię, quod non eſt trina dimenſio, ſed ſubſtãtia ſubiecta trinæ dimenſioni. Dr̃ cuius extrema ſunt duæ ſuperficies,quoniã ille fluxus ſiue ꝓtractio ſuꝑficiei in ꝓfundũ incipit ab vna & terminatur ad aliã, ideo illæ duę dicũtur extrema corporis.

Tu tamen aduerte, ꝙ hæc diffinitio cõpetit corpori infinito,ſicut diximus de linea & ſuperficie. nã in corpore infinito repugnat dari duas ſuperficies terminatas. Vnde corpus vt eſt ſpecies quãtitatis abſolute ſumptũ,ſic videtur definiẽdũ. Corpus eſt longitudo & latitudo,& profunditas cauſata ex tractatu imaginatio ſuperficiei in ꝓfundũ. Quòd aũt ſit quãtitas, per ſe patet ex eo, quòd ſi omnis dimẽſio per ſe ſũpta eſt quãtitas,multo magis trina dimẽſio ſimul ſumpta, ſed corpus in prædicamẽto quãtitatis eſt trina dimẽſio per diffinitionẽ datã,ergo eſt multo magis quãtitas quã linea,& ſuperficies. Quòd aũt ſit quãtitas cõtinua,patet ex eo,quòd partes ſuæ copulãtur ad vnum terminũ cõmunẽ, quod eſt vna numero ſuperficies,quæ eſt terminus partis ſuperioris, & principium partis inferioris, & præterea conſtat corpus eſſe diuiſibile in partes quantitatiuas,quarum quęlibet adhuc eſt diuiſibilis in partes eiuſdẽ rationis. Locus, quoniã ẽ de cõſideratione phyſici,vt patet in 4 phyſ. ſic diffinitur ab Ariſt. in 4. phyſ. locus eſt ſuperficies corporis continentis, ideſt circũdãtis locatum. Quod aũt ſit quãtitas,patet ex eo, quòd menſurat locatum,quòd eſt ſubſtantia corporea,vt vaſa,puta phiala, aut metreta menſuratur vinum, & ſextario bladum, & ſacco farina. Quod verò ſit quantitas continua patet ex hoc,quod loc⁹ eſt ſuperficies,& ſuperficies eſt

quantitas continua, vt docuimus ſupra, ergo locus eſt quantitas continua, tenet argumētū ꝑ regulā ante prædicamentalem. Quando alterum de altero prædicatur &c. Nec obſtat quin locus ſit ſpecies quantitatis cōtinuæ diſtincta à ſuperficie, licet ſit ſuperficies, nam ſuperficies poteſt dupliciter conſiderari. Primo, inquantum eſt ſubiectiuè in continente, & ſic dicitur quantitas continentis eius ſuperficies. Secūdo, inquantum reſpicit cōtētum in continente in rōne contentiua, licèt non ſit in contento ſubiectiuè, & ſic dr locus.

Tempus ſimiliter eſt de conſideratione Phyſici, & ſic diffinitur ab Ariſt. in iiij. Phyſ. Tempus eſt numerus. i. menſura motus ſecundùm prius & poſterius, & quoniā ſēſus huius diffinitionis nō eſt intelligibilis à nouicijs ī Logica, ideo ſuſtine donec erudiaris in phyſicis. quod autē ſit quātitas, patet ex eo, quod eſt menſura ſubſtantiæ mobilis, vt ſtat ſub motu. Quod vero ſit quantitas continua. patet, quia partes ſuæ copulantur ad idem inſtans, quod eſt finis præteriti & principium futuri. Conſtat igitur, tibi, quo modo ſunt quinque ſpēs quātitatis continuæ, & quid ſit vna quæque earū.

Poſt cōſiderationem de ſpeciebus quantitatis continuæ, agendū eſt de ſpeciebus quantitatis diſcretæ. Sunt aūt duæ, ſcilicet numerus & oratio. Numerus eſt multitudo ordinata aggregata ex vnitatibus. Dicitur multitudo, quoniā ſola vnitas nō facit numerū, ſicut nec ſolū punctū facit lineā. Prçterea, omnis quātitas eſt diuiſibilis, ſed ſola vnitas nō eſt diuiſibilis, ergo &c. Dr ordinata, quoniā oportet, ꝙ in numero vnitates cōſequēter ſe habeāt. Dicitur aggregata ad differētiā partiū quātitatis & continuæ quæ cōtinuantur & nō ſolū aggregantur ad inuicē. Quod aūt numerus ſit quantitas, patet ex eo ꝙ mēſurat ſubſtātiā. Nā per numerū denariū numeramus decē lapides, & per quaternariū quattuor elemēta, numerare autē eſt menſurare. Quod verò ſit quātitas diſcreta, patet ex ſupradictis, quoniā parte ſuę nō copulantur ad vnū terminū cōmunem, vt docuimus ſupra. Quomodo aūt diſtinguatur numerus materialis à numero formali, & qūo ſolus numerus materialis ſit in ꝑdicamento quātitat s, formalis aūt ſit trāſcēdēs, nō eſt ꝑſētis negocij, ſed ī li. viij.

me

metaph.id tibi manifeſtabitur. Ideo pro nunc ſuſtine,

Oratio, vt eſt in prædicamento quantitatis ſic diffinitur, oratio eſt menſura diſtinctorum ſonorum & diſtinctarum ſyllabarum atque dictionum, prout ore profertur. Dicitur menſura diſtinctorum ſonorum, quoniam ſoni diſtincti & voces ſyllabicatæ diſtinctæ, quas oratio dũ profertur menſurat, ſunt immediatum ſubiectum orationi, & hñt uicẽ ſubſtantiæ, ſicut & ſuperficies dum recipit colorem, primũ verò & principale ſubiectum eſt aer expiratus. Dicitur prout ore ꝓfertur, ad differentiã orationis in mente, & in ſcripto. nã in mente eſt prima ſpecie qualitatis, quoniã ꝑficit & eſt ſubiectiue in intellectu. In ſcripto aũt eſt in quarta ſpecie qualitatis, quoniã ſcriptura eſt ſpẽs figurationis. Quòd aũt ſit quãtitas, patet ex eo, ꝙ eſt menſura ſubſtãtiæ, modo quo dictũ eſt. Quòd verò ſit diſcreta, patet ex eo, ꝙ partes eius, quæ ſunt literæ & ſyllabæ & dictiones nõ copulãtur ad vnũ terminũ cõmunẽ, ſed permanentes diſcretæ & ordinato cõponũt orationẽ. Licèt autẽ ſit diſcreta quantitas, eſt tamen ſpecies diſtincta contra numerũ, quoniã numerus cauſatur per replicationem vnitatũ, oratio aũt cauſatur ordinatione ſyllabarũ & dictionũ abſq; replicatione, nec replicatio eiuſdẽ ꝓlationis numero fieri poſſet, cùm ſit res ſucceſſiua. Cõſtat igitur tibi, q̃ ſint ſpecies quãtitatis diſcretæ, & q̃ ſint.

Quantum ad tertium principale, agendũ eſt de proprietatibus & communitatibus quantitatis, & ſunt tres.

Prima eſt, quòd quantitati nihil eſt contrarium. i. quantitati non contrariatur quantitas, ſicut nec ſubſtantię contrariatur, ſubſtantia, vt declaratum eſt in cap. pręcedenti.

Pro cuius euidentia antequam probetur, aduerte. Primo quoniam quia non habere contrarium ita conuenit ſubſtãtiæ ſicut quantitati, non poteſt dici proprietas quantitatis quarto modo, ſed vel dicetur communitas, cum non conueniat ſibi ſoli, vel dicenda eſt proprietas ſecundo modo, quia licèt non conueniat ſoli quantitati, conuenit tamen omni.

Secundo aduerte, ꝙ intentio philoſophi eſt loqui de cõtrarietate perfecta & proprie dicta, quæ tres conditiones requirit. Primo, quòd ſint repugnantia inter duas formas, quę

ſint eiuſdē generis, vt repugnātia inter albidinē, & nigredinem, quæ cōtinentur ſub colore. Secundo, ꝙ illę formæ ſint aptæ requiri ꝑ motum & diuiſibiliter, ſicut calor, & frigiditas, quæ gradualiter & paulatim acquiruntur in ſubiecto ꝑ calefactionē & frigifationē. tertio, ꝙ inter eas ſit maxima diſtantia, ita ꝙ ſub eodem genere non poſſit maior inueniri, nec intelligi; nec imaginari. Vnde dulcedo, & amaritudo contentæ ſub ſapore ſunt formæ propriæ, & perfectæ cōtrarię, quoniam ſapores magis diſtantes, & differentes non poſſunt inueniri nec intelligi, cuius ſignum eſt, ꝙ omnes alij ſapores dicuntur medij, & participant de vtroque aliquo modo. Iſtæ ſunt conditiones proprię, & perfectæ contrarietatis, ex q̄bus ſi vna deeſt, non ſeruatur contrarietas perfectæ.

Tertio aduerte, quòd philoſophus intendit quantitati, vt quantitas eſt, id eſt abſolute, & ſimpliciter ſumptæ, nihil eſſe contrariū, ꝙ dico, quoniam ſi conſideretur comparatiuè, vel vt ſtat ſub ratione relatiua, puta ſub ratione magni & parui, & ſub ratione multi, & pauci videtur primo aſpectu in quantitate eſſe contrarietatem. Nā magnū videtur contrariari paruo, & multū pauco, tamen in veritate nō pôt ex his probari verā & propriā contrarietatē eſſe in quātitate, quoniā magis sūt in prædicamēto relationis q̄ quātitatis. nā res dicitur magna cōparata alteri, & ſimiliter parua. vt mons eſt magnus cōparatus lapidi, & lapis eſt paruus comparatus mōtis, & centum homines ſunt multi cōparati decem. & decem ſunt pauci comparati centū. Intentio ergo philoſophi eſt loqui de contrarietate perfecta, conſiderando quantitatem in ſe & abſolute, & non ſub ratione cōparatiua, & relatiua. Poſita hac declaratione, ꝓbatur hæc concluſio. Quantitati, vt quantitas eſt, nulla quātitas propriè & perfectè contrariatur. & primo probat eam Ariſt. inductione dicens. Manifeſtum eſt, quoniā nihil eſt cōtrariū, vt bicubito tricubito vel ſuperficiei, vel alicui taliū &c. Verū quia poſſet aliquis negare, idē eſſe iudiciū de omnibus alijs quantitatibus, ideo aliter probādum eſt, & arguitur ratione ſic. Quantitas aut eſt determinata numero, ſicut bicubitū, tricubitū, & quatricubitū &c. aut non determinata, vt linea abſolute ſumpta & ſuperficies &

corpus.

corpus. Si eſt determinata, deficit ſibi conditio ſecunda poſita ſupra, ſ. q͡p oportet perfecta contraria paulatim & diuiſibiliter acquiri, hoc aũt repugnat quantitati determinatæ numero, conſiſtit enim bicubitũ in diuiſibili, ſicut & binarius, ſimiliter tricubitũ ſicut & ternarius. Si eſt determinata numero, deficit ſibi tertia conditio, quæ eſt maxima diſtantia. Neq; n. pôt dari linea adeo longa, quin poſſit intelligi longior, & ſuperficies latior, & corpus maius in infinitũ. Nec eſt inſtantia de differentijs localibus in vniuerſo, ſ. de centro mundi & ſuperficie orbis lunæ concaua, quæ videntur extrema maximè diſtãtia, ſm motũ grauiũ & læuiũ. Hoc inq̃ nõ obſtat, qm̃ & ſi ſint extrema maxime diſtantia apud Phyſicũ, qui cõſiderat motũ grauiũ & leuiũ, non tñ apud Mathematicũ & logicũ, qui abſtrahũt a materia & motu. Vnde Mathematicus & Logicus pôt intelligere lineã longiorẽ in infinitũ q̃ ſit linea ducta a centro mundi ad concauũ orbis lunæ, ex conſequenti, extrema diſtantiora in infinitũ, q̃ ſit centrum mundi concauũ prædictum, ergo nec quantitas determinata numero, nec indeterminata habet aliquid propriè & verè contrarium.

Sed dices, Si non eſt vera contrarietas in quantitate, ergo in ea non eſt motus, quod eſt falſum, vt patet in 5. phyſ. Patet conſequentia, quoniam Ariſt. in 5. phyſic. non alia ratione negat motum in ſubſtantia, niſi quia in ea non eſt contrarietas, vt docuimus in cap. præcedenti, ergo &c.

Reſpondetur ad hoc, quòd inter aliqua duo ſit motus nõ oportet quòd ſint perfectè contraria ſm tres prædicta conditiones, ſed ſufficit quòd habeant duas. ſ. ſint termini a quo & ad quem eiuſdem generis, & ſint diuiſibiliter ac paulatim acquiſibiles. non eſt autem neceſſe, quòd ſint maximè diſtantes: nã a calido vt duo, ad calidum, vt octo, datur motus calefactionis, & tamen non maximè diſtant, cum ſint media inter calidum vt vnum, & ſummẽ calidũ. Et quoniã eſſe diuiſibiliter acquiſibile conuenit quantitati non determinatæ, numero, vt patet de loco ruſum & deorſũ, quoniã ſicut paulatim ab vno receditur per motum localem, ſic paulatim ad alterum acceditur, ideo datur in quantitate motus, qui eſt motus augmenti & decrementi Localis autem motus eſt in

prædicamento, vt ibi declarabitur in 5. phyſic. & tangemus de hoc in Poſtprædicamentis. Et quia hęc conditio deficit in ſubſtantia, quoniam cum producatur per generationem producitur indiuiſibiliter, hac de cauſa nō eſt motus in ſubſtantia. Et ideo non eſt ſimile de quantitate & ſubſtantia. Hęc de prima proprietate dicta ſint.

Secunda eſt, quòd quantitas non ſuſpicit magis & minus antequam probetur aduerte duo.

Primo, quòd hęc non eſt proprietas quarto modo, quoniam conuenit alteri. ſ. ſubſtantiæ, vt docuimus in cap. pręcedenti. ergo non eſt proprietas niſi ſecūdo, quia conuenit omni, ſed non ſoli. Eſt ergo cōmunitas reſpectu quarti modi, & proprietas reſpectu ſecundi modi.

Aduerte ſecundo, ꝙ aliud eſt ſuſcipere maius & minus, & ſuſcipere & magis & minus. Nā primū eſt tēdere de eſſe imperfecto ad eſſe perfectius & perfectius per motū acquiſitiuum formæ recipiendæ in ſubiecto, ſecundū eſt extendi vel contrahi in maiorē, aut minorē dimēſionē. Primū dr augumentū ſm maiorē & maiorē perfectionē, ſm aūt dicitur augmentū, ſecundū maiorē & minorē extenſionē. Philoſophus intendit quantitatē non ſuſcipere magis & minus ſecundum primū ſenſum, & non itendit negare ſm aliter negaret augmētū & decremētū in quantitate. Nō n. eſt aliud augeri quātitatiuè, q̄ extendi ſm dimēſionem, minui autē eſt contrahi ſecundū dimēſionē. Verū eſt ergo dicere, quantitatē nō intendi, ſed extendi, nō remitti, ſed contrahi. Hanc proprietatē nō probat Ariſt. niſi inductione dicens, non vr quātitas magis & minus ſuſcipere, neq; enim aliud alio magis cubitū, neq; bicubitū, neq; in numero, vt ternarius, & q narius, nihil. n. magis tria dicetur, q̄ quinque neq; tēpus aliud alio magis, & minus dicitur, quare quātitas nō ſuſpicit magis, & minus. Verū quia Philoſophus nō facit inductionē niſi quātitate diſcreti, & continua determinata numero, diceret aliquis nō eſſe idem iudiciū de cōtinua quātitate nō determinata numero, & de numero, quoniam illa nō ſtat in indiuiſibilis, hæc aūt ſic, ideo bene ſtat illā poſſe intendi, & remitti, hanc autē non, propter ꝙ probatur intentū de quā-

titate

titate abſolutè ſumpta tali ratione. Suſcipere magis ſiue intendi cauſatur p deputationẽ vnius cõtrarij ab altero contrario, vt docuimus in cap. pcedẽti, magis ſuſcipere aũt minus cauſatur p admixtionẽ vnius cõtrarij cũ altero cõtrario nam calorẽ intendi eſt magis ac magis ſeparari à frigiditate, remitti aũt eſt magis ac magis miſceri frigiditati: ſed quãtitati, vt quantitas eſt, nihil eſt contrarium, ergo quantitas, vt quantitas eſt, non ſuſcipit magis & minus. Sic pro nunc dictum ſit; ſi autẽ aliter videbitur, dicemus in philoſophia. Hæc de ſecunda proprietate quantitatis dicta ſint.

Tertia proprietas eſt hæc. Maximè proprium quantitatis eſt ſecundam eam æquale vel inæquale dici.

Pro notitia huius proprietatis aduerte duo, deinde probabitur.

Primo aduerte ad hoc, ꝙ hæc proprietas ſit in quarto modo, ita ꝙ omni & ſoli quantitati conueniat, & ſemper oportet intelligere de quantitate finita. Nam ſicut inter quantitatem infinitam & finitam nulla datur proportio, ſic nec æqualitas aut inæqualitas, ſumendo quantitatem infinitam ſecũdùm ſe totam. quod dico, quia non inconuenit ex quãtitate infinita ſumere partem finitam, puta decem cubitorum, & comparare eam quantitati alteri, quæ ſit quinque cubitorum, tunc conſtat, quòd eſſent inæquales.

Secundo aduerte, ꝙ intendit Philoſophus hanc eſſe proprietatẽ quantitatis dimenſiuę, quoniam de hac ſolum hic intẽdit, vt excludamus quantitatẽ perfectionalẽ, de qua locuti ſumus in principio huius capitis, nã & ſm eã dicimur æquales vel inæquales, vt Sortes & Plato ſũt æquales ĩ ſcĩa vel auctoritate. Senex & iuuenis ſũt inæquales virib. Immo oẽ ens actu cõparatũ alteri põt dici æquale, vel inæquale, qm̃ cõparatũ illi, aut eſt in eodẽ gradu bonitatis, & pfectionis, & ſic eſt æquale, aut in maiori vel minori, & ſic eſt inæquale. Hæc ꝓprietas ſic declarata probatur ex diffinitione æqualitatis, & ſui oppoſiti, & ex diffinitione æqualiũ, & inæqualiũ. Nã æqualitas eſt rerum dfium eadem quãtitas inæqualitas autẽ eſt rerum differentium diuerſa quantitas. Æqualia vero dñr, quæ ad inuicem comparata nec excedunt

nec excedũtur, Inæqualia vero ſunt, quorum vnũ excedit aliud. Tũc ſit oĩs exceſſus ſumitur ex mẽſura, & mẽſura ex quãtitate,& ſolũ p ipſam, cũ ipſa ſola ſit menſura ſubſtantiæ,ergo oĩ & ſoli quantitati conuenit,vt per ea dicatur aliquid æquale,vel inæquale.Hæc de prædicamẽtó quãtitatis ſint dicta, ſecũdum logicos reales,& ad intentionem Ariſt.

Quantum verò ſpectat ad nominales, breuibus ſe expediunt, diffiniunt prædicamentum quantitatis, deinde aſſignant genus generaliſſimum,& genera ſubalterna vſque ad ſpecialiſſima & indiuidua. Diffinientes aũt dicũt,ꝙ prædicamentum quantitatis eſt coordinatio plurium terminorũ, ſcilicet vniuerſalium & vniuocorum ſignificantium quãtitatem ſecundum ſub & ſupra. Termini autem ſignificantes quantitatem ſunt illi,per quos reſpõdetur ad interrogationem factam per quantum,aut quot,vt quãtus eſt Sortes,reſpondetur,bicubitalis,quot ſunt homines in templo,reſpondetur decem. Bicubitale & decem important quantitatem. Verum,quia vt ſæpe diximus, apud reales,nec prædicabile, nec prædicamentum dicunt ſolos terminos,ſed naturam,vt ſtat ſub illis terminis,ideo tu ſequere viam realium,vt conformiorem Ariſtoteli,& viæ Thomiſticæ.

Quantũ ad ordinationẽ prædicamẽti,aduerte ꝙ aſſignãt eã ſicut Ariſtoteles,& logici reales,excepto,ꝙ nõ nominat orationẽ inter ſpecies quãtitatis diſcretæ,ſed aſſignant ſolũ numerũ, & ne videãtur cõtra dicere aut deuiare ab Ariſto: qui numerat orationẽ in quãtitate diſcreta. Dicũt,ꝙ Ariſt. nõ loquitur ſm mentẽ propriã,ſed iuxta ſententiã Architæ Tarentini,ſic igitur ipſius prædicamẽti ſeriẽ diſponũt. Quãtitas dimẽſiua eſt genus generaliſſimum. Sed in quantitate ſunt duo genera ſubalterna,& neutrũ eſt & ſuperius ad alterum,nec prædicatur de altero.ſ.Quantitas continua,& quãtitas diſcreta. Subcontinua ſunt quinque ſpecies,ſcilicet linea,ſuperficies,corpus,locus,tẽpus. Horum indiuidua ſunt hæc linea, hæc ſuperficies, hoc corpus,hic locus,hoc tẽpus. Subdiſcreta eſt numerus, ſub numero ſunt ſpecies in infinitum,vt binarius,ternarius,&c. Sub qualibet numeri ſpecie, ſunt ſua indiuidua,vt hic binarius,hic ternarius.

Hæc

Hæc de prædicamento quantitatis dicta ſint, ad mentem nominalium, & realium.

De prædicamento Ad aliquid, ideſt Relationis. Cap. IIII.

IN cap. 4. agẽdum eſt de prædicamento ad aliquid, de quo tria videnda ſunt.

Primo, quid ſit.

Secundo, quę ſunt genera ſiue ſpecies ſuę.

Tertio, quæ ſint proprietates ſiue communitates ſuæ.

Quãtum ad primum aduerte, antequam deueniamus ad diffinitionem ipſius, quòd Ad aliquid, ſiue relatiuum eſt duplex, ſcilicet ſm eſſe & ſm dici. Relatiuũ ſecundũ eſſe eſt illud, quod principaliter & eſſentialiter dicit reſpectum, ad aliud, vt duplum & dimidium, pater & filius. Relatiuũ ſm dici eſt illud, ꝙ principaliter & eſſentialiter dicit abſolutũ, puta de genere qualitatis, vt ſcientia & ſenſu & opinio, aut de genere ſubſtãtię, puta manus caput, pes. nam licèt ſcientia & ſenſus & opinio importent principaliter qualitatem & perfectionem, ſiue in prima, ſiue in ſecũda ſpecie qualitatis, vt declarabitur in cap. ſeq. tñ ſecundario, & connotatione important reſpectum ad alterum. Scientia. n. eſt ſcibilis ſcientia, & ſenſus eſt rei ſenſibilis ſenſus, & caput licèt principaliter importẽt partẽ ſubſtantię, tamẽ cõnotat reſpectũ ad alterũ, ẽ. n. caput capitati caput, & manus, manuati manꝰ.

His pręnotatis aduerte, quòd apud Ariſt. & Logicos reales, datur de aliquid duplex diffinitio. Prima, competit Relatiuis ſm eſſe, & ſecundũ dici. Secũda aũt Relatiuis ſecũdũ eſſe tãtũ, & eſt correctiua primę: nã prima datur ſm ſniam veterũ, ſecundã autem dat Ariſt. ſecundũ mentẽ propriam.

Prima igitur diffinitio eſt hęc, Ad aliquid dicuntur quęcũque hoc ipſum ꝙ ſunt, aliorum eſſe dicuntur vel quomodolibet aliter ad aliud, vt pater, filij pater, Dominus, ſerui Dominus. Primo, dicit dicuntur, & non dicit ſunt, vt innuat quòd hic nõ ſpectat de relatiuis principaliter, vt ſunt entia realia, id enim ſpectat ad Metaphyſicum. Vnde in lib. 5. Metaph. ex propoſito pertractat Ariſt. de modis relatiuorum. Pertractat autem hic de eis intentionaliter ſecundum quod referuntur ad dici & pręḍicari. Nonnulli arbitrantur, quòd

Ariſt.

Ariſt. vtatur hoc termino dicuntur, vt innuat, ꝙ hæc diffinitio non eſt ex ſua ſnīa, ſed ex ſnīa Platonis, & ideo dabit ſecundā diffinitionē, vt videbis, quæ erit ad mentē ſuā. Secūdo dicit, Quæcunq; hoc ipſum, ꝙ ſunt aliorum eſſe dicuntur, i. Dicuntur eſſe oīa illa, quæ ſm illud, quod important vel ſignificat, referūtur ad aliud, vt ad terminum, & dicit aliorū, i. in genitiuo caſu, vt duplum refertur ad dimidiū & econuerſo, dicitur. n. duplū dimidij duplum, & dimidium dupli dimidiū, & pater filij pater, & filius patris filius. Tertio dicit, vel quomodolibet aliter ad aliud. Hoc exponitur dupliciter. Primo ſic, vel quomodolibet aliter. i. vel poſito, ꝙ non ſignificēt ſolum reſpectum ad aliud, dummodo connotent reſpectum dicuntur ad aliquid, & ſic per hanc particulam denotat relatiua ſecundùm dici, per primam autem denotat relatiua ſecundum eſſe. Secundo ſic, vel quomodolibet aliter. i. vel referuntur ad aliud. vt ad terminum nō ſolum in genitiuo, ſed quomodolibet aliter, puta ſiue in datiuo, ſiue in accuſatiuo. Nā quædā relatiua dicuntur ad ſuū correlatiuū in genitiuo, vt dominus, ſerui dominus, quædā in datiuo, vt ſimilis ſimili ſimilis, vicinus vicino vicinus, quædā in ablatiuo, vt maius minore maius, quædam in accuſatiuo, vt mons magnus ad montē paruū. Sēſus ergo diffinitionis eſt iſte. Relatiua dicuntur quæcunq; eſſentialiter importāt reſpectū, vel connotant reſpectum ad aliud, ita ꝙ ſe referunt in genitiuo, vel datiuo, vel accuſatiuo, vel ablatiuo. Hæc eſt prima diffinitio.

Secunda talis eſt. Ad aliquid, ſunt quibus hoc ipſum eſſe, ꝙ ſunt, eſt ad aliud quodāmodo ſe hīe. Hæc diffinitio datur ab Ariſt. vt correctiua pcedentis, ea nanq;, vt diximus, cōis eſt relatiuis ſimpliciter dictis, q̄ ſunt relatiua ſm eſſe, q̄ proprie reponuntur in prædicameto ad aliquid, & relatiuis ſm quid, quæ ſunt relatiua ſm dici, & quo ad principale ſignificatū ſunt in alio pdicamento q̄ in ad aliquid, vt ſciētia ſenſus opinio in pdicamento qualitatis, caput aūt & manus & pes in pdicamento ſubſtātiæ reductiuæ. Dicitur igitur Ariſt. ꝙ ad aliq̄d propriæ & ſimpliciter ſunt non quæcunq; quolibet ad aliud ſunt, vt dicit prima diffinitio, ſed quibus hoc ipsū ꝙ ſunt eſt ad aliud ſe habere quodāmodo. i. ſpeciali modo,

do,& non quocunq; modo. Hic autem modus ſpecialis eſt, vt non ſecundario,ſed principaliter & eſſentialiter dicat reſpectum,vt in hoc diſtinguantur relatiua ſm dici à relatiuis ſm eſſe. Conſtat igitur quia ſit ſenſus vtriuſq; diffinitionis.

Quantum ad ſecundum aduerte,quòd ſub ad aliquid,vt eſt genus generaliſſimum, aſſignantur tria genera ſubalterna,quæ dicuntur relatio æquiparantiæ,relatio ſuperpoſitionis relatio ſuppoſitionis, & ſic deſcribuntur.

Relatio æquiparantiæ eſt illa,quę in vtroq; extremo denotat æqualitatem,ita quòd neutrum, vt ſic excedit alterũ, nec exceditur, ſpecies huius generis ſunt vicinitas, ſimilitudo,amicitia,æqualitas, & ad denotandũ huiuſmodi æqualitatẽ ſolent relatiua æqparantia nominari eodẽ nomine cũ ſuis correlatiuis,quia fundãtur ſuper eãdẽ formã ſimul cũ ſuis correlatiuis,vt duo albi dñr ſimiles,duo eiuſdẽ quãtitatis dicuntur æquales,duo mutua dilectione dicuntur amici.

Relatio ſuperpoſitionis eſt illa,quæ in ſuo relatiuo denotat maioritatem ſuper correlatiuum, vt paternitas in patre ſuper filium Dominium in domino ſuper ſeruum. Vnde relatiua ſuperpoſitionis dicunt reſpectum excedentis ad exceſſum,i.maioris ad minus. Superponitur enim maius minori,vt pater filio,domminus ſeruo, magiſter diſcipulo.

Relatio ſuppoſitionis eſt illa,quæ i ſuo relatiuo denotat minoritatem erga ſuum correlatiuum, vt filatio in filio erga patrem,& ſeruitus in ſeruo erga dominum. Vnde relatiua ſuppoſitionis ſunt illa, quorũ ſignificata indigniori ſunt ſignificatis correlatiuorum, vt ſeruus, filius, diſcipulus, eſt enim filius natura inferior patre, & ſeruus domino, &c. Species Relationis ęquiparantię dictæ ſunt. Species autem Relationis ſuperpoſitionis ſunt duplum ad dimidium, triplum ad duplum,& ſic aſcendendo in numeris, dominus ad ſeruum,pater ad filium,&c. Species autem ſuppoſitionis ſumuntur econuerſo, vt dimidium ad duplum,duplum ad triplum,ſeruus ad dominum. Et aduerte, ꝙ hic non ſumuntur ſuperpoſitio & ſuppoſitio ſecũdũ ſub & ſupra in linea pdicamẽtali,aliter vnũ prædicaretur de altero, puta quòd ſeruus eſſet dñs,ꝙ eſt impoſſibile,ſed ſumũtur ſecũdũ ſub & ſupra

in

in maioritate & minoritate, ideo vnum non prędicatur de altero, ſed opponitur alteri oppoſitione relatiua, de qua dicemus infra. Conſtat igitur tibi, q̃ ſint genera ſubalterna & ſpecies in ad aliquid. De modis autem relatiuorum non eſt prę ſentis negotijs pertractare, ſed ſpectat ad lib. 5. Metaph.

Quantũ ad tertiũ agendum eſt de cõitatibus, & proprietatibus relatiuorũ. Et hic duo agenda ſunt. Primo, declarandæ ſunt cõitates & proprietates eorum, quę ſunt quattuor. Secundo, aſſignanda ſunt duo corollaria & declaranda.

Prima, quæ eſt communitas, eſt hæc. Contrarietas eſt in relatione, nam virtus contrariatur vitio, & ſcientia ignorantiæ, ſed hæc ſunt relatiua, refertur. i. virtus ad opus virtuoſum, & vitiũ ad opus vitioſum, & ſcia ad ſcibile, & ingnorãtia ad ignoratũ, ergo conſtat, ꝙ contrarietas eſt in relatione.

Aduerte, quòd dicitur communitas, quoniam non conuenit ſoli relationi, cõuenit enim qualitati, vt dicemus in cap. ſeq. Item non conuenit omni relationi, quoniam neque duplo, neque triplo eſt aliquid cõtrariũ. Eſt ergo cõmunitas.

Sed aduerte, ꝙ hęc cõitas indiget multa declaratione. Primo, magis ſeruatur in relatiuis ſm̃ dici, q̃ ſm̃ eſſe. Cuius ſignum eſt, ꝙ Ariſt. exemplificat de relatiuis ſecundùm dici, qualia ſunt, virtus & vitium, & ſcientia & ignorantia. Secundo, hęc cõitas eſt vera non ratione ipſorum reſpectuum, ſed ratione fundamentorum. Nam quia virtus & vitium ſunt qualitates oppoſitę, ſuper quas fundantur duo reſpectus, vnus ſuper virtutẽ ad actũ virtuoſum, alter ſuper vitium ad actum vitioſum, ideo dicitur, ꝙ in relatione eſt contrarietas. Tertio aduerte, ꝙ duo relatiua opponũtur relatiuæ & cõtrariæ. Relatiuæ quidẽ vt cõparantur ad ſua correlatiua, contrarię aũt ratione fundamentorũ, quæ ſunt qualitates contrariæ. Quarto aduerte, circa exemplum datum de ſcientia & ignorãtia, ꝙ ignorantia non cõtrariatur ſcientiæ, niſi ſit ignorãtia erronea, vt pręſeruem ignorantiam ſimplicis negationis, qualis eſt in idiota, hæc enim non contrariæ, ſed priuatiuæ opponitur ſcientię, vt declarabitur tibi in Poſtprædicamentis. Hæc de prima communitate dicta ſint.

Secunda, quæ eſt cõmunitas, talis eſt. Relatiua ſuſcipiunt

magis

magis & minus, vt aliqua duo dicuntur magis ſimilia, q̃ aliq duo. v.g. duo calida intenſa ſunt magis ſimilia, q̃ intenſum calidũ & remiſſum calidũ. Preter linea cubitalis & bicubitalis ſunt minus inæquales q̃ cubitalis & decẽ cubitorũ. Hæc aũt eſt communitas, quia non ſoli relationi conuenit: nam conuenit qualitati. Item non conuenit omni, non enim conuenit relationis denominatis à numero, vt duplo, triplo, & quatruplo. Conſiſtunt.n.in indiuiſibili, ſicut & numeri.

Sed aduerte, ꝙ hæc communitas non verificatur de relatiuis niſi propter fundamenta. Nam ſi fundamenta non ſuſcipiunt magis & minus, nec etiam relatiua. Vnde, quia qualitates fundantes ſimilitudinem & diſſimilitudinẽ ſuſcipiunt magis & minus, puta q̄a in vno extremo eſt perfectior albedo, in alio autem parum imperfectior, dicentur diſſimilia, ſi autem in alio ſit aliud, imperfectior, dicentur magis diſſimilia, ex quibus patet ꝙ cõtrarietas, & intenſio & remiſſio non conueniunt per ſe, ſed p aliud relatiuis, ſoli autem qualitati conueniunt primo & per ſe, vt tibi declarabitur in cap. ſeq.

Sed dices. Ariſtoteles vult, quòd inęquale ſicut diſſimile ſuſcipiat magis & minus, ſed inæquale fundatur in quantitate, de qua diximus in cap. præced. quòd non ſuſcipit magis & minus, ergo inæquale nec per ſe, nec ratione fundamenti ſuſcipit magis & minus.

Reſpondetur, quod ſuſcipit magis, & minus ratione fundamenti. Nam licet quantitas, vt quantitas denominatur à numero, non ſuſcipiat magis & minus, tamen non inconuenit quantitati non denominatæ à numero ſuſcipere magis & minus, vt declarabimus in 4. Phyſ. in cap. de vacuo in quæſt. noſtris. Vel dicendum, quòd quantitas ſuſcipit magis, & minus extenſiue, ſicut qualitas intenſiuè, & hoc ſufficit ad ſaluandum, quòd relatiua ſuſcipiunt magis & minus. Hæc de ſecunda communitate dicta ſint.

Tertia, quæ eſt proprietas, talis eſt. Relatiua dicuntur ad conuertentiam, vt pater, filij pater, & filius, patris filius. Pro cuius notitia declarandum eſt quid ſit cõuertentia, & quid dici ad conuertentiam.

Tu igitur aduerte, quòd differentia eſt inter conuertentiam,

tiam & conuertibilitatem, & conuerſionē. Nā conuertentia eſt mutua dependentia duorū correlatiuorū in aliquo caſu, puta in Genitiuo vel Datiuo vel Ablatiuo, & dici ad conuertentiā eſt, aliqua referri inter ſe ſecundū mutuam dependentiam in aliquo caſu, puta pater dicitur ad filium per conuertentiam, quia pater eſt filij pater, & econuerſo filius eſt patris filius. In Datiuo autem dicuntur relatiua æquiperantiæ ad conuertentia, vt æquale eſt æquali æquale, ſimili eſt ſimili ſimile. Amicus eſt amico amicus &c. Et in hoc ſenſu conuertentia eſt proprietas vera relatiuorū, quia non conuenit alicui abſoluto, vt abſolutū eſt. Conuertibilitas autē eſt æqualis duorum terminorū conuertibilium verificatio. Sunt autē termini conuertibiles, qui mutuo de ſe inuicem & æquè amplè verificātur, huiuſmodi sūt ſubiectū & propria paſſio, vt homo riſibile. Diffinitio & diffinitū, Species & differentia ſpecifica, vt homo & rationale. Nā de quocunque prædicatur vnū, prędicatur alterū, & de ſe mutuo prędicantur. Et ab vno ad alterū, & econuerſo in ſubſiſtendo valet cōſequentia. nā bene ſequitur, homo eſt, ergo riſibile eſt, ergo rationale, eſt, ergo animal rationale eſt. Et hæc non eſt proprietas relatiuorum, ſed potius terminorum incomplexorū conuertibilium. Conuerſa autē eſt tranſmutatio prædicati in ſubiectū & ecōuerſo, & eſt propoſitionum & non terminorum, vt ſupra docuimus agētes de conuerſionibus ꝓpoſitionū categoricarū. Conſtat igitur tibi quid ſit relatiua dici ad conuertentiam.

Quarta eſt proprietas, quæ talis eſt. Relatiua ſunt ſimul natura, ita ꝙ poſito vno ponitur reliquum, & remoto vno remouetur reliquum. Neque enim eſt intelligibile, ꝙ ponatur pater, & non ponatur filius, aliter non dicerentur ad conuertentiam. neque eſt imaginabile, quòd ponatur duplū & non ponatur dimidium, reſpectu cuius dicitur dimidium.

Sed aduerte, ꝙ hæc proprietas requirit duas conditiones in eſſe. Primo, ꝙ ſumantur in eſſe relatiuo, & non quantum ad eorum fundamenta, nam quantum ad eorum fundamēta non inconuenit vnum eſſe prius, alterum poſterius, vt pater & filius ratione qua ſunt homo. In ratione autem generantis & geniti ſunt ſimul natura, quīa generans eſt alicuius geniti

gene-

generans, & genitum eſt ab aliquo generãte genitum. Scđo, oportet, ꝙ intelligatur ſimul natura actu vel potẽtia. Quod ideo ꝑꝑ relatiua ſm dici, qualia ſunt ſcientia & ſcibile, ſenſus & ſenſibile, virtus & opus virtuoſum. Nã nõ eſt neceſſe, ꝙ ſi eſt ſenſibile in actu, ſit ſenſus in actu, ſtat.n. lapidem eſſe in fundo maris, & tamẽ à nullo ſentiri, & ideo ſic intelligendũ eſt. Si vtrũq; relatiuũ in eſſe relatiuo eſt actu, ſunt ſimul natura actu, ſi aũt vtrunq; in eſſe relatiuo eſt in potẽtia, sũt ſimul natura, in potẽtia. Hæc de quarta ꝓprietate dicta ſint.

Poſitis ꝓprietatibus, & cõmunitatibus relatiuorum, aſſignãda ſunt duo corollaria ad mẽtẽ Ariſt. & logicãtiũ realiũ.

Primum eſt. Relatiua poſita ſe ponunt, & perempto vno perimitur reliquum, & ſic intelligitur, ſi ponitur vnum ponitur reliquum, & corrupto vno, corrũpitur reliquũ, & hoc corollarium pendet à quarta proprietate. Nam bene ſeqtur, relatiua ſunt ſimul natura, ergo ſimul incipiunt & deſinunt. ea enim ſunt ſimul natura, quorum eſt vnus ortus & occaſus, ergo poſita ſe ponunt, & perẽpto vno perimit reliquum.

Sed aduerte, quòd duę cõditiones requiruntur. Primo, ꝙ cõſiderantur in eſſe relatiuo, & non quo ad fundamentũ, ſcilicet inquantum res abſolutæ ſunt. Nam licet non ponatur filius vt filius, niſi ponatur pater, vt pater, neq; deſinat eſſe filius, vt filius, niſi deſinat pater vt pater, tamen filius vt hõ poteſt poni corrupto patre, vt homo eſt, & ecõuerſo. Vnde ſolet dici, ꝙ hoc corollarium verificatur de relatiuis formaliter acceptis, & non materialiter, ſiue fundamentaliter conſideratis. Secundo, quòd ſumatur correlatiuum totaliter, & non ſolum partialiter. Quod dico quoniam correlatiuum patris eſt filius. Vnde pono, quòd vnus pater haberet decem filios, & moriantur aliqui, propter hoc non deſinit eſſe pater, niſi partialiter, ſcilicet reſpectu filiorum defunctorũ. Ad hoc autem, quòd omnino deſinat eſſe pater, oportet ꝙ omnes filij deficiant, quoniam omnes ſimul ſumpti, ſunt totale correlatiuum patris. Sed id ad plenum tibi manifeſtabitur in quinto Metaph. ſecundum viam Thomiſticam.

Secundum eſt, ſi quis definit, id eſt determinat, & reſolutè nouerit vnum relatiuorũ, noſcet & reliquum. Vt ſi qs de-

termi-

terminate nouit quid ſit duplum, noſcet determinate cuius ſit duplum, quia dimidij & ratio huius eſt, quia vnum diffinitur per reliquum, & econuerſo, ita quòd in diffinitione dupli ponitur dimidium & econuerſo, & in diffinitione domini, ponitur ſeruus, & econuerſo. Vnde in eodem inſtanti fertur intellectus in relatiuum, & ſuum correlatiuum. Cum igitur diffinitio faciat determinate ſcire diffinitum, & relatiua mutuo definiantur, ergo mutuo cognoſcuntur.

Sed dices. Si mutuo diffiniuntur, ergo eſt circulus in diffinitionibus, qui reprobatur in j. Poſter.

Reſpondetur, prohibetur circulus in abſolutis, quia non ſunt de mutuo intellectu, licet.n. animal ſit de intellectu hominis, non tñ econuerſo. Qm̃ aũt relatiua ſunt de mutuo intellectu, iõ non inconuenit circulus in eorũ diffinitionibus. Hæc de prædicamento relationis dicta ſint ad mentẽ philoſophi & logici realis. Nominales vero de hoc prædicamẽto cito ſe expediũt. Nã diffiniũt illud eodẽ mõ, ſicut & reliqua prædicamenta, & aſſignant genus gñaliſſimũ, & genera ſubalterna, & ſpẽs ſpecialiſſimas. Diffiniunt autẽ ſic. Prædicamẽtum ad aliquid eſt ordinatio pluriũ terminorũ.ſ. vniuocorũ, & de pluribus prædicabiliũ ſ͂m ſub & ſupra, & ſignificantiũ relationẽ. Termini aũt ſignificantes relationẽ ſunt illi, ꝑ quos conuenienter reſpondetur ad interrogationẽ factã de aliquo ad quid eſt. Nam ſicut in prædicamento interrogatio fit ꝑ quid, & in ꝑ̃dicamento quantitatis per quantum, & in prædicamẽto qualitatis ꝑ quale, ſic in ꝑ̃dicamento relationis fit interrogatio ꝑ ad q̃d. Vt qñ q̃ritur ad q̃d refert, vel dicitur pater, reſpondetur ad filium, & dñs ad ſeruũ &c.

Hanc autem huius prædicamenti ſeriem ſic diſponũt, genus generaliſſimum eſt relatio ſupple realis, vt excludamus relationem rationis, quæ cũ ſit ens rationis in nullo eſt prædicamento, vt identitas qua Sortes eſt idem ſibi ipſi. Sed de hoc agendum eſt in lib. v. Metaph. eſt autem realis eſt prędicamentalis relatio, quę tres conditiones habet, primo quòd extrema ſint entia realia, cuius defectu relatio prædicari ad ſubiectum, ſpeciei ad genus, non eſt realis, ſecundo ꝙ extrema ſint entia realia realiter diſtincta ab inuicem, cuius defectu

ctu relatio identitatis, quæ eſt eiuſdem ad ſeipſum,non eſt realis. Tertio, ꝙ extrema ſint eiuſdē ordinis i.quod mutua habeant dependentiā ab inuicem,cuius defectu relatio inter Deū & creaturam ex parte Dei non eſt realis,quia Deus eſt penitus independens.Relatio igitur realis eſt genus generaliſſimum. Sub relatione ſunt tria genera ſubalterna, ſcilicet Relatio æquiparantiæ, Relatio ſuperpoſitionis,Relatio ſuppoſitionis. Sub relatione æquiparantiæ ſunt iſtæ ſpecies, Vicinitas, amicitia, equalitas, ſimilitudo, quarū indiuidua ſunt, hæc vicinitas,hæc amicitia, hæc æqualitas,hæc ſimilitudo. Sub relatione ſuperpoſitionis ſunt iſtæ ſpecies, ſ. Paternitas, Dñium, Magiſteriū,Maioritas,& ſua indiuidua ſūt hæc,hæc paternitas,hoc dñium, hoc magiſteriū, hæc maioritas. Sub relatione ſuppoſitionis ſunt iſtæ ſpecies, ſ. filatio, ſeruitus,diſciplinatus, minoritas,& indiuidua ſunt hæc filatio,hæc ſeruitus,hæc minoritas,hic diſciplinatus, & hic terminatur intentio noſtra ſuper prædicamentum ad aliquid.

De prædicamento Qualitatis. *Cap. V.*

IN quinto cap. agendū eſt de prædicamento qualitatis ad mētē Ariſt.& logici realis,de quo quattuor videnda ſūt.

Primo,de qualitate quid ſit.

Secundo,quæ & quot ſint ſpecies qualitatis.

Tertio,agēdū eſt de cōcreto qualitatis,qđ dicitur quale.

Quarto,agendum eſt de communitatibus, & proprietatibus qualitatis.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ apud Ariſt.qualitas eſt ſecundum quām quales dicimur,vt ſecundum iuſtitiam iuſti.Quædam quidem diffinitio datur ab effectu & a poſteriori qualitas vt eſt cauſa formalis, qua efficimur quales.& ſi accipiatur,vt ſonat, & non aliter exponatur, nō conuenit ſoli qualitati prædicamentali. Nam & per differentiā eſſentialem dicimur quales, vt qualis eſt homo, reſpondetur,rationalis.Vnde & Porphyrius dicit in prædicabilibus,ꝙ homo differt ab æquo rationali qualitate,& per actionum dicimur quales,ſimiliter per paſſionem.Vt qualis eſt Sortes,reſpondetur,eſt ſcribēs, vel calefactus &c. Vt ergo ſit propria diffinitio qualitatis prædicamentalis, ſic intelligenda eſt.

Qualitas eſt forma accidentalis ſecundũ quã prima, & per ſe dicimur, i. denominamur quales. Per ly forma accidentalis excluditur differẽtia eſſẽtialis, quę ẜm rẽ nõ eſt qualitas, ſed tantum ẜm modũ prædicandi, ideo non eſt in prædicamento qualitatis, ſed ſubſtãtiæ. per ly primo & per ſe excluditur actio & paſſio, quoniã ꝑ eas nõ dicimur quales niſi q2 ſunt viæ ad qualitates, vt calefactio ad calorẽ, & frigefactio ad frigiditatẽ. Vnde ſecundario & nõ primo & ꝑ ſe ꝑ eas dicimur quales. Per ly dicimur non eſt intẽtio Ariſt. intelligere nos ſolos homines, quaſi ꝙ tantum homo recipiens qualitatem denominatur qualis, ſed eſt modus ſic loquendi. Vnde vt extendatur diffinitio vniuerſaliter poteſt ſic formari. Qualitas eſt forma accidentalis, ſecundum quam omne receptiuum qualitatis primo & per ſe dicitur quale. Et ſic declarata & formata conuenit omni & ſoli qualitati.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ apud Ariſt. quattuor ſunt ſpecies qualitatis, quæ quidem nõ ſunt ſpecialiſſimæ, ſed ſubalternæ, quoniam quælibet earum eſt habens ſub ſe ſpecies, vt tibi manifeſtabitur.

Prima eſt habitus & diſpoſitio, ꝑ cuius reſolutione quattuor agẽda ſunt. Primo quõ cõparatur diſpoſitio ad habitũ. Secundo, quid ſit habitus & diſpoſitio, vt ſunt duo genera qualitatis cõdiſtincta. Tertio. In quo differunt, & in quõ cõueniũt. Quarto, quę qualitates in hac prima ſpecie reponũt.

Quantum ad primum aduerte, quòd diſpoſitio dupliciter cõſiderari poteſt. Primo, generaliter pro omni qualitate, qua diſponitur ſubiectum ad operandum operatione ſibi debitas, ſiue ſint perfectæ, ſiue imperfectæ. Secũdo particulariter pro omni qualitate, qua imꝑfecta diſponitur ſubiectum ad operãdum operationes ſibi debitas, licet imperfectas. In primo ſenſu diſpoſitio eſt genus ad dipõnẽ particulariter dictam, & ad habitum, & in hoc ſenſu tam habitus quàm diſpoſitio particulariter dicta ſunt diſpoſitio. Vnde in hoc ſenſu intelligendum eſt illud, quod dicit Ariſt. quòd omnis habitus eſt diſpoſitio, quoniam omnis habitus diſponit ſubiectum ad operãdum, in ſecundo ſenſu diſpoſitio eſt ſpecies qualitatis diſtincta contra habitum, ſicut diſtinguit-

ſtinguitur imperfectum contra perfectum, & non prædicatur de habitu affir. ſed negat. Et in hoc ſenſu intelligitur illud, qđ dicit Ariſt. diſpoſitiones nõ neceſſe eſt habitus eſſe. Nam qui diſpoſiti ſunt, non omnino retinent habitum. Cõſtat ergo quomodo diſpoſitio eſt genus ad habitus & diſpoſitionẽ, & quomodo eſt ſpecies diſtincta contra habitum.

Quantum ad 2m aduerte, ꝙ habitus eſt qualitas radicata in ſubiecto de diffic. li mobilis, qua pfecte & pmanenter diſponitur ſubiectũ ad operandũ operationes ſibi conuenientes, tã in bonũ q̃ in malũ. Vñ oĩs ſcientia pfecte acquiſita, eſt habitus. Oĩs ars, oĩs virtus, oẽ vitiũ, cũ radicata hæc fuerint in anima, ſunt habitus, qa non de facili tranſmutantur, nec remouentur à ſubiecto. Diſpoſitio verò cõdiſtincta contra habitũ, ꝙ Ariſt. appellat affectionẽ, eſt qualitas de facili mobilis & cito pmutabilis à ſubiecto, non diſponens ipſum ad operandũ niſi leuiter & imperfecte. Et exẽplificat Ariſt. de calore & frigiditate, de ſanitate & ægritudine, & alijs huiuſmodi. Nam inquit Ariſt. cito afficitur homo circa eas, & cito permutatur, vt ex calido fit frigidus & econuerſo, ex ſano æger, & econuerſo, niſi forte in his, quæ per temporis lõgitudinem in naturam cuiuſque transferuntur, vt ægritudo longitudine temporis effecta inſanabilis, vt phtiſis, podagra hydropiſis, paraliſis. Tunc enim non diſpoſitiones ſiue affectiones, ſeu habitus quis vocabit. Conſtat igitur quid ſit habitus, & diſpoſitio vt ſunt ſpecies condiſtinctæ.

Quantum ad tertium aduerte, quòd habitus & diſpoſitio conueniunt in forma ſignificata. Nam eadem qualitas poteſt dici diſpoſitio & habitus, in quantum actuat & qualificat ſubiectum diſponens ipſum ad operandum. Sed differunt in modo diſponendi. Nam ſi talis qualitas nondum ſit perfecte acquiſita nec formata in ſubiecto, dicitur diſpoſitio, vt ſcientia & ars & virtus, quãdo incipiunt de nouo acquiri, ſicut contingit in diſcipulis: diſponitur.n. ſubiectum imperfecte per ipſam. Si autem perfecte acquiſita fuerit, vt ars in artefice iam exercitato, tunc diſpoſitio trãſit in habitũ. Et ſic conſtat, ꝙ habitus differt à diſpoſitione in duobus Primo, qa habitus eſt, qualitas permanentior & diuturnior.

Diſpoſitio autem eſt de facili tranſiens, niſi longitudine tẽporis & exercitio tranſeat in habitũ. Secũdo differunt, quia habitus pôt dici diſpoſitio, ſed nõ econuerſo. Nã q̃ hẽt habitũ, diſpoſitus & aptus eſt operari ſm habitũ remoto impedimento, & in hoc ſenſu diſpoſitio eſt quid ſuperius ad habitũ, ſicut genus ad ſpeciem, vt docuimus ſupra. Conſtat ergo quomodo conueniunt & differunt.

Quãtum ad quartum aduerte, quòd in hac prima ſpecie qualitatis continetur oẽs qualitates habilitantes, & diſponentes ſubiectum ad operandum operationes ſibi conuenientes. Tales ſunt omnes qualitates & corporales, & ſpirituales diſponentes ſubiectum ad operandum, quæ ſi firmatæ ſunt, dñr habitus. ſi nõ firmatæ, dñr diſpoſitiones. Corporales quidẽ ſunt ſanitas, & ſuũ oppoſitũ, pulchritudo & ſuũ oppoſitũ elegantia & ſuũ oppoſitũ, robur, & ſuũ oppoſitũ. nã formæ contrariæ ſub eodẽ gñe continentur. Spirituales ſunt habitus animæ tã morales q̃ intellectuales. Morales qdem ſunt tẽperantia, fortitudo, iuſtitia, & prudẽtia, & alij habitus, de qbus ꝑtractauimus in Tertio, Quarto, Quinto Eth. & vitia eis contraria. Intellectuales ſunt, ſapientia, ſcĩa, intellectus. i. notitia primorũ principiorũ, ars tã liberalis quã mechanica, & opinio, & virtutes infuſæ, oĩa hæc ſunt in prima ſpecie qualitatis, vtpote habilitantia ſubiectũ ad operandũ.

Secunda ſpecies. ſ. ſubalterna, dicitur naturalis potẽtia, vel impotentia, de qua tria videnda ſunt. Primo quid ſint. Secundo, quomodo conueniunt, & differunt ab habitu, & diſpoſitione. Tertio, quæ qualitates in hac ſpecie reponantur.

Quãtũ ad primũ aduerte, ꝙ naturalis potẽtia eſt cõgenita & iſeparabilis rei ꝓprietas, qua ex ſui natura vt prĩcipio formali potẽs eſt operari operationes ſibi cõueniẽtes à natura, & potẽs eſt reſiſtere cõtrarijs & nociuis, vt aĩal dicitur ſanũ ex virtute ſua naturali, qñ potẽs eſt operari opera ſua naturalia, & pôt reſiſtere malis accidẽtibus, ne patiatur ab eis. Naturalis aũt impotẽtia eſt cõgenita & inſeparabilis rei ꝓprietas, qua ex ſui natura & cõplexione impotẽs ẽ ad operãdũ operationes ſibi debitas, nec reſiſtere pôt cõtrarijs & nociuis accidẽtibus. Vt hõ dicitur ægrotatiuus, q̃a naturalem

lem impotentiam habet operãdi opera ſua naturalia, nec re ſiſtere poteſt cõtrarijs,ſed de facili patitur ab eis. Et ſicut di-ctum eſt de ſanatiuo & ægrotatiuo, intellige etiam de duro & molli. Durum enim dicitur per naturalem vigorẽ, quo poteſt redere ſecãti vel percutiẽti vel perforanti. Molle ve-ro dicitur ꝑ naturalem debilitatem, quo nõ poteſt reſiſtere ſecanti vel percutienti & cætera, ſed facile cædit eis,ita q᷒ de facili ſecatur,aut percutitur, aut proſternitur.

Quantũ ad ſecundũ aduerte, ꝙ habitus & diſpoſitio, & naturalis potentia,vel impotẽtia côueniunt & differũt qui-dẽ,quoniã sũt principia formalia ſubiecto, in quo sũt operã di, vt ſibi conuenit. Differunt aũt in duobus. Primo,quoniã habitus & diſpoſitio, sũt qualitates aduẽtitiæ & nõ cõgeni-tæ,ſed acquirũtur aut exercitio,& conſuetudine,ſicut habi-tus corporales & morales,ſimiliter diſpoſitiones,aut intẽtio ne aut doctrina,vt habitus,& diſpoſitiones intellectuales ꝓ pterea non ſunt inſeparabiles à ſubiecto. Naturalis verò po tẽtia,& impotẽtia,nõ exercitio,nõ inuẽtione,nõ diſciplina, ſed ex forma rei, & ex cõplexione rei vt patet in naturali-bus ſimplicibus & cõpoſitis, aut a ſimplici eſſentia rei, vt in immaterialibus ſubſtãtijs emanãt. Ideo sũt cõgenitæ & inſe-parabiles à ſubiecto,& dñr naturales habitudines: Secundo differũt,qm̃ diſpoſitio ṗdicatur de habitu mõ,quo declara-tũ ẽ ſupra,nunq̃ aũt impotẽtia ṗdicatur de potẽtia,vt patet.

Quãtũ ad tertiũ aduerte, ꝙ in hac ſpecie reponũtur oẽs aptitudines & inclinationes naturales,quibus vnaquæq; res mouetur ad operãdũ,vel cõſequẽdũ finẽ ſuũ, vt caliditas in igne, grauitas in lapide,lux in ſole,& oẽs rerũ ꝓpriæ paſſio nes,vt riſibile,rudibile,diſciplinabile,&c.& oẽs inclinationes ac diſpoſitiones,q̃ inſunt diuerſis induiduis ex influxu cau-ſarũ ſuperiorũ,q̃bus abſq; habitu acquiſito,apti & inclinati sũt ad varia humana opera & artificia,mortalia,& ĩtellectua lia, iuxta quas aliqui dicũtur ex naturali inclinatione,iuſti, aliq̃ oppoſito mõ,aliqui naturaliter tẽperati,fortes,magnifi ci, veraces, aliq̃ oppoſito modo & oẽs diſpoſitiones corpo-rales ingenitæ,quibus redditur homo aptus ad diuerſa exer citia corporalia laudabilia abſque habitu acquiſito, vt natu

raliter curſores pugiles achletæ, g atioſi luſores ex naturali eutropelia. In eadem ſpecies qualitatis ſunt omnes animę vegetatiuæ potentiæ, omnes animæ ſenſitiuæ potentiæ exteriores & interiores, omnes animæ intellectiuæ potentiæ, tam appetitiuæ quã intellectiuæ. Oés potẽtię motiuæ tã directiuæ, q̃ imperatiuæ & executiuæ, de q̃bus omnib⁹ plenã notitiã habebis in 2. & 3. de anima in epitomatibus noſtris naturalibus. Hæc de ſecunda ſpecie qualitatis dicta ſint.

Tertia ſpecie dicitur paſſio & paſſibilis qualitas, de qua tria videnda ſunt. Primo, quid ſit paſſio & paſſibilis qualitas. Secundo, quæ & quot qualitates in ea reponuntur. Tertio ſoluetur dubium.

Quantũ ad primũ, vt ſcias in quo ſéſu ſumit̃ paſſio hic, & in quo ſenſu paſſibilis, aduerte, ꝙ paſſio tribus modis ſu mitur. Primo, inquãtũ reſpicit agés, à quo eſt actio, cuius effectus eſt ipſa paſſio, vt calefactio paſſiua ſe habet ad cale factioné actiuã, vt effectus eius, vt dicetur tibi infra, & ĩ hoc sẽſu nõ eſt ſpecies qualitatis, ſed prędicamẽtũ particulare, vt manifeſtabimus infra. Secundo, ſumitur ꝓ motu appetitus ſenſitiui, quo impellimur ad aliq̃d agendũ, & quo altera tur corpus, qualis eſt tim ꝛ, audacia, deſideriũ, amor, odiũ, ſpes, ira, de q̃bus omnibus loquemur in tertio de anima, & ſic paſſio eſt q̃dé in pdicamẽto qualitatis, q̃m qualificat ſubiectũ. Interrogamus. n. de Socrate qualis eſt, & rñdetur, ꝙ eſt iratus, aut audax, aut timoroſus, aut triſtis, &c. ſed paſſio ſic dicta eſt in ſecũda ſpecie, ſicut eſt potẽtia animę appetitiua. Tertio, ſumit̃ ꝓ qualitate ſẽſibili. i. ab aliquo quinq; ſẽ ſũ ꝑceptibili cito trãſés, nec dénominãs ſubiectũ quale ſim pliciter, ſed ſm q̃d, vt tibi declarabitur, & ſic de ea ẽ hic ſer mo habẽdus. Sic aũt diffinienda eſt. Paſſio eſt qualitas cito trãſiés, inferés paſſioné vel illata ab aliqua paſſione, vt pallor ꝓueniens ex timore, vel ira, & rubedo ex verecũdia. Paſſibi lis vero qualitas nõ dr̃ paſſibilis quaſi ſit apta pati tãquã ſu biectũ patiés, aut paſſibile, ſed dr̃ paſſibilis, quia cauſat paſſioné in ſẽſu, dũ ſẽtitur verũ, niſi aliud addatur, nõ diſtingũe tur à qualitate, q̃ dicitur paſſio nã, vt diffiniuimus & ipſa in fert paſſionem, vel infertur à paſſione. Vt ergo diſtinguatur

ſic diffinienda eſt. Paſſibilis qualitas, eſt qualitas firmata in ſubiecto, difficulter, vel nunquam ſeparabilis a ſubiecto, inferens paſſionem ſenſui dū ſentitur, vel illata ab aliqua paſſionem ſimpliciter denominans ſubiectum ſuum quale. Dicitur firmata in ſubiecto, ad diſtā qualitatis, q̄ dicitur paſſio, quę quaſi tráſeunter adhęret ſubiecto, vt rubedo ex verecūdia. Difficulter, vel nunq̄ ſeparabilis, qm̄ aliqua qualitas eſt congmeita ſubiecto, vt albedo in niue, calor in igne, dulcedo in melle, amaritudo in abſyntio, & iſtæ dicūtur qualitates paſſibiles inſeparabiles, aliqua autem de nouo aduenit ſubiecto, ſed longitudini temporis adeo firmatur, quod vix amoueri poteſt, vt color croceus ex ictericia, & pallor ex phthiſi, & amaritudo in lingua ex cholera aduſta.

Dicitur inferens paſſionem ſenſui, dum ſentitur: aduerte, quòd vt declaratur in lib. 2. de Anima, ſentire eſt pati, & ſenſatio eſt paſſio, prout ſenſibile agit in ſenſuum, & ſenſus recipit impreſſioné a ſenſibili, ideo paſſibilis qualitas, quæ eſt apta ab aliquo ſenſu ſentiri, dicitur inferre paſſionem. Dicitur ſimpliciter denominás ſubiectum quale, vt in hoc diſtinguatur a qualitate, quæ eſt paſſio. Nam licèt ſit eſſentialiter qualitas, non tamen denominatiuè ſimpliciter, ſed tantum aliquo modo. Vnde dicit Ariſt. quòd non dicimur rubei, facti rubei propter verecundiam, ſed paſſi ruborem.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ ad denominationé ſimpliciter dictá tria requiruntur. Primo, ꝙ forma inſit ſubiecto ꝓ aliquo gradu intenſo, & nó ſimpliciter remiſſe: huius defectu, tepidū nō dicitur callidū ſimpliciter, quoniā in tepido nō eſt calor niſi remiſſe. Secūdo, quod forma informet ſubiectū ſecūdū totum, vel pro maiori parte, huius defectu, licet Æthiops ſit albus ſiue dentes tantū, tamē nō dicitur ſimpliciter albus, ſed ſimpliciter niger, quoniā per totū, pręter dentes, eſt niger, excipitur autem quādo ex parte eſt aptū denominari totum, vt licèt ſimitas ſit tantū circa naſum, & gibbus circa dorſum, & criſpitudo circa capillos, tamē hō denominatur ſimpliciter ſimus ex naſo, criſpus ex capillis, gibboſus ex dorſo. Tertio, ꝙ ꝓ aliqua notabili lōgitudine tēporis forma inſit ſubiecto, huius defectu, nec erubeſcētes dnr rubei,

nec timentes pallidi, nec lauantes manus in aqua frigida frigidi, ſed ruborem, pallorem, & frigiditatem paſſi. Conſtat ergo quid ſint & in quo differant paſſio, & paſſibilis qualitas.

Et ſi bene aduertes, inuenies, ꝙ ſicut ſe hēt in prima ſpecie diſpoſitio ad habitū, ſic in tertia ſpecie, paſſio ad paſſibilem qualitatem.

Quantū ad ſm aduerte, ꝙ in tertia ſpecie qualitatis continentur oēs qualitates, quę percipiūtur quinq; ſenſibus exterioribus, vt color & oēs ſpecies colorū, & ſonus & oēs ſpecies ſonorū, & odor, & oēs ſpecies odorū, & ſapor, & oēs ſpecies ſaporū, & oēs qualitates tangibiles primæ, vt calidū, frigidū, humidū, ſiccū: & ſecundæ vt aſperū & lene, durum, & molle graue, & leue. Oēs. n. immutāt ſenſum, ex conſequenti paſſionē inferunt ſenſui, dū ſentiuntur. Item ſm eas fit alteratio. Alteratio autem maxime fit in tertia ſpecie qualitatis, vt tibi declarabitur in 7. lib. Phyſic. ergo &c. Conſtat igitur tibi quę qualitates in hac tertia ſpecie contineantur.

Quātū ad tertiū aduerte, ꝙ dubiū oritur circa pdicta. Nā Ariſt. in prima ſpē numerauit calorē, & frigiditatē, & in ſcda ſpecie numerauit durū & molle, & in tertia ſpecie, eadē numerata sūt: ſed impoſſibile eſt diuerſorū generū, & nō ſubalternatim poſitorū eſſe eaſdē ſpecies, vt docuimus in Antepdicamētis: conſtat aūt, quòd tertiū genus nō ſubalternatur ſecundo, nec ſecundū ſubalternatur primo, ergo calor & frigiditas nō poſſunt contineri in prima, & in tertia ſpecie, nec durum & molle poſſunt contineri ſub ſecunda, & tertia.

Reſpondetur, calor, & frigus dupliciter ſumuntur. Primo inquantum ſunt principia actionis. Secūdo, inquantum percipiuntur ſenſu, & paſſionem inferunt ſenſui. Primo modo, cōtinētur in prima ſpecie. Secundo modo, in tertia, eandem diſtinctionem intellige de duro & molli. Primo modo, ſunt in ſecunda ſpecie. Secundo modo, in tertia. Nec obſtat, ꝙ dicitur, Diuerſorum generum, &c. Intelligitur. n. ꝙ eadem res ſub eadē ratione, non poteſt eſſe ſpecies diuerſorum, generum ſub diuerſa autem nihil phibet, ſicut etiam ſcientia inquantum perficit ſubiectum eſt in prędicamēto qualitatis, inquantum habet reſpectum ad ſcibile, eſt in prædicamento

ad aliquid. Hæc de tertia ſpecie qualitatis dicta ſint.

Quarta ſpés dicitur forma & circa aliqd cōſtans figura, & tria vidēda ſunt. Primo, qd ſint forma & figura. Secūdo, quæ reponantur in hac ſpecie. Tertio, remouebitur dubiū.

Quātum ad primū, vt ſcias in quo ſenſu forma conſtituit quartā ſpeciē qualitatis, & quid ſint forma, & figura, & quo modo differant, & conueniant, aduerte, ꝙ formā apud philoſophum tripliciter ſumitur, vt tibi declarabitur in j. Phyſ. & in 5. & in j. de generatione. Primo ſumitur pro forma ſubſtātiali, qua cōpoſitū naturale conſtituitur ineſſe actuali, vt ꝑ animā informantē, homo eſt homo, leo eſt leo, & hæc nō eſt in prædicamento qualitatis, quoniā nō eſt accidens, ſed eſt in prædicamēto ſubſtantiæ, nō quidē primo, & per ſe, ſed reductiuæ, vt pars eſſentialis ſubſtantiæ cōpoſitæ, ſicut docuimus in prædicamēto ſubſtātiæ, & de hac nō eſt hic ſermo, nec intentio Ariſt. Secūdo, ſumitur ꝓ omni re, quæ verę eſt accidens, quæ dat eſſe ſubiecto, poſtq̄ cōſtitutum eſt in eſſe ſubſtantialiter formā ſubſtantialem, ita ꝙ eſt poſterior natura vel tempore, q̄ forma ſubſtantialis, natura quidē, vt accidētia ꝓpria tpe aūt, vt accidētia aduentitia & in hoc ſenſu forma accidentalis ſumpta vniuerſaliter, reperitur in p̄dicamētis omnibus nouem accidentium, præcipue aūt in quātitate & qualitate, & in omni ſpecie qualitatis nā habitus & diſpoſitio, potentia & impotentia, paſſio & paſſibilis qualitas, dant eſſe accidentale ſubiecto in quo ſunt. Tertio, ſumitur particulariter, & ſpecifice pro re accidentali, quę procedit ex quantitate, ſic vel ſic terminata lineis, aut ſuperficiebus, prout cōuenit rei naturę, & in hoc tertio ſenſu eſt quarta ſpecies qualitatis, & ſic diffinienda eſt ad mentem Ariſt. forma eſt terminatio ſiue clauſura linearum, & ſuperficierū in corpore naturali compoſito, ſiue animato, ſiue inanimato, prout forma ſubſtantialis requirit. Ideo, videmus aliam formam lineamentarem in homine, in æquo, in leone, & in humana ſpecie tantam diuerſitatem formarum in diuerſis indiuiduis. Figura autem eſt ordinatio, ſiue terminatio, autē clauſura linearū & ſuperficierū, non vt reſpicit formā ſubſtātialē, cui proportionatur, ſed vt reſpicit quantitatē debitam

corpori,

corpori, cuius eſt figura. Conueniunt autem forma & figura in hoc, quod eadẽ qualitas numero & ſm eſſentia dr forma & figura, ſed ad inuicẽ cõparata differũt in duobus. Primo, quia forma reſpicit formã ſubſtantialẽ, quę tale linearum, & ſuperficierum lineatione & protractionẽ requirit: figura autem reſpicit debitam quantitatem corporis. Secundo differunt, quia forma proprie dicitur in rebus naturalibus tã animatis, quàm inanimatis, figura vero in rebus artificiatis.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd in hac ſpecie continẽtur omnes figurę, de quibus pertractat Mathematicus, vt Sphæra, triangulus, quadratum, pentagonum, exagonũ, & ſic infinitum, & curuitas, & rectitudo, quæ ſunt circa lineam, & concauum & cõnexum & planum quę ſunt circa ſuperficiem, & ſphęricũ, & pyramidale, quæ ſunt circa corpus. Nam per hæc omnia dicimur quales, ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte, quòd dubium eſt de raro, & denſo, de aſpero, & leni. Nam primo aſpectu videntur eſſe qualitates, quoniam ſecundùm ipſa corpus denominatur quale. Nam ſi interrogatur quale ſit hoc corpus.

Reſpondetur, rarum vel denſum, aſperũ vel lene. Ex alio aũt videntur ſpectare ad prędicamentum ſitus, ſicut manifeſtabitur ex diffinitionibus ſuis. Ex alio videtur eſſe in tertia ſpecie qualitatis, cõputantur.n. inter qualitates tangibiles, quas ſupra diximus contineri in tertia ſpecie qualitatis.

Rñdetur, Rarũ & dẽſum, aſperũ & lene, tripliciter cõſiderari poſſunt. Primo, quãtũ ad illud, quod ſimpliciter ſignificãt, ſignificatũ aũt innoteſcit ex diffinitione, diffinitiones verò eorũ manifeſtè reſpiciũt poſitionẽ. Nã ſm Ariſt. Rarũ eſt, cuius partes nõ cohærent, ſed diſtãt ab inuicẽ, vt patet in aqua calefacta, vel ebulliẽte. Dẽſũ verò eſt cuius partes bene cohærẽt, & valde ꝓpinquæ, ſũt vt patet in aqua cõgelata, & in terra ſicca. Lene aũt eſt, cu9 partes æqualiter ſituatæ ſũt, nec vna ſupeminet alteri. Aſperũ verò eſt cuius partes nõ ęqualiter ſituãtur, ſed vna ſupeminet alteri. Quãtũ ergo ad ſuũ ſignificatũ ſũptũ ex diffinitionibus, ſpectãt ad ꝓdicamẽtũ ſitus, ſiue poſitionis, de quo loquemur infra. Secũdo, poſſũt cõſiderari inquãtũ cauſatũr ex diuerſa protractione

ne lineaſũ & ſuperficierũ. Nã in raro fit maior protractio, in denſo aũt breuior, & in leni fit ꝓtractio in rectam, in aſpero aũt in curuo, aut cócauo, &c. Et vt ſic ſpectant ad quartã ſpeciem qualitatis, ſicut rectũ, curuũ, concauũ, planum, &c. Tertio, poſſunt cõſiderari vt immutãt ſenſum, tactus, & paſſionẽ cauſant in eo, ſicut ceteræ qualitates tangibiles, & vt ſic ſunt in tertia ſpẽ qualitatis, ſicut forma & figura inquantum sũt ſẽſibilia cõmunia, vt tibi declarabitur in ſecũdo de anima ſed pro nunc ſuſtine. Conſtat igitur tibi quomodo ſunt quattuor ſpecies ſubalternę prædicamenti qualitatis, & quid ſit vna quæq; earum & quæ in vnaquaq; contineantur. Nũc de quali, qđ eſt concretum qualitatis agendum eſt.

Quantum ad tertium principale agendum eſt de concreto qualitatis, quod dicitur quale. De quo tria agenda ſunt. Primo quid ſit. Secundo, quot modis ſumitur à qualitate. Tertio, quomodo conuenit & differt à qualitate.

Quãtum ad primum aduerte, ꝙ apud Ariſt. ſic diffinitur in plurali. Qualia dñr, ſiue ſunt, quę ẽm hæc denominatiuè dñr, vel quõ libet aliter ab his. Quæ diffinitio ſic intelligẽda eſt. Qualia ſunt cõcreta, q̃ ſecũdum hæc. i. ſecundũ has quattuor ſpecies qualitatis, denominatiuæ dñr, vt iuſtꝰ à iuſtitia, ſẽſitiuus à ſẽſu, albus ab albedine, triãgularis à triangulo, vel quomodolibet aliter ab his. i. vel dicũtur quocũq; alio mõ à qualitate denominatiuè, nã vt dicemus, aliqua dicũtur qualia, quæ tamẽ nõ denominãtur ab aliqua qualitate, cui ſit nomen impoſitum, vt dicemus de curſore & pugillatore.

Quãtũ ad ẽm aduerte, ꝙ quale ſumitur à qualitate tribus modis. Primo, à qualitate nominata nomine abſtracto, ita ꝙ cõuenit cũ nomine abſtracto in principio, & differt in fine, vt à iuſtitia iuſtus, & hoc eſt quale ſũptũ denominatiuè & nomine à qualitate. Secũdo, à qualitate innominata, & hoc modo nõ dicitur quale denominatũ ſic vel ſic à tali qualitate, ex quo illa qualitas eſt innominata, ſed dicitur quale, quoniã ẽm rẽ deriuatur ab aliqua qualitate, quæ ineſt ſubiectõ, & hoc modo dr̃ quale in ſcđa ſpẽ qualitates reſpectũ potẽtiarũ naturaliũ, quæ nõ sũt nominatæ nominibus ꝓprijs, vt potẽtia currẽdi, & pugillandi, & pugnandi & paleſtrandi;

à qui-

à qbus dicũtur curſor,& pugillator,& pugnator & paleſtri cus, hoc igitur mõ dicitur quale à qualitate nõ denominatiuè,ſed deriuatiuè,non ſm nomen,ſed ſecundũ ſignificatũ.

Sed aduerte,ꝙ curſor & pugnator poſsũt dici ab arte cur ſaria,& pugnatoria.ꝙ ſi dicãtur ab arte,quę eſt in prima ſpe cie qualitatis,dicũtur quales a qualitate denominatiue,quo niã artes nominãtur nominibus ꝓprijs,ſi aũt à potẽtijs naturalibus in nominãtis dicũtur à qualitate nõ denominatiuè,ſed deriuatiuè ſignificato tantũ.Tertio,à qualitate nominata,ſed nõ eodẽ nomine abſtracto, cũ quo concretũ conueniat in principio & differat in fine. Et hoc modo ſtudioſus eſt æqualis. & dicitur à virtute,quæ eſt qualitas nominata.Verũ quia nõ conuenit in nomine cũ virtute, ideo nõ eſt denominatiuè formaliter ab ea,ſed tantũ realiter.Studioſus eſt enim qui habet virtutẽ. Quoniam igitur his tribus modis,quale dicitur à qualitate ſiue denominatiuè, ſiue nõ verũ eſt dicere,ꝙ qualia ſunt abſolute & vniuerſaliter loquẽdo,quæ à qualitate dicuntur,ſiue denominatiue, ſiue aliter.

Quantum ad tertium aduerte,vt ſcias quomodo conueniunt quale & qualitas,quòd ſe habent vt concretum & abſtractum, quæ conueniunt in vno, & differunt in quatuor.

Conueniunt quidem in principali ſignificato,quoniã eandem rem,ſiue eſſentiam, ſiue formam dicunt, nam ſicut album ſecundum Ariſt.puram albedinem ſignificat,& nõ ſubſtantiam,ſic quale puram qualitatem ſignificat.

Differunt autem primo, quoniam abſtractum ſignificat eandem formam cum cõcreto, ſed cum præciſione & excluſione ſubiecti concretum autem non excludit, ſed cõnotat ſubiectum, in quo eſt forma album enim non eſt ſimpliciter albedo, ſed eſt albedo,vt in ſubiecto recepta, vt nix eſt alba,quia in ſe recipit albedinem.

Differunt ſecundo,quoniam abſtractum non prædicatur in recto de eo,cui ineſt, cõcretum autem ſic.hæc.n.eſt falſa, Nix eſt albedo hæc autem eſt vera, nix eſt alba.

Differunt tertio, quoniam abſtractum ſe habet vt cauſa formalis,concretum autem,vt effectus formalis,nam album albedinem eſt album.

Differunt quarto, quoniam abſtractum ſecundum ſe eſt genus aut ſpecies in prædicamento, vt albedo, dulcedo, ſciẽtia, triangulus, concretum autem non eſt ſpecies, neque genus, niſi ratione principalis ſignificati, in quo eſt idem cum abſtracto vt diximus, vt autem concernit ſubiectũ eſt compoſitum ꝑ accidens. Dicitur enim album, vt albedo componitur cum ſubiecto, non compoſitione ex his, ſed compoſitione cum his, nullũ aũt compoſitũ per accidens eſt per ſe in prædicamento, ergo non eſt genus, neq; eſt ſpecies. Conſtat ergo quõ conueniunt & differunt abſtractum & concretũ, ex conſequenti quale & qualitas. Hæc de quali dicta ſint.

Quantum ad tertiũ principale aduerte, quòd Ariſt. tria aſſignat qualitati, ex quibus duo ſunt communitates, tertiũ autem eſt proprietas.

Primum quidem eſt, quòd contrarietas eſt in qualitate. Conſtat enim calorem contrariari frigiditati, humilitatem ſiccitati. Pro cuius euidentia aduerte tria.

Primo, ꝙ hæc non eſt proprietas, ſed communitas: neq; enim conuenit ſoli qualitati, ſed etiam actioni & paſſioni. nam ſicut calor contrariatur frigiditati, ſic calefactio frigefactioni, vt tibi manifeſtabitur in cap. ſequenti, prçterea non conuenit omni qualitati. Nõ enim cõuenit quartæ ſpeciei, quoniã ſicut quantitati nihil eſt contrariũ, ſic nec formis & figuris cauſatis & fundatis in quãtitate, vt ſupra docuimus. Propterea non cõuenit ſecundùm Ariſtotelẽ medijs coloribus, qui ſunt medij inter album, & nigrũ, vt eſt color cinericius, pallidus, albus, croceus, rubeus &c. nec medijs ſaporibus, qui mediant inter dulce, & amarum vt ponticus, & auſterus, & craſſus, &c. Nam contraria ſunt quæ ſub eadem genere exiſtentia maxime diſtant vt declarabitur tibi in Poſtprædicamentis, ſed medij colores & medij ſapores non maxime diſtant ſub genere caloris & ſaporis. magis enim diſtat album à nigro, quàm pallidum à nigro, & magis diſtat dulce ab amaro quàm ponticum ab amaro. & ideo non ſunt contraria contrarietate perfecta, qualis eſt inter extrema.

Secundo aduerte, quòd licèt Ariſtoteles nõ excipiat à cõtrarietate niſi quartã ſpeciẽ & medias qualitates tertiæ ſpe-

ciei,

eiei, tamen loquendo de propria, & perfecta contrarietate, quæ requirit quòd ſint formæ actiuæ & paſſiuæ adinuicem, & ſecundum eas fiat alteratio, non eſt prima, & in ſecunda ſpecie, ſed tantum in tertia, vt tibi declarabitur in ſeptimo Phyſic. ſed pro nunc ſuſtine.

Quando autem dicit Ariſtoteles, quòd iuſtitia eſt cōtraria iniuſtitiæ, ex conſequenti omnis virtus vitio ſibi oppoſito, intelligendū eſt de contrarietate non propriíſſime dicta, illa aūt eſt non propriíſſime dicta, cui deficit ſaltē vna cōditio propriíſſimæ contrarietatis, quæ ſunt quatuor. Primo, qd̄ ſint formæ eiuſdē generis. Secūdo, quòd maximè diſtent. Tertio, quòd ſint actiuę & paſſiuæ adinuicē. Quarto, quòd nō ſe ſimul cōpatiantur in eodē ſubiecto, ſed ſe mutuo viciſſim expellant per motū alterationis. Omnes iſtæ conditiones inueniuntur in ſola tertia ſpecie qualitatis inter extremas qualitates, ideo in ea ſola inuenitur omnino perfecta contrarietas. In prima ſpecie, & in ſecunda deficit tertia conditio, & ideo non eſt contrarietas perfecta in illis, & ſic patet quomodo intelligendum ſit, quòd iuſtitia ſit contraria iniuſtitiæ.

Tertio aduerte, cum dicit Ariſtoteles, quòd in qualitate eſt contrarietas, non ſumit qualitatem pro genere generaliſsimo, quoniam qualitas, vt ſic, non habet genus, ſub quo contineatur, neceſſe eſt autem contraria ſub eodem genere contineri ſumit igitur qualitatem, vt eſt in ſpeciebus ſuis, quaſi dicat, in generibus, ſiue ſpeciebus qualitatis eſt contrarietas, vt declaratum eſt in tertia, & prima.

Secūdū eſt, ꝙ qualitas ſuſcipit magis & minus. Nā inter alba aliquod eſt albius, & minus album altero, & inter iuſtos aliquis eſt iuſtior altero. Pro euidentia huius aduerte duo.

Primo, quòd hæc non eſt proprietas, non enim conuenit ſoli qualitati: ſed etiam actioni & paſſioni, vt tibi manifeſtabitur in cap. ſequenti, nec competit omni qualitati, non.n. conuenit contentis in quarta ſpecie, quæ denominantur à numero, vt triangulus & quadratum & cætera. Nam licèt detur maior aut minor triangulus ſecundum maiorem, aut minorem protractionem linearum, non tamen datur magis & minus triangulus & ratio huius eſt, quoniam declaratum

eſt

eſt in prędicamento quantitatis, quòd quantitas denominata a numero, vt bicubitũ & tricubitũ, nõ ſuſcipit magis & minus, ergo nec formæ & figuræ ſuper quantitatẽ fundatæ. Prętera non conuenit qualitatibus ſecundæ ſpeciei, quæ fluunt a rei eſſentia, qm̃ rei eſſent a conſiſtit in indiuiſibili, ſic proprietas & potentiæ naturales fluentes ab eſſentia. Vnde ſicut vnus homo non eſt rationabilior altero, ſic nec riſibilior, aut minus riſibilis, niſi forte ſm̃ actũ, ſed tunc nõ dr̃ magis riſibilis, ſed magis ridens. Conuenit aũt maximè qualitatibus tertię ſpeciei, & aliquib⁹ primæ, & aliqbus quartæ. Nã iuxta eas, quæ ſunt tertiæ ſpeciei fit alteratio propriè dicta, vt tibi declarabitur in 7. Phyſic. ꝙ conueniant aliquibus, quæ ſunt in prima ſpecie, vt virtuti morali, & ſciẽtiæ, & arti, patet quoniã perfectius & perfectius poſſunt in eſſe ſubiecto, & aliquãdo in eis proficimus, aliquando deficimus. Quod conueniat aliquibus quartę ſpeciei patet ex eo, quo dicimus hanc lineã magis, vel minus curuã, quã illam ſimiliter & corpus. Cõſtat igitur quõ hæc non eſt proprietas, ſed cõmunitas qualitatis.

Aduerte ſecundo, quòd ſuſcipere magis, & minus nõ cõuenit qualitati, nec cuicunque alteri formæ accidentali in abſtracto, ſed in concreto. Nam in abſtracto forma eſt in ſimplici, & inuariabili eſſentia conſiſtens. Quod autem in concreto, patet ex diffinitione intenſionis & remiſſionis. nam formam intendi, eſt magis ac magis radicari in ſubiecto, & dare eſſe perfectius ac perfectius ſubiecto. remitti autem eſt oppoſito modo, clarum eſt ergo, quòd forma dum intenditur aut remittitur concernit ſubiectũ, nõ ergo in abſtracto, ſed in cõcreto ſuſcipit magis & minus. Propterea dicit Ariſt. Iuſtitiam nanq; a iuſtitia non multum aiunt maius ac minus dici, nec ſanitatem a ſanitate, minus autem alterum altero ſanitatem habere, ſic & iuſtitiam & grammaticam. Grammaticior enim alter altero dicitur, ſic & iuſtior & ſanior.

Tertium eſt, quod ſecundum ſolas qualitates dicitur ſimile & diſsimile, vt albus albo ſimilis dicitur, albus autem nigro diſsimilis. Pro notitia huius aduerte duo [illegible]

Primo, quòd ſimilitudo & ſuum oppoſitum dicuntur dupliciter. ſ. generaliter, & particulariter generaliter quidem

ſumitur

ſumitur ſimilitudo pro quacunq; conuenientia duorũ in ali quo prædicato, ſiue ſit prædicatũ ſubſtãtiale, ſiue accidentale. Diſſimilitudo aũt eſt diſconuenientia duorum in illo prę dicato, & iuxta hunc ſenſum inuenitur ſimile extra diſſimile prædicamentũ qualitatis. Nã & duo agentia & duo patiẽtia dñr ſimilia, aut diſſimilia, & duo hoĩes dñr ſimiles in humanitate, & in eſſe rõnali, & duo ſerui dicuntur ſimiles in ſeruitute, & duo patres in paternitate. Patet ergo, ꝙ generaliter loquẽdo ſunt in ꝑdicaméto ſubſtãtiæ & qualitatis & ad aliqd & actionis & paſſionis, particulariter vero ſumitur ſimilitudo ꝓ cõueniẽtia aliquorũ in qualitate, quæ ſint vnius ſpẽi ſpecialiſſimæ, puta ĩ albedine, aut nigredine, aut iuſtitia, aut grãmatica. Diſſimilitudo aũt oppoſito mõ, & ſic eſt ꝓprietas qualitatis ĩn quarto modo, qm̃ cõuenit omni & ſoli, ſicut, & æqualitas & ſuũ oppoſitũ cõuenit ſoli quãtitati. & qdẽ ꝙ ſimilitudo, & ſuũ oppoſitũ ſint in ſecũdo ſẽſu ꝓprio qualitatis, patet ex diffinitionibus earũ, quæ tibi manifeſtabũtur in metaphy. Pro nunc ſic accipe ad mentẽ Ariſt. Similitudo eſt rerũ differentiũ eadẽ qualitas in ſpecie, vt duo lapides albi. Diſſimilitudo autẽ rerũ differentium diuerſa qualitas vt duo homines, quorum vnius iuſtus, alter iniuſtus.

Secundo aduerte, ꝙ ſimile & diſſimile poteſt eſſe tribus modis, primo omnino ſimile, ſecundo omnino diſſimile, tertio modo mixto, ſcilicet ſimile & diſſimile. Omnino ſunt ſimilia, quæ in eadem qualitate ſpecifica, pro eodem gradu conueniunt, vt duo pugilli niuis in albedine. Omnino diſſimilia ſunt, quę in vna qualitate pro nullo gradu conueniũt, vt nix & fuligo ſiue carbo extinctus. Mixto modo ſimilia ſunt, quæ in eadem qualitate pro diuerſo gradu cõueniunt, ſicut album vt tria, & album vt ſex. Intentio autem Ariſtotelis eſt loqui de ſimilitudine & ſuo oppoſito in ſecundo ſẽſu, & non in primo, & hoc ſiue conueniant in eadem qualitate pro æquali gradu, ſiue non &c. Hæc de prædicamento qualitatis ad mentem Ariſt. & logici realis dicta ſint. Quid autem nominales de eodem loquantur, cito me expediam.

Tu igitur aduerte, quòd duo tantum de eo pertractant, primo quid ſit prædicamentum qualitatis, ſecũdum quæ & quot

quot ſint genera ſubalterna immediatè poſita ſub qualitate, vt eſt genus generaliſſimum.

Quantũ ad primũ ſic diffiniunt, prędicamentũ qualitatis eſt ordinatio plurium terminorũ vniuerſaliũ, & vniuocorũ ſm ſub & ſupra ſignificantiũ qualitatem. Hæc quidẽ diffinitio, quoniã conformis eſt diffinitionibus aliorũ prædicamentorum, quas ſupra aſſignauimus ad mentem nominaliũ, ideo eodem modo eã intelligẽs, exponens ſicut ſupradictas. Termini verò ſignificãtes qualitatẽ ſunt illi, ꝓ quos reſpondetur ad interrogantẽ quęrentẽ de ſubſtãtia qualis ſit. vt qualis eſt Sortes, reſpondetur, iuſtus, iuſtus ſignificat qualitatem.

Quantum ad ſm aduerte, ꝙ ordinant prædicamentũ ipſum conformiter Ariſtoteli. Nam ponunt qualitatem genus generaliſſimum, ſub quo locãt quattuor genera ſubalterna, nõ tamen ſm ſub & ſupra. Primum eſt habitus, & diſpoſitio. cuius ſpecies ſunt Grãmatica, Rhetorica, Phyſica, virtus moralis, vt Tẽperantia, Iuſtitia &c. eius indiuidua ſunt, hęc grãmatica, hæc Rhetorica. &c. Secundũ eſt naturalis potentia, & impotentia, cuius ſpecies ſunt durum & molle &c. eius indiuidua ſunt hoc durũ, hoc molle. Tertium eſt paſſio paſſibilis qualitas, cuius ſpẽs ſunt dulcedo, amaritudo, albedo, nigredo &c. indiuidua aũt ſunt hęc dulcedo, hęc amaritudo &c. Quartum eſt forma, & circa aliquid conſtans figura, cuius ſpẽs ſunt circulus, triãgulus quadratũ &c. indiuidua ſunt hic circulus, hic triangulus & ſic habes in prędicamento qualitatis generaliſſimum, genera ſubalterna, ſpecies ſpecialiſſima & indiuidua. hęc de prędicamento qualitatis dicta ſint.

De prædicamento Actionis. Cap. VI.

POſtquam tractatum eſt à nobis de quatuor primis prædicamentis ad mentem Ariſto. agendum eſt de ſex vltimis. ſ. de actione & paſſione, de quando & vbi de ſitu & habitu, quæ Ariſt. pertranſijt, quoniam exiſtimauit, vt puto, quod ex cognitione doctrinæ quatuor primorũ, hęc vltima poſſint eſſe nota addiſcenti. Nam ad confirmationem huius dicit poſtquam compleuit tractatum de quatuor primis. [De reliquis autem, eo ꝙ manifeſta ſint, nihil de his aliud dicitur, quàm quòd in principio dictum eſt.] Verum, quia

non omnis addiſcens poteſt ex dictis excipere ſufficientem doctrinam de his ſex vltimis, ideo Gilbertus porretanus, cõpleuit ſex prædicamentorum vltimorũ doctrinam, quæ ſex principia nominauit, de quibus nũc agere intendimus, iuxta ſententiam Gilberti, quæ peripatetica reputatur licèt nõnulli, ſed pauci aliter ſentiant. Primo igitur, agendum eſt, de prædicamento actionis. De qua tria agenda ſunt.

Primo diſtinguendum eſt de actione, vt ſcias in quo ſenſu hic loqui intendimus de actione.

Secundo, diffinienda eſt actio, vt facit prædicamentum diſtinctum ab alijs.

Tertio, aſſignandæ ſunt communitates, & proprieta tẽ huius prædicamenti, prout diſtinguitur ab alijs.

Quantum ad primũ aduerte, ꝙ in doctrina Ariſt. vt tibi manifeſtabitur in lib. ix. metaph. actio eſt duplex. ſ. immanẽs & tranſiens immanens eſt illa, q̃ remanet in agẽte, & perficit ipſũ, & eſt ſub actiuè in ipſo. & iſte sũt actiones animæ, vt intelligere, velle, deſiderare, ſetire, ꝙ breuiter oẽs actiones morales & intellectuales. Tranſiens eſt illa, q̃ cauſatur ab agente, ſed recipitur ſubiectiuè in paſſio, ita ꝙ licèt agẽs ſit eius principiũ, nõ tñ ſubiectũ, vt calefactio aquæ eſt ab igne, ſed nõ remanet in igne, ſed recipitur in aqua. Idẽ.n. calor per calefactionẽ actiuã eſt ab igne, & ꝑ calefactionẽ paſſiua recipitur in aqua. Actio tranſiens ſole diſtingui in actionẽ, & factionẽ actio eſt illa, per q̃ nõ videtur ꝑduci aliquis effectus remanẽs poſt ipsã, vt cantare, cytharizare, nauigare factio eſt illa, per quã producitur effectus remanẽs poſt ipſam, vt fabricare, edificare. Nam poſt fabricationẽ & ędificationem, remanet fabricatum, & ædificatum, idem intellige de alijs factionibus mechanicis. Hic non ſumus locuturi de actione immanenti, qm̃, vt tibi declarabitur in lib. ix. Metaph. eſt in prædicamento qualitatis in prima ſpecie, cũ ſit velut diſpoſitio aut habitus perficiens agentem, ex conſequenti non eſt in prædicamento actionis locuturi ergo ſumus tantum de actione tranſeunte diuiſa in actionem & factionem. Hæc enim ſola conſtituit prædicamẽtum præſens.

Quantum ad ſecũdũ aduerte, ꝙ ſic diffinitur apud reales

Actio eſt, ſm quã in id, qđ ſubijcitur, agere dicimur. Vt ſecans dr̃ agere in eo qđ ſecat, puta in ligno, & ideo ſectio eſt actio. Hæc diffinitio ſic intelligenda eſt, Actio eſt forma accidentalis, ſm quã .i. per quã, velut p causã formalẽ, per modum emanãtis & nõ permanẽtis, dicitur agens agere, id eſt cauſare aliquid in eo, quod ſubijcitur id eſt in materia circa quam agit. vt calefactio eſt actio, quoniã ignis per illã cauſat calorẽ in materia, circa quã, vel in quã agit, puta in manu, vel in ligno, vel in aqua. Dicitur p quã, velut per causã &c.

Pro cuius noticia aduerte, quòd agens poteſt dici agere in paſſum triplici medio. Primo per qualitatem ſibi intrinſecam, & permanentem, vt ignis per calorem ſuum agit in aquam, & ſol per lucem in hæc inferiora. Secundo per actionem, cuius principium formale eſt ipſa qualitas intrinſeca agenti. Tertio per inſtrm̃, vt ſecans ſecuri ſecat lignum. Primo modo dicit̃, agere forma permanẽti. Secundo modo, forma fluentẽ, vtroque tñ modo cauſa formali. Tertio modo, effectiuo inſtrumentali in genere cauſæ efficientis. vt igitur diſtinguatur actio à forma intrinſeca agenti, & à cauſa effectiua inſtrumentali, dicit̃ in diffinitione, per quam velut per cãm formalem p modũ emanantis, ſiue fluẽtis ab agente, & non permanentis intrinſecè & ſubiectiue in agente. Et aduerte, quòd hæc diffinitio conuenit omni actioni tranſeunti, ſiue poſt ipſam relinquatur effectus, ſiue non nam licèt p cytharizare nihil relinquatur permanens, tãmen ei competit diffinitio, quoniam per cytharizationẽ cytharizans agit in aerem, & nauigans in aquam commouendo ipſam. Conſtat igitur tibi quid ſit actio prædicamentalis.

Quantum ad tertium aduerte, quòd actioni attribuũtur vna proprietas, & duę cõmunitates. Proprietas quidem eſt hæc proprium eſt actioni ex ſe, inferre paſsionem.

Pro cuius noticia aduerte, quòd inferre paſsionem non eſt idem quòd cauſare paſsionem, aliter hoc non eſſet proprium actioni, nam ignis in hoc ſenſu infert paſsionẽ in manu, & ſenſibile in ſenſu. Vnde dicitur in ij. de anima, quòd ſẽtire eſt pati, & autem propriè inferre paſsionem, ſequi per conſequentiam infallibiliter paſsionem, ad actionem. Vt ſic

 ſenſus,

ſēſus poſita actione ex parte agētis ponitur paſſio ex parte patiētis, ita ꝙ vno poſito vel remoto, ponitur vel remouetur aliud, & in hoc ſenſu inferre paſſionē eſt ꝓpriū, quartō mō actionis. Nā licet agēs cauſet paſſionē, nō tamen infert quō-niā non ſequitur, ignis eſt, ergo paſſio eſt. Poteſt. n. ignis eſſe, & tamē nihil actu calefieri, vt in ſuprema parte ſuę ſphæ-ię. Valet aūt cōſequentia, actio eſt, ergo paſſio eſt, cuius rō eſt, quoniā actio & paſſio ſe habent vt ea in actu, & effectus in actu, quæ ſimul ſunt, vt tibi declarabitur in 2. Phyſ. Conſtat ergo quō & in quo ſenſu hæc eſt proprietas actionis.

Prima communitas eſt hæc. Recipiunt autem agere & pati contrarietatem. i. vna actio eſt contraria alteri, ſimiliter paſſio, nam calefactio eſt contraria frigefactioni, & ægrotatio ſanationi. eſt autem communitas, quoniam conuenit etiam qualitati, vt dictum eſt ſupra.

Secunda aūt cōmunitas eſt hæc. Recipiunt agere & pati magis minus. i. vna actio eſt intenſior & ꝑfectior altera, ſilr paſſio. Nā calefactio vt octo itēſior actiuè & paſſiuè q̄ calefactio vt quattuor, & hoc cōuenit et qualitati, vt dictū eſt ſupra. Tū tn aduerte, ꝙ aliter & alr cōueniunt hæc duo qualitati & actioni, & paſſioni, nā qualitati cōueniunt primo & ꝑ ſe, actioni aūt, & paſſioni depēdenter à qualitate, ita ꝙ qualitas ſi eſt intenſa, eſt cauſa intenſę actionis, vel Paſſionis, ex quo ſequitur, ꝙ ſi qualitates aliquæ ſunt principia actionū, & paſſionum, & non ſunt contrariæ, nec recipiunt magis, & minus, nec actiones, & paſſiones fundatæ ſuper eas contrariantur, nec intenduntur, nec remittuntur, iſtæ ergo communitates ſic intelligendæ ſunt, Agere & pati contrariātur, intenduntur, & remittuntur, ſi qualitates, ſuper quas fundantur contrariæ ſunt, & recipiunt magis & minus. Hæc de prędicamento actionis dicta ſint ad mentem realium.

Nominales autem cito ſe expediunt, ſicut & de alijs quattuor primis. Nam diffiniunt actionem, vt eſt prædicamentū cōformiter ſicut, & alia & aſſignant genus generaliſſimum, & ſua genera ſubalterna, & ſpecies ſpecialiſſimas, & indiuidua. Actionē vt eſt prædicamentū ſic diffiniunt, prædicamētum actionis eſt ordinatio plurium terminorum. ſ. vniuo-

corum

eorum & prædicabilium, ſignificantium actionẽ ordinatorum ſecundum ſub & ſupra. Termini aũt ſignificantes actionẽ ſunt illi, per quos rationabiliter reſpondetur quærẽti de aliquo in quid agit. nam interroganti in hoc prædicamento, aſsignatur quæſitiuum in quod. Vt in quod agit carpentarius, reſpondetur in lignum, & in quod agit ſtatuæ factor, reſpondetur in terram vel lapidem, vel lignum vel es.

Genera ſubalterna dicũt eſſe ſex locata ſub actione, vt eſt generaliſsimum. Sunt aũt iſta, generare, corrũpere, augere minuere, alterare, mouere ſecũdũ locũ. Quid ſit vnumquodque eorũ dicem' in poſtpdicamẽtis in cap. de motu. Species primi, & ſecundi generis ſunt, generare hoiem, corrumpere equũ: indiuidua sũt ſic generare hoiem, ſic corrũpere equũ. Quarti, & tertij generis sũt ſpecies, Augere in longũ, minuere in latũ, indiuidua aũt ſunt, ſic augere in lõgũ, ſic minuere in latum. Quinti generis ſpẽs ſunt, calefacere, & frigefacere. Indiuidua aũt ſunt, ſic calefacere, ſic frigefacere. Sexti autẽ generis ſpecies ſunt, mouere ſurſum, mouere deorſum, indiuidua aũt ſunt ſic mouere ſurſum, ſic mouere deorsũ. Hæc de actione pdicamẽtali dicta ſint ẽm reales, & nominales. Qũo aũt actio ſit motus, & qũo ſubiectiuè ſit in paſſio, & nõ in agente, dicetur tibi in 9. lib. Metaph, pro nunc ſuſtine.

De prædicamento paſſionis. Cap. VII.

IN cap. 7. agendum eſt de prædicamento paſsionis, & hic tria agenda ſunt.

Primo vt ſcias in quo ſenſu paſsio eſt, prædicamentum declarandum eſt quot modis ſumitur.

Secundo quid ſit.

Tertio de proprietatibus eius.

Quantũ ad primum aduerte, quòd in doctrina Ariſt. paſſio conſueuit ſumi ſex modis. Primo, pro propria qualitate fluente a principijs naturalibus alicuius rei; vt riſibilitas in homine, latratus in cane, hinnitus in equo, & dñr paſsiones propriè ſiue ſpecificè ſiue indiuiduales. Secundo, pro conceptu intellectus, iuxta quem ſenſum dicit Ariſt. in j. Periher. [Sunt autem, ea, quæ ſunt in voce, earum, quæ ſunt in anima paſsionum notæ] ideſt voces, ſunt ſigna conceptuum.

Tertio, pro motu appetitus ſenſitiui, in quo dñr eſſe animi paſſiones, de q̃bus iã pertractauimus in lib. 3. de aïa, quales ſunt amor, odiũ, deſideriũ, ira, &c. & iſti motus dñr paſſiones, qm̃ inſurgũt cũ alteratione corporis. Vnde dr̃ ꝙ ira eſt acceſio ſanguinis, circa cor, in primo de anima. Quarto pro pęna alicui iuſtè ſiue iniuſtè. Vnde pœna martyris, dicitur eius paſſio, ſicut & paſſi Chriſti. Quinto, ꝑ qualitate ſenſibili nõ firmata in ſubiecto, de qua actũ eſt in tertia ſpecie qualitatis, vt eſt rubor ex verecũdia. Sexta, vt cãtur, & ſeitur ex actione fluẽte ab agẽte, vt calefactio paſſiua illata ex callefactione actiua emãpãte ab igne, vt calid⁹ eſt. In nullo ex prædictis modis cõſtituitur ꝑdicamẽtum diſtinctũ ab alijs, niſi ſexto modo. Nã primo, ſecundo, & tertio, & quinto modo eſt in prædicamento qualitatis. Quarto autẽ modo, continetur in prædicamento paſſionis tãquã ſpecies eius, ſicut verberatio, aut vulneratio, aut occiſio paſſiua. Sexto igitur modo, pertractanda & diffinienda eſt.

Quantum igitur ad ſecundũ aduerte, quod ſic diffinitur ſumpta ſexto modo. Paſſio eſt effectus illatioq; actionis, vt calefieri infert ex calefacere. Pro cuius notitia aduerte tria.

Primo, ꝙ ſub intelligendũ eſt immediatè vt ſit ſẽſus, paſſio eſt immediatè effectus, &c. Aliter hæc diffinitio non conuenit ſoli paſſioni, nã calor cauſatus in aqua ab igne eſt effectus calefactionis actiuæ, & tamen diſtinguitur a calefactione paſſiua, ſicut diſtinguitur motus & terminus motus, ſiue realiter, ſiue rõne. Verũ quia calor in aqua non cauſatur a calefactione actiua, niſi ꝑ paſſionẽ, quæ eſt calefactio paſſiua, ideo hæc diffinitio conuenit ſic intellecta ſoli paſſioni.

Secundo aduerte, ꝙ paſſio alia ratione dicitur effectus actionis, & alia ratione illatio. nam dicitur effectus ꝓ quanto comparatur ad actionẽ, ſicut principiatum ad principium & cauſatum ad cauſam. Dicitur aũt illatio propter bonam conſequentiam, nam bene ſequitur. Actio eſt, ergo paſſio eſt nam, ſi calefaciens calefacit aliquid calefit.

Tertio aduerte, quòd licèt actio, & paſſio ſũpta ſexto mõ cõſtituãt duo prędicamẽta, tamẽ nõ diſtinguũtur realiter, vt tibi declarabitur in 3. Phyſic. vbi ꝓbatur ꝙ ſunt vnus motus

numero ſufficit autē, quòd diſtinguantur rōne, & quoniam hæc tranſcendunt negociū Logicū, ideo pro nunc ſuſtine.

Quantū ad tertium aduerte, quòd paſſioni attribuuntur duæ proprietates. Prima eſt, ꝙ paſſionis proprium eſt inferri primo & immediate ex actione, hæc iam declarata in diffinitionis. Secunda eſt, quòd paſſio eſt ſubiectiuè in patiente. nam paſſio vel eſt motus. i. alteratio cauſata ab agētes in paſſo, vel forma recepta in paſſo. Sed vtroq; modo eſt in paſſo, nam primo modo eſt motus, motus aūt eſt ſubiectiuè in mobili, quod eſt patiens, ex. 3. Phyſ. Secundo aūt mō eſt, forma recepta ab agente, receptum aūt eſt ſubiectiuè in recipiente, quod eſt ipſum paſſum. ergo vtroq; mō eſt in patiente, & non in agente. Quod ſi inueniatur in agente, hoc erit p accidēs, qm̄ nō eſt in agēte, vt agēs eſt, ſed vt repatitur, vel inquātū idē agit in ſeipſo, ita, ꝙ idē eſt agēs & patiēs, vt quādo qs percutit ſeipſum. Hæc de paſſione dicta ſunt, quo ad reales.

Nominales verò ſic diffiniunt prædicamentū paſſionis, & aſſignans genus generaliſſimū, & ſubalterna, & ſpecialiſſima & indiuidua, vt infra Prædicamentū paſſionis eſt ordinatio plurium terminorum vniuocorum, & vniuerſaliū ſignificantiū paſſionē, ſ. n. ſub & ſupra, illi aūt termini ſignificant paſſionē, p quos conuenienter reſpondetur ad interrogationē factā p à quo. Quæſitiuū. n. huius prædicamenti eſt ly à quo, vt à quo hō generatur, à quo illuminatur aer, &c.

Sic autem aſſignant ordinationem huius prædicamenti. Paſſio. ſ. ſexto modo ſumpta eſt generaliſſimū, ſub quo ſunt ſex genera ſubalterna. ſ. generari, corrumpi, augeri, minui, alterari, ſecundū locum moueri, quorum diffinitiones manifeſtabuntur tibi in Poſtprædicamentis in cap. de motu. Primi, & ſecundi generi ſpecialiſſima ſunt, hominem generari, equum corrumpi, indiuidua autem ſunt, hunc hominem generari. hunc equum corrumpi, tertij generis & quarti ſpecialiſſima ſunt augeri in longum, minui in latum, indiuidua ſunt, hoc augeri in longū, hoc minui in latū. Quinti generis ſpecialiſſima ſunt calefieri & infrigidari indiuidua ſunt hoc calefieri, hoc infrigidari ſexti generis ſpecialiſſima ſunt, moueri ſurſum, moueri deorſum indiuidua ſunt, hoc moueri

ſurſum, hoc moueri deorſum. Hæc de prædicamento paſſionis dicta ſint.

De prædicamento quando. Cap. VIII.

IN cap. octauo agendum eſt de prædicamento quando. De quo tria agenda ſunt.

Primo, vt ſcias in quo ſenſu eſt prædicamentum, declarandum eſt quot modis ſumitur.

Secũdo, diffiniendũ ẽ in illo ſenſu, in quo eſt p̃dicamẽtũ.

Tertio, aſſignãdæ ſunt eius proprietates & cõmunitates.

Quantum ad primum aduerte, quòd q̃n conſueuit ſumi tribus modis. Primo relatiuè, vt Sortes comedit, quãdo Plato legit. i. illo tẽpore Sortes comedit, in quo Plato legit. Secũdo ĩterrogatiuè, vt ſi interrogat quis, q̃n Plato natus eſt? & reſpondetur heri. Tertio indefinitè, & tunc q̃n importat eſſe in tpe. i. mẽſurari aliqua differentia temporis, vt fuiſſe in tpe præterito, eſſe, in tempore p̃ſenti, fore in tpe futuro, ita ꝙ quando æquipollet denominari rem temporalem ab aliqua differentia temporis menſuratiua rei, & eſſe eius non abſolutè, ſed vt eſt ſub motu, vt tibi declarabitur in 4. Phyſ. & in hoc tertio ſenſu eſt prædicamentum, in primo autem & ſecundo ſẽſu potius ſunt ſpecies huius prædicamenti, q̃ ipſum genus generaliſſimum, vt declarabitur tibi infra.

Quantum ad ſecundũ aduerte, quòd in tertio ſenſu quãdo exiſtens prædicamentum, ſic diffinitur. Quãdo eſt quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur.

Pro cuius notitia aduerte, quòd ſicut ex applicatione vlnæ menſuratur quantitas panni, ſic ex applicatione temporis menſuratur duratio rei tpalis, ex autem quòd vlna, vt menſura applicatur panno coſurgit reſpectus conformitatis inter vlnam, & pannum, q̃m quãta, eſt vlna ſemel vel toties replicata, tantus eſt pannus. Eodem modo ex eo, quòd tẽpus applicatur rei tẽporali, & cognoſcitur eius duratio, cõſurgit quidam reſpectus inter tempus, & rem temporalem, qui eſt reſpectus menſuræ, & menſurati. Qui reſpectus importatur per quando, quod idẽ eſt, quod eſſe in tpe, puta eſſe hodie, fuiſſe heri, fore cras. Sic ergo intelligenda eſt diffinitio. Quando eſt reſpectus, qui ex adiacentia, idest ex applica-

plicatione temporis ad rem temporalem, ſicut menſuræ ad menſuratum derelinquitur in re temporali.

Quantum ad tertium aduerte, quòd duæ communitates attribuuntur ipſi quando, & vna proprietas.

Prima cõmunitas eſt, quòd quando nihil eſt contrarium. Secunda, quòd quando nõ ſuſcipit magis & minus, ratio eſt, quoniam quando fundatur in tempore, tempus autem neque intenditur, neque remittitur. licet magis & minus extendatur, neque tempori eſt aliquid contrarium, cum ſit quantitas quantitati autem, vt docuimus in prædicamento quantitatis, neque eſt aliquid verè & perfectè contrarium, neque intenditur & remittitur, licèt magis & minus extendatur, pro quanto vna quantitas eſt maior altera. Proprium autem quando eſt, quod eſt in omni eo, quod incipit eſſe in tempore, & ratio huius eſt. Quia reſpectus menſuræ eſt in omni eo, quod per menſuram menſuratur, ſed quãdo eſt reſpectus menſuræ inter tempus & rem temporalem, ergo eſt in oĩ eo, ꝙ incipit eſſe in tempore. i. menſura tẽpore ſiue ſecundùm totum ſiue ſecundùm partes. Quod dico propter cœlum, cuius motus ſi eſſet æternus, non menſuraretur tp̃e ſ̃m totum, quia non haberet principiũ & finẽ in tẽpore mẽſuratur tamen ſecundùm omnes partes, quoniam quælibet circulatio fit in tempore finito, in viginti quatuor horis.

Aduerte vltimo, quòd quando ſolet diuidi in ſimplex, & compoſitum, & per quando ſimplex, intelligitur quando res temporalis mẽſuratur tempore imperceptibili, & quaſi momento, vt ictus oculi, & per compoſitum intelligitur, quando res temporalis mẽſuratur notabili tẽpore, puta hora, die menſe, anno ſed hæc ſunt impropriè dicta, quoniã oẽ tempus quantumcunque breue, eſt quid continuum, ex conſequenti compoſitum ex partibus quãtitatiuis, & ſimiliter dicendum eſt de qñ. Hæc de quãdo dicta ſint ſecũdùm reales.

Nominales verò ſic diffiniunt hoc prædicamentum. Prædicamentum quando, eſt ordinatio plurium terminorũ vniuocorum, & vniuerſalium ſignificantium qñ .i. eſſe in tempore, vt heri, hodie, cras, in hora, in die, in menſe, &c. Ordinem huius prędicamenti ſic aſſignant. Genus generaliſſimũ

eſt

eſt quando, ſub quo ſunt tria genera ſubalterna. ſ. eſſe in tẽpore, eſſe in æuo, eſſe in æternitate, quorũ ſpecies ſunt heri, hodie, cras. Indiuidua ſunt nunc in hodie, in hoc mẽſe, &c.

Sed aduerte, ꝙ hæc aſſignatio nõ eſt vera ad mentẽ Ariſto. qm̃ ſic, qñ reſpicit tempus, ſicut vbi locum. Si ait incorporea non ſunt in loco, ſic æterna, & æuiterna nõ ſunt in tẽpore ergo ſicut de incorporeo non verificatur vbi niſi per quandam ſimilitudinem, ſicut. n. nec de æterno, & æuiterno verificatur quando, niſi per quandam conſiſtentiam, vt tibi declarabitur in 4. Phyſic. tam de vbi, quam de quando: ſed pro nunc ſuſtine, quoniam excedunt negotium Logicum.

De vbi. *Cap.* *IX.*

IN cap. nono agendũ eſt de Vbi, de quo tria vidẽda ſunt. Primo, vt ſcias in quo ſenſu eſt prædicamentum, & hic diffiniendum declarandum eſt, quot modis ſumitur.

Secundo, quid ſit vt prædicamentum.

Tertio, aſſignabuntur communitates ſuæ.

Quantum ad primum aduerte, quòd cũ vbi ſignificet eſſe in loco tot modis ſumitur vbi, quot modis eſſe in loco, eſſe aũt in loco ſumitur tribus modis. Primo, circunſcriptiuè, eſt quando locatum circunſcribitur, & continetur à locante, & hoc modo omne corpus cõtentum in alio & ab eo circundatum dicitur eſſe in loco circunſcriptiue, in quo ſenſu nulla ſubſtantia incorporea eſt in loco, neque ſibi competit vbi circunſcriptiuè. Secundo, diffinitiuè ſiue determinatiue, & eſt qñ virtus agentis incorporei eſt finita, & ita applicatur vni loco, in quo operatur, quòd pro tunc non poteſt applicari alteri loco cũ finita, & determinata ſit, & hoc modo angelus eſt in loco, & ſibi competit vbi in hoc ſecundo ſenſu, & non in primo, quoniam caret quantitate repletiua loci. Tertio, cõtentiuè vniuerſaliter, ſiue repletiuè vniuerſaliter, & eſt quando virtus agentis eſt infinita, & operatur ac influit in omni loco, & hoc modo Deus ſolus eſt in loco, & competit ſibi vbi ſolum in hoc tertio ſenſu. Hic non eſt ſermo de vbi niſi in primo ſenſu, quoniam in ſecundo, & tertio eſt de conſideratione Metaphyſ.

Quãtũ ad ẽm aduerte, ꝙ vbi in primo ſenſu, & in quo facit

tit prædicamẽtũ diſtinctũ ab alijs, ſic diffinitur. Vbi eſt circũſcriptio corporis locati, a circunſcriptione loci procedens.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ circunſcriptio ſumitur tripliciter. Primo actiuè, & eſt idem ꝙ circundatio ſiue continentia, qua corpus locans circundat, & in ſe cõcludit corpus locatum, & in hoc ſenſu, eſt, vt actio, & ſi eſt in aliquo prædicamento, eſt in prædicamento actionis. Secundo paſſiuè, & eſt idem ꝙ concluſio, qua cõcluditur locatum a locante, vt aqua a vaſe, & in hoc ſenſu eſt, vt paſſio, & ſi eſt in aliquo prædicamento, eſt in prædicamento paſſionis. Tertio reſpectiuè, & eſt idem quod ordo locati, ad locum conſurgens inter locatum, & locum ex eo, quòd locus circunſcribit, & locatum circumſcribitur. & in hoc tertio ſenſu circunſcriptio eſt prædicamentũ diſtinctũ ab alijs. Verũ aũt vbi & locus diſtinguãt realiter, vel tñ rõne, declarabit tibi in 5. Metaph.

Quantum ad tertium aduerte, quòd vbi attribuitur duæ communitates, ſcilicet non habere contrarium, nec recipere magis & minus. & ratio eſt quia quantitati nihil eſt contrarium, nec recipit magis & minus, vt dictum eſt in prædicamento quantitatis. Sed vbi fundatur in quantitate, quoniam in loco, ergo &c. nec obſtat quòd vbi ſurſum, & vbi deorſum videntur eſſe cõtraria. Hoc enim iam ſoluimus in prædicamẽto quantitatis. Nec obſtat, ꝙ in vbi eſt motus ergo contrarietas. Nam hoc idem ſoluimus in prædicamento quãtitatis. Hæc de ꝑdicamẽto vbi dicta ſint, quo ad reales.

Nominales verò ſic diffiniunt, prædicamẽtum vbi eſt ordinatio plurium terminorum vniuocorum vniuerſalium, ſignificantium vbi ſecundum ſub & ſupra, termini autem ſignificatiui vbi ſunt illi, per quos cõuenienter reſpondetur ad interrogationem factam per vbi, vt ſunt iſti termini, hic, illic, iſtic, in templo, in platea, in domo. Aſſignant autem ordinem huius prædicamenti hoc modo. Genus generaliſſimũ eſt vbi circunſcriptiuè ſumptum, genera eius ſubalterna ſunt vbi ſimplex, & vbi compoſitum. Vbi ſimplex eſt illud, quòd a ſimplici, ideſt minimo loco procedit, vt vbi ipſius puncti. vbi compoſitum eſt illud, quod a loco compoſito, ideſt habente partes manifeſtas quantitatiuas procedit,

vt ibi lapidis & hominis, hęc. n. occupant locum manifeſtè diuiſibilem. Simplicis vbi ſpecialiſſima ſunt nobis incognita ex minimo encitate,cõpoſita aũt vbi ſpecialiſſima ſũt eſſe in domo,eſſe in platea.Indiuidua aũt ſunt,eſſe in hac domo,& in hac platea,&c.Hæc de prædicamẽto vbi dicta ſint.

De Prædicamento Situs, ſiue Poſitionis. Cap. X.

IN cap. decimo agendum eſt de Prædicamento Poſitionis. de quo tria videnda ſunt.

Primo, vt ſcias in quo ſenſu eſt prędicamentum aſſignandi ſunt modi, quibus dicitur poſitio.

Secundo, quid ſit.

Tertio, quæ ſint eius communitates & proprietates.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ poſitio tribus modis ſumitur.Primo dr̃,poſitio propoſitio, quæ vt veriſſima ponitur ſiue ſupponitur in aliqua ſcientia ad deducendũ concluſionem, puta apud Mathematicum hæc eſt poſitio, punctus eſt, cuius pars non eſt, & iſta,a puncto ad punctum licet lineam deducere,& de poſitione in hoc ſenſu non eſt hic ſermo,ſed potius ſpectat ad librum Poſter.Secundo dicitur,poſitio,ordo partium inter ſe,& per reſpectum ad totum,& in hoc ſenſu ſpectat ad prędicamentum quantitatis, vnde, vt docuimus illic,quædam quantitates dicũtur habere poſitionẽ, quædam non. Tertio dicitur,poſitio ordinatio partium alicuius corporis locati in loco. Non ſolum enim locatum ſm totum eſt in loco,ſed & partes ſunt ſic & ſic locatæ,quoniã aliqua ſurſũ,vt caput in homine,aliqua deorſum,vt pes, aliqua a latere vt brachium, &c. & in hoc ſenſu poſitio eſt prædicamentum ab alijs diſtinctum & diffiniendum.

Quantũ ad ſm aduerte,ꝙ ſic diffinitur.Poſitio eſt quidã ſitus partiũ, & generationis ordinatio, vt ſtatio, ſeſſio, &c.

Pro cuius notitia aduerte, quòd ſicut vbi importat ordinem, & reſpectum totius locati ad totum locum,qui reſpectus fundatur ſuper circunſcriptionem, & concluſionẽ paſſiuam locati a loco. ſic poſitio importat ordinem partiũ locati,& reſpectũ ad partes loci.Sicut enim totus locus correſpondet toti locato,ſic partes loci correſpõdet partibus locati.Nam ab alia parte aeris cõtinetur capua, ab alia pectus,

ab alia brachium, &c. Sicut ergo vbi importat ſitum totius locati in toto loco, ſic poſitio importat ſitum partium locati in partibus loci correſpondenter, qui quidem ſitus partiũ poteſt eſſe à natura, & ab accidente, & à voluntate a natura quidẽ, vt in homine caput ſituatur in parte ſuperiori aeris continentis, per autem in parte inferiori ab accidente autẽ vt ſic contingat hominem cadere capite verſo à voluntate, vt ſi homo eligat ſic vel ſic ſtare, vel ſic iacere, vel ſic ſedere. His prænotatis ſic intelligenda eſt diffinitione. Poſitio, eſt quidam determinatus ſitus.i. diſpoſitio, & ordinatio partiũ locati in partibus loci, per q̃ correſpondent partes loci partibus locati quo ad cõcluſionẽ, & continentiã earũ, q̃ quidẽ ordinatio põt eſſe à natura, & dr̃ in diffinitione, generationis ordinatio.i.ordinatio cõpetens partibus locati, à generatione rei locatæ, põt ẽt eſſe ab accidente, & à voluntate, vt docuimus. Iuxta q̃ partiũ ordinationẽ, aliqua dñr ſtatia, aliqua iacentia, aliqua ſedentia, & denominantur a ſpeciebus poſitionis, quæ ſunt iactio, ſeſſio, ſtatio, &c. Conſtat igitur quid ſit poſitio, vt eſt prædicamentum.

Quantum ad tertium aduerte, quòd duæ communitates attribuuntur poſitioni, & vna proprietas. Primo, communitas eſt, quòd poſitioni nihil eſt contrarium. Secunda, quòd poſitio non recipit magis & minus. & ratio eſt quia poſitio fundatur in loco, & locus eſt quantitas, & quantitati nihil eſt contrarium, nec ſuſcipit magis, & minus, ergo nec poſitio. Proprietas autem eſt, quod ſubſtantiæ proxime aſſiſtit, omnibus alijs formis ſuppoſitis.

Pro cuius notitia aduerte, quòd aſſiſtere eſt inhærere, inhæret autem ſubſtantiæ omnibus alijs formis, ideſt prædicamentalibus formis ſuppoſitis, quæ præcedunt ipſam poſitionem. Nam poſitio ſupponit vbi ordinatio enim partium in loco ſupponit ordinationem totius locati in loco, & vbi ſupponit motum localem, & iſte ſupponit qualitatem & quantitatem, vt patet exercitatio, ergo poſitio adhæret ſubſtãtiꝗ omnibus alijs formis.ſ.accidentalibus ſuppoſitis, de quibus hactenus locuti ſumus in ſuperioribus prædicamenti. Hæc de poſitione dicta ſint ſecundum reales.

Nomina-

Nominales verò hoc prædicamentum ſic diffiniunt. Prædicamentum poſitionis eſt ordinatio plurium terminorum vniuocorum & vniuerſalium ſignificantium poſitionem ſecundum ſub & ſupra. Termini autem ſignificantes poſitioné ſunt illi, ad quos reſpõdetur per interrogationem factã per quõ, vel per qualiter, vt qñ interrogatur quis, Quomodo vel qualiter Sortes eſt in loco vtrum iacens, verũ ſedens, vel aliquo alio modo. Nã quæſitiuũ huius prædicaméti eſt quõ, vel qualiter. Ordiné vero huius prædicamenti ſic aſſignant. Genus generaliſſimum eſt poſitio tertio modo ſumpta. Eius ſubalterna ſunt poſitio à natura, poſitio ab accidente, ſiue à propoſito. Species ſpecialiſſimæ ſunt ſituari ſurſum, ſituari deorsũ, ſituari à dextris, ſituaris à ſiniſtris, ſituari ante, ſituari retro, Seſſio, ſtatio, iactio &c. Indiuidua verò sũt hæc ſtatio, hæc ſeſſio &c. Hæc de prædicamento põſitionis dicta ſint.

De prædicamento Habitus. Cap. X.

IN hoc cap. x. agendum eſt de prædicaméto habitus, quod videtur eſſe determinatum ad hominem tantum. nam reliqua animalia niſi veniunt in obſequium hominis, non dicuntur habituata neque enim veſtitur equus, neque armatur, neque fateatur, neque ſalerat niſi propter ſeſſorem. De habitu igitur tria videnda ſunt.

Primo, vt ſcias in quo ſenſu eſt prædicamétum, aſſignandi, ſunt modi, quibus ſumitur habitus.

Secundo, diffinietur, vt eſt prædicamentum.

Tertio, aſſignandæ ſunt proprietates eius.

Quantum ad primũ aduerte, quòd in doctrina Ariſt. habitus ſumitur quinque modis. Primo, pro qualitate radicata, & vt de difficili eſt mobilis, & ſic eſt prima ſpecies qualitatis. Secundo, pro forma debita alicui ſubiecto determinato, cui opponitur negatio eiuſdem formæ, cum aptitudine derelicta in eodem ſubiecto, vt oculo debetur viſus cuius negatio eſt cęcitas, & intellectui debetur ſciẽtia, cuius negatio eſt ignorantia, & ſic de habitu agemus in Poſtprædicamentis, in cap. de oppoſitis. Tertio, ſumitur vt deriuatur ab habere, vel haberi, iuxta qué ſenſu dicitur liber eſt habitus à me, ſicut & pecunia é habita à me, & aurũ é habitũ à me, &c

in hoc ſéſu tractatur de eo in Poſtprædicamétis in cap. de habere. Quarto ſumit̃ ꝓ veſte ſic, vel ſic figurata, & inciſa, & cóſueta, puta veſtis militis, veſtis muliebris, veſtis monachi, & ſic eſt ī ꝓdicaméto ſubſtãtiæ quãtũ ad entitaté, & in quarta ſpecie qualitatis quantũ ad figurationé. Quinto, ſumitur pro accidente conſurgente ex veſte, vt veſtita, & homine, vt veſtiente ſiue habéte veſté, & ſolum in hoc vltimo ſenſu eſt prædicamétũ diſtinctum ab alijs & vt ſic diffiniendũ eſt.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd ſic diffinitur. Habitus eſt adiacentia corporum, & eorum, quæ circa corpus ſunt. Pro cuius notitia aduerte, quòd ly adiacentia debet exponi cauſaliter, vt ſit ſenſus. Habitus eſt accidés reſpectiuũ proueniens ex adiacentia ſiue applicatione mutua corporum, & eorum, quæ circa corpus, ſcilicet humanum, ſunt. Sicut ſunt veſtes, arma, biretum, caputium &c.

Vnde aduerte, quòd ſicut qñ non eſt tẽps menſurans, nec res temporalis menſurata, ſed eſt reſpectus conſurgens ex adiacentia, & applicatione tẽis ad rem temporalem. quem reſpectum circunloquimur per hoc, quod eſt eſſe in tẽe, ſicut vbi per hoc quod eſt eſſe in loco, ſic habitus, nõn eſt veſtis, nec hó, hñs ſiue circundãs ſibi veſtem, ſed eſt reſpectus conſurgens, & medians inter veſtem, & hominem, ex eo qđ veſtis adiacet & applicatur corpori, quem reſpectum circũloquimur per hoc, quòd eſt eſſe veſtitum, eſſe armatum, eſſe calciatum. Sic ergo intelligenda eſt diffinitio. Habitus eſt accidens reſpectiuum proueniens ex mutua adiacentia corporum humanorum & veſtium, & ponitur corporum humanorum & veſtium, vt differat habitus à quando, & ab vbi, & à ſitu. Dicunt enim reſpectum prouenientem ex adiacentia temporis rei temporali, & ex adiacentia loci rei locatæ, & ex adiacentia partium loci partibus rei locatæ. Conſtat igitur tibi quid ſit habitus, vt eſt prædicamentum.

Quantum ad tertium aduerte, huic prædicamento aſſignantur duæ communitates. & vna proprietas.

Prima communitas eſt, quòd habitus ſuſcipit magis & minus, vt dux eſt magis, id eſt perfectius veſtitus quàm miles, & eques eſt armatior pedite.

Sed

Sed aduerte, ꝙ cum habitus ſit accidens reſpectiuum, nõ recipit magis, & minus, niſi ratione fundamenti, ſicut etiam diximus in prædicamento ad aliquid. Vbi docuimus quòd ſimilitudo, & diſſimilitudo recipiunt magis & minus, quia qualitas, in qua fundantur, puta albedo & dulcedo ſuſcipit magis & minus. cuius ſignũ eſt ꝙ ſimilitudo fundata ĩ quarta ſpecie qualitatis non recipit magis & minus. Nã figuræ, quæ denominantur à numero, nõ recipiũt magis, & minus, vt docuimus in prædicamẽto qualitatis. Quia igitur veſtis, & alia indumenta, & armatura recipiunt magis & minus, quoniam ſunt magis & minus precioſa, & magis ac minus decorant hominem, & magis ac minus ſeruant, & protegunt hominem, ideo habitus dicitur ſuſcipere magis, & minus.

Secunda communitas eſt, quòd habitus non habet contrarium. cuius ratio eſt, quia habens, quod eſt corpus humanum & habitum, quod eſt veſtis ſiue indumẽtum, ſunt ſubſtantiæ, ſubſtantiæ autem nihil eſt contrarium, vt docuimus in prædicamento ſubſtantiæ. ergo habitus qui fundatur in habente, & habito, non habet contrarium. Præterea poſito, & conceſſo ꝙ habitus fundetur in habẽte, & habito nõ rõne ſubſtãtiæ, ſed rõne figuræ, nõ põt hr̃e cõtrariũ, q̃m in quarta ſpẽ qualitatis nulla eſt cõtrarietas, vt docuimus illic. Cũ igitur accidens reſpectiuum non habeat contrariũ, neq; recipiat magis, & minus niſi rõne fundamenti, cõſtat, ꝙ habitus nõ poteſt habere contrarium. Si aũt recipit magis & minus, eſt, quia fundamentum, vt diximus recipit magis & minus.

Proprietas autem eſt, quòd habitus ſemp eſt in pluribus exiſtens, eſt enim in homine habente veſte, dum actu veſtitus eſt, & in veſte coaptata corpori. Nã habitus, vt diximus, cauſatur ex adiacẽtia, & applicatione corporis ad veſtem & econuerſo, ergo exiſtit in vtroque.

Sed aduerte, quòd hæc proprietas poteſt eſſe falſa, & vera falſa quidem, ſi ponatur habitus eſſe vnũ accidens numero, puta habitus conſurgens ex adiacẽtia huius veſtis ad hoc corpus, & ſi proprietas intẽdat ꝙ ſit in pluribus ſubiectiuè, quoniam vt tibi declarabitur in philoſophia, impoſſibile eſt vnum accidens eſſe in pluribus ſubiectis, recipit.n. vnitatẽ, & plu-

& pluralitatem a ſubiecto. Vera autem eſt, ſi intelligatur, qđ ſit in pluribus, ſed in vno vt in ſubiecto, puta in habente, & in alio vt in termino, puta in re habita, vel econuerſo, qđ.ſ. ſit ſubiectiuè in re habita, vt vbi ĩ locato, & actio in re facta, vt in termino autem ſit in habente, ſicut vbi in locante, & actio in agente, vt in principio a quo, & hoc verius reputatur. Hęc de prędicamento habitus dicta ſint, quo ad reales.

Nominales aũt ſic diffiniunt, prædicamentum habitus eſt ordinatio plurium terminorum & vniuerſalium ſignificantium habitum ẜm ſub, & ſupra. Termini aũt ſignificantes habitum ſunt illi, per quos conuenienter reſpondetur ad quęſtionem quærentem de aliquo qualiter eſt habituatus. Nam hoc prædicamentum caret proprio quæſitiuo, ſed circunloquimur ipſum ꝑ hoc totũ.ſ. qualiter eſt habituatus, & cõuenienter rñdetur, ꝙ eſt veſtitur, vel calciatus, vel armatus.;

Ordinem verò huius p̃dicaméti ſic aſſignãt Genus generaliſſimũ eſt habitus vltimo modo ſumptus, iuxta diſtinctionẽ aſſignatã ſupra in principio huius cap. Genera ſubalterna ſunt habitus totius, & habitus partis. Toti⁹ quidẽ, vt veſtitũ eſſe togatũ eſſe, partis aũt, vt coronatũ eſſe, vel calciatũ eſſe. Spẽs ſpecialiſſimæ ſunt, Tunicatũ eſſe, diploidatũ eſſe, loricatũ eſſe, chirotecatũ eſſe, indiuidua ſunt, Sortẽ ſic veſtitũ eſſe. Platonẽ ſic armatum eſſe, Sortem ſic calciatum eſſe, Platonẽ ſic pileatum, vel biretatum eſſe. Hęc de habitu prædicaméto vltimo dicta ſint ẜm ſententiam realium, & nominalium.

Partis Secundæ de Prædicamentis. Finis.

TERTIA PARS, QVAE EST eiuſdem de Poſtprædicamentis.

VT cõpleatur doctrina decem Prędicamentorum, agendum eſt de Poſtprędicamẽtis. quid aũt ſit prędicamentum, & Anteprædicamentũ, & Poſtprędicamentũ, iã diximus in principio huius tractatus. Similiter quõ, & qua ratione conferant cognitioni decẽ prædicamẽtorũ, diximus in parte prima huius tract. c. j.

Acturi igitur ī hac 3.parte de Poſtp̄dicamentis, diuidemus ipsā in quinq; capita, quoniā quinq; ab Ariſ.aſſignāt Poſtp̄dicamēta, & de ſingulis in ſpecie agēdū eſt. Sunt aūt hæc, oppoſitio, prioritas, motus, ſimultas, habere, ſiue habitio.

In primo cap. agendū eſt de oppoſitione, & ſingulis eius generibus.

In ſecundo, de prioritate, & ſingulis eius modis.

In tertio, de motu, & ſingulis eius generibus.

In quarto, de ſimultate, & ſingulis eius modis.

In q̄nto, de habitatione, ſiue de hr̄e, & ſingulis eiꝰ modis.

De oppoſitione. Cap. I.

IN primo cap. agendum de oppoſitione, & ſingulis eius generibus. & hic ſex agenda ſunt.

Primo vt ſcias in quo ſenſu hic agendum eſt de oppoſitione, declarandi ſunt modi, quibus dicitur, & diffiniendaeſt iuxta ſenſum, quem intendimus.

Secundo, aſſignabimus ſufficientiam quatuor generum oppoſitionis.

Tertio, agemus, de oppoſitione relatiua.

Quarto, de oppoſitione contraria.

Quinto, de oppoſitione priuatiua.

Sexto, de oppoſitione contradictoria.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ oppoſitio eſt duplex. quædam eſt propoſitionum, quæ repugnāt aut in veritate, & falſitate, aut in quantitate, aut in qualitate, & de hac non eſt hic ſermo, ſed de ea pertractauimus in tract.2. agētes de categoricis, eſt enim proprietas terminorum complexorū, quædam autem eſt terminorum incomplexorum, quorum ſignificata ad inuicem repugnant, vt homo & nō homo, lux & tenebræ, albedo & nigredo. & de hac intendimus hic. nā tractatus iſte eſt de terminis incomplexis primæ intentionis. Et ſic diffinitur. Oppoſitio eſt duorum terminorum incomplexorum repugnantia quo ad ſignificatum, non permittētium ſe ſimul in eodem, neque enim poteſt idem eſſe ſimul videns & cæcum. Et pater & filius reſpectu eiuſdem.

Quantum ad ſecundū aduerte, quòd vniuerſalia genera oppoſitionis incomplexa ſunt quattuor, ſcilicet relatiua, cō-

traria,

traria,priuatiua,contradictoria,quorum ſufficientia hinc ſumitur. Cum oppoſitio ſit repugnantia duorum terminorum &c.vel vterque eorum ſignificat ens,vel alter ens,& alter non ens,ſi primo dupliciter, aut quia vterque vel eſt terminus abſolutus, & ſic eſt oppoſitio contraria, vt album & nigrum; vel vterque eſt terminus relatiuus,& ſic eſt oppoſitio relatiua,vt pater & filius,& ſeruus & dominus.Si ſecũdo, dupliciter, quia vel alter ſignificat non ens ſimpliciter, & ſic eſt oppoſitio contradictoria; vel eſt nõ ens circa determinatum ſubiectum & ſic oppoſitio priuatiua. Nã priuatio dicit negationem in ſubiecto determinato, & nõ abſolutè, puta cæcitas eſt negatio viſus in oculo. Vnde auris nõ põt dici cæcã,quia non eſt apta habere viſum; põt autẽ dici non videns,quia videns & nõ videns ſunt cõtradictoria,& de quolibet ente verificatur alterum contradictorium.Conſtat igitur ratio, quare ſunt quatuor oppoſitionum genera.

Quantum ad tertiũ aduerte, quòd oppoſitio relatiua eſt repugnantia relatiui & ſui correlatiui reſpectu eiuſdem ſubiecti, quia non ſe compatiuntur in eodem reſpectu eiuſdẽ. neque.n.Sortes poteſt eſſe pater Platonis,& filius eiuſdem quia ſequeretur idem eſſe generans & genitũ reſpectu eiuſdẽ & ſequeretur idẽ eſſe maius & minus reſpectu eiuſdẽ,vt ſi idẽ poſſet eſſe duplũ,& dimidium reſpectu eiuſdem. Hæc aũt impoſſibilia ſunt & implicantia contradictionem,vt patet ad ſenſum reſpectu autẽ diuerſorum non opponuntur. Nã Sortes ſimul eſt filius & pater filius quidẽ A,& pater B.

Quãtũ ad quartũ aduerte,ꝙ oppoſitio cõtraria eſt repugnãtia duorum contrariorũ nõ ſe cõpatientiũ ſimul in eodẽ ſubiecto,ſed mutuo ſe expellentiũ ab eodẽ.Pro cuius notitia aduerte,quæ ſint verè contraria, & quotuplicia ſint.

Contraria quidẽ ſunt oppoſita,quæ ſub eodẽ genere poſita.ſ.proximo,maximè à ſe inuicem diſtant diſtantia formali,& non materiali tantũ vt excludamus marẽ & fœminam, & eidẽ ſuſceptibili viciſſim inſunt .i. apta nata ſunt in eodẽ ſubiecto numero ſucceſſiuè recipi, à quo mutuo ſe expellũt .ſ.propria actione, vel mediante aliena exemplum primi, vt calidum expellit frigidum exemplum ſecundi,vt ſiccum

expellit humidum mediante actione caloris, niſi alterum cõtrariorũ inſit ſubiecto à natura, vt calor in igne, grauitas in lapide, albedo in niue: hæc enim inſeparabilia ſunt. Contraria ſunt duplicia, quædam mediata, quædam immediata mediata ſunt inter quæ eſt mediũ eiuſdem generis, vt inter album, & nigrum eſt rubeum, & viride, & alij medij colores, nec eſt neceſſe ſemper alterum ineſſe ſubiecto, poteſt.n. corpus eſſe rubeum, & non albũ, aut nigrum. Immediata ſunt, inter quæ non cadit medium eiuſdem generis, vt inter ſanũ & ægrum & quia inter ea non cadit medium, neceſſe eſt alterum eorum ſemper ineſſe ſubiecto, donec ſtat ſubiectum. vnde neceſſe eſt omne animal eſſe aut ſanum, aut ægrum.

Sed aduerte, ꝙ dicuntur immediata per remotionem medij poſitiui, non autem per remotionem medij per abnegationem. nam licèt non detur animal, ꝙ non ſit ſanum, aut ægrum, tamen datur lapis, qui non eſt ſanus, nec æger.

Præterea aduerte, ꝙ cõtraria mediata ſunt duplicia, nam quædã ſunt, quorũ medijs nomina ſunt impoſita, vt medijs coloribus, medijs ſaporibus, multis medijs extremorũ moraliũ, quædã aũt ſunt quorum media ſunt innominata, vt media inter bonum, & malum, quæ circunloquimur per hoc, ꝙ dicimus, hoc nõ eſt bonũ, neque malum, & multa ſimilia inueniuntur in moralibus, vt tibi declarabitur in æthicis.

Quantum ad quintũ aduerte, quòd priuatiua oppoſitio eſt repugnantia habitus & priuationis, ita quòd nõ ſe compatiuntur in eodem ſubiecto, nec viciſſim poſſunt eidem ineſſe. Pro cuius notitia aduerte tria.

Primo, ꝙ habitus eſt forma realis dãs eſſe reale ſubiecto determinato, vt lux habitus aeris, qm̃ dat aeri eſſe lucidũ, & ſciẽtia eſt habitus intellectus, quoniã dat intellectui eſſe ſciẽtẽ. Priuatio aũt eſt negatio ipſius habitus in ſubiecto determinato relinquẽs in ſubiecto aptitudinẽ ad ipſũ habitum nõ.n. aufert principia naturæ, quibus eſt apta ex ſui natura habere habitũ: v.g. cæcitas nõ aufert oculum, tenebra aufert diaphaneitatem ab aere, qua eſt aptus ſuſcipere lumen.

Secundo aduerte, ꝙ priuatiuè oppoſita ſunt illa, quæ hñt fieri circa idem ſubiectum ordine irregreſſibili, & tempore

determi-

determinato a natura. Dr̃ ordine irregreſſibili ad differẽtiã contrariorũ, quæ viciſſim inſunt eidẽ ſubiecto, niſi vt diximus, alterum inſit à natura nã videmus aquã ſæpe calefieri, & ſæpe infrigidari & ecõtra. In priuatiuæ aũt oppoſitis, videmus proceſſum ad habitum ad priuationẽ, ſed nõ eſt regreſſus per virtutẽ agentis naturalis, vt præſeruemus agens diuinum. Nã videmus videntẽ fieri cęcum, & viuentẽ mori, ſed non econtra. Dr̃ tpe determinato a natura, q̃ non omni tẽpore ſubiectũ eſt capax habitus, vt oculus catuli non eſt aptus videre ante nonũ diẽ, & ideo non niſi poſt nonũ diẽ poteſt dici cæcus, nec infans poteſt dici orbatus potentia generandi, quia non eſt aptus generare niſi in pubertate.

Tertio aduerte, ꝙ illa propoſitio. A priuatione ad habitũ non eſt regreſſus, intelligenda eſt de habitu naturali, & non aduentitio. Eſt autem habitus naturali, qui ineſt rei ex ſui natura, & eſt rei naturam conſequens, vt vita ineſt animali ex natura animalis, & viſus ineſt oculo, & auditus auri ex natura rei. Habitus autem aduentitius eſt ille, qui aduenit rei ex propria acquiſitione vel actione agentis extrinſeci, ita quod res ipſa ex ſui natura nec habitum tantum, nec priuationem habet, ſed eſt penè indifferens ad vtrunque: talis habitus eſt lumen reſpectu aeris: non.n.ex natura ſua eſt lucidus, ſed fit lucidus illuminatione corporis luminoſi: ſimiliter ſe habet ſcientia ad intellectum humanum, qui ex natura ſua & in ſuo principio eſt ſicut tabula raſa, vt dicetur ibi in lib.3.de Anima. Vnde niſi via ſenſus acquirat ſcientiã, non eſt ſciens. Dico ergo, quod illa propoſitio. A priuatione ad habitum, non verificatur niſi de habitu naturali, vt patet ad ſenſum, nam videmus ingnorantem fieri ſciẽtẽ, & obliuioſum fieri memorẽ, & aerẽ tenebroſum fieri lucidũ, &c.

Quantum ad ſextum aduerte, ꝙ contradictoria oppoſitio eſt repugnantia duorum terminorum incomplexorum, quorum ſignificata nõ poſſunt de aliquo ſimul eſſe vera, cuius repugnãtiæ non eſt dare medium, & ſignificatur per eũdem terminum ſumptum affirmatiuè, & negatiuè, vt homo & non homo, album, & non albũ, ſedere & non ſedere. Ratio autẽ, propter quam non datur medium in contradicto-

rijs eſt, quia vnum extremum eſt ens, & alterũ non ens ſim-pliciter, ſed inter ens, & non ens ſimpliciter non poteſt dari medium vllo modo. dico vllo modo, quoniam medium eſt duplex. ſ. per participationẽ vtriuſque extremi, quales ſunt medij ſapores, & per negationem vtriuſque extremi, & eſt quando inuenitur ſubiectum, cui neutrum extremum ineſt.

Hoc declarato aduerte, ꝙ oppoſitio relatiua hẽt medium per negationẽ. nã de lapide verũ eſt dicere, ꝙ nec eſt pater, nec eſt filius, nec dominus, nec ſeruus &c. Idem inuenitur in priuatiua. nã de elemẽto verũ eſt dicere, quod nec eſt viuũ, nec mortuum. Idem inuenitur in cõtraria reſpectu contrariorum immediatorum. nam de terra verum ẽ dicere, quod nec eſt ſana, nec infirma. Reſpectu autem contrariorum mediatorum inuenitur medium vtroque modo, per participationẽ quidẽ, vt inter album & nigrum datur rubeũ & croceũ &c. per negationẽ autẽ, vt de ſubſtantia incorporea verũ eſt dicere, ꝙ nec eſt alba, nec nigra, nec aliquo medio colore colorata. De contradictorijs autẽ neutro modo eſt verũ dicere, quòd habeant medium, quoniã vt probatur in 4. Metaph. de quolibet eſt vera affirmatio vel negatio. Quid aũt ſit cõtradictio iam diximus in tract. 3 agentes de propoſitionibus cõtradictorijs. Hæc de j. Poſtprædicamẽto dicta ſint.

De priori & ſingulis eius modis. *Cap. II.*

IN cap. 2. agendum eſt de priori & eius modis.

Tu igitur aduerte, quòd apud antiquos quatuor ponũtur modi prioris, & Ariſt. addit quintum.

Primus, modus dicitur, prius tempore.

Secundus, prius natura.

Tertius, prius ordinẽ,

Quartus, prius dignitate.

Quintus, prius cauſalitate.

Prius tempore eſt illud, quòd eſt vel fuit in aliquo tẽpore, in quo non fuit aliud, vt Priamus fuit prior tempore Hectore. Reſpectu autẽ futuri, illud dicitur prius tempore, qđ pro aliquo tempore erit, in quo nõdum erit aliquid aliud, vt prius erit meſſis quàm vindemia & ad hunc modũ reducitur eſſe prius quacũque duratione, vt licèt nec Deus nec ãngelus

gelus mēſuratur tp̄e,tñ verū eſt dicere q̧ duratione.ſ.eternitate & æuo ſunt priores homine. Ad eundem modum reducitur eſſe prius loco,qm̄ locus & tēpus ſunt menſuræ rei extrinſecę. Vnde in deſcenſu a primo cœlo ad vltimum,verū eſt dicere ſphæram Saturni eſſe priorē ſphæra Iouis &c.

Prius nā eſt a quo nō conuertitur ſubſiſtēdi cōſequentia .i.qñ duo ſunt, & ab eſſe vnius ad eſſe alterius valet conſequētia,ſed non cōuertit,tūc inter ea eſt prioritas naturæ,& hæc prioritas ſeruatur inter ſpēs numeri,arguendo a maiori numero ad minorē,vt bene valet,quatuor sūt,ergo tria sūt, ſed nō valet,tria sūt ergo quatuor ſunt,& iō tria sūt priora natura q̄ quatuor. Idē mod⁹ ſeruatur inter gña & ſpēs ſuas. Nā quia a ſpē ad genus valet cōſequētia,ſed non econtra affirmatiuè, iō genus eſt prius natura quā ſpēs,& ſic quolibet magis vniuerſale quodlibet minus vniuerſali prius eſt. Nā bñ ſequitur,homo eſt,ergo animal eſt, ſed nō ſequitur,animal eſt,ergo homo eſt,iō animal eſt prius natura, q̄ homo.

Prius ordine eſt illud, qđ præcedit aliud non quocunq; modo,ſed doctrina & cognitione; & ſic principia ſcientiæ ſunt priora q̄ ſcientia,quoniā p̄cognoſcuntur,& literæ ſunt priores ſyllabis, quoniā prius addiſcuntur. Dixi, non quocunque modo, quoniam ſumendo prius ordine indefinitè inuenitur in primo modo, & in loco,& in ſecundo, & dicitur ordine temporis, ordine loci, ordine naturæ &c.

Prius dignitate eſt illud,quod præcedit aliud,& eſt eminentius auctoritate,potētia,doctrina,& titulo,ſicut Rex eſt prior duce,& Dux prior Marchione,& Marchio prior ciue, vñ rectores dici conſueuere Priores,& hic modus eſt maxime vſitatus in moralibus & polyticis; ad eundem modum reducitur prioritas ſpeciei, & prioritas formę,reſpectu generis & materiæ, quoniam ſpecies eſt perfectior genere, & forma eſt dignior materia, vtpote actus eius.

Prius cauſalitate eſt illud, a quo aliud pendet, & nō ecōuerſo, vt natura rei eſt cauſa veritatis propoſitione, vt quia homo eſt animal,hæc propoſitio eſt vera, homo eſt animal, & ideo rei natura prior eſt cauſalitate,quàm oratione vera. Hæc de priori & ſingulis eius modis dicta ſint.

De ſimul & eius modis. *Cap.* III.

IN tertio cap. agendum eſt de ſimul, de quo quinque agẽda ſunt.

Primo quid ſit ſimultas.

Secundo, quot modis ſumitur.

Tertio, agendum eſt de ſimul tempore.

Quarto, de ſimul in conuertentia.

Quinto, de ſimul diuiſione.

Quantum ad primũ aduerte, quòd ſimultas importat in hoc loco negationem prioritatis & poſterioritatis, vt generaliter ea dicantur ſimul, quorum vtrunque exiſtit, nec vnũ præcedit aut ſubſequitur aliud in eo modo, quo ſunt ſimul, v.g. quæ ſunt ſimul tempore incipiunt eſſe in eodem tempore &c. Dico in eodem modo, quo ſunt ſimul nã bene ſtat, ꝙ duo ſint ſimul tempore, & tamen non ſint ſimul natura, immo quòd vnum natura ſit prius, & alterũ poſterius, vt ignis & calor ignis, ſubiectum & propria paſſio.

Quantũ ad ſecundum aduerte, ꝙ in hic non intendimus tractare de omnib. modis, quib. vniuerſaliter aliqua dicũtur eſſe ſimul. Nam non ſolùm tribus modis hic numerãdis, aliqua dñr eſſe ſimul, ſed plurib. alijs, puta ſimul loco, vt q̃ ſunt in eodem loco, ſimul cauſalitate, vt duo ſimul trahentes nauẽ, ſimul actoritate, vt plures rectores, ſimul vnius populi, quorũ vnus nõ agit ſine altero, ſimul conſenſu & voluntate, vt duo veri amici. ſed de his modis non eſt ſermo hic. Intendimus aũt tãtũ de modis, q̃ deſeruiũt doctrinæ & cognitioni prædicamentorum, qui ſunt tres. ſ. tpe, cõuertentia, diuiſione, & q̃ deſeruiant cognitioni prædicamẽtorũ dicemus agẽtes de ſingulis. Eorũ igitur ſufficiẽtia ſumitur hinc, quæcunque ſunt ſimul ſimultate deſeruiente doctrinæ prædicamentorum aut ſunt ſimul tẽpore, aut ſimul natura, ſi ſimul tpe, ſic eſt primus modus ſi ſimul natura, dupliciter, q̃a aut conuertentia, vt correlatiua, ſic eſt ſecundus modus, aut diuiſiõe, vt differẽtiæ diuiſiuę gñris, & ſic eſt tertius modus.

Quantum ad tertium aduerte ſecundũ Ariſt. ꝙ ea dicũtur ſimul tempore, quorum generatio eſt in eodẽ tpe, ita ꝙ in eodem inſtanti incipiũt eſſe, vt ſi duo homines in eodem

inſtanti

inſtanti oriantur, dãr ſimul tẽpore ex parte inceptionis, quia vnus non eſt prior, nec poſterior altero. Idem intelligo ex parte deſitionis, vt ſi duo homines in eodem inſtãti moriantur. Poſſunt ergo aliqua eſſe ſimul tempore tribus modis. ſ. ex parte incœptionis tantum, & ex parte deſitionis tantum, & ex parte vtriuſque. in eodem modo ſimultatis continentur ſubiectum & propria paſſio, vt homo & riſibile. nã quocunque inſtanti ponitur homo, ponitur riſibile per naturalem ſequelã, & quocunq; inſtanti deſinit eſſe homo, deſinit eſſe riſibili, quoniã eſt accidẽs, cuius ens eſt ineſſe ſubiecto.

Tu tamẽ aduerte, ꝙ licèt ſubiectũ & paſſio ſint ſimul tẽpore, non tamen natura, quoniã ſubiectum eſt cauſa, à qua paſſio fluit cauſa autẽ natura eſt prior cauſato. Cõſtat igitur quis ſit modus primus ſimultatis deſeruiẽs doctrinæ prædicamentorum. Deſeruit autem in hoc, quòd, vt ſupra docuimus, in omni prędicamento ſunt quędã proprietates, vt ergo ſcias an ſint tempore ſimultaneæ, vel priores, vel poſteriores his, quorũ ſunt proprietates, ponitur hic primus modus ſimul.

Quãtum ad quartum aduerte ꝙ ſecundus modus ſimul, eſt ſimul in cõuertentia ea aũt ſunt ſimul in cõuertentia, q̃n ab vno ad alterũ eſt bona cõſequentia & ecõuerſo, tã in ponẽdo, quã remouendo, i. affirmatiuè & negatiuè, ita ꝙ ſi ponitur vnũ, ponitur reliquũ, & ecõuerſo, & ſi remouetur vnũ, remouetur reliquũ. Et hoc ſecundo modo oĩa mutua relatiua ſunt ſimul nã bene ſequitur in ſecũdo adiacente, ſi pater eſt filius eſt, & econuerſo. Itẽ ſi pater non eſt filius nõ eſt, & ecõuerſo & rõ huius eſt, quia, vt docuimus in p̃dicamẽto ad aliquid correlatiuè per ſe inuicẽ diffiniũtur, & intelligũtur.

Sed aduerte, quòd nõ ſufficit huic ſecundo modo mutua cõſequẽtia, ſed ꝙ vnũ nõ ſit cauſa alterius. Et ſic verificatur de omnibus correlatiuis inquantũ ſunt correlatiua, quoniã, vt ſic, ſunt oppoſita oppoſitione relatiua, nullũ aũt oppoſitum eſt per ſe cauſa ſui oppoſiti. Dico inquantum ſunt correlatiua, quoniam ſi ſumantur materialiter, puta inquantum ſubſtantiæ ſunt, non inconuenit vnum eſſe cauſam alterius, vt Sortes pater, inquantum eſt ſubſtantia, generat filium, nõ tamen pater, formaliter pater, eſt cauſa filij formaliter filij,

quo-

quoniam dicunt reſpectus oppoſitos. Et aduerte, ꝙ hic modus ſecundus valet ad cognoſcendum proprietates prędicamenti ad aliquid, inter quas eſt iſta, ꝙ proprium eſt relatiuorum dici ad conuertentiam.

Quantū ad quintū aduerte, ꝙ tertius modus, eſſe ſimul in rōne diuiſiua, ea aūt ſunt ſimul in rōne diuiſiua, quæ ex æquo, & abſque ordine prioris & poſterioris diuidūt & participant aliquod cōe illis ſuperius, prout reſpiciunt illud cōmune. Sicut duæ dr̄iæ diuiſiuæ vnius generis, & duæ ſpecies cōſtitutæ ex illis dr̄ijs, & conſtitutæ ſub illo genere, vt rōnale & irrationale ſimili.i. ex ęquo diuidūt animal, neq; .n. prius rōnale eſt animal, neque magis q̄ irrationale. Dico prout reſpiciunt illud cōe quoniā ſi cōparentur adinuicē, & non ad commune quod diuidunt, non inconuenit vnam eſſe priorem altera & perfectionem, vt rationale irrationali, idem dico de ſpeciebus conſtitutis, vt homine & aſino. In ratione autem animalis, ęquè & ſimul conueniunt. Conſtat igitur tibi quis ſit tertius modus ſimultatis deſeruiens cognitioni prædicamentorum. Deſeruit autem ad cognoſcēdū, ꝙ in oī prędicamēto sūt differētiæ oppoſitę, ſimul diuiſiuę ſui gn̄ris. Et vniuerſaliter oīa inferiora dicūtur ſimul cōtineri ſub ſuis ſuperiotibus iuxta hunc tertium ordinem.

Et aduerte, ꝙ ſecundus & tertius modus dicuntur ſimul natura, ſed diſtincta ratione; nam ſecundus dicitur ſimul natura propter conuertentiam, ita tamen ꝙ vnum nō eſt cauſa alterius, vt excludamus ſubiectum, & paſſionem ſuam. Tertius autem eſt ſimul natura ꝓp ſimultaneam diuiſionem alicuius ſuperioris, vt excludamus diuiſionem analogicam, in qua vnū diuidens eſt prius altero, vt ſubſtantia eſt prior accidente, quę diuidūt ens, vt tibi declarabitur in 4. Metaph. & ſanum dictum de animali, eſt prius ſano dicto de medicina. Hæc de ſimul, vt eſt Poſtprædicamentum, dicta ſint.

De Motu & eius generibus. *Cap.* IIII.

IN cap. 4. agendnm eſt de motu, vt eſt Poſtprędicamentum & hic ſex agenda ſunt.

Primo, vt ſcias in quo ſenſu hic ſumitur motus ponendi ſnnt modi, quibus apud philoſophum dicitur motus.

Se-

Secũdo, aſſignãda ſunt genera motus, & eorũ ſufficientia.
Tertio, agendum eſt, de generatione, & corruptione.
Quarto, agendum eſt, de augmento, & decremento.
Quinto, agendum eſt, de alteratione.
Sexto, agendum eſt, de motu locali.

Quantum ad primum aduerte, quòd, vt tibi declarabitur in 6. Phyſ. mutari ſiue moueri eſt aliter rem ſe habere nunc quàm prius motus ergo eſt diſpoſitio, qua ſubiectum aliter ſe habet nunc, quàm prius. omnis ergo variatio ſubiecti dicitur motus, motus aũt dupliciter ſumi conſueuit. quoniam cum ſit variatio, id poteſt contingere in anima, & in re corporali, ſi in anima ſolet dici motus, qui eſt actus perfecti, q̃ potius eſt de conſideratione Metaphyſici, q̃ Phyſici, & logici, & de eo non eſt hic ſermo. Si in re corporali, ſolet dici motus, qui eſt actus imperfecti, ſiue exiſtentis in potentia, de quo pertractat Ariſt. in 4. Phyſ. Hic autem motus dupliciter ſumitur. Primo, generaliter. Secundo, ſpecialiter.

Primo modo idem eſt, quòd mutatio communiter ſumpta, ſiue ſit inſtantanea, ideſt fiat in inſtãti, ita quòd eius terminus acquiratur indiuiſibiliter, vel deperdatur indiuiſibiliter, ſiue ſit ſucceſſiua, ita quòd eius terminus acquiratur, vel deperdatur diuiſibiliter, & in tempore.

Secundo modo idẽ eſt, q̃ motus propriè dictus, de cuius rõne eſt ſucceſſio, & eius terminus acquiritur, ſiue deperditur diuiſibiliter, & neceſſario fit in tẽpore, & repugnat ei fieri in inſtãti. Hic non ſumitur motus ꝓpriè dictus, quoniã eius tãtum tria ſunt genera, vt tibi manifeſtabitur in v. Phyſ. motus in quãtitate, qui dicitur augmẽtũ, & decremẽtũ, motus in qualitate, q̃ dicitur alteratio, motus in vbi, qui dicitur motus localis. Hic autẽ de motu recitãtur ſex ſpẽs ſubalternæ, quæ ẽt ſunt genera, ergo hic ſumitur motus generaliter dictus, vt ſub ſe cõtinet mutationem propriè dictã, quæ eſt in inſtãti, vt generatio, & corruptio ſubſtãtialis, & motum propriè dictum, qui eſt in tempore & ſucceſſiuè, vt augmentũ & decrementum, & alteratio, & motus ſecundum locum.

Quantum ad ſecundum aduerte, q̃ Ariſt. in Poſtprædicamentis enumerat ſex ſpecies motus, & ſunt iſtæ, generatio,

cor-

corruptio,augmentum, diminutio, alteratio, ſecundùm locum mutatio,quarum ſufficientia hinc ſumitur. Omnis motus eſt via & proceſſus ad aliquem terminum , omnis autem terminus eſt vel ſubſtantia,vel accidens,ſi ſubſtantia, vel eſt affirmatiuus,vel negatiuus,ſi affirmatiuus , eſt generatio,vt tibi declarabitur,ſi negatiuus, eſt corruptio . Si eſt accidens vel eſt accidens connotans reſpectum,& ſic eſt loci mutatio, vel eſt accidens abſolutum,& hoc dupliciter, qa aut eſt qualitas,& ſic eſt alteratio,aut quantitas,& hoc dupliciter quia aut eſt quantitas pfecta,& ſic eſt augumentũ , aut eſt quantitas impfecta,& ſic eſt diminutio ſiue decrementũ. Conſtat igitur tibi pp qd aſsignãtur ſex ſpecies motus gñaliter dicti.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ Ariſt.in poſtprędicamẽtis non immoratur ad diffiniendum ſingulas prædictas ſpecies motus,id enim reſeruat ad lib.v. Phyſ. Logici autẽ reales,vt diſponant nouitium aliqualiter ad philoſophiã, diffiniunt eas,& præcipuè Petrus Hiſpanus. Incipiens ergo à generatione inquit.Generatio eſt progreſſio à nõ eſſe ad eſſe.

Pro cuius notitia aduerte,quòd progreſſio dupliciter ſumitùr. Primo pro motu locali in animali, quo animal tẽdit p potẽtiam animæ motiuam de loco ad locum,& dr motus progreſſiuus. Secundo, pro quacunque via,qua res acquirit eſſe.Progreſſio quidem primo modo dicta eſt progreſſio ꝓpria,& de ea agitur in tertio de anima,ſecundo aũt modo dicta eſt per ſimilitudinem . Nam ſicut animal ambulans graditur de loco ad locum, ſic res dũ generatur ꝓceditur à non eſſe ad eſſe . Nam ante generationem non eſt, quia ſi eſſet, non generaretur.& poſt generationem eſt, & ideo per ſimilitudinem qđ generatur, dicitur progredi à non eſſe ad eſſe .

Sed aduerte,quòd ly non eſſe & ly eſſe debẽt exponi ſubſtantialiter,& non accidentaliter,vt ſit ſenſus.Generatio ſimpliciter dicta eſt progreſſio,ideſt, via a non eſſe ſubſtantiali,ad eſſe ſubſtantiale . Nam ſi eſſet progreſſio à non eſſe accidentali ad eſſe accidentale,non diſtingueretur ab alteratione,vt tibi manifeſtabitur in v.Phyſ.

Corruptio autẽ eſt progreſſio ab eſſe ſubſtantiali,ad non eſſe ſubſtantiale, nam cũ opponatur generationi, contrario

modo eſt progreſſio, & conuenienter dicitur progreſſio ab eſſe ſubſtantiali ad non eſſe. quoniam quod corrumpitur, eſt & deſinit eſſe, ſicut ex oppoſito, q̄d generatur nō eſt, ſed incipit eſſe ꝑ negationē de præſēti, & poſitionē de futuro, vt tibi manifeſtabitur in tract. de probationibus terminorum.

Quantū ad quartum aduerte, ꝙ augmentū & diminutio dupliciter conſiderantur. Primo, vt fiūt in rebus animatis per potentiā animæ augumentatiuā, quæ eſt potētia animæ vegetatiuæ. Secūdo, vt fiunt in rebus animatis & inanimatis, ſiue ab extrinſeco, ſiue ab extrinſeco, per additionē vel ſubſtractionem quantitatis à quantitate. hic intendimus loqui in ſecundo ſenſu, & non tantùm in primo. nā de primo tractatur in ij. de anima. Augumentū igitur in ſecundo ſenſu ſic diffinitur. Augmentū ſiue augmētatio, eſt præexiſtentis quātitatis additamentū, q̄d ſic probatur, quoniā augmentū eſt motus de minori quātite ad maiorē, ſed non poteſt eſſe motus, nec terminari à minore quātitate ad maiorē, niſi minori ſuperaddatur maior. ergo diffinitio eſt vera. Decrementū aūt aut diminutio in ſecūdo ſenſu, eſt prȩexiſtentis quātitatis minoramentum: & probatur ſic. Decrementum eſt motus à maiori quantitate ad maiorem & minorem: ſed non poteſt eſſe motus nec terminari à maiori quantitate ad minorem, niſi minuatur præexiſtens quantitas, vt puta ſi erat quantitas duorum cubitorum, fiat vnius.

Sed aduerte, ꝙ aliquando fit augmentū in quantitate ſine acquiſitione alicuius partes ſubſtātiæ, vt in rarefactione, & decrementum, vt in condenſatione. Nam quando aqua congelatur, fit decrementum in quantitate, quoniam dimēſiones contrahuntur, & tamen nihil de ſubſtantia aquæ deperditur; & quando diſſoluitur per calorem augetur, quoniam dimenſiones prius contractæ extenduntur; & tamē nihil de ſubſtantia aquæ acquiritur. Aliquando autem fit augmentum & decrementum cum acquiſitione & deperditione alicuius partis ſubſtantiæ, vt quando augetur paries per additionem laterum, & decreſcit per ſubſtractionem. Vtrum autem poſſit fieri augmentum, & decrementum ſine alteratione, manifeſtabitur tibi in libro Octauo Phyſicorum.

Quan-

Quantũ ad quintũ aduerte, ꝙ alteratio dupliciter ſumitur primo ꝓ motu ad quãcũq; qualitatẽ, ſiue ſit perfectiua ſubiecti, ſiue nõ: & in hoc ſenſu põt inueniri in prima, & tertia, & quarta ſpẽ qualitatis: ſecũdo pro motu ad cõtrariã vel mediã qualitate, quę cõparata alteri extremo eſt veluti contraria, vt dicemus, & in hoc ſecũdo ſenſu eſt alteratio ꝓpriè dicta, & eſt tãtũ in tertia ſpẽ qualitatis. Illis n. qualitatibus patitur, & alteratur ſubiectũ tã animatũ, q̃ inanimatũ, vt calefactione alteratur aqua, & animal ſm tactum, & de hac intendimus hic, & ſic diffinitur. Alteratio eſt mutatio ſubiecti à qualitate contraria, vt à termino à quo ad qualitatem contrariam, vel ad mediam, vt ad terminum ad quem.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ alteratio poteſt eſſe in qualitatibus contrarijs immediatis, & tunc ſemper eſt mutatio ab extremo contrario ad extremum contrarium, vt ſanatio eſt mutatio ab ægritudine ad ſanitatem; ægrotatio verò eſt oppoſito modo. Et poteſt eſſe inter qualitates contrarias mediatas, & tunc verificatur diffinitio, quòd eſt mutatio à qualitate contraria ad contrariam, vel ad mediam, vt patet in coloribus, & ſonis, & ſaporibus, & odoribus.

Vnde aduerte, ꝙ in his contingit fieri alteratio tribus modis. Primo, ab extremo ad extremũ, & tunc eſt ſimpliciter à contrario in cõtrarium, vt calefactio, quę eſt à frigido ad calidũ. Secundo, ab extremo ad medium, qđ comparatũ alteri extremo eſt velut contrarium, vt quando mouetur aqua ab intenſo frigido ad tepidũ, & dicitur tepefactio. nã tepidũ reſpectu frigidi intẽſi eſt calidũ, & vt ſic eſt contrariũ frigido. Tertio, à medio ad mediũ, & tunc vtrunq; mediũ eſt vt cõtrariũ comparatũ extremo, cui magis propinquat, vt quãdo mouetur corpus fuſcũ ad croceũ. Nã fuſcum ſe tenet ex parte nigri, croceum aũt ex parte albi, & ideo virtualiter eſt motus à contrario ad contrarium, licèt non formaliter.

Quantum ad ſextum aduerte, ꝙ motus localis eſt duplex ſ. rectus, vt motus grauium & leuium, & ſphęricus, vt motus cœli, qui ſic differũt, ꝙ motus rectus eſt ille, per quẽ mobile mutat locum & ſecundùm totum, & ſecundùm partes. relinquit enim totaliter primum locum, & tendit ad alium,

vt

vt lapis deſcendens, & ignis aſcendens. per motum autem ſpæricum non mutat mobile locum ſecundùm totũ, quoniã ſemper mouetur ſuper eoſdem polos, & circa idem centrũ. & ideo ſemper manet in eodem loco ſecundum ſe totum. quoniã aũt partes mutãt locũ, quoniã vna ſuccedit alteri, & ſecundum ꝙ vna recedit, altera ad eundem locum ſuccedit, vt patet in partibus rotæ, quę ſibi inuicem ſuccedũt in puncto ſignato in ſpacio, ideo mutat locum ſecundùm partes.

Hoc notato aduerte, ꝙ licèt hic ſit ſermo de vtraque ſpecie motus localis, principaliter tamẽ in primo ſenſu, & ideo ſic diffinitur, motus ſm locum eſt mutatio de vno loco in alterum.ſ.ſecundùm totum, ita ꝙ principaliter diffinitur motus localis rectus, tanquam notior nobis. Cuius Petrus Hiſpa. poſita diffinitione, aſſignat ſex differentias locales, de quibus pertractat Ariſt. in 2. Cœli, ſecundum quas videmus mobile motu recto moueri ſm totum & partes, non autem mobile motu ſphærico ſm totum. Neque.n. totum cœlum magis mouetur ſurſum, q̃ deorſum, neq; magis antequàm retro &c. aliter non eſſet motus cœli circa medium præcisè, ſed a medio ad medium, quod non conuenit mobili ſphærico, vt ſphæricum eſt, vt tibi declarabitur in primo cęli. Intelligendo ergo de motu recto principaliter ſic definitur. Motus ſm locum eſt mutatio ab vno loco ad alium. Cõſtat igitur tibi, quomodo ſunt ſex ſpecies motus, quarum notitia deſeruit doctrinæ decẽ prædicamentorum. Nam per generationem, & corruptionẽ cognoſcimus quomodo acquiritur, & deperditur ſubſtantia, per augmentum, & decremẽtum, quomodo acquiritur & deperditur quantitas, per alterationem qualitas, per motum localem, vbi ſiue locus. Rationabiliter igitur motus ponitur poſtprædicamentum.

De Habere, & eius ſingulis modis. *Cap. V.*

IN quinto cap. agendum eſt de habere, & hic duo videnda ſunt.

Primo, quot ſint recitati ab Ariſt. modi ipſius habere.

Secundo, ponetur eorum ſufficientia.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Ariſt. non intendit vniuerſaliter, & abſolutè numerari modos habẽdi, ſed famoſiores

res & magis cõſuetos. Vnde inquit in fine[Forte tñ & alij apparebũt modi de eo ꝙ eſt habere, ſed q. cõſueuerũt dici, penè omnes numerati ſunt.] Numerati ergò ſeptem modos.

Primò dicitur, quis habere qualitatẽ, vt Sor. habet ſciẽtiam, vel virtutem, vel albedinem &c. & hoc habere non eſt aliud, quàm informari qualitati ſibi inhærente, ſiue ſecundum animam, ſiue ſecundum corpus.

Secundo dicitur quis habere quantitatem, vt Sor. habet quantitatem bicubitalem, & Plato tricubitalem. & hoc habere non eſt aliud, quàm extendi vel dimenſionari tanta vel tanta quantitate intrinſeca ſibi inhærente.

Tertio dicitur quis habere ea, quæ adiacent corpori, & hoc dupliciter, quia aut adiacent toti corpori, vt veſtis ad protectionem. aut parti, vt anulus digito, biretum capiti, calceus pedi ad protectionem & decorem. & hoc habere conſtituit vltimum prædicamentum, de quo actum eſt ſupra.

Quarto dicitur quis habere membrum, vt Sor. habet manum, & pedem, & vniuerſaliter omne totum habet ſuas partes, ſicut arbor habet ramos, & domus fundamentum & parietem & tectum. Et hoc habere non eſt aliud, quàm totum ex partibus ſibi debitis conſtare.

Quinto dicitur qs habere contentũ, vt lagena habet vinũ & modius triticum, & vniuerſaliter continens hẽt contentũ, intelligẽdo de cõtinentia locali & circũdatiua, vt ꝓſeruetur cõtinentia virtualis, vt anima cõtinet corpus, & rex regnũ. Hæc.n. continentia non eſt locatiua, ſed conſeruatiua, tantũ, & hoc habere non eſt aliud, quàm locare, aut conſeruare.

Sexto dicitur quis habere poſſeſſionem, vt agrum, aut vineam, & hoc habere nõ eſt aliud, quàm rem ſuam poſſidere.

Septimo dicitur quis habere vxorem, & non eſt aliud habere vxorem, quàm eſſe vxoratũ, vel cohabitare familiariter cum vxore, & ideo dicit Ariſt. hunc modum eſt alieniſſimũ. i. minus proprium cæteris modis habendi. Vnde parũ de eo curandũ eſt in hoc propoſito, quoniã nõ deſeruit doctrinæ prædicamẽtorum. Alij enim manifeſtè deſeruiunt. Nam primus deſeruit prædicamento qualitatis. Secundus, prædicamento quantitatis. Tertius, prędicamento habitus.

Quar-

Quartus, prædicamento ſubſtantiæ . Quintus, prædica-mento vbi. Sextus prædicamento relationis, dicitur.n. relatiuè poſſeſſor ad rem poſſeſſam. Septimus aũt, vt per ſe conſtat, nullo modo deſeruit, ideo alienus eſt à præſenti propoſito. Non enim hic agitur de habere, niſi vt eſt Poſtprædicamentum, de ratione autem Poſtprædicamẽti, eſt ſecundum omnem modum ſuum deſeruire cognitioni prædicamentorum.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ ſufficientia prędictorũ modorum ſic ſumitur. Habere importat habitudinem habentis ad rem habitam, ſicut amare habitudinẽ amantis ad rem amatam, haberi aũt ſiue amari, econuerſo. Hæc aũt habitudo vel eſt ad aliquod intrinſecum, qđ eſt de ſubſtãtia eius, & ſic eſt quintus modus, quo modo totum hẽt partes, quæ ſunt de ſubſtantia totius, vel ad aliquod extrinſecum, quo ad ſubſtãtiam habentis, ita ꝙ nõ eſt de ſubſtantia eius, & hoc dupliciter, quia illud extrinſecũ à ſubſtantia habentis, vel eſt ſibi inhæres, ſicut accidens, vel non: ſi primo modo, aut inhæret rõne formæ, & ſic eſt primus modus, qualitas.n. formam rei conſequit, aũt inhæret rõne materiæ, & ſic eſt ſecundus modus, quantitas.n. cõſequitur materiam, ut ſibi declarabitur in 7. & 8. Metaph. Si non eſt inhærens, hoc dupliciter, qm̃ licèt non ſit inhærens, eſt tñ unitum uel diſtans. ſi vnitum, dupliciter, qm̃ aũt eſt unitum ut continens & ambiens, & hic eſt quintus modus, aut eſt unitum ſolũ, vt adiacens vel adaptatum, & ſic eſt tertius modus. Si diſtãs hic eſt ſeptimus mod⁹, quẽ dicit Ariſt. eſſe alienũ.i. improprium, iuxta quem modum uir dr̃ habere uxorẽ, q̃ non eſt ſibi unita, niſi quo ad actum matrimonialem, & cohabitationem. Vnde uxoratus non habitans cum vxore, non copulans ſe uxori, non poteſt dixi iuxta hũc modũ habere uxorem, niſi quo ad nexum matrimonij. Hæc de Poſtprædicamentis dicta ſint.

Partis tertiæ de Poſtprædicamentis, Finis.

TRACTATVS SEXTVS, ex libris Priorum Ariſt. acceptus, de Syllogiſmo Formali.

HActenus perſtrinximus, quæ Ariſt. tradidit in tota arte vete i, quæ conſtat ex libro prædicamẽtorum, & Periherm. & libro prędicabiliũ, quem ſuperaddidit Porphyrius, ut iſagogicũ ad librum prædicamentorum. nũc tranſeundum eſt ad artẽ nouã, in qua pertractare debemus de arte argumentandi, cuius in doctrina Ariſt. quinq; ſunt ſpecies Syllogiſmus, Cõſequẽtia, Enthimema, Inductio, Exemplum. Syllogiſmus aũt diuiditur in formalẽ .i. abſolutè sũptũ nõ cõtractũ ad aliquã materiã, in demonſtratiuũ .i. ſciẽtificum, in topicũ .i. probabilẽ, in ſophiſtic .i. fallacẽ, & deceptiorem. De formali pertractat Ariſt. in libro Priorũ, cui correſpondet præſens tractatus. De demonſtratiuo pertractat in lib. Poſter. Nã ſm quod innuit Ariſt. 1. Priorum conſideratio & doctrina de Syllogiſmo formali, immediatè & principali intentione ordinatur ad demonſtrationem. Vnde inquit, [Poſtea vero .i. poſtquã de ſyllogiſmo formaliter, & vniuerſaliter ſumpto tractatum fuerit, dicemus de demonſtratione] Prius n. dicẽdũ eſt de ſyllogiſmo, quã de demõſtratione, eo ꝙ uniuerſalior eſt ſyllogiſmus. Nam demonſtratio ſyllogiſmus quidem eſt, non omnis autem ſyllogiſmus demonſtratio. Quoniã igitur ſyllogiſmi demõſtratiui doctrina ſequitur immediate librũ Priorũ, ideo poſt præſentem tractatum diſponemus tractatum de ſyllogiſmo demõſtratiuo, cui correſpondebit lib. Poſteriorum Ariſt. licèt aliter propoſuerimus in principio huius cõpendij. Deinde ſi Deus Optimus auxiliatus nobis fuerit, formabimus tractatum de Syllogiſmo Topico, poſtremò de Syllogiſmo Sophiſtico.

In præſenti igitur tractaturi de ſyllogiſmo formaliter, & non contracto, ad aliquam materiam, diuidemus ipſum in ſex capita principalia.

In primo agẽdũ eſt de præcognoſcendis, ſine quorũ præcognitione impoſſibile foret tradi veram,& cõpletã doctrinam de arte ſyllogizandi.

In ſecundo agendum eſt de prima figura,& ſingulis eius modis.

In tertio, agendum eſt de ſecunda figura, & ſingulis eius modis.

In quarto, agendum eſt de tertia figura, & ſingulis eius modis.

In quinto, agẽdũ eſt de cõiugationibus inutilibus ad mentem Ariſt.

In ſexto, trademus regulas generales defenſiuas modorũ rectè,& utiliter concludentium, & pręcipuè in prima,& ſecunda figura.

De præcognoſcendis. *Cap. I.*

IN capite primo, agendũ eſt, de his, quorum pręcognitio neceſſariò requiritur ad conſequendã veram,& cõpletam artem ſyllogizandi. Sunt autem quinque.

Primo, cũ ſyllogiſmus ſit quoddã totũ conſtans ex ꝓpoſitionibus,& terminis, agendũ eſt de partibus eius ꝓpĩquis,& remotis, ĩueſtigãdo q̃d ſint,& quo requirantur.

Secundo, agendũ eſt de principijs regulatius ſyllogiſmis, per quæ ſciemus ſyllogiſmum utilem,& inutilem.

Tertio, diffiniẽdus eſt ſyllogiſmus, ut ſyllogiſmus eſt, & ſingulæ diffin. partes declarandæ.

Quarto, agendum eſt de forma ſyllogiſmi.

Quinto, agendum eſt de ſufficientia trium figurarũ ſyllogiſmi, ita ꝙ non ſunt niſi tres ordinariæ,& nõ poſſunt eſſe plures efficaciter & vniuerſaliter concludẽtes.

Quintũ ad primũ aduerte, ꝙ in omni toto materiali conſiderando procedere poſſumus via conſtructiua,& via reſolutiua in cõſtructiua quidẽ incipimus a partib⁹ remotis,& ſimplicioribus,& deuenimus ad partes ꝓpinquas cõpoſitas ex remotis,& ex propĩquis debitè diſpoſitis cõſtituiẽ totũ, vt patet in arte ædificandi, nã artifex ĩtẽdẽs cõſtruere domũ, Primo, parat lapides idoneos. Secũdo, ex eis ſic uel ſic ordinatis conſtruit fundm̃ & parie-

tes. Tertio, ex his debitè approximatis & figuratis facit conſtare domũ. In via autem reſolutiua, procedimus modo oppoſito. ſ. à compoſito ad ſimplicia. Nã qui deſtruit domũ, reſoluit domũ in tectum & parietẽ & fundũ deſtructiuè. i. redigit tectum in tegulas ſaparatim, & in ligna & in tabulas, & in clauos. Paries aũt & fundamẽtũ redigis in lapides ſparſim, & ſeparatim. His premiſſis aduerte, quod ſyllogiſmus eſt quoddã totũ conſtans ex terminis, & propoſitionibus, ut tibi declarabitur infra ergo in conſideratione eius procedere poſſumus a partibus ad totum uia conſtructiua, & econuerſo uia reſolutiua. Primo modo ꝓceſſimus in 2. & 3. tract. ubi actũ ẽ de terminis conſtitutiuis orõnis, & propoſitionis, & de propoſitione ut ordinatur ad conſtitutionẽ ſyllogiſmi, ſicut latera ordinantur ad parietem cõponendũ, & paries ad ad domum, utpote partes domus remotæ & propinquæ. Scd'õ aũt modo proceſſuri ſumus hic ad mẽtẽ Ariſt. Vñ ſicut in uia cõpoſitiua incipimus a partibus ſimplicibus & remotis, & deueniemus ad partes ꝓpinquas, & a partibus ꝓpinquis ad ipſum totum, ita oppoſito mõ procedim⁹ ĩ uia reſolutiua. Cũ igit pars propĩqua, & ĩmediata ſit ꝓpoſitio, remota aũt ſit termin⁹, ĩcipiem⁹ primo a ꝓpoſitione aſſignãdo q̃d ſit, & quot reqrãt ad ſyllogiſmũ, & ide dicem⁹ ð termiõ q̃d ſit, & quot reqrãt ad cõſtitutionẽ ueri ſyllogiſmi. Hunc n. ordine ꝓceſſit Ariſ. ĩ j. Priorũ.

Quãtũ ad propoſitionẽ aduerte, q᷑ Ariſt. in j. priorũ ſic diffinit eã, propoſitio eſt oratio affirmatiua uel negatiua alicuius de aliquo. Et ſic debet intelligi. Propoſitio eſt oratio. ſ. perfecta indicatiua, in qua prædicatur aliqđ prædicatũ de aliquo ſubiecto affirmatiuè, ut homo eſt, animal, vel negatiuè, vt homo non eſt aſinus. Et aduerte ꝙ Petrus Hiſp. addit, vel alicui⁹ de aliquo, vel alicuius ab aliquo, vt ſit ſẽſus clarior, nã in affirmatiua ꝓdicat ꝓdicatũ de ſubiecto attributiuè, ĩ negatiua aũt ꝓdicat remotiuè, & ly de ſignat attributiuè, & ly ab ſignat remotiuè.

Sed dices. Cũ uni⁹ rei ſit tm̃ vna uera, & ſufficiẽs diffinitio, quare Ariſt. dat de ꝓpoſitione duas diffinitiones?

Vnam

Vnā.n.dedit in lib. Periher.dicēs ꝙ eſt orō verū vel falſum ſignificās, alterā aūt 1. Priorū, q̄ hic aſſignauim⁹.

Rñdetur, ꝙ vnius rei eſt .tm̄ vna definitio conſiderata ſub vna & eadem rōne ſi aūt conſideretur ẜm diuerſam rōnem, non inconuenit eam diuerſimodè diffiniri, Vnde in propoſito Ariſt. dupliciter conſiderauit propoſitionem. Primo, inquantum enunciat rem, ſicut eſt, vel aliter q̄ ſit, & ſic definiuit eam in lib. Perihern. per ſignificare verum vel falſum. Secūdo, inquātū cōponit ſyllogiſmū, & ponit pro cōcluſione probanda, vnde dr̄ propoſitio, qui a pro concluſione ponitur, & dr̄ p̄miſſa, quia p̄mittitur concluſioni, & ſic diffinitur in 1. Priorū per affirmatiuā, aut negatiuam orationē de aliquo.

Sed dices. Quare in 1. Priorum non diffinit eam per verum & falſum, ſicut in lib. 1. Periherm.

Rñdetur. Quia in lib. Priorum tractatur de ſyllogiſmo formali, q abſtrahit à veritate & falſitate ꝓpoſitionum & concluſionis, nā dūmodo fiat ſyllogiſmus ẜm debitum modum & figuram, eſt validus de forma, etiā qd̄ p̄miſſæ & concluſio ſint falſæ, ut patet hic, Oīs homo eſt aſinus, Oīs equus eſt homo, Ergo oīs equus eſt aſinus, Augumētū eſt in barbara, & eſt verus de forma, licet nō de materia. Nō aūt abſtrahit ab affirmatione & negatione, qm̄, vt dicemus infra, neceſſe eſt vtraq; p̄miſſarū, aut ſaltē alterā eſſe affirmatiuā, & ſi altera p̄miſſarū fuerit negat. neceſſe eſt cōcluſionē fore negatiuam. Et ideo rōnabiliter Ariſto. conſiderans hic ꝓpoſitionē īquātū eſt pars ꝓpinqua ſyllogiſmi diffiniti, diffinit eā ꝑ orōnē affirmat. aut negat. & nō per verū aut falſum.

Viſo q.d ſit ꝓpoſito, vt cōponit ſyllogiſmū declarādū eſt ex quot ꝓpoſitionibus de neceſſitate cōponitur.

Tu igit aduerte, ꝙ ſi cōcluſio eſſet intrinſeca ſyllogiſmo & de eſſētia eius, tres eſſēt neceſſariæ. ſ. duę p̄miſſę & cōcluſio. Simr̄ ſi ſyllogiſmus nōn diſtingueret à cōſequentia duæ ſolæ ſufficerēt, quæ vocant antecedēs & conſequēs verum quia, vt dicemus infra declarātes diffinitionem ſyllogiſmi, concluſio ẜm vnam opinionem

eſt eſtrinſeca à ſyllogiſmo, & ab eo diſtinguitur ſpecie conſequentia, ideo duæ ſufficiunt, quarum prima dr̃ maior,& ſecunda minor,vt tibi manifeſtum erit infra, & qũo tres termini duas propoſitiones conſtituunt. Tenentes autem concluſionem eſſe de eſſentia ſyllogiſmi,ponunt ipſum cõſtare ex tribus propoſitionibus.

Quantum ad terminũ aduerte,ꝙ Ariſt.conſiderãs ipſum non inquantum cõſtituit propoſitionem,ſed inquantũ in ipſum vltimatè reſoluitur, ſic diffinit ipſũ in lib. 1. Priorum.Terminus eſt in quẽ reſoluitur ꝓpoſitio,vt ꝑdicatum,& de quo ꝑdicatur.i.ſubiectum. Nã ſicut domus reſoluitur immediatè in fundm̃ & pariete &c. fundamẽtum aũt & paries immediatè ac vltimatè in lateres, ſic ſyllogiſmus immediatè reſoluitur in propoſitiones,& illæ vltimatæ in terminos,ideo conuenienter dicitur,quòd terminus eſt in quem &c.

Sed aduerte,ꝙ hic nõ ſumit terminũ in illa vniuerſalitate,ſm̃ q̃ de eo locuti ſumus in 2.tractatu,vbi famoſiores eius diuiſiones aſſignauim⁹, ſed hic ſe reſtringit ad terminũ categorimaticũ, & tãdẽ ad nomen & verbũ prout pñt cõponere propoſitionẽ,vt ſubiectum,& ꝑdicatum,& in ipſa reſolui.Et ſic ab hac diffinitione termini excludũtur termini cõſignificatiui,& ſigna vniuerſalia,& particularia, & breuiter oẽs termini,q ꝑ ſe ſũpti nõ pñt eſſe ſubiectũ,aut ꝑdicatũ ĩ ꝓpoſitione cõponẽte ſyllogiſmũ. Quot modis ſumat terminus in via Ariſt. iã diximus in tract.2. vide tu illic,nec eſt rõ temperãdi.

Viſo qd ſit terminus, vt ĩgrediť ꝓpoſitionẽ cõponẽtẽ ſyllogiſmũ,& in quẽ ipſa ꝓpoſitio reſoluiť,declarandum ẽſt ex quot terminis cõſtat ſyllogiſmus formalis.

Tu igiť aduerte, ꝙ ſicut duæ propoſitiones reqrunť .ſ.maior & minor,ſic & tres termini,in quos duę propoſitiones reſoluunť,quorũ primus dr̃ medius terminus, ſecundus dr̃ maior extremitas, tertius minor extremitas quare aũt ſic vocãtur,& qũo diuerſimodè ſituari cõſtituũt tres ſyllogiſmorũ figuras,dicem⁹ infra.Pro nũc ſupponẽdũ eſt tres terminos ſufficere,qui tñ duas ꝓpo

ſitiones

ſitiones nō conſtituerent, niſi vnus eorū. & eſt ille, q̄ vocaẽ medium, his ſumereẽ, ita ꝙ aſſumitur in maiori, & minori propoſitiõne ꝑ replicationẽ. Nā cū duæ ſint ꝓpoſitiones cōponentes ſyllogiſmū. & q̄libet earū habeat ꝓpriū ꝑdicatū, & ſubiectū, neceſſe eſt duas ꝓpoſitiones cōſtare ex quattuor terminis, aut ex tribus, ex quib. unus gerat vicẽ duorū, & hic eſt medius terminus, vt ſic arguaẽ. Oīs hō eſt aīal, Sortes eſt hō, Ergo Sortes eſt aīal. Conſtat, ꝙ ly hō gerit vicẽ duorū: eſt. n. ſubiectū in maiori. & ꝑdicatū in minori. Quare aūt tres termini requirātur & nō plures nec pauciores, & quare vocenẽ maior & minor extremitas & mediū, dicemus infra. pro nūc tibi ſufficiat ſcire q̄d ſit pars materialis cōpoſitiua ſyllogiſmi formalis tam propinqua, q̄ remota, & quot ſint ex neceſſitate.

Quantum ad ſecundum, ſ. principia regulatiua ſyllogiſmi, aduerte ꝙ Ariſt. in 1. Priorū, duo aſſignat. ſ. dici de oī & dici & de nullo, & per dici de oī regulantur ſyllogiſmi affirmatiui, & per dici de nullo, regulanẽ negatiui.

Et aduerte, ꝙ Ariſt in 1. Priorū declarans quid ſit dici de oī, inquit. [Dicimus aūt de oī ꝑdicari, qñ nihil eſt ſumere ſubiecti, de quo nō dicatur alterū.] Et intēdit, ꝙ dici de oī, eſt qñ nihil eſt ſumere ſub ſubiecto, de quo non dicaẽ ꝑdicatum. Et hic ſeruaẽ in oī propoſitione uniuerſali affirmatiua, ſub cuius ſubiecto licèt deſcendere diſtributiuè. Et hoc principiū æquipollet huic maximæ, quid dr̄ de ſubiecto diſtributo, dr̄ de quolibet ſūpto ſubiecto, pro quo facta fuit diſtributio, ut in iſta. Omnis hō eſt riſibilis, & iſti ſunt oēs hoīes, ergo iſte & iſte, & ſic de ſingulis eſt riſibilis. Declarās aūt Ariſt. quid ſit dici de nullo, inquit. [Et de nullo ſimiliter.] Et intēdit, ꝙ dici de nullo eſt, qñ nihil eſt ſumere ſub ſubiecto, a quo nō remoueatur ꝑdicatū. Et hoc principiū ęquipollet huic maximę. Quidquid remouetur ſiue negaẽ a ſubiecto diſtributo, negatur ab oī cōtento ſub tali ſubiecto. Et id ſeruatur in omni uniuerſali negatiua ut in iſta, Nullus hō eſt lapis, & iſti ſunt oēs hoīes ergo nec iſte, nec iſte &c. eſt lapis. Et iſti deſcenſus diſtributiui affirmatiui & negatiui, ma-

niſeſti tibi fieri in tract. de Suppoſitionibus. Conſtat igit tibi quid ſit dici de omni, & dici de nullo.

Sed aduerte, vt ſcias quo hęc duo principia ſufficiẽter regulant ſyllogiſmos, ꝗ indigent trib⁹ limitationib. Primo, nõ regulãs per ſe, & immediatè niſi ſyllogiſmos perfectos, q fiunt ꝑ quattuor modos primæ figuræ, eo ꝙ nõ reducunt ad alios, ſyllogiſmos aũt cõcludẽtes indirectè, & ſcdæ, & tertiæ figuræ nõ regulãt niſi prius reducãtur ad quattuor primos primę figurę. Vñ Ariſt. in 1. Prioru, anteq̃ traderet duo principia regulatiua, diſtixit ſyllogiſmũ in pfectũ, & ĩpfectũ, deinde dedit pdicta duo principia regulatiua pfectorũ, poſtea ſubiunxit unum principium regulatiuũ imperfectorum. ſ. cõuerſionẽ ꝓpoſitionum. Nã, vt ibi manifeſtabit infra, modi cõcludentes indirectè, & modi ſcdæ, ac tertiæ figuræ reducunt ad quattuor primos per cõuerſionẽ ſimplicẽ, aut per accidẽs, qui reducti regulant per dici de oĩ, & de nullo, ſicut, & quattuor primi. Scdo, non regulãt, niſi ſyllogiſmos factos ad intellectum, & non ad ſenſum, & uoco ſyllogiſmũ ad intellectũ, in quo mediũ eſt vniuerſale, ad ſenſũ, aut in quo mediũ eſt ſingulare tñ ſingulariter, vt eſt ſyllogiſm⁹ expoſitorius, cuius pmiſſę ſunt duæ ſingulares, & iõ ibi nõ eſt dici de oĩ, nec de nullo. In ſyllogiſmo aũt facto ad intellectũ, neceſſe ẽ, aut utrãq; pmiſſarũ, aut alterã eſſe vniuerſalẽ affirmatiuã, aut negatiuã. qm̃, vt tibi manifeſtabit ex puris particularib. indefinitis, aut ſingularibus, nõ fit ſyllogiſmus validus ad intellectũ, ex cõſequenti ergo neceſſe eſt in oĩ ſyllogiſmo ad intellectũ ſeruari dici de oĩ, aut de nullo. Tertio, alio mõ ſeruatur dici de oĩ, & de nullo in ſyllogiſmo cõcludente in materia neceſſaria, & remota, & alio modo cõcludente in materia cõtingenti. Nã primo modo ſeruat de oĩ, & de nullo abſolutè. ſ. pro oĩ differentia tpis. In materia. n. neceſſaria pdicatum ſp conuenit ſubiecto ẽt remoto eſſe exiſtẽtię ſubiecti: vnde hæc eſt vera, Adam eſt hõ, eſt aĩal, eſt ſubſtãtia &c. Scdo, aũt modo non ſeruat de oĩ, & de nullo, niſi pro exigẽtia temporis, puta pro tpe præſenti, in quo ſubiectum ex

ſtit,

ſtit, qm̄ pdicata contingentia nō verificant de ſubiecto, niſi cū conſiſtentia ſubiecti. Vñ hæc non eſt vera niſi pro hoībus exiſtentibus, Oīs hō currit. Hæc aūt eſt ſemper vera, Oīs hō eſt animal, vt tibi aliàs declarabit. Ex his, ergo ſequit, ꝙ ſi quis arguat ſic, Oīs hō currit, Adā eſt homo, ergo Adā currit. Nō valet qm̄ in maiori nō uerificatur de omni, niſi pro hoībus exiſtentibus, in minori aūt ſub hoīe ſumit Adā, prout ſumitur abſolutè, & non ſolū pro tpe pſenti. Vnde magis amplè ſumit hō in minori, q̄ in maiori, ideo non ſequitur argm̄. Nam dicemus in regulis generalib. defenſiuis ſyllogiſmorum, ꝙ oportet terminos teneri æquè amplè, & æquè ſtrictè in præmiſſis, & in concluſione, aliter ſequitur multiplex error. His igitur limitationibus obſeruatis inuenies ꝙ prædicta duo principia ſufficienter regulant ſyllogiſmos.

Quantum ad tertiū. ſ. quid ſit ſyllogiſmus formaliter ſumptus aduerte, ꝙ Ariſt. in 1. Prior. ſic diffinit, Syllogiſmus eſt oro, in qua poſitis quibuſdā, aliud quiddā ex neceſſitate contingit, quam diffinitionem Petrus Hiſp. magis explicans inquit. Syllogiſmus eſt oratio, in qua quibuſdā poſitis, & conceſſis. neceſſe eſt aliud accidere, per ea quæ poſita ſunt, & conceſſa.

Primo dr̄ oro, & ponitur loco generis, qm̄ magis cōis eſt. Nā omnis ſyllogiſmus eſt oratio, ſed nō econuerſo. Sed aduerte, ꝙ non eſt oro una categori ca. Conſtat. n. ex duabus præmiſſis, quarum utraq; ut in plurib. eſt categorica. Vnde reſpectu categoricę, verius diceretur, ꝙ eſt oratione. ſ. maior ordinatè in modo, & in figura, quā ꝙ ſit oratio. Vt igitur ſcias quō eſt oratio, aduerte, ꝙ hic eſt duplex. Quidā opinio dicūt, ꝙ eſt oratio non ſimpliciter dicta, ſed eſt oratio argumentatiua, quæ cōplectitur duas categoricas debitè diſpoſitas in modo, & in figura, & ſic ſyllogiſmus eſt una oro complexiuè, ſed eſt duæ orationes ſeparatim acceptæ. Quidam aūt dicunt, ꝙ eſt una oratio categorica, ut patet, ſed hypothetica complectēs plures categoricas cōiunctas, ut principales partes ſui. Quæ autem hypothetica ſit, an copulatiua,

an cõditionalis eſt duplex ſnĩa. Quidam dñt,ꝙ eſt copulatiuã, qm̃ maior & minor debent coniũgi per coniunctione copulatiuam, vt ſic arguẽdo in barbara. Oẽ aĩal eſt ſubſtãtia,& oĩs homo eſt aĩal,ergo oĩs homo eſt ſubſtantia. Quidã verò dicũt,ꝙ eſt hypothetica rõnalis,qm̃ maior & minor coniunguntur cum concluſione per hãc coniunctionem, ergo. Rationalis aũt reducitur ad conditionalem, vt docuimus in tractatu 3. Siue autem teneas primam ſententiam, ſiue ſecundam, conſtat quomodo ſyllogiſmus eſt oratio,& non orationes.

Secundo dicitur,in qua,quibuſdam poſitis,ideſt duabus præmiſſis.ſ.maiore & minore,bene ac debitè ordinatis in modo & in figura,vt declarabitur infra.

Tertio dr,& conceſſis. Aduerte,ꝙ Ariſt. non ponit hãc particulã,ſed Boetius eam addidit,& Petrus Hiſpa imitatus eſt Boetium. Rõ aũt ꝑꝑ quam Ariſt. nõ poſuit,ſed Boetius,eſt hæc,qm̃ Ariſt. diffinit ſyllogiſmum ſimpl'r, prout ordinatur ad ſyllogiſmum demõſtratiuũ. Boetius aũt ipſum diffinit,vt ordinatur ad ſyllogiſmum dialecti cũ ſit ꝓbabilẽ. Diſtinguit aũt demõſtrator à dialectico in hoc,ꝙ demonſtrator non petit ab eo,cõtra quem arguit,an cõcedat ꝓmiſſas,anteq̃ cõcluſionem inferat, ſed ſimpl'r ea ponit,qm̃ procedit ex neceſſarijs,& de neceſſitate cõcludit. Dialecticus aũt qm̃ nõ ex neceſſarijs,ſed ex probabilibus procedit,q̃ pñt negari anteq̃ concludat præmiſſas poſitas in modo,& in figura,petit ab eo cõtra quẽ arguit,an concedat eas,qm̃ ſi non concedit,cõcludere nõ poterit. Reſpectu ergo ſyllogiſmi dialectici efficacis dr in diffinitione,in qua,quibuſdam poſitis & conceſſis.

Quarto dr,neceſſe eſt. Aduerte,ꝙ per hoc diſtinguitur ſyllogiſmus ab exemplo, quod ſolam habet probabilitatem,vt dicit Ariſt. 1 Poſteriorum, eo ꝙ ſit argumentum rhetoricum, id eſt ſuaſiuum & non vltra,& ideo ex eo non ex neceſſitate infertur intentum.

Quinto dr,aliud accidere. Aduerte,ꝙ ly aliud,ſtat pro cõcluſione,ac ſi dicat,ſyllogiſmus eſt orõ hypothetica ſiue argumentatiua,in qua præmiſſis debitè poſitis & cõ

ceſſis de neceſſitate cõcluſio ſequitur, quæ eſt diſtincta à duabus præmiſſis. Sed hic ſunt duo dubia, primũ eſt circa ly aliud, ſecundum eſt circa ly neceſſe.

Circa ly aliud dubitatur quõ concluſio ſit aliud à p̃miſſis cum componatur ex eiſdem terminis, ex quibus p̃miſſæ, excepto medio, vt tibi manifeſtatur. Infra. Itẽ ſi ita eſt, aliud, quod non ſit de eſſentia ſyllogiſmi.

R̃ndeẽ, ſi cõcluſio cõſidereẽ quo ad materiã q̃ sũt termini cõponẽtes, nõ eſt aliud à p̃miſſis, vt argm̃ ꝓbat; ſi aũt quo ad formã, ſic eſt aliud. nã maior & minor extremitas nõ cõponũt p̃miſſas, niſi aſſumanẽ cũ medio, & diſponanẽ in debito mõ & figura. Cõponunt aũt cõcluſionẽ relicto medio, & iõ cõcluſio ẽ tertia ꝓpoſitio realiter & eſsẽtialiter diſtĩcta à duabus p̃miſſis. qm̃ Ariſt. cõſiderauit cõcľonẽ quo ad formã, iõ dixit eã eſſe aliud

Quantũ ad illud, vtrũ ita ſit aliud, qđ nõ ſit de eſsẽtia ſyllogiſmi aduerte, ꝙ ibi ſunt duæ ſnĩæ. Vna tenet partem negatiuã, cuius rõ eſt, q̃a remota concluſione, adhuc remanet ſyllogiſmus ꝑfect⁹ in ſpecie ſua, remanet. n. in debito modo, & debita figura, cũ ibi ſit debita diſpoſitio triũ terminorũ, & duarũ propoſitionũ, vt diſponunẽ in barbara & celarẽt &c. ergo cõcluſio nõ eſt de eſsẽtia ſyllogiſmi, ſed potius ſequẽs neceſſario ad illũ. Altera aũt tenet partẽ affirmatiuã. cuius rõ eſt, q̃a ſyllogiſmus eſt cõſequentia formalis, ẽ. n. oratio hypotetica a rõnalis, in qua cõiungunẽ tres categoricæ ꝑ notã illationis. ſ. ꝑ ergo, aut igiẽ: in oĩ aũt cõtinẽtia formali req̃runẽ eſsẽtialiter antecedẽs & cõſequens, antecedens aũt ſunt duę p̃miſſæ, & cõſequens eſt cõcluſio illata ꝑ notã illatiuã; ergo cõcluſio eſt de eſſentia ſyllogiſmi, & qm̃ hæc ſnĩa eſt probabilior, iõ tenenda eſt. Nec obſtat qđ dicit Ariſt. neceſſe eſt aliud, i. concluſionẽ ſequi nõ . n. intendit cõcluſionẽ eſſe aliud à ſyllogiſmo, ſed aliud à p̃miſſis, modo prę expoſito. Ad argm̃ aũt alterius opinionis negatur antecedens, ad probationẽ dico, ꝙ ꝓbat ſeruari oĩa, q̃ req̃runẽ, ad verũ antecedens requiſitũ in ſyllogiſmo, inquantũ eſt cõſeq̃ẽtia formalis, ſed non

ſeruantur

ſequantur oĩa, quæ ad totum ſyllogiſmum requiruntur, niſi ex p̃miſſis, vt ex antecedente, inferatur concluſio, vt conſequens requiſitum ad perfectam conſequentiã.

Circa ly neceſſe dubitat, quia aliq̃n concluditur concluſio continges ut hic, Oĩs homo currit, Sortes eſt homo, ergo Sortes currit; aliq̃n concluſio impoſſibilis, vt hic, Oĩs homo eſt aſinus. Sortes eſt homo, ergo Sortes eſt aſinus. Sed contingens & impoſſibile nõ neceſſario ſequit. Q̃d.n. neceſſario ſequitur, neceſſariũ eſt, ſed nec cõtinges nec impoſſibile eſt neceſſariũ, ergo non eſt verũ ꝙ ſemꝑ ſit neceſſe concluſionẽ ſequi, niſi q̃n concluſio eſt neceſſaria, & ſyllogizatur ex p̃miſſis neceſſarijs.

Rñdetur hoc dubiũ ſoluitur ꝑ diſtinctionẽ de neceſſitate cõſequentiæ, & cõſequentis cõcludit q̃dem argũ de neceſſitate cõſequentis, ſed nõ cõſequẽtiæ, & de hac intẽdimus in diffinitione ſyllogiſmi. Quid aũt ſit vtraque neceſſitas, & q̃uo differant, tetigimus in tract. 3. loquẽtes de cõditionali, de qua diximus, in quo ſenſu oĩs cõditionalis ſit neceſſaria, & oĩs falſa impoſſibilis. Conſtat igit tibi q̃d ſyllogiſmus formaliter ſumptus. Et ad uerte, ꝙ oẽs particulæ diffinitionis ꝑter primã ponunt loco drĩæ, vt ſ. diſtinguat ſyllogiſmo ab alijs argumẽtationi ſpeciebus, vt ã cõſequẽtia, enthimemate, inductione, & exẽplo. Quid ſit conſequẽtia, manifeſtabit tibi in tract. de conſequẽtijs. Enthimema aũt eſt ſyllogiſmus truncatus, in quo tacita altera p̃miſſarũ, & p̃cipuè minore, inferẽ ſta. ĩ cõcl̃o, vt hic, Oĩs hõ eſt aĩal, ergo Sortes eſt aĩal, tacet aũt minor. ſ. Sortes eſt hõ. Inductio vero ẽ ꝓgreſſus à particularibus ſufficiẽter numeratis, ad vniuerſale cõcludendũ, vt hic, Iſte hõ, & iſte, & iſte, & ſic de ſingul. s eſt bipes, ergo oĩs hõ eſt bipes. Exẽplũ verò eſt q̃d ſinglr propoſitũ, aliud ſingulare oſtendere contendit per aliq̃d ſimile in vtroq; repertũ. vt hic, Decet Regẽ vel Imperatorẽ obliuiſci iniuriarũ, ſicut & Cæſarem decuit. Oẽs aũt huiõi argumentationes differunt à ſyllogiſmo, q̃m aut in eis non ponuntur plures præmiſſæ, aut ſi ponuntur, non diſponuntur in modo & in figura.

Quantum

Quātū ad quartū aduerte, ꝙ ſicut eſt duplex materia ſyllogiſmi, ſcilicet propinqua, vt propoſitio, & remota, vt terminus ſicut declarauimus, ſic duplex eſt eius forma .ſ. propīqua & remota, propinqua quidē eſt modus, vt barbara, celarent. Remota aūt eſt figura, ut prima figura, vel ſecūda &c. Modus aūt eſt ordinatio duarū præmiſſarū, ſcilicet maioris, & minoris ſecundū debitā qualitatē, & quātitatē. Debita q; autē qualitas eſt, ꝙ vtraq; ſit affirmatiua, vel ſaltem altera, quia ex puris negatiuis, nō fit validus ſyllogiſmus. Nā qñ ex premiſſis ueris concludit cōcluſio falſa, non eſt validus ſyllogiſmus. Cōtingit aūt ex pmiſſis negatiuis ueris cōcludi falsū, ut hic, Nullus homo eſt lapis, nullus iaſpis eſt hō, ergo nullus iaſpis eſt lapis. Cōſtat præmiſſis eſſe ueras, cōcluſionē aūt falſam, ergo ex puris negatiuis eſt īualid⁹ ſyllogiſmus. Debitas verò quātitas eſt, ꝙ utraq; premiſſarū ſit uniuerſalis, vel ſaltē vna, qm̄ ex puris particularibus, Indefinitis, & ſingularib⁹ nihil ſequit. Cōtingit. n. ex puris particularib⁹ ueris cōcludi falsū ut hic, aīal eſt aſinus, homo eſt aīal, ergo hō eſt aſinus, ergo, &c. Præterea ad debitā quātitatē ſpectat, ꝙ ſi aliqua præmiſſarū fuerit particularis, cōcluſio ſit particularis, nō tñ oportet eſſe econuerſo. Nā cōtīgit concluſionem eſſe particularē, & tñ vtraq; premiſſarū eſt uniuerſalis, ut patet ī baralip, & ī darapti. & in felapton. Rō aūt hui⁹ regulæ eſt, quia talis det eſſe unio maioris & minoris extremitatis ī cōcluſione, qualis fuit in medio. Sed, quando altera premiſſarū eſt particularis, vnio cū medio eſt particularis, ut patet in darii & ferio ex parte minoris, ergo & in concluſione unio extremitatū debet eſſe particularis. Præterea, ad debitā qualitatē ſpectat, ꝙ ſi altera præmiſſarum fuerit negatiua cōcluſio ſit negatiua & econuerſo, cuius regulæ rō eſt, quia unio vel ſeparatio extremitatū in concluſione ſeqt unionē cū medio, vel ſeparationē a medio in pmiſſis. Sed, qñ una pmiſſarū eſt affirmatiua, & altera negatiua, duæ pmiſſæ ſeparāt. in medio, ex eo ꝙ una cōiūgit medio, à quo alia ſeparāt, ergo oportet illas extremitates ſeparari ab

inuicem

inuicem in concluſione,& ſic concluſionē eſſe negatiuā.

Figura aūt eſt debita ordinatio triū terminorū.ſ. maioris extremitatis,& minoris,& medij ſecūdū ſubiectionē & p̄dicationē. Quæ q̄dē ordinatio cōſiſtit in hoc,q̄d mediū ſumatur cū maiori extremitate in p̄miſſa prima, q̄ dr̄ ꝓpoſitio major,deīde ſumatur cū minori extremitate in p̄miſſa ſecūda,q̄ dr̄ propoſitio minor,deinde excludatur a cōcluſione.Neq;.n.mediū pōt intrare cōcluſionē,aliter cōclufio nō differt ab altera præmiſſarum. Nā,ſi mediū, in cōcluſio coniungeretur cū maiori extremitate nō differret cōcluſio à propoſitione miaori, & ſi cōiūgeretᷓ cū minori extremitate, non differret à propoſitione minori,vt ergo ſeruetur differentia inter præmiſſas & concluſionē,mediū excludēdum eſt a cōcluſione. Cōſtat igitᷓ q̄ ſit forma ſyllogiſmi ꝓpinqua & remota.

Quantū ad quintū aduerte, antequam deſcendamus ad ſpecificam conſiderationē figurarum,& modorū cuiuslibet figurę,inueſtigādū eſt quod ſint validę ſyllogiſmorū figuræ.Et hic inuenio duas ſententias,quarū vna eſt Ariſt.in j.Priorum.Secunda attribuitur Galeno.

Secūdū Ariſt.ſunt tm̄ tres,qm̄ cū figura ſit ordinatio ſiue diſpoſitio triū terminorū ſm debitā ſubiectionē & p̄dicationē,quorū pr̄icipale eſt mediū,tot erūt validę ſyllogiſmorū figuræ,quot modis cōtīgit debitè uariari mediū ſm ſubiectionē & p̄dicationē in vtraq; præmiſſarū. Hæc aūt variatio cōtīgit fieri vtiliter tribus modis. Primo,cōtīgit mediū ſubiici ī ꝓpoſitione maiori, & p̄dicari ī ꝓpoſitione minori,& ſic cōſtituitur prima figura,ſic arguendo.Oīs hō eſt aīal.Sortes eſt hō. Ergo Sortes eſt aīal.Scd̄o,cōtingit mediū prædicari in vtraq; p̄miſſarū, & extremitates ſubiici , & ſic cōſtituiᷓ ſecūda figura ſic arguēdo,Nullus lapis eſt aīal.Oīs hō eſt aīal.Ergo nullꝰ hō eſt lapis. Tertio,cōtingit mediū ſubiici ī utraq; præmiſſarū,& extremitates prædicari, & ſic cōſtituiᷓ tertia figura,ſic arguēdo,Quoddā aīal nō ē hō.Oē aīal eſt ſubſtātia.Ergo q̄dā ſubſtātia nō eſt hō.Et cū ſm Ariſt.nō poſſit pluribus modis uariari mediū vtiliter & vniuer-

ſaliter,

ſaliter, ita quòd ſyllogiſmus valeat in omnibus cõſimili forma arguendi retenta, vt declarabitur, ſequitur quod tantùm tres ſunt ſyllogiſmorum figuræ.

Secundum Gal. aũt tribus prædictis additur quarta, in qua mediũ pdicatur in maiori, & ſubijcitur in minori, ſic arguendo. Oĩs homo eſt animal, Omne aĩal eſt ſubſtantia, Ergo oĩs homo eſt ſubſtantia, Sed hęc regula non eſt neceſſaria, qm̃ æquipollet regulæ antepredicamentali, in qua dictum eſt ad mentem Ariſt. [Qñ alterum de altero pdicatur, quidquid pdicatur de pdicato, & pdicatur de ſubiecto] & ĩ antepdicamentis aſſignauimus limitationes eius, ne contingat error. Videtu illic, & ideo non eſt opus addere quartam, tres ergo cũ prædicta regula antepredicamentali ſufficiunt. Hæc de præcognoſcendis pro acquirenda doctrina ſyllogiſmi forma dicta ſint, & hic terminatur caput primum.

De Prima figura & ſingulis eius modis. Cap. II.

IN ſecundo cap. agendum eſt de prima figura, de qua tria videnda ſunt.

Primo, an ſit pfectior, vel impfectior ſcd̃a, & tertia.

Secundo, aſſignandæ ſunt regulæ obſeruandæ in prima figura, ne circa eam contingat error in arguendo.

Tertio, agendum eſt de ſingulis eius modis tam directè, quàm indirectè concludentibus.

Quantum ad primum aduerte, quod, vt diximus in cap. pcedenti, Prima figura eſt in qua medium ſubijcitur in maiori, & pdicatur in minori. Cuius pfectio ſuper ſecũdam tertiã & pcipuè quo ad quattuor primos modos directè concludentes oſtendit ex tribus. Primo, ex eo quod per eam concluduntur oĩa concluſionum genera, ſ. affirmatiua & vniuerſalis, vt in barbara, & negatiua vniuerſalis, vt in celarent, & part. affir. vt in darij, & par. negatiua, vt inferior. In ſecunda aũt figura non concludũtur niſi vniuerſalis negatiua, & particularis negatiua, vt tibi manifeſtabitur. In tertia aũt nõ concludũtur vniuerſalis, ſed tantum particularis affirmatiua, & negatiua.

Quo-

Quoniã igitur in prima cõcludũtur oĩum cõcluſionũ gña, merito ꝑfectior eſt. Vñ vt oñdemus in tract. de Syllogiſmo demonſtratiuo, eſt magis ſcientifica, & pcipuè, qa ꝑ illã tñ cõcludimus cõcluſionẽ vniuerſalẽ affirmatiuã, de qua ꝓpriè eſt ſciẽtia, q eſt de vniuerſalibus. Scdo, eſt ꝑfectior ex parte medij. Nã ſolũ in prima figura medius terminus mediat iter maiorẽ & minorẽ extremitatẽ, & cõiungit eas, ita ꝙ & poſitione ſiue ſitu & cõiunctione eſt uerè mediũ. In ſcda aũt figura & tertia, nõ eſt mediũ poſitione inter extremitates, cũ in ſecunda ꝑdicet in vtroq; ꝑmiſſarũ, & in tertia ſubijciat. Eſt aũt mediũ ſolũ quo ad cõiũctionẽ. Nã maior & minor extremitas in ſcda figura cõiũgunt ĩ vno ꝑdicato, ꝙ eſt mediũ, & ĩ tertia cõiũgũt in vno ſubiecto, ꝙ ſilr eſt mediũ, ex parte ergo medij termini prima figura eſt ꝑfectior. Tertio, eſt ꝑfectior ex eo, ꝙ quatuor primi modi nõ reducũt ad priores, ſed oẽs alij 2. & tertię figurę, & qnq; indirecte cõcludẽtes reducunt ad quatuor primos primę figurę, vt tibi manifeſtabit. Cõſtat ergo quõ ex trib. cauſis ẽ ꝑfectior, & iõ merito ponit primo loco.

Quantum ad ſecundũ aduerte, quòd duæ generales regulæ obſeruandæ ſunt in prima figura, quo ad quatuor primos modos directe concludentes.

Prima eſt. In prima figura minore exiſtẽte negatiua, nihil ſeqtur. i. nõ fit validus ſyllogiſmus formalis, qui teneat in oĩbus ſeruato tali mõ arguẽdi. Cuius rõ eſt, qa cõtingere ex ꝑmiſſis veris concludit falſum, vt hic. Oĩs aſinus eſt aĩal. Nullus homo eſt aſinus, ergo nullꝰ homo eſt aĩal. Cõſtat ꝑmiſſas eſſe veras, & concluſionẽ falſã. Diximus aũt ſupra quoties ex veris cõcludit falſum, eſſe inualidũ modum arguẽdi eadẽ, regulã ſeruanda eſt in oĩbus modis tertię figurę, vt ibi declarabitur.

Scda eſt. Maiori exiſtẽti particulari indefinita vel ſingulari in prima figura, nihil ſeqtur, i. inualidus eſt ſyllogiſmus, rõne ſupradicta, vt hic. Quoddam aĩal eſt homo, oĩs aſinus eſt animal, ergo omnis aſinus eſt homo. Conſtat ꝑmiſſas eſſe veras, & concluſionẽ falſam, ergo eſt

eſt inualidus ſyllogiſmus, eadē regula obſeruāda eſt in ſecunda figura, & tibi declarabit quo ad omnes modos. Dixi notanter quo ad primos quattuor modos cōcludentes obiectæ, quoniā iſtę regulę non ſunt neceſſarię in modis indirectè. Nam in fapeſmo, minor eſt negatiua, in friſeſo motum maior eſt particularis. Quid autem ſit directè, & indirectè concludere, dicemus in ſequentibus.

Quātū ad tertiū aduerte, ꝙ modi expſſi ab Ariſt. in 1. Prior. & vt pricipſes ac nāliter cōcludētes, sūt quatuor. ſ.

Barbara. Cœlarent. Darij. Ferio.

Quibus Boetius in lib. de ſyllogiſmo categorico ex auctoritate Theophraſti, & Eudemi. & aſſenſu Porph. addidit quinq; modos concludentes indirectè, vnde Boetius in prędicto ſuo lib. inquit. Quattuor primos modos in analyticis ſuis, id eſt in lib. 1. Prior. poſuit Ariſt. Cæteros verò quinq; Theophraſtus, & Eudemus addiderunt, quibus Porph. vir grauiſſimæ auctoritatis viſus eſt conſenſiſſe. Sunt autem iſti quinque modi.

Baralipton. Cœlantes. Dabitis. Fapeſmo. Friſeſomorum.

Tu tamen aduerte, quòd Theophraſtus, & Eudemus non fuerunt primi inuetores modorum oīum concludentium indirectè. Nam Ariſt. in 1 Priorum manifeſtè ponit quartū, & quintū. ſ. fapeſmo, & friſeſomorum. Sic. n. inquit. [Cum aūt prædicatiuus, & priuatiuus, & vniuerſaliter ſumptus priuatiuus, ſemꝑ ſyllogiſmus ſit minoris extremitatis ad maiorem, vt ſi a quidem oī, b vel alicui, b aūt nulli c, cōuerſis propoſitionibus neceſſe eſt c, alicui a non ineſſe. Similiter aūt, & in alijs figuris. Semper. n. per cōuerſionem fit ſyllogiſmus] & intendit Ariſt. ꝙ, qn̄ vna propoſitio. ſ. maior, eſt vniuerſalis affirmatiua, altera verò. i. minor vniuerſalis negatiua, erit ſyllogiſmus concludens minorem extremitatē de maiore in prima figura, & hoc eſt indirectè cōcludere. Nā ſicut directè concludere, eſt maiorem extremitatē prædicari de minore in concluſione, ſic indirectè concludere eſt minorem extremitatem p̄dicari de maiori in cōcluſione. Hoc autē quod dixit Ariſt. ſit in fapeſmo. Sic enim arguitur, Omnis homo eſt animal, Nullus aſinus eſt

homo, Ergo quoddã animal nõ eſt aſinus. Cõſtat, ꝙ maior eſt vniuerſalis affir. & min. vniuerſalis negat. & cõcluſio particularis negat. indirecta, ergo Ariſt. poſuit Fapeſmo. Itẽ dicit, ꝙ qñ vna pmiſſarũ .i. maior, eſt particularis affirmatiua, & altera .i. minor vniuerſalis negatiua, erit ſyllogiſmus cõcludens minorẽ extremitatẽ de maiori in prima figura, ex cõtinẽti cõcludet indirectè, & hoc fit in friſeſomorũ, ſic.n. arguit. Aliqua virtus eſt bona. Nullus vitiũ eſt virtus, Ergo aliqđ bonũ nõ eſt vitiũ. ergo Ariſ. poſuit friſeſomorum ex quinq; ergo modis primæ figuræ concludentib. indirectè, duos habemus ab Ariſt. alios aũt tres aduertere poterunt Theophr. & Eudemus, qđ innuit Boetius, vbi ſupra. Sic.n. inquit. Hoc ꝙ nuper diximus in 2. Prior. analyticorum lib ab Ariſt. moſtrat. Qđ ſoli Theophr. & Eudemus principium capientes, ad alios in prima figura ſyllogiſmos adijciendos animum adiacere. Licet ergo. Ariſt. oẽs modos indirectè concludentes non expreſſerit, virtualiter tamen ab eo proceſſerunt.

Deſcẽdentes igitur ad ſingulos modos aduerte, prius pro vniuerſali intelligentia oĩum modorum primæ, & ſecundæ, & tertiæ figuræ, quod continentur his verſib⁹.
Barbara, Cœlarent, Darij, Ferio, Baralipton,
Cœlantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſomorum,
Cæſare, Cameſtres, Feſiino, Baroco, Darapti.
Felapton, Diſamis, Datiſi, Brocardo, Feriſon.

In oĩb. his modis continent aliqua ex his quattuor vocalib. a, e, i, o. A, ſignat vniuerſalẽ affirmatiuã. E, uniuerſalem negatiuam. I, particularem affirmatiuam. O, particularem negatiuam.

Oẽs iſti modi continent tres ſyllabas. Prima, ſignat ꝓpoſitionem maiorem. Secunda, minorem. Tertia, concluſionem. Si quis aũt modus cõtinet quattuor ſyllabas, vt baraliptõ, uel quinque, vt friſeſomorum, tm̃ tres primæ deſeruiunt, aliæ autem ſunt ꝓꝑ complementum verſus.

Quattuor primi primæ figuræ incipiũt ab his literis b, c, d, f, & oẽs ſequentes tam primæ, q̃ ſecundæ tertiæ figuræ incipiunt ab eiſdem, & denotatur ꝙ incipientes à b, reducunt ad Barbara, & incipientes à c, ad Cęlarent, &

incipientes a d,ad Darii,& incipientes ab f, ad ferio.

In oĩbus modis exceptis quattuor primis ponĩt aliqua ex his quattuor litteris,ſ,p,m,c,ſ,ſignat ꝙ ille mod⁹ reducitur per cõuerſionẽ ſimplicẽ,p,ſignat ꝙ ille modus reducitur per conuerſionẽ per accidẽs,m,ſignat, ꝙ ille modus dẽt reduci ꝑ trãſpoſitionẽ ꝑmiſſarũ,vt ,ſ.maior fiat minor,& ècõuerſo,c,ſignat,ꝙ ille mod⁹ reducĩt ꝑ ĩpoſſibile.Vñ vers⁹.
Simpliciter verti vult ſ,p.verò per acci.
M,vult tranſponi,c,per impoſſibile duci.

His prænotatis deſcẽdamus ad quattuor primos primæ figuræ,ꝑ quos ſm Ariſt.in j.Prior.fiunt ſyllogiſmi ꝑfecti,ꝑ oẽs aũt alios ſequẽtes,& ſecundæ,& tertiæ figuræ fiũt ĩꝑfecti. Nõ.n.quattuor ĩdigẽti firmari,neq; reduci ad alios oẽs aũt alii reducẽdi sũt ad quattuor primos, ut firmẽĩ ꝑ illos,ſicut tibi declarabiĩ quatuor ergo primi sũt ꝑfecti,reliqui uerò per quattuor primos perficiũtur.

Primus & perfectior eſt Barbara,eo, ꝙ in eo ſolo concluditur uniuerſalis affirmatiua,& facit magis ſcire,vt tibi declarabitur in tract.ſequenti.Conſtat autem Barbara ex tribus a,ſignantibus maiorem,& minorem,& concluſionem vniuerſales affirmatiua,& ſic arguitur.

Bar Omne animal eſt mortale,
ba Omnis homo eſt animal,
ra Ergo omnis homo eſt mortalis,

Regulæ obſeruandę,vt defendatur modus arguendi ĩ Barbara ponentur in ult.cap.huius tract.

Secundus modus primæ figuræ, per quem concludiĩ vniuerſalis negatiua eſt.

Cœ Nullum animal eſt lapis,
la Omnis homo eſt animal,
rent. Ergo nullus homo eſt lapis.

Regulę defenſiuæ modi arguẽdi ĩ cœlarẽt ponẽĩ in ul. c.

Tertius modus primæ figuræ,per quem cõcludiĩ particularis affirmatiua eſt.

Da Omnis homo eſt rationalis.
ri Sortes eſt homo,
i. Ergo Sortes eſt rationalis.

Regulæ defenſiuæ modi arguendi in Darii ponenẽ in c. vlt. Quartus modus primæ figuræ, per quẽ concluditur particularis negatiua, eſt.

Fe Nullum bonum eſt malum,
ri Viuere eſt bonum,
o. Ergo uiuere non eſt malum.

Regulæ defenſiuæ modi arguēdi ĩferio, ponẽẽ in cap. vl.

Pꝛimus modus primæ figuræ concludens particularis affirmatiua, indirecte eſt baralipton.

Ba Omne animal eſt uiuens,
ra Omnis homo eſt animal,
lipton. Ergo quoddam uiuens eſt homo.

Aduerte, ꝙ reducitur ob barbara per conuerſionem conclusionis per accidens, nam tertiæ ſyllabę opponitur.

P. Sic aũt reducitur, Omne animal eſt uiuẽs, Omnis hõ eſt animal, Ergo omnis homo eſt uiuẽs. Nã vniuerſalis affirmatiua, cõuertiẽ ĩ particularẽ affirmatiuãper accñs, vt docuim⁹ in tract. iij. agentes de ſpeciebus cõuerſionis.

Sed aduerte, qñ dr̃, ꝙ barapliptõ reduciẽ ad barbara ꝑ cõuerſionẽ cõcluſiõis ꝑ accidẽs, id põt hr̃e duplicẽ ſẽſũ. Prim⁹ ẽ, ꝙ cõcluſio de Baraliptõ cõuertaẽ ꝑ accidẽs ĩ vniuerſalẽ affirmatiuã. & hic ſenſus ẽ falſus, qm̃ cũ ſit ꝓpoſitio particularis affirmatiua, nõ cõuertiẽ, niſi ꝑ cõuerſionẽ ſimplicẽ in particularẽ affirmatiuã. Secũduſẽ, ꝙ cõcluſio de baraliptõ cõuertat uniuerſalẽ affirmatiuã ꝑ accidẽs, & hic ſẽſus ẽ uerus, qm̃ vniuerſalis affirmatiua, cõuertitur ꝑ accidẽs in par. affirm. ita ꝙ vniuerſalis eſt cõuerſa & particularis ẽ cõuertẽs ẽ ergo ſẽſus, ꝙ baraliptõ reduciẽ ab Barbara per conuerſionẽ cõcluſionis actiuũ ꝑ accidẽs, & nõ paſſiuã q̃a & ſi nõ cõuertatur in uniuerſalẽ affirmatiuã, cõuertit tñ uniuerſalẽ affirmatiuã ꝑ accidẽs, & hic ẽ ſenſus Boetii in libro ſuo de ſyllogiſmo categorico. Vbi poſitis qnattuor primis modis primę figuræ agẽs de quinto, q ui hic nominatur baraliptõ, inquit, quintus modus ex duabus uniuerſalibus affirmatiuis ẽ, particularẽ colligẽs hoc mõ. Si a fuerit in omni b, & b, fuerit in oĩ c, poſſet equidẽ cõcludi, ꝙ a, eſſet in oĩ c. Sed

quo-

qm̃ iſta vniuerſalis ꝓpoſitio, vt dictũ eſt particulariter.i. in particularẽ cõuertit, ꝑtermiſſo eo ꝙ à terminus de oĩ c, termino ꝑdicatur, concluſio eſſe dr̃, ꝙ c, terminus de quoddam a, termino ꝑdicatur. Quod hoc exemplo mon ſtrandum eſt. Si.n. ſicut ꝓpoſitiones ſic. Oẽ iuſtum bonum eſt, Omnis uirtus iuſtum eſt, poſſet ẽt concludi ꝙ Oĩs virtus bonum eſt. Sed qm̃ iſta propoſitio ſibi particulariter conuertit.i. conuertit in particularẽ, fit ut quod dam bonum ſit virtus & ſic concluſio particularis ſyllogiſmi colligitur ex duab. uniuerſalib. affirmatiuis. Hæc Boet. ex quib. conſtat, ꝙ particularis affir. q̃ eſt cõcluſio in Baralip. non eſt conuerſa in vniuerſalẽ affirm. ut reducat ad Barbara, ſed qm̃ eſt conuertens uniuerſalẽ affirm. vñ põt concludi uniuerſalis affirmatiua, q̃ eſt cõuerſa, & tunc ſyllogiſmus eſt in Barbara, & ꝑt concludi partic. affirm. q̃ eſt conuertens uniuerſalem affirmatiuam, & tũc argm̃ eſt in Baralip. Secundus modus primæ figurę concludens indirectè uniuerſalem negatiuam, eſt.

Cœ	Nullum animal eſt lapis,
lan	Omnis homo eſt animal,
tes	Ergo nullus lapis eſt homo.

Reducit ad cęlaret, ſi conuertat cõcluſio ſimpliciter.i. in uniuerſalem negatiuã, ſic. Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, Ergo nullus homo eſt lapis.

Regula defenſiua modi arguendi in Cœlantes, ponetur, in cap. vlt.

Tertius modus primæ figuræ concludens indirectè part. affirm.

Da	Omne animal eſt viuens.
bi	Quidam homo eſt animal,
tis.	Ergo quoddam viuens eſt homo.

Reducitur ad Darij, conuerſa concluſione ſimpl̃r.i. in part. affir. ſiue indefinitam ſic. Omne animal eſt uiuens, Homo eſt animal, Ergo homo eſt uiuens.

Regula defenſiua modi arguẽdi ĩ Dabitis, ponet ĩ c. vl.

Quartus modus primæ figuræ concludens indirectè particularem negatiuam.

Fa Omne animal eſt ſubſtantia,
peſ Nullus lapis eſt animal,
mo. Ergo quædam ſubſtantia non eſt lapis.

Reducitur ad Ferio maiore cõuerſa ꝑ accidens.i.part. affirm. vt oẽ aĩal eſt ſubſtãtia, q̃dam ſubſtãtia eſt aĩal, & minore cõuerſa ſimplr.i.in vniuerſalẽ negatiuã, vt nullus lapis eſt aĩal, nullum aĩal eſt lapis, & ꝑ trãſpoſitionẽ p̃miſſarum ſic conuerſarum, vt.ſ.minor cõuerſa fiat maior, & maior cõuerſa fiat minor. Tunc.n. ſyllogiſm⁹ erit in Ferio, ſic arguendo. Nullum aĩal eſt lapis, Quędã ſubſtantia eſt animal, Ergo quędã ſubſtantia non eſt lapis.

Regula defenſiua modi arguendi in Fapeſmo ponetur in cap. vltimo.

Quintus modus primæ figuræ concludens indirectè part. negat.

Friſe Quidam homo eſt animal,
ſomo Nullus aſinus eſt homo,
rum. Ergo quoddam animal non eſt aſinus.

Reducĩ ad Ferio maiore cõuerſa ſimplr.i.in part. affir. vt quidã hõ eſt aĩal, quoddã aĩal eſt hõ, & minore cõuerſa ſimplr.i.in vniuerſalem negatiuã, vt nullus aſinus eſt hõ, nullus homo eſt aſinus, & per tranſpoſitionem p̃miſſarum cõuerſarum, vt.ſ.minor cõuerſa fiat maior, & maior cõuerſa fiat minor, & tunc argm̃ erit in Ferio. Sic arguẽdo. Nullus homo eſt aſinus, Quoddã aĩal eſt homo, Ergo quoddam aĩal nõ eſt aſinus. Hæc de modis primę figuræ tã directè q̃ indirectè concludentibus dicta ſint.

De Secunda figura, & ſingulis eius modis. Cap. III.

IN tertio capit. agendum eſt de ſecunda figura, in qua tria agenda ſunt.

Primo, quomodo ſe habet ſecunda ad primam, & ad tertiam, quoad perfectionem.

Secundo, ponendæ ſunt regulę generales obſeruandę, ne fiat in error in arguendo in ſecunda figura.

Tertio, agendum eſt de ſingulis eius modis.

Quantum ad primũ aduerte, ꝙ eſt media ẽm ꝑfectio
nem

nē inter primā,& tertiā,nā eſt imꝑfectior prima quoad quattuor modos directè cōcludētes,qm̄ in prima cōcluditur vniuerſalis affirmatiua,in ſcd'a aūt nō. Præterea mediū in prima verè mediat inter extrema poſitione,& coniunctione,in ſcd'a aūt tm̄ cōiunctione,qm̄ p̄dicat̄ in vtraque p̄miſſarū. Præterea, modi ſcd'æ reducunt̄ ad modos primæ,vt tibi manifeſtabit̄ tanq̄ imꝑfecti ad ꝑfectos,& nō ecōuerſo.ergo cōſtat ſecundā eſſe imꝑfectiorē prima. eſt aūt ꝑfectior tertia,qm̄ in ſcd'a cōcludit̄ vniuerſalis negatiua,& par.neg.in tertia aūt ſolū particularis affirmatiua,& negatiua.ergo facit minus ſcire,q̄ ſcd'a.Præterea in ſcd'a mediū p̄dicat̄ in vtraq; , in tertia vero ſubijcitur. nobilius eſt aūt prædicari,q̄ ſubijci,qm̄ p̄dicatum habet rōnem formæ,ſubiectū verò rōnem materiæ.Conſtat ergo,ꝙ eſt media quoad perfectionē inter primā,& tertiā.

Quantum ad ſecundū aduerte,ꝙ tres regulæ obſeruādæ ſunt,ne cōtingat error in arguēdo in ſecunda figura.

Prima eſt, in ſcd'a figura nunq̄ maior ſit particularis.

Secunda eſt,non ſit vtraq; præmiſſa affir.ſed vna affirmatiua,& altera negatiua.

Tertia eſt,ſemper concluſio ſit negatiua.

Ratio primæ regulæ,& ſecundæ,& tertiæ eſt,quia cōtingeret præmiſſas eſſe veras,& concluſiònem falsā,ergo eſſet inutilis modus arguendi. Diximus enim ſupra,ꝙ in vero,& formali modo arguendi,ex veris non concluditur niſi verum. Quod autem maiori exiſtente particulari, contingat ex veris concludi falſum,patet hic.

Homo eſt albus,
Nullus Aethiops eſt albus,
Ergo nullus Aethiops eſt homo.

Conſtat ma.eſſe veram,cum ſit indefinita, & min.eſſe veram ad ſenſum,& tamen concluſio eſt manifeſtè falſa.

Quod verò exiſtente vtraque præmiſſarum affirm.contingat ex veris concludi falſum,patet hic.

Omnis homo eſt animal,
Omnis aſinus eſt animal,
Ergo omnis aſinus eſt homo.

Conſtat vtranq; præmiſſarum eſſe verã, qm̃ animal p̃dicat̃ eſſentialiter de oĩbus ſpeciebus ſuis, vt declaratum eſt in tract. 4. cõcluſionẽ autẽ eſſe falſam nemo dubitat.

Quòd ẽt ſi concluſio fiat affirm. continga t ex veris con cludi falſum, patet in argumẽto p̃cedenti. Præterea, regula tertia ſequitur ex neceſſitate à ſecũda, nã ſi eſt neceſſe in ſecunda figura, alteram præmiſſarum eſſe negatiuam, oportet concluſionem negatiuam, concluſionem fieri affirmatiuam, vt patet diſcurrenti. Conſtat igitur prædictas tres regulas obſeruandas eſſe in ſecunda figura.

Quantũ ad tertiũ aduerte, ꝙ ſcd'a figura cõtinet quattuor modos directè cõcludẽtes, ex quib. duo primi cõcludunt vniuerſalẽ negatiuã, & duo ſequẽtes particularem.

Primus eſt

Cæ	Nullum vitium eſt virtus.
ſa	Omnis iuſtitia eſt virtus.
re.	Ergo nulla iuſtitia eſt vitium.

Reducit ad cœlarent ma. conuerſa ſimpliciter. i. in vniuerſalem negatiuam ſic, nulla virtus eſt vitium, omnis iuſtitia eſt virtus, ergo nulla iuſtitia eſt vitium.

Regula defenſiua modi arguẽdi in Cæſare, ponetur in vltimo cap.

Secundus modus eſt.

Ca	Omne animal eſt viuens,
me	Nullus lapis eſt viuens,
ſtres	Ergo nullus lapis eſt animal.

Reducitur ad cœlarent, conuertendo minorẽ ſimpliciter, & in vniuerſalem negatiuam, & concluſionẽ ſimpliciter. i. in vniuerſalem negatiuam, & tranſponẽdo minorẽ in maiorem & maiorẽ in minorem, ſic arguendo. Nullũ viuens eſt lapis. Omne animal eſt uiuens. Ergo, nullum animal eſt lapis. Regula defenſiua modi arguendi iñ cameſtres, ponetur in vltimo cap.

Tertius modus eſt.

Fe	Nullus aſinus eſt homo,
ſti	Sortes eſt homo,
no	Ergo Sortes non eſt aſinus.

Reducitur

Reducitur ad ferio maiore conuerſa ſimpliciter. i. in vniuerſalem negatiuam ſic, nullus homo eſt aſinus, Sortes eſt homo, ergo Sortes non eſt aſinus.

Regula defenſiua modi arguẽdi ĩ feſtino, ponet ĩ c. vl.

Quartus modus eſt.

Ba Omnis virtus eſt laudabilis,
ro Auaritia non eſt laudabilis,
co. Ergo auaritia non eſt uirtus.

Reducitur ad Barbara per impoſſibile. Eſt aũt reducere impoſſibile, ſumere oppoſitũ concluſionis, & alterã p̃miſſarũ, & inferre oppoſitũ alterius præmiſſæ. v.g. in argumento p̃poſito concluſio eſt hæc, Auaritia non eſt virtus, ſumatur oppoſitũ contradictorium. ſ. omnis auaritia eſt virtus: maior eſt hæc, oĩs virtus eſt laudabilis. minor eſt hęc auaritia non eſt laudabilis, oppoſitũ contradictoriũ eſt hoc, oĩs auaritia eſt laudabilis. Arguitur ergo ſic, omnis virtus eſt laudabilis, oĩs auaritia eſt virtus, ergo omnis auaritia eſt laudabilis q̄d eſt oppoſitum minoris.

Regula defenſiua modi arguendi in Baroco ponetur in cap vlt de modis ſecundæ figuræ dicta ſint.

De Tertia figura, & ſingulis eius modis. Cap. IV.

IN cap. 4. agẽdum eſt de tertia figura, quæ eſt imperfectior ſc̄a, qm̄ per eam concluditur ſolum par. affir. & neg. & de ſingulis eius modis. De ea igĩ duo agẽda ſunt.

Primo, ponantur duæ regulæ generales obſeruandæ, ne fiat in tertia figura, ſyllogiſmus inutilis.

Secundo agendum eſt, de ſingulis eius modis.

Quãtum ad primũ, aduerte duas regulas obſeruãdas, ne fiat error. Prima eſt, ꝙ minor nõ ſit negatiua, aliter ex veris cõcluderetur falſum vt hic, Oĩs homo eſt animal. Nullus homo eſt aſinus, Ergo aſinus non eſt animal. Cõſtat præmiſſas eſſe veras, & concluſionem falſam, ergo iſte modus arguendi eſt inutilis in tertia figura.

Secunda eſt hæc, nunquã concluſio ſit vniuerſalis, aliter ex veris cõcluderetur falſum, vt hic, oĩs homo eſt animal,

mal, oīs hō eſt ſubſtantia, ergo oīs ſubſtantia eſt animal. Cōſtat præmiſſas eſſe veras, & cōcluſionem falſam, ergo eſſet inutilis modus arguēdi. Neceſſe eſt ergo in tertia figura minorem eſſe affirmatiuam, & concluſionem eſſe particularem, ſiue affirmatiuam, & negatiuam.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd primus modus tertiæ figuræ, dicitur,

Da Omnis homo eſt ſubſtantia,
ra Omnis homo eſt animal,
pti Ergo quoddam animal eſt ſubſtantia,

Reducitur ad darij minore conuerſa per accidens .i. in par. affir, vt hic, Oīs homo eſt ſubſtantia. Quoddam animal eſt homo. Ergo quoddam animal eſt ſubſtantia.

Regula defenſiua modi arguendi in darapti, ponetur in cap. vltimo.

Secundus modus dicitur.

Fœ Nullum animal eſt mortuum,
lap Omne animal eſt viuum,
ton. Ergo viuum non eſt mortuum.

Reducitur ad ferio minore conuerſa per accidens, i. in par. affirm. vt hic. Nullum animal eſt mortuum. Quoddā viuum eſt aīal. Ergo quoddā viuum non eſt mortuum.

Regula defenſiua modi arguendi in fœlapton, ponetur in cap. vltimo.

Tertius modus dicitur.

Di Quidam homo eſt iuſtus,
ſa Omnis homo eſt animal,
mis. Ergo quoddam animal eſt iuſtum.

Reducitur ad darij cōuerſa maiore ſimplr. i. in par. affirm. & conuerſa concluſione ſimpliciter, i. in par. affir. & tranſponendo præmiſſas, ita ꝙ minor fiat maior, & maior cōuerſa ſimpliciter fiat minor, & cōcludatur cōcluſio conuerſa ſimpliciter, vt hic, Oīs homo eſt animal, Quoddam iuſtum eſt homo. Ergo quoddā iuſtum eſt animal.

Regula defenſiua modi arguendi in diſamis ponetur in vltimo cap.

Quartus modus dicitur.

Da

Da   Omnis homo eſt ſubſtantia,
ti   Quidam homo eſt animal,
ſi.   Ergo quoddam animal eſt ſubſtantia.

Reducit ad Darij,conuerſa minore ſimpliciter in prima par.affir.vt hic,Omnis homo eſt ſubſtantia,Quoddā animal eſt homo, Ergo quoddam animal eſt ſubſtātia.

Regula defenſiua modi arguendi, in Datiſi,ponetur in cap.vltimo.

Quintus modus dicitur.

Bro   Quidam homo non eſt iuſtus,
car   Omnis homo eſt rationalis,
do.   Ergo quoddam rationale non eſt iuſtum,

Reducitur ad Barbara per impoſſibile.Sic autē reducetur, ſumatur oppoſitum concluſionis,q̄d eſt hoc, Omne rōnale eſt iuſtum, Sumatur minor vt ſtat.ſ. Oīs homo eſt rōnalis,& concludatur oppoſitum maioris, quod eſt hoc,Omnis homo eſt iuſtus,tunc patet ꝙ argumentum erit in Barbara,ſic ſyllogizando,Omne rōnale eſt iuſtū, Omnis homo eſt rōnalis,Ergo omnis homo eſt iuſtus.

Regula defenſiua modi arguendi in Brocardo, ponetur in cap.vltimo.

Sextus modus dicitur.

Fe   Nullum vitium eſt virtus,
ri   Quoddam vitium eſt peſſimum,
ſon.   Ergo quoddam peſſimum non eſt virtus.

Reducitur ad ferio cōuerſa minore ſimpl̄r.i. in part. affir.vt patet hic.Nullū vitium eſt virtus,Quoddā peſſimum eſt vitium,Ergo quoddā peſſimum non eſt virtus.

Regula defenſiua modi arguendi in feriſon ponetur in cap.vltimo.

Hæc de tertia figura, & ſingulis eius modis dicta ſint.

De coniugationibus inutilibus ad mentem Ariſt. Cap. V.

IN cap.5. tāgendū eſt ſummariè de cōbinationib. inutilibus,de ꝗbus ꝑtractat Ariſt.in lib.Prior.ſatis diffuſe.

Tu igitur aduerte,ꝙ coniugatio, ſiue cōbinatio ſumitur

tur hic pro diſpoſitione trium terminorum.ſ.maioris,& minoris extremitatis & medij,& duarum p̄miſſarum ad inferendā concl'onē. Talis igit̄ combinatio duplex eſt.ſ. vtilis,& inutilis.vtilis eſt,qñ ex trib.terminis,& duab. p̄miſſis veris rectè diſpoſitis ſemper ſequit̄ cōcluſio vera ſeruata eadē forma arguēdi, ita q̄d impoſſibile eſt ex eadē arguēdi forma,ſtantib.p̄miſſis veris,ſequi cōcluſionē falſam.Quod ſi concludet̄ falſa aliqua p̄miſſarū erit falſa,vel oēs,vt ſic arguendo in darij.Oīs homo eſt aſinus. Sortes eſt homo, ergo Sortes eſt aſinus.Combinatio quidem eſt utilis quoad formā,ſed peccat in materia,& iō non eſt mirum,ſi ex maiori falſa concludit̄ concluſio falſa & qm̄ in oīb.modis triū figurarum,ex veris nunq̄ concludit̄ falsū, ſed verū ex ueris,& falſum ex falſis,ſeruatis regulalis gn̄alibus, de quib.actū eſt s̄,iō ſūnt cōbinationes vtiles.Cōbinatio aūt inutilis,cognoſcit̄, qñ cōſimili forma arguendi ſeruata ex p̄miſſis veris concludit̄ concluſio aliqñ vera,aliqñ falſa.v.g.Si in prima figura ſumatur minor negatiua, ex veris concludet̄ verū & falſum. Verū q̄dē,ſi ſumat̄ ſpēs, & genus cū termino extraneo, q̄ eſt alterius gn̄eris,ut hō aīal lapis, & arguatur ſic,oīs hō eſt animal, nullus lapis eſt hō, ergo nullus lapis eſt aīal,falſum aūt,Si ſumāt̄ur duæ ſpēs cum gn̄e,vt hō aſinus,& animal,& arguatur ſic oīs hō eſt animal,nullus aſinus eſt hō,ergo nullus aſin⁹ eſt aīal,Præterea.Cognoſcit̄ cōbinatio inutilis,ex eo q̄ in ea dātur termini,in q̄bus oī & q̄b.nulli.Dari terminos in quib.nulli,eſt dari tres terminos,ex quib. fiunt duæ p̄miſſæ veræ, ſ̄m aliq̄ cōbinationē,cū quib.ſtat vniuerſalis negatiua vera:v.g. ſi quis dicat,q̄ arguere ex puris particularib.eſt cōbinatio utilis,ſumat animal,& hoiem,& aſinū,& arguat ſic. Quoddam animal eſt aſinus,quidā homo eſt animal,ergo quidam homo eſt aſinus.Certum eſt,q̄ cum his duabus præmiſſis veris ſtat uniuerſalis negatiua vera,ſcilicet,nullus homo eſt aſinus,ex quo ſequitur hanc combinationem eſſe manifeſtè inutilem,quoniam tu concedis propter illa duo contradictoria eſſe ſimul vera,nam con

ſtat

ſtat hanc eſſe verũ,nullus hõ eſt aſinus,& tu cõcedis hãc eſſe verã,q̃dã hõ eſt aſinus,q̃m eſt concluſa ex duabus ꝓmiſſis particularibus veris,quã cõbinationẽ tenet eſſe vtilẽ.Sed iſtæ ſunt contradictoriæ, nullus homo ẽ aſinus, quidã hõ eſt aſinus.Ergo tu cõcedis duo cõtradictoria eſſe ſimul uera. Dari terminos in quibus omni,eſt dari terminos,ex quibus fiãt duæ præmiſſæ veræ ſm aliquã cõbinationẽ,cũ quibus ſtat vniuerſalis affirmatiua vera : v.g.ſi tu dicis,ꝙ arguere in prima figura ex maiori particulari,eſt cõbinatio utilis,ſumas ſpeciẽ,& genus ſuũ & terminũ extraneũ, a gñe,puta hoĩem animal lapidẽ, & & arguas ſic.Lapis nõ ẽ aĩal,nullus homo ẽ lapis, Ergo nullus hõ eſt aĩal certũ eſt , ꝙ cũ his duabus præmiſſis ueris,ſtat uniuerſalis affirmatiua uera.ſ.Omnis hõ ẽ animal,ex quo ſequit̃ prædictã cõbinationẽ eſſe inutilẽ,q̃m tu concedis duas propoſitiones cõtrarias in materia naturali eſſe ſimul ueras.Cõſtat.n.hãc eſſe verã, Omnis hõ eſt animal,& tu concedis per prædictam combinationẽ, quam reputas eſſe utilem,hanc eſſe veram nullus homo eſt aĩal,& iſtę ſunt duæ contrariæ in materia naturali , ergo,&c. Vlterius cõcedis duas cõtradictorias eſſe ſimul veras,nã ad iſtã.Nullus hõ eſt aĩal,ſequitur,Qđ talis hõ nõ ſit aĩal,ſed omnis hõ eſt aĩal,& aliquis hõ nõ ẽ aĩal, contradicũt ergo cõcedit cõtradictoria ſimul eſſe vera ꝙ cũ ſit impoſſibile,ſequit̃ prędictã cõbinationẽ eſſe inutilẽ.Cõſtat igitur tibi quid ſit cõbinatio utilis,& inutilis, & ex quibus depræhenditur . Hæc de v.cap.dicta ſint .

De regulis defenſiuis ſyllogiſmorum. Cap. VI.

IN ſexto cap. ponendę ſunt regulę defenſiuæ modorum trium figurarũ , quibus obſeruatis non fiet error in aliquo prędictorũ modorum,ita quòd ſemper concludetur uerũ ex ueris, aut falſum ex falſis , & nunquam falſum ex veris . Sed antequam deſcendemus ad modos ſpeciales,ponendæ ſunt regulæ generales deſeruiente omni figuræ,& omni modo ſunt nouem.

Prima eſt, nūq̃ mediū ſit terminus æquiuocus,nec analogus, analogia pluriū rationū, & ꝑpea hic ſyllogiſmus nō ualet, Oīs canis latrat,Stella eſt canis,Ergo ſtella latrat, neq; iſte valet,Oē ſanū eſt aīal, Vrina eſt ſana, ergo vrina eſt aīal. Dixi analogus, analogia plurium rationū qm̄ ſi analogū dicat tantum unam rationem, ſed inæqualiter participatum, quale eſt ens in uia Thomiſtica,non impedit, quin ſit verum medium, & uerus ſyllogiſmus,ut hic, cuilibet ente debetur eſſe, Subſtantia ē ens,ergo ſubſtantiæ debetur eſſe idem concluditur de accidente.neceſſe eſt ergo medium eſſe uniuocū,vel analogum analogia unius rationis inæqualiter participatæ. Secūdo eſt,ꝙ neutra præmiſſarum ſit hypothetica, ſed utraq;categorica,qm̄ modi,& figurę,de q̄bꝰ locuti ſumꝰ dāī ab Ariſt.de ſyllogiſmo categorica,& non hypotheti co,ſyllogiſmus autē categoricus conſtare debet ex categoris,& nō ex hypotethicis,& ꝑpea hic ſyllogiſmꝰ nō valet ī barbara. Oē aīal ſi ē rudibile,eſt aſinus.Oīs hō eſt animal ſi eſt rudibile.Ergo oīs hō eſt aſinus,Nō valet, qm̄ p̄miſſæ ſunt hipotheticæ,& cōcluſio eſt categorica.

Tertia eſt,maior,& minor extremitas,teneātur imper mixtæ īpræmiſſis,ita ꝙ maior extremitas,neque ſecūdū partem,neq; ſecūdū totū replicetur in minori,& proptērea nō ſequiť in Barbara, Oē ſecundū immediate ſequiť primum,oē tertiū immediate ſequitur ſecūdū, ergo omne tertium immediatè ſequitur primum non valet,quoniā maior extremitas,quæ eſt hoc totam,immediatè ſequitur primū replicatur ſecundū partem in minori, ſed debet ſic formari minor omne tertium eſt ſecūdum, & tunc argumentum valet in Barbara,ſed minor eſt falſa. Quarta,teneantur termini in præmiſſis,& in concluſione ęquè amplè,& æquè ſtrictè.nā ſi in præmiſſis teneāť ampliatiuè,& in concluſione reſtrictiuè,ſiue econuerſo, nūq̃ argm̄ ualet,& hoc tibi manifeſtabiť infra ī multis.

Quinta eſt,non fiat argumentum ex quattuor terminis,neq; expreſsè, neq; implicitè, aliter argumentum non tenet, ut tibi manifeſtabitur.

Sexta

Sexta eſt, nunq̄ ponatᷓ medium, neq; pars medij in cō cluſione. vnde nō ſequitᷓ in Barocco Oīs hō differt ab aſi no, Brunellus nō differt ab aſino, cū ſit aſinus. Ergo Bru nellus nō differt ab hoīe, non valet, qm̄ medium eſt hoc differt ab aſino, cui⁹ pars ponitᷓ ī cōcluſione, ſ. differt, vñ dēt ſic concludi, ergo Brunellus non eſt hō, ꝙ eſt verum.

Septima, nō fiat trāſitus à ſuppoſitione ad ſuppoſitio nem ſibi repugnantem. Repugnat aūt materialis forma lis, ſimplex perſonali. Determinata, ſiue confuſa tm̄ di ſtributiuæ diſtributiua collectiuæ. Diſtributiua abſolu tà diſtributiuæ ac commodæ.

Octaua eſt, an ſyncategoremata rectè diſponantᷓ in p̄ miſſis, & cōclōne, & defectu huius regulæ, multi cōmit tuntᷓ errores ī modis arguēdi, vt tibi manifeſtabitᷓ ī ſeqq.

Nona eſt, cōcludatur concluſio, ut præciſe ſequitur ex præmiſſis, & non aliter, defectu cuius multi tibi manife ſtantur errores in prædictis modis arguendi.

Poſitis regulis generalibus obſeruandis, deſcendēdum eſt ad modos particulares, in quibus committitur error propter defectum alicuius regulæ ex prædictis.

In barbara hoc argm̄ non valet, ꝓꝑ defectum ſecūdæ regulę. Omne rationale, vel irrationale eſt homo. Hęc eſt vera, qm̄ cum ſit diſiunctiua, vna pars eſt vera, & ſuffi cit, omnis aſinus eſt rationalis, vel irrationalis, & hęc eſt vera eadem ratione, quoniam vna pars eſt uera, & tamē concluſio eſt falſa. ſ. omnis homo eſt aſinus.

Hoc argm̄ non valet, qm̄ cum cōcluſio ſit categorica, debet concludi ex categoricis, & non ex hypotheticis; cō ſtat aūt maior, & minor eſſe hypotheticas diſiunctiuas. Vnde deberet ſic argui. Omne rōnale eſt homo. Omnis aſinus eſt rationalis, Ergo omnis aſinus eſt homo. Et tunc argm̄ ueræ eſt in Barbara, ſed minor eſt falſa.

Item in Barbara hoc argm̄ non valet propter defe ctum quintæ regulæ, quicunq; dicit Sortem eſſe animal, dicit verum; quicunq; dicit Sortem eſſe aſinum, dicit Sor tem eſſe animal, quoniam aſinus eſt animal, ergo qui cunque dicit Sortem eſſe aſinum dicit verum.

Hoc

Hoc argm̄ non valet,qm̄ conſtat ex quattuor terminis virtualiter,ſtat.n.aĩal in ma.pro animali rõnali tm̄,& in min.pro aĩali irrationali tm̄. Conſtat aũt,ꝙ non eſt idẽ animal rõnale & irrationale ex ſignificato. Quod ſi ſumatur aĩal in vtraq; præmiſſarũ pro eodem ſignificato, conſtat minorem eſſe falſam,& ideo argumentum non valet de forma, quod ſi de forma valet minor eſt falſa.

In Cœlarent hoc argm̄ non valet ꝓꝑ defectum tertiæ regulæ;nullum aĩal dum dormit vigilat,oĩs homo eſt animal dum dormit,ergo nullus homo vigilat, nõ valet, qm̄ replicaẗ pars maioris extremitatis in minoris propoſitione,ſ.ly dum dormit,ſed ſic formari debet minor.Oĩs homo eſt animal,Ergo nullus homo dũ dormit vigilat.

In Darij.hoc argm̄ non valet ꝓꝑ defectũ ſeptimæ regulæ,oẽ indiuiduum alicuius ſpeciei eſt aſinus.Nam demonſtrata hac ſpecie,puta aſinina.Oẽ indiuiduum illius ſpeciei aſininæ eſt aſinus.Sortes eſt indiuiduum alicuius ſpeciei,vt patet,Ergo Sortes eſt aſinus. Nõ ſequitur,qm̄ ſubſumitur minor, ac ſi ly alicuius ſpeciei ſtaret diſtributiuè in maiori,qđ non eſt verum,ſed ſtat & ſupponit determinatè,aut diſcretè.Vnde arguitur a nõ diſtributo ad diſtributum.Si aũt deberet valere,oportet ſic arguere. Omne indiuiduum omnis ſpeciei eſt aſinus,Sortes eſt indiuiduum huius ſpeciei puta humanæ, Ergo Sortes eſt aſinus. Argumẽtum valet de forma,ſed maior eſt falſa.

Item in Darij, hoc argumentum non valet ꝓꝑ defectum eiuſdem regulæ. Omnes Apoſtoli ſunt duodecim, Petrus, & Paulus ſunt Apoſtoli, Ergo Petrus,& Paulus ſunt duodecim.Non ſequitur,quoniam fit trãſitus à ſuppoſitione collectiua ad diſtributiuam, nam ly Apoſtoli ſtat collectiuè in maiori, & tamen ſubſumitur Petrus & Paulus,ac ſi ſtaret diſtributiuè.

Item in Darij hoc argm̄ non valet ꝓꝑ defectum octauæ regulę.Omne riſibile eſt animal,Præciſè homo eſt riſibilis.Ergo p̄ciſè homo eſt aĩal.Non ſequiẗ,qm̄ ly præciſè non debet poni in concluſione,eſt.n. regula generalis, ꝙ non debet plus poni in concluſione cum maiori extre-

extremitate,q̄ poſitū fuerit in ꝓpoſitione maiori cum p̄dicato illius:cōſtat aūt,ꝙ hoc ſyncategorema p̄ciſè non fuit poſitū in propoſitione maiori,ergo non dēt poni in concluſione.ſed debet ſic concludi,ergo homo eſt aīal.

In Ferio,hoc argm̄ nō valet ꝑ ꝑ defectū tertiȩ regulȩ. Denarium non valet ſolidū.Ducatum ualet denarium, Ergo ducatū nō valet ſolidū.nō ſequit̄,qm̄ pars maioris extremitatis replicat̄ in minori ꝓpoſitione,ſ.ualet. Sed debet formari ſic minor.Ducatū eſt denarium,ergo &c. Tunc argumentum valet de forma,ſed minor eſt falſa.

In Baralipton,hoc argm̄ non valet ꝑ ꝑ defectum quintæ regulæ.Oē album eſt qualitas,Oīs nix eſt alba, Ergo quædam qualitas eſt nix. Non ſequitur, qm̄ in maiori ſtat album abſtractè.i.pro albedine,iuxta ſenſum,quem dicit Ariſt.in p̄dicamento qualitatis,ꝙ album purā qualitatem ſignificat, aliter maior eſſet falſa in minori aūt ſi debet eſſe vera,oportet ꝙ ſtet cōcretè.i.pro re ſiue ſubſtantia alba,ſecundum quod dicimus hoīem album,niuem albam,& ſic conſtat,ꝙ aut maior aut minor eſt falſa,aut argumentum eſt ex quattuor terminis implicitè.

In Celantes,hoc argm̄ non valet ꝑ ꝑ defectū quintæ regulæ. Pono caſum,ꝙ nulla roſa ſit in mundo,puta in hieme:& arguitur ſic.Nullum ſpirans odorē eſt roſa,q.a per caſum roſa non eſt,Oīs flos eſt ſpirās odorē,hæc eſt uera, poſitio,ꝙ non ſꝑ ſentiat̄ à nobis, Ergo nulla roſa eſt flos.Nō ſequit̄,qm̄ argm̄ eſt ex quattuor terminis,nā roſa in ma.ſtat pro roſa exiſtēte,in conclōne aūt ſtat ꝓ roſa,ut roſa,ita ꝙ abſtraxit ab exiſtēte & nō exiſtente;& qm̄ hæc eſt in primo mō ꝑ ſe,roſa eſt flos, ſicut iſta, hō eſt aīal,ideo eſt ſempiternȩ ueritatis.Cum igitur nō ſtet roſa pro eodem in ma.& in cōuerſione,argm̄ non ualet.

In Dabitis,non ualet hoc argumentum ꝑ ꝑ defectum ſeptimæ regulæ.Oīs homo eſt indiuiduus ſiue ſingularis,aliqua ſpēs aīalis eſt homo,quia animal prædicat̄ de homine in quid,ergo aliqua ſpecies aīalis eſt indiuidua ſiue ſingularis.Non ſequitur,qm̄ fit tranſitus à ſuppoſitione perſonali ad ſuppoſitionē ſimplicem,nā homo in

ma.ſupponit perſonaliter diſtributiuè,in min.aũt ſuppo nit ſimpliciter, ſiue vt dñt nominales materialiter. Hæc autē tibi manifeſta erit in tractatu de ſuppoſitionibus.

In Fapeſmo nõ vr ualidus mod⁹ arguẽdi,eo,ꝙ in vtraque pmiſſarũ eſt vniuerſalis,& tñ cõcluſio eſt particularis,qđ vr repugnare Ariſt.in lib. Priorũ.Vult.n. Ariſt.ꝙ cõcluſio aſſimilari debeat alicui pmiſſarum, hic aũt nulli ex pmiſſis aſſimilat̃ cũ ſit particularis,& ābę pmiſſę ſunt vniuerſales. Præterea in Fapeſmo minor eſt negatiua, qđ eſt cõtra regulā generalem poſitā in prima figura,in qua dictũ eſt,ꝙ in prima figura minore exiſtēte negatiua nihil ſequitur,ergo ſyllogiſmus in Fapeſmo eſt inutilis.

Rñdetur. Qñ dicit Ariſt.in 1. Priorũ,ꝙ oportet cõcluſionē aſſimilari alicui ex pmiſſis,intendit quo ad qualitatē,& nõ quo ad quantitatē,& intendit,ꝙ ſi aliqua cõcluſio ſit negatiua,oportet aliq̃ pmiſſarũ eſſe negatiuam, & hoc verificat̃ in Fapeſmo,nā qm̃ concluſio eſt negatiua, altera pmiſſarum.i.min.eſt negatiua,nõ aũt intēdit quo ad quātitatē,nā & ĩ tertia figura, Darapti cõſtat ex duab. vniuerſalib⁹,& tñ cõcl'o eſt particularis. Nec obſtat ēt,ꝙ min.ſit negatiua,qm̃ rl'a poſita.ſ.ꝙ in prima figura min. exiſtēte negatiua nihil ſeq̃t̃,ĩtelligit̃ de quattuor primis modis cõcludētib.directè.In Fapeſmo aũt ſicut & ĩ Friſeſomorũ,cõcludim⁹ idirectè,iõ nihil obſtat min.eſſe negatiuā.Cõſtat igit̃,ꝙ ſyllogiſm⁹ ĩ Fapeſmo nõ eſt ĩualidus.

In friſeſomorum non vr validus modus arguendi duplici de cauſa.Primo,qm̃ maior eſt particularis,qđ eſt cõtra regulam poſitā vt generalem in prima fig. Dictũ eſt enim,ꝙ in prima figura ma.exiſtente indefinita particulari vel ſing.nihil ſequitur.ſecunda,quia non regulat̃ per dici,de oĩ,vel dici de nullo,nam cum ma. ſit particularis nõ fit ſubſumptio in min.ſub ſubiecto diſtributionis.Cõſtat enim,ꝙ ſubiectũ ma.non ſtat diſtributiuè,ſed determinatè,ergo ſyllogiſmus in Friſeſomorũ nõ eſt validus.

Rñdetur regula poſita in prima figura, ꝙ maior non ſit particula.intelligitur de quattuor modis primis directè concludentibus,Friſeſomorum autē concludit indire

ctè,

cte, ideo non obſtat. Præterea, non obſtat, ꝙ ꝑ ſe nõ regu
letur de omni uel de nullo, qm̃ cũ ſit ſyllogiſmus imper
fectus, & perficiatur per reductionẽ ad ferio, ſufficit, ꝙ
mediante reductione ad ferio reguletur: cõſtat aũt, ꝙ fe
rio hẽt maiorẽ uniuerſalem negatiuã, & ſic cõſtat ꝙ fri
ſeſomorum licẽt nõ reguleĩ ꝑ ſei pſũ ꝑ dici de oĩ, uel de
nullo, qm̃ hẽt maiorẽ particularẽ, tñ regulaĩ ꝑ reductio
nẽ ad ferio, neq;.n. dici de omni, & dici de nullo sũt re-
gulatiua oĩum ſyllogiſmorũ triũ figurarũ per ſe & im-
mediatè, ſed quattuor primorũ modorũ primæ figuræ,
aliorum autem per reductionem ad quattuor primos.
Hinc eſt, ꝙ Ariſt. in j. Priorum vocat ſyllogiſmos quat-
tuor primorũ modorũ, ſyllogiſmos ꝑfectos reſpectu alio
rũ, qm̃ quatuor nõ ꝑficiũĩ ꝑ alios, ſed ecõuerſo. Cõſtat er
go, nõ obſtãtib. p̃dictis, ſyllogiſmũ ĩ friſeſomorũ ẽẽ vali
dũ. Hęc ꝑ d̃fenſione noue modorũ 1. figuræ dicta ſint.

Secundo loco, defenſandi ſunt quattuor modi ſecũdę
figuræ, in quibus multi ſolent fieri paralogiſmi pro-
pter non obſeruantiam prædictarum regularum.

In Cęſare hoc argumentum non ualet, propter defe
ctũ ſeptimæ regulæ, Nullũ dextrũ eſt ſiniſtrũ, cuiuslibet
hominis man⁹ ẽ ſiniſtra, ergo nullius hominis manus ẽ
dextra. Præmiſſę quidẽ uñr uerę. De maiore patet, quo-
niã oppoſitũ non prædicaĩ de oppoſito. De min. etiam
patet, ſuppoſito, ꝙ homo habeat duas manus, unam dex
terã, alterã ſiniſtrã, & tñ cõcluſio ẽ falſa, qm̃ hõ vt hõ, rẽ
moto ĩpedimẽto hẽt manũ unã dexterã, alterã ſiniſtrã.

Hoc argumentum non ualet, qm̃ fit tranſitus a ſuppo
ſitione determinata ad ſuppoſitionem diſtributiuã, nã
manus in minore ſupponit determinatè, in cõcluſione
aũt diſtributiuè, & ſic arguitur a nõ diſtributo ad diſtri
butũ & iõ agm̃ eſt ĩualidũ, nec eſt in Cæſ. niſi apparẽter.

In Cameſtres hoc argm̃ non valet ꝑ ꝑ defectũ quartæ
regulæ, omne mortuũ ſiue corruptũ eſt non ens, nam cor
ruptio eſt progreſſus ab eſſe ad nõ eſſe, nullus hõ eſt nõ
ens, ergo nullus homo eſt mortuus, ſiue corruptus, non
valet, quoniã ly homo, non tenetur ęquè amplè & ęquè

 ſtrictè

ſtrictè in minori,& in concluſione.Nã in minori ſtat pro præſentibus tantũ,in concluſione autem ratione participii de præterito ſtat pro præſentibus & præteritis, vt tibi declarabitur in trac.de ampliatione & appellatione.

In feſtino,hoc argm̃ non valet ꝓp defectũ nonæ regulæ.Nullũ animal præter hoĩem eſt rationale. Riſibile eſt rationale,ergo riſibile non eſt aĩal.Nõ ſequiť,quia in minori nõ debet ſubſumi riſibile. Sed aliquod diuerſum ab homine,qm̃ in maiori exceptuatus eſt hõ,ex cõſequenti exceptuať riſibile.Dẽt ergo ſubſumi aliquod qđ non ſit hõ,puta aſinus, & ſic formare min. aſinus eſt rõnalis & tunc argumentũ eſt bonum de forma, ſed min. eſt falſa.

Aduerte inſuper,ꝙ argumẽtũ nõ valet,qm̃ nõ tota maior extremitas poniť in cõcluſione.Nã ly præter hoĩem, eſt pars maioris extremitatis,quæ tñ non ponitur in concluſione, ideo argumentum non eſt bonum de forma.

In Baroco,hoc argumentum non valet ꝓp defectum ſextæ regulæ.Oĩs aſinus eſt aliud ab homine, quoniam differt eſſentialiter ab eo, Sortes non eſt aliud ab hoĩe, qm̃ hõ p̃dicatur in quid eſſentialiter de Sorte,& de quolibet hoĩe ſingulari,Ergo Sortes non eſt aliud ab aſino.Nõ ſequitur,quoniã pars medij.i.ly aliud ponitur in cõcluſione,ſed debet ſic concludi, Ergo Sortes non eſt aſinus. Hæc pro defendendis modis ſecundæ figuræ dicta ſint.

Tertio loco,defenſandi ſunt modi tertię figuræ,q̃ ſũt ſex.In Darapti,hoc argumentum non valet ꝓp defectũ ſeptimæ regulæ.Cuiuslibet hominis alter eſt oculus dexter. Cuiuslibet hominis alter eſt oculus ſiniſter,Ergo oculus ſiniſter eſt oculus dexter.Nõ ſequiť,quia arguitur a ſuppoſitione determinata ad diſtributiuum.Nã oculus non diſtribuitur in maiori,ſed tantũ ly hominis,& tamẽ ſubſumitur oculus in min.ac ſi diſtribueretur in ma.Nõ dẽt ergo ſubſumi oculus,ſed aliud,& formare ſic argumẽtum,cuiuslibet hominis alter eſt oculus dexter. Quilibet homo eſt animal, Ergo,animalis alter oculus dexter. Eodem modo intelligendũ eſt hoc. Cuiuslibet contradictionis altera eſt pars vera,Cuiuslibet cõtradictionis altera ẽ

pars

pars falſa,Ergo pars falſa eſt pars vera non debet forma ri min.ſed ſic.Quælibet contradictio eſt oppoſitio. Ergo oppoſitionis altera eſt pars vera.

Item non valet hoc argm̃ ex defectu eiuſdem regulæ in Darapti. Oēm hoīem eſſe rōnalem eſt neceſſe, Omnē hoīem eſſe animal eſt neceſſe,Ergo aīal eſſe rōnale eſt neceſſe.Non ſequitur, qm̃ animal in mi.ſupponit ſimplr, in concluſione perſonaliter.Tu tñ potes totū concedere, & argm̃ valere de forma & de materia,& concluſionē eſſe verā.Nā licèt hęc vniuerſalis ſit falſa, Oē aīal eſſe rōnale eſt neceſſe,nihil tñ prohibet particularem ſiue indefinitam eſſe veram.Hæc aūt concluſio in Darapti eſt indefinita,aīal eſſe rōnale eſt neceſſe,& ęquipollet huic particulari,aliqd̕ aīal puta hoīem eſſe rationale,eſt neceſſe.

In Fœlapton,non valet hoc argm̃ ꝑꝑ defectum Septimæ regulæ.Nullus homo eſt genus. Oīs homo eſt aīal, Ergo animal non eſt genus.Non ſequitur, quia fit trānſitus à ſuppoſitione perſonali ad ſuppoſitionem ſimplicē ſiue,vt dn̄t nominales,ad ſuppoſitionem materialem,nā animal in min.ſupponit perſonaliter,in concluſione ſimpliciter ſecundùm reales, & materialiter ſm nominales.

In Diſamis,nō valet hoc argm̃ ꝑꝑ defectum nonæ regulæ.Alicui homini ineſt ſanitas.Oī homini ineſt riſibilitas,Ergo riſibilitas eſt ſanitas.Nō bene cōcludit,ſed debet ſic concludi,Ergo cui ineſt ſanitas,ei ineſt riſibilitas.

Eodem modo dicendum ad hoc. Ab aliquo homine videtur aſinus,Ab omni homine videtur luna,Ergo à luna videtur aſinus.Non bene concluditur,ſed concludatur ſic,Ergo à quo videtur luna,ab eo videtur aſinus.

In Datiſi hoc argm̃ non valet,ꝑꝑ defectum decimæ regulæ.Omne animal eſt in mundo,Aliquod animal eſt in domo,Ergo domus eſt mundus Non valet,quia antequā concludatur debet ſic reſolui, ma. & min.Oē animal eſt ens in mundo, aliqd̕ animal eſt ens in domo, & tunc ſic bene concludetur, ergo ens in domo. eſt ens in mundo, qm̃ domus eſt pars mundi,& pars continetur in toto.

In Broçardo hoc argumētum non valet ꝑꝑ defectum

quintæ regulæ. Sortes nõ eſt minor Sortes, Totus Sortes eſt minor Sorte, Ergo minor Sortes nõ ẽ minor Sorte, ꝙ implicat cõtradictionẽ. Nõ ſeqt̃, qm̃ Sortes nõ teneẽ ĩ eo dẽ ſignificato in ma. & min. nã in ma. teneẽ ꝓ ipſo ſuppoſito Sortis, & eſt vera, & in min. teneẽ ꝓ partib. integralibus Sortis, quarũ nulla ſigillatim ſumpta eſt æqualis Sorti, & hoc eſt tenere totũ ſyncategorematicè, vt tibi declarabitur in tract. de ꝓbationibus terminorũ, & ideo cum argm̃ ſit virtualiter ex quattuor terminis nõ valet.

In Feriſon hoc argm̃ non valet ꝑꝑ defectum ſeptimæ regulæ. Nullum futurũ eſt, Aliquod futurum eſt homo, Ergo homo nõ eſt. Nõ ſequiẽ, qm̃ in min. ſtat homo pro hoĩe futuro, i. generando, in concluſione autẽ ſtat pro homine p̄ſente. Et ſic homo in min. ſtat ampliatiuè, in concluſione aũt appellatiuè. Hæc ꝓ defenſione aliquali om niũ modorũ primæ, & ſecũdæ, & tertiæ figuræ dicta ſint.

Tu tñ aduerte nouiti ꝙ p̄dictas defenſiones ſeruare nõ poteris, donec ĩtellexeris tract. ſuppoſitionũ, & ampliationũ, & appellationũ, & ꝓbationũ terminorũ. Iõ ꝓ nunc ſuſtine. Cũ aũt p̄dictos tract. intellexeris, reuertere ad p̄dictas regulas defenſiuas, & tunc abſq; dubio manifeſtę erũt, diſceſq́. abſq; difficultate ſuſtinere, & defenſare tres figuras, & ſingulos eorũ modos ſyllogizãdi. Et hic terminat tract. de ſyllogiſmo formali categorico. Qd̃ dico, vt excipiã ſyllogiſmũ hypotheticã, q conſtituiẽ eſt p̄miſſis hypotheticis, de quo nũc nõ intendimus tractare, ne nouitij ingenium confundaẽ. Pro nunc ſufficit hr̃e notitiã de categorico, cuius duo ſunt modi. ſ. Syllogiſmus categoricus de ineſſe, & Syllogiſmus categoricus modalis. Primus, cõſtat ex categoricis de ineſſe. Secundus ex categoricis modalibus. Categoricus de ineſſe eſt duplex. ſ. oſtenſiuꝰ & ad impoſſibile. Oſtẽſiuus eſt ille, qui tm̃ vnũ cõtinet diſcurſum ex duabus p̄miſſis vnã concluſionẽ cõcludentẽ, ſicut docuimus ſupra in ſingulis modis triũ figurarum Syllogiſmus ducẽs ad impoſſibile eſt ille, q principr̃ cõtinet duos diſcurſus, quorã primus a eſt p̄miſſis ad concluſionẽ, ſecundus aũt eſt à cõtradictorio cõcluſio

nis

nis ad contradictorium alterius præmiſſæ, vt tibi mani feſtabimus in tract.de ſyllogiſmo demonſtratiuo. Tunc enim oſtendemus quomodo ſit demonſtratio ducens ad impoſſibile &c.

Tractatus Sexij de ſyllogiſmo formali, Finis.

TRACTATVS SEPTIMVS, de ſuppoſitionibus, ex paruis Logicalibus excerptus.

POST doctrinam de arte ſyllogizãdi reſolutè à nobis ordinatã, ſupereſt vt tractemus de his, quę cõiter apud Logicos parua logicalia dicũtur. Sicut.n.in philoſophia naturali, poſt ordinario lib.habemus parua naturalia, veluti parua opuſcula, in quib.de ſenſu & ſenſato, de ſomno & vigilia, de memoria & reminiſcentia &c. pertractatur, in quib, cõpletur rerũ naturalium doctrina, ſic & in arte logices poſt ordinarios artis veteris, & nouę libros, cõpoſita ſunt ꝑ ſummos dialecticos innitẽtes fundamentis, & principijs peripateticis, q̃dã opuſcula, q̃ parua Logicalia nuncupant, ſiñe quib.penè impoſſibile eſt aſſequi veram, & perfectã ſyllogizãdi ac diſputandi ſciẽtiam, eſt aũt logica ars ſiue ſcientia argumentatiuã, atq; diſputatiua. De his igiť nunc agendũ eſt, & primo de ſuppoſitionibus, & ſecũdo loco ampliationibus, & tertio loco de appellationib. Nã ſiñe horum notitia tractatus de ſyllogiſmo formali, remanet apud nouitium non intellectus. Diximus.n.in illo tract c.6.ꝙ non oportet fieri tranſitum.à ſuppoſitione ad ſuppoſitionem ſibi repugnantem, & quod termini teneantur in præmiſſis, & in concluſione æquè amplè, & æquè ſtrictè.

Poſt hæc agemus de cõſequentijs, & vlt.loco de ꝓbationibus, & terminis, ſine quib.trac.de cõſequẽtijs ad plenum formari & intelligi non poſſet. Singuli horũ tractatum, & ſi non habeantur expreſsè ab Ariſt.tñ doctrinæ

peripateticę conſonant, vt tibi conſtabit poſtq̃ in Ariſt. diſciplina tam in logicalibus, q̃ in phyſicis atq; metaphyſicis eruditus fueris. Reliqua verò parua logicalia, quæ ſophiſtæ inuenerunt non ſciendi gratia, ſed aut decipiendi, aut confundendi, vtpote non ordinata ad aliarũ ſcientiarum acquiſitionem, poſtponenda ſunt, non enim intendimus niſi logicam peripateticam, vt regulam & artem omnium verè ſcientiarum directiuam.

In hoc igitur tract. acturi de ſuppoſitionib. ad mentẽ realium, quos exiſtimamus magis inhærere menti ac doctrinæ Ariſt. diuidemus ipſum in nouem capita.

Primo, quid ſit ſuppoſitio.

Secundo, ponent oẽs diuiſiones gñales ſuppoſitionis.

Tertio, tractabitur de ſuppoſitione materiali.

Quarto, de formali naturali.

Quinto, de accidentali ſimplici.

Sexto, de accidentali perſonali.

Septimo, de terminis habentibus virtutem confundẽdi & diſtribuendi.

Octauo, de pluribus ſignis diſtributiuis.

Nono, de ſuppoſitione relatiua.

Quid ſit ſuppoſitio. Cap. I.

IN cap I. inueſtigandum eſt quid ſit ſuppoſitio. Verum quia hic terminus ſuppoſitio multipl'r ſumit in doctrina Ariſt. iō vt ſcias in quo sẽſu hic diffiniẽda eſt, & de ea erit pertractandũ. Aduerte, q̃ quattuor modis põt ſumi.

Primo, dr̃ ſuppoſitio ꝓpoſitio, q̃ in aliqua ſciẽtia acceptat, vt manifeſtè vera, nec ĩdiget in illa ſcĩa demõſtrari, ſed eſt velut pĩcipiũ ſuppoſitũ ac firmatũ in tali ſcĩa, vt apud Geometra, hæc eſt ſuppoſitio, Oẽ totũ eſt maiꝰ ſua parte, apud Phyſicũ hæc eſt ſuppoſitio, Motus eſt, apud Metaph. hęc eſt ſuppoſitio, ens eſt cui dẽret eſſe apud Logicũ hæc eſt ſuppoſitio, uoces ſunt ſigna cõceptuum. & de ſuppoſitione hoc mõ dicta, iam actũ eſt in tract. de ſyllogiſmo demonſtratiuo, vbi de primis princip. actũ eſt.

Secūdo,dr̄ ſuppoſitio relatio inferioris ad ſuperiorē, vt q̄ eſt filij ad prēm,ſerui ad dñm.Nā ſicut relatio ſupe rioris ad inferiorem dr̄ ſuppoſitio,ſic oppoſita dr̄ ſuppo ſitio,qm̄ inferior ponit̄ ſub ſuperiori,& de hac locuti ſu mus in ꝑdicamento ad aliq̄d,ubi aſſignauimus tres rela tionis ſpēs.ſ.æquiparātiæ,ſuꝑpoſitionis,ſuppoſitionis.

Tertio,dr̄ ſuppoſitio poſitio termini ſub termino in li nea ꝑdicamentali,in quo ſenſu indiuiduum ſupponitur ſpeciei,& ſpecies gn̄i, & genus inferius generi ſuperiori, & ſic aſcēdēdo vſq; ad generaliſſimū,& de hac ſatis actū eſt in trac.de prædicamentis,qm̄ prædicamentum eſt or dinatio plurium prædicabilium ſecundum ſub & ſupra.

Quarto dr̄ ſuppoſitio poſitio termini pro alio.i.pro aliquo ſuo ſignificato,in quo ſenſu dicimus,ꝙ in hac o ratione,Deus eſt bonus,ly Deus ponitur pro ſuo ſignifi cato,vt ſit ſenſus,id quod ſignificatur per ly Deus,eſt bo num.Et in hoc 4.modo conſiderandum eſt hic de ſuppo ſitione,& primo diffinienda eſt.

Quantū ad diffinitionem eius aduerte,ꝙ diuerſimodè ſolet diffiniri,nam Petrus Hiſp.dicit,ꝙ ſuppoſitio eſt ac ceptio termini ſubſtantiui pro aliquo,i.pro aliqua re ſi gnificat per terminum,ex quo ſequitur ſm ipſum,ꝙ ter mini non ſignificatiui non ſupponunt,nec adiectiua, vt adiectiua ſūt,ſed id magis declarabitur infra. Petrus aūt Mantuanus ſic eam diffinit, ſuppoſitio eſt ſtatio termi ni in orone,& declarans ſe,inquit. Terminus æqualiter ſignificat in orone & extra oronem,ſed non ſupponit ni ſi in oratione,qm̄ a ſe nullius terminus hēt utſupponat, ſed à verbo,vel participio trahit ſuppoſitionem,ſi a ver bo,vel participio,ergo in propoſitione. conſtat.n.propo ſitio ex nomine & verbo.Paulus aūt ſic diffinit,ſuppoſi tio eſt acceptio termini ꝓpoſitione pro aliquo, uel pro aliquib.Exemplum primi,Petrus ſcribit exemplum ſecū di,Sortes & Plato,currunt.Formalis aūt & cōpleta diffi nitio,q̄ intēdo ſeruare & declarare,ſit hęc ſuppoſitio eſt acceptio termini ſubſtātiui,vel ſubſtantiuè tenti in pro poſitione extremaliter ſe hn̄tis pro aliquo ſuo ſignifica

to.

ro. Primo. ponitur acceptio loco gñris, eſt.n.ī plus, q̄ ſuppoſitio, vt patet. nā acceptio pōt ſumi actiuè, & paſſiuè, & neutraliter actiuè q̄dē dicit actū ſiue actionē accipientis, nā q accipit, acceptione accipit, ſicut q calefacit, calefactione actiua calefacit. paſſiuè aūt dicit paſſionē accepti, ſicut calefactio paſſiua dicit receptionē caloris in calefacto. Neutralr āt nō dicit acceptionē actu. actiuā neq; paſſiuā, ſed aptitudinalem, ſicut riſibilitas, & hæc eſt ꝓprietas termini ſubſtantiui. ſ. ꝙ ſit aptus natus accipi in propoſitione ꝓ aliquo ſuo ſignato. Eſt ergo ſuppoſitio aptitudinalis ſumptio paſſiua termini ſubſtantiui &c. Scd̄o dr̄, termini ſubſtātiui ad dr̄iam termini adiecti, qm̄ adiectiua propriè nō ſupponūt, ſed copulāt. nō ꝙ vniant plures terminos ad inuicē. hoc.n. mō copulāt cōiunctiones, vt nota copulationis uel condōnalis vel rōnalis, ſed quia veniunt ſe ſubſtātiuis, q̄bus adiacent & q̄ determinant. Tertio dr̄, vel ſubſtantiuè tenti, qm̄ licet adiectiuum, vt adiectiuum non ſupponat, tñ ut includit ſubſtantiuum, vel ponitur loco ſubſtantiui ſupponit. tunc.n. eſt virtualiter ſubſtantiuum, vt hic iuſtus erit in memoria æterna.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ adiectiuū quinq, modis pōt ſupponere. Primo, qñ eſt relatiuū, qm̄ ponit loco ſui antecedentis, q eſt ſubſtātiuū, ut hō q currit mouet ly q ſupponit ſicut ly hō, qm̄ ponitur loco eius. Scd̄o, qñ ſumitur in neutro gñe abſq; ſuo ſubſtātiuo, tunc.n. ſubſtātiuatur, vt albū currit. i. res albedinē hñs currit. Tertio, qñ eſt pronomen demōſtratiuū, qm̄ iudicat ſubſtantiuū, vt ille currit demonſtrato Sorte. quarto qñ eſt adiectiuū ſuperlatiuū, qd̄ propriè de uno īter multos verificat, ut fortiſſimus defendit Troiā. i. Hector inter Troianos. quinto qñ adiectiuum eſt participium, ſignificat.n. actum exiſtētem in ſubſtantiuo, ut currens mouetur, i. hō qui currit, vel cui ineſt actus currendi mouetur. His igitur quinque modis pōt adiectiuum ſupponere, qm̄ hēt in ſe uim ſubſtantiui. Quoties āt tenetur merè adiectiuè & hoc eſt qñ ponit in propoſitione cū ſuo ſubſtantiuo, hēt vim copulatiuam mō quo ſupradiximus, & nō ſupponendi. Quar

to dr̃,in propoſitione ad differẽtiam ſignificationis, qm̃ terminus ſubſtantiuus in propoſitione . & extra per ſe ſumptus ſignificat,ſed nõ ſupponit niſi in propoſitione. . Pro cuius notitia aduerte,ꝙ ſignificare p̄cedit ſupponere,& ſupponere p̄cedit verificari. Nã ſignificare eſt imponere terminũ ſiue vocẽ ad aliq̃d certi rep̄ſentãdum.Sicut qñ imponit ly homo ad ſignificãdũ hoĩem apud latinos, & ly theos ad ſignificãdũ deum apud græcos. Vñ facere ſignificare ſpectat ad primos auctores , q̃ rebus noĩa imponunt.Cõſtat aũt,ꝙ author anteq̃ ꝓpoſitionẽ formet, põt ordinare & ſtatuere talẽ rem terminum rep̄ſentandã & intelligendã,ergo ſignificare eſt rem rep̄ſentare ſiue extra ꝓpoſitionẽ,ſiue in ꝓpoſitione. Supponere aũt eſt accipere terminum iã impoſitũ ad ſignificãdum, vt ſtet in propoſitione ꝓ aliquo ſuo ſignificato vel ſuppoſito. Vñ ſicut facere ſignificare ſpectat ad primos authores,ſic facere ſupponere ſpectat ad formãtes ꝓpoſitionẽ.Nam formãs ꝓpoſitionẽ ſingularẽ intẽdit ſubiectum aliter ſupponere,q̃ qñ formet ꝓpoſitionẽ indefinitã, vt tibi declarabitur infra. Verificari aũt reſtringit ſupponere,v.g.in hac ꝓpoſitione,homo currit,ly homo ſupponit determinatè,ſub quo licèt deſcẽdere diſiũctiuè, vt tibi declarabit̃ infra,licèt poſſit ſupponere,pro pluribus,qm̃ nõ incõuenit,ꝙ plures currãt:modo nõ oẽs hoĩes currant,tñ ſufficit ꝙ verificet̃ pro vno Nã dũmodo Sortes ſolus currat, hæc eſt vera,homo currit.Ex q̃bus oĩbus cõſtat,ꝙ ſignificare eſt in plus q̃ ſupponere,& ſupponere,quã verificari. Supponere tñ & verificari eſt reſpectu propoſitionis tm̃.

· Diſputant hic Thomiſtæ.Si eſt verum Tho.terminum ſupponere intus & extra ꝓpoſitionẽ,vel tm̃ in ꝓpoſitione, Aliqui tenent partẽ affirmatiuã.ſ.ꝙ intus & extra;aliqui aũt negatiuã.ſ.ꝙ nõ niſi in propoſitione. Primi,fundãt ſe ſuper dictum B.Tho.in 1.par.q.39.art.4. vbi inq̃t, ꝙ hoc nomen Deus habet ex modo ſignificandi, ꝙ poſſit ſupponere pro perſona , ſicut & hoc nomen homo, & in r̃ſione ad tertium,dicit,ꝙ homo per ſe ſupponit pro perſona.Deus aũt per ſe ſupponit,pro natura.Si ergo ho

mo per ſe,& Deus per ſe ſupponunt, ſequit̃,ꝙ terminus ſubſtantiuus per ſe ſumptus extra propoſitionẽ ſupponit. Qui aũt tenent partem negatiuã,dñt intentionẽ B. Tho eſſe,ꝙ nec Deus,nec homo nec aliud ſubſtantiuum, habet vim ſupponendi,niſi in ordine ad propoſitionem, qđ conſtat in eodem loco, in quo ſe fundat p̃cedens opinio.Nã poſtq̃ B.Tho.dixerat,ꝙ Deus non ſupponit ꝑ ſe pro natura,ſtatim declarans hmõi ſuppoſitionẽ, format hanc propoſitionẽ,vt cum dr̃ Deus creat. Declarans ẽt quõ ſupponit pro perſona, format propoſitionẽ,vt cum dr̃,Deus generat,Deus ſpirat, & qm̃ hæc opinio eſt vniuerſalior,iõ intẽdi ſequi eã.Nec obſtat,ꝙ dicit B.Tho. ꝙ Deus per ſe ſupponit pro natura, & homo ꝑ ſe ſupponit pro perſona.Nã per ly per ſe,non intendit,ꝙ per ſe ſumptus extra propoſitionem ſupponat, ſed intendit,ꝙ ex ſe reſpectu cuiuſcunq; p̃dicati abſoluti ſupponit ꝑ natura, vt Deus creat, Deus prouidet, Deus eſt bonus,Deus eſt ſapiens &c.Nunq̃ aũt ſupponit pro perſona,niſi determinetur per p̃dicatum relatiuum,vt Deus generat,Deus eſt pater,Deus eſt filius,ergo Deus non vt ſed reſpectu talis p̃dicati ſupponit pro perſona, Quinto dr̃ extremitaliter ſi habentis ad differentiã verbi,ꝙ non ſupponit , ſed eſt extremorum ſupponentium,i.ſubiecti & prædicati , vnitiuum. Vñ dr̃ copula,qm̃ copulat p̃dicatum cũ ſubiecto.

Sed aduerte,ꝙ hoc intelligitur tm̃ de verbo ſum es eſt, qm̃ eſt irreſolubile in prius verbum , ideo ipſum ſolum eſt primo & per ſe copula.Reliqua autem quę dñr verba adiectiua,vt ſcribo,pugno,curro,qm̃ reſoluuntur in ſum es eſt & in participium ſuum , ideo licèt non ſupponant rõne ſum es eſt,qm̃ vt ſic ſunt copula, & non extremum, tñ ratione participij ſupponunt,qm̃ participium eſt prædicatum,vt patet hanc reſoluẽdo,homo currit. homo eſt currens. Sexto dr̃ pro aliquo ſuo ſignificato ad differentiam termini nõ ſignificatiui, & ſyncategorematis,quòd formaliter ſumptũ nihil per ſe ſignificat,vt ſigna vniuerſalia & particularia & dictio excluſiua, & exceptiua &c. v.g.ſi dico , aliquis homo currit , omnis homo currit ,

tantum

tantum homo currit, ly aliquis nō ſupponit, nec ly omnis, nec ly tantū qualificat ſuppoſitionem. Nam aliquis trahet ſubiectū ad ſuppoſitionem determinatam, omnis ad diſtributiuam, tantū ad confuſam. Hæc pro declaratione diffinitionis dictæ de ſuppoſitione dicta ſint.

De generalibus diuiſionibus ſuppoſitionibus. Cap. II.

IO ſecundo capite, anteq̄ deueniamus ad ſpecificā conſiderationē de ſpeciebus ſuppoſitis, aſſignādæ ſunt generales eius diuiſiones, tu igitur has diuiſiones aduerte.

Prima ſuppoſitionū, alia abſoluta, alia relatiua. Abſoluta eſt, quę fit de terminis abſoluti sūptis in propoſitione, vt oīs hō eſt aīal, nullus hō eſt lapis &c. Relatiua eſt quæ fit per terminos relatiuos grāmaticaliter sūptos, vt qui, talis, qualis, alius, alter, vt hō qui legit, diſputat. Dixi grammaticaliter ſumptos, vt excipiā relatiuū logicū, de quo actū eſt in prædicamento ad aliquid, cuiuſmodi ſunt pater filius, dominus ſeruus, æqualis ſimilis &c. Nā hmōdi termini ita ſupponūt, ſicut abſoluti. Vn ſicut in iſta oīs hō eſt aīal. ly homo ſtat diſtributiuè, ſic & in iſta omnis dominus eſt ſuperior ſeruo. De abſoluta igitur acturi ſumus in præſenti, de relatiua autem in fine tract.

Secūda ſuppoſitio abſoluta duplex eſt. ſ. propria & impropria. Propria eſt, quoniam terminus ſupponit ꝓ ſuo proprio & ordinario ſignificato, vt hęc eſt propria, hō eſt rōnalis, quoniā id, ꝙ eſt homo eſt rōnale. Impropria aūt eſt, qn̄ terminus ſupponit nō pro ſuo proprio & per ſe ſignificato, ſed ſibi accommodato ſm cōem uſum loquēdi. v.g. Apoſtolus ſignificat indifferenter Apoſtolos, & poeta indifferēter poetas, & tn̄ accōmodatur ſoli Paulo, & poeta ſoli Virgilio, ſicut Philoſophus ſoli Ariſtoteli. Vnde in hac propoſitione, Apoſtolus p̄dicabat, Apoſtolꝰ ſm ſuppoſitionē propriam ſupponit determinatè, ſecūdum aūt impropriam ſupponit diſcretè quoniā ītelligiī Paulus. Quandocunque ergo terminus ſumitᷣ in propoſitione pro alio quàm pro ſuo proprio ſignificato erit ſup

poſitio

poſitio impropria, vt in hac ꝓpoſitione monaſteriū regitur bono capite, caput quidē ſumit propriè pro principali parte, aīalis, in qua uigent sēſus; hic autē ſumit ꝓ prælato, ideò ſupponit impropriæ. Idē intellige, quādo ſumitur pars pro toto, vel totū ꝓ parte, & qn̄ ſumit cōtinens pro contēto. In oībus his ſeruatur ſuppoſitio īpropria, quæ qm̄ parū deſeruit tractatui de ſyllogiſmis, & acquiſitioni ſciētiarū realiū, ſed ē magis de cōſideratione Grāmatici & Rhetoris & Poetæ. iō circa eā nō īmorabimur. Hac igitur relicta reuertētes ad abſolutā ꝓpriam diuidimus eā prima diuiſione in materialē & formalē. Cuius diuiſionis ratio eſt. Quia cū ſuppoſitio ſit acceptio termini ſuſtātiui in propoſitione ex̄ materialiter ſe habētis ꝓ aliquo ſuo ſignificato, quotuplex eſt ſignificatū termini ſuppонētis, totuplex erit ſuppoſitio, ſignificatū aūt termini ē tm̄ duplex. ſ. materiale, & formale, ergo ſuppoſitio abſoluta propria prima diuiſione ē tm̄ duplex. ſ. materialis, & formalis eſt autē ſignificatū formale termini illud, ad qđ ſignificandū principaliter fuit impoſitū, & de quo verificatur ſine ſigno materialitatis, ut ſignificatū formale hoīs eſt aīal rationale, & lapidis eſt corpus durū offendēs, & verificatur ꝑ ſeipsū nō appoſito ſigno materialitatis, ſunt autē hæc ſigna materialitatis, ly, hæc dictio hoc nomen, hic terminus: nā hęc eſt verà, hō eſt aīal rōnale, lapis eſt corpus durū. Quod ſi apponeretur ſignū materialitatis, eſſent falſæ. Conſtat. n. ꝙ hęc eſt falſa, iſte terminus hō eſt aīal rationale, & hæc, hic terminus lapis eſt corpꝰ durū. Significatū aūt materiale termini eſt ipſemet terminus, & dr̄ ſignificatū naturale, qm̄ unumquodq; prius & naturaliter ſignificat ac repræſentat ſe ipſum, q̃ aliquid extra ſe. Signū autē quando ſupponit terminus pro ſeipſo aut ſibi cōſimili ē hoc, ꝙ nō verificatē niſi appoſito ſigno materialitatis, vt ly hō eſt nomē, ly homo eſt biſyllabū, ly hō eſt declinabile. Si aūt ſumaē ſine ſigno materialitatis, omnes ſunt falſæ, ut homo ē nomē. Nā homo ex ui ſui ſignificati formalis eſt aīal rationale, & nō ut ſic eſt nomē, ſed ſubſtātia corporea, &c.

Conſtat.

Conſtat ergo ratio, propter quā ſuppoſitio abſoluta ꝓpria diuiditur prima diuiſione in materialē & formalē.

Suppoſitio aūt formalis ſm̄ terminiſtas, coincidit cōuertibiliter cū ꝑſonali, ita ꝙ oīs formalis, eſt ꝑſonalis & econuerſo, ex cōſequenti Terminiſtæ non diuidunt ulterius formalē niſi in ſuppoſitionē diſcretā & cōem, cōem aūt in determinatā, & confuſam, vt tibi infra declarabit. Verū apud reales nō coincidit cū ꝑſonali, ſed eſt magis cōis, & anteq̄ deueniāt ad ꝑſonalē, diuidunt ſuppoſitionē formalē in naturalē & accidentalē. Eſt aūt huius diuiſionis rō, q̄a cū diffinitio ſuppoſitionis formalis ſit acceptio &c. pro ſuo formali ſignificato, vel accipit̄ terminus in ꝓpoſitione reſpectu ꝑdicati per ſe, ꝙ cōuenit ſubiecto eſſentialiter, vel conſequit̄ ſubiecti eſſentiā, & ſic in oī ꝓpoſitione ꝑ ſe tā primo q̄ ſecundo modo, dat̄ ſuppoſitio naturalis ſiue eſſentialis, ut hic, homo eſt aīal, homo eſt rōnalis, homo eſt riſibilis, vel accipitur terminus in ꝓpoſitione reſpectu ꝑdicati ſibi cōuenientis accidentaliter, vt homo eſt albus, homo currit. Et hāc diuiſionē. ſ. naturalē & accidētalem, ponit B. Thom. in 2. ſen. diſt. 1. q. 2. art. 1.

Suppoſitio aūt accidentalis apud reales diuidit̄ in ꝑſonalē & ſimplicē, cuius diuiſionis rō eſt hæc. Suppoſitio accidentalis eſt reſpectu ꝑdicati cōuenientis ſubiecto accidētaliter, vel ergo cōuenit ſubiecto, vt hēt eſſe extra aīam in ſuppoſitis, & ſic eſt ꝑſonalis, q̄a verificat̄ ꝑdicatū pro ſuppoſito vel ſuppoſitis, vt aliq̄s hō currit, ergo iſte vel iſte currit, vel cōuenit ſubiecto non inquantū hēt eſſe in ſuppoſitis, ſed vt hēt eſſe in aīa, puta inquātū intellectus intelligit naturā cōem, vt ꝑdicabilē de multis, & non vt habet eſſe in hoc vel illo ſuppoſito, vt qñ dicit ꝙ homo eſt ſpecies, aīal eſt genus, ſubſtātia eſt genus generaliſſimū, rōnale eſt differentia, riſibile eſt propriū, Albū eſt accidens. Primo modo dr̄ ſuppoſitio ꝑſonalis, q̄a ſtat ꝑdicatū pro ſuppoſitis. Scd̄o modo dr̄, ſimplex q̄a ſtat ꝑdicatū ꝓ natura ſimplici & ī ſe cōſiderata, & ꝓut intellect⁹ attribuit ſibi intētionē vniuerſalitatis, puta ſpeciei aut gñis.

Et aduerte, ꝙ terminiſtæ reponunt ſuppoſitionē ſim-

plicem

ſimplicē ſub materiali. Vnde apud eos ſicut in iſta, ly homo eſt nomen, ly hō ſupponit materialiter, ſic, & in iſta, hō eſt ſpecies, aīal eſt genus, quorū fundamētū eſt ꝙ nō exiſtimant vniuerſalia ut genus, & ſpecies eſſe naturas reales, vt ſtant ſub ſecūdis intētionib⁹, ſed eſſe terminos vniuocos prædicabiles de pluribus &c. In hac ergo propoſitione, hō eſt ſpecies ſecūdū eos hō nō ſupponit pro natura cōi, ſed pro termino, talis aūt ſuppoſitio eſt materialis, & iō quā dicūt reales ſimplicem, dicunt ipſi materialem. Verū, quia magis eſt conſonū uiæ peripateticæ vniuerſalia eſſe naturas quā terminos, nō q̃dē extra ſingularia, ut Ariſt. in tota doctrina ſua imponit Platoni, & præcipuè in 7. lib. Metaph. ideo realium quo ad ſuppoſitionē ſimplicē, ſententiā ſequi debemus. Hæc de primis, & generalibus diuiſionibus ſuppoſitionis, nūc accedendum eſt ad cuiuſcunq; membri conſiderationē, incipiemus igitur a materiali abſoluta, & propria.

De abſoluta, & propria ſuppoſitione materiali. Cap. III.

IN tertio cap. iuxta ordinem diuiſionum, quæ ſupra diſpoſitæ & ordinatę ſunt, agendū eſt de ſuppoſitione materiali, de qua tria uidenda ſunt.

Primò, quid ſit.

Secundo quomodo & in quę diuiditur.

Tertio, aſſignandæ ſunt gn̄ales regulę, quibus cognoſces qn̄ termini ſupponunt materialiter & quando non.

Quantum ad primū aduerte, quòd ſic diffinit. Suppoſitio materialis eſt acceptio termini ſubſtantiui in ꝓpoſitione extremaliter, ſe habētia pro ſuo materiali ſignificato. Tota hęc diffinitio quo ad ſingulas particulas, manifeſtata eſt in diffinitione ſuppoſitionis, vt ſuppoſitio eſt. Vltima particula. ſ. ꝓ materiali ſignificato ponit, ut diſtinguat a formali ſuppoſitione. Eſt aūt materiale ſignificatū termini, qn̄ ſumit ſolū ꝓ ſeipſo & ſibi cōſimili, & nō pro eo, ad q̄d ſignificādū principaliter eſt īpoſitū, ut docuimus ſupra, vt qn̄ dr̄ hō eſt nomē, aīal eſt triſyllabum, cōſtat ꝙ ly homo & ly animal ſumūt, ut ſūt termini & nō pro re ad quā ſignificandā ſunt impoſita.

Hæc

Hæc enim eſt falſa, hic terminus homo eſt res, quæ eſt homo, neque enim res quæ eſt homo, eſt nomen, ſed ſubſtantia rationalis. Idem intellige de animali.

Quantũ ad ſm aduerte, ꝙ termini eſt diuidunt ſuppoſitionẽ materialẽ in diſcretã & cõem. Cõem in determinatam & cõfuſam. Confuſam in confuſam tm̃ & cõfuſam diſtributiuã. Confuſam tm̃ in confuſam tm̃ mobilem, & confuſam tm̃ immobilẽ. Confuſam diſtributiuã in cõfuſam diſtributiuã mobilem, & confuſam diſtributiuã immobilẽ, quas diuiſiones & ſingularũ partiũ diffinitiones & exẽpla vide tu in Paulo Veneto, quia nolo eſſe hic merus recitator, ꝙ ſingula eius exẽpla recipies exceptis his, homo eſt ſpecies, aĩal eſt genus, &c. Nã qñ ꝑdicatũ eſt aliqđ qnq; vniuerſaliũ, ſubiectũ apud reales ſupponit ſimplr, & nõ materiales. Nos aũt intendimus, ſeq viã realiũ.

Reales aũt non multiplicant tot diuiſiones de ſuppoſitione materiali, ſed exiſtimant ſufficere addiſcendi, ſi diuidant eam indiſcretam, & communem, & illic ſiſtere.

Aduerte enim, quòd ſuppoſitio materialis magis deſeruit grammatico, qui verſatur circa nomina, quo ad articulos & declinationes & ſuppoſitiones deriuationes, & circa huiuſmodi verſatur ſuppoſitio materialis. Cũ igitur in Logica, & in alijs ſcientijs acquirendis per Logicã ſequẽdo viam peripateticam & nõ ſophiſticam, ſuppoſitio materialis nõ ſit multum neceſſaria, ſufficit, ad mentem realium, vt diuidamus eam in diſcretam, & communem.

Materialis diſcreta eſt acceptio termini ſubſtãtiui materialiter ſupponẽtis, cũ pronomine demonſtratiuo: Nã pronomina demonſtratiua primitiuæ ſpeciei faciunt ꝓpoſitionẽ, ſingularem, cuius ſubiectum tm̃ non cõuenit, vt docuimus in tract. 2. agentes de quantitate propoſitionũ. In oĩ aũt propoſitione ſingulari, ſicut ſubiectum eſt terminus diſcretus, vel æquipollet termino diſcreto, ſic ſupponit diſcretè. Vt hæc eſt materialis diſcreta, iſte terminus, hõ quẽ nũc ſcribo, eſt nomen, eſt biſyllabũ, eſt declinationis tertiæ, eſt numeri ſingularis, eſt generis cõis.

Materialis cõis eſt acceptio termini ſubſtantiui mate-

rialiter ſupponẽtis ſine pronomine demõſtratiuo. Nã ta lis termini nõ limitatus ꝑ ꝓnomen demõſtratiuum eſt terminus cõis, vt ibi, homo eſt nomen; iſte terminus ho mo iõ eſt cõis, q̄a conuenit huic termino homo hic ſcripto, ꝙ huic termino homo ore nunc ꝓlato. Idẽ intellige de quolibet noĩe proprio, vt de Sorte & Petro &c. Nam licet quo ad ſignificatum formale ſint termini ſingulares, q̄a tñ vni conueniunt, qđ eſt indiuiduum ſignatum, tñ quo ad ſignificatum materiale ſunt termini cões, pñt n. conuenire termino in ſcripto & in ore & in mente. Vn de in hac propoſitione, Petrus eſt nomẽ ſubiectũ, ſupponit ſuppoſitione materiali cõi, põt. n. verificari de hoc ter mino Petrus in voce, in ſcripto, in mẽte &c. vnde vtraq; iſtarũ eſt vera, Petrus eſt nomen, Petrus nõ eſt nomẽ. Sẽſus ſcđæ eſt, Res, q̃ eſt Petrus, nõ eſt nomẽ, q̄a eſt ſubiecta, Sẽſus primæ eſt hic terminus, Petrus eſt nomen, quia declinaĩ per genus & caſum. Reliquas igĩt diuiſiones ſup poſitiõnis materialis, vtpote non multũ neceſſarias, nec vſitatas in ſcientijs realibus, relinquamus terminiſtis.

Quantum ad tertium aduerte tres regulas generales, quibus cognoſcitur ſuppoſitio materialis.

Prima eſt. Oĩs terminus hñs ſolũ vnũ ſignificatum. ſ. formale, nunq̃ ſupponit materialiter, ſed formaliter. Probatur, quia nõ põt ſupponere niſi ꝑ ſignificato qđ hẽt, ſed habet tm̃ formale, ergo nunq̃ ſupponit materialiter. Tales termini ſunt termini trãſcendentes, vt ens vnũ, aliq̄d, res, q̄ iõ nõ hñt niſi ſignificatũ formale, qm̃ quocũq; mõ ſumaĩ ſiue cum ſigno, ſiue ſine ſigno materialitatis, de oĩbus & de ſeipſis verificanĩ. Nã ſicut iſta eſt uera, ens, eſt ens ita & iſta, ens eſt aliq̄d, eſt res, eſt unũ: ly ens. i. hic termin⁹ ens ẽ ens, & ẽ aliq̄d & ẽ res, & ẽ q̄d vnũ, ens. n. & vnũ cõuertũĩ, vt tibi ĩ philoſophia prima maniſeſtabiĩ.

Secunda eſt, Oĩs terminus habẽs vtrunq; ſignificatũ, ſi apponitur ei ſignũ materialitatis, trahiĩ ad ſuppoſitio nem materialem, vt ly homo eſt nomen. Si aũt non appo nitur ei ſignum materialitatis trahitur ad ſuppoſitionẽ formalem, & tunc aliq̃n propoſitio eſt uera, vt homo eſt

animal aliquando falſa, vt homo eſt nomen, quoniam homo ſine ſigno materialitatis ſupponit pro ſignificato formali. de homine autem ſumpto formaliter falſum, eſt dicere, quòd ſit nomen, quoniam vt ſic eſt ſubſtantia rõnalis.

Tertia eſt ſignũ particulare & vniuerſale affirmatiuũ & negatiuum, ſi eſt eiuſdẽ generis cum termino ſubſtãtiuo cui additur, trahi terminum ad ſuppoſitionẽ perſonalem, vt aliquis homo currit Si aũt ſumãtur in neutro genere, trahunt terminum ad ſuppoſitionẽ materialẽ, vt aliquod homo eſt nomẽ. i. aliquis ter. & rõ huius regulę eſt q̄a termini, vt ſupponũt materialiter ſunt neutri gñeris & indeclinabiles, vt diſtinguãtur qñ ſupponunt formaliter. Tũc. n. ſumunť in ſuo ꝓprio gñe, ſiue maſculino, ſiue fęminino &c. & sũt declinabiles, vt oĩs homo eſt bipes aliqua auis eſt nigra, aliqđ lignũ eſt durũ. Qm̃ igiť qñ ſupponũt materialiter sũt neutri gñeris & indeclinabiles, iõ cõuenienter apponiť eis in neutro gñe ſignum vniuerſale, vel particulare. Ex quibus ſequitur, ꝙ hæc eſt uera, oẽ hõ eſt nomen, hæc autem eſt falſa, oĩs homo eſt nomen.

Tres iſtæ regulæ ſufficiant tibi pro notitia termini qñ ſupponit materialiter, & quando non. Si alias vis, quære tu in terminiſtis has reputo ſufficere prout contingit vti ſuppoſitione materiali in acquiſitione ſcientiarum.

De ſuppoſitione formali naturali. Cap. IIII.

IN cap. quarto agendum eſt de ſuppoſitione formali naturali, de qua tria videnda ſunt.

Primo, quid ſit.

Secundo, quomodo diuiditur apud reales.

Tertio aſſignabuntur regulæ generales de illa.

Quãtum ad primum aduerte, ꝙ ſic diffinitur. Suppoſitio formalis naturalis eſt acceptio termini &c. reſpectu ꝓdicati eſſentialis, vel conſequentis eſſentiam ſubiecti.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ ſuppoſitio formalis naturalis eſt acceptio termini ſubſtãtiui in ꝓpoſitione exterme maliter ſe hẽtis ꝓ ſuo ſignificato formali, reſpũ ꝓdicati eſſentialis, vel cõſequẽtis eſſentiã ſubiecti. Dr̃ aũt ꝓdica-

tum eſſentiale dupliciter. Primo,quia prædicatur in q̄d eſſentialiter de ſubiecto,vt animal de hoīe homo,de Sorte. Secūdo,in quale eſſentialiter, vt rationale de homine, ſenſitiuum de animali. Dr vero prædicatum conſequens eſſentiam ſubiecti,ꝙ licet non ſit de eſſentia,fluit tamē a principijs eſſentiæ,i.vel à forma,vt homo eſt riſibilis,ſequitur.n.riſibile aīam intellectiuam,vel à materia vt homo,eſt corruptibilis,procedit.n. corruptibile à cōpoſitione contrariorum,qualia ſunt elementa,ex quibus homo componitur, in vtroq; ſenſu eſt ſuppoſitio formalis naturalis. Et ꝑ regula gñali accipe,ꝙ in oī propoſitione facta in materia naturali eſt ſuppoſitio formalis,naturalis,q̄a nāliter p̄dicatū verificat̄ de ſubiecto,& non accidētaliter.

Et aduerte,quòd in tractatu de ſyllogiſmo demōſtratiuo prædicatum naturale eſt prædicatum per ſe in primo & ſecundo modo per ſe.

Quantum ad ſm aduerte,ꝙ terminiſtæ non diuidunt ſuppoſitionē formalem naturalem,qm̄ eam non ponunt diſtinctā à perſonali, iō non aliter diuiditur apud eos, q̄ ſuppoſitio perſonalis,de cuius diuiſionibus dicemus infra. Rō aūt, ꝑꝑ q̄ non ponunt eam diſtinctā à perſonali eſt, q̄a non cōcedunt p̄dicatum reale ſiue ſit eſſentiale ſiue accidentale, verificari de ſubiecto niſi ſubiectū exiſtat in rerum natura:iō ſicut iſta eſt ꝑſonalis,aliq̄s hō currit, ſic iſta,aliq̄s hō eſt aīal;& ſicut deſcēdere ſub illa licet diſiunctiuè,ſic ſub iſta,& ſicut illa eſt falſa nullo hoīe exiſtēte, ſic & iſta, apud reales aūt in p̄dicatis eſſentialibus nō req̄rit̄ exiſtētia ſubiecti,qm̄ propoſitio ꝑ ſe eſt ſempiternę veritatis,vt tibi declarabit̄ ī prima philoſophia. In p̄dicatis aūt accidentalibus req̄rit̄ exiſtentia ſubiecti;qm̄ non verificant̄ de ſubiecto niſi ſubiectum exiſtat, & iō diſtinguūt reales īter ſuppoſitionē formalē naturalē,& formalem accidentalē,q̄ eſt reſpectu prædicati accidentalia.

Tu tamen aduerte, quòd aliter datur ſuppoſitio accidentalis reſpectu prędicati accidentalis conuenientis ſubiecto vt habet eſſe extra animam,& vt habet eſſe in anima. vt tibi manifeſtabitur infra.

Cum igitur reales teneant ſuppoſitionem naturalẽ diſtinctã a perſonali alio & alio modo diſtinguũt eas & diuidũt in ſua inferiora, Naturalẽ igit̃ ſic diuidunt. Suppoſitionis naturalis alia diſcreta, alia cõis. Diſcreta eſt acceptio termini diſcreti vel ſibi æquiualentis reſpectu p̃dicati eſſentialis, vt Sortes, eſt hõ, eſt aĩal, eſt corpus, eſt ſubſtãtia, eſt ens, vel æquiualentis, vt hic hõ eſt rõnalis, Sophroniæ filius primogenitus & diſciplinabilis. Cõis alia indefinita, alia determinata, indefinita eſt acceptio termini cõis reſpectu p̃dicati eſſẽtialis ſine aliquo ſigno, vt hõ eſt aĩal, lapis eſt inanimatus, determinata eſt acceptio termini cõis reſpectu p̃dicati eſſentialis cũ aliquo ſigno, vt quidã hõ eſt aĩal, & diuidit̃ in particularem & cõfuſam. Particularis eſt acceptio termini cõis reſpectu p̃dicati eſſentialis cũ ſigno particulari, vt aliquis hõ eſt riſibilis, ſiue rõnalis. Cõfuſa diuidit̃ in confuſam tm̃ & confuſam diſtributiuam ſiue vniuerſalẽ. Confuſa eſt acceptio termini cõis reſpectu p̃dicati eſſentialis, cũ aliquo ſyn categoremate habente vim confundendi, vt ſi hõ eſt aĩal, eſt ſenſitiuus, tm̃ homo eſt rõnalis. Diſtributiua ſiue vniuerſalis eſt acceptio termini cõis reſpectu p̃dicati eſſentialis cum ſigno vniuerſali, vt oĩs homo eſt animal, oẽ animal eſt viuens. Sed dices, quare in ſuppoſitione naturali non fit mentio de deſcenſu ſub termino cõmuni ad ſua inferiora ſiue ſuppoſita diſiunctiue vel copulatiuè ſicut fiet deſcenſus in ſuppoſitione perſonali, vt declarabitur.

R̃ndetur. Ideo non fit deſcẽſus, quia apud reales ad veritatẽ propoſitionis p̱ ſe non requirit̃ cõſiſtentia ſuppoſitorum. Vnde nullo hoĩe exiſtẽte, hæc eſt vera & ſp̱ hõ eſt animal, aĩal eſt ſubſtantia. Ideo aũt fiet deſcenſus in perſonali, qm̃ perſonalis propriè apud reales eſt reſpectu prædicati accidentalis, qđ ineſt naturæ communi, vt habet eſſe in ſuppoſitis. Hæc n. non eſt vera, homo eſt albus, niſi quia hic vel hic eſt albus. Conſtat igitur quid ſit ſuppoſitio formalis naturalis & quomodo diuidatur.

Quantum ad tertium aduerte quattuor regulas deſeruientes ſuppoſitioni formali naturali.

Prima eſt, In oī propoſitione in qua p̄dicatum p̄dicat̄ ꝑ ſe de ſubiecto in primo modo, vel ſcd'o, vel quarto, ſꝑ ſubiectū ſupponit nāliter. Qui ſint, & quo modi ꝑ ſe, iā diximus in trac. de ſyllogiſmo demonſtratiuo. Exēplum primi, homo eſt animal rōnale exemplum ſecūdi, homo eſt riſibilis, exemplum quarti paries albet albedine.

Aduerte, ꝙ nō ſit mentio de tertio mō per ſe, quia nō eſt modus p̄dicandi, ſed modus eſſendi ſiue exiſtendi, Vnde cū dr̄, Sortes eſt ꝑ ſe in domo, ſic intelligit̄ Sortes eſt ſolus in domo, ita ꝙ ly per ſe dicit priuationē conſortij. Et hæc propoſitio, Sortes eſt per ſe, i. ſolus in domo, non ſignat ſubiectū ſupponere naturaliter, ſed perſonaliter, qm̄ ly ſolus eſt p̄dicatum accidentale, & ſeparabile a ſubiecto, vt patet. Ratio aūt huius regulæ eſt, quoniam prędicatum per ſe aut eſt de eſſentia ſubiecti, aut conſequitur eius eſſentiam: nam in primo modo eſt de eſſentia, in ſecundo & quarto conſequitur eſſentiam ut ibi declaratum eſt tract. de ſyllogiſmo demonſtratiuo.

Sc'da regula eſt, Oīs propoſitio, cuius ſubiectū ſupponit naturaliter, eſt ſꝑ & vniuerſa l'r vera, ēt ſi ſubiecto nō apponat̄ ſignū vniuerſale, vt hic, Hō eſt aīal, quidam hō eſt aīal; nā oīs talis propoſitio eſt in materiali, in qua p̄dicatū conuenit oī & ſꝑ contento ſub ſubiecto. Vn̄ licèt prioriſticè, hæc nō ſit propoſitio vniuerſalis, ſed indefinita, hō eſt aīal, eſt tñ vniuerſalis poſterioriſticè loquendo. Non ſic aūt contingit in ſuppoſitione ꝑſonali, qm̄ propoſitiones in quib. ſubiectū ſupponit perſonaliter, ut in plurib. formant̄ in materia cōtingēti, & iō nec pro oīb⁹, nec ſēmꝑ verificat̄ p̄dicatum de ſubiecto. Vnde prioriſticè, & poſterioriſticè hæc eſt indefinita Homo eſt albus.

Tertia regula eſt in ſuppoſitione naturali, nō valet cōſequētia a propoſitione de tertio adiacēte ad eā, q̄ eſt de ſecunda. vt non valet, hō eſt aīal, ergo homo eſt. & rō huius regulę eſt; quia in propoſitionib. per ſe p̄dicatum ſpectat ad eſſentiam, & non ad exiſtentiam, eſſentia aūt abſtrahit ab exiſtētia, & non exiſtēria. vt tibi in prima philoſophia declarabitur. Præterea ly eſt in tertio adiacen-

te in propoſitionibus per ſe dicit habitudinē & cōuenientiam naturalē prædicati cū ſubiecto. Et ideo ſiue ſubiectū exiſtat ſiue nō, ſemper prædicatū per ſe eſt aptū uerificari de ſubiecto, ſed ly eſt ſecūdo adiacēte dicit exiſtētiam, & ideo niſi ſubiectum, puta homo, exiſtat, hæc eſt falſa, hō ē, & in hoc diſcordāt terminiſtæ & reales: nā vt declarabit tibi in tract. de cōſequētiis, terminiſtæ volūt, q a tertio adiacēte ad ſm affirmatiuè ſit in prædicatis per ſe, ſiue in prædicatis accidentalibus ualeat conſequētia, dūmodo prędicatū nō ſit terminus diſtrahēs, neq; diminut', ſed ꝑ nūc ſuſtine, donec erudiaris ī cōſequētiis.

Quarta regula eſt, pēdēs a tertia, in quacunq; propoſitione ſubiecto ſupponit naturaliter, ad eius veritatē nō requiritur, q extrema exiſtāt in rerū natura nā hæc ſēꝑ fuit, & erit uera; hō eſt aīal rationale, etiā poſito, q nec hō, nec animal exiſterent. Et ratio huius regulę eſt apud reales, quia ad ueritatē affirmatiuæ per ſe ſufficit habitudo & unio ꝑdicati cū ſubiecto immutabiliter ſed ſiue extrema exiſtāt, ſiue nō, hæc habitudo & uno immutabiliter ſeruatur, ita q oppoſitū ei repugnat ergo regula ē uera, & peripatetica, ut tibi manifeſtabitur in prima philoſophia. Hęc de ſuppoſitiōe formali naturali dicta ſint.

De ſuppoſitione accidentali ſimplici. V.

IN c. v. agēdū eſt de ſuppoſitione accidētali ſimplici; nā in 2. cap. diuiſiuimus formalē accidentalē in ſimplicē & perſonalē; quoniā licet utraq; ſit reſpectu prędicati accidentalis, in hoc tamē diſtinguuntur, q ſimplex ē reſpectu prædicati intentionalis, quod nō conuenit alicui ex ſuppoſitis alicuius ſuperioris, ut eſſe ſpeciē nō cōuenit alicui homini, ſed homini, vt homo eſt perſonalis autē ē reſpectu prædicati realis, quod conuenit alicui ſuperiori ſiue uniuerſali rōne ſuorū ſuppoſitorū, ut hōiem eſſe album, cōuenit hoī nō, ut hō eſt. ſed qa conuenit illi, uel illi hoī. De ſimplici igitur agēdū eſt in præſenti cap. de ꝑſonali uerò in cap. ſeq. de ſimplici autē tria uidenda ſunt.

Primo, quid ſit.

Secundo, quomodo diuiditur.

Tertio, aſſignabuntur regulæ generales de illa.

Quãtũ ad prim. aduerte, ꝙ ſic diffinit apud reales, ſup poſitio ſĩplex acceptio termini ſubſtantiui in ꝓ poſitione extremaliter ſe hñtis ꝓ ſuo formali ſignificato reſpectu prædicati conuenientis ſubiecto, nõ ut habet eſſe ad extra in ſuppoſitis, ſed ut habet eſſe in anima per abſtra ctionem ab omni ſuo ſuppoſito.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ natura cõis, puta hõ, aĩal, corpus, dupliciter põt cõſiderari ab intellectu. Primo, ut hẽt eſſe, & diuerſificatur in ſuppoſitis; & ſic intellectus at tribuit ei prædicata realia, q̃ conueniũt naturæ cõi rõne ſuorũ ſuppoſitorũ, vt hõ eſt albus, eſt ſanus, eſt eger, & hæc faciunt ſuppoſitionẽ perſonalẽ. Scđo, ut eſt cõis mul tis & prædicabilis de multis, q̃ conueniunt in eadẽ rõne diffinitiua ipſius naturę cõis, & vt ſic conſiderata eſt vna; qm̃ vt ſic nõ reſpicit ſuppoſita, ꝑ q̃ diuerſificatur, ſed abſtra hit ab eis, & in hoc ſenſu attribuit ei intellect' ꝑdicata in rẽtionalia, q̃ explicãt ꝑ aliqđ quinq; uniuerſaliũ, ut hõ eſt ſpecies, animal eſt genus, rõnale eſt differentia &c. & hęc faciũt ſuppoſitionẽ ſĩplicẽ apud reales. Quę dr̃ ſuppo ſitio ſimplex a cõi natura ſimpliciter, & abſtractè ſũpta & cõſiderata. Cõſtat igit̃ q̃d ſit, & reſpectu cuius ꝑdicati.

Quantum ad ſecundum aduerte, qm̃ ſuppoſitio ſimplex nõ cõuenit ter, ſupponenti reſpectu ſuppoſito uni, immo conuenit ut abſtrahit a ſuppoſitis non eſt diuidẽda, ut diuidetur ſuppoſitio perſonalis; ſ. in diſcretam, & communem, & indeterminatam & confuſam &c.

Nam omnia hec diuiſionũ membra reſpiciunt ſuppoſita, & põt ad ea fieri deſcenſus præterq̃ in diſcretã, vt ti bi manifeſtabit, ergo diuidẽda eſt iuxta diuiſionem prædicati, ꝙ conuenit naturę communi, vt conſideratur ab intellectu. poteſt autem iuxta triplicem actum intellect', tripliciter cõſiderari. Primò ut eſt diffinibilis ſiue intelli gibilis. Scđo, ut prædicabilis de pluribus. Tertio, vt de ea eſt aliqua proprietas demonſtrabilis, & iuxta hanc tripli

cē cōſiderationē aſſignaẽ triplex ſuppoſitio ſīplex, prima ſit iuxta primū actū intellectus, vt hō eſt diffinibilis, & intelligibilis, de eo pōt haberi ſcientia, in oībus his propoſitionib⁹ ſupponit hō ſīpliciter, qa nō licet deſcēdere ad ſua īferiora, cū abſtrahat ab eis, vt ſtat ſub pdictis pdicatis. Neq;.n, hō, vt eſt iſte, vel ille, ſed ut hō, diffinibilis intelligibilis ſcibilis eſt. Supponit aūt sīpliciter iuxta primū actū ītellectus, q eſt ſimpliciter apprehēdere. Scđa fit iuxta ſm actū ītellect⁹, q ē cōponere, ē diuidere ut hō ē ſpecies, aīal eſt gen⁹, rōnale eſt drīa. Tertia fit iuxta tertiū actū ītellectus, q eſt diſcurſus ſiue argumētari, vt riſibile demōſtraẽ de hoīe. Sic igr diuidaẽ ſuppoſitio sīplex.

Quãtum ad tertium aduerte tres regulas generales ꝓ ſuppoſitione ſimplici.

Prima eſt. Term. ſupponenti. ſimpliciter non eſt apponēdū ſignū particulare, nec vniuerſale, neq; eiuſdē generis, neq; alterius generis. Ratio huius regulę eſt, qa ſigna appoſita termino cōmuni in eodem genere trahunt ipſum ad ſuppoſitionē perſonale, vt aliquis hō eſt. Si autē in alio genere, puta in neutro, trahunt ipſum ad ſuppoſitionem materialem, vt aliqđ homo eſt nomē, omne hō eſt biſyllabum. Cum igitur terminus ſupponens ſimpliciter non ſupponat perſonaliter, quia non reſpicit ſuppoſita, nec materialiter, qa ſtat pro natura in ſe cōſiderata, vt cōis pluribus, nullo mō ponēdū eſt ſignū particulare, nec vniuerſale, ſed sīpliciter enunciandū eſt, ꝙ hō eſt ſpecies, ꝙ animal eſt genus, quod rationale eſt differentia.

Secunda regula eſt. Omnis terminus ſupponens reſpectu prędicati cōcernētis actū animæ ſiue ſpectet ad actū primū, ſiue ſecū̄dū, ſiue tertiū, ſupponit ſimpliciter, vt homo diffinitur, homo intelligitur, homo prædicaẽ de pluribus differentibus numero. Ratio huius regulæ conſtat ex diffinitione data de ſuppoſitione ſimplici.

Tertia regula. Oīs ꝓpoſitio, cuius ſubiectū ſupponit ſimpliciter eſt ſingularis. Nam cum ſit categorica, ut hō eſt ſpecies, oportet, ꝙ ſit alicuius quãtitatis, ut declaratū eſt in 2. tract. nō pōt eſſe vniuerſalis, nec particularis, qm̄

nullum

nullum apponitur ſignũ,nec indefinita , quoniã cũ non reſpiciat ſuppoſita, non põt ſub ſubiecto fieri aliquis deſcenſus.Sed ſub ſubiecto cuiuslibet indefinitæ licet deſcẽdere diſiunctiuè, ut tibi declarabit̃ in cap.ſeq.ergo a ſufficienti diuiſione eſt ſingularis.

Sed dices.In hac propoſitione,hõ eſt ſpecies,ſubiectũ eſt terminus cõis,cũ ſit aptus prædicari de pluribus, ergo non poteſt eſſe propoſitio ſingularis. Conſequentia patet ex diffinitione propoſitionis ſingularis.

Reſpõdet̃, In hac ꝓpoſitione,hõ eſt ſpecies,ly homo non eſt terminus cõmunis,quia non reſpicit ſuppoſita, ut ſuperius inferiora,ſed tenetur diſcretè,quia ſtat ꝓ natura apprehenſa ab intellectu,vt una, & ut ſic eſt ſingularis,qm̃ excludit oĩa ſua ſuppoſita. Vñ ſe hẽt ut forma abſtracta a materia, quæ in ſe eſt una. Et hæc natura intelligit̃ denudata ab oĩ cõditione indiuiduali,per quã diuerſificat̃ in ſuppoſitis, ideò æquipollet ſingulari abſtracto;& terminus ſupponẽs pro ea ſtat ſingulariter. In hac igit̃ hõ eſt ſpecies,& in hac,aĩal eſt genus,& in hac,Subſtantia eſt gñaliſſimũ,& in hac,ens eſt tranſcendens, ſubiectũ tenet̃ ſingulariter,& hæc tibi manifeſtabũt̃ in 7. lib.primæ philoſophiç,ꝓ nũc tu nouiti ſupponas ſic eſſe. Hæc de ſuppoſitione ſimplici dicta ſint.

De ſuppoſitione accidentali perſonali. Cap. VI.

IN cap.6.agendũ eſt de ſuppoſitione accidentali ꝑſonali,cuius vſus frequentior eſt in ſcientiis realibus.de ea igitur tria uidenda ſunt.

Primo, quid ſit.

Secũdo,ponẽt oẽs diuiſiones ſuæ uſitatæ in ſcientiis.

Tertio aſſignabuntur regulæ generales de illa.

Quantũ ád primũ aduerte, ꝙ ſic diffinit̃. Suppoſitio accidentalis ꝑſonales eſt acceptio termini ſubſtãtiui uel ſubſtantiæ tenti in ꝓpoſitione extra materialiter ſe habẽtis,pro ſuo formali ſignificato reſpectu prædicati accidentalis realis cõuenientis ſubiecto,ut hẽt eſſe ad extra.

Iſtæ partic.ꝑdicati accidẽtalis, & realis,ut habet eſſe ad dextra ponũtur,ut diſtinguatur ſuppoſitio ꝑſonali a

naturali & ſimplici & intel ige, ut hēt eſſe ad extra,i.in rerum natura pro aliqua dr̄ia t̄pis,qm̄,vt tibi manifeſtabit in trac,de ampliatione,ſubiectū in ſuppoſitione perſonali aliqn̄ tenet pro eo qđ eſt, aliqn̄ pro eo qđ eſt, vel fuit,aliqn̄ pro eo ꝙ eſt vel erit,aliqn̄ ꝓ eo quod eſt, vel p̄t eſſe.& tūc exēplificabitur.In hac igitur propoſitione, hō eſt iuſtus,hō ſupponit perſonaliter,qm̄ p̄dicatum iuſtus eſt p̄dicatum reale,& accidentale,& conuenit hoī ꝓ aliquo ſuo ſuppoſito exiſtenti.Hæc.n.eſt vera,homo eſt iuſtus,quia hic,vel eſt iuſtus.Conſtat igitur quid ſit ſuppoſitio perſonalis diſtincta à naturali & ſimplici.Qui diſtinguatur à materiali , nemini eſt dubium , qm̄ in illa ſtat termi.pro materiali ſignificato,hic aūt pro formali.

Quantum ad ſm aduerte,ꝙ diuiſiones ſuppoſitionis perſonalis ſic ordinantur, Suppoſitio perſonalis, prima diuiſione diuiditur in diſcretam & cōem.Diſcreta eſt acceptio termini ſubſtantiui diſcreti,vel term.cōis cū pronomine demonſtratiuo in ſingulari numero &c. reſpectu p̄dicati realis accidentalis conuenientis ſubiecto, vt hēt eſſe ad extra.exemplum primi,Sortes eſt iuſtus,exēplum ſecundi,iſte hō eſt iuſtus,in petra ſcribis.& aduerte ꝙ ſi propoſitio conuertatur ſimpliciter, ſicut ſubiectū in conuerſa ſupponit perſonaliter diſcretæ,ſic p̄dicatum in conuertente eodem modo ſupponit. ut hic, Sortes eſt iuſtus ,iuſtus eſt Sortes,& hic,ille homo currit,vel tu curris,currens eſt ille homo,uel currens es tu.

Cōis diuiditur in determinatam,& confuſam. Determinata eſt acceptio term.cōis ſubſtātiui &c. ſine ſigno, uel cum ſigno particulari tm̄,ſub quo licèt deſcēdere ad ſua ſuppoſita diſiunctiuè, ut hō eſt albus ,& licet ſic deſcēdere,& iſti ſunt oēs hoīes,ergo iſte homo,uel iſte,uel iſte,& ſic de ſingulis eſt albus, ergo homo eſt albus, & ſicut de hac infinita,ſic intellige de hac particulari. Quidam homo eſt albus, Quod ſi de nullo uerificaretur prædicatum,propoſitio eſſet falſa,quoniam prędicatum nō conuenit ſubiecto niſi ratione alicuius ſuppoſiti.

Cōfuſa eſt acceptio termini ſubſtantiui cōmunis &c.

ſub

ſub quo non licet deſcendere diſiunctiuè, ſed ſi deſcendatur, deſcendetur diſiunctim.

¶ Pro cuius notitia aduerte, ꝙ deſcendere diſiunctiuè eſt formare plures diſiunctiuas ſingulares, ex quib. neceſſe eſt vnam eſſe determinate verã. v. g. ſub hac, Quidam homo currit. ſic deſcenditur diſiunctiuè, & iſti ſunt oẽs homines, ergo vel iſte homo currit, uel iſte hõ currit, uel iſte homo currit &c. ita ꝙ neceſſe eſt unam ex hic eſſe determinate veram, & dũmodo unus curriat, hæc eſt vera, aliquis homo currit. Deſcendere aũt diſiunctim eſt formare vnã categoricam de extremo diſiuncto, ꝗ̃ non eſt neceſſe verificari determinate pro uno, ſed põt verificari pro pluribus, & pro oĩbus in confuſo & diſtincte. v. g. In iſta, tm̃ homo eſt ſapiens, ly homo ſupponit confuſe, & licet deſcẽdere ſub eo diſiũctim ſi, & iſti ſunt oẽs hoĩes, ergo uel hic hõ, vel hic homo, vel hic homo eſt iuſtus, hæc eſt vna categorica de ſubiecto diſiuncto, & non inconuenit ꝙ verificetur pro pluribus hoĩbus, vel etiã pro omnibus indiſtincte. nam cum ſoli homini conueniat iuſtitia inter omnia animalia nihil obſtat quin reperiatur in pluribus, nec repugnat quin reperiatur in omnibus.

¶ Confuſus diuidit in cõfuſam tm̃, & confuſam uniuerſalẽ. Exemplũ primæ, tm̃ hõ eſt iuſtus, tm̃ homo eſt figuræ rectæ. Exemplum ſecundæ, Omnis homo eſt iuſtus.

¶ Confuſa tm̃ diuiditur in mobilem, & in immobilem. confuſa tm̃ mobilis eſt acceptio termini &c. ſub quo licet deſcendere diſiunctim, ut tantum homo eſt iuſtus, ergo tantum hic, vel hic, vel hic eſt iuſtus.

¶ Cõfuſa immobilis eſt acceptio termini ſubſtãtiui, &c. ſub quo nullo modo licet deſcendere, ut in iſta, Tm̃ tres ciues ſeruant patriã. Non licet deſcendere, qm̃ omnes iſtę ſunt falſæ, ergo tantùm iſte ſeruat patriam, vel tantum iſtę ſeruat patriam. Nec vale diſiunctim, ergo tm̃ iſte, vel iſte, vel iſte, quoniam tres ciues collectiuè, & non diſiunctiuè ſeruant patriam, poſito caſu quòd ſic fit.

Et aduerte, ꝙ terminiſtæ exemplificantes de confuſa tm̃ immobili, formant hac propoſitionem, neceſſario

homo eſt aĩal, ſub qua dñt non licere deſcẽdere diſiun-
ctim ex parte ſubiecti, qm̃ nullus homo ſingularis neceſ-
ſario eſt aĩal, ſed contingenter, qm̃ põt non eſſe. Id nõ re-
cipiunt reales, qm̃ dñt illã eſſe ſuppoſitionẽ naturalem,
in qua pdicatum eſt de eſſentia ſubiecti, & pdicaẽ eſſen-
tialiter de oĩ contento ſubiecto, ergo neceſſario & ſemp
& immutabiliter. Vnde ita eſt neceſſaria iſta, Sortes eſt
aĩal, ſicut iſta, Homo eſt aĩal. Nec obſtat, q ſortes poſſit
nõ eſſe, qa ĩ ſuppoſitione naturali nõ reqrit exiſtẽtia ex-
tremorũ, ſed immutabilis habitudo & vnio pdicati cũ ſu-
biecto. Vñ hæc cõſequẽtia nõ valet, Sortes cõtingẽter eſt,
Ergo cõtingenter eſt aĩal. Nec iſta, Sortes neceſſario eſt
aĩal, Ergo neceſſario eſt, qa ĩ prima fit trãſitus ab eſſe exi-
ſtentiæ ad eſſe eſſentiæ; in ſcd'a aũt fit trãſitus ecõuerſo.

Cõfus⁹ vniuerſalis diuidiẽ ĩ diſtributiuã & collectiuã.

Diſtributiua diuiditur in mobilem & in immobilem.

Diſtributiua mobilis eſt acceptio termini, &c. ſub quo
licet deſcendere copulatiuè ad oĩa ſua ſuppoſita, vt om-
nis homo eſt mendax, ergo hic homo eſt mendax, & hic
homo eſt mendax, & ſic de alijs omnibus.

Diſtributiua immobilis eſt acceptio termini &c. ſub
quo nõ licet deſcẽdere copulatiuè, vt ſi oẽ aĩal currit, oĩs
homo currit. Non.n. ſequiẽ, ergo ſi hoc animal, puta aſi-
nus currit, oĩs homo currit, & ſi hoc animal puta equus
currit, omnis homo currit. Conſtat.n. conditionalem eſſe
veram, & tamen omnis copulatiua formata eſt falſa.

Diſtributiua mobilis diuiditur in abſolutam & ac-
commodam.

Abſoluta eſt acceptio termini &c. ſub quo licet deſcẽ-
dere copulatiuè abſolute, & nulla ſuppoſitione facta, vt
omnis nix eſt alba, omnis ſtella lucet, ergo iſta ſtella, &
iſta, & iſta, & ſic de omnibus, nulla exceptuata, lucet.

Accõmoda eſt acceptio termini &c. ſub quo non licet
deſcendere copulatiuè abſolute, ſed oppoſitione facta, vel
pro tali aũt tali gñe, vt omnes diligunt munera, ſ. iudices
iniuſti, oẽs hoĩes reſurgent. ſ. qui fuerint mortui, oĩs qui
petit, accipit. ſ. ſi debite & rõnabiliter petit; & hæc ſup-

poſitio

poſitio diſtributiua accõmoda, neceſſaria eſt pro intelligentia Sacræ ſcripturæ,& in politicis legibus ac decretis.

Vniuerſalis collectiua eſt acceptio termini &c.ſub quo nõ licet deſcendere copulatiuè,ſed aut nõ deſcẽdere, aut deſcẽdere copulatim, vt oẽs Apoſtoli ſunt duodecim.Nõ ſeqi,ergo iſte eſt duodecim, & iſte eſt duodecim,& iſte, & iſte,omnes ſunt falſæ, vt patet,ſed deſcendat ſic, ergo iſte,& iſte,& iſte,& oẽs alij ſimul ſumpti sũt duodecim.

Et aduerte,quòd deſcendere copulatiuè eſt deſcendere per propoſitiones copulatiuas ſingulares.

Copulatim aũt eſt deſcendere per vnam categoricã de extremo copulatiuo. Exemplum primi, oĩs nix eſt alba, ergo,& hæc nix eſt alba, & hæc eſt alba &c.Exemplũ ſecundi, Omnia elemẽtà ſunt quattuor,ergo hoc & hoc,& hoc,& hoc ſimul sũpta ſunt quattuor Cõſtat igiẽ qd ſit ſuppoſitio formalis,ꝑſonalis,& quot ſint eius diuiſiones famoſæ,& qd ſit ſingulum mẽbrum ſingulæ diuiſionis.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ ſingulis membris diuiſionum ſuppoſitionis perſonalis aſſignatur certæ regulæ vniuerſales,per quas cognoſces, quomodo, & in qua ſpecie perſonalis ſuppoſitionis termini ſupponunt.

Incipientes igitur à perſonali diſcreta, aſſignamus ei talem regulam.

Oĩs terminus diſcretus,vel cõis cum pronomine demõſtratiuo ſingularis numeri,vel circumlocutus exiſtẽs pars ꝓões ſiue ex parte ſubiecti, ſiue ex parte p̃dicati,ſiue p̃cedat ſignũ particulare,ſiue vniuerſale,ſiue affirmatiuũ, ſiue negatiuũ ſupponens ꝑſonaliter, ſupponit diſcretè. Exẽplũ primi, ex parte ſubiecti,Sortes currit, iſte homo currit,Sophronici primo genit⁹ currit.Exẽplũ ſcđi,ex parte p̃dicati ſine ſigno vniuerſali,aliqđ currẽs eſt Sortes,aliqđ currẽs eſt iſte homo,aliqđ currens eſt Sophronici primogenitus.Cum ſigno aũt vniuerſali affirmatiuo, vt hic, oẽs peccauerunt in Adã,oẽs peccauerunt in primo hoĩe, oẽs peccauerũt in primo creato ad imaginẽ,ſed cũ ſigno vniuerſali negatiuo, vt hic,nullus aſinus eſt Sortes,nullus aſinus eſt iſte homo, nullus aſinus eſt primo genitus

Sophronici,

Sophronici,in oībus his datur ſuppoſitio diſcreta perſonalis,in oībus exemplis primi modi ex parte ſubiecti, & in omnibus exemplis ſecundi modi ex parte prædicati.

Determinatæ perſonali aſſignaī hæc regula. Oīs terminus,quem nullum ſignum præcedit,vel ſi pręcedit eſt ſignum particulare affirmatiuū, ſupponēs perſonaliter, ſupponit determinatè,tā à parte ſubiecti,q̄ à parte prædicati.Exemplum primi,hō eſt iuſtus,tam ſub ſubiecto q̄ prædicato licet deſcēdere diſiunctiuè,vt patet exercitato;ergo tam ſubiectum q̄ prædicatum ſupponunt determinatè,exemplū ſecundi, Aliquis homo eſt iuſtus, tam prędicatum,quàm ſubiectum eodem modo ſupponunt.

Cōfusè tm̄ mobili aſſignanī iſtæ regulę,vt gn̄ales.Cuiuſlibet vniuerſalis affirmatiuæ p̄dicatum, ſi eſt terminus cōis,ſupponēs p̄ſonal͛r ſupponit confuſe tm̄ mobiliter. Vti oīs hō eſt bipes, ly bipes ſtat confuſe tm̄ mobiliter, quia licet deſcendere diſiunctim:nam bene ſequiī oīs hō eſt bipes,ergo vel ē hic bipes,vel hic bipes,vel hic bipes.

Dicitur affirmatiuè,qm̄ in vniuerſali negatiua diſtribuitur ſubiectum,prædicatum,vt hic,nullus homo eſt lapis,vt tibi manifeſtabitur in cap.ſequenti.

Dicitur terminus cōis,qm̄ ſi prædicatū eſſet terminus diſcretus,ſupponeret diſcrete,vt dictum eſt in regula aſſignata ſuppoſitioni p̄ſonalis diſcretę. Alia regula. Cuiuſlibet propoſitionis excluſiuæ tam affirmatiuæ q̄ negatiuæ primi ordinis,dummodo negatio non cadat ſup̄ notam excluſionis, ſubiectū ſupponēs p̄ſonaliter ſupponit confuſè tm̄ mobiliter, quia licèt ſub ſubiecto deſcendere diſiunctim:nam bene ſequitur,tm̄ homo eſt albus per caſum,ergo tantum hic homo,vel hic homo eſt albus.

Dicitur tam affirmatiuè,q̄ negatiuè,qm̄ ſicut in iſta, tm̄ homo eſt albus homo ſupponit confuſe tantum mobiliter,ſic & in iſta,tantum homo non eſt albus.

Dr̄,dūmodo negatio nō cadat &c.qm̄ ſi negatio cadit ſup̄ notā excluſionis,ꝓpoſitio erit tota negatiua,ut non tm̄ homo eſt albus,& tunc mutatur ſuppoſitio ſubiecti.

Dicitur primi ordinis, qm̄, ut tibi manifeſtabitur in

tract.

tract.de prob.ter excluſiua fit trib.modis. Primo,qñ not.a excluſionis antecedit ſubiectũ,ita ꝙ cadit ſuper illud, vt tm̃ hõ eſt riſibilis,& hæc eſt primi ordinis.Scd̃o;qñ ipſa nota mediat inter ſubiectũ ; & ꝓdicatum, ſiue antecedat verbum,ſiue ſubſequatur. Exẽplum primi, vt Plato tm̃ ſcribit.Exemplum ſecundi,Sortes comedit tm̃ panem,& hæc eſt ſecũdi ordinis,ergo qñ in tertio ponit̃ nota excluſionis.Vt,habeo vnũ librũ tm̃,& hęc eſt tertij ordinis.

Regula poſita intelligẽda eſt de excluſiua primi ordinis:qm̃ equipollet vniuerſali affirmatiuę de terminis trãſumptis, vt tm̃ homo eſt riſibilis , ergo omne riſibile eſt homo,& in hac vniuerſali prædicatum ſupponit cõfuſæ tantùm mobiliter,vt tibi declarabitur in ſequentibus.

Confuſę tm̃ immobili aſſignatur hęc regula,qñcunq; ꝓdicatũ non põt verificari de cõtentis ſub ſubiecto diuiſim, ſed ſolùm cõiunctim,ſupponit ſubiectũ confuſę tm̃ immobiliter,vt hic elementa mundi ſunt quatuor Planetæ ſũt ſeptem, ꝓdicamenta ſunt decẽ:nã ſi fiat deſcenſus diſiũctim ſub ſubiecto ꝓdictarum propoſitionum, manifeſtè erit falſus ; v.g.fiat ſic deſcenſus ſub prima , & oĩa hæc ſunt elemẽta mũdi,ergo hoc elementũ, uel hoc, uel hoc eſt quatuor;manifeſtũ eſt,ꝙ deſcẽſus eſt falſus, qm̃ ꝓdicatũ numerale nõ uerificat̃ de ſubiecto niſi cõiũctim, idẽ intellige de ſubiecto aliarũ propoſitionum.Similiter hic eſt ſuppoſitio confuſa immobilis, Duo hoĩes trahũt nauẽ,& hic,tres perſonæ ſunt trinus Deus,& hic. Pater, & filius ſunt vnũ principiũ Spiritus S. Qui verò ſint termini,qui cõiter cõfundũt ĩmobiliter declarabunt̃ ĩ c.ſeq.

Cõfuſę diſtributiuę mobili aſſignatur hęc regula,oĩs propoſitionis vniuerſalis affirmatiuæ,& negatiuæ ſubiectum ſupponit cõfuſæ diſtributiuæ mobiliter,& licet deſcẽdere ſub eo copulatiuè.vt oĩs hõ currit,nullus hõ currit ex parte verò prædicati,in affirmatiua ſtat cõfuſæ tm̃ mobiliter,in negatiua aũt diſtributiuè, ut oĩs homo eſt albus,ly albus ſtat confuſæ tm̃ mobiliter, quia licet deſcendere diſiunctim,nullus homo eſt lapis,ly lapis diſtribuitur,quia licet deſcendere copulatiuè : idem intellige

de

de ꝑdicato particularis negatiuæ. Nã licet ſubiectum ſtet determinatè ſi eſt terminus cõis, tñ prędicatũ ſtat diſtributiuè, ꝑꝑ negationẽ habentẽ vim diſtributiuã, ſi nũ ſit impedita. Vñ in iſta, aliqs homo nõ eſt albus, homo ſtat determinatè, qa licèt deſcẽdere diſiunctiuè, & ly albus diſtribuitur, quia licèt deſcendere copulatiuè. Deſcẽde tu.

Confuſę diſtributiuę immobili aſſignať hęc regula. In oĩ conditionali, cuius ſubiectum ꝑcedit ſignum vniuerſale affirmatiua, vel negatiua, ſupponit ſubiectum diſtributiuę immobiliter in ordine ad totam conditionalem, aut hic. Sic oẽ animal currit. Oĩs hõ currit, & hic. Si nullũ aĩal currit, Nullus hõ currit. Non.n. pñt ſic deſcendere, Ergo ſi hoc animal currit. Oĩs hõ currit, qa hoc animal nõ eſt oĩs hõ, idẽ intellige ex parte negatiuę. Non.n. ſequiť, hoc animal, demonſtrato Brunello, nõ currit, ergo nullus hõ currit, põt enim Sortes currere, non currente Brunello.

De diſtributiua abſoluta mobili, iam data eſt regula, de accommoda autem datur hæc. Quandocunque prædicatum vniuerſalis affirmatiuæ, vel negatiuę non verificatur de ſubiecto abſolutè, ſed per appoſitionem, ſubiectũ ſupponit diſtributiuæ accommodè, vt hic. Omnes homines indigent pœnitentia, appoſitiuè peccantes, nam infans eſt homo, quia eſt animal rationale, & tñ non indiget pœnitentia, quia non peccat, & hic, non eſt inuentus, qui placeret Deo appoſitione in filijs peccatorum.

Collectiuæ aſſignatur talis regula, in ꝓpoſitione vniuerſali affirmatiua, in qua ꝑdicatũ nõ verificať de ſubiecto pro oĩbus contentis ſub eo, niſi ſimul ſumptis, ſubiectũ ſupponit collectiuè, ut omnes Apoſtoli ſunt duodecim, omnes Senatores regunt ciuitatem, conſtat enim, ꝙ omnes ſimul, & non aliquis diuiſim regit ciuitatem.

Hæc pro regulis aſſignandis cuilibet membro ſingulæ diuiſionis perſonalis ſuppoſitionis dicta ſint.

De terminis habentibus virtutem confundendi tãtum mobiliter & diſtribuendi mobiliter, & immobiliter. Cap. VII.

IN cap. ſeptimo agendũ eſt de ſignis, & ſyncategore-

matibus, & terminus, ſiue ſint nomina, ſiue verba, quæ habent virtutem confundendi, & diſtribuendi mobiliter, vel immobiliter. Et primo, expediemus nos de terminis confuſiuis tantùm, ſiue mobiliter, ſiue immobiliter, ſecūda de terminis diſtributiuis.

Quantum ad primum ponuntur octo regulæ.

Prima eſt, dictio excluſiua confudit confusè mobiliter tātum, terminum immediatè ſequentem, ſi eſt terminus communis, vt tantùm homo eſt riſibilis, quia ſub ly homo licet deſcendere diſiunctim, vt patet.

Secunda eſt, dictio exceptiua confudit confusè tantum mobiliter ſuum caſuale, ſi eſt terminus cōmunis, quia licet deſcendere ſub eo diſiunctim, vt nullū aīal præter hominē eſt loquēs, ly pter hoīem ſtat cōfuſæ tm̄ mobiliter.

Tertia eſt, dicto reduplicatiua cōfundit ſuū caſuale cōfusē tantū mobiliter, & prædicatum confusè tm̄ immobiliter, vt homo inquantùm homo eſt rōnalis, ly homo ſtat confuſæ tm̄ mobiliter, & ly rationalis immobiliter.

Quarta eſt, verba cōcernentia actū mentis, vt ſcire, intelligere, velle, credere, deſiderare, & opinari, & dubitare, & imaginari, cōfundunt confusè tm̄ mobiliter terminū immediatè ſequentē, ſi eſt terminus cōis, & non ſupponet ſimpl̄r, vt ego ſcio aliq̄ cōcluſionē, ergo hāc vel hāc. Dico ſi eſt terminus cōis, qm̄ ſi eſſet terminus diſcretus, vel cōis cū ꝓnomine demōſtratiuo, ſupponeret diſcretè, vt ſcio hanc concluſionem, credo Socrati, imaginor Cæſarem. Dixi, & non ſupponat ſimpl̄r, qm̄ ſub termino cōi ſupponenti ſimpl̄r non fit aliquis diſcenſus, ſtat enim natura, vt vna in ſe conſiderata. Vnde ſub iſta, intelligo hominem, ſcio roſam, nullus debet fieri deſcenſus, quoniā ſumitē homo, vt homo, roſa vt roſa, vt diximus ſupra.

Quinta regula, aduerbia numeralia localia, tpalia, ſi adhæret verbo, cuius actus ſuper idem numero reiterari pōt, confundunt confuſæ tantū mobiliter terminum immediatè ſequentē, vt bis vidi hominē, ergo bis vidi hūc, vel hunc, vel hūc hominem. Hic, & illic vr̄ homo, ſemper erunt elementa, &c. Si autem adhęrent verbo, cuius actus

ſuper

ſuper idē numero reiterari nō pōt, confundunt confusè tm̃ immobiliter, vt bis comedi panē, ly panē ſtat immobiliter, q̄a hic deſcēſus eſt falſus, bis comedi hūc, vel hūc panē, q̄a panis ſemel comeſtus nō eſt iteratio comeſtibilis vt patet, idē intellige hic. Hic & Romæ vendiť piper. Vbiq; eſt corpus, & hic, ſēper erit hō, neq;.n. idem piper numero ſimul vendiť hic, & Romæ, cū poſſit eſſe idē corpus in duobus locis, nec idē corpus numero, occupat omnem locum, neque idem homo numero erit ſemper ſm curſum naturæ cum ſit natura corruptibilis, vt patet.

Sexto regula eſt, termini modales excepto neceſſe nominaliter ſumpti, & aduerbialiter, confundunt confusè tm̃ mobiliter oēs terminos cōes nō diſtributos, ſiuę p̄cedant modum, ſiue ſequanť, ita tñ q̄ fiat modalis de ſenſu compoſito. Exemplum, qñ modus p̄cedit contingens eſt hoīem eſſe album, impoſſibile eſt hoīem eſſe lapidem. Exemplum, qñ modus ſubſequiť. Hoīem eſſe album eſt cōtingens, Hoīem eſſe lapidem eſt impoſſibile. Apud reales cōtingit deſcendere diſiunctim tā ſub ſubiecto, q̄ ſub p̄dicato ipſius dicti. Nā bene ſequitur contingens, vel poſſibile eſt hoīem eſſe albū, ergo vel hunc, vel hūc hoīem, ergo vel hoc album. Itē bene ſequitur, impoſſibile eſt hominem eſſe lapidem, ergo impoſſibile eſt hunc vel hunc hoīem eſſe lapidē, eodē modo deſcende ſub lapide. Dixi termini modalis excepto neceſſe, qm̃ propoſitio de neceſſe ſi eſt vera, eſt in materia naturali, in qua p̄dicatum eſt de eſſentia, vel conſequiť eſſentiā ſubiecti, vt neceſſe eſt hoīem eſſe aīal, vel rōnale, vel riſibile & tunc ſuppoſitio eſt naturali, in qua nō fit aliq̄s deſcenſus, vt docuimus cap. 4. Vnde in iſta, neceſſe eſt hoīem eſſe aīal tam ly hominem q̄ ly animal ſtat immobiliter, qm̃ in ſuppoſitione naturali nō requiriť exiſtentia extremorum, & in hoc diſcordant reales à terminiſtis, vt docuimus in eodē cap. Dixit ter. cōes, vt excipiā diſcretos, vt hic contingens eſt Sortem eſſe albū, vel impoſſibile eſt Sortē eſſe aſinū. Terminus enim diſcretus nō eſt capax ſuppoſitionis cōfuſe, ē aūt capax ſuppoſitionis diſcretæ. Dixi nō diſtributiua,

quoniã ſi fiat ꝓpoſitio modalis vniuerſalis de dicto, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua extrema dicti ſupponunt, ſicut extrema categoricæ vniuerſalis affirmatiuę, vel negatiuę quē modũ ſupponendi declarauimus in cap. pcedenti, & in ſequẽtib. magis declarabimus. Dixi ita, ꝙ fiat in ſenſu compoſito, qm̃ non eſt eadẽ rõ de modali in ſenſu compoſito, & de eo in ſenſu diuiſo, nam diuerſimodè probāt vt tibi declarabitur in tract. de ꝓbationibus terminorũ, ideo non ſeruatur eadem ſuppoſitio in quo aũt differāt, & in quot, iam diximus in tract. 3. cap. 4. Vide tu illic.

Septima regula. Hæc verba ꝓmitto, debeo, obligor, terminum cõem non diſtributum, quem regunt, confundunt confusè tm̃ immobiliter: vt Sortes promittit tibi denarium, ly denarium ſtat immobiliter, quia hic deſcenſus eſt falſus, promitto tibi hunc, vel hunc, vel hunc denarium. Nam poſſunt tibi promittere denarium, qui nondũ conſctus aut formatus eſt, ideo non licet deſcendere.

Octaua regula, dictio cõditionis vt ſi. & rationis, vt ergo, oẽs ſuos terminos cões non diſtributos confundunt cõfusè tm̃ immobiliter, & hoc in ordine ad hypotheticã, vt ſi homo eſt, aĩal eſt. Homo currit, ergo aĩal currit, tam ly homo, q̃ ly aĩal confusè tm̃ immobiliter in vtraque ſuppponunt, modo ſumantur in ordine ad hypoteticã.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ ly homo, & ly animal dupliciter conſiderari pñt, primo vt ſunt partes categoricę, nã hęc eſt categorica homo currit, cuius pars eſt ly hõ, & hæc eſt categorica, aĩal currit, & vt ſic ly homo, & ly animal ſupponũt determinatè, & licet deſcẽdere diſiũctiuè. cum ſint duę indefinitę, ſecũdo, vt ſunt partes hypotheticæ, & intendo, ꝙ conſiderenẽ nõ inquantum componunt has duas categoricas, vt categoricas, ſed inquantum componunt has, vt partes hypotheticę ꝑ notã cõditionis, vel rõnis, & hoc eſt ſumere ĩ ordine ad hypotheticã, & nõ in ordine ad categoricã, vt categorica eſt, & ĩ hoc ſẽſu intelligendũ eſt, ꝙ confundunt confusè tantum immobiliter.

Sed dices. Videẽ hic deſcenſus eſſe bonus, Si homo eſt, animal eſt, ergo ſi hic hõ, vel hic homo eſt, animal eſt, repugnat

puguat.n.ponere hominem,ſinu animali,cum animal ſit prædicatum per ſe in primo modo de homine.

Rũdetur pro nũc,ꝙ regula intendit de deſcenſu valido,de forma,& nõ de materia, valet aũt prædictus deſcẽſus de materia,ſed nõ de forma.De materia quidẽ valet, quia in vtraq; propoſitione pdicta hõ eſt aĩal,ſupponũt perſonaliter.Si aũt formẽtur duę propoſitiones de tertio adiacente,in quibus hõ,& aĩal habeãt ſuppoſitionẽ natualẽ,vt hic. Si hõ eſt aĩal,homo eſt ſenſitiuus, non licet aliquis deſcenſus, quia omnis deſcenſus eſt ad ſuppoſita.Sed,ut docuimus ſupra,in naturali ſuppoſitione non requirũtur ſuppoſita,nec exiſtentia ſuppoſitorũ.Hæc.n. conditionalis eſt vera ante creationem mundi. ſi homo eſt aĩal,hõ eſt ſenſitiuus.Hæc de regulis pro terminis cõfuſiuis tantum mobiliter,vel immobiliter dicta ſint.

Quantũ ad ſecundum,ut ſcias terminos habentes vim diſtribuendi mobiliter, vel immobiliter ponuntur quattuor regulæ generales.

Prima regula. Oẽ ſignũ uniuerſale affirmatiuũ poſitũ in recto terminum immediatè ſequentẽ facit ſtare diſtributiuè,& immediatè ſequentem confusè tantum,dũmodo ſit terminus cõis, & ſignũ nõ ſit impeditũ per aliud ſuperueniẽs ſignũ diſtributiuũ;ut oĩs hõ eſt albus,ly hõ diſtribuit, qm̃ licet deſcẽdere ſub eo copulatiuè,& ly alb⁹ cõfundit cõfusè tm̃ mobiliter,qm̃ licet deſcẽdere ſub eo diſiũctim. Dixi poſitũ in recto,vt excipiã has propoſitiones,vidẽs oẽm hoĩem eſt aĩal.Nec ly uidẽs diſtribuitur,nec ly aĩal cõfunditur,qm̃ eſt vna indefinita, in qua pdicatũ,& ſubiectũ ſupponũt determinatè. Nec obſtat ly omnẽ hominẽ,qm̃ cum nõ ſit ſubiectum,ſed pars ſubiecti,uirtus ſigni non tranſit ad prædicatum. Secus eſſet, ſi diceretur,omnis videns hominẽ eſt animal,tunc ly uidens,diſtribueretur,& ly animal confunderet. Itẽ intelligẽ in hac,Cuiuslibet hominis aſinus eſt currens,ly aſin⁹ nõ diſtribuitur,nec ly currẽs cõfunditur, ſed ſtat vtrũq; determinate, qm̃ uirtus ſigni uniuerſalis poſiti in obliquo nõ tranſit ſuper ea,ſolũm ly hominis diſtribuitur.

q͞m eſt eiuſdem obliqui cum ſigno vniuerſali. Dixi dũ-modo ſit terminus cõis, q͞m diſcretus nõ eſt ca pax diſtributionis, nec confuſionis, cũ non habeat inferiora, ad q̃ fiat deſcenſus. Dixi, & ſignum non ſit impeditum, quoniã ſi aliud ſignũ, vel ſincategorema diſtributiuũ ſupuenerit, mutat ſuppoſitionem, v.g. In iſta, omnis hõ eſt albus, ly homo diſtribuitur, & albus con funditur. Si aũt ſuperueniat nõ, & dicatur, nõ oĩs homo eſt albus cũ hęc ęquolleat huic, q̃dã hõ nõ eſt albus, ly homo ſtat determinatè, & ly albus diſtribuitur ꝓp negationẽ, q̃ habet uim diſtribuẽdi, ſi nõ eſt impedita, ut dicemus in regula ſeq.

Secunda regula. Omnia ſigna uniuerſalia negatiua, & oĩs negatio non impedita faciunt ſtare diſtributiuè mobiliter terminũ cõem mediatè, & immediatè ſequẽtẽ ita ꝙ diſtribuunt ſubiectũ, & prædicatũ, remoto impedimẽto, vt nullus hõ eſt albus, tã ſubiectũ, q̃ prædicatũ diſtribuitur, q͞m licet ſub utroq; deſcendere copulatiuè. Dixi terminũ cõem, vt excludã diſcretũ. Dixi mediatè, & immediatè ſequentẽ, ut diſtinguatur a ſigno uniuerſali affirmatiuo, q non diſtribuit niſi terminũ immediatè ſequẽtem. Dixi, remoto impedimẽto ꝙ põt eſſe duplex. Primo, ſi ſignũ non apponatur ſubiecto in recto, ſed parti ſubiecti in obliquo, vt hic, Nullius hominis aſinus currit, nec ly aſinus, nec ly currẽs diſtribuit, ſed tm͞ ly hominis q͞m virtus ſigni negatiui nõ ſe extẽdit ultra obliquũ, cui apponit. Vñ cũ hęc ſit indefinita, aſinus currit, ſtat ſubiectũ, & prædicatũ terminatè ſecundò, ſi aliud diſtributiuũ ſuperueniat, vt hic, nõnullus homo currit. Ly non impedit diſtributionẽ factã ꝑ nullus, & facit æquipollere particularẽ affirmatiuã, nã ęquipollet iſti, q̃dã hõ currit, in qua conſtat ſubiectũ, & prædicatũ ſupponere determinatè.

Tertia regula. Quæ continet quattuor partes eſt hęc. Gradus comparatiuus, & ſuperlatiuus cõfundũt diſtributiua terminũ rectũ ex natura cõparationis, terminũ autem rectũ ex natura exceſſus cõfundũt cõfuſe tm͞ mobiliter. Super terminũ aũt rectũ a parte ante .i. poſitum in ſubiecto, nullam habent uim, v.g. equus eſt maior aſino

altitudine

altitudi.cubiti,ly aſino ſtat diſtributiuè,ly altitudine cu
biti ſtat confusè,tm̄ mobiliter. Ly equus ſtat determina
te,cũ ſit ꝓpoſitio indefinita.Si aũt apponaĩ ſignũ vniuer
ſale ſtabit diſtributiuè ꝑ primã regulã, vt oĩs equus eſt
maior aſino.Hæc ẽ prima pars regulæ.Scd̃a pars ẽ hæc.
Iſtæ dictiones ita,ſicut,tã,& quã,terminũ immediate ſe
quentẽ diſtribuunt,ut Hercules eſt ita fortis,ſicut leo,vt
ly leo ſtat diſtributiuè.canis eſt tã uelox,q̃ lepus,ly lep⁹
diſtribuiĩ,hæc ẽ ſcd̃a pars.Tertia pars eſt hęc,Hoc verbũ
differt,& iſti termini aliud,nõ idẽ diuerſum,diuiſum di
ſtinctum, diſtribuunt terminum ſequentẽ aliqđ p̄dicto-
rum , ut aſinus differt ab hoĩe,eſt aliud ab hoĩe; non eſt
idem hoĩ,eſt diuerſus,& diuiſus,& diſtinctus ab hoĩe,ly
hoĩe in oĩb.p̄dictis diſtribuitur,& ratio huius aſſignabi
tur infra.Quarta pars eſt hæc,Iſta uerba egeo,indigeo,
careo diſtribuunt terminum immediate ſequẽtem,capa
cẽ diſtributionis.i.cõem deducto oĩ impedimento,quod
ẽt debet intelligi in partibus præcedentibus.v.g. Sortes
caret veſte,eget pecunia.ly veſte, & pecunia ſtant diſtri-
butiue,qm̄ hæc propoſitio.ſortes caret ueſte, æquipollet
huic,ſortes non habet veſtem.Negatio autem per ſecun-
da regulam diſtribuit terminum ſequentem.

Vnde aduerte,ꝙ rõ iſtius regulæ quoad oẽs partes p̄-
dictas ſtat in hoc,quia oẽs termini p̄nominati includunt
negationem,vt tibi manifeſtabitur in tract.de probatio
nibus terminorum,ideo habeant ex negatione incluſa vir
tutem diſtribuendi terminum ſequentem.

Quarta regula eſt hæc.Dictio excluſiue terminum ſe
quẽtẽ mediate.i.p̄dicatum,ſi eſt terminus cõis diſtribuit
vt tm̄ hõ eſt rõnalis, ly rõnalis diſtribuitur, & rõ huius
regulæ eſt,quia excluſiua æquipollet uniuerſali affirma
tiuæ,de terminis trãſpoſitis, vt tm̄ homo eſt rationalis,
ergo oẽ rationale eſt homo. Conſtant ꝙ rationale diſtri-
buitur per primam regulam. Hæc de reliquis pro termi-
nis habentibus uim diſtribuendi dicta ſint.

De pluribus ſignis diſtributiuis. Cap. VIII.

In 8.c.agendum eſt de plurib.ſignis, quæ ponuntur

in eadem propoſitione, & habent vim diſtribuendi. Hic igitur pro vniuerſali reſolutione tria aduertenda ſunt.

Primo aduerte, ꝙ ſi ſubiectū propoſitionis ſit terminus cōi,nō diſtributus:puta,quia eſt ſubiectum indefinitæ,vel particularis,adueniente ſigno diſtributiuo,diſtribuit. v.g.in iſta,hō currit, ly hō ſtat det determinatè. Si aduéniat ſignum vniuerſale affirmatiuum,vel negatiuū diſtribuit,vt oīs hō currit,nullus hō currit. Si aūt ſigno diſtributiuo adueniat aliud diſtributiuū. impedit diſtributionē, & aliā ſuppoſitionē inducit, v.g.in iſta,oīs hō currit,ly oīs,cauſat diſtributionem.Si aūt addas aliud diſtributiuum,puta ly non,impedit virtus diſtributiua de ly oīs,vt dicendo,nō oīs hō currit, ly hō non amplius diſtribuit,ſed ſtat determinatè,qm̄ æquipollet iſti. Quidā hō non currit, in qua cūm ſit indefinita ly hō ſtat determinatè ex p̄dictis ergo infert apud Logicum,hoc vniuerſaliſſimum principium,& vt vniuerſaliſſima lex, Quidquid mobilitat immobilitatū,immobilitat mobilitatū. Cuius ſenſus eſt iſte. Quodcunq; ſignū diſtribuit terminū non diſtributū,impedit diſtributionē diſtributi, v.g. in hac propoſitione,hō eſt alb.ly hō eſt terminus nō diſtributus,ſi p̄ponat ſibi ſignū vniuerſale affirmatiuū, vel negatiuū diſtribuet,ut oīs hō eſt albus, vel nullus hō eſt albus.Si āt adueniat,aliud ſignū diſtributiuū impedit diſtributionē termini prius diſtributi, puta huic,oīs eſt albus,ſuperueniat non,& dicatur ſic,non omnis homo eſt albus,ly non impedit ne diſtribuatur hō,qui prius diſtribuebatur per ſignum vniuerſale affirmatiuum.ſenſus ergo illius principij erit iſte. Quidquid diſtribuit,non diſtributum,immobilitat,ideſt impedit diſtributum.

Secūdo aduerte,ꝙ ex illo prīcipio vniuerſaliſſimo,extra hunc iſtę regulę,ſi duo ſigna affirmatiua diſtributiua cadant immediatè,ita ꝙ virtus vtriuſq; ſibi ęquè primo cadat ſuper eundem terminum,faciunt ipſum ſtare,nō diſtributiuè, ſed determinatè, vt aſinus eſt differens ab oī hoīe,ly hoīe ſtat determinatè.Si vnū ſit affir.alterū negatiuū faciunt ſimiliter ſtare determinatè,vt nō oīs hō eſt

albus.

albus. Si vtrunq; ſit negat faciunt ſtare ſimiliter determinate, vt nõnullus hõ eſt albus. Dixi, ꝙ cadã immediate, qm̃ ſi inter alia mediat terminus diſtributus nõ faciunt ſtare terminũ, ſuꝑ quẽ cadũt determinate, ſed cõfuſe tm̃, vt in iſta nullus hõ eſt albus, ly albus nõ ſtat determinate, ſed cõfusè tm̃, nã æquipollet iſti, Quilibet hõ eſt alb⁹, in qua cõſtat, ꝙ ly albus, ſtat confusè tm̃, ſit ꝑdicatũ vniuerſalis affirmatiuè. Dixi ita, ꝙ virtus vtriuſq; ſigni æq; primo cadat ſuꝑ illum terminũ, qm̃ ſi quodã ordine caderet, ita ꝙ prius ſuper aliqđ ꝑcedẽs terminum, q̃ ſupra ipſum terminũ, nõ faceret ſtare ipsũ determinate, vt hic, nullus hõ eſt oĩs hõ, ly homo à parte ꝑdicati non ſtat determinate, quia licet ſupra ipſum cadant duo ſigna, ſ. nullus, & oĩs, non tñ æquè primo, ſed nullus cadit primo ſuper hoĩem in ſubiecto, deinde ſuper hoĩem in prædicato. Similiter in iſta, nullum differens ab ente eſt ens, ly ab ente non ſtat determinate, licet cadant ſuper ipſum duo diſtributiuè. ſ. nullum, & differens, quoniam ly nullum prius cadit ſuper differens, quàm ſuper ly ente.

Tertio aduerte, ꝙ ſi duo ſigna diſtributiua cadãt ſuꝑ aliquẽ terminũ, quorũ non quodlibet ꝑ ſe ſumptũ diſtribuit terminum, ſuper quẽ cadit, vnum nõ impedit diſtributionem alterius, vt hic Oĩs hõ oẽ riſibile eſt, ly riſibile ſtat diſtributiuè, qm̃ licet duo ſigna diſtributiua ꝑcedant ipſum, ſ. oĩs, & oẽ, tñ primum per ſe ſumptum nõ diſtribueret ipſum, dicendo, oĩs hõ riſibilis eſt, nã cũ ſit ꝑdicatum vniuerſalis affirmatiuè, ſtat cõfusè tm̃ mobiliter. Si ãt duo ſigna diſtributiua, quorum quodlibet per ſe ſumptũ eſt aptum diſtribuere terminũ ſequentẽ, cadant ſuꝑ eundem terminum, vnum impedit aliud, ne diſtributio fiat ter. vltimo ut hic Hector eſt fortior oĩ hoĩe, ly hoĩe nõ diſtribuiť, quia cadunt ſuꝑ ipſum ly fortior, & ly oĩ, quorum vtrũq; per ſe ſumptum diſtribuit hoĩem. vt hic Hector eſt fortior hoĩe. & hic, Deus illuminat oẽm hominem. &c. Hæc de plurib. ſignis cadentibus ſuper eundem terminum habentib. vim diſtribuẽdi dicta ſint, & hic terminatur conſideratio noſtra de ſuppoſitione abſoluta.

De Suppoſitione Relatiua. *Cap. XI.*

IN hoc c.agendum eſt de ſuppoſitione termini relatiui, ſumēdo relatiuū grāmaticū, vt q, qualis, quātus, alius, &c. Nā relatiuū logicū de quo actū eſt in pdicamēto ad aliqd, ſupponit ſicut terminus abſolut⁹. Vñ in iſta null⁹ pater eſt filius, ly pr̄ ē filius iſta ſtat diſtribꝑtiuè mobiliter, ſicut in iſta, nullū nigrū, eſt albū. De ſuppoſit. igiř, & de modis ſupponendi relatiuorum terminorum apud Grāmaticum hic agēdū eſt, & hic agēda ſunt quattuor.

Primo, quid ſit relatiuum grammaticale, de quo hic intendimus.

Secundo, quotuplex ſit.

Tertio, qui ſint moti generales, quibus ſupponit.

Quarto, q ſunt modi ſpeciales, quib. ſupponit, ſcilicet an diſcretè, an determinatè, an confusè, &c.

Quantū ad primum aduerte, ꝙ apud Grāmaticum ſic diffinit. Relatiuum eſt rei ante latæ. i. antepoſitæ rep̄ſentatiuū, ſiue recordatiuum. Nā relatio apud Grāmaticum, eſt rei ante latæ. i poſitæ, ſiue rei ꝑpoſitæ recordatio. v. g. in hac ꝑpoſitione Sortes qui loquiř orat. ly, qui, eſt relatiuum, quia rep̄ſentat Sortē ante poſitum in propoſitione. Sic n. expoſitur, ſortes, qui. ſ. ſortes loquitur, orat.

Sed dices, cum Grāmatica, & logica ſint diſtinctæ ſciētiæ, nō hn̄t conſiderare de eodem qm̄ uerſanť circa diſtincta obiecta, vt Grāmaticus circa congruum, & incōgruū, Logicus circa uerum, & falſum. Sed Grāmaticus. cōſiderat de terminis relatiui, Grāmaticalibus, ut patet in Priſciano, ergo nō ſpectat ad logicum conſiderare de eodē.

Rñdetur. Licèt relatiuum, de quo hic intendimus, conſideret à Grāmatico, & a logico, non tn̄ eadem rōne nam conſiderať à Grāmatico, ut per ipſum pōt fieri oratio cōgrua, & incongrua, ut hic Sortes, qui currit mouetur, hęc eſt congrua; hic autem eſt incongrua. Sortes, quod currit mouetur. Apud logicum autem conſideratur inquātum ex diuerſo modo ſupponendi, ut tibi declarabitur, poteſt reddere propoſitionem ueram, & falſam. Conſtat

igitur

igitur tibi quid ſit relatiuum Grammaticale.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ vſitatæ, & famoſę viſiones genera les relatiui grammaticalis ſunt iſtæ.

Prima eſt. Relatiuorũ quoddam eſt relatiuum ſubſtãtiæ, vt qui, quæ, quod: quoddam eſt relatiuũ accidentis, ut talis qualis, tantus quantus.

Secunda eſt. Relatiuorũ ſubſtantiæ, quoddã eſt relatiuum identitatis, vt qui quoddam: diuerſitatis, ut alius.

Tertia eſt. Relatiuorũ ſubſtantiæ identitatis, quædam ſunt nomina, ut quis, qui, quæ, quod: quædã ſunt pronomina, ut ille, ipſe, iſte, & is.

Quarta eſt, relatiuorũ ſubſtantiæ idẽtitatis, quę ſunt pronomina, quædã ſunt reciproca, vt ſui, ſibi, & poſſeſſiui. ſuꝰ, ſua, ſuũ. Quędã nõ reciproca, vt ille, iſte, hic, & is.

Quinta eſt. Relatiuorũ accidentis aliud eſt idẽtitatis, ut talis, qualis, tãtus, quantus: aliud eſt diuerſitatis, ut alter, & alterius modi.

Sexta. Relatiuorũ accidẽtis idẽtitatis q̃dã ſunt qualitatis, ut talis, qualis, quædã ſunt quantitatis cõtinuæ, diſcretæ. Cõ tinuæ ut tãtus, quãtus: diſcretæ, vt tot, quot.

Septima. Relatiua accidentis identitatis, aliquando ſignantur per nomina, ut talis, qualis, tantus, quantus: aliquando per aduerbia, ut taliter, qualiter, tantũ, quantum toties, quoties.

Poſitis his diuiſionibus aſſignandæ ſunt deſcriptiones ſuorum membrorum principalium.

Relatiuum ſubſtãtiæ eſt illud, quod refert idẽ numero cum ſuo antecedẽte, ut Sortes qui diſputat eſt doctꝰ, ly qui refert Sortem Item homo, qui comedit, uiuit.

Relatiuum accidentis eſt illud, quod refert idẽ in ſpecie, & non idẽ in numero cum ſuo antecedente, vt Sortes eſt albus, & talis eſt Plato. Dico idem in ſpecie, & nõ idẽ in numero, quia idem accidens numero, puta eadem albedo in numero nõ poteſt eſſe in diſtinctis ſubiectis, ergo nec in Sorte, & Platone.

Relatiuũ identitatis ſubſtantiæ eſt, quod refert, & ſupponit pro eodem numero, pro quo ſupponit ſuũ antecedens

dens,ut Plato,qui currit, mouetur,ly,qui refert Platonē ſupponit pro eo.

Relatiuū diuerſitatis ſubſtātiæ eſt illud, qđ refert idē numero cū ſuo ātecedēte,ſed ſupponit ꝓ alio,vt Plato diſputat,& ali⁹ puta Sortes,q̃ ē ali⁹ a Platone,legit.ly ali⁹ refert Platonē,ſed nō ſupponit ꝓ Platone,ſed pro Sorte.

Relatiuū idētitatis ſubſtātiæ reciprocū eſt illud, ꝙ refert antecedēs ꝑ modū patiētis,vt Sortes ꝑcutit ſe, ly ſe refert Sortē ꝑ modū patiētis, q̄a ꝑcuſſio recipit in Sorte.

Et aduerte, ꝙ relatiuum reciprocum ſemper ponitur in obliquo,quoniam apud Grammaticum, licet nominatiuū poſſit eſſe patiens,vt Sortes verberatur,non tamē poteſt habere modum patientis, vnde modus patientis ſemper eſt in obliquis.

Relatiuū idētitatis ſubſtantiæ non reciprocū eſt illud quod refert,& ſupponit abſolute pro eadem re numero,& non per modum patientis,vt Sortes diſputat, & ipſe eſt doctus,ly ipſe refert,& ſupponit abſolute pro Sorte.

Relatiuum accidentis identitatis eſt illud, ꝙ refert eādem qualitatem,aut quantitatem in ſpecie, & ſupponit pro eadē in ſpecie,vt Sortes eſt doctus,& talis eſt Plato. Sortes eſt magnus,& tantus eſt Plato.

Relatiuum accidētis diuerſitatis eſt illud, quod refert eandem quantitatem,aut quantitatem in ſpecie, ſed ſupponit pro alia diſtincta ſpecie,ut Sortes eſt albus,& alterius modi eſt Plato,puta quia niger. Sortes eſt bicubitalis,& alterius modi eſt Plato,quia cubitalis.

Quātum ad tertium,vt ſcias modos generales,quibus ſupponunt diuerſa relatiua iuxta diuiſiones prædictas, aduerte quinque regulas.

Prima eſt relatiuū identitatis ſubſtantię reciprocū, & non reciprocum,dūmodo non ſit poſſeſſiuū,ſupponit ꝓ eodē numero,ꝓ quo ſupponit ſuū antecedēs,ī cōparatione tū ad alterum extremorū.exēplū de nō reciproco non poſſeſſiuo,vt aliq̄s hō eſt iuſtus,& ille defendit iuſtitiā, ly ille nō ſupponit abſolute,& indeterminate ꝓ aliquo homine,ſed pro aliquo hoīe iuſto,& ꝓpꝑea ſecunda pars

copulatiuè.ſ.& ille defendit iuſtitiã:nõ ſignificat abſolu tè,& ĩdiſtĩctè,ꝙ aliquis hõ defendit iuſtitiã,ſed quòd ali quis hõ eſt iuſtus defendit iuſtitiã,& hoc eſt dictũ in cõparationẽ ad alterũ extremorum. Nã ly iuſtus,eſt extremũ primæ categoricæ,q̃ eſt eius prædicatũ,ex hoc ſeq tur,ꝙ hæc copulatiua eſt falſa,aliquis homo eſt aĩal, & aſinus eſt illud.Nã ſecũda categorica eſt falſa.Significat enim ꝙ aſinus ſit illud animal,ꝙ eſt aliquis hõ,& hoc ẽ falſum,vt patet,Hæc aũt eſt uera,Plato eſt hõ,& Sortes non eſt ille,quia ly ille ſignificat ꝙ Sortes licet ſit hõ.nõ tñ eſt hõ q̃ eſt Plato,ſed alius.Exẽplũ de reciproco. Oĩs hõ uidet ſe.Sicut ly homo diſtribuitur,ſic ly ſe.Sed intel gendũ eſt,ꝙ nõ eſt ſenſus,quod omnis hõ uideat abſolu tè omnem hominem,ſed referendo ſingulos ad ſeipſos. Sic diſcendẽdo.Omnis homo uidet ſe,ergo iſte homo vi det ſeipſum,& ille uidet ſeipſum,& ille,&c.

Scđa regula.Relatiuũ diuerſitatis ſubſtantiæ,& relatiuũ poſſeſſiuũ nõ ſupponit pro eodẽ, pro quo ſupponit ſuũ antecedẽs,ſed ꝓ alio.Exẽplũ de primo.Duorũ cõtra riorũ immediatorũ vnum eſt in ſubiecto,alterum nõ.Pa ter,ꝙ ꝓ alio cõtrario ſupponit ly vnũ,& ꝓ alio ſuppo nit ly alterũ,puta ly vnũ ſupponi pro ſano, & ly alterũ ſupponit ꝓ ægro. Exẽplũ de ſcđo,i.de poſſeſſiuo,aliqs homo currit,& ſuus aſinus dormit. Cõſtat ꝙ antecedẽs ſupponit pro hoĩe, & relatiuũ ſuus ſupponit pro aſino.

Tu tñ aduerte,ꝙ relatiuũ poſſeſſiuum duo ſignificat, vnum in recto.ſ.rẽ poſſeſſam,alterum ĩ obliquo.ſ.poſſeſſorẽ,vt qñ dr̃, Sortes currit,& ſuus aſinus dormit,ly ſuꝰ in recto ſignificat aſinum poſſeſſum,& in obliquo Sortẽ poſſeſſionẽ.Sic.n.ĩtelligit̃,& ſuus aſinꝰ.i.aſinus Sortis, ſiue poſſeſſus a Sorte dormit. Cũ igit̃ relatiuũ poſſeſſiuũ duo ſignificet,põt ꝓ duobꝰ ſupponere.ſ.ꝓ re poſſeſſa ĩ recto,& ꝓ poſſeſſore ĩ obliquo.Et ſic erit uerũ, ꝙ relatiuum poſſeſſiuum ſupponit ꝓ eodẽ,pro quo ſuum antecedẽs,ſed in obliquo, & ꝓ alio,ſed in recto,ut docuimꝰ. Verũ,quia ſuppoſitio in recto eſt prĩcipalior, ideo regula non facit mentionem de ſuppoſitione in obliquo.

Tertia regula, Relatiuũ idẽtitatis accidentis nõ ſupponit ꝑ eodẽ numero, ꝑ quo ſupponit ſuũ ãtecedẽs, ſed ꝑ alio ſimili, aut æquali, vt Sortes ẽ albus, qualis ẽ Plato, ly qualis nõ ſupponit ꝑ Sorte albo, ſed ꝑ Platone albo, q̃ ẽ alius a Sortes albo. Et hic, Sortes ẽ cubitalis quãtꝰ ẽ Plato, ly quãtꝰ nõ ſupponit ꝑ Sorte, ſed ꝑ Platone.

Sed dices. Si nõ ſupponit ꝑ eodẽ, ꝑ quo ſuũ ãtecedẽs, ergo nõ debet dici relatiuũ idẽtitatis. Eſt .n. relatiuũ idẽtitatis, qđ refert, & ſupponit ꝑ eodẽ quo ſuũ antecedẽs.

Rñdetur. Differt relatiuũ identitatis ſubſtantiæ à relatiuo idẽtitatis accidentis, & cõuenit. Cõuenit q̃dem in hoc, ꝙ vtrũq; refert idẽ aliquo modo idẽtitatis. eſt .n. idẽtitas triplex. Cin ſubſtantia, quę abſolutè dr̃ identitas, & identitas in qualitate, quę dr̃ ſimilitudo. Eſt .n. ſimilitudo rerũ differẽtiũ eadẽ qualitas & idẽtitas ĩn quãtitate, q̃ dr̃ æqualitas, eſt .n. æqualitas rerũ differẽtiũ eadẽ quãtitas. Differt aũt in hoc, ꝙ relatiuũ idẽtitatis ſubſtãtiæ refert, & ſupponit ꝑ eodẽ numero ſubſtãtialiter, ꝑ quo ſuũ antecedens ſupponit, vt Sortes q̃ diſputat, eſt doctꝰ. Relatiuũ aũt idẽtitatis accidẽtis ſupponit ꝑ eodẽ accidẽtaliter, q̃a ꝑ identitate in qualitate, ut talis, & qualis, uel ꝑ idẽtitate in quãtitate, ut tãtus, & quantꝰ. Verũ quia identitas accidẽtalis, nõ eſt ſimpliciter identitas, ſicut eſt identitas ſubſtãtialis, iõ dr̃ ĩ regula apud logicũ, ꝙ relatiuũ idẽtitas accidẽtis nõ ſupponit ꝑ eodẽ numero, ꝑ ſupponit ſuũ antecedens, ſed ꝑ ſimili aut æquali. Et hoc eſt, ꝙ diximus ſupra, ꝙ ſupponit ꝑ eodẽ ĩ ſpecie.

Quarta regula, relatiuũ diuerſitatis accidentis, ſupponit ꝑ diſſimili illi, aut ĩęquali illi, ꝑ quo ſupponit ſuũ ãtecedẽs, vt uix ẽ alba, & aliuſmodi ẽ fuligo, ly aliuſmodi nõ ſupponũt ꝑ re alba, ſed ꝑ nigra, q̃ ẽ diſſimilis rei albę.

Quinta regula. Omnè relatiuũ ſupponit eodẽ modo generali, quo ſupponit ſuũ antecedẽs. Nã modi generales ſuppouendi ſunt iſti, materialiter, naturaliter, ſimpliciter, ꝑſonaliter. Intendit ergo hęc regula, ꝙ ſi ãtecedens ſupponit materialiter, ſic & ſuũ relatiuũ, ut tibi, Ly hõ ẽ nomẽ, ꝙ eſt primitiuũ. Ly qđ ſupponit materialiter, ſicut

ſicut homo ſi antecedens ſupponit naturaliter, ſic & relatiuũ, vt homo eſt aĩal, qui.ſ. homo eſt ſubſtantia. Si antecedens ſupponit ſimpliciter, ſic & relatiuũ, vt aĩal eſt genus, qđ eſt pdicabile de pluribus. idẽ intellige de ſuppoſitione pſonali, vt homo currit, qui mouetur. Hæc dicta ſint de modis generalibus, quibus relatiua ſupponunt.

Quantum ad quartum, vt ſcias modos ſpeciales ſupponendi relatiuorum, aduerte quinque regulas.

Prima regula: Oẽ relatiuum idẽtitatis ſubſtantię in eadẽ categorica ſui antecedẽtis, ſemper ſupponit eodẽ mõ particulari, quo ſupponit ſuum antecedens, ita ꝙ ſi antecedens ſupponit diſtributiuè, ſic & relatiuũ, ſi cõfusè cõfusè, ſi determinatè determinatè, ſi diſcretè diſcretè, qđ ꝓbať inductiuè, vt hic. Omnis homo ꝗ currit moueť, ly homo, & ly qui, ſtant diſtributiuè, & hic. Oĩs nõ eſt aĩal, qđ eſt rõnale, ly aĩal, & ly ꝙ ſtant cõfusè tm̃. Et hic, hõ, ꝗ currit, mouetur, ly hõ, & ly ꝗ, ſtãt determinatè, & hic. Sortes ꝗ dormit quieſcit, ly Sortes, & ly ꝗ ſtant diſcretè. Idẽ intellige de relatiuo idẽtitatis ſubſtantiæ reciproco tã non poſſeſſiuo ꝙ̃ poſſeſſiuo. Exẽplũ de non poſſeſſiuo, vt oĩs hõ videt ſe, ly hõ, & ly ſe ſtant diſtributiuè. Nã bene ſequitur, Oĩs hõ videt ſe, ergo iſte videt ſe, & iſte videt ſe, & ſic de ſingulis, nõ abſolutè ſed referẽdo ſingulos ad ſemetipſos. Exemplũ de poſſeſſiuo, aliquis hõ diliget filiũ ſuũ, ly hõ, & ly ſuum, ſtant determinatè. Et in iſta. Pater Sortis vocauit illũ ly Sortis, & ly illũ ſtãt diſcretè. Et aduerte, ꝙ ex hac regula extrahunť tres concluſiones.

Prima, eſt datur aliqua propoſitio vniuerſalis affirmatiua, cuius prædicatum ita diſtribuitur, ſicut ſubiectum, vt in iſta. Omnis homo videt ſe.

Secunda eſt, qñ pdicatum eſt relatiuum idẽtitatis ſubſtantiæ, ſignũ vniuerſale affirmatiuum, ita hẽt virtutẽ diſtribuẽdi pdicatũ ſicut ſubiectum, vt patet in ꝓpoſitione pmiſſa. Dixi qñ pdicatũ eſt relatiuũ vt excipiã abſolutũ. Dictum eſt.n. ſupra, qđ in abſolutis ſignum vniuerſale affirmatiuum diſtribuit terminũ immediatè ſequentẽ, & mediatè ſequentẽ cõfundit, vt in iſta. Oĩs homo eſt aĩal.

Tertia eſt, dantur duo termiui cōes ſequentes ſignum vniuerſale affirmatiuum nō impeditum per aliud ſignū diſtributiuū ſuperueniēs, ex quibus remotior à ſigno diſtribuitur, & nō propinquior, vt patet in iſta. Oīs homo eſt vidēs ſe, ly vidēs, ꝙ eſt ꝓpinquus ſigno vniuerſali affirmatiua, cōfunditur, & ly ſe, ꝙ eſt remotus, diſtribuitur.

Secunda regula. Oē relatiuum diuerſitatis ſubſtantiæ non ſemper ſupponit eodē modo particulari, quo ſupponit ſuum antecedens, ſed diuerſimodo, eodē quidē modo ſupponit vt hic. Vnus hō currit, & alius dormit, ly hō, & ly alius, ſupponunt determinata, & in hac, Oīs homo doctus doctè loqtur, & omnis alius ruditer loquitur, ly hō, & ly alius, ſtant diſtributiuè. Diuerſo mō ſupponūt, vt hic, Oīs homo iuſtus iuſtè viuit, & alius iniuſte, ly homo, diſtribuitur, & ly alius ſtat determinatè. Aliqñ antecedens ſupponit confuſius, quàm relatiuum, vt in propoſitio. præmiſſa aliqñ econuerſo, vt hic, Aliquis homo diſputat, & tantum alius currit, ly homo, ſupponit determinatè, & ly alius confuſè, propter notam excluſionis.

Tertia regula, Oē relatiuū identitatis ſubſtantiæ relatiuū hypotheticæ ad ſuū antecedēs ſupponēs cōfuſę tm̄ nō ſupponit eodē mō, ſed determinatè, habito reſpectu ad totā ſuppoſitionem ſui antecedētis, vt hic, Oīs hō eſt aīal, & illud eſt rōnale, ly aīal ſtat confuſæ, & ly illud, ſtat determinatè. & iō hæc ſcd'a categorica; ſ. & illud eſt rōnale, eſt falſa. ſignificat. n. ꝙ illud, ꝙ eſt oīs hō eſt rōnale, & hoc eſt falſum ſignificatum, qm̄ nullum eſt aīal, ꝙ ſit omnis homo. Vnde non poteſt verè dici, ꝙ illud eſt rōnale.

Quarta regula: Oē relatiuum identitatis ſubſtantiæ, hypotheticè relatum ad ſuū antecedēs, ſupponens diſcretæ, aut determinatæ, aut diſtributiuæ, ſupponit eodē mō vt ſuū antecedens, habito reſpectu ad totā compoſitionē ſui antecedētis, vel ad alterū extremorū. Exēplū de ſuppoſitione diſcreta, Sortes eſt hoc aīal, ꝙ ē hoc rōnale, ly animal in antecedēte, & ly hoc ſecunda categorica ſtant diſcretè. Exemplū de ſuppoſitione determinata, aliquis homo currit, & tu es ille, ly hō, & ly ille, ſtāt determinatè.

Exemplum

Exemplum de diſtributiua, Quilibet homo eſt animal, & idem eſt rationalis Senſus eſt, quilibet homo eſt animal, & idem, ideſt quilibet homo eſt rationalis.

Quinta regula: Relatiuum accidentis, ſiue identitatis, ſiue diuerſitatis, non ſemper ſupponit eodem modo particulari, quo ſupponit ſuum antecedens, ſed ſecundum exigentiam ſui ſigni eodem modo ſupponit, vt in iſta; aliquis homo eſt albus, & talis eſt cignus; ly albus, & ly cignus, ſupponunt determinate. Et in iſta, Omnis homo rudis arat, & nullus talis diſputat, ly rudis, & ly talis, ſtant diſtributiue. Diuerſo autem modo, vt hic, Omnis homo albus currit, & talis diſputat, ly homo albus ſtat diſtributiue, & ly talis confuſe tantum, aliquando autem antecedens ſupponit determinate, & relatiuum diſtributiue, ut hic, aliquis homo eſt albus, & nullus talis eſt æthiops, ly albus, ſupponit determinate, & ly talis, diſtributiue. Et hic, aliquis homo eſt niger, & omnis æthiops eſt talis, ly niger, ſtat determinate, & ly talis ſtat confuſe tantum. Idem intellige de relatiuo diuerſitatis accidentis. Nam aliquando ſupponit eodem modo, vt ſuum antecedens, vt hic, aliquis homo eſt albus, & aliuſmodi eſt æthiops, ly albus, & ly aliuſmodi, ſtant determinatè. Aliquando autem ſupponunt diuerſo modo, vt hic, Aliquis homo eſt niger, & non aliuſmodi eſt coruus, ly niger ſtat determinate, & ly aliuſmodi ſtat diſtributiue, propter negationem, quæ non impedita diſtribuit terminum communem immediate & mediate ſequentem, vt declaratum eſt ſupra. Hæc dicta ſint de modo ſpeciali ſupponendi relatiuorum. & hic terminatur intentio noſtra de Suppoſitionibus tam abſolutis pro proprijs, & improprijs, quàm relatiuis.

Tractatus ſeptimi de Suppoſitionibus, Finis.

INCIPIT TRACTATVS octauus, de ampliationibus, & appellationibus, ex doctiſſimorum virorum Logicalibus deſumptus, & ordinatus.

POST tractatũ de ſuppoſit. expedit tractare de Ampliationib. & Appellationibus, qm̃ vt docuimus in tract. de ſyllogiſmo formali, ſicut propter tranſitum à ſuppoſitione ad ſuppoſitionem ſibi repugnantem committuntur multi errores, & quamplures fallaciæ in arte ſyllogiſtica, ſic & à tranſitu ab ampliatione ad appellõnem. Nã niſi teneanĩ termini in p̃miſſis, & in concluſione æquè amplè, & æquè ſtrictè, ſyllogiſmus ſemꝑ eſt inualidus, & ita põt concludi cõcluſio vera ex p̃miſſis falſis, ſicut ex veris. Vt ergo ſcias vitare errores in arte ſyllogizandi, qui eueniunt ꝑꝑ ampliationem & appellationem terminorum, tradenda eſt reſoluta doctrina in hoc tract. de ampliationibus, & appellationibus. diuidemus igitur ipſum in duo capita.

In primo, agendum eſt de Ampliatione.

In ſecundo, de Appellatione.

De Ampliatione. *Cap. I.*

IN primo cap. agendum eſt de ampliatione. Hic ergo tria videnda ſunt.

Primo, q̃d ſit ampliatio termini, de qua hic intẽdimus.

Sc̃do, q̃, & quot ſint vniuerſales regulæ ampliationũ.

Tertio, ſoluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ de ampliatione inuenio apud Logicos duas deſcriptiones, quarum vtraq; recipi & defenſari poteſt.

Prima eſt hæc. Ampliatio eſt extenſio termĩnĩ cõis à minoris ſuppoſitione ad maiorem, ut cũ dicitur, homo poteſt eſſe antichriſtus, ly homo, non ſolum ſupponit pro præſentibus, ſed etiam pro futuris.

Aduerte,

Aduerte, ꝙ ly extenſio, ponit loco generis, tanq̃ quid magis cõe, & ſumit pro ſimilitudine. Nã extenſio ꝓprie eſt dilatatio alicuius quanti, vt qñ ipſum quantum trahitur ad maiores dimenſiones, v.g. cera cõgelata ſi lique fiat extendit, qm̃ recipit maiores dimenſiones, & occupat maiorem locum. Per ſimilitudinem aũt in propoſito, eſt dilatatio termini cõis inquantũ ſumit in aliqua propoſitione ad ſupponendum pro pluribus ſuppoſitis q̃ ante: nam ampliatio attenditur principaliter in ſuppoſitione ꝑſonali, q̃ eſt reſpectu ſuppoſitorum, vt diximus in tract. præced. Dr̃ extenſio termini cõis, ad differentiam termini diſcreti, qui non põt ſupponere aliqñ pro pluribus, aliqñ pro paucioribus, ſed tm̃ pro vno ſolo, & iõ iuxta terminũ diſcretũ nõ fit ampliatio, neq; appellatio. Dr̃ a minori ſuppoſitione ad maiorẽ non intenſiuè, ſed extenſiuè. Eſt aũt minor ſuppoſitio ꝑſonalis extenſiuè, qñ ſtat ter. cõis in ꝓpoſitione pro paucioribus. ſuppoſitis, vt hic, Hõ eſt albus, ly hõ, ſtat tm̃ ꝓ p̃ſentibus. maior aũt eſt, qñ ſtat ꝓ pluribus, vt hic, Hõ põt eſſe albus, ly hõ, ſtat pro eo, q eſt hõ, vel põt eſſe homo, vt tibi manifeſtabit infra, Vnde in prima homo reſtringitur, in ſecũda ampliatur.

Et aduerte per ly a minore ſuppoſitione, &c. diſtinguitur ampliatio ab appellatione, vt tibi erit notum in cap. ſeq. hæc eſt prima deſcriptio.

Secunda talis eſt, Ampliatio eſt acceptio termini in ꝓpoſitione tꝑalis ſupponentis vltra conſignificationem verbi principalis, vel participij eiuſdem ꝓ cuius notitia aduert:, ꝙ ampliatio termini, ẽ ampliata ſuppoſitio termini reſpectu verbi, cui coniungit pro diuerſa differẽtia tẽporis: v.g Hic terminus homo, ſi cõiungit verbo præſentis tẽporis, vt dicemus in cap. ſeq. ſtat ſolum pro p̃ſentibus, vt homo currit. Si autem coniungitur verbo præteriti, vel futuri temporis, ſtat pro præſentibus, vel præteritis, vel futuris, vt album fuit nigrum, vel album erit nigrum. Conſtat igitur quid ſit ampliatio apud logicum.

Quantum ad ſecundũ aduerte quattuor regulas generales, Prima eſt, Oĩs terminus ſupponens à parte ante re-

ſpectu verbi de pterito, vel ſui participij ſupponit pro eo ꝙ eſt vel fuit, v.g. In hac propoſitione homo fuit ab æter no. Ly hō nō ſupponit ſolùm pro hoïe, qui nunc eſt, nec ſolum pro hoïe, qui fuit, licet pro hoc diſiuncto, homo q eſt vel fuit homo, fuit ab æterno, & ſecunda pars eſt ve ra, ſuppoſitio ꝙ mundus ſit æternus in via peripatetica.

Pro confirmatione huius regulæ aduerte, ꝙ idē dicendum eſt de verbo pteriti imperfecti, ſicut prętериti pfecti. Vñ in iſta hō currebat, ly homo ſupponit ampliatiue pro eo, qui eſt vel erat hō, hoc aūt non verificaī rōne ſui participij, qm̄ pſens, & pteritum imperfectum habent idem participium. Verbum aūt pſentis tpis, vt dicemus in cap. ſeq. reſtringit terminum ad ſupponendum ſolum pro eo qđ eſt. Sic & participium eius inquātum deſeruit tpi pręſenti. Aduerte ēt, ꝙ regula dēt ſic intelligi. Oīs terminus ſupponens à parte ante reſpectu verbi de pterito, vel eius participio ſupponit, pro eo ꝙ eſt vel fuit, niſi talis terminus reſtringaī, vt hic, hō, q nunc eſt, fuit, ly hō nō ampliatur, ſed ſtat ſolū, pro pſentibus per ly, q nunc. Quare autē magis ampliatur à parte ante, q̄ à parte poſt, dicā infra.

Ex iſta regula trahiī veritas harū ppoſitionum, Puer fuit vir. Nā qui eſt, vel fuit puer, fuit vir. & ſecunda pars eſt vera, qui.n.eſt vir in trigeſimo anno fuit puer in decimo anno. Virgo concepit, nam q̄ eſt vel fuit virgo, concepit. Quæ enim fuit virgo in decimoquarto anno cōcepit, licet nunc non ſit virgo. Qđ dictum eſt de verbo præteriti temporis, intellige de participio eiuſdē. Nā in iſta, homo eſt ſuſcitatus à mortuis, ly homo ſupponit pro eo, q eſt vel fuit, hō & ſcđa pars eſt vera, & in iſta. Cæcus eſt illuminatus, ly cæcus ſupponit pro eo, q eſt vel fuit cęcus. & ſcđa pars eſt vera. Vnde, vt diximus, in tract. de ſyllogiſmo formali, hoc argm̄ non valet in Darij. Oīs cæcus eſt illuminatus. Sortes eſt cæcus, ergo Sortes eſt illuminatus. Nā in maiori ſupponit cęcus pro eo q ē vel fuit cæcus, in minori aūt ſolum pro eo, q eſt cæcus, vt declarabitur in cap. ſe. vñ cum in mai. ſtet ampliatiuè, & in min. reſtrictiue, nō valet argumētum. Hæc de prima regula dicta ſint.

Secunda

Secunda regula eſt. Omnis terminus ſupponens a parte reſpectu verbi de futuro, vel ſui participii ampliat ad ſupponendū pro eo ꝙ eſt vel erit, ut hic. Hō generabitur .i.q eſt uel q erit homo generabitur,& ſecūda pars eſt vera. Nā homo qui eſt, iā genitus eſt, ergo non generabit. Qui verō erit hō,& nondū eſt, ille generabitur. Hęc regula reſoluat eſt apud logicos, nec indiget alia expoſitione, aut limitatione,& ex ea ſequitur harū propoſitionū veritas. Magnus erit paruus.i.qui eſt vel erit magnus, erit paruus.& ſecunda pars eſt vera. nā ſi puer quinq; annorū qui in ſecundo anno erit magnus, in decimo āno erit paruus. Corrupta erit virgo, Meretrix erit uirgo. Nā quę eſt vel erit corrupta,& quę eſt vel erit meretrix, erit uirgo. ſit .n puella quinq; annorū, q̄ ſit futura meretrix, aut corrupta in decimo quarto anno, iſta q̄ eſt uirgo erit meretrix ī decimotertio āno, erit adhuc uirgo ī decimo anno. Mortuus ambulabit.i.qui vel erit mortuus, ambulabit,& ſcđa pars eſt vera. Nā ſit hō, q hinc ad annū morietur. Verū ē dicere, ꝙ hinc ad mēsē ambulabit,& forte hodie uel cras.

Tertia regula. Omnis terminus ſupponens a parte āte vel a parte poſt reſpectu horum verborū incipit, & deſinit, pōt,& cōtingit,& ſuorū participiorū,& nominū verbaliū deſinentiū in bilis, vel in bile, vel in or, ampliatur ad ſupponēdū, pro eo quod eſt, vel incipit, vel deſinit, vel cōtingit, ve l pōt eſſe, exēplū incipit, Albū incipit eſſe .i. qđ eſt albū, vel incipit eſſe, albū incipit eſſe. Exēplū de deſinit, calidū debuit eſſe.i.qđ eſt calidū, vel deſinit eſſe calidū, deſinit eſſe. Exēplū de pōt, albū, pōt eſſe nigrū.i.qđ eſt vel pōt eſſe albū, pōt eſſe nigrū. Exēplū cōtingit, calidū cōtingit eſſe frigidū.i.ꝙ ē vel cōtingit eſſe calidū, cōtīgit ēē frigidū. Exēpla de eorū participijs,& verbalib. noībus, qa non ſunt multū in vſu, ideo ꝑtrānſeo, quære tu.

Sed aduerte, ꝙ licet ſecūdū omnia prædicta verba poſſit fieri ampliatio, præcipuè tamē per verbū poteſt, & ꝑ nomen verbale terminatum in bile, ut poſſibile. Nā pōt & poſſibile faciūt propoſitionem de ſenſu cópoſito,& diuiſo, vt tibi declarabit in tractatu de probationib. termi

norum,& ideo corũ ampliatio eſt magis in vſu,& reſtri-ctio. Ex hac regula ſequitur veritas harũ propoſitionũ, Dulciſſimũ poteſt eſſe dulcius,i.quod eſt dulciſſimũ põt eſſe dulciſſimum, põt eſſe dulcius, & ſecunda pars eſt vera. Nã ſumpta una qñ incipit mutari, & eſt aliquantulũ dulcis,eritq; hic ad menſem dulciſſima,hodie uerum eſt dicere,quod poteſt eſſe dulciſſima,& hĩc ad decẽ dies erit dulcior,ergo uerũ eſt dicere,ꝙ dulciſsimũ,ideſt quod poteſt eſſe dulciſſimum,poteſt eſſe dulcius.

Infimũ põt eſſe inferius,i.qđ eſt infimũ,vel põt eſſe infimum,põt eſſe inferius,& ſecunda pars eſt vera, & declaret ſicut precedens,v.g.Sumatur lapis, qui debeat deſcẽdere a loco ſupremo ad infimũ ꝑ tria media,A,B,C,& D,ſit locus infimus,qñ lapis erit in B,verũ erit dicere,ꝙ lapis eſt,vel põt eſſe infimus,& qñ erit in C,erit inferior, & continuè erit inferior,donec ꝑueniat ad D,tunc.n.erit infimus,quia de facto erit in loco infimo.Ergo infimũ.i. quod põt eſſe infimum,põt eſſe inferius,Ex eadẽ regula patet ueritas harũ propoſitionum, reſpectu participii & nominis uerbalis.Genitiũ eſt gñabile,i.ꝙ eſt genitũ,uel põt eſſe genitũ,eſt gñabile,& ſecunda pars eſt uera,nam ſicut ꝙ põt eſſe calefactũ,eſt calefactibile,ſic quod põt eſſe genitũ eſſe gñabile.Corruptũ eſt corruptibile.i.qđ eſt corruptum,vel põt eſſe corruptum,eſt corruptibile.i.põt corrũpi,& ſcđa pars ẽ vera.Nã ſicut,qđ põt eſſe uiſum, eſſe uiſibile,aliter non poſſet eſſe uiſum, niſi eſſet uiſibile,ſic nihil põt eſſe corruptum,niſi ſit corruptibile;ergo iſta eſt uera,corruptũ ẽ corruptibile modo præexpoſito.

Quarta regula. Oĩs terminus ſupponens a parte poſt in uerbo actiuo,vel a parte ante in verbo paſſiuo reſpectu verbi extendentis actum ſuũ,tã ad rẽ exiſtentem, q̃ nõ exiſtẽtẽ,vt ſunt iſta uerba: cognoſco,intelligo,imaginor,opinor,ampliatur ad ſupponẽdum ꝓ eo,quod ẽ,vel eſt cognoſcibile,aut ĩtelligibile,aut imaginabile,aut opinabile,aut poſſibile eſſe. Vt in iſtis,intelligo roſã,vel roſa intelligit.Imaginor montẽ aureũ,opinor alterum mũdum,ꝑdicatũ ampliaẽ ad ſtãdum pro eo,quod eſt,vel eſt

poſſibile,

poſſibile, vel intelligibile, &c. dato, ꝙ non ſit in rerum na tura. Vñ roſa non exiſtente, ut in hieme, ſi dico, intelligo roſam, ſic habet, intelligi, intelligo roſam, q̃ eſt, vel põt eſ ſe. Si dico, opinor alterum mundum, ſic hẽt intelligi, opi nor alerum mundum, qui eſt, vel opinabilis eſt eſſe. Si di co imaginor montem aureum, ſic hẽt intelligi, imaginor mõtẽ aureũ, qui eſt, uel qui eſt imaginabilis eſſe. Iſtæ sũt p̃cipuæ, & magis famoſæ regulæ ampliationum apud Logicũ, ex quibus o.bus ſequunt tria corollaria. Primũ, qñ ſubiectum, vel p̃dicatũ eſt terminus ampliatiuus, ſiue ſit participiũ ſiue nomen, non ualet cõſequentia a tertio adiacẽte ad 2m adiacens. Exẽplũ de participio, non ſeq- tur, hõ eſt mortuus, ergo homo eſt, hõ eſt generandus er go homo eſt. Nam in antecedẽte, homo ampliatur, vt pa tet per primã, & ſecundã regulã: in cõſequẽte aũt reſtrin gitur ad hoĩem p̃ſentem, & iõ antecedens eſt verum, & conſequẽs falſum. exemplũ de noĩe. Roſa eſt intellecta à me, ergo roſa eſt: non ſequitur, qm̃ in antecedẽte amplia tur roſa ad ſupponendũ pro roſa, quæ eſt, vel poteſt eſſe, vt intelligibilis, in cõſequente aũt reſtringitur ad roſam exiſtentẽ de p̃ſenti, propter copulam præſentis tẽporis.

Secundum. Hæc cõuerſio non valet, Aliquis homo eſt futurus, ergo aliquod futurum eſt homo, ſed debet ſic cõ uerti, ergo aliquod futurum eſt, vel erit homo.

Tertiũ. Hic ſyllogiſmus non valet, Oẽ p̃teritum fuit, Diluuiũ eſt p̃teritũ, ergo diluuiũ eſt, qm̃ in minori teneẽ diluuium ampliatiuè ꝑ eo, ꝙ eſt uel fuit in concluſionẽ aũt teneẽ reſtrictè ad tẽpus p̃ſens, ergo ſyllogiſmus nõ va let, Docuimus.n.in trac. de ſyllogiſmo formali, ꝙ argm̃ non tenet, quando termini non tenẽtur æquè amplè, & æquè ſtrictè. Hæc pro regulis ampliationum dicta ſint.

Quantum ad tertiũ aduerte, ꝙ in p̃dictis regulis mul ta videntur dici ad placitum, & abſq; rõne, & ideo multi non admittunt has regulas, & dicũt terminum nõ ſuppo nere niſi iuxta differentiã temporis, cui adiungitur: v.g. Si iungitur tempori præſenti, ſupponit pro tempore p̃- ſenti, ſi præterito, pro præterito, ſi futuro pro futuro.

Primum dictū ad placitum eſt, ꝙ verbum de p̄terito, vel de futuro,vel eorū principia ampliāt terminum a parte ante,& nō fit mentio de termino a parte,poſt, cum tñ videatur eadē rō.Nā iſta,puer fuit ſenex,tā ſubiectum,q̄ prædicatum ſupponunt determinate, ergo qua ratione ampliatur ſubiectum,eadem ratione, & prædicatum.

Secundū dictum ad placitū eſt, ꝙ terminus ſupponēs reſpectu verbi de p̄terito, vel de futuro,ampliat̄ ad ſtādū pro his, q̄ ſunt,vel fuerunt,vel erunt, non aūt terminus ſupponens reſpectu verbi de præſenti,qm̄ ille ſtat tm̄ pro his, qui ſunt. Hæc aūt differentia vr̄ mere voluntaria, quoniā pro ea nulla adducitur rō in regulis ſupradictis.

Tertium dictum ad placitum eſt, ꝙ iſta verba poteſt, incipit,deſinit,cōtingit, habēti particularē vim ampliandi terminum a parte ante,& a parte poſt, quod nō habet verbum ſubſtātiuum,nec alia verba, & p̄cipue in tp̄e p̄ſenti modi indicatiui, vt excipiam verbum ſubſtātiuum, & multa alia verba, quæ habent vim ampliandi in tēpore præterito,& futuro, vt patet per primam, & ſecūdam regulam. Cum ergo non aſſignetur cauſa talis regulæ, quæ eſt tertia in ordine,videtur voluntariè poſita.

Quartū dictum ad placitū eſt,ꝙ ſolus terminus rectus à parte poſt verbi actiui,vel à parte ante verbi paſſiui,vel eius participij habētis naturā trāſeundi indifferenter ad poſſibile,& imaginabile,ampliat̄ ad ſtandū pro eo ꝙ eſt, vel eſt poſſibile,eſſe,vel imaginabile, Hoc autem dictum vr̄ mere voluntarium, cum non aſſignetur ratio ꝑꝑ quā appareat,ꝙ id magis conuenit tali termino,quàm alij.

Ad primum dr̄,ꝙ regulas ampliationum non oportet fundare tā in aperta ratione, ꝙ in vſu primorum auctorum.nā quia primi auctores videntur,loqui ſm̄ hos modos ampliatiuos,iō poſteriores eos reſpiciunt,& quidē, ꝙ auctores primi vtantur his modis, patet p̄cipuè apud Ariſt.nā in 1.Priorum vtitur ampliatiuè hoc verbo contingit,& in primo elenchorū hoc futuro ſanabit̄. & in ſecundo Periherm.hoc verbo,poteſt. Quòd igitur reſpectu verbi de p̄terito, vel de futuro,vel reſpectu ſuorum parti-

cipiorũ terminus rectus à parte ante amplietur, & nulla fiat mẽtio de termino recto a parte poſt, alia non eſt manifeſta ratio, niſi quia auctores primi ſic uſi ſunt loqui. Nec id debet mirum videri, quoniam cùm tractatus ampliationum multum adhæreat grãmaticæ, in qua magis attenditur auctoritas primorum inſtituentium, quàm euidens ratio, ſufficere debet pro approbatione regularũ ampliationum eadem auctoritas.

Quidam tñ cupientes ſatisfacere his, qui in oĩb. rõnẽ q̃runt, quos repræhendit Ariſt. in 2. Metaph. qm̃ in multis oportet credere primis inuentoribus, dicunt huius rõnem eſſe, quia terminus rectus à parte ante ſupponit de per ſe reſpectu huius verbi incluſi eſt in uerbo ampliatiuo. ſed terminus ſequens verbũ non ſupponit de ꝑ ſe reſpectu huius verbi eſt, ſed ſolũ reſpectu participij, a quo determinatᷓ. Verùm ſi aduertis, hæc ratio vr̃ ad placitum adducta, ſicut & regula ampliationum. & ideo melius eſt aſſentire primis auctoribus, quàm rationi incuidenti.

Ad ſm dr̃, ꝙ & ſi principaliter inhærendum ſit primis auctoribus, tñ aliquãtulum euidenter rõ haberi p̃t, q̃ in antedictis, & rõ quidem eſt hæc, verbum ſubſtantiuum de p̃terito, & futuro includit idẽ verbum de p̄ſenti, vt patet reſoluendo in ſuũ participiũ, ut hic. Hõ fuit. i. hõ, qui ex p̃teritis hõ erit. i. homo eſt futurus. Quod. n. fuit, uerum fuit aliqñ dicere, hoc eſt, & qđ erit. Verum erit aliqñ dicere, hoc eſt. Verbum aũt ſubſtantiuum pręſentis tp̄is, ut ly eſt, non includit p̃teritum, & futurum. Stat. n. ut declarabiᷓ tibi in texto Phyſ. ꝙ aliqđ pro hoc inſtanti ſit, quod tñ ante hoc inſtans nõn fuit, nec poſt hoc inſtans erit. Non eſt ergo eadem ratio de uerbo pręterito, & futuro, & de verbo præſentis temporis.

Ad tertium dr̃ vt ſupra, ſed & aliqualis rõ eſt in prõptu. Nã iſta uerba incipit, & deſinit, contingit, p̃ot, ſunt talis naturæ, ꝙ eorum actus p̃nt ſe extendere ad rẽ actu exiſtentem, & non exiſtentem. i. ad rem p̃teritam, uel futuram. Nam, ut declarabitur in tract. de probat. terminorum, aliqua incipiunt eſſe per poſitionem de pręſenti,

& negationem de p̄terito, vt hic. Hō incipit eſſe. Homo nunc eſt, & ante hoc nunc non fuit, ergo hō incipit eſſe. Aliqua autem incipiunt eſſe per negationem de p̄ſenti, & poſitionē de futuro, vt motus incipit eſſe. Motus nunc non eſt & poſt hoc nūc immediatè erit, ergo motus incipit eſſe. Idē intellige de hoc verbo deſinit: Nā quædā deſinunt per poſitionē de p̄terito, & negationē de p̄ſenti. q̄dā aūt ꝑ poſitionē de p̄ſenti, & negationē de futuro. & hæc oīa tibi manifeſta erūt in trac. de prob. terminorū.

Similiter actus iſtorum uerborum pōt & cōtingit, & ſuorum participiorum, & ſuorum noīum uerbalium, ut poſſibile, & cōtingens, pñt trāſire ſuꝑ rem actu exiſtentē, & actu non exiſtentem. Nā hæc eſt vera, hō currens pōt currere. nā ſi nō poſſet currere, non curreret, & hæc eſt vera. Hō ſedens pōt currere. Nā remoto impedimēto, ꝑ potentiā motiuā, pōt hō quieſcere ꝑ ſeſſionem, & uelociter moueri ꝑ curſum. De contingit hæc eſt vera. Hoīem ſedere contingens eſt, & hæc eſt vera, roſam generari in Vere contingens eſt, in prima verificat̄ contingens de hoīe exiſtente, in ſecunda verificatur de roſa non exiſtente, & ideo non eſt mirum, ſi prædicta uerba habent uim ampliandi, quā non habent communiter omnia alia verba.

Ad quartum dicendum eſt, ut ad tertium. nā verba q̄ concernunt actum aīæ cognoſcitiuæ, ita uerificant̄ de exiſtente. ſicut de non exiſtente, dummodo non exiſtens ſit intelligibile aut opinabile, aut imaginabile, iō nō eſt mirum, ſi ſunt verba ampliatiua. Et quidem, ꝙ talia uerba, puta intelligo, cognoſco, opinor, imaginor, ſomnior, verificentur tam de re exiſtenti, q̄ non exiſtenti, declaratū eſt in regula quarta, & eadē tibi manifeſtiora erūt in li. 3. de aīa. Hæc de ampliationib. dicta ſint, pro quanto eas incipiunt logici cōiter. Quod dixerim, qm̄ Petrus Mantuanus terminiſta, apparuit negans abſolute ampliationem termini reſpectu cuiuſcunq; uerbi, & temporis verbi, ut patet in logica. Verum ne nouitij intellectus confundat̄, hoc ꝑtranſeo. Si tñ tibi eſt appetitus id uidendi & intelligendi, quæ in Meng. in part 2. ubi defenſat ampliatio-

pliatio-

pliationem terminorum contra Petrum Mant.& illic inuenies.fundamenta, & arg.Petri Mant. & Mēgi Fauetini ſatis reſolutas rñſiones.Hęc de Ampliation.dicta ſit.

De Appellationibus. Cap. I I.

IN ſecundo cap.agendū eſt de appellationibus, de quibus tria uidenda ſunt.

Primo,quot ſint modi famoſi quib.dicitur appellatio.

Scd̄o q̄d ſit appellatio in ſenſu,de quo hic intēdim⁹,

Tertio:quæ & quot ſint regulæ magis uſitatæ de appellatione.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ appellatio ſolet cōmuniter dici quattuor modis.Primo dicit̄,recurſus a minori iudice ſuſpecto ad maiorem propter iuſtitiam latæ ſententię,& de hac cōſiderat Ciuilis, non aūt Logicus, neque Phyſicus,neq; Mathematicus,neq;Metaphyſicus. Secundo dicitur,appellatio communicatio multorum in aliquo uno homine,& ſic appellatione dicitur nomē appellatiuum,ꝙ pluribus cōuenit,ut hō,animal,corpus, & de hac conſiderat grāmaticus diſtinguens nomen in propriū & appellatiuum, quod dicitur adud Logicum terminus diſcretus, & terminus communis. Tertio dicit̄ denominatio alicuius ab aliquo accidētalis, tā ab intrinſeco, q̄ ab extrinſeco,ut uis appellatur alba ideſt denominatur alba ab albedine.Dixi tā ab intrinſeco,q̄ ab extrinſeco,quoniā res aliquando appellatur talis ab accidente ſibi inhęrente,vt aqua calida a calore ſibi intrinſeco, aliquando aūt ab accidēte inhærent alteri, ut res appellat̄ locata a loco,& tñ locus non eſt ſubiectiuè in loco, ſed ī locante.Idē intellige de ſre t̄pali,ut denominat̄ a t̄pe,& ā agente,ut denominatur ab actione.Et hæc tibi manifeſtabuntur in 3. & in 4.Phyſ. Et de hoc modo appellationis locuti ſumus in Anteprædicamentis tractātes de denominatiuis.Quarto dr̄ reſtrictio termini ſupponētis,& vt ſic opponitur ampliationi. Nā ſicut āpliatio eſt extenſio termini a minori ad maiorē ſuppoſitionē,modo quo ex poſuimus in c.p̄cc.ſic appellatio oppoſito mō ē reſtrictio termini a maiori ad minorē ſuppōnem, ut tibi manife-

ſtabiť infra, & de hoc quarto modo tm̃ agẽdum eſt hic.
Quantũ ad ſecũdũ aduerte, ꝙ appellatio quarto mõ ſumpta,& ut opponitur ampliationi,ſic diffiniť. Appellatio eſt acceptio termini in propoſitione ſupponẽtis tm̃ ꝑ differẽtia tꝑis uerbi,cui,adiungitur, ita ꝙ ſi adiungiť verbo præſentis tꝑis,ſupponit ſolũ ꝑ pręſentibus,vt hõ currit.Si verbo præteriti tꝑis,ꝑ eo qđ fuit,ſi verbo futuri tꝑis,pro eo quod erit,vt tibi declarabitur in ſeq.Et aduerte,ꝙ hæc deſcriptio non diſcordat ab ea,q̃ ponũt reales,dicentes,ꝙ appellatio eſt reſtrictio termini cõis a maiori ad minorẽ ſuppõnem. Nã in ampliatione ſupponit terminus pro pluribus,cũ pluribus differentiis tꝑis,ut ꝑ eo quod eſt uel fuit,aut pro eo,quod eſt uel erit, aut pro eo,quod eſt vel põt eſſe,vel eſt intelligibile,vel opinabile,vel imaginabile. Ex conſequenti ſupponit pro plurib⁹ ſuppoſitis,qm̃ pro p̃ſentibus,aut præteritis,aut futuris, aut poſſibilibus,aut imaginabilib⁹. In appellatione aũt ſupponit termin⁹ ꝑ paucioribꝫ qm̃ ꝑ his tm̃,q̃ sũt ſub vna differẽtia tꝑis,vt ꝑ p̃sẽtib⁹, aut p̃teritis,& futuris, & poſſibilib⁹ tm̃.Et iõ bene dr̃,ꝙ eſt reſtrictio termini a maiore ad minorẽ ſuppõnem,q̃a in appellatione terminus ſupponit ꝑ paucioribus ſuppoſitis modo quo dictũ eſt.
Quantum ad tertium aduerte,ꝙ de appellationibus datur talis diuiſio. Appellationum quędam eſt appellatio temporis,quædam ampliationis,quędam formæ.
Appellatio tꝑis eſt acceptio termini in ꝓpoſitione ꝑ aliquo,vel pro aliquis ſm ſolã conſignificationẽ,verbi, cui coniungitur,vel ſui participij, vt ho currit,ly hõ appellat tꝑs præſens,quia ſupponit ſolum pro præſentib⁹.
De appellatione tꝑis dantur duæ regulæ,generales.
Prima eſt.Oĩs termin⁹ ſuppones reſpectu verbi de præſenti nõ ampliatiui,nec diſtracti per participiũ ampliatiuum,tam ſubiectũ,q̃ predicatũ appellat tẽpus pręſens.i. ſupponunt ſolũ pro præſentibus, vt hõ eſt albus,homo currit.Dr̃ non ampliatiui,vt excipiantur iſta verba incipit,ꝙ deſinit,contingit poteſt,& verba concernentia actũ mentis,vt intelligo,cognoſco,quę ut docuimus in c.præcedenti

cedenti,in tertia, & quarta regula,habēt vim ampliandi ēt in tēpore præſenti,vt album poteſt eſſe nigrum, ly album,ſtat pro eo quod eſt vel poteſt eſſe album,&c.Dicitur nec diſtracti ꝑ participium ampliatiuum,vt excipiantur participia præteriti,& futuri temporis,vt hic. Homo eſt genitus,hō eſt generandus.ly homo,ſtat pro hoīe,qui eſt,vel fuit,vel erit,quia licet coniungatur verbo ſubſtātiuo præſentis tēporis,tamē ratione participij præteriti & futuri,non appellat tempus præſens,ſed ſtat ampliatiue.

Secunda regula eſt hæc , Oīs terminus ſequēs verbum prçteriti,vel futuri tēporis ſolummodo,appellat tempus præteritum,vel futurum.i.ſupponit tm̄ pro p̄teritis,ſiue pro futuris, vt hic,album fuit nigrum,album erit nigrū , ly nigrum appellat tēpus p̄teritum in prima propoſitione,ſupponit.n.ſolùm pro eo quod fuit nigrum,& in ſecūda appellat tēpus futurum,qm̄ ſupponit ſolùm ꝑ eo qđ erit nigrū. Dr̄ terminus ſequens, ad differentiā termini p̄cedētis,q̄ regit̄ à parte ante, qm̄,vt tibi declaratum eſt in cap.p̄cedenti in regula prima,& ſecunda,ampliat̄ ad ſupponēdū pro eo ꝙ eſt vel fuit,vel erit. Vñ in iſta albū fuit nigrū,ly albū,ſtat ampliatiuè,& ly nigrum,appellatiue.

Appellatio ampliationis eſt acceptio termini in ꝓpotione limitati per verbum,qđ hēt vim ampliādi,tā a parte ante,q̄ à parte poſt,vel ꝑ ſuum participiū. Verba aūt habētia vim ampliādi à parte ante,& poſt,ſunt iſta. Incipit,deſinit,cōtingit,pōt,v.g. Homo incipit eſſe iuſtus, tā ly hō,q̄ ly iuſtus,ſtant ampliatiue rōne verbi incipit , & ſupponunt ꝑ eo qđ eſt,vel incipit eſſe tm̄ ly iuſtus, appellat,& reſtringit inceptionē, ita qđ licèt ſtet, & poſſit verificari ꝑ eo qđ eſt,vel incipit eſſe iuſtū, tn̄ reſtringit̄ ad ſtandū ꝑ eo ſolū, qđ incipit eſſe iuſtū. Subiectū verò ſtat ſimplr̄ ampliatiuè,ſ.ꝑ eo,q̄ eſt,vel incipit eſſe hō.

Pro appellatione ampliationis dat̄ hæc vniuerſalis regula,Omnis terminus rectus a parte poſt,ita ꝙ ſequitur verbū aliqđ eſt ex iſtis,incipit,deſinit,pōt,contingit.&c. vel ſuū participium,vel ſuū verbale appellat.i.reſtringit illorum ampliationem,vt patet in exemplo dato de hoīe

incipiente eſſe iuſto, ita quòd verum eſt dicere, q̄d incipit vel deſinit, vel contingit, vel poteſt eſſe iuſtum.

Appellatio formę eſt acceptio termini ĩ ꝑpoſitione ſequẽtis verbũ, vel eius participiũ, q̄d cõcernit actũ mẽtis. Sunt aũt hmõi verba intelligo, volo, cognoſco, ſcio, opinor, imaginor, &c. Terminos igiť ſequens aliq̄d iſtorum verborũ d̄r appellare, formã.i.ſtare ꝑ ſua rõne formali, q̃ inſinuamus per dictionẽ reduplicatiuã, vt cognoſco patrẽ meum. i.ſub rõne qua pater ratio aũt eſt, quia genuit me. Dico ergo cognoſcere patrẽ meũ, ſi cognoſco eum in quantum genuit me. Similiter cognoſco hoĩem, ſi cognoſco eum inquantum eſt homo.i.vt eſt animal rationale.

Et aduerte, ꝙ appellatio formæ ſemper eſt ex parte p̄dicati, vñ dicimus, ꝙ p̄dicatum formã appellat.i.ſtat formaliter ſubiectũ aũt materialiter. Hæc de cã multæ ſunt ꝑpoſitiones, q̃ aliq̃ ſunt veræ, & aliq̃ ſunt falſæ factæ ꝑ verba cõcernentia actum mentis, ſm̃ q̄d terminus p̄cedit, aut ſubſequiť verbum, v.g. ſi dico, Deum terminum cognouit Ariſt. eſt vera, qm̃ Ariſt. cognouit Deum, qui eſt trinus. Si aũt dico Ariſt. cognouit Deum trinũ, eſt falſa, qm̃ licèt cognouerit Deum, qui eſt trinus, non tñ cognouit eum inquãtum eſt trinus.i. prout eſt vna ſubſtãtia in trib. ſuppoſitis, nã hoc negaſſet Ariſ. Itẽ ſi dico, cibũ venenoſum deſidero põt eſſe vera, q̃a poſſum deſiderare fungum, qui eſt venenoſus, licèt neſciam eſſe venenoſum. Si aũt dico, deſidero cibum venenoſum, eſt falſa, qm̃ ſenſus eſt. Deſidero cibum inquantum ſcio ipſum eſſe venenoſum & mortiferum, quem nullus ſanæ mentis deſiderat.

Item aduertę, ꝙ inter ſpecies appellationis prima & tertia eſt ſatis in vſu apud doctores, & maximè tertia, vt tibi declarabitur in tract. de ſyllogiſmo ſophiſtico. Secunda autem minimè eſt in vſu.

Item aduerte, ꝙ regulæ propoſitæ de appellatione tẽporis & ampliationis magis acceptãtur ex auctoritate primorum auctorum, quàm ex euidenti ratione. Sicut etiã diximus de regulis ampliationum. Et ideo nõ eſt hic immorandũ ad inueſtigãdũ, q̃ ſit efficax & manifeſta apud

intelle-

intellectum ratio de prædictis,ſed ſufficit quod recipiantur ea firmato vſu apud auctores. Hæc de appellationibus dicta ſufficiant.

Tractatus octaui de Appellationibus, *Finis.*

TRACTATVS NONVS
Magiſtri Iauelli,de Conſequentijs.

IN hoc noſtro tract.de conſequentijs,non eſt intentio noſtra immorari in recitādis modernorum Logicorum varijs & captioſis ſententijs, quæ magis inuolunt,q̄ illuminent addiſcentis intellectum. Noſtra ergo intentio eſt agere de Conſequētijs ad viam peripateticam , prout ſunt nobis uia in acquirendis alijs ſcientijs , & compendioſius ac efficacius quacunque alia uia argumentatiua.Hunc igitur tractatum diuidemus in quattuor cap.

Primo,diffinietur conſequentia.

Secundo,ponentur ſuæ diuiſiones vniuerſales.

Tertio,aſſignabuntur regulæ generales conſequentiæ formalis.

Quarto,deſcendemus ad regulas particulares.

Quid ſit Conſequentia. Cap. I.

IN primo c.ne tendamus per incognita , inueſtigandū eſt quid ſit conſequentia.Sed antequam deueniam ad diffinitionem aduerte,quòd conſequentia poteſt tripliciter conſiderari.

Primo abſolute,vt conſequentia eſt,nō cōtrahendo ipſum ad bonam, nec ad malā, ſed ut ab vtraq; abſtrahit.

Secundo,ut contrahitur ad malam.

Tertio,vt contrahitur,ad malam.

Item aduerte,ꝙ cōſequentia abſolutè ſumpta dupliciter pōt diffiniri.ſ.quo ad materiā,& quo ad formā, ſicut

& do

& domus nam ſi dicatur, ꝙ domus eſt quid compoſitū ex lapidibus, & lignis, & cemento, eſt diffinitio per materiam, q̄ & materialis dr̄; ſi aūt dicatur, ꝙ domus eſt habitaculum prohibens nos à frigore, & ab æſtu pluuia & niue, &c. eſt per formam, quæ ēt dr̄ diffinitio formalis, ſiue per finem. Hic igitur ad vniuerſalem doctrinā habendā de cōſequētia diffiniēda eſt primo abſolutè, vt eſt abſtrahēs à bona, & à mala, ſiue ut eſt cōis bonæ, & malę ſecūdo diffinieē cōſequētia, ut eſt bona, tertio, vt eſt mala.

Quātum ad primū aduerte, ꝙ materialiter ſic diffinitē conſequentia eſt oro plures continens propoſitiones coniunctas per notam illationalis denotantē ſequelā vnius ad alteram, vt homo eſt rationalis, ergo eſt riſibilis.

Primo, ly oro, ponitur loco generis, eſt.n. magis cōis, q̄ conſequentia nam & ſyllogiſmus eſt oratio, non tñ eſt conſequentia: ſecundo dr̄ plures cōtinens propoſitiones, vt diſtinguatē ab orone categorica, nam conſequentia eſt oratio hypothetica, hypothetica aūt oratio continet plures categoricas coniunctas per aliquam coniunctionem.

Sed aduerte, ꝙ per ly plures, intelligunē duæ, vna præcedens notā illationis, altera ſubſequens. nā ſi plures q̄ duæ, & ordinarenē in modo, & in figura iā non eſſet conſequētia, ſed ſyllogiſmus, ut docuimus in trac. de ſyllogiſmo formali, tertio dr̄ coniuncta per notam illationis, id eſt per ly, ergo, vel igitur, qm̄ denotat qđ ſecunda propoſitio ſequitur ex prima vere aut putatiue. Vere quidem, vt hic, Sol eſt ſuper terram, ergo dies eſt, putatiue aūt, vt hic, Deus creauit mundum, ergo creauit ab æterno.

Formaliter aūt ſic diffinitur, conſequentia eſt habitudo vera vel exiſtimata ſubſequentis propoſitionis ad p̄cedentem deſignata per notam illationis illatiue tentam,

Primo dr̄ habitudo, qm̄ ſequentia, & ſequela, & conſequentia dr̄ formaliter reſpectus, reſpectus aūt eſt habitudo apud Logicum, vt docuimus in p̄dicamēto ad aliqd, ſicut paternitas eſt reſpectus: & habitudo patris ad filiū, & filiatio econuerſo. Sic & cōſequētia eſt habitudo ſubſequentis ꝓpoſitionis ad p̄cedentem, vt hic, Homo currit,

ergo,

ergo homo mouetur, nã ex eo q̃d currit, ſequitur, ꝑ mo-
uetur, qm̃ curſus eſt ſpecies motus, & de quocunq; ꝑdica-
tur ſpecies, ꝑdicaẽ genus; ſecundo dr̃ habitudo vera vel
exiſtimata, qm̃ hic diffinit̃ conſequentia, vt cõis eſt bone,
& malæ in vtraq; aũt denotatur habitudo, ſed differẽter,
qm̃ in vera conſequentia eſt vera habitudo in mala aũt
eſt putatiua, ſiue exiſtimata, & iõ, vt ſcias, ꝙ hic diffinit̃
conſequentia, vt cõis eſt bonæ, & malæ, dr̃ diſiunctim, ꝙ
eſt habitudo vera vel exiſtimata, tertiò dr̃ deſignata per
notã illationis illatiue tentã, qm̃ nota illationis hẽt vim
concluſiuã ex ſui natura, dũmodo teneat̃ illatiuè qm̃ ſi te
neret̃ materialiter, non diſignaret illationẽ, vt in hac prò
poſitione, ergo eſt coniunctio, ſiue ergo eſt indeclinabile.

Quantum ad ſm aduerte, ꝙ diffinitio bonæ conſequẽ
tiæ, ſi diffiniat̃ quo ad materiã, eſt hec, Cõſequentia bona
eſt oratio. ſ. hypothetica rõnis, habens verũ antecedens,
& verum cõſequens eiuſdẽ antecedentis, tanq̃ principa-
les partes ſui, & notã illationis illatiuè tẽtã, vt Sortes eſt
homo, ergo Sortes eſt aĩal. Antecedens eſt propoſitio, q̃
in bona conſequentia ꝑcedit, notam illationis: vt Sortes
eſt homo, conſequens eſt propoſitio ſubſequens notã illa
tionis, vel q̃ infertur ex antecedente, mediante nota illati
ua, vt ergo Sortes eſt aĩal. Si aũt diffiniatur quo ad for-
mã, ſic diffinienda eſt. Conſequentia bona eſt conſequẽ-
tia, in qua eſt vera illatio, ſiue vera ſequela veri cõſequẽ-
tis ex vero antecedente per notam illationis deſignata.

Primo, ly conſequentia ponit̃ loco generis, qm̃ eſt in
plus q̃ cõſequentia bona, ſecundo dr̃, in qua eſt vera illa-
tio, & totũ reſiduũ dr̃ ad drĩa conſequẽtiæ malæ in qua
eſt illatio nõ vera, ſed exiſtimata, nec prima ꝓpoſitio eſt
verũ antecedẽs, nec ſcd̃a eſt verũ conſequẽs, nec tota illa-
tionis vere infert, ſed hæc oĩa tm̃ ſunt apparenter, ſiue ſu
perficialiter in cõſequentia mala, vt tibi manif ſtabitur.

Quantum ad tertium aduerte, qm̃ conſequentia bona
& mala ſunt oppoſitæ, cognito quid ſit conſequentia bo
na, de facili tibi conſtat quid ſit mala, nam oẽs conditio
nes oppoſitę cõditionib. cõuenientibus cõſequentiæ, be

ne manifeſtant tibi conſequẽtiã malã. Eſt igiť con ſequẽtia mala, q̃ licèt ſit oratio hypothetica rõnalis, tñ nõ hẽt verum antecedẽs, nec verum cõſequẽs eodẽ antecedente, nec notã illationis verè illatiuã nec eſt formaliter illatio vera ſiue ſequela conſequentis ex antecedente, ſed omnia hæc in ea cõtinenť quaſi ꝑ quandã ſimilitudinẽ ad cõſequentiã bonã. Vnde in rei veritate cõſequentia mala nõ eſt propriè conſequentia, licèt nominetur conſequentia.

Et ſi quæras in quo ſtet eſſentialis differentia inter cõſequẽtiã bonã & malã per q̃ infallibiliter cognoſcũtur.

Rñdetur ſm reales, bona conſequentia eſſentialiter diſtinguitur à mala per hoc, ꝙ in bona antecedens non põt eſſe verum ſine conſequente, in mala aũt nihil prohibet antecedens eſſe verũ ſine conſequẽte. Exemplũ de bona, tu es hõ, ergo tu es rõnalis, nam non eſt poſſibile, ꝙ tu ſis hõ, q̃n ſis rõnalis, q̃m rõnale eſt de diffinitione hoīs, & ꝑdicať de eo eſſentialiter, vt docuimus ĩ tract. de ꝑdicabili. Exẽplũ de mala, tu es hõ, ergo tu es diues, nã bene ſtat, ꝙ tu ſis hõ, & tñ nõ ſis diues, non. n. eſt neceſſe hoĩem eſſe diuitẽ, q̃m hæc eſt in materia cõtingenti homo eſt diues.

Secundum terminiſtas autẽ diſtinguitur bona à mala in hoc, ꝙ in bona oppoſitũ conſequentis repugnat antecedenti. Tunc autem repugnat, q̃n ex antecedente & oppoſito conſequentis nõ poteſt fieri vna copulatiua, cuius vtraq; pars ſit poſſibilis, v. g. hæc eſt bona Sortes eſt hõ, ergo eſt aĩal, q̃m oppoſitum conſequentis. ſ. ergo eſt non animal, nõ põt ſtare cum antecedente. Hæc. n. copulatiua eſt impoſſibilis, Sortes eſt homo, & non eſt animal, q̃m aĩal eſt de diffinitione hominis, & hæc eſt in materia naturali, homo eſt aĩal, in qua negatiua ſemper eſt falſa. In mala aũt oppoſitum cõſequentis nõ repugnat antecedenti, immo poteſt ſtare cum eo. cuius ſignum eſt, ꝙ poteſt fieri vna copulatiua poſſibilis, cuius prima categorica erit antecedẽs, & ſecunda erit oppoſitũ cõſequentis, vt gratia exẽpli, hæc eſt mala. Tu es homo, ergo tu vigilas. Nã oppoſitum cõſequentis. ſ. tu non vigilas, ſtat cum antecedẽte. Vnde hæc copulatiua eſt poſſibilis, quoniam vtraq;

pars eſt poſſibilis,tu es homo,& tu non vigilas.

Et aduerte,ꝙ reales & terminiſtæ ĩ hoc nõ diſſentiũt, ſed conueniunt ſm ſenſum. Nã ſi in conſequentia bona antecedens non põt eſſe verum ſine conſequente,ergo oppoſitum conſequentis repugnat antecedenti,& ſi in conſequentia mala antecedens põt eſſe verum ſine conſeq̃te,ergo oppoſitum cõſequentis ſtat cũ antecedente,ut exẽplificatum eſt.Conſtat igĩ quid ſit conſequentia vt eſt cõis bonæ & malæ,& quid ſit bona,& quid mala,& per quid eſſentialiter differũt,& infallibiliter cognoſcũtur.

De generali diuiſione conſequentia bona. Cap. II.

IN hoc 2.c.relicta cõſequentia mala,q̃ propriè nõ eſt cõſequentia,vt docuimus in c.pcedẽti,& q̃ nobis nõ deſeruit,in ſciẽtijs acquirẽdis,ſed potius eſt cã erroris,imm̃o rãdum eſt circa diuiſiones generales bonæ cõſequentiæ.

Tu igitur aduerte,ꝙ apud terminiſtas & reales prima diuiſio eſt in bonã,malã,ſiue in veram & falſam:& quid vtraq; ſit,& qũo differant, dictum eſt in c. præcedenti.

Secunda diuiſio eſt,bona conſequentia prima diuiſione diuiditur in formalem,& materialem.

Formalis quidẽ eſt illa,in qua oppoſitum cõſequentis formaliter & manifeſtè repugnat antecedenti,ita q̃d apud nullũ utentẽ rõne, & ſcentẽ terminos imaginabile non eſt nec opinabile,q̃d oppoſitum conſequentis poſſit ſtare cũ antecedẽte.Vñ hæc eſt bona formalis,hõ currit, ergo hõ velociter moueĩ.Nã nullus vtens rõne,& ſciens ſignificatum huius termini currit,põt concipere nec imaginari quod homo currat, & quod non ùelociter moueatur,nam motus velox eſt de ratione curſus eſt.

Materialis eſt illa,in qua oppoſitum cõſequentis repugnat antecedenti,ſed non manifeſtè.põt.n.quis imaginari & opinari,ꝙ ſtet oppoſitum conſequentis cum antecedente,licet imaginatio & opinio ſit falſa.Vñ hæc eſt materialis,Hõ eſt,ergo aĩa eius eſt immortalis. Nã oppoſitũ cõſequẽtis nõ manifeſtè & ad ſenſũ repugnat antecedenti.

denti. Multi.n.licet falſo, opinant hãc copulatiuã eſſe veram, homo eſt, & aĩa eius eſt mortalis. Similiter hæc eſt materialis, Deus non eſt, ergo nullus hõ eſt, qm̃ licet in veritate oppoſitum conſequentijs repugnat anteceđẽti, tñ apud multos eſt imaginabile, ꝙ ſtet cum antecedente, vt apud illos, qui negant Deum eſſe, vnde ipſi reputãt hanc copulatiuam eſſe poſſibilem, Deus non eſt, & aliquis homo eſt. Qui tamẽ ſeipſos decipiunt. Patet igitur quid ſit conſequentia formalis & materialis.

Vſq; huc reales & terminiſtę cõueniunt, Diſcordãt ãt reales à terminiſtis in duab. regulis datis de conſequẽtia bona materiali. Dñt.n. terminiſtę, ꝙ ex impoſſibili ſequit̃ quodlibet.i. ſi antecedẽs ſit propoſitio impoſſibilis, cõſequẽs pt eſſe q̃cunq; alia ꝓpoſitio, & cõſequentia erit bona materialis. vt hic, Aſinus eſt, hõ, ergo baculus eſt in angulo, & hic, Deus nõ eſt, ergo gallus cãtat. Dñt ẽt, ꝙ neceſſariũ ſequit̃ ad quodlibet.i. Quacunq; ꝓpoſitione poſita pro antecedente, ſi in cõſequente ponit̃ ꝓpoſitio neceſſaria, cõſequentia erit bona materialis, ut hic gallus cãtat, ergo hõ eſt rõnalis. Has regulas nõ cõcedũt reales, vt ſonãt.i. in ſua vniuerſalr, qm̃ diffinitio bona cõſequẽtiæ non ſeruatur per eas. Diximus.n. ꝙ bona conſequentia eſt vera illatio, & ſequela conſequentis ex antecedente.

Per has aũt regulas conſtat apud ſanæ mentis virum nõ ſeruari verã ſequelã, nec dependentiã conſequentis ex antecedente in cõſequentijs p̃dictis, nec oppoſitũ conſequẽtis repugnat anteceđẽti. Nã hæc duo non repugnãt, Aſinus eſt hõ, & baculus nõ eſt in angulo. Nec iſta duo repugnat, gallus cãtat, & hõ non eſt rõnalis. Reales igit̃ non concedũt primã, niſi in hoc ſenſu. Ex antecedẽte impoſſibili ſequit̃ quodlibet ĩpoſſibile incluſum in tali antecedente impoſſibili. Nã bene ſequit̃, hõ eſt aſinus, ergo eſt irrõnalis, ergo ẽ rudibilis, ergo ẽ ĩdiſciplinabilis, ergo eſt iumẽtũ, ergo eſt quadrupes Nã hæc oĩa p̃dicant̃ de aſino, & iõ conceſſo primo impoſſibili, ſequunt̃ p̃dicta oĩa impoſſibilia, ſcđam ãt regulã cõcedũt in hoc ſenſu. Si cõſequens eſt neceſſariũ ſequit̃ ad quodlibet antecedens neceſſa-

ceſſarium includens ipſum conſequens. Nam,quia hoc conſequēs eſt neceſſariū,ergo hō eſt riſibilis,ſequitur ad hoc antecedēs,hō eſt rationalis, & ad hoc hō eſt animal rationale,& ad hoc hō eſt aīal admiratiuū In hoc igitur ſenſu reales concederent prædictas regulas, & nō vniuerſaliter. Verū,ſi bene aduertis in ſenſu dicto faciunt cōſequentiam formalē,qm̄ oppoſitū formaliter repugnat antecedenti, ita ꝙ non eſt imaginabile a uiro ſanæ mentis oppoſitū cōſequentis poſſe ſtare cū antecedēte. Nā poſito per impoſſibile,hoīem eſſe aſinum, ſequit̄ infallibiliter aliud impoſſibile,ergo eſt rudibilis,& poſito hoc cōſequēte neceſſario,hō eſt riſibilis,antecedit ad ipſum ineuitabiliter,ꝙ hō ē rōnalis. Vn̄ apud reales nō dat̄ cōſeq̄ntia materialis,niſi q̄ dr̄ bona de materia,d̄ qua ſtatī loquemur.

Tertia diuiſio eſt iſta. Cōſequentia bona formalis eſt duplex,ſcilicet bona de forma,& bona de materia.

Bona de forma eſt illa,in qua oppoſitum conſeq̄ntis nō pōt,nec eſt imaginabile poſſe ſtare cū antecedēte & talis modus arguēdi valet in omni materia,nulla exceptione facta. vt qn̄ arguitur ab inferiori ad ſuum ſuperius affirmatiuè,& ſine diſtributione. & in oī modo arguendi, quē aſſignabimus ī c.4. ſeruatis debitis limitationib' ut tibi declarabitur. Nā ſicut ſeruatis mō & figura,de quib' actū eſt in trac. de ſyllogiſmo formali, ſemper fit ualid' ſyllogiſmus,quo ad formā,ſic ſeruatis regulis,de q b' agemus infra,ſēper fit valida cōſequentia quoad formā.

Bona de materia eſt illa, in qua oppoſitum conſeq̄ntis repugnat antecedēti, nec eſt imaginabile ſtare cū antecedēte,& tn̄ non quælibet ſibi conſimilis ſeruato eodē mō arguēdi eſt bona,v.g. hæc eſt bona de materia,tu nō es homo,ergo tu non es aīal, & tn̄ hic modus arguendi non tenet in omni materia. Nā hæc eſt ſimilis in modo arguendi Hoc demonſtrato aſino,non eſt homo,ergo nō eſt animal,& tamē non ualet,quoniam antecedens eſt verū,& cōſequens falſū,ut patet. Similiter hęc eſt bona materia. Si tu es homo,tu es riſibilis,ergo ſi tu nō es hō,nō es riſibilis. Nam hæc eſt ſimilis in modo arguendi. ſ. a

deſtructione antecedentis ad deſtructionem cõſequẽtis. Si tu es homo, tu es animal, & tñ non ualet, ergo ſi tu nõ es homo, tu non es animal, quoniam demonſtrato aſino, antecedens eſt verum, & conſequens falſum.

Vſq; huc conueniunt reales & terminiſtæ. Sed terminiſtæ eliciunt ex pdictis, φ iſtæ duæ ſunt cõſequẽtię bonæ formales, ſed nõ de forma. Tm̃ pater eſt ergo non tm̃ pater eſt, tu ſcis eſſe lapidẽ, ergo tũ non ſcis te eſſe lapidem. Reales aũt negãt eas, qm̃ nõ ſunt neq; bonæ, neq; formales, neq; bonæ de forma, qm̃ per nullã conſequẽtiã bonã cõcludunt cõtradictoria. Nã in oĩ conſequẽtia bona formali ſi antecedẽs eſt uerũ, cõſequens eſt verũ, ut tibi manifeſtabitur ĩ. Nõ .n. ex uero cõcludit̃ niſi verũ, ſtãte ualido mõ arguẽdi, ut docuim⁹ ĩ tract. de ſyllogiſ. formali, ergo ĩ pdicta cõſequẽtia, ſi ãtecedẽs ẽ verũ, cõſequẽs ẽ verũ. Sed ãtecedẽs, & cõſequẽs sũt cõtradictoria, ergo cõtradictoria sũt ſimul vera, qđ eſt contra primũ principiũ.

Et quoniam ſequentes uiam terminiſtarum, conantur eas probare, iõ recitãdæ ſunt eorũ probationes & ſoluendæ. Hanc. ſ. tm̃ pater eſt, ergo non tantũ pater eſt, ſic deducunt. Tantùm pater eſt, ergo pater eſt. Nam ab excluſiua ad ſuam præiacentem ualet conſequentia, quoniam bene ſequitur, tm̃ homo eſt riſibilis, ergo homo eſt riſibilis. Tunc ultra pater eſt, ergo filius eſt. Nam ab vno correlatiuo ad aliud in propoſitione de ſecundo adiacente valet cõſequentia, vt dicemus infra. Vnde bene ſequitur, pater eſt, ergo filius eſt, & ecõuerſo, & negatiuè, ut pater non eſt, ergo fili⁹ nõ eſt, & ecõuerſo. Tunc vltra, filius eſt, ergo aliud a patre eſt, nã filius eſt aliud ſuppoſitũ a patre, ut patet, qa nihil ſeipsũ generat. Tunc ultra aliud a patre eſt, ergo nõ tm̃ pater eſt, qm̃ dictio excluſiua excludit qñcũq; aliud a termino cui addit̃. Valet ergo a primo ad ultimum. Tantũ pater eſt, ergo non tantũ pater eſt.

Iſtã uero, tu ſcis te eſſe lapidem, ergo tu non ſcis te eſſe lapidem, ſic deducunt. Tu ſcis te eſſe lapidẽ, ergo eſt uerũ te eſſe lapidẽ, quia nihil ſcit̃ niſi uerũ, ut tibi aliàs declarabitur. Si eſt uerum te eſſe lapidem, ergo tu non es hõ,

quia

quia lapis & homo ſunt termini diſparati, ſed ab vno diſparato affirmatiuè, ad aliud negatiuè valet conſequentia, vt patebit infra, Nam bene ſequitur. Tu es lapis, ergo tu non es homo. Tunc vltra, tu non es homo, ergo tu nõ es ſciens. Nã inter oĩa inferiora tantũ homo eſt ſciens; ergo ſi non es homo, non es ſciens. Tunc vltra. Tu non es ſciens, ergo tu nõ ſcis te eſſe lapidẽ, ergo a primo ad vltimũ, tu ſcis te eſſe lapidẽ, ergo tu non ſcis te eſſe lapidẽ.

Ad primum nego hanc conſequentiam, tm̃ pater eſt, ergo pater, imo ſequit̃ negatiua. ſ. ergo pater non eſt, quoniam dictio excluſiua excludit quodcunq; aliud ſuppoſitum à termino, cui additur, ergo excludit filium cum ſit aliud ſuppoſitũ a patre. Si excludit filium, ergo pater nõ eſt, qm̃ remoto vno correlatiuo remouet̃ reliquum. ergo excluſo filio pater non eſt, & q̃n probatur conſequentia, qm̃ ab excluſiua ad ſuã præiacentem valet conſequentia, illa regula nõ valet in correlatiuis de ſcd'o adiacẽte, valet aũt vniuerſaliter in ter. abſolutis, vt tibi declarabit̃ infra.

Ad ſecundã dico, vt inquit Ariſt. in 1. Phyſ. arguẽs antiquos ponentes tm̃ vnum ens, Dato vno inconuenienti, multa ſequuntur. Vnde dato antecedente, ſequitur cõtradictoria eſſe ſimul vera, ſcilicet, tu ſcis te eſſe lapidẽ, ergo non ſcis te eſſe lapidem, cùm igitur non ſit concedẽdum contradictoria poſſe eſſe ſimul vera. i. nullo modo eſt cõcedendum antecedens, quo nõ cõceſſo, nõ ſequit̃, ergo tu es lapis, nec ſequit̃, tu non es homo, nec ſequitur, tu non es ſciẽs, nec ſeq̃t vltimatè, ergo tu nõ ſcis te eſſe lapidẽ, & ſic patet, q᷑ non valet conſequentia a primo ad vltimũ.

Hæc igitur dicta ſint de diuiſionibus generalibus conſequentiæ bonæ.

De regulis generalibus conſequentiæ formalis. Cap. III.

IN tertio cap. relicta conſequentia materiali, qm̃ aut nõ datur, aut parum deſeruit pro alijs ſcientijs acquirendis, aſſignandæ ſunt regulæ generales magis famoſæ, quæ ſolent dari de conſequentia bona formali.

Prima eſt. Omnis cõſequentia, in qua cõtradictorium conſequentis infert cõtradictoriũ antecedentis eſt bona

& formalis, vt hic. Aliquis homo currit, ergo aliquod animal currit. Nam bene ſequiẽ, nullum animal currit. ergo nullus homo currit, implicat.n.contradictionem, ꝙ nullum aĩal, & quod aliquis homo currat. Nam ſi aliquis homo currit, aliquod animal currit, quia homo eſt animal, ſed iſtæ duæ ſunt cõtradictoriç, aliquod animal currit, & nullum animal currit. ergo conſtat, ꝙ implicatur contradictio. Si aũt contradictorium conſequentis non infert contradictoriũ antecedentis, ſed ſtat cum antecedente, cõſequẽtia eſt mala, & nulla. & ſemper negãda, vt hic, tu es homo, ergo tu es doctus. Nã non ſequitur, tu non es doctus, ergo tu non es homo, immo ſtat, & de facto eſt, ꝙ ꝑ maiori parte homines nõ ſunt docti, & tñ ſunt homines.

Secunda regula. Oĩs cõſequẽtia in qua antecedens eſt verũ, & cõſequens verũ, & in qua antecedens, & cõſequẽs ſunt falſa, eſt bona & formalis. Exẽplũ primi. Tu curris, ergo tu moueris. Exẽplũ ſecundi. Tu es aſinus, ergo tu es irrõnalis, & hæc ſcd'a regula fundaẽ in prima, qa ſ. cõtradictoriũ cõſequentis infert cõtradictorium antecedẽtis. Nã bene ſeqẽ, tu non moueris, ergo tu nõ curris, & bene ſequiẽ, tu non es irrõnalis, ergo tu nõ es aſinus. Si aũt antecedens eſt verũ, & cõſequens falſum, cõſequentia non eſt bona, qm̃ ſtante debito modo arguendi, vt inqt Ariſt. in 1. Priorum, ex veris nõ ſeqmẽ niſi verum. ꝙ ſi ex veris concludatur falſum, neq; ſyllogiſmus, neq; conſequentia valet, vt docuimus in tractatu de ſyllogiſmo formali. Vñ hæc nõ eſt bona. Tu es homo, ergo tu es Papa, & rõ huius fundaẽ in ſcd'a parte primæ regulæ, ſ. qm̃ cõtradictoriũ conſequentis non infert contradictorium antecedentis. Non.n. ſequitur, tu nõ es Papa, ergo tu non es homo, immo ſtat de facto, ꝙ tu non es Papa, & tamẽ tu es homo.

Tertia eſt. Oĩs conſequentia, in qua antecedens, & conſequens ſunt neceſſaria vel vtrunq; non neceſſarium, eſt bona & formalis. Exẽplum primi, Homo eſt aĩal, ergo eſt habens aĩam. Exẽplũ ſecundi, Homo dormit, ergo qeſcit. & rõ huius regulæ fundatur in prima, qm̃. ſ. contradictoriũ cõſequentis infert contradictorium antecedentis.

Nam

Nã reſpectu primi bene ſequit, hō non eſt hñs aīam, ergo non eſt aīal. & reſpectu ſcd̃i bene ſequit, hō non quieſcit, ergo hō nō dormit. ſi aũt antecedens ſit neceſſariũ, & cōſequens neceſſariũ, cōſequẽtia non eſt bona, vt hic, Hō eſt aīal, ergo hō eſt videns. & rō huius fundatur in ſcd̃a parte primæ regulæ, ſ. qm̃ contradictorium cum ſequentis non infert contradictoriũ antecedentis. Non. n. ſequit̃ Homo non eſt videns, ergo non eſt animal, immo de facto videmus, ꝙ aliquis homo non eſt videns, vt cæcus, & tamen eſt animal, quoniam ſentit, & mouetur.

Quarta eſt. Oīs conſequentia, in qua antecedens, & cōſeques ſunt poſſibilia, vel vtrũq; impoſſibile, eſt bona & corporalis. Exemplum primi, tu es dux belli, ergo tu hẽs exercitũ. Exẽplũ ſcd̃i, tu es lapis, ergo tu es inanimatus. Et rō huius fundat̃ ſuper primã. nam contradictorium conſequentis infert cōtradictoriũ antecedentis, qm̃ bene ſequitur, tu non habes exercitũ, ergo tu non es dux belli. Exemplum ſecũdi. Tu es lapis, ergo tu es inanimatus, & fundat̃ ſuꝑ idem. nã bene ſequit̃, tu non es inanimatus, ergo tu non es lapis. ſi aũt antecedens ſit poſſibile, & cōſequens impoſſibile, conſequentia non eſt bona, nec formalis, vt hic, Hō vigilat, ergo lapis vigilat. vel ſic, Hō loquit̃: ergo mutus loquit̃. Non valet, qm̃ contradictorium conſequentis, non infert contradictorium antecedẽti, immo ſtat cum antecedente: nã bene ſtat, ꝙ lapis non vigilet, & ꝙ homo vigilet. & bene ſtat, ꝙ motus non loquat̃, & homo loquatur, quoniam ſtat homo indefinitè.

Quinta eſt. Oīs conſequentia, in qua quidquid antecedit ad antecedens, antecedit ad cōſequens, & quidquid ſequit̃ ad conſequens, ſequitur ad antecedens, eſt bona & formalis. Exemplũ primi. Hæc eſt conſequentia bona & formalis. Homo currit, ergo aīal currit. Ad antecedẽs antecedit iſta, Plato currit, & antecedit ad cōſequens. Nã ſicut iſta eſt vera, Homo currit, ergo aīal currit, ſic iſta eſt vera. Plato currit, ergo animal currit, qm̃ Plato eſt hō, ergo eſt animal. Similiter ualet hic, Homo currit, ergo animal currit. ad conſequens ſequitur iſta, ergo corpus

currit

currit,& iſta,ergo ſubſtantia currit,& idē ſequit̄ ad ante cedens. Nā bene ſequitur. Hō currit,ergo corpus,ergo ſub ſtātia currit. Nā ſicut corpus prædicatur de animali, & de corpore ſubſtātia,vt patet in arbore Porphirii, ſic ꝑdicantur de homine. Ex hac regula ſequit̄ illa famoſiſſima a primo antecedente ad ultimū cōſequens, qñ conſequētiæ intermediæ ſunt bonæ & formales, & nō variatæ eſt bona & formalis cōſequētia, ꝙ manifeſtè & infallibiliter patet in linea ꝑdicamētali. Nā fiat hæc cōſequētia Sortes eſt hō, ergo Sortes eſt ſubſtātia. Et ꝓbat̄ ſic. Sortes ē hō, ergo ē aīal, ſi ē aīal, ergo corpus, ſi corpus, ergo ē ſubſtā tia, ergo a primo ad vltimū, Sortes ē hō, ergo ē ſubſtātia.

Et aduerte, ꝙ valet, dummodo conſequentię intermediæ ſint bonæ & formales, & non uariatæ. Nam ſi aliqua ex intermediis nō ſit bona, & formalis, cōſequētia nō valet a primo ad vltimum. unde hæc non ualet. Sortes bene bibit, ergo Sortes ſaluabit̄, Solet.n.ſic ꝓbari, Sortes bene bibit, ergo bene dormit, ſi bene dormit, nō peccat, ſi non peccat, ſaluabit̄, ergo a primo ad ultimū Sortes bene bibit, ergo ſaluabit̄. Non ualet inquā, qm̄ prima nō eſt bona, ſtat.n. ꝙ non bene dormiat, & tñ bene bibat. Similiter ſecunda non eſt bona, quoniam & ſi dum dormit, nō peccat, pōt uigilans peccare. Dicitur & non uariatè.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ non uariatur, ſi conſequēs priores conſequētiæ eſt præciſe antecedēs poſterioris, vt patet in tota linea prædicamentali, arguendo a ſpecialiſſimo ad generaliſſimum. Si autem aliquid addatur, variātur intermediæ, & tunc non ualet conſequentia a primo ad ultimum. Vnde, hæc non ualet, tu in illo loco es, ergo in aliquo loco es. Si.n. ſolet probari, tu in nullo loco es, ergo tu non es Romę, ſi non es Romæ, & alibi es, ergo alibi es, ſi alibi es, ergo in aliquo loco es, ergo a primo ad ultimū, tu in nullo loco es, ergo in aliquo loco es. Nō ualet inquam, quoniam ſecunda eſt variata, nam antecedens ſecundæ continet plus quam conſequens primę, ſcilicet ly, & alibi es.

Sexta eſt. Omnis conſequentię bonæ, ſi antecedens eſt

concedẽdum,& cõſequẽs ſimiliter,& ſi antecedẽs eſt negãdũ & cõſequens ſimiliter,dũmodo conſequentia ſit ſcita eſſe bona.Exẽplũ primi.Tu es hõ, ergo tu es riſibilis, nã riſibile ſequatur ad hominẽ,vt proprium quarto mõ, qua rõne concedis antecedens,debes cõcedere conſequẽs. Exẽplũ ſecundi,Tu non es aſinus, ergo tu non es rudibilis.Nã ſicut riſibilis ſequitur ad hoiem,ſic rudibile ad aſinũ, ergo qua rõne negandũ eſt antecedens,negandũ eſt, & conſequẽs:ſi aũt antecedens eſt concedendũ, & conſequens negandum,conſequentia non eſt bona, vt hic;aĩal ſentit,ergo planta ſentit,non valet,qm̃ contradictoriũ cõſequentis ſtat cũ antecedente.Nam bene ſtat, ꝙ planta nõ ſentiat,qm̃ caret anima ſenſitiua,& ꝙ animal sẽtiat, qm̃ conſtituitur animal ꝑ animã ſenſitiuã,ut tibi hæc declarabũtur in libro de anima,dr̃ dũmodo cõſequentia ſit ſcita eſſe bona ab eo,cui ſit conſequentia. nã ſi hæc cõſequentia fiat philoſopho,ſol eclipſatur,ergo luna interponitur inter ſolẽ & aſpectũ noſtrũ,concedet totũ, qm̃ ſcit eã eſſe bonã.ſi aũt fiat idiotæ,cõcedet ꝗdẽ antecedẽs,qm̃ uidet ad sẽſũ ſolẽ obſcurari,ſed negabit cõſequẽs,qm̃ nec ſcit causã huius eclipſis.Iſtæ sũt regulæ famoſæ,& general.cõſequẽtiæ formalis, quas admittũt Logici reales,& terminiſtæ.

De regulis particularibus conſequentiæ formalis. Cap. IV.

IN cap.4.ponendæ ſunt particulares regulæ cõſequẽtiæ formalis.Ordo enim doctrinæ exigit, ut ab uniuerſalibus regulis ad particulares deſcendamus.Diuidemus aũt præſens caput in ſeptem partes.

In prima ponentur regulæ pęnes ſuperius & inferius.

In ſecũda, ponẽtur regulæ pęnes ꝓpoſitiones quãtas.

In tertia, ponentur regulæ pęnes propoſitiones non quantas.

In quarta,ponentur regulæ pœnes terminos pertinentes,& impertinentes.

In quinta,ponentur regulæ pęnes probationes propoſitionum.

In

In ſexta, ponentur regulæ pęnes hypotheticas copulatiuas, & diſiunctiuas.

In ſeptima, ponentur regulæ, pęnes hipotheticas conditionales.

Et aduerte, ꝙ omnes regulæ, quæ infra ordinabuntur, fundamentum habent in uia peripatetica, ut tibi notum erit, cum exercitatus fueris in doctrina Ariſt.

Prima pars. De conſequentia ſuperioris, & inferioris.

IN parte prima huius capitis aſſignandæ ſunt regulæ particulares conſequentiæ formalis, iuxta ſuperius, & inferius. Et aduerte, ꝙ arguendo ab inferiori ad ſuperius, aſſignatur tres regulę, & tres à ſuperiori ad inferius.

Prima eſt, ab inferiori per ſe ad ſuum ſuperius ꝑ ſe affirmatiuè & ſine diſtributione, & ſine ſigno immobilitãte, & in ſuppoſitione perſonali, valet conſequentia formalis, tu es homo, ergo tu es animal.

Primo dr̃, ab inferiori per ſe, pro quo nota, ꝙ ea ſe hñt, vt ſuperius & inferius ꝑ ſe & econuerſo, quæ in linea pͤdicamentali ita ſe hñt, ꝙ vnũ ſubordinatur alteri, ut aſcẽdendo a ſpecialiſſimo ad generaliſſimũ. Vnde hæc eſt vera conſequentia, hõ eſt aĩal, ergo hõ eſt corpus animatũ. & hæc, Hõ dormit, ergo aĩal dormit. Ea aũt ſe hñt, vt inferius, & ſuperius per accidẽs, quorũ unũ eſt minus cõe, & alterum magis, ſed non ſubordinantur in linea prædicamentali, nec magis prædicatur de minus cõi per ſe & eſſentialiter, ſed per accidẽs, & hoc modo ſe hñt, hõ, & albũ. Nã de multis pdicatur albũ, de quibus non pręedicatẽ hõ. In his igitur, nõ valet cõſequentia ab inferiori ad ſuperius Nõ.n ſequitur, hõ currit, ergo albũ currit. Stat.n. ꝙ nullum album currat, & ꝙ hõ, puta æthiops currat.

Secundo dicitur affirmatiuè, quia non valet negatiua. Non enim ſequitur, nullus homo eſt quadrupes, ergo nullum animal eſt quadrupes.

Tertio dicitur, ſine diſtributione, quoniã cum ſigno diſtributiuo non ualet, neq; affirmatiuè, neq; negatiuè.

Non

Non.n.ſequitur,Omnis homo eſt riſibilis,ergo omne animal eſt riſibile,neque ſequitur,nullus homo eſt aſinus, ergo nullum animal eſt aſinus.

Quarta dr, ſine ſigno.i.ſine dictione immobilitante. Non.n.ſequitur, ſi tu es aſinus,tu es rudibilis, ergo ſi tu es aĩal,tu es rudibilis.Stat.n.q̃ tu ſis aĩal demonſtrando canem,& tñ non ſis rudibilis,q̃a canis non eſt rudibilis.

Quinto dr,in ſuppoſitione perſonali, qm̃ in ſuppoſitione materiali non ualet,vt hic, Homo eſt biſyllabum, ergo aĩal biſyllabũ,nec in ſimplici,vt hic,Homo eſt ſpecies ſpecialiſſima , ergo animal eſt ſpecies ſpecialiſſima.

Secunda regula , ab inferiori ad ſuum ſuperius, licet non valeat diſtributiuè niſi gratia materiæ, valet tamẽ in ſuppoſitione confuſa mobili.

Primo dr,licèt nõ valeat diſtributiuè.ſ.ordinariè & formaliter , vt docuimus in regula præced. valet tñ gratia materię,vt hic, Nullus numerus binarius eſt,ergo nullus numerus eſt,Nã quia binarius eſt prim⁹ numerus,remoto primo remouent̃ ſubſequentes includentes primum. Oĩs.n.numerus ſequens binarium includit binarium.

Scd'o dr,valet tñ in ſuppoſitione confuſa mobili. Nã q̃ non valeat in ſuppoſitione cõfuſa immobili, diximus in regula præced.q̃ autem valeat in ſuppoſitione confuſa mobili,patet hic. Omnis homo eſt animal,ergo omnis homo eſt animatus,eſt corpus,eſt ſubſtantia.

Tertia regula ab inferiori,& ſuum ſuperius,negatione non propoſita,ſed poſtpoſita inferiori,& ſuperiori,ſtãte ſuppoſitione diſcreta vel determinata & perſonali, & cũ debito medio, valet conſequentia.

Dr,negatione non propoſita, qm̃ propoſita diſtribuit terminũ immediatè & mediatè ſequentem,vt docuimus in tract.ſuppoſitionum.Diximus aũt in prima regula,q̃ ab inferiori ad ſuum ſuperius non valet conſequentia cũ diſtributione,Vnde non ualet,non aliquis homo currit, ergo non aliqđ animal currit,Stat enim,q̃ aliquod animal currat,puta canis,& tñ non aliquis homo currat.

Dr,ſtante ſuppoſitione diſcreta,vel determinata,quia

in

in ſuppoſitione diſtributiua & cõfuſa mobili, nõ valet. Exẽplũ primi, Oĩs hõ nõ currit, oĩs hõ eſt aĩal, ergo oẽ aĩal nõ currit. Exẽplũ ſcđi, tm̃ ſubſtãtia non eſt accidens & oĩs ſubſtantia eſt aliquid, ergo tm̃ aliquid eſt ac cidẽs.

Dicitur, & perſonale, quoniã in ſuppoſitione ſimplici non valet, non.n. ſequitur. Homo nõ eſt genus, & homo eſt animal, ergo animal non eſt genus.

Dr̃, cum debito &c. qm̃ ſine eo non valet, & probatur, ſic pono, ꝙ oẽ aĩal currat, & volo ꝙ demonſtretur homo mortuus, puta Sortes, & arguatur ſic, ille homo.ſ. Sortes mortuus non currit, & homo eſt aĩal, ergo aĩal nõ currit. Non valet, qm̃ antecedens eſt verum, & conſequens falſum per caſum poſitum.ſ ꝙ oẽ aĩal currat. Non valet inquam, qm̃ non ſumitur debitum medium, nã debitũ medium nõ eſt hoc, & hõ eſt aĩal, ſed eſt hoc, & ille homo.ſ. Sortes mortuus eſt exiſtẽs aĩal. Iſtæ ſunt tres regulæ generales arguendo ab inferiori ad ſuum ſuperius modo præexpoſito. Econuerſo autem ſunt aliæ tres regulæ.

Prima eſt, à ſuperiori ad ſuũ inferius ſine diſtributione non valet conſequentia. Vnde non ſequitur, animal currit, ergo homo currit; poteſt.n. animal puta aſinus currere, & tamen homo non curret.

Sed aduerte, ꝙ licet non valeat de forma, ualet tamen in aliqua materia, vt in genere numeri. nam bene ſequitur, numerus eſt, ergo binarius eſt, quoniam omnis numerus ſupponit binarium.

Secunda eſt, à ſuperiori ad ſuum inferius diſtributiuè affirmatiuè cum debito medio ualet conſequentia. Vt omne animal currit, ergo Sor. currit.

Dr̃ diſtributiuè, qm̃ ſine diſtributione non valet per primam regulam, nec ſufficit ſuppoſitio confuſa, non.n. valet tm̃ animal currit, ergo tantum homo currit. nam patet conſequens eſſe falſum, & antecedens verum.

Dicitur, cum debito medio, quia ſine eo nõ valet vniuerſaliter, Nõ.n. ſequitur, tu differs ab áſino, ergo differs a Brunello, ſed dicatur ſic, tu differs ab aſino, Brunellus eſt aſinus, ergo tu differs à Brunello.

Tertia

Tertia eſt,à ſuperiori ad ſuũ inferius negatione ꝑpoſita & diſtribuente valet conſequentia. Nam bene ſequitur, nullum animal currit, ergo nullus homo currit.

Dicitur, negatione ꝑpoſita, ſ.ad ſuperius, quia ſi poſtponatur non valet, non.n. ſequit̃ aĩal non currit, ergo homo non currit, nam bene ſtat, quòd aliquis homo currat, & ꝙ aliquod animal, puta Brunellus, nõ currat, ſtat enim animal & homo determinate & non diſtributiuè.

Dicitur, diſtributiuè, qm̃ negatio præponitur ſuperiori, & impeditur per aliam negationem, ꝙ non diſtribuat ipſum ſuperius; conſequentia non valet, vt hic. Nõnullũ animal currit, ergo nõnullus homo currit. nam ly aĩal & ly homo non ſtant diſtributiuè, ſed terminatè, vt docuimus in tractatu de ſuppoſitionibus. Vñ æquipollẽt iſtis. aliquod aĩal non currit, ergo aliquis homo non currit. conſtat aũt hanc conſequentiam non valere, ũt diximus. Idem iudicium eſt de iſta conſequentia, non omne aĩal currit, ergo non omnis homo currit, non valet qm̃ ly nõ, nõ diſtribuit ly animal, ſed ſtat determinatè. Quære &c. Hæc de regulis pœnes ſuperius & inferius dicta ſunt.

Pars ſecunda De conſequentiis propoſitionum alicuius qualitatis.

IN parte ſcđa, aſſignãde ſunt regulæ conſequẽtiæ formalis pœnes propoſitiones alicuius quantitatis, ꝗ ſ. ſunt vniuerſales, vel particulares, vel ĩdefinitæ, vel ſingulares.

Et aduerte, quòd ex parte vniuerſalium dantur tres regulæ, & ex parte particularium indefinitarum & ſingularium dantur quattuor regulæ.

Prima, ex parte vniuerſaliũ eſt hec, ab vniuerſali affirmatiua & negatiua ad ſuas ſubalternas, valet cõſequentia. Exẽplum primi, bene ſequitur, Oĩs homo eſt albus, ergo homo eſt albus, quæ eſt ſua indefinita. ergo quidã homo eſt albus, quæ eſt ſua particularis, ergo hic homo eſt albus, quæ eſt ſua ſingularis. Exemplum ſecundi. Nullus homo eſt albus, ergo homo non eſt albus, ergo quidam homo non eſt albus, ergo hic homo non eſt albus

Secunda eſt, Ab vniuerſali affirmatiua ad oẽs ſuas ſin gulares tã collectiuè, q̃ diuiſiuè eſt bona cõſequẽtia col lectiuè q̃dem, vt hic oĩs homo currit, & iſti ſunt oẽs homines, ergo & iſte hõ currit, & iſte & iſte, & ſic de oĩbus alijs. Diuiſiuè autem ſic, oĩs homo currit. ergo tu curris.

Et aduerte, ꝙ ratio regulæ eſt hæc, quoniam vt docuimus in tractatu de ſuppoſitionibus ſub termino communi ſtante, & ſupponente diſtributiuè, licet deſcendere ad omnia ſua ſuppoſita copulatiuè. Vide tu illic.

Sed aduerte, ꝙ reales & terminiſtæ in hac regula cõueniunt & diſconueniunt. Conueniunt quidẽ in hoc, ꝙ qñ fit vniuerſalis affirmatiua in materia contingenti, regula valete cum debito medio, vt hic oĩs homo currit, & iſti ſunt oẽs hoĩes, ergo iſte currit & iſte, & ſic de ſingulis. Nã ſicut antecedens eſt cõtingens, ſic & cõſequẽs. Diſcõueniunt aũt qñ fit vniuerſali affirmatiuè in materia naturali, vt oĩs homo eſt aĩal. Dñt. n. terminiſtæ regulã non valere, niſi aliqñ gratia materiæ, qm̃ antecedens eſſet neceſſarium. ſ. oĩs homo eſt aĩal, & conſequens contingens, ſ. iſte homo, & iſte eſt aĩal. Nolunt. n. aliquam ſingularẽ in rebus corruptilib. eſſe neceſſariam, qm̃ quolibet ſingulare corruptibile aliqñ eſt, & aliqñ non eſt. Reales autem dñt ſingulares in materia naturali eſſe neceſſarias, eo ꝙ ꝑdicatum ſemper verificatur de ſubiecto, poſito ꝙ ſubiectum non exiſtat, qm̃ in tali propoſitione ly eſt, non dicit exiſtentiam ſubiecti, ſed habitudinem prædicati ad ſubiectum. In materia verò contingenti, ly eſt dicit exiſtentiam & habitudinem, quare non eſt ſimile, Tenet ergo regula vniuerſaliter, & non ſolum gratia materiæ, & hanc viam ſequimur in doctrina peripatetica.

Tertia eſt, ab vniuerſali negatiua ad quamlibet ſingularem eſt ſemper & vniuerſaliter nona conſequentia. Nã bene ſequitur in omni materia tam naturali, quam contingenti, quam remota, vt hic, nullus homo eſt rationalis, ergo nec iſte, nec iſte, & ſic de ſingulis, nullus homo eſt ſapiens, ergo nec iſte, nec iſte, & ſic de ſingulis, nullus homo eſt aſinus, ergo nec iſte nec iſte &c.

Et aduerte, ꝙ ratio huius regulæ eſt eadẽ cum ratio-ne ſecundæ, quoniam, ſ. ſub termino diſtributo, licet de-ſcendere copulatiuè tam affirmatiuè quàm negatiuè.

Iſtę ſunt tres regulæ gñales penes ꝓpoſitiones vles.

Ex parte autem particulariũ indefinitarum, & ſingula rium, ſit hæc prima regula. A particulari vel indefinita, vel ſingulari ad vniuerſalẽ, non valet conſequentia, niſi gratia materiæ. Non.n. ſequitur, aliquis hõ eſt albus, er-go oĩs hõ eſt albus, Dico niſi gratia materiæ, qm̃ licet nõ valeat, in materia contingenti, valet tñ in materia natura li, & in materia remota. Nã prædicatũ in materia natura li cõuenit inſeparabiliter omni contento ſub ſubiecto, & in materia remota remouetur immutabiliter ab omni contento ſub ſubiecto. Vnde in vtraque materia particu laris, & indefinita, & ſingularis infert uniuerſalẽ, nã be-ne ſequitur aliquis hõ, & hõ, & hic hõ eſt animal, ergo omnis hõ eſt animal, & bene ſequitur in materia remo-ta, aliquis hõ, & hõ, & hic hõ non eſt aſinus, ergo nullus hõ eſt aſinus, vñ docuimus in tract. de ſyllogiſmo demõ ſtratiuo, qũo ꝓpoſitio, per ſe eſt de omni, ẽt ꝙ nõ appo-nat ſignũ vniuerſale. vt hæc ẽ ꝑ ſe, & de oĩ, hõ eſt riſibi-lis, aliquis hõ eſt rõnalis, qm̃ sũt virtualiter vniuerſales.

Secunda eſt, à particulari ad ſuam indefinitã, & econ uerſo, & affirmatiuè, & negatiuè, & in omni materia tã naturali, q̃ contingenti, quã remota tenet cõſequẽtia. nam bene ſequitur aliquis hõ currit, ergo homo currit, ꝙ econuerſo, aliquis hõ non currit, ergo hõ non currit, & econuerſo, & in materia naturali aliquis homo eſt ratio nalis, ergo homo eſt rationalis, & econuerſo, & in mate-ria remota, aliquis hõ non eſt aſinus, ergo homo non eſt aſinus, & econuerſo. & ratio huius regulæ eſt, quia ſubie ctũ propoſitionis particularis, & indefinitæ ſi eſt termi-nus cõmunis eandem ſuppoſitionem habet, ſ. determina tam, vt docuimus in tract. de ſuppoſitionibus.

Tertia eſt, a particulari, vel ĩdefinita ad oẽs ſuas ſingu-lares diſiunctiuè ſumptas eſt bona cõſequentia, nã bene ſequitur, aliquis hõ currit, ergo hic, vel hic, vel hic currit.

Idē intellige de infinitá. Nā bene ſequiī, hō currit, ergo hic uel hic &c. ratio huius regulæ eſt, q̄a ſubiectū ꝑpoſitionis particularis, & indefinitæ ſi ſit terminus cōis, ſupponit determinatè, ſub quo licet deſcendere ad ſua ſingularia diſiunctiuè. ut docuimus in tract. de ſuppoſitionib.

Sed aduerte, ꝙ in hac regula ſicut in ſecunda ſuprapoſita reſpectu propoſitionū uniuerſaliū differunt terminiſtæ, & reales. nā terminiſtæ nolunt hanc regulā valere, niſi in materia contingenti. Dicunt. n. in materia naturali hanc non valere, homo eſt aīal, ergo hic hō eſt aīal, vel hic homo eſt animal &c. qm̄ ſecundum eos antecedēs eſt neceſſarium, conſequens contingens, quoniam, ut iā diximus, volunt aliquam ſingularem eſſe neceſſariam, in his corruptibiles. Reales aūt volunt hanc regulā ualere in omni materia, quoniam in materia contingenti ſicut antecedens eſt contingens, ſic & conſequēs. In materia naturali, ſicut antecedens eſt neceſſariū, ſic & conſequēs, qm̄ culpa nō dicit exiſtētia, ſed neceſſaria habitudinē p̄dicati ad ſubiectū ī materia āt remota ſicut antecedēs ē īpoſſibile, ſic & cōſequēs, & hāc viā ſeq̄mur ut peripateticā.

Quarta eſt, ab oībus ſingularibus ſufficiēter enumeratis ad ſuā vniuerſale tā affirmatiuè, q̄ negatiuè, valet conſequētia nā bene ſequiī. Hic hō currit, & hic, & hic, & ſic de ſingulis nullo excepto, ergo oīs hō currit. idē intellige negatiuè, & hęc valet in oī materia ut patet. & aduerte, ꝙ hæc regula coincidit cum illa, in qua dr̄, ꝙ ab inducentibus ad inductam ualet conſequētia. Inducentes. n. ſunt ſingulares ſufficientes accepta, inducta autē eſt uniuerſalis tam affirmatiuè quàm negatiuè. Hæc de reliquis conſequētię formalis pęnes propoſitiones quāta dicta ſint.

Pars tertia. De cōnſequentia propoſitionum non alicuius quantitatis.

IN tertia parte, aſſignandæ ſunt regulæ cōſequētiæ formalis pænes propoſitiones nō quātas, quales ſunt illę in q̄bus ingreditur dictio excluſiua uel exceptiua, quarū prima

prima eſt iſta.

Prima rŕa, ab excluſiua ꝓpoſitione primi ordinis affirmatiua ad ſuã vniuerſalẽ affirmatiuã de terminis trãſpoſitis exiſtentibus in recto, valet conſequentia, vt tm̃ homo. i. ſolus homo, eſt riſibilis, ergo oẽ riſibile eſt homo.

Dŕ primi ordinis, nã excluſiua hẽt tres ordines. vt docuimus in tractatu de ſuppoſitionibus; & diffuſius diceמus ĩ tractatu de ꝓbationibus terminorũ, & tu vide illic. Dŕ igiŕ in ꝑſenti regula ab excluſiua primi ordinis, qm̃ ſi fiat ſecundi, aut tertij ordinis, nõ valet cõſequẽtia. exẽplũ ſcd̃i, aut tertij ordinis, hõ tm̃ ẽ aĩal, ergo oẽ aĩal ẽ hõ. Nã conſequẽs eſt falſum, vt patet, & antecedẽs eſt verũ, vt tibi declarabiŕ in tract. ſequenti, qm̃ exponemus excluſiã primi, & ſcd̃i, & tertij ordinis. Dŕ affirmatiua, qa in negatiua, non valet, ſiue negatio ꝓcedat notã excluſionis, ſiue ſubſequaŕ, mõ fiat ꝓpoſitio negatiua. exẽplũ primi, non valet nõ tm̃ hõ eſt aĩal, ergo oẽ aĩal eſt hõ. conſtat. n. antecedẽs eſſe verũ, & conſequẽs falſum. exẽplũ ſecundi nõ valet, tm̃ accidẽs nõ eſt ſubſtãtia, ergo oĩs ſubſtãtia eſt accidens, nã cõſequens eſt falſum, vt patet. antecedens verò eſt verum, qm̃ inter oĩa ensia, ſolum accidens nõ eſt ſubſtantia. Dŕ ad ſuã vniuerſalem affirmatiuam, quoniã ad negatiuam non valet, vt hic tm̃ homo currit; ergo nullũ currẽns eſt homo, cõſtat. n. antecedẽs eſſe verum vel ſaltẽ, poſſibile, cõſequẽs aũt eſt falſum, vt ad ſenſum patet.

Dicitur de terminis tranſpoſitis, quoniã ſubiectum excluſiuè fit prædicatum vniuerſalis affirmatiuæ, & ꝑdicatum excluſiuè fit ſubiectum vniuerſalis affirmatiuæ vt hic tm̃ homo eſt rationalis, ergo oẽ rationale eſt homo.

Dicitur terminis exiſtẽtibus in recto, qm̃ in obliquo nõ valet, vt hic tãtum pecunia eſt hominis, ergo ꝗlibet homo habet pecuniam. nã antecedens eſt verũ, poſito ꝙ homo non aliud poſſideat, quàm pecuniam, & tñ conſequẽs eſt falſum, aliter nullus eſſet egenus. ergo nõ valet.

Secunda regula, ab exceptiua negatiua ad excluſiuã affirmatiuã, ſibi correſpõdentem, valet cõſequentia, ut hic nullum animal pręter hominem eſſe riſibile, ergo tãtum

homo eſt aĩal riſibile. Dr̃ ab exceptiua negatiua, q̃a ab affirmatiua nõ valet. vt hic, oĩs hõ p̄ter Chriſtum eſt mendax, ergo tm̃ Chriſtus eſt hõ mendax, conſtat.n. antecedens eſſe verũ, & tñ cõſequens eſt falſum, & deteſtabile.

Dicitur ad excluſiuam ſibi correſpondentem. Pro quo aduerte, ꝙ tunc exceptiua negatiua correſpondet excluſiuæ. qñ pars extra capta ſit ſubiectum excluſiuæ, & aggregatum ex ſubiecto, & prædicato exceptiuæ ſit p̄dicatum excluſiuæ. Vnde hæc eſt correſpondens huic exceptiuæ, nullus homo p̄ter Sortem eſt ſapiens, ergo tm̃ ſortes eſt aliquis homo eſt ſapiens. hæc aũt non bene correſpondet, nullum animal præter hoĩem intelligit, ergo tm̃ homo intelligit, nam prædicatum huius excluſiuæ non cõtinet ſubiectum, & prædicatum exceptiuæ, ſed tantum prædicatum. Vt igitur bene correſpondeat, formetur ſic, ergo tantùm homo eſt animal intelligens.

Tertia eſt ab inferiori ad ſuum ſuperius affirmatiuè, dictione excluſiua appoſita ſubiecto, valet cõſequentia. vt tm̃ hõ currit, ergo tm̃ aĩal currit. Dr̃ ad ſuum ſuperius affirmatiuè. Non.n. valet negatiuè, vt hic, non tm̃ homo eſt ſenſitiuus, ergo non tm̃ animal eſt ſenſitiuum, eſt enim antecedens verum, vt patet, & conſequens falſum.

Quarta eſt, ab inferiori ad ſuum ſuperius ex parte p̄dicati, & dictione excluſiua addita ſubiectis, non valet conſequẽtia. Non.n. ſequitur, tm̃ homo currit, ergo tantùm homo mouetur. Nam reſoluendo currit, & mouetur in ſua participia, & formando vniuerſalem affirmatiuã de terminis tranſpoſitis, conſtat tibi manifeſtè ꝙ arguit ab inferiori ad ſuum ſuperius diſtributiuè, qđ non valet, vt docuimus ſupra, verbi gratia. tm̃ homo eſt currens, ergo tm̃ homo eſt motus. Dico, ꝙ ly curiens, qđ eſt inferius ad motum, & ly, motus ſtant diſtributiue, vt patet ꝑ vniuerſale de terminis trãſpoſitis, vt hic, Oẽ currens eſt homo, ergo oẽ motum, eſt homo. Conſtat, ꝙ non ſequitur, quoniã antecedens eſt verò per caſum poſſibilem, & tñ conſequens eſt falſum. non.n. inconuenit ſolum hominem currere, & aſinum, qui non eſt homo, moueri.

Quinta

Quinta eſt, à termino ſtāte confusè tm̄ mobiliter, vel determinatè ad eundē ſtātē diſtributiuè per appoſitionē dictionis excluſiuæ, nō valet conſequentia, exemplū primi. non ſequitur, oīs hō eſt aīal, ergo tm̄ homo eſt aīal. Nam aīal in antecedente ſtat confusè tm̄ mobiliter & in conſequente diſtributiuè, & conſtat antecedens eſſe verum, & cōſequens falſum. exemplū ſecundi Non ſequit. Homo eſt aīal, ergo tm̄ hō eſt aīal. Nā animal ſtat in antecedente determinatè, & in conſequente diſtributiuè, & conſtat antecedens eſſe verum, & conſequens falſum.

Sexta eſt, à termino ſtāte cōfusè diſtributiuè ex parte pdicati, dictione excluſiua addita ſubiecto, ad eundē ſtantem determinate valet conſequentia. nam bene ſequitur, tm̄ homo eſt animal, ergo nō eſt animal Nam in prima animal diſtribuitur, in ſecunda ſtat determinatè.

Septima eſt, à termino ſtante confusè tm̄ mobiliter, ad eundem ſtantem determinatè, reſpectu eiuſdem ſyncategorematis, vel diſtributionis, non valet conſequentia. non. n. ſequitur, tantum homo eſt animal, ergo animal, eſt omnis homo. Hæc de regulis conſequentiæ formalis pœnes propoſitiones non quantas, dicta ſit.

Pars quarta. De formali conſequentia terminorum Pertinentium, & Impertinentium.

IN parte quarta agendum eſt de regulis conſequentiæ formalis, pœnes terminos ꝑtinentes, & impertinētes, ſed prius aduerte, ꝙ termini pertinentes dn̄r illi, quorū ſignificata nullam habēat repugnantiā adinuicē. & pn̄t ſimul in eſſe, vt album, & dulce, hō, & iuſtum, ſiue iniuſtum, homo & riſibile, &c. Impertinentes ſunt illi, quorū ſignificata habent oppoſitionem, & non ſe compatiunt reſpectu eiuſdem, vt qualitates contrariæ, & ſpecies eiuſdem generis, quæ dicuntur canis diſparatæ, oppoſitæ, vt homo, & canis, equus, & aſinus, & priuatiuè oppoſita, & relatiuè oppoſita, vt cecus, & videns, ſeruus, & dominus. His prænotatis aſſignandæ ſunt quinque regulæ.

Prima eſt, ab affirmatiuā vni⁹ cōtrarij, vel diſparati, ad negatiuā vlterius contrarij, vel diſparati eſt bona conſe-

quentia. ſed non econuerſo, niſi in contrarijs immediatè. Exemplũ primi, tu es albus, ergo tu non es niger. Exẽplũ ſcđi, tu es hõ, ergo tu non es aſinus, ſed econuerſo nõ valet, niſi in contrarijs immediatis Non.n. ſequitur, tu non es niger, ergo tu es albus. Nã inter albũ & nigrũ ſunt medij colores, q̃ pñt affirmari ſiue albo. Poſito.n. ꝙ tu nõ ſis niger, potes eſſe rubeus, croceꝰ, pallidus, &c. Dr̃ niſi in cõtrarijs immediatis, qm̃ ĩ illis ualet cõſequẽtia ab affirmatiua ad negatiuam, & econuerſo, cum conſiſtẽtia ſubiecti. Nam bene ſequitur, Sortes eſt ſanus, ergo non eſt æger, & econuerſo, Sortes non eſt æger, ergo eſt ſanus, & hic, Sor. iudex eſt iuſtus, ergo non eſt iniuſtus, & econuerſo, Sor. iudex non eſt iniuſtus, ergo eſt iuſtus.

Scđa eſt, ab uno cõuertibili ad reliquũ affirmatiuè & negatiuè, & ſeruata eadẽ qualitate, & quãtitate, & ſuppoſitione in ꝓpoſitionib. ualet conſequẽtia, ut Sor. eſt hõ, ergo eſt riſibilis, Brunellꝰ non eſt hõ, ergo non eſt riſibilis. & ualet, ecõuerſo, q̃a unũ infert reliquũ affirmatiuè, & negatiuè. Dr̃ ſeruata eadẽ qualitate ꝓpoſitionis. i. ꝙ vtraq; ſit affirmatiua, aut negatiua. Vñ non ſequit̃, hõ currit, ergo riſibile non currit. Dr̃ ſeruata eadẽ q̃titate, ita ꝙ ſi una eſt uniuerſalis, altera ſit uniuerſalis &c. & ſi ĩ vna ſubiectũ ſupponit determinatè, & in altera ſimiliter. Vñ nõ ſequit̃, hõ currit, ergo tm̃ riſibile currit. Nã ly hõ ſupponit determinate, & riſibile confusè tm̃ mobiliter, neq; ſequitur hic, homo currit, ergo omne riſibile currit. Supponit enim homo determinatè & riſibile diſtributiuè.

Et aduerte, ꝙ iſta regula complectitur q̃cunq; conuertibilia, ſiue ſint trãſcendentia, vt ens, & vnũ, ſiue generica eſſentialia, ut aĩal, & ſenſitiuũ, ſiue ſpecifica eſſentialia, vt homo, & rõnale, ſiue alterum cõuertibile ſit per ſequelam naturalem, vt homo, & riſibile, aſinus, & rudibile.

Tertia eſt, ab uno correlatiuo totali ad alterũ correlatiuũ totale tã affirmatiuè, q̃ negatiuè, ſtante ꝓpoſitione de ſcđo adiacente, valet conſequentia pro oĩ differentia temporis. ut pater, vel mater eſt, ergo filius uel filius eſt, neq;. n. pater tm̃, neque mater tantum, ſed vterque, neq; filius

filius tm̃,neq; filia tm̃, ſed vterq; ſunt adinuicē correlatiua.Dr̃ affirmatiuè,& negatiuè,qm̃ vt docuimus in p̃dicamento ad aliquid,poſitio vno correlatiuo, ponit & reliquū,remoto uno,remouet & reliquū.Dr̃ ſtante propoſitione,de ſcd'o adiacente,qm̃ de tertio non valet. non.n. ſequitur,pr̃ eſt ſenex, ergo fili⁹ eſt ſenex:immo ut in plurib.ſequitur negatiua.Dr̃ ꝓ oī drĩa t̃pis.ſ.p̃teriti p̃ſentis, & futuri.nā bñ ſequitur,pr̃ fuit,& nunc non eſt,ergo filius fuit,& nunc non eſt ſumendo pr̃em,& filiū formal̃r, & non materialiter.Itē ſequitur,pr̃ eſt,ergo filius eſt.Itē ſequit̃,pr̃ erit,ergo filius erit.& rõnem huius regulæ aduerte hinc pendere,quia in rõne pr̃is ſumpti formaliter ſumit̃ filius, & in rõne filij ſumitur pr̃,ergo quo ad eſſe, & nõ eſſe,fuiſſe,& nõ fuiſſe, fore,& nõ fore,ſeinuicē mutuo cõſequunt̃ inſeparabiliter.Qui āt tenet,ꝙ regula nõ valet,niſi pro t̃pe p̃ſenti,non conſiderant correlatiua formaliter,ſed materialiter,& ideo non ſunt audiendi.

Quarta eſt,a termino priuatiuo ad terminū infinitum propoſitionib.exiſtentibus affirmatiuis valet conſequentia,ſed non econuerſo,ut Sortes eſt iniuſtus, ergo eſt nõ iuſtus. Dr̃ propoſitionib.exiſtentib.affirmatiuis,quia in negatiuis non ſeq̃tur,ut hic,Lapis non eſt iniuſtus,ergo non eſt non iniuſtus. Conſtat.n.antecedens eſſe uerū,q̃a lapis non eſt aptus eſſe iuſtus,ergo non eſt iniuſtus.Conſequens āt eſt falſum, qm̃ negatio iuſtitiæ eſt in lapide, licèt non priuatio.Nam iuſtus,& non iuſtus ſunt contradictoria,quorum alterū de quolibet ente uerificatur. Cū igitur lapis non ſit iuſtus,eſt non iuſtus,hæc ergo eſt falſa,lapis non eſt non iuſtus.Dr̃, ſed non conuerſo.Nõ.n. ſequitur,hoc aĩal eſt non videns,puta catulus ante nonū diem,ergo eſt ad cęcum.Nā adhoc,ꝙ ſit non uidens,ſufficit ꝙ non uideat,adhoc autem, ꝙ ſit cæcum oportet, ꝙ non uideat eo tempore quo eſt aptum uidere.Sed catulus ante nouum diem non eſt aptus uidere,& ideò licèt ſit non uidens,non tamen poteſt dici cæcus.

Quinta eſt,ab affirmatiua de p̃dicato infinito uel priuatiuo,ad negatiuā de p̃dicato finiti,ualet cõſequētia,ſed

non econuerſo niſi cum debito medio. Nam bene ſequit Sortes eſt nō videns, vel cæcus, ergo non eſt videns lapis eſt non hō, ergo non eſt hō. Sed econuerſo non ualet, qm̄ ordinatè ex negatiua non ſequitur affirmatiua. Quod ſi ſequitur, erit cum debito medio. vt hic, tu non es homo, demonſtrato aſino, & tu es, ergo tu es non homo. Hæc de regulis conſequentiæ formalis pænes terminos perti nentes, & impertinentes dicta ſint.

Pars quinta. De conſequentia pænes propoſitionum probationem.

IN parte quinta aſſignandæ ſunt regulæ conſequentiæ formalis, quę ſumuntur ex probationib. propoſitionū. Sed aduerte, ꝙ has regulas non intelliges, niſi prius cognoueris modos vniuerſales, quib. propoſitiones probantur modo Logico. Sunt aūt iſti modi quinque, nā oīs propoſitio mediata, i. q̄ per aliqd̄ medium pōt probari, aut probatur reſolubiliter, aut exponibiliter, aut officiabiliter, aut deſtriptibiliter, aut ꝑ cās ueritatis, & de his q̄nq; modis facturi ſumus in tract. ſeq. qui erit de probat. terminorum. Pro nunc igiť ſuſtine donec in p̄dicto tract. exercitatus fueris. Hic aūt aſſegnandę ſunt decem regulę.

Prima eſt, ab oībus propoſitionib. exponentib. ſimul ſumptis, ad ſuā expoſitā, valet conſequentia, v.g. Hęc propoſitio vniuerſalis, oīs hō eſt aīal, habet duas exponētes.

Prima eſt iſta, hō eſt aīal. ſecunda eſt iſta, & nihil eſt hō, quin illud ſit animal, ab his duab. ſimul ſumptis ad expoſitā, valet conſequentia. nā bene ſequitur, homo eſt aīal, & nihil eſt hō, quin illud ſit aīal, ergo omnis hō eſt aīal. Dr̄ ſimul ſumptis, quia diuiſim non ualet. non. n. ſequitur homo currit, ergo omnis homo currit, quoniam ab indefinita ad vniuerſalem non valet conſequentia, niſi gratia materiæ, vt docuimus in parte ſecunda.

Scd̄a eſt, à ꝓpoſitione expoſita ſine exponibili, ad ſingulas ſuas exponentes diuiſiuæ, & ſimul ſumptas, eſt bona cōſequentia Exēplū de diuiſiue ſumptis, Nā bene ſequitur,

quitur,oīs hō currit,ergo hō currit,ergo nihil eſt homo, quin illud currat,Exēplū de ſimul ſumptis . Oīs hō currit,ergo homo currit,& nihil eſt hō,quin illud currat.

Tertia eſt, ex contradictoria propoſitionis exponētis, ſequitur contradictorium propoſitionis expoſitæ.Nā bene ſequitur,Homo currit,& aliquid,ꝙ non eſt homo,currit,ergo non tantùm homo currit.

Et aduerte,ꝙ regula ſupponit propoſitionem expoſitā ſiue exponibilē eſſe excluſiuā,cuius exponentes ſunt iſtę, hō currit,& nihil non hō,currit,ergo tm̄ hō currit.Cōtradictoria huius exponentis,nihil non hō eſt iſta, aliquid non hō,vel aliquid ꝙ non eſt hō currit,& ex iſta bene infertur contradictoria expoſitæ,ſ.non tm̄ homo currit.

Quarta eſt a propoſitionib.reſoluentibus ad reſolutā, ſiue reſolubilem eſt bona conſequentia,& econuerſo tā in materia contingenti,quàm naturali.

Pro cuius notitia aduerte , ꝙ probatio propoſitionis per reſolutionem fit per duas ſingulares facta,non ꝑ terminum diſcretum,ſed per pronomen demonſtratiuū, & propoſitio reſolubilis eſt indefinita, vel particularis, vel ſingularis,cuius ſubiectū eſt terminus diſcretus,v.g.Hęc indefinita,hō currit,reſoluendo ſic probatur,Hoc currit, & hoc eſt hō,ergo homo currit.Dr̄ igitur in regula,A reſoluentibus,ſ.ſimul ſumptis, ad reſolutam ualet conſequentia.Nam bene ſequitur,hoc currit,& hoc eſt homo, ergo homo currit. Dicitur,& econuerſo, i. à reſoluta ad reſoluentes, nam bene ſequitur in materia contingenti, hō currit,ergo hoc currit,& hoc eſt homo, demonſtrato Sorte. Item ſequitur in materia naturali, homo eſt animal,ergo hoc eſt animal,& hoc eſt homo.

Sed aduerte , ꝙ Terminiſtæ diſcordāt in hoc à realib. Dnt.n.Terminiſtæ ꝓdictā conſequentiā non ualere, qm̄ ſm eos antecedens.ſ.hō eſt aīal,eſt neceſſarium.Sed cōſequens.ſ.hoc eſt animal , & hoc eſt homo , ſm eos eſt contingens , quia non concedunt aliquā ſingularem in his corruptibilib.eſſe neceſſariā.Reales autem dicunt ipſum ualere,quoniam antecedens,& conſequēs ſunt neceſſaria,

ceſſaria; & negant, quin ſingulares in materia naturalis ſint neceſſariæ, qñ ſunt de tertio adiacente, neq;.n.copula denotat exiſtentiã extremorũ, ſed habitudinẽ pdicati ad ſubiectum, vt ſæpe diximus, & hanc viam ſequimur.

Quinta eſt. Ab officiantibus ad officiatam, valet conſequentia.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ propoſitio officiabilis eſt illa, cuius oro infinitiua determinat̃ ꝑ aliquem terminũ modalem, ſ. per poſſibile, aut contingens, aut impoſſibile, aut neceſſe, & ſic probatur. Verbi gratia hęc eſt officiabilis, neceſſe eſt Deũ eſſe, & probatur ſic, Hæc propoſitio eſt neceſſaria, Deus eſt, q̃ adæquatè ſignificat Deum eſſe, ergo neceſſe eſt Deũ eſſe, Dicit igit̃ regula à propoſitionib. officiantib. ad propoſitionẽ officiatã valet cõſequentia, vt hic, Hęc ꝓpoſitio eſt contingens, hõ currit, q̃ adæquatè ſignificat hoĩem currere, iſtæ ſunt officiantes, tertio contingens eſt hominem currere, hæc eſt officiata.

Sexta eſt, a deſcriptione ad deſcriptũ valet conſequentia, & econuerſo, vel ſic à ꝓpoſitione deſcribẽte ad ꝓpoſitionem deſcriptam valet conſequentiã & econuerſo.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ propoſitio deſcriptibilis eſt illa in qua verbũ concernens actum mentis determinat incomplexum. Verba aũt concernentia actum mentis ſunt hæc, ſcio, cognoſco, intelligo, imaginor, &c. Sic ãt ꝓbat̃, v.g. ſcio Deũ, ſic deſcribit̃, ſcio aliquid ea rõne, qua Deus, ergo ſcio Deum. Antecedens eſt propoſitio deſcribens, & conſequens propoſitio deſcripta ſiue deſcriptibilis. Dicit igitur regula, a deſcribente ad deſcriptam valet conſequentia. Nã bñ ſequitur, cognoſco aliquid ſub rõne qua cœlum, ergo cognoſco cœlum, & ualet econuerſo, ut cognoſco cęlũ, ergo cognoſco aliquid ſub rõne qua cęlũ.

Septima eſt, a ꝓpoſitione de sẽſu cõpoſito ad ꝓpoſitionẽ de ſenſu diuiſo nõ valet cõſequentia, nec econuerſo.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ ꝓpoſitio de ſenſu cõpoſito & diuiſo conſueuit fieri ut in plurib. per terminũ modalem, vt poſſibile eſt Sortem currere ſed tunc dr̃ de ſenſu compoſito, qñ modus præponitur dicto, aut poſtponi-

tur,

tur, vt poſſibile eſt album eſſe nigrũ, vel ſic, album eſſe nigrũ eſt poſſibile. Dr aũt de ſenſu diuiſo, qñ modus mediat inter partes dicti, vt album poſſibile eſt eſſe nigrũ, vel ſic album põt eſſe nigrum. Dicit igitur regula, ꝙ à ſenſu compoſito ad ſenſum diuiſum non valet conſequẽtia, nec econuerſo, qm̃ antecedens erit falſum & conſequens verum, ecõuerſo aũt antecedens erit verum, & conſequẽns falſum. Nõ.n.ſeqtur, poſſibile eſt album eſſe nigrum, ergo albũ põt eſſe nigrum, nã antecedens eſt falsũ & impoſſibile. Senſus .n. eſt, Res q̃ eſt alba .i. inquãtũ ſtat ſub albedine põt eſſe nigra, ita ꝙ hæc põt eſſe vera, albũ eſt nigrũ, hoc aũt eſt impoſſibile, cũ ſint cõtraria, quorũ vnũ eſt incõpoſſibile alteri. Cõſequẽs aũt eſt verũ. ſenſus .n. eſt res, q̃ eſt alba .i. q̃ eſt ſubiectum albedinis, põt eſſe ſubiectum nigredinis, nõ q̃dẽ ſimul, ſed ſucceſſiue. Nã, vt diximus in tract. de pdicamẽtis, ꝓpriũ eſt ſubſtãtiæ eſſe ſuſceptiuã cõtrariorum, conſtat ergo, ꝙ conſequens erit verum. Cõſtat ẽt, ꝙ econuerſo antecedens erit verum, & conſequens falſum, & impoſſibile, ſic arguendo. album poteſt eſſe nigrum, ergo poſſibile eſt album eſſe nigrum.

Sed aduerte, ꝙ regula intẽdit cõſequentiã non valere, qñ dictum ꝓpoſitionis modalis cõſtat ex terminis diſparatis, ſiue oppoſitis, quorũ ſignificata non ſimul verificãtur de eodẽ, nã ſi fiat modalis, cuius dictũ non conſtet ex terminis oppoſitis, valet cõſequentia à modali de ſenſu cõpoſito ad eã, q̃ eſt de ſenſu diuiſo. Nã bene ſequit̃, neceſſe eſt Deũ eſſe, ergo Deũ neceſſe eſt eſſe, & ecõuerſo, & hic, Contingenter hõ currit, ergo hõ contingenter currit.

Octaua eſt, ab vna cauſa veritatis, ad propoſitionẽ habentẽ illã cauſam, eſt bona cõſequẽtia, ſed nõ ecõuerſo.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ ꝓpoſitio ꝓbabilis ꝑ cauſas veritatis eſt illa, q̃ hẽt multas cãs veritatis diſiunctiue ſumptas, vt tibi declarabit̃ in tractatu de probationib. terminorum. Dicit igitur regula, ꝙ ab vna cauſa veritatis ad ꝓpoſitionẽ habentẽ illã, eſt bona conſequentia, & nõ econuerſo. Nã bene ſequit̃, dũ homo currit, riſibile currit ergo hoĩe currẽte riſibile currit. Implicat.n. contradictionem,

nẽ ꝙ ꝓ alio tp̃e hõ currat, & in illo riſibile non currat, cũ oĩs hõ ſit riſibilis infallibiliter, & per ſe. Dr̃ ab una cã veritatis, qm̃ a pluribus nõ valet, v.g. ꝙ hõ habeat pulſũ concitatũ poteſt eſſe á pluribus cauſis, puta ab ira, a labo re, a cibo, a febre, vnde ſic arguere, Sortes habet pulſum concitatum, ergo bene comedit, & bibit, non valet conſe quentia, quia poteſt eſſe ab alia cauſa, vt tibi declarabit in tract. de ſyllogiſmo ſophiſtico. Dr̃ & non econuerſo, quia non ſequitur, Homine currente riſibile currit, ergo dum homo currit, riſibile currit. Nã poſito ꝙ nihil currat, tunc conſequens eſt falſum, cum afferat hoĩem curre re, & antecedens eſt verũ, quia concluditur eius veritas ꝑ aliam cauſam veritatis, ſ. per conditionalẽ. quæ eſt hæc, ſi homo currit, riſibile currit. Nam propoſitio denominata ab ablatiuo in conſequentia põt habere tres cauſas veritatis. ſ. conditionalẽ, temporalẽ, cauſalẽ. Exẽplum primi, homine currente, riſibile currit, i. Si homo currit, riſibile currit, Exẽplũ ſecundi, Homine currente, riſibile currit. i. dum hõ currit, riſibile currit. Exemplum tertii, homine currente riſibile currit. i. quia homo currit, riſibile currit.

Nona eſt, a propoſitione verbi actiui, ad ſibi correſpõdentem verbi paſſiui, eſt bona conſequentia & ecõuerſo. Nã bene ſequitur, ego amo Deũ, ergo Deus amat̃ à me, Hæc regula ẽ vera vniuerſaliter, dũmodo ſeruet̃ eadẽ ſuppoſitio terminorũ, vt hõ videt lupũ, ergo lupus vr̃ ab ho mine. Nã in vtraq; hõ, & lupus ſupponũt determinatè. Si aũt mutat̃ ſuppoſitio, nõ valet, ut hic, ꝓmitto tibi denariũ, ergo denari⁹ ꝓmittit̃ à me tibi. Nã in prima ly denariũ ſtat cõfusè, vt docuimus in tract de ſuppoſitionibus, in ſecunda aũt determinatè. vt ergo ſeruetur eadẽ ſuppoſitio, fiat paſſiua ſic. A me tibi promittitur denarius.

Decima eſt, à propoſitione de tertio adiacẽte, ad eã q̃ eſt de ſecundo, valet conſequentia affirmatiuè arguẽdo, dumodo nõ ſit excluſiua, nec in materia naturali, nec p̃di catum ſit terminus diſtrahens, nec verificabilis, tã de ente, quàm de non ente, & ſeruetur eadẽ ſuppoſitio. Dr̃ affirmatiuè, quia negatiuè non ualet. non enim ſequitur.

Nullus

Nullus homo eſt aſinus, ergo nullus homo eſt. Dr dūmodo non ſit excluſiua, quia in excluſiuis non tenet. nō. n. ſequitur, tm̄ homo eſt ſtaturæ rectæ, ergo tantum homo eſt. Dr, nec in materia naturali, quia copula nō dicit exiſtentiam, ſed habitudinem pdicati ad ſubiectum. Vnde ſemper eſt vera ſiue extrema exiſtant, ſiue non. In ſecūdo aūt adiacendo copula dicit exiſtentiā. vnde non ſequit, homo eſt aīal, ergo homo eſt. Nā prima eſt ſempiternæ veritatis ēt ante mundi creationem, ſecunda aūt non vera, niſi hoīe exiſtente, & in hac conditione diſcordant terminiſtæ a realiſtis. Tenent enim terminiſtæ regulam valere tam in materia naturali, q̄ contingenti. Reales verò tm̄ in materia contingenti. Dr nec prædicatum ſit terminus diſtrahens, i. cum quo non ſtat præſens exiſtentia ſubiecti. Tales termini ſunt iſta participia, præteritus, futurus, mortuus, interfectus generādus & generabilis: in his oībus regula nō tenet. non. n. ſequitur, homo eſt pteritus ſiue mortuus ſiue occiſus, ergo homo eſt. nec ſequit, homo eſt generandus, vel generabilis, ergo homo eſt. Dr nec verificabilis &c. Tales termini ſunt opinabile imaginabile fingibile &c. Vnde ſequitur, Mons aureus eſt imaginabilis, ergo mons aures eſt. nec ſeqtur, alter mundus eſt opinabilis, ergo mundus eſt. Nam opinari & imaginari poſſumus tā exiſtētia, q̄ nō exiſtentia, ſicut, & ſomniari. Dr, & ſeruet eadē ſuppoſitio vnde non ſequit, homo eſt nomen, ergo homo eſt, qm̄ in antecedente ſupponit materialiter, in cōſequēte pſonaliter. Nec ſequit, homo eſt, ſpecies, ergo homo eſt, qm̄ in antecedente ſupponit ſimplr, nec in cōſequente aūt pſonaliler. Hæc de regulis conſequētiæ formalis penes pbationes ppoſitionū dicta ſint.

Pars ſexta. De hypotheticarum conſequentijs.

IN parte ſexta aſſignandæ ſunt regulæ cōſequentiæ formalis penes propoſitiones hypotheticas copulatiuas, & diſiunctiuas & ſunt ſex.

Prima eſt. A tota copulatiua affirmatiua diuiſiua, ad q̄-

libet eius parte, valet cōſequentia, ſed nō econuerſo, niſi in aliquo caſu. Nā bene ſequit̄, Sortes loquitur, & Plato audit, ergo Sortes loquitur, ergo Plato audit. Dr̄ affirmatiua, qm̄ in negatiua nō valet. nō .n. ſequit̄, non tu es hō, & tu es aſinus, ergo nō tu es homo. Stat. n. ꝙ tu ſis hō, & non ſis aſinus. Dr̄ diuiſiua, qm̄ à copulatiua collectiua nō valet. non. n. ſequitur Sortes trahit nauem, & Plato trahit nauē, ergo Sortes trahit nauem. Nā ſimul & non diuiſim trahunt nauem ſuppoſito, ꝙ neuter ꝑ ſe ſolum ſufficiat trahere nauē. Dr̄, ſed nō econuerſo. ſ. à qualibet parte ad totā copulatiuā. Nō. n. ſequitur, Sortes, comedit, ergo Sortes comedit & loquitur, ſtat. n. qd̄ comedat, & nō loquatur. Dr̄ in aliquo caſu. Caſus aūt eſt, qn̄ ad partē copulatiuæ antecedit eſſentialiter aliud qd̄ de parte, ipſa ꝑdicatur, & ſine quo pars ipſa non ſequitur, vt hic, Homo currit, ergo currit, & mouetur. Nā ſine motu nō ponitur curſus, & hæc eſt ꝑ ſe curſus eſt motus ſic iſte eſt ꝑ ſe, hō eſt aīal. In hoc igit̄ caſu cōſequētia valet à parte copulatiuæ ad totā copulatiuā, rl̄r aūt, & formaliter non valet.

Secunda eſt, a propoſitione de toto copulato tā a parte ſubiecti, q̄ à parte ꝑdicati diuiſim tento & affirmatiuè, ad quamlibet eius partem, valet conſequentia, ſed non econuerſo, niſi in eo caſu, in quo dictum eſt in regula ꝑcedenti. Nam bene ſequitur ex parte ſubiecti, Sortes & Plato comedunt. ergo Sortes comedit, ergo Plato comedit, ex parte aūt ꝑdicati ſic, Sortes comedit, & loquitur, ergo loquitur, ergo comedit. Dr̄ tento diuiſim, qm̄ tento collectiuè non valet, vt hic Sortes & Plato duo ſunt, ergo Sortes eſt duo, & hic Sortes & Plato ferunt hoc pondus, ergo Sortes fert hoc pondus. Dr̄ affirmatiuè, qm̄ negatiua non valet. non enim ſequitur, non Sortes & Plato trahūt nauem, ergo Plato trahit nauem. Dr̄, ſed non econuerſo, quia non ſequitur, non Sortes comedit, ergo Sortes comedit, & bibit. Dicitur niſi in eo caſu &c. Nam bene ſequitur, Sortes eſt homo, ergo eſt homo & animal. Sortes dormit, ergo dormit, & quieſcit.

Tertia eſt, à parte pricipali diſiunctiuę affirmatiuæ ad

totam

totã diſiunctiuã valet conſequentia, ſed non, econuerſo niſi gratia materiæ. Non bene ſequitur tu es homo, ergo tu es hõ, vel tu es aſinus, quia ad veritatẽ diſiunctiuæ ſufficit unã partẽ eſſe verã, vt docuimus in tract. tertio agentes de propoſitionibus hypotheticis, econuerſo aũt nõ ſequit, ſ.a tota diſiunctiua ad quãlibet partẽ. Nõ.n.valet, tu es hõ vel aſinus, ergo tu es aſinus, aliqñ aũt valet gratia materiæ, puta qñ vna pars diſiunctiuæ ſequit ad alterã, ita q̃ vtraq; pars eſt uera, & tunc põt vtraq; pars inferri indifferenter ex tota diſiũctiua, vt hic, tu es hõ, vel aĩal, ergo tu es aĩal, ergo tu es hõ. Sed aduerte, q̃ apud reales, ut docuimus in tractatu tertio, diſiunctiua cuius vtraq; pars eſt vera, non eſt propria, ſed impropria. Nã propria diſiunctiua vera eſt illa, cuius una pars eſt uera, reliqua ãt nõ dr̃.n. diſiũctiua, q̃a diſiũgit ſenſũ apud Logicũ. Vnde apud reales ſtãte diſiũctiua propria, ꝑ nullo caſu licet arguere à tota diſiũctiua ad partẽ. Et hanc uiam ſequimur.

Iterũ aduerte, q̃ diximus de diſiunctiua uerificatur de propoſitione, cuius ſubiectum eſt totum diſiũctũ, vel prędicatũ. Nam ex parte ſubiecti bene ſequitur, Sortes currit, ergo Sortes vel Plato currit, ex parte pdicati bene ſequitur, Sortes comedit, ergo Sortes comedit, vel eſt aſinus. Econuerſo autẽ non in propoſitione de proprio diſiũcto. nõ.n.ſequit, Sortes comedit, vel eſt aſinus, ergo ẽ aſinus.

Quarta eſt a tota diſiunctiua affirmatiua cum deſtructione unius partis ad poſitionẽ alterius valet conſequẽtia, Nam bene ſequit, tu es mortuus, vel uiuus, ſed tu non es mortuus, ergo tu es uiuus.

Pro cuius notitia aduerte, q̃ deſtruere vnam partem, eſt negare illã, & ponere alteram eſt affirmare. Vnde q̃ ſic arguunt, tu es aſinus, vel tu nõ es aſinus, ſed tu nõ es aſinus ergo tu es aſinus, nõ arguũt per regulã, q̃a nullã partem deſtruunt. Quod ſi dicant, deſtruimus primã partẽ, & concludimus alteram, ergo ſic habẽt arguere, tu es aſinus, vel tu nõ es aſinus. Sed tu nõ es aſinus, ergo tu non es aſinus, & tunc nil falſi cõcludit, ſed tamen inepte, Dicit, a tota diſiunctiuę affirmatiua, quia in negatiua nõ ualet

non

non enim ſequitur,non tu es aſinus,vel tu es aſinus.Sed tu non es aſinus,ergo tu es aſinus.

Quinta eſt.A copulatiua negatiua ad diſiunctiuā affirmatiuam factam de partibus contradictoriis copulatiuæ affirmatiuæ eſt bona cōſequentia.& econuerſo. Nā bene ſequitur,non tu es homo,& tu es aſinus, ergo tu non es hō,uel tu non es aſinus,& econuerſo nā bene ſeqꝫ,tu nō es hō,vel tu nō es aſinus,ergo tu nō es hō,& tu es aſinꝰ.

Secunda eſt.A diſiunctiua negatiua ad copulatiuā affirmatiuā factam de partibus contradictorijs diſiūctiuæ negatiuæ,valet conſequentia,& econuerſo. Nā bene ſequitur,non tu es aſinus,vel tu es capra,ergo tu non es aſinꝰ. & tu non es capra,& ecōuerſo.Et aduerte,ꝙ ratio huius regulæ ac præcedentis eſt, quia copulatiua, & diſiūctiua cōpoſitæ de partibus contradictoriis contradicūt, ſed ut docuimus in tract.3.agētes de æquipollentiis negatio pꝑpoſita facit æquipollere ſuo cōtradictorio,& ideo vtraqꝫ regula eſt bene poſita.Hæc de regulis conſequētię formalis pęnes hypotheticas copulatiuas,&diſiūctas dicta ſint.

Pars ſeptima. De conſequentijs pęnes hypotheticas conditionales.

IN parte ſeptima aſſignandæ ſunt regulæ conſequētiæ formalis pęnes hypotheticas conditionales,& ſunt iſtę duæ.Prima eſt.In cōditionali affirmatiua,a poſitione antecedentis ad poſitionē conſequentis valet conſequētia, ſed nō econuerſo,niſi gratia materiæ.Nā bene ſequitur, Si tu es homo,tu es aīal,ſed tu es homo,ergo tu es aīal. Dicitur in cōditionali affirmatiua, quia de negatiua nō valet.Non.n.ſequitur,non ſi tu es homo,tu es aſinus,ſed tu es aſinus,Dicitur,ſed non èconuerſo,non.n.ſequitur, ſi tu curris tu moueris, ſed tu moueris,ergo tu curris.

Dr̄ niſi gratia materiæ,quoniam ſi fiat conditionalis de terminis conuertibilibus ualet conſequentia, & ecōuerſo. Nam bene ſequitur,ſi tu es homo, tu es rationalis, ſed tu es hō,ergo tu es rationalis,& econuerſo.Sed tu es rationalis,ergo tu es homo.Valet ergo quādo formatur

conditionalis ex diffinito.& proprio ex ſubiecto, & propria differentia, ex diffinito, & diffinitione. Item valet quando formatur de duobus correlatiuis per ſecundum adiacens. Nam bene ſequitur, ſi pater eſt; filius eſt, Sed pater eſt, ergo filius eſt, & econuerſo, ſed filius eſt, ergo pater eſt.

Secunda eſt, in conditionali, affirmatiua a deſtructione, in eſt negatione conſequentis, ad deſtructionem ſiue negationem antecedentis, eſt bona conſequentia, ſed nõ econuerſo, niſi gratia materiæ. nam bene ſequitur. Si lapis eſt viuus, lapis eſt animatus, ſed lapis non eſt animatus, ergo non eſt viuus. Dicitur in conditionali affirmatiua, quoniam in negatiua non valet, vt hic, non ſi tu es homo, tu es aſinus, ſed tu non es aſinus, ergo tu non es homo. Dicitur, ſed non econuerſo, ſcilicet à deſtructione antecedentis ad deſtructionem conſequentis. non.n. ſequitur, ſi tu curris, tu moueris, ſed tu non curris, ergo tu non moueris. ſtat enim, ꝙ tu non curras, & tamen, q̃uòd mouearis, vt ſi lentè ambulas. Dicitur niſi gratia materiæ, nam tenet in terminis conuertibilibus, & in correlatiuis de ſecundo adiacente, ſicut & pręcedens regula. nam bene ſequitur, ſi tu es aſinus, tu es rudibilis, ſed tu non es aſinus, ergo tu non es rudibilis. item ſequitur, ſi pater eſt, filius eſt, ſed pater non eſt, ergo filius non eſt. nam ſicut poſito vno correlatiuo ponitur reliquum, ſic remoto non remouetur reliquum, vt docuimus in tract. de prædicamentis. Hæc de regulis conſequentiæ formalis penes hypotheticas conditionales dicta ſint, & hic terminatur intentio noſtra de conſequentijs, prout exiſtimamus ad mentem peripateticam ſatis eſſe.

Tractatus nonus, De Conſequentijs, Finis.

TRACTATVS DECIMVS,

de varijs ac multiplicibus terminorum probationibus.

IN hoc tractatu intendo ordinare doctrinam de probationibus terminorum conſuetã apud logicos,& vt deſeruit non ſophiſticis altercationibus, ſed euidentiori notitiæ de probationibus propoſitionum,& terminorum probabilium habendæ,diuidemus igitur præſentem tractatum in ſex capita.

In primo ordinabuntur pcognoſcenda,ſine quibus huius tractatus doctrinam,nouitius habere non poſſet.

In ſecundo agendum eſt,de propoſitione reſolubili.

In tertio, de propoſitione exponibili, & de omnibus terminis exponibilibus.

In quarto,de propoſitione officiabili.

In quinto,de propoſitione deſcriptibili.

In ſexto, de propoſitione probabili p cauſas veritatis.

De præcognoſcendis. *Cap I.*

IN primo cap. declaranda ſunt tria, ſine quibus huius tract.doctrina haberi non poſſet.

Primum eſt,quot ſint generales modi probandi ꝓpoſitionem, vel termini pœnes quos variatur propoſitio.

Secundum eſt, quæ & quales ſint propoſitiones ſiue termini,quæ vel qui probari poſſunt.

Tertium eſt, quot modis apud Logicum propoſitio vel terminus probari poteſt.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ in doctrina peripatetica quattuor inueniuntur modi generales probandi aliquam propoſitionem.

Primus eſt,per cauſam, & hic eſt perfectiſſimus & faciens vere ſcire.v.g. hæc ꝓpoſitio, homo eſt riſibile, per cauſam ſic probatur, omne animal rationale eſt riſibile, homo eſt animal rationale,ergo homo eſt riſibilis.

Secũdus eſt,per effectũ,& hic eſt frequentior in ſciẽtia naturali

naturali,quoniam in ea procedimus à ſenſatis,& ab effe ctibus nobis manifeſtioribus,quam ſint cauſę naturales, vt tibi notum erit in lib.2.Phyſ.

Tertius eſt,ꝑ ſimile,aut ꝑ oppoſitum contradictoriũ, vt tibi declaratũ eſt in trac.de ſyllogiſmo topico, quart⁹ eſt ꝑ reductionē per aliqñ,vel aliquas propoſitiones notiores nobis, ꝙ ſit ipſa ꝓpoſitio ꝓbāda,v.g.ſi tu dubitas vtrum iſta ſit vera,tm̄ hō eſt rōnalis,manifeſtabit̄ tibi ꝑ has duas propoſitiones notiores,ſ.hō eſt rōnalis,& nihil aliud ab hoīe eſt rōnale,ergo tm̄ hō eſt rōnalis. ſic autē manifeſtare eſt ꝓpoſitionē ineuidentē probare.Nā ſicut reprobare vel improbare ꝓpoſitionem eſt eius falſitatē notificare,ſic probare eſt per aliā, aut alias euidentiores nobis eius veritatem declarare.ex his āt quattuór modis probatiuis propoſitionũ primus,& ſcđus,& tertius ſunt reales,& ſpectat ad ſciētias reales,quales ſunt mathematica,& phyſica,& metaphyſica,vt cognoſces tp̄e ſuo.

Quartus aũt eſt,modus logicus,& de hoc ſolo intendimus pertractare in præſenti trac.intentio.n noſtra eſt declarare quō per vnā,aut per duas propoſitiones notiores nobis probetur quælibet propoſitio probabilis, vel terminus faciens propoſitionem probabilē,ſicut ſunt ſigna vniuerſalia dictione excluſiuè,vel exceptiuè,termini concernentes actum mentis,& multa alia, vt tibi manifeſtabuntur intra deſcendentes ad particularia.

Quātũ ad ſm aduerte,ꝙ ꝓpoſitionũ,& terminorũ apud Logicũ q̄dā ſunt immediatæ,& q̄dā mediatæ.ſimiliter terminorũ quidā ſunt immediati,& quidā media.i.ꝓpoſitiones immediatæ ſunt illæ,q̄ per alias notiores nobis non pn̄t manifeſtari,& iſtæ ſunt ꝓpoſitiones,q̄ nōn ſūt ꝑ alias,ſed ꝑ ſe ipſas manifeſtę,quales ſunt ꝓpoſitiones ſingulares factæ cū ꝓnoīe demonſtratiuo,vt hic hō currit. nō.n.eſt reſolubilis ī priorē,per q̄ poſſit clari⁹ manifeſtari,qm̄,vt docuim⁹ in trac.de ſyllogiſmo demōſtratiuo,oīs nr̄a cognitio ortũ hēt à ſenſu.nihil āt eſt notius ſenſui,ꝙ ſingulare demōſtratũ.mediatę āt propoſitiones ſunt illæ,q̄ per aliam,aut alias notiores pn̄t manifeſtari

reſoluendo aut exponendo, aut alio mō, ut patebit infra. Termini immediati ſunt termini ſimplices nō reſolubiles in aliq̃d notius. & tales apud Logicū ſunt ꝓnoīa demonſtratiua ſingularis numeri, vt ego, tu, ipſe, iſte, ille, hic & is, & aduerbia demonſtrandi. hmōi.n. carent medio, per qđ poſſint probari, & per notius, qm̄ nullus eſt terminus notior iſtis. Mediati aūt ſunt oēs termini reſolubiles in aliquid prius & notius, & ſunt oēs termini præter prædictos, ſiue ſint cōes, ſiue diſcreti, Nā, vt tibi manifeſtabitur, ēt terminus diſcretus facit propoſitionē probabilem, v.g. Sortes currit, pōt ſic probari, hoc currit, & hoc eſt Sortes, ergo Sortes currit. & hæc pōt probari. Tm̄ Petrus eſt caput eccleſiæ, nā Petrus eſt caput eccleſiæ, & nullus alius à Petro eſt caput eccleſiæ ergo tm̄ Petrus eſt caput eccleſiæ. Conſtat igitur q̄, & quales propoſitiones ſint probabiles. ſimiliter qui, & quales termini.

Quātum ad tertiū aduerte, ꝙ apud Logicū oīs ꝓpoſitio mediata, & oīs terminus mediatus pt uno quinq; modorū probari, quorū primus eſt reſoluendo, ſcđus exponēdo, tertius officiādo: quartus deſcribendo, quintus per cauſas veritatis. Oīs igit̃ ꝓpoſitio probabilis, ſiue terminus, vel eſt reſolubilis, uel exponibilis, uel officiabilis, vel deſcriptibilis, uel per cauſas ueritatis notificabilis, & ſic de his quinque modis tractabimus ordinatè.

De Propoſitione Reſolubili. *Cap. II.*

IN capite ſecundo agendum eſt, de propoſitione, q̄ probanda eſt per reſolutionem. & hic tria agenda ſunt.

Primo, quid ſignificat in hoc loco reſolutio.

Secundo, quod propoſitiones ſint reſolubiles, id eſt probandæ per reſolutionem.

Tertio, quomodo fit huiuſmodi reſolutio.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ reſolutio in hoc loco ſignificat reductionē ꝓpoſitionis probabilis ī ſua ſingularia principia, ex quib. notificatur eius veritas. Vnde ſicut reſolutio cōpoſiti, puta domus importat reductionē domus in ſua prima principia, ex q̄b. cōſtat, puta in lapides & ligna &c. ſic ꝓbatio ꝓpoſitionis ꝑ reſolutionē importat

portat

portat reductionẽ talis ꝓpoſitionis in ſua prima princi-
pia, quæ ſunt propoſitiones nobis notiores, ex quib. ipſa
propoſitio manifeſtatur, vt tibi paulo poſt declarabitur.

Quantum ad 2m aduerte, ꝙ apud Logicum tres ſpe-
cies propoſitionum probantͬ reſolubiliter, affirmatiuè, &
negatiuè, ſiue ſint ampliatiuæ, ſiue non. Iſtæ aũt ſunt, in
definita, & particularis, & ſingularis, mõ non fiat ꝑ ꝓno
men demonſtratiuũ. Illa.n.eſt immediata, vt diximus in
cap. præcedenti, & de omnibus exemplificabimus infra.

Quantũ ad tertiũ aduerte, ꝙ probatio ꝑ reſolutionẽ
ſic fienda eſt. ſumẽdæ ſũt duę ꝓbationes ſingulares factæ
cũ ꝓnoĩe dæmõſtratiuo, ita ꝙ in prima ꝑdicetͬ ꝑdicatũ,
ꝓpoſitionis reſoluẽdæ, ſiue reſolubilis, & in ſcd'a ꝑdicetͬ
ſubiectũ eiuſdẽ, & ex his duab. inferatͬ propoſitio reſolu-
bilis. Exemplũ de indefinita affirmatiua, hõ eſt albus, ſic
probatͬ. hoc eſt albũ, & hoc eſt hõ, ergo hõ eſt albus. Exẽ
plum de particulari affirmatiua, aliqs hõ currit, hoc cur
rit, & hoc eſt aliquis hõ, ergo aliquis hõ currit. Exẽplum
de ſingulari. Plato currit, hoc currit, & hoc eſt Plato, ergo
Plato currit. itẽ unigenit⁹ Sortis fili⁹ currit, hoc currit, &
hoc eſt unigenitus. Sortis filius, ergo vnigenitus Sortis fi
lius currit. Hoc igitur mõ ꝓbantͬ apud Logicũ affirmati
ua indefinita particularis, & ſingularis, cuius ſubiectum
eſt terminus diſcretus, uel circumlocutus. Negatiua aũt
dupliciter probari pt. Primo reſolutoriè, ſicut affirmati-
ua, qñ ſubiectũ pro aliquo ſuppoſitio demõſtrato ſuppo
nit, ut hic. Hõ nõ eſt lapis, ſic reſoluitͬ. Hoc nõ eſt lapis,
& hoc eſt hõ, ergo hõ non eſt lapis. ſi aũt ſubiectum ꝓ
nullo ſuppoſito demonſtrato ſupponit, non pt ꝓbari re
ſolutoriè, quia ſcd'a reſoluens ſp erit falſa, ut hic, Chime
ra non eſt hõ, hoc nõ eſt hõ, & hoc eſt chimera. ergo chi
mera non hõ. patet, ꝙ ſcd'a eſt falſa, qm̃ nullum ens de-
monſtratũ eſt chimera, cùm ſit quid fictitium, ſiue ima-
ginatum tm̃. Tunc ergo probanda eſt per ſuam oppoſitã
contradictoriam ſic, hæc duo contradicunt, chimera eſt
hõ, chimera nõ eſt homo, ſed affirmatiua eſt falſa, ergo
negatiua eſt uera. Conſequentia patet, qm̃ duorum con-

tradictorium,ſi vnum eſt falſum,reliquum eſt verum,& econuerſo. Patet igitur quomodo duobus modis probari poteſt indef.& part.& ſing.neg.

Sed aduerte,ꝙ nõ ſolũ ſimplex categorica affirmatiua indefinita part.& ſing.ꝓbaẽ reſolutoriè,ſed ẽt ampliatiua,vt hõ eſt mortuus,ſic ꝓbatur. Hoc eſt mortuũ,& hoc eſt,vel fuit hõ,ergo hõ eſt mortuus,& iſta.Hõ incipit comedere;hoc ĩcipit comedere,& hoc ẽ vel incipit eſſe hõ, ergo hõ incipit comedere.eodẽ mõ ꝓbaẽ indefinita part. & ſing.cuius ſubiectũ eſt terminus obliquus, ſiue in Genitiuo,ſiue in Datiuo,ſiue in Accuſatiuo, ſiue in Ablatiuo,v.g.Hoĩs interẽ eſt bene viuere.Huius intereſt bñ viuere,& hoc eſt hõ,ergo &c.Sorti placet virtus.Platonẽ delectat legere. A Deo regitur mũdus.oẽs has reſolue mõ ſupradicto.eodẽ mõ firmatur indef.part.& ſing.quorũ ſubiectum ſit cum aduerbio,qđ hẽt aduerbiũ inferius,v.g. Aliqñ tu legis,ſic ꝓbatur,nũc tu legis,& nunc eſt aliqñ, ergo aliqñ tu legis. Alicubi tu es,ſic probatur,ibi tu es, & ibi eſt alicubi, ergo alicubi tu es.eodem mõ probãda eſt indefinita,& part.& ſing. qñ pdicatum eſt participiũ præteritum,vel futurum,v.g. Adã eſt pteritus,ſic probatur.Hoc eſt pteritum,& hoc eſt uel fuit Adã,ergo Adam eſt pteritus. Antichriſtus eſt venturus,ſic probatur. Hoc eſt venturũ,& hoc eſt,vel erit Antichriſtus,ergo &c. eodem mõ probanda eſt indefinita, & part.& ſing.de ſubiecto copulato,& diſiuncto.Exẽplum primi,Sortes & Plato currunt.ſic probaẽ.Iſti currunt,& iſti ſunt Plato,& Sortes,ergo Sortes, & Plato currunt. Exemplũ ſcđi,hoc vel aſinus eſt aſinus, ſic probatur. Hoc uel aſinus eſt aſinus, & hoc eſt hõ,ergo homo uel aſinus eſt aſinus. Conſtat igiẽ tibi qũo reſolubiliter ꝓbãda eſt indefin ita & part. & ſing.ſiue ſit ſimplex categorica,ſiue ampliatiua,&c.

Et aduerte, ꝙ ex hoc mõ probandi manifeſtaẽ veritas multarum propoſitionũ ampliatiuarũ, q̃ primo aſpectu videntur omnino falſæ,inter quas iſtæ ſunt præcipuæ.

Prima,ſenex erit puer, probatur. Sumo puerũ decem annorum,qui uiuat ꝑ ſeptuaginta annos,& ꝗ in duodecim

cim annos adhuc erit puer,& arguitur ſic.Hoc erit puer; quia in duodecimo anno adhuc erit puer,& hoc eſt,vel erit ſenex,& ſecunda pars eſt vera, quia in ſeptuageſimo anno erit ſenex,ergo ſenex erit puer.

Secunda,puer fuit ſenex: ꝓbať,ſumo ſenē centum annorū,qui cū eſſet ſeptuaginta annorū,ēt erat ſenex,ꝙ cū eſſet decē annorū erat puer,& arguiť ſic. Hoc fuit ſenex, q̃a cū nūc ſit centū annorū, exiſtēs ſeptuaginta annorū fuit ſenex,& hoc eſt,vel fuit puer, & ſecūda pars eſt vera,q̄m cū eſſet decē ānorū,erat puer,ergo puer fuit ſenex.

Tertia,cādela lucens eſt extincta, ꝓbať.ſummo candelā,prius lucentē,nunc autem extinctam , & arguitur ſic , Hoc eſt extinctum,& hoc eſt,vel fuit candela lucens . & ſecunda pars eſt vera, ergo candela lucens eſt extincta .

Quarta,viuum eſt mortuum,probať,ſumo mortuum puta Adam,qui aliquādo fuit viuus,& arguitur ſic. Hoc eſt mortuum,demonſtrando Adam,& hoc eſt,vel fuit viuū. & ſecunda pars eſt vera,Ergo viuum eſt mortuum .

Multas cōſimiles inuenies in libris Terminiſtarū ,quaꝛ ta quæres ad libitum, nec intendo hic tempus cōterere , q̄m huiuſmodi ampliatiōnes & ſimiles probationes parū perficiunt intellectū quærentem ei veritatē per verā & eſſentialem probationem propoſitionis probandę,ſed magis detinet intellectum in captiunculis inutilibus .

De probatione exponibili. *Cap. III.*

IN capite tertio agendum eſt de probatióne propoſitionum & terminorum per modum exponibile,ſiue per expoſitionem,& hic tria agenda ſunt.

Primo declarādū eſt in quo ſenſu hic ſumiť expoſitio.

Secundo,quæ & quot propoſitiones , ſimiliter qui & quot termini per expoſitionem probandi ſunt .

Tertio , deſcēdemus ad particulares propoſitiones & terminos oſtendentes,q̄m expo nibiliter probantur.

Quantum ad primū aduerte, quod expoſitio proprie ſumitur propoſitiones ad extra alicuius rei plus latētis .

Vnde dŕ exponi pecunia , quæ prius latebat in capſa vel burſa,qū expēditur.Per ſimilitudinem ergo dŕ expoſi

tio, q̄n aliqua ſcientia, vel propoſitio, vel terminus, ꝑ aliquid magis notū declaratur, & in hoc ſenſu ſumit̄ hic expoſitio, & ab expoſitione denominatur ꝓpoſitio exponibilis. Huiuſmodi aūt expoſitio ꝓpoſitionis fit ꝑ duas ꝓpoſitiones, quarū prima dr̄ præiacens, & ſecunda dr̄ vniuerſalis negatiua ſibi correſpondēs. Et ex his duabus infert̄ ꝓpoſitio exponēda, ſiue exponibilis, v.g. hęc vniuerſalis affirmatiua, Omnis hō eſt riſibilis, ſic ꝓbatur exponibiliter apud Logicū, Homo eſt riſibilis, & nihil eſt hō, quin illud ſit riſibile. Ergo omnis homo eſt riſibilis.

Quantum ad ſecundum aduerte, quod genera propoſitionum probantur exponibiliter, ſcilicet.

Vniuerſalis affirmatiua quocunque modo fiat.

Vniuerſalis autem negatiua non exponitur, ſed alio modo probatur ut dicemus.

Exceptiua affirmatiua, & negatiua.

Excluſiua affirmatiua, & negatiua.

Reduplicatiua affirmatiua.

Termini autem probandi exponibiliter ſunt iſti.

Immediate.
Neceſſario.
Contingenter.
Ab æterno.
Semper.
Totus, ta, tum.
Infinitum.
Incipit.
Deſinit.
Differt.
Gradus poſitiuus.
Gradus comparatiuus.
Gradus ſuperlatiuus.

Iſti ſunt termini exponendi, ſiue exponibiliter probādi, de quibus ſigillatim pertractabimus infra.

Quantum ad tertium, incipiendum eſt ab uniuerſali affirmatiua, ſecundo loco agemus de exceptiua, tertio loco de excluſiua, quarto loco de reduplicatiua.

Vt aũt hẽs uniuerſalẽ notitiã exponibiliter ꝓbãdi vniuerſalẽ affirmatiuã aduerte, ꝙ põt fieri quattuor modis.

Primo, in recto tam in ſingulari, quàm in plurali.

Secundo, per verbum ampliatiuum.

Tertio, per participium verbi ampliatiui.

Quarto per ſubiectum compoſitum.

Si fiat in recto, & non ꝑ verbũ ampliatiuũ tã in ſingulari, q̃ in plurali, debet exponi per duas exponentes. ſ. per ſuã præiacentẽ, & per uniuerſa ẽ negatiuã, in qua ponit̃ hæc dictio, quin, inter ſubiectũ & prædicatũ, & ei ſubiungitur pronomen relatiuum, ille illa illud, vt hic. Oĩs hõ currit, ſic exponitur. Hõ currit, & nullus eſt hõ, q̃n ille currat, ergo omnis hõ currit. In plurali ſic. Omnes hoĩes currunt, homines currunt, & nulli ſunt hoĩes, quin illi currant, ergo omnes homines currũt. Cõſimili mõ exponatur ſi fiat in obliquo, excepto quod in exponente in vniuerſali negatiua, ponet̃ ſemper in recto ſubiectũ exponendæ, & relatiuũ in cõſimili obliquo cũ obliquo exponendæ, tam in ſingulari, quam in plurali. In ſingulari, ut hic. Cuiuslibet hominis aſinus currit, ſic exponitur, Hominis aſinus currit, & nullus eſt hõ, q̃n illius aſinus currat, ergo cuiuslibet hominis aſinus currit. In plurali, ut hic: omniũ cõtradictorium altera pars eſt uera, altera falſa. exponit̃ ſic, cõtradictoriũ altera pars eſt vera, altera falſa, & nulla ſunt contradictoria, q̃n illorũ altera pars ſit vera, & altera falſa. ergo omnium contradictorium altera pars eſt uera, altera falſa.

Si fiat uniuerſalis affirmatiua ꝑ verbũ ampliatiuũ eodẽ mõ exponẽda eſt, excepto, ꝙ in uniuerſali negatiua exponente, verbũ ſumetur diſiũctũ. v. g. oĩs homo moriet̃, ſic exponit̃. Hõ morietur, & nullus eſt, vel erit hõ, q̃n ille moriet̃, ergo oĩs hõ moriet̃, eodẽ modo exponetur, ſi fiat in plurali, ſi fiat in obliquo. Exerce te ipſum in exẽplis.

Si fiat per participiũ verbi ampliatiui, eodẽ penit⁹ mõ exponenda eſt, v. g. Omnis hõ eſt p̄teritus, ſic exponitur. Homo eſt præteritus, & nullus eſt, uel fuit hõ quin ſit præteritus, ergo oĩs hõ eſt pręteritus. Item omnis homo

eſt generandus,hō eſt generandus,& nullus eſt, vel erit hō,quin ille ſit generandus, ergo oīs hō eſt generandus. Si fiat de ſubiecto compoſito,puta de ſubiecto diſiūcto, poteſt dupliciter exponi ſecundum ꝙ ſubiectum poteſt eſſe totum diſiunctum,vel ſolùm prima pars diſiuncti,ſi primo mō,ſic exponitur.Oīs hō,vel aſinus,eſt aſinus,hō vel aſinus eſt aſinus,& nihil eſt homo, vel aſinus,quin illud ſit aſinus,ergo omnis homo vel aſinus eſt aſiuus. Si ſecundo mō ſic exponit.Oīs hō vel aſinus eſt aſinus, Hō vel aſinus eſt aſinus,& nihil eſt homo, quin illud vel aſinus ſit aſinus,ergo omnis homo,vel aſinus eſt aſinus, & hic ſecundus modus exponendi eſt melior, quoniam in primo vniuerſalis negatiua exponens eſt falſa,in ſecundo autem eſt vera,& ideo exponenda ex ſecundo modo. Cōſtat igitur tibi qūo omnis propoſitio vniuerſalis affirmatiua,quocūq; mō fiat ꝓbāda eſt,exponibiliter.

Et aduerte,ꝙ ex hoc modo probandi, Terminiſtæ ſaluant multas propoſitiones,quæ primo aſpectu videntur falſe.Sicut ſunt iſtæ,Oē qđ fuit eſt.Omne quod erit eſt. Omne,quod poteſt eſſe eſt.Omne quod non erit eſt.Omne quod non potuit nec poterit eſſe. Quomodo autē ſaluentur,uide tu in tract. Pauli Veneti de Probationibus terminorum.Nam quia huiuſmodi parum nobis deſeruiunt in acquiſitione ſcientiarum realium,non eſt eis immorandum.

Reliquum eſt dicendum de vniuerſali negatiua quocunque modo fiat,quomodo probanda eſt,an exponibiliter,an alio modo.

Aduerte igitur,ꝙ apud Logicos non probaē exponibiliter,ſed aut per inductionem, aut per ſuum oppoſitum contradictorium:per inductionem ſic, Nullus homo eſt aſinus,nec iſte homo eſt aſinus,nec,iſte,nec iſte,nec iſte, & ſic de ſingulis,ergo nullus hō eſt aſinus. Per oppoſitū contradictorium Sic,Hæc eſt falſa,Aliquis hō eſt aſinus, quia non inuenitur ſuppoſitū, de quo verificeē,ergo iſta eſt vera,nullus hō eſt aſinus.Conſequētia patet,quia iſtę duæ ſunt contradictoriæ, Aliquis homo eſt aſinus, nul-

lus

lus hō eſt aſinus,& in oī materia,vt docuimus in trac.3. neceſſe eſt unā eſſe verā, & alterā falſam, cū igiť hæc ſit falſa,vt ad ſenſum patet.aliquis hō eſt aſinus,iſta erit uera. Nullus hō eſt aſinus. Hæc de ꝓbatione vniuerſalis affirmatiuæ,& vniuerſalis negatiuæ mō Logico, dictū ſit.

Secundo loco agendum eſt,de probatione exponibiliter propoſitionis exceptiuę tam affirmatiuæ,quam negatiuæ.Pro cuius notitia tria agenda ſunt.

Primo quę,& quot ſint dictiones facientes exceptiuā. Secundo,quotuplex ſit exceptiua. Tertio,quomodo probanda eſt apud Logicum.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ dictiones facientes exceptiuā ſunt iſtæ,ꝑter,ſiuè præterquā,& niſi differēter tñ conſtituunť eā, qm̄ præter & præterq̄ conſtituunt tā affirmatiuā,q̄ negatiuam.Nā hæc eſt uera, & cōgrua exceptiua,Oīs hō p̄ter ſortem currit, & hæc, Oē aīal præter hoīem eſt irrationale; & hęc,nullus hō,pręterq̄ Chriſtianus ſaluatur.Hæc aūt dictio niſi,non conſtituit propriè loquendo exceptiuam affirmatiuam, ſed tm̄ negatiuam.Non.n.congruè dicimus, Omnis homo niſi Sortes currit,ſed negatiuè ſic,Nullus homo niſi Sortes currit.

Sed aduerte,ꝙ hæc dictio,præter, non in oī ſenſu conſtituit exceptiuam,ſimiliter nec niſi. nā p̄ter ſolet ſumi quattuor modis. Primo,ſumitur pro ſine,vt Rex pōt regere Populum p̄ter auxilium alterius.i.ſine auxilio alterius.Scd'o,ſumitur per additionem. Vt me oportet ſoluere Mercatori decē ducatos p̄ter ſolutos, i.ultra uel ſupra ſolutos.Tertio,ſumitur ꝓ remotionem alicuius partis a toto,ut qñ dicimus,quattuor p̄ter vnū.i.extra uno,remanent tria.Sumiť exceptiuæ,ut qñ à conſortio ꝑdicati excipitur aliqua pars ſubiectiua alicuius cōis . Verbi gratia,oēs hoīes præter Chriſtianos ſunt infideles,& ſolū in hoc quarto ſenſu, conſtituit propoſitionē exceptiuam . Dicitur.n.exceptiua, qñ capitur pars extra totūm , quæ non participat cum toto reſpectu alicuius prædicati.

Hæc dictio,niſi,ſolet ſumi dupliciter. Primo, cōditionaliter,& æquipolict huic,ſi non,vt,qñ dicimus,niſi dās

cuſtodierit ciuitatem, id eſt ſi dominus non cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat, &c. Secũdo ſumitur exceptiuè, vt qñ dicimus, omnis homo niſi Chriſtus peccauit, ideſt excepto Chriſto, & tñ ſi aduertis magis propriè dicitur. Omnis homo præter Chriſtum peccauit. Diximus enim ſupra, quòd niſi exceptiuè ſumptum, non conſtituit con gruè loquendo, niſi exceptiuam negatiuam, vt hic, non eſt inuentus fidelis patriæ, niſi Marcus Cato, ideſt nullus præter Marcum Catonem.

Quantum ad ſm aduerte, ꝙ exceptiua eſt duplex, ſ. propria & impropria, propria habet duas conditiones, & vnam proprietatem. Prima quidem conditio eſt, qđ ſubiectum, a quo fit exceptio, ſupponat diſtributiuæ. ut oē animal præter hoīem eſt irrationale, ly animal diſtri buitur, à quo excipitur homo. ſecũda eſt, ꝙ pars extra ca pta ſignetur per terminum minus cōem, q̃ illud à quo ex cipitur, ut omnis homo præter æthiopem eſt albus.

Quòd ſi illud, à quo fit exceptio, non ſupponat diſtri butiuè nec ſignetur pars extra capta termino minus cōi, erit impropria, ut hic, homo præter Sortem, ſiue aliquis hō præter Sortem currit. Nã ly homo, & aliquis hō ſtat determ natè & non diſtributiuè, & hic homo pter hoīem currit: nã pars extra capta, eſt æquè communis, ſicut ſu biectum, à quo excipitur, & ideo vtraq; eſt impropria.

Proprietas aũt exceptiuę propriæ mō ſit negatiua, eſt hæc, ꝙ conuertitur cum excluſiua, ſiue æquipollet excluſi uæ, affirmatiuæ, dummodo ſubiectũ excluſiuę ſit pars ex tra capta, & pdicatum ſit quid compoſitũ ex ſubiecto & pdicato exceptiuæ ſic præciſe ſupponente. Nam bene ſe quitur, nullus homo præter Sortem currit, ergo tm̃ Sor tes eſt homo curiens. Dí & prædicatum ſit quid compo ſitum ex ſubiecto & prædicato exceptiuè, aliter non ſeq tur: vt hic, nullum aīal, præter hominem intelligit, ergo tm̃ homo intelligit, antecedens enim eſt uerum, ſed con ſequens falſum. ſed dicatur ſic, ergo tantùm homo eſt a nimal intelligens. Dicitur, ſic præciſè ſupponente, qm̃ ſi in excluſiua magis amplè ſupponere quam in exceptiua conſe-

conſequentia non valeret: vt hic, Nullus homo pter Sortem currit, ergo tantum. Sortes eſt homo currens. Nō valet, quoniā in exceptiua homo ſupponit pro maſculis ſolùm, in excluſiua autem ſupponit pro maſculis, & fœminis: vt ergo in vtraque eodem modo ſupponat, ſic excluſiua ergo tantum ſortes eſt aliquis homo currens.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ exceptiua ꝓpria affirmatiua probatur per duas exponentes, in quarum prima remouetur pdicatū à parte extra capta, & ī ſcd'a affirmatur pdicatum vniuerſaliter de ſubiecto exceptinè ſumptocū parte extra capta īfinitata, vel negata, vt hic oīs hō. pter ſortē currit. ſortes nō currit, & oīs hō nō ſortes, vel qui non eſt ſortes currit, ergo oīs homo pter ſortē currit.

Exceptiua aūt propria negatiua probatur per duas exponentes, in quarum prima pdicatum exceptiuæ affirmatur de parte extra capta, & negatur vniuerſaliter in ſcd'a de ſubiecto exceptiuæ ſumpto cū parte extra capta infinitata, vel negata: vt hic, nullum animal præter hoīem eſt rationale. Homo eſt rationale, & nullum animal, non homo, vel quod non eſt homo, eſt rationale, ergo nullū animal præter hoīem eſt rationale. Conſtat igitur qūo exponibiliter probanda eſt exceptiua propria tam affirmatiua q̄ negatiua. De concluſionibus quas infert terminiſtæ ex prædicto modo probandi, vide tu ad placitum in Paulo in tract. de probationibus terminorum.

Tertio loco agendum eſt de probatione excluſiuarū, & hic tria agenda ſunt. Primo, quæ & quot ſunt dictiones, per quas fit excluſiua. Secundo, quot modis fit excluſiua. Tertio quomodo ꝓbatur ſingula ſpecies excluſiuę.

Quantum ad primum aduerte, quòd dictiones conſtituentes propoſitionem excluſiuam ſunt iſtę, ſolum, ſolummodo præcisè, & tantum.

Sed aduerte, ꝙ ly tm̄ dupliciter ſumi conſueuit in via peripatetica, ſ. relatiuè, & exceptiuè. Relatiuè quidem, vt qn̄ dicimus, tm̄ ſcio, quantum tu, tm̄ debeo tibi, quantū tu mihi. Excluſiuè aūt, vt qn̄ dicimus, tm̄ iuſtus ſaluabitur; tantum neceſſaria victui volo. In ſecundo ſenſu, &

non

non in primo conſtituit propoſitionem excluſiuam.

Quantum ad ſm aduerte, ꝙ cõiter apud Logicos, aſſignatur triplex excluſiua, ſ. excluſiua primi ordinis, excluſiua ſecundi ordinis, excluſiua tertij ordinis & hos quidẽ ordines facit dictio excluſiua ſm ꝙ diuerſimode ſituatẽ in propoſitione. Excluſiua primi ordinis conſtituitur ꝑ dictionem excluſiuam præpoſitam ſubiecto, & poteſt fieri affirmatiua, & negatiua. Affirmatiua vt hic, tm̃ homo eſt rationalis, negatiua vt hic, non tantũ homo eſt bipes.

Sed aduerte, ꝙ excluſiua primi ordinis tam affirmatiua quã negatiua poteſt fieri duob. modis. Primo, per ſimplicem ſiue ſolam dictionem excluſiuã, quã nulla dictio probabilis præcedit, vt hic tm̃ homo currit, non tantum homo currit, ſecundo per dictionẽ probabilem præcedẽtem dictionẽ excluſiuam, vt hic neceſſario tantum homo eſt rationalis, non neceſſario tãtum homo eſt rationalis.

Item aduerte, ꝙ excluſiua primi ordinis conuertitur cum vniuerſali affirmatiua determ. trãſpoſitis, ita quòd ab vna ad aliam eſt bona cõſequẽtia, vt docuimus in tractatu de cõſequentijs, & ſi vna eſt vera, altera ſimiliter, vt hic, tãtùm homo eſt rationalis, ergo omne rõnale eſt homo, & ſi vna eſt falſa, altera ſimiliter, vt hic, tantũ hõ eſt animal, ergo oẽ aĩal eſt hõ. Conſtat igitur tibi q̃ ſit excluſiua primi ordinis, & quot modis fiat, & cui ęquipolleat.

Excluſiua ſecundi ordinis conſtituitur per dictionẽ excluſiuam mediantem inter ſubiectum, & ꝑdicatum, ſiue præcedat copulam, ſiue ſubſequatur. exẽplum primi, homo tantum eſt animal; exemplum ſecundi, homo eſt tantum creatura. Et poteſt fieri duobus modis, ſicut excluſiua primi ordinis. Primo modo ſic, homo tantùm eſt riſibilis. Secundo ſic, omnis homo tantùm eſt riſibilis.

Excluſiua tertij ordinis cõſtituitur per dictionẽ excluſiuam mediãtem inter partes ꝑdicati, vt hic ſortes eſt habens tantũ vnam veſtem. & poteſt fieri duobus modis, ſic vt ea quæ eſt primi, & ſecũdi ordinis. Primo modo ſic ſortes eſt comẽdens tantum ſiue ſolummodo panem. Secũdo modo ſic, aliqua ꝓpoſitio ſignificat præcisè ſicut eſt.

Quantum ad tertiũ aduerte, ꝙ excluſiua affirmatiua primi ordinis probatur per duas exponentes quarum prima eſt ſua pꝛiacens, & ſecunda eſt vniuerſalis negatiua de ſubiecto excluſiuæ infinitato vel negato. vt hic tantũ homo eſt rationalis, & nihil non homo, vel nihil qđ nõ eſt homo eſt rationale. ergo tantùm homo eſt rationalis.

Excluſiua autẽ affirmatiua primi ordinis, q̃ fit per dictionẽ probabilẽ pcedentẽ notã excluſionis, nõ probatur rõne dictionis excluſiuæ, ſed rõne dicti nis pcedẽtis. v.g. neceſſario tantùm homo eſt hõ, ſic probatur. Tantùm homo eſt homo, & non poteſt aliter eſſe, quin tantũ homo ſit homo, ergo neceſſario tantùm homo eſt homo.

Excluſiua autẽ ſecundi ordinis affirmatiua probatur ſic. Homo eſt tantũ homo, homo eſt homo, & homo non eſt non homo, ergo homo non eſt tantùm homo.

Excluſiua autẽ ſcđi ordinis facta ſcđo modo ſupradicto nõ probatur rõne dictionis excluſiuæ, ſed rõne dictionis pcedentis. verbi gratia oĩs homo tm̃ eſt rationalis. ſic probatur, homo tm̃ eſt rõnalis & nihil eſt homo, quin illud ſit rationale, ergo oĩs homo tm̃ eſt rationalis. & ſic exponitur, vt vniuerſalis affirmatiua ratione ly omnis.

Excluſiuá aũt tertij ordinis affirmatiua ſic exponitur. verbi gratia Sortes eſt animal tm̃ bipes, probatur ſic. Sortes eſt aĩal bipes, & Sortes nõ eſt animal nõ bipes, vel nõ eſt animal ꝙ non ſit bipes. ergo Sortes eſt animal tm̃ bipes. & aduerte, vt infinitatio, ſiue negatio ſemꝑ cadat ſuper eundẽ terminũ, ſuꝑ quẽ cadit dictio excluſiua. Excluſiua verò tertij ordinis affirmatiua facta ſecundo modo ſupradicto cum ſit particularis affirmatiua, vt hic, aliqua propoſitio ſignificat pcisè ſicut eſt, non exponibiliter, ſed reſolubiliter probanda eſt, & ſic hoc ſignificat præcisè ſicut eſt, & hoc eſt aliqua propoſitio, ergo aliquo propoſitio ſignificat præcisè ſicut eſt. Conſtat igitur tibi, quomodo excluſiuæ affirmatiuæ trium ordinum primo, & ſecũdo modo factæ probari debeant modo logico.

Negatiua aũt excluſiua primi ordinis fit duobus modis. Primo, qñ proponitur negatio dictionis excluſiuæ,

vt hic. Non tm̄ homo eſt aīal. Secundo, qn̄ poſtponitur, ita tn̄ ꝗ præcepit copulam, vt hic tantū homo nō currit. Primo modo probatur ſic, exponibiliter, homo currit, & aliud ab homine currit, puta aſinus, ergo non tm̄ hō currit. Secundo modo probatur ſic. Tātum homo nō currit, homo non currit, & quodlibet non homo, vel omne aīal ꝗ non eſt homo currit, ergo tantum homo non currit.

Negatiua excluſiuā ſecundi ordinis fit, qn̄ dictio excluſiua ſubſequitur ſubiectum, & negatio ſubſequitur eā, & præcedit copulam. vt hic, Sortes tātum non eſt defenſans patriam, quæ æquipollet huic, Sortes ſolus non eſt defenſans patriam. & probatur ſic, Sortes non eſt defenſans patriam. & Sortes eſt quilibet non defenſans patriam, ergo Sortes tantum non eſt defenſans patriam.

Negatiua excluſiua tertij ordinis nō eſt exponibiliter ꝓbabilis, qa negatio non p̄cedit copulā, ſed ſubſequitur, & iō hēt rōnem potius infinitatis, q̄ negantis terminū, cui apponit. Vnde nō fit negat. ſed affir. vt hic. Sortes eſt non tm̄ diſputans, neq;. n. fit negatiua, niſi negatio cadat ſupra copulam, vt docuimus in tract. 3. & ꝑpẽa eſt probāda reſolubiliter, vt Sortes eſt non tm̄ diſputans. Hoc eſt hō tm̄ diſputans, & hoc eſt Sortes; ergo Sortes eſt non tm̄ diſputans. Conſtat igitur tibi qūo probanda eſt excluſiua negatiua primi, & ſecūdi ordinis, & qūo ea q̄ eſt tertij ordinis licet non ſit vere negatiua, vt docuimus. De cōcluſionibus quas eliciunt, & probāt terminiſtæ eſſe veras ex prædictis regulis probatiuis excluſiuarum, vide tu ad placitum in Paulo in tract. de probationibus terminorū.

Quarto loco agendū eſt de reduplicatiuis, & hic tria agenda ſunt Primo, quæ ſint dictiones, ex quibus fit propoſitio reduplicatiua, & in quo ſenſu faciunt illā. Secundo, quomodo probanda eſt reduplicatiua affirmatiua. Tertio quomodo probanda reduplicatiua negatiua.

Quantum ad primum aduerte, ꝗ dictiones conſtituentes reduplicatiuam ſunt iſtæ. inquantum, ſecūdum quod, prout, & ſumuntur dupliciter. Primo ſpecificatiuè, vt quādo dicimus, Sortes inquantum hæres Platonis, debet mihi

mihi centum. Scd'o reduplicatiuè, vt qñ dicimus, Homo inquantum aĩal eſt ſenſitiuus primo mõ propoſitio con ſtituta nõ eſt pꝛobãda exponibiliter, ſed deſcriptibiliter, v.g. Sortes inquantum hæres debet mihi centum, ſic pro batur, ſortes ea ratione qua eſt hæres debes mihi centũ, ergo inquantum hærens dent mihi centum. Secundo modo facit veram reduplicatiuam, & de qua hic inten di mus oſtendere quomodo probanda ſit.

Quãtum ad ſ'm aduerte, ꝙ redup. affir. ꝓbanda eſt exponibiliter ꝑ tres exponentes, duas quidem abſolutas, & tertiã cõditionatã, in quarum prima ꝑdicaẽ affirmatiuę terminus reduplicatiuus de ſubiecto in ſcd'a ꝑdicaẽ ꝑdicatum reduplicatiuæ propoſitionis de eodẽ ſubiecto. In tertio, ſ'ãt ꝑdicatur idem prędicatũ conditionaliter de ter mino reduplicato per terminum tranſcendentẽ, ſ. per ali quid, qd' cõnumeraẽ inter ſex tranſcendentia, q̃ ſunt hęc, ens vnũ verũ bonum aliquid, & res, v.g. Papa inquãtum Põtifex eſt primus ſacerdos, ſic exponiẽ. Papa eſt põtifex, & Papa eſt primus ſacerdos, & ſi aliquid eſt pontifex, illud eſt primus ſacerdos, ergo Papa inquantum pontifex eſt primus ſacerdos. Eodẽ mõ exponiẽ vniuerſalis affirmatiua redupl. & indefinita, v.g. Oĩs hõ inquantum aĩal eſt ſenſitiuus ſic exponiẽ. Hõ eſt aĩal, hõ eſt ſenſitiuus, & ſi aliq̱d eſt aĩal, illud eſt ſenſitiuũ, ergo oĩs hõ inquantũ aĩal, eſt ſenſitiuus, eodem mõ tu expones iſtã, hõ inquãtum eſt rõnalis ſyllogizat. Conſtat igitur tibi qũo probanda eſt reduplicatiua affirmatiua ſiue ſit ſingularis de termino diſcreto ſiue vniuerſalis, ſiue indefinita.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ reduplicatiua negatiua fit duobus modis, primo qñ negatio præcedit dictionem reduplicatiuam, vt hic, Sortes non inquantum hõ eſt iniuſtus, ſecundo qñ negatio ſubſequitur dictionem reduplicatiuã, ut hic, homo inquantum homo non eſt angelus. Qñ negatio præcedit dictionem reduplicatiuã non eſt probãda propoſitio exponibiliter, ſed per ſuum oppoſitum contradictorium, v.g. hõ non inquãtũ homo eſt iniuſtus, ſic probatur, ſua contradictoria eſt falſa, ſ.

homo inquantum homo eſt iniuſtus, qm̃ ſi inquantum hõ eſt iniuſtus, ergo oĩs hõ eſſet iniuſtus, per regulã gña lem, qua dr̃ ꝙ conuenit alicui tali, inquantum tale, cõue nit oĩ tali, ergo ſi conuenit hoĩ inquantum hõ eſſe iniuſtum, oĩs hõ eſſet iniuſtus, qđ eſt manifeſtè falſum. Qñ ãt negatio ſubſequit̃ dictionem reduplicatiuã, exponitur ſicut affirmatiua, vt hic, Sortes inquantum hõ nõ eſt aſinus, Sortes eſt hõ, & Sortes nõ eſt aſinus, & ſi aliquid eſt hõ, illud non eſt aſinus, ergo Sortes inquantũ homo nõ eſt aſinus. Conſtat igitur tibi, quõ probanda eſt exponibiliter propoſitio reduplicatiua affirmatiua, & negatiua.

Conclões, quas terminiſtę inferunt ex hoc modo probandi vide in Paulo, in tract. de probat. terminorum.

Poſtq̃ docuimus quõ propoſitio vniuerſalis affirmatiua, & exceptiua, & excluſiua, & reduplicatiua probandæ ſunt exponibiliter, ſupereſt proſeqai de ꝓbatione terminorum, quos in principio huius capitis numerauimus, & incipiemus à termino poſitiuo ſumpto cõparabiliter, vt qñ dicimus, ego ſum ita ſiue æque fortis, ſicut Hector.

Tu igitur aduerte, ꝙ poſitiuum ſumptum cõparabiliter per hanc dictionẽ ita vel æquè, dẽt exponi per tres exponentes, per duas qdem ambo extrema ad inuicem cõparata conueniunt, & per tertiã negatiuã, ex negatiua ſui cõparatiui, v.g. ego, ſum ita fortis ſicut aliqs hõ mundi, ſic exponitur, ego ſum fortis, & aliqs hõ mũdi eſt fortis, & nõ aliqs hõ mundi eſt fortior me, ergo ſum ita fortis, ſicut aliqs hõ mundi. ſi aũt ſic formet̃ ꝓpoſitio, ego ſum ita fortis, ſicut oĩs hõ mundi, ſic exponat̃, ergo ſum fortis, & hõ mundi eſt fortis, & nõ oĩs homo mũdi eſt fortior me, ergo ego ſum ita fortis, ſicut omnis homo mundi.

Sed aduerte, ꝙ poſitiuus gradus comparabiliter ſumptus, põt tripliciter accipi in propoſitione. Primo, cũ ly magis. Scđo cum ly minus Tertio, cum ly æquè, vel ita. Exemplum primi, ego ſum magis ſapiens, q̃ tu. Exemplum ſecundi, ego ſum minus ſapiens, q̃ tu. Exemplum tertij, ego ſum æquè ſapiens, ſicut tu. Tertio mõ probat̃ ſicut diximus, primo & ſecundo modo probat̃, ſicut gra-

dus

dus comparatiuus, de quo dicemus infra, & ſi dicas ꝓ qui oportet gradum poſitiuū ſumptum comparabiliter exponi per tres exponentes.

Reſpondetur, hoc ideo oportere, quoniam in oĩ vera cōparatione requirit̃, primo, ꝙ res, in qua fit cōparatio, participetur ab utroq; termino; ſecundo requiritur ꝙ res illa participetur ab altero termino magis, vel minus, vel æqualiter. ꝓ primū datur prima, & ſecunda exponens, propter ſecundum dat̃ tertia. Conſtat igitur tibi quomodo probandus ſit exponibiliter gradus poſitiuus comparabiliter ſumptus per hanc conditionem æque, uel ita.

Concluſiones admirabiles, quas ex hoc mō probādi inferunt Terminiſtæ. Vide tu in Paulo in trac. de probationibus terminorum.

Gradus cōparatiuus ſumitur dupliciter ſicut & cōparatio. ſ. ĩpropriè. Impropriè q̃dē fit duob. modis ꝑcipuè. Primo participatione. Secūdo, ſignificatione. participatione q̃dē fit, qñ res, ĩ qua fit cōparatio, nō participat̃ ab vtroq; termino. vt qñ dicimus, mel ē dulcius felle, nix eſt albior coruo, ignis eſt calidior glacie. ſignificatione āt fit trib⁹ modis. Primo, qñ gradus ſiue nomē cōparatiuū nō plus ſignificat q̃ ſuū poſitiuū, vt qñ dicimus, petē conſilium a ſeniore, & ſumit̃ ſenior ꝓ ſene, & qñ ſumitur iunior pro iuuene. Scđo, qñ minus ſignificat q̃ ſuū poſitiuū, vt qñ dicimus, Socrates eſt ſubtriſtior, vel ſubalbior, i. parum triſtis, vel parum albus. Tertio, qñ ſignificat oppoſitum, & tūc fit cōparatio quaſi ironica, vt qñ dicim⁹, fel eſt dulcius abſinthio, vel aloe. De gradu cōparatiuo impropriè ſumpto non intendimus hic, ſpectat. n. ad grāmaticū, & rhetorē. Gradus aūt propriè cōparatiuus ſumit̃, qñ ſignificat magis q̃ ſuus poſitiuus, aut minus, & participat̃ ab utroq; extremo, & fit tribus modis. Primo per nomen comparatiuū, vt fortior. Scđo, per nomē poſitiuū cum magis, vt Sortes eſt magis ſapiens q̃ Plato. Tertio, per nomē poſitiuū cū minus, vt Sortes eſt min⁹ diues q̃ Plato. Hic igitur intēdimus declarare quō gradus comparatiuus propriè ſumptus in triplici modo pręg

dicto probandus eſt exponibiliter.

Tu igitur aduerte, ꝙ ꝑ tres exponentes probandus eſt, per duas quidē, in q̄bus ambo cõparationis extrema cõueniunt, & per tertiã in qua ſm extremũ negatur a primo per poſitiuum cõparabiliter ſumptũ cum nota ęqualitatis, q̄ eſt hæc dictio, ita v.g. Sortes nõ eſt fortior Platone ſic exponiť, Sortes eſt fortis, & Plato eſt fortis, & Plato nõ eſt ita fortis ſicut Sortes, ergo Sortes eſt fortior Platone, & iſta. Tu es fortior aliquo hoĩe, ſic exponiť. Tu es fortis. & aliq̄s hõ eſt fortis, & nõ aliq̄s hõ eſt ita fortis, ſicut tu, ergo tu es fortior aliquo hoĩe. Iſta aũt, Tu es fortior oĩ hoĩe. ſic exponēda ē. Tu es fortis, & hõ ē fortis, & nõ oĩs hõ ē ita fortis ſicut tu, ergo tu es fortior oĩ hoĩe.

Eodē modo exponendum eſt poſitiuum cõparabili er ſumptum cum magis, vt ego ſum magis ſapiens, q̃ tu, ſic exponitur Ego ſum ſapiens, & tu es ſapiens, & tu nos ita ſapiens, ſicut ergo, ego ſum magis ſapiens quam tu.

Si aũt ſumatur cum minus, vt hic, tu es minus fortis q̃ Hector, exponiť ſic, tu es fortis, & Hector eſt fortis & tu nõ es ita fortis ſicut Hector, ergo tu es min⁹ fortis q̃ Hector. Cõſtat igiť tibi, q̃uo gradus cõparatiuus, & poſitiuũ cõparabiliter ſumptũ cũ magis, aut minus exponi ꝺēnt. Cõluſiones, quas inferũt Terminiſtæ ex hoc mõ ꝓbãdi. Vide in Paulo in tractatu de Probationibus terminorũ.

Superlatiuus gradus, ſiue terminus, vt ſapientiſſimus, dupliciter accipi põt. ſ. abſolutè, & in genere. Abſolutè quidem ſumitur, qñ in propoſitione poſt terminũ ſuperlatiuum nil aliud ſequitur, vt qñ dicimus Deus eſt optimus, Deus eſt ſapientiſſimus in genere ſumitur, qñ poſt terminum ſuperlatiuum ſequitur aliud, vt quando poſt terminnm dicimus, Hector eſt fortiſſimus Troianorum.

Itē terminus ſuꝑlatiuus ſumptus in genere, ſiue vt dicunt alij ſumptus reſpectiuè, dupliciter põt accipi. ſ. poſitiuè, & negatiuè. Poſitiuè quidem ſumitur, qñ per exceſſum aliorum ſumitur, & tũc cõuenit vni ſoli, & verificatur illud. Quod per ſuperabundantiam dr̄, vni ſoli conuenit. & in hoc ſenſu, hæc intelligenda eſt, Socrates eſt ſapientiſſi-

pictiſſimus hoīum, vt tibi manifeſtabitur in ꝓpoſitione ſua Negatiuè aūt ſumiť,nō ꝑ exceſsū aliorū, ſed q̄a non excedit ab alijs, & in hoc ſenſu,gradus ſuperlatiuus pōt conuenire multis. Puta non inconuenit, ꝙ inter Romanos ſint decem fortiſſimi, quia non datur fortiores illis.

His p̄miſſis aduerte, quòd alio modo exponitur gradus ſuperlatiuus abſolutè ſumptus. & alio modo reſpectiuè poſitiuè, & alio modo reſpectiuè.

Abſolutè ſumptus exponiť per duas exponētes,vt hic Deus eſt potētiſſimus.ſic exponitur,Deus eſt potēs,& nihil eſt,nec poteſt eſſe potentius,nec æquè potēs in tota latitudine entium ſicut Deus,ergo Deus potentiſſimus.

Et aduerte, ꝙ apud Ariſt. ſuperlatiuus abſolutè ſumptus dicitur per hyperbolem,& eſt proprietas diuina, vt tibi declarabitur in prima philoſophia.

Reſpectiuè, poſitiuè ſumptus exponitur per tres exponentes,vt hic. Hector eſt fortiſſimus Troianorum,ſic exponitur Hector eſt fortis. Troiani ſunt fortes, & nullus ex Troianis eſt ita fortis ſicut Hector eſt fortis,ergo Hector eſt fortiſſimus Troianorum.

Reſpectiuè,negatiuè ſūptus exponiť ꝑ tres exponētes, vt hic Achilles eſt fortiſſimus Grçcorū.Sic exponiť Achilles eſt fortis.Grçci sūt fortes,& nullus Græcorum eſt fortior Achille,ergo Achilles eſt fortiſſimus Græcorum. & ſi aduertis iſti dui modi exponēdi cōueniunt in duabus primis exponētibus,& differūt in tertia.nā in primo modo, tertia fit per negatiuā poſitiui cōparabiliter ſumpti per hanc dictionē ita ſiue æquè,ſed in ſecundo modo tertia fit per negat.gradus cōparatiui,fortiſſimus omniū.

Eodē modo exponēda eſt iſta,Socrates eſt fortiſſimus hoīum poſitiuè quidē ſic, Socrates eſt fortis, hoīes ſunt fortes,& non oēs hoīes ſunt ita fortes, ſicut Socrates, ergo Socrates,eſt fortiſſi.oīum hoīum.Negatiuè aūt ſic,ſortes eſt fortis,& hoīes ſunt fortes, & nō oīs homo eſt fortior ſorte,ergo ſortes eſt fortiſſimꝰ oīum hoīum. Cōſtat igiť tibi q̄bus modis exponēdus eſt gradus ſuperlatiuus, tā abſolutè,q̄ reſpectiuè ſumptus. poſitiuè,& negatiuè.

Cōcluſiones, quas ex hoc mō probandi inferūt Termi niſtæ. Vnde in Plato in tract. de probationib. termin.

Differt, Aliud, & non idem probant per tres exponentes, quarum duę ſunt affirmatiuę de ſcđo adiacēte, & tertia eſt negatiua, in qua negatur pdicatum a ſubiecto, vt hic. Hō differt ab aſino, exponitur ſic, Homo eſt, aſinus eſt, & hō non eſt aſinus, ergo homo differt ab aſino, ergo homo eſt aliud ab aſino, ergo hō nō eſt idem cum aſino.

Iſta aūt ſortes differt ab oī homine, ſic exponitur, Sortes eſt, homo eſt, & Sortes non eſt oīs homo, ergo ſortes differt, & eſt aliud, & non idem ab omni homine.

Hæc autē de pterito Sortes fuit aliud a Platone, ſic exponitur, ſortes fuit & Plato fuit, qñ ſortes fuit, & ſortes non fuit Plato, ergo ſortes fuit aliud a Platone.

Hęc vero de futuro, ſortes differt ab Antichriſto, ſic exponitur, ſortes erit, & Antichriſtus erit, qñ ſortes erit, & ſortes non erit Antichriſtus, ergo ſortes differt ab Antichriſto. & per conſequens erit aliud ab Antichriſto, & non idem cum Antichriſto.

Conſtat igitur tibi quomodo iſti termini. Differt, aliud, non idem exponendi ſunt.

Sed aduerte, quòd differt pōt dupliciter ſumi, ſcilicet poſitiuè, & negatiuè.

Poſitiuè qdē ſumitur, qñ extrema, q̄ differunt, poſſunt eſſe in eodem tpe, vt ſorte exiſtente in eodem tpe, in quo exiſtit Plato dicimus, quòd ſortes differt a Platone.

Negatiuè aūt ſumitur, qñ negat vnum extremum ab alio, dato ꝙ vtrunq; extremum non exiſtat in eodem tpe, in quo ſenſu concedimus, ꝙ ſortes ſenex differt a ſeipſo puero, licèt non ſit amplius puer. hæc.n.negatiua eſt vera, ſortes ſenex non eſt ipſemet puer, ergo differt à ſeipſo puero. Quando igitur tenetur poſitiuè exponitur per tres exponentes, vt docuimus, quando autem tenetur negatiuè probatur, vt diximus.

Item aduerte, ꝙ aliud & non idem ſubſtantiuè, ſiue in neutro gñe important diſtinctionem eſſentialem, ſed in maſculino genere, ſiue adiectiuè important diſtinctionē

non

non eſſentialem,ſed perſonalem,ſiue ſuppoſitalē. Vñ,vt tibi declarabitur in ſacra Theologia,cōcedit, ꝙ pater nō eſt aliud a filio,ſed alius,& conceditur, ꝙ eſt alia perſona & aliud ſuppoſitum a perſona & ſuppoſito filii,&c.

Concluſiones,quas Terminiſtæ inferunt de ly differt ex prædicto modo probandi, quando tenetur poſitiuè. Vide Paulum in tract. de probationibus terminorum.

De hoc termino immediate videndum eſt, quō eius propoſitio,quam ingreditur,exponenda ſit.

Tu igitur aduerte,quod hic terminus immediate dupliciter ſumi ī doctrina peripatetica cōſueuit. Primo, vt eſt nomen. ſ.immediatus immediata immediatum,& plurale eſt immediati immediatæ immediata. Secundo vt eſt aduerbium. In primo ſenſu,ſignificat rem ſine medio. In ſecundo ſenſu,importat ſtatim.

Iuxta primum ſenſum dicimus, ꝙ in continuo partes ſunt immediatæ,quoniam inter eas non cadit mediū neque eiuſdem,neq; alterius generis, ſed copulantᷓ ad vnū terminū cōem,ꝑ oppoſitū,ꝗ conſequēter ſe hñt,ut digiti in manu,non dñr immediatè,qm̄ intèr ea cadit medium ſaltē alterius gñis,vt aqua & aer,vel aliud,vt tibi declarabitur in 5.lib.Phyſ.& in 2.de anima,ſed pro nūc ſuſtine.

Iuxta ſecundum ſenſum importat negationem interpoſitionis alicuius inſtanti,aut temporis, vt tibi declarabitur in exponendo.

Iuxta primum ſenſum propoſitio de immediatè,ſ.tento nominaliter, probanda eſt per conſequentiam, cuius antecedens ſit,cum negatione medij,vt hic,ſphæræ cœleſtes ſunt immediatę,ſic probatur, inter ſphærā,& ſphęrā non datur,nec eſt dabile medium, ergo ſunt immediatæ.

Sed aduerte , quoniam huiuſmodi probatio ſpectat ad philoſophum naturalem,ideo Logici de hac mentionem non faciunt.

Iuxta autem ſecūdum ſenſum propoſitio de immediatè,ſcilicet ſumpto aduerbialiter,qualiter probanda ſit,hic eſt inueſtigandum.

Tu igitur aduerte, ꝙ pōt eſſe affirmatiua & negatiua,

ſi affirmatiua,vel de p̄terito,vel de futuro,ſi negatiua,vel negatione poſtpoſita,vel negatione p̄poſita ly ĩmediate.

Si eſt affirmatiua de præterito, probanda eſt per duas exponentes,quarum prima eſt præiacens, & ſc̄da eſt vniſalis negatiua ſibi correſpondens, vt hic. Immediatè ante hoc inſtans fuit pluuia,ſic exponitur. Ante hoc inſtās fuit pluuia,& nullũ fuit inſtans ante hoc, quin inter illud,& hoc fuerit pluuia,ergo immediatè ante hoc inſtās fuit pluuia. Similiter probanda eſt affirmatiũa de futuro,vt hic,ĩmediatè poſt hoc inſtans erit bellũ,ſic exponitur. Poſt hoc inſtans erit bellum, & nullum erit inſtans poſt hoc,quin inter illud & hoc erit bellũ,ergo immediatè poſt hoc inſtans erit bellum.

Si eſt negatiua cũ negatione poſtpoſita ly immediatè,ſiue de præterito,ſiue de futuro exponenda eſt eodem mõ ſicut affirmatiua,vt hic, immediatè poſt hoc inſtant nõ erit pax ciuitati,& nullũ erit inſtans poſt hoc, quin inter illud & hoc non erit pax ciuitati, ergo immediatè poſt hoc inſtans,non erit pax ciuitati. De præterito exponenda eſt eodẽ mõ,vt hic. Immediatè ante hoc inſtās nõ fuit æſtas,ſic exponit̄. Ante hoc inſtans non fuit ęſtas,& nullũ fuit inſtans ante hoc,qui inter hoc & illud nõ fuerit æſtas,ergo ĩmediatè ante hoc inſtans nõ fuit æſtas.

Si eſt negatiua negatione præpoſita ly immediatè,nõ eſt exponenda,ſed ꝑ ſuũ oppoſitũ probãda,ut hic nõ immediatè poſt hoc inſtans tu eris doctus,ſic probãda eſt. Hęc eſt falſa, immediatè poſt hoc inſtans tu eris doctus,ergo illa eſt uera,non immediatè poſt hoc inſtans tu eris doctus.

Conſtat igitur tibi, quomodo propoſitio de immediatè ſumpto aduerbialiter tam affirmatiua, quàm negatiua exponenda eſt.

Cõcluſiones,quas Termiſtæ inferunt ex prædicto mõ probandi. Vide in Paulo trac. de probationibus term.

De hoc termino neceſſario,& de ſuo oppoſito,ſ.de cõtingenti,pertractandum eſt, quomodo ſcilicet probãda ſit propoſitio quam ingrediuntur.

Tu igitur aduerte, ꝙ vt docuimus in trac. 3. agentes de modalibus poſſunt ſumi nominaliter, & aduerbialiter. Exēplū de primo, Deū eſſe neceſſariū. Roſam eſſe eſt cōtingens, Exēplum de ſecundo. Neceſſario cęlum mouet̄, contingenter homo curtit. Hic nō eſt conſiderandum de de eis niſi aduerbialiter, qm̄ ut ſic faciūt ꝓpoſitionē exponibilem. Si aūt ſumantur nominaliter, faciunt propoſitionem officialem, ut tibi declatabitur infra.

Itē, aduerte, ꝙ aduerbialiter sūpta aliqñ cōſtituūt ꝓpoſitionē affirmatiuā, aliqñ negatiuā. Si negatiuā, dupliciter, quia aut negationē ſequētē, aut præcedentem.

Item aduerte, ꝙ aliqñ conſtituunt propoſitionē in ſenſu compoſito, ut qñ totaliter præſupponunt, ut neceſſario Deus eſt, vel totaliter ſubſequuntur, vt hō currit contingenter, aliqñ in ſenſu diuiſo, vt qñ mediant inter ſubiectum, & uerbum, ut hō neceſſario eſt animal, uel mediant inter uerbum & prædicatum, ut homo eſt contingenter currens. Si fiat propoſitio affirmatiua tam de neceſſario, quā de contingenter, probāda eſt per duas exponentes. ſ. per primam præiacentē, & per ſecundas qualitates per oppoſitas, qm̄ ſi prima eſt affirmatiua, ſecūda eſt negatiua, & ſecundū exigentiam uerbi, puta ſi uerbū principale propoſitionis exponendæ eſt præſentis tēporis, vel præteriti, uel futuri, eodem modo ſe habeat in ſecunda exponente, v. g de tempore præſenti, neceſſario cœlū mouetur, exponatur ſic, cęlum mouet̄, & non pōt eſſe quin moueatur, ergo neceſſario cęlum mouetur. De tempore præterito, neceſſario fuit diluuiū, ſic exponatur diluuiū fuit, & non potuit eſſe, quin diluuiū fuerit, ergo neceſſario diluuium fuit. De tp̄e futuro neceſſario iudiciū erit, exponatur ſic, iudicium erit, & non poterit eſſe quin iudicium erit, ergo neceſſario iudicium erit.

Affirmatiua de contingenter eodē modo exponit̄. v. g. contingenter Sortes currit, ſic exponatur. Sortes currit, & ꝑoteſt eſſe, ꝙ non currat, ergo &c. Eodem modo exponitur iſta de præterito, contingenter Cęſar fuit Imperator, & iſta de futuro contingenter bellum erit.

Si

Si fiat negatiua cum negatione poſtpoſita ſic exponaẽ, v.g. neceſſario vacuũ non eſt, vacuum non eſt, & non poteſt eſſe, quod vacuum ſit, ergo &c. Si fiat de contingẽter exponatur ſic. Contingenter tu non curris, tu nõ curris, & põt eſſe, quod tu curras, ſiue tu potes currere, ergo &c. Eodem modo exponantur de præterito, & de futuro.

Si fiat negatiua cum negatione præpoſita, nõ eſt exponenda, ſed probanda, vel reprobanda per ſuũ contradictorium, v. g. non neceſſario Sortes ſaluaẽ. Probatur ſic, hæc eſt falſa, neceſſario Sortes ſaluaẽ, ergo iſta eſt vera, nõ neceſſario Sortes ſaluaẽ patet conſequentia, qm̃ cũ ſint contradictoriæ, oportet vnã eſſe verã & alterã falſam De cõtingenter aũt eodẽ modo probetur. v. g. non cõtingẽter cęlum mouetur, ſic probatur. Hęc eſt falſa, contingenter cęlum mouetur, ergo iſta eſt vera, non contingenter cœlũ mouetur. Patet conſequentia ex lege contradictoriarũ.

Si aũt fiat ꝓpoſitio affirmatiuà, vel negatiuà negatione præcedente, vel ſubſequente de neceſſario & cõtingẽter, in ſenſu cõpoſito, probanda eſt, vt dictum eſt. Si verò fiat in ſenſu diuiſo, vt hic, homo neceſſario eſt animal, hõ contingenter currit, probanda eſt ſecundũ exigẽtiã termini præcedentis, v.g. homo neceſſario eſt aĩal, cũ ſit indefinita reſoluenda eſt hoc modo, hoc neceſſario eſt aĩal, & hoc eſt hõ, ergo hõ neceſſario eſt aĩal, prima uerò reſoluens, exponenda eſt hoc modo. Hoc eſt aĩal, & non põt eſſe quin ſit aĩal, ergo hoc neceſſario eſt animal. Eodem modo probanda eſt propoſitio de contingenter facta in ſenſu diuiſo, vt hõ contingenter ſedet, reſoluenda eſt hoc modo. Hoc contingenter ſedet, & hoc eſt homo, ergo &c. prima verò exponenda eſt hoc modo, hoc ſedet, & poteſt eſſe, quod non ſedeat, ergo hoc contingenter ſedet.

Conſtat igitur tibi qũo propoſitio de neceſſario & de cõtingenter, tam affirmatiua, quàm negatiua, tam in ſenſu compoſito, quam diuiſo probanda ſit.

Concluſiones autem, quæ ex his inferuntur, vide in Paulo, in tract. de probationibus terminorum.

De hoc termino ab æterno eſt uidendo, quomodo ꝓpoſitio

poſitio quam ingreditur probanda ſit.

Tu igitur aduerte, ꝙ dupliciter ſumi pt, ſ. noĩaliter, & eſt ablatiui caſus, & aduerbialiter, & idem eſt, ꝙ æternaliter, in æternũ, & ꝑpetuo. Si noĩaliter, propoſitio nõ eſt exponenda, ſed reſoluenda. eſt. n. indefinita, vel particularis, vt hic, ab æterno mundus eſt creatus, ſic reſoluit̃, Ab hoc mundus eſt creatus, & hoc eſt æternus, per ly hoc demonſtrãdo Deum, ergo ab æterno mundus eſt creatus. ſi ſumit̃ aduerbialiter, eſt idem qđ æternaliter, & tunc aũt ꝓpoſitio eſt affirmatiua, aut negatiua. ſi affirmatiua eſt exponenda, vt hic. Ab æterno fuit Deus, ſic exponit̃, ante aliquod tps fuit Deus, & nullum fuit tps, quin ante illud fuerit Deus, ergo &c. De futuro ſic exponit̃, in æternum erit Deus, pt aliqđ tps erit Deus, & nullum erit tps, ꝗn poſt illud erit De⁹ ergo, &c. Si negatiua, aut negatio ſubſequit̃, aut p̃cedit. ſi ſubſequitur, eſt hoc modo exponẽda: in æternum cęlum non moueť, aliquo tꝑe cęlum mouebitur, ergo &c. Si ãt negatio præcedit, non eſt exponẽda, ſed per ſuum contradictorium probanda, vt hic; non inꝑpetuũ Deus iraſceť. Hæc eſt falſa, in perpetuum. Deus iraſcetur, ergo hæc eſt vera, non in perpetuum Deus iraſcetur. Patet conſequentia per legem contradictoriam.

Conſtat igitur tibi quomodo probãda eſt propoſitio, in qua ingreditur hic terminus ab æterno, ſiue nominaliter, ſiue aduerbialiter ſumatur, &c.

Cõcluſiones, q̃ hinc inferunť. vide in Paulo, vbi ſupra.

De hoc termino, ſemper, videndum eſt quomodo probanda ſit propoſitio quam ingreditur.

Tu igitur aduerte, ꝙ ly ſemper, cõuertitur cum oĩ tꝑe, vt idem ſit ſemper eſſe, & oĩ tꝑe eſſe. Ly autem ſemper, ſicut ly oĩ tꝑe, dupliciter ſumitur, ſ. abſolutè & reſpectiuè. Abſolutè quidem, qñ complectitur omnem tꝑis differẽtiam, ſ. præteriti, præſentis, & futuri, ſicut quando dicimus, Deus qui eſt, fuit, & erit abſque principio & fine.

Reſpectiuè autem ſumitur, quando pro tota una differentia temporis verificatur, vt quando dicimus ad mentem Ariſtotelis, Mundus ſemper fuit generatio ſemper

erit,elementa ſemper permanent.

Si igit̃ fiat ꝓpoſitio de ſẽper abſolute ſumpto,Sic expo nẽda eſt,v.g.Deus ſemper eſt Deus aliquo tp̃e eſt,& nõ eſt,neq; fuit, neq; erit aliqđ tp̃s, in quo De⁹ nõ ſit.ergo Deus ſemper eſt, Si fiat propoſitio de ꝑ reſpectiuè sũpto aut eſt affirmatiua,aut negatiua. ſi affirmatiua ſic exponẽda eſt,ſẽper fuit mũdus,aliquo tp̃e fuit mũdus, & nõ fuit aliqđ tp̃s,in quo nõ fuerit mundus,ergo ſemꝑ fuit mũdus.de futuro aũt ſic,ſemꝑ erit Sol, vel ſemꝑ Sol lucebit,vel ſemper beati videbunt Deum. Aliquo tp̃e erit Sol & non erit,aliud tẽpus,in quo non erit Sol,ergo ſemper erit Sol eodem modo expone ſecundam & tertiam.

Si negatiua, aut negatio ſubſequitur ly ſemper reſpectiuè ſumptum, aut p̃cedit, ſi ſubſequitur,ſic exponenda eſt verbi gratia. Semper non fuit Ariſt.aliquo tp̃e fuit Ariſtoteles,& fuit aliquod tẽpus, in quo non fuit Ariſt. ergo ſemper,ideſt omni tẽpore præterito non fuit Ariſt. De futuro aũt ſic exponenda eſt ſemꝑ nõ erit abundantia.Aliquo tempore erit abundantia,& erit aliquod tempus,in quo non erit abundantia, ergo ſemper non erit abundantia.Si verò negatio præcedat,non eſt exponẽda, ſed per ſuum oppoſitum probanda, v.g.Nõ ſemper erit pax,ſic probatur,hæc eſt falſa:ſemꝑ erit pax,ergo iſta eſt vera. non ſemper erit pax,patet conſequentia per legem contradictoriarum.Conſtat igitur tibi,quomodo probãda ſit propoſitio de ſemper,ſiue abſolutè,ſiue reſpectiuè teneatur,ſiue affirmatiuè,ſiue negatiuè.

Concluſiones, quas inferunt terminiſtæ ex hoc modo probandi,vide in Paulo,vbi ſupra.

De hoc termino totus, videndum eſt, quomodo probanda ſit propoſitio,quam ingreditur.

Tu igitur aduerte,quòd apud Ariſt.dupliciter ſumit̃. Primo,pro ente cõpleto,ſiue perfecto,in quo ſenſu dicimus totũ eſſe illud,cui nihil deeſt,qđ ſpectet ad ſui integritatẽ:ſcđo ſumitur pro qualibet parte alicuius totius. In primo ſenſu, dñt logici totũ categorimaticè, in ſecundo autẽ ſenſu dicũt totum ſyncategorematicè. In primo

ſenſu,

ſenſu,cōiter locat̄ inter ſubiectū & verbum,ut hic,nix tota eſt alba,vel inter verbū & p̄dicatum,vt hic, Deus eſt totus bonus.In ſcd'o āt ſenſu,p̄cedit ſubiectum,vt hic,totus Sortes eſt minor Sorte,i.q̄libet pars Sortis eſt minor Sorte.In primo ſenſu,non exponit̄,ſed hic probatur.Nix eſt tota alba,nix eſt perfectè alba,ita ꝙ nullus gradus albedinis ſibi deeſt,ergo eſt tota alba,eodem mō probādæ ſunt iſtæ,ignis eſt totus callidus, Deus eſt totus bonus. In ſecundo ſenſu , debet probari exponibiliter hoc modo,tota domus, eſt minor domo, aliqua pars domus eſt minor domo,& nulla eſt pars domus,quæ non ſit minor domo,ergo tota domus eſt minor domo.

Hoc mō ꝓbāda eſt ꝓpoſitio affirmatiua de toto ſyncategorematicè.Si āt fiat negatiua negatione p̄poſita,vt hic, nō tota domus eſt minor domo,nō eſt exponenda, ſed ꝑ ſuā cōtradictoriā probāda vel improbāda,ut patet hic Hæc eſt uera,tota domus eſt minor domo, ergo hæc eſt falſa,nō tota domus eſt minor domo,patet cōſequētia ꝑ legē cōtradictoriarū.Si verò poſtponat̄ negatio,ut hic,tota domus nō eſt alba,nō ē exponēda,ſed ꝑ cōtradictoriā ꝓbāda, hoc mō.hæc eſt uera,tota domus eſt alba ergo hæc ē falſa,tota dom⁹ nō eſt alba.patet cōſequētia ꝑ legē contradictoriarū Nōnulli nolunt ꝙ ꝓbet̄,ut uniuerſalis negat.eo ꝙ æquipollet illi,qūo āt illa ꝓbet̄,diximus in c.3. huius tract.vide tu illic. Conſtat igitur tibi, qūo probāda ſit ꝓpoſitio de toto categorematicè,& ſyncategorematicè ſūpto,ſiue ſit affirmatiua,ſiue negatiua.

Concluſiones hinc illatas apud terminiſtas , uide in Paulo,ubi ſupra.

De hoc termino infinito videndum eſt,quomodo propoſitio,quam ingreditur ſit probanda .

Tu igitur aduerte,ꝙ infinitū apud Logicū dupliciter ſumit̄,ſ categorematicè,& ſyncategorematicè.categorematicè ſignificat ens,quod non hēt principiū,neq; finē , & ponitur in ꝓpoſitione à parte p̄dicati,vt Deus eſt infinitus, motus cęli,& tempus ſunt infinita,ſuppoſito ꝙ mūdus ſit æternus ad mētē Ariſtotelis ſyncategoremati-

cè

ce ſignificat,ꝙ quocunq; ente dato pōt dari maius,vel q-buſcūq; datis poſſunt dari plura, & ponitur in principio ꝓpoſitionis, vt infinitū corp⁹ eſt infinitū ſpaciū eſt extra cęlū. infinitū ſumptū categ.nō facit ꝓpoſitionē exponibilē,ſed reſolubilem, vt Deus eſt infinitus.hoc eſt infinitū, & hoc eſt Deus,ergo Deus eſt infinitus.ſūptū aūt ſyncategorematicè facit ꝓpoſitionē dupliciter ꝓbabilē,primo exponibiliter,vt hic,Infinitū corpus eſt. aliquātū corpus eſt,& non tm̄ quin maius,& maius,& ſic in infinitū.ergo infinitū corpus eſt.eodē mō exponēda eſt iſta de pterito, in infinitū corpus fuit. & de futuro,infinitū corpus erit. in plurali aūt ſic exponenda eſt , infinitæ ſtellæ ſunt,aliquot ſtellæ ſunt,& nō tot quin plures in infinitū, ergo infinitæ ſtellæ ſunt.Eodē mō expone iſtā de pterito,infiniti dies fuerūt,& iſtā de futuro infiniti dies erunt, ſuppoſita æternitate motus cęli.ſecundo probatur ſic, infinitū corpus eſt,aliquantū corpus eſt,& duplū ad aliud, & triplū ad aliud,& quadruplū ad illud,& ſic infinitum. ergo infinitū corpus eſt.in plurali aūt ſic , infinita ſidera ſunt. Duo ſunt,& tria,& quattuor,& quinque,& ſic infinitū , ergo infinita ſydera ſunt vterque iſtorum modorū vſitatus,& ualidus eſt,licet forte ſecundus ſit manifeſtior.

Conſtat igitur tibi,quomodo probanda ſit propoſitio de īfinito categorematice,& ſyncategorematice ſumpto.

Concluſiones deductæ ex hoc mō probādi vide in Paulo ubi ſupra,& hæc dicta ſint de ꝓpoſitione exponibili.

De propoſitione Officiali. Cap. IV.

IN cap.4.uidendum eſt, quomodo propoſitio officiabilis probanda ſit,& hic tria agenda ſunt.

Primo,quid ſit.

Secundo,quot mod s ſit.

Tertio,quomodo probatur.

Quātum ad primum aduerte, quod propoſitio officiabilis eſt illa,cuius dictum ſiue oratio infinitiuo determinat aliquo ſex terminorū modaliū,vel verbo concernente actū mentis.exēplum primi, neceſſe eſt Deū eſſe exēplum

plum ſecundi,credo Deum eſſe oīpotentem. Termini.n. ſiue verba concernentia actum mentis,ſunt iſta.Scio,intelligo,credo,opinor,imaginor,volo,deſidero &c.

Sed aduerte,ꝙ termini modales,& verba concernentia actum mentis pñt in duplici ſenſu facere propoſitionē,ſ. in ſenſu cõpoſito,& in ſenſu diuiſo. In ſenſu quidē cõpoſito ꝓcedunt,aut ſubſequunt oronē infinitiuā. ut hic, neceſſe eſt Deū eſſe,vel ſic,Deū eſſe ē neceſſe.& hic. Scio hoīem eſſe riſibilem,vel ſic,hoīem eſſe riſibilē intelligo.

Quantum ad ſm aduerte,ꝙ propoſitio officiabilis in in ſenſu compoſito põt fieri duob.modis,primo per terminum modalem, & verbum importans actum aīæ, vt prædiximus. ſecundo per hos terminos, per ſe,per accidens per ſe,primo,per ſe non primo,ut declarabitur.

Quãtum ad tertium aduerte, ꝙ propoſitio officiabilis ſiue fiat,per terminum modalem,ſiue per verbum ſignificans actum mentis,ſiue per hos terminos ꝑ ſe.per accidens,per ſe primo,per ſe non primo,dummodo fiat in ſēſu compoſito ſic officianda,ideſt,probanda eſt.

Neceſſe eſt Deū eſſe.ſic probaē, hæc propoſitio eſt neceſſaria.Deus eſt,q̃ adæquatè ſignat Deum eſſe,ergo neceſſe eſt Deū eſſe. Scio hoīem eſſe immortalē ſm aīam , ſic probatur,hæc propoſitio eſt ſcita à me,homo eſt immortalis ſecundum animā,quæ adæquatè ſignificat hominem eſſe immortalem ſecundum animam , ergo ſcio hominem eſſe immortalem ſecundum animam.

Per ſe,primo hō eſt riſibilis probaē ſic, hæc ꝓpoſitio eſt ꝑ ſe primo.hō eſt riſibilis, q̃ adæquatè ſignat hoīem eſſe riſibilem,ergo per ſe primo homo eſt riſibilis.

Per ſe nō primo,ſortes eſt riſibilis,ſic probaē, hæc ꝓpoſitio per ſe non primo Sortes eſt riſibilis, q̃ adæquatè ſignat Sortē eſſe riſibilem,ergo &c. Per accidens,hō currit,ſic probatur.Hæc propoſitio eſt per accidens, hō currit,quę adęquatè ſignificat hominem currere,ergo &c.

Dixi dummodo fiat in ſenſu compoſito, qm̃ in ſenſu diuiſo non eſt officianda,ſed probanda, ſm exigentiam termini præcedentis terminum modalem , aut verbum

con-

concernens actū mentis,v.g. Deū neceſſe eſt eſſe Hęc eſt reſoluenda hoc mō,hoc neceſſe eſt eſſe,& hoc eſt Deus, ergo Deum neceſſe eſt eſſe.Hæc aūt,oēm hoīem poſſibile eſt eſſe album,exponenda eſt ſicut uniuerſalis affirmatiua. exponatur ergo ſic, hominem poſſibile eſt eſſe album,& nihil eſt homo,quin illud poſſit eſſe album,ergo omnem hominem poſſibile eſt eſſe album.

Conſtat igitur tibi quid ſit propoſitio officiabilis, & quotuplex ſit,& quomodo probanda.

Concluſiones illatas ex hoc modo probandi,vide in Paulo in tract.de probationibus terminorum.

De Propoſitione Deſcriptibili. *Cap. V.*

IN hoc cap.agendum eſt de propoſitione deſcriptibili, & hic quatuor agenda.

Primo,quomodo ſumitur hic deſcriptio,à qua denominatur propoſitio deſcriptibilis.

Secundo,quid ſit propoſitio deſcriptibilis.

Tertio,quot modis fit.

Quarto,quomodo probatur.

Quantum ad primum aduerte, quòd deſcriptio dupliciter ſumitur.

Primo,pro oſone,in qua continetꝰ genus, & rei ꝓprietas,ut iſta eſt hoīs deſcriptio.hō eſt aīal riſibile, & ꝑ ly rei proprietas differt deſcriptio a uera diffinitione, qm̄ illa datꝰ per genus & propriā dr̄iam eſſentialē , ut hō eſt aīal rōnale. Scd̄o, ſumitꝰ pro quadā rei denominatione, nā rē ſic uel ſic denominare,eſt eā deſcribere.in hoc loco non dr̄ propoſitio deſcriptibilis à deſcriptione de primo mō ſūpta,ſed ſcd̄o mō.Nā de deſcriptione,& deſcripto, ſiue deſcriptibili primo mō acturi ſumꝰ ī trac.de ſyllog. topico,ſicut & de diffinitione,& diffinito,ſiue diffinibili.

Quantum ad ſm aduerte, ꝙ propoſitio deſcriptibilis ſic diffinitur.propoſitio deſcriptibilis eſt illa,in qua verbum concernens actum mentis determinat incōplexum poſitum in prædicato, dummodo nullus terminus mediatus

diatus præcedat uerbum cõcernẽs actū mentis,ut iſta eſt deſcriptibilis, ego cognoſco roſam.

Dr̃, incomplexū poſitū in prædicato, qm̃ ſi ponitur in ſubiecto ſtat materialiter, & nõ formaliter, vt roſā cognoſco, patrẽ meū cognoſco & tales poſitiones non ſunt deſcriptibiles, ſed reſolubiles, ſicut idefinita aut ſingularis.

Dr̃, dū mo do nullus terminus mediatus præcedat &c. quoniam ſi talis terminus præcedat verbū concernens actū mentis, talis propoſitio non eſt probanda deſcriptibiliter, ſed ſm exigẽtiā termini mediati pcedẽtis, nã ſi fiat ꝓpoſitio indefinita vel particularis, vel ſingularis ꝑ terminū diſcretum, reſoluenda eſt, vt hic. homo cognoſcit ſeipſum, aliquis homo cognoſcit ſeipſum, ſortes cognoſcit ſeipſum. Si autem fiat uniuerſalis affirmatiua, exponenda eſt ut hic, Omnis homo deſiderat ſcientiam.

Quis autem dicatur terminus mediatus, & immediatos, docuimus in primo cap. huius tract.

Quantū ad tertiū aduerte, ꝙ propoſitio deſcriptibilis põt fieri duobus modis. Primo, per terminū cõplexum, cui correſpondet incõplexū, ut intelligo vel cognoſco cœlū, deſidero panẽ, nolo bellum. Scd̃o, ꝑ terminū incõplexum, cui corrñdet cõplexum, vt ſcio cõcluſionẽ, ſcio ſyllogiſmum, ſcio cõſequẽtiā, ſcio inductionẽ &c. Deſcriptibilis primo mõ, cõgruè fit ꝑ hæc verba intelligo, cognoſco, deſidero, uolo, nolo, qm̃ indifferẽter terminat incomplexū ex parte rei. Nam cõgruè dicim⁹, cognoſco ſortẽ, & cognoſco ſortẽ eſſe riſibilẽ. Scd̃o aũt mõ, fit per hæc verba, ſcio, credo, opinor, dubito. nã obiectum eorum eſt cõplexū ex parte rei, vt ſcio hoĩem eſſe animal, credo Deū eſſe omnium creatorem, dubito Papam eſſe Romæ.

Quãtum ad quartū aduerte, ꝙ ꝓpoſitio deſcriptibilis tam primo, q̃ ſecundo modo probanda eſt ut infra.

Primo modo ſic, cognoſco ſortem, cognoſco aliqd ſub ratione qua ſortes, ergo cognoſco ſortem. Tu intelligis cœlum, tu intelligis aliquid ſub ratione qua cœlum, ergo tu intelligis cœlum.

Secundo autẽ modo ſic. Scio a propoſitionem, ſcio ad

æquatum ſignificatum præpoſitioni, quod ſcio adęquatè ſignificari per a præpoſitionē. Credo hanc propoſitionē, Deus eſt trinus, & vnus. Credo adæquatū ſignificatū huius propoſitionis Deus eſt trinus, & vnus, ꝙ ſcio adęquatè ſignificari per hanc propoſitionē, Deus eſt trinꝰ & vnꝰ ergo &c. Dubito hanc propoſitionē, ſ. Cęlū eſt incorruptibile. Dubito adęquatū ſignificatū huius propoſitionis. ſ. Cęlū eſt incorruptibile, ꝙ ſcio adæquatè ſignificari per hanc propoſitionē, ſ. Cęlum eſt incorruptibile, ergo &c.

Cōſtat igitur quid ſit propoſitio deſcriptibilis, & quot modis ſit, & quomodo probanda eſt.

Concluſiones illatas ex hoc modo probandi. Vide in Paulo vbi ſupra.

De Propoſitione Probabili per cauſas ueritatis. Cap. VI.

IN hoc c. agendum eſt de propoſitionibus, q uę probandæ ſunt per cauſas veritatis. & hic tria agenda ſunt.

Primo, quid ſit propoſitio probāda ꝑ cauſas veritatis.

Secundo, quæ ſint huiuſmodi propoſitiones.

Tertio, quomodo probandæ ſint.

Quantū ad primū aduerte, ꝙ propoſitio probabilis ꝑ cauſas veritatis eſt illa, cui poſſunt aſſignari multæ cauſæ diſiūctiuæ, ꝑ quas reddit vera: v.g. Sortes hēt pulsū cō citatū, huius pn̄t eſſe plures cauſæ, puta qa iratus ē, qa velociter ābulauit, qa multū comedit, qa febricitat &c.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ huiuſmodi propoſitiones ſunt illæ, quæ cōſtituuntur ꝑ hęc verba incipit & deſinit, & per ablatiuū acceptū in conſequentia. Exemplū de incipit. Sortes incipit eſſe iuſtus. Exēplum de deſinit, Sortes deſinit eſſe iuſtus. Exemplum de ablatiuo in conſequentia, Sole exiſtente in ariete fit ęquinoctium.

Quātū ad tertium aduerte, quod alio modo probatur propoſitio de incipit. & alio mō propoſitio de deſinit, & alio modo propoſitio de ablatiuo in conſequētia. Nā ꝓpoſitio de incipit probatur per diſiunctiuā compoſitam ex duabꝰ copulatiuis, quarū copulatiuarū prima ſit ex ca

tegorica

tegorica affirmatiua de p̄ſenti, & negatiua de p̄terito, ſecūda aūt ex negatiua de p̄ſenti, & affirmatiua de futuro. Exemplum primi, Roſa incipit florere, ſic probaē Roſa nunc floret, & ante hoc nūc p̄ſens immediatè nō floruit, ergo roſa incipit florere, & hic modus ꝓbandi, q̄ dr̄ p̄ poſitionē de p̄ſenti, & per negationē de p̄terito, deſeruit rebus p̄manentibus, in quibus ex parte inceptionis eſt dare primum inſtans eſſe, vt tibi declarauimus in tract. de primo, & vlt. inſtanti in lib. Phyſ. Exēplum ſecundi, Sol incipit moueri ſic ꝓbaē. Sol nunc nō moueē, & poſt hoc nūc p̄ſens immediatè mouebiē, ergo ſol incipit moueri, & hic modus ꝓbādi, q̄ dr̄ per negationē de p̄ſenti, & poſitionē de futuro deſeruit rebus ſucceſſiuis, quales ſunt motus, tp̄s, alteratio, motus localis, augumentū, & decremētū, ī q̄b⁹ nō ē dare primū ſui eſſe ex parte īcep̄tionis, ſed vltimū ſui nō eſſe, vt tibi declarauim⁹ ī tract. p̄dicto.

Propoſitio de deſinit ꝓbaē ꝑ diſiunctiuā cōpoſitā ex duabus copulatiuis, quarū prima fit ex categorica negatiua de p̄ſenti, & categorica affirmatiua de p̄terito, ſecūda aūt fit ex categorica affirmatiua de p̄ſenti, negatiua de futuro. Exēplum primi, Roſa deſinit florere, ſic probaē. roſa nunc nō floret, & immediatè ante hoc nūc p̄ſens floruit, ergo roſa deſinit florere. Exēplū ſc̄di. Sortes deſinit eſſe. ſic ꝓbaē. Sortes nūc eſt, & immediatè poſt hoc nūc p̄ſens nō erit, ergo Sortes deſinit eſſe. Primus mod⁹ deſeruit rebus ſucceſſiuis. Nā hęc, curſus ſortes deſinit, eſſe ſic ꝓbaē nūc nō eſt curſus ſortis, & Imediatè ante hoc inſtās p̄ſēs fuit curſus ſortis, ergo curſus ſortis deſinit eſſe. Secūdus aūt modus deſeruit rebus permanētibus, & rō horum eſt hæc, Quia in rebus ſucceſſiuis non eſt dabile vltimum ſui eſſe, ſed primum ſui non eſſe. In permanentibus autem eſt dabile vltimum ſui eſſe &c. Sed pro nunc ſuſtine, quoniā hæc tibi delarabuntur in tract. de primo, & vlt. inſtanti, quē ordinauimus in lib. 8. Phyſ. in Epiſt. noſtris.

Propoſitio de ablatiuo in cōſequentia, probatur per diſiunctiuam cōpoſitam ex cauſali, vel temporali vel conditionali. **Exemplum, Sole Oriente fit dies, ſic probatur.**

Quia Sol oritur,fit dies, vel quando Sol oritur, fit dies. vel ſi Sol oritur,fit dies.Prima categorica,eſt cauſalis.Secunda,temporalis.Tertia, conditionalis.

Conſtat igitur tibi quid ſit propoſitio probabilis per cauſas veritatis, & quomodo probātur propoſitiones de incipit,& deſinit,tam in permanentibus,quàm in ſucceſſiuis & quomodo probatur ablatiuus in conſequentia.

Concluſiones illatas ex his modis probandi. Vide in Paulo vbi ſupra.

Tractatus decimi de Terminorum Probationibus, Finis.

TRACTATVS VNDECIMVS, Magiſtri Chryſoſtomi Iauelli,de Syllogiſmo Demonſtratiuo,ex libris Poſteriorum Analytic.Ariſt.ſumptus.

POST conſiderationem de ſyllogiſmo formali, & non contracto ad aliquam materiam acturi ſumus in p̄ſenti tractatu de Syllogiſmo Demõſtratiuo, de quo pertractat Ariſt. in libris Poſter.Talem namq; ordinē propoſuit Ariſt.in lib. Priorū, vbi inquit.Dicendū eſt per q̄,& qn̄, q̄uo fit oīs ſyllogiſmus. i. formalis, & abſolutè ſumptus poſtea verò dicemus de demonſtratione.prius.n.dicēdum eſt de ſyllogiſmo,q̄ de demonſtratione, eo ꝙ vniuerſalior eſt ſyllogiſmus.Nā demonſtratio quidam ſyllogiſmus eſt,ſyllogiſmus verò nō oīs demõſtratio. Hæc Ariſt.ex q̄bus cõſtat libros Poſter.immediatè ſequi libros Priorum. Rationabiliter ergo poſt tract.de ſyllogiſmo formali, expedit ordinare præſentem tractatum, qui correſpondebit libris Poſter.ſicut præcedens correſpondebit libris Priorum.

Et aduerte,quod qui cõpoſuerunt ſumulas in Logica breuiantes Logicā Ariſt.nullum tractatum correſpondētem libris Poſter.ordinarunt,vt patet in Logica Petri Hiſpani,cuius rationē duplicem aſſignant eius expoſitores.

Prima

Prima eſt, ꝙ ſciētia de demonſtratione tradita in lib. Poſter.eſt nimis difficilis iuuenibus,qui ut nouitij inci piunt erudiri in Logicalibus,ex conſequentia non ſunt capaces tantæ difficultatis , ideo non oportuit facere tract de ſyllogiſmo demonſtratiuo.

Scđa eſt,ꝙ ſciētia de ſyllogiſmo demōſt.eſt adeò fru ctuoſa,& fertilis in lib.Poſter.ꝙ abbreuiari non potuit.

Sed ſi bene aduertis,utraq; rō potius deberet conclu- dere oppoſitum,nā quia ſciētia libri Poſter.eſt maximè difficilis,& inacquiſibilis à nouitijs eo mō quo traditur illic,iō expedit reſolutum,& plano ſtilo formare tracta- tum introductorium ad libros Poſter.in quo ingeniū no uitij aliquantulum exercitatum potentius euadet ad in telligendum libros Poſter.Scđa rō parum ualet.nā licèt doctrina poſterioriſtica fructuoſa,& abundans ſit;tñ nō inconuenit eā breuiare,dimiſſis maioribus difficultatib. pro nunc,q̄ tractantur ab Ariſt.in libris Poſter.Nam & Priſcianus,& Donatus abbreuiati ſunt.Præterea,breuia ti ſunt libri Ariſt.naturales,qui abundantes & fertiliſſi mi ſunt,ergo & libri Poſter.breuiari poſſunt. Conabi- mur igitur in præſenti tract.compendioſè enucleare mē tem & doctrinam Ariſt. quàm diffuſè tradidit in libris Poſter.& præcipuè in primo.Hunc igitur tractatum di- uidimus in treſdecim capita.

In primo,reſoluenda ſunt aliqua,ut prima fundamē ta, ſine quibus uera ſcientia de demonſtratione in uia peripatetica haberi non poteſt.

In ſcđo,diffiniēda eſt demonſtratio per cām finalem, & materialem,& duo errores extremi reprobandi ſunt.

In tertio,ex q̄bus p̄miſſis fiat demōſtratio potiſſima.

In quarto,ex quibus,& qualib.non fit demōſtratio .

In quinto,ex quibus,& qualibus principijs ſit demon ſtratio uirtualiter.

In ſexto,quomodo omnes ſcientiæ conueniunt, & di ſconueniunt in principijs communibus & proprijs.

In ſeptimo,de differentia inter demonſtrationē pro- pter quid,& demonſtrationem quia .

In octauo in qua figura ſyllogiſtica fiat præcipua demonſtratio, quæ facit ſcire ſimpliciter.

In nono, de ſyllogiſmo generante in nobis ignorātiā.

In decimo, de proceſſu demōſtrationis, in infinitum.

In vndecimo, de cōparatione demonſtrationum adinuicem quo ad perfectionem, & nobilitatem.

In duodecimo, de cōparatione ſcientiarum adinuicē.

In decimotertio, de medio in demonſtrōne potiſſima.

De precognoſcendis ante demonſtrationem. *Cap. I.*

IN 1. c. agendum eſt de illis, quorum notitia præſupponitur demonſtrationi. Hæc autem ſunt quattuor.

Primum eſt, hoc principiū, oīs doctrina, & oīs diſcipli na intellectiua fit ex pexiſtenti, i. præhabita cognitione.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ apud antiquos de ſc ētia nr̃a duplex fuit opinio. Vna quidē Heraclitj & Socr. Tenuit Heraclitus, vt innuit Ariſt. in 8. Phyſ. de nullo inferiori & corruptibili ente poſſe haberi ſcientiam, qm̄ ſunt in continuo fluxu, & nunquam in eodē ſtatu permanente, ut patet in elementis & elementatis alterabilibus: ſciētia aūt eſt de re inuariabili, & quæ non p̄t aliter ſe hr̄e, vt declarabimus infra, ergo &c. Socr. autem tenuit, ꝙ donec viuimus, non poſſumus de aliquo hr̄e ſcientiam, ꝑꝑ fallaciam ſenſuum, à quib. magis illudimur, q̄ erudiamur, vt patet in Phędone de anima. Scd̄a opinio fuit Platonis qui concedit, ꝙ de entibus ſcientiam habere poſſumus, ſed non de nouo, qm̄ arbitratus eſt, animam creatā cum oībus ſcientijs, ſed cum vnitur corpori quaſi ſoporata, oīum obliuiſcitur, donec paulatim per viam ſenſum reminiſcatur: ꝑpea tenuit in Phedro nr̄um ſcire non fieri de nouo ꝑ viā ſensū, ſed eſſe quoddā expergiſci, & remini ſci. Sed de his plenā notitiā habebis in libris de Anima, & in 7. lib. Metaph. ideo pertranſeo. Contra igitur vtrāq; opinionem, ponit Ariſt. hanc concluſionem, omnis doctrina, & omnis diſciplina intellectiua fit ex præexiſtenti cognitione, quæ antequam probetur declaranda eſt.

Aduerte igit, ꝙ eadē cognitio intellectiua, q̄ hr̄ per acq̄ſitionē dr̄ doctrina & diſciplina, ſed diuerſo reſpectu. nā vt eſt a magiſtro docēte diſcipulū, dr̄ doctrina; eſt n. doctrina actus docētis. vt aūt recipit in diſcipulo a docēte, dr̄ diſciplina. Vn̄ doctrina & diſciplina ſe hn̄t, vt calefactio actiua, & calefactio paſſiua. Dixi q̄ hr̄ per acquiſitionē, qm̄ cognitio, q̄ hr̄ per propriā inuentionē, non eſt doctrina neq; diſciplina, illa. n. nō hr̄ ab aliquo docente, ſed per proprium ſtudium, venatione ſenſuum, & virtute intellectus agētis, vt tibi manifeſtabitur in lib. de Anima.

Item aduerte, ꝙ per doctrinam & diſciplinā intellectiuam non intēdit Ariſt. ſolā ſcientiam proprie dictā, ſed omnem cognitionem intellectiuam, ſiue neceſſariam & certam qualis eſt ſcientia, ſiue probabilem, qualis eſt opinio, & prudentia, vt tibi manifeſtabitur.

Item aduerte, ꝙ dicit oēm doctrinam, &c. fieri ex præexiſtēti, ideſt ex prius habita cognitione indiſtinctè ſumpta. Nam quædam fit ex præexiſtēti cognitione intellectiuè, vt cognitio concluſionis fit ex præexiſtēti cognitione primorum principiorū, quæ eſt cognitio intellectiua, q̄ hr̄ lumine intellectus agētis, vt tibi declarabitur infra. Cognitio aūt primorū principiorū cauſat ex cognitione ſenſitiua, in qua eſt ſtatus, neq;. n. neceſſe eſt ſenſitiuā cauſari, ex priori ſenſitiua, aliter ꝓcederet in infinitū. Sēſus ergo concluſionis eſt iſte, oīs cognitio intellectiua acq̄ſita ꝑ doctrinā & diſciplinā, fit ex priori cognitione intellectiua, vel ſenſitiua. ex intellectiua q̄dē vt cognitio cōcluſionis, ex ſenſitiua aūt, vt cognitio primorū principiorū.

Hanc igitur cōcluſionem ſic declaratam, probat ꝑ inductionē Ariſt. hoc modo. Scientię mathematicę cauſantur ex priori cognitione. Nā, vt patet in principio Euclidis, præponuntur quędā principia naturaliter cognita ex cognitione terminorū per viam ſenſus, vt punctus eſt cuius pars nō eſt totū eſt maius ſua parte, circulus eſt figura vna linea contenta. Ex his principijs præcognitis, Mathemat. deducit concluſiones ſuas, ergo doctrina, & diſciplina Mathematica fit ex præexiſtenti cognitione.

Doctrina dialectica ſiue diſputatiua, ꝑ q̃ acquirit̃ opinio, & q̃ vtitur ſyllogiſmo & inductione, fit ex prius cognitis. Nã ſi per ſyllogiſmũ concluditur cõcluſio ex p̃miſſis notiorib⁹. Aliter ſyllogiſm⁹ eſſet fruſtra ſi p̃miſſæ nõ eſſẽt prius & magis notę, q̃ cõcl'o, vt tibi declarabit̃ ĩfra.

Doctrina perſuaſiua, q̃ eſt ipſa rhetorica, q̃ ꝑꝑ incertitudinem non vtitur ſyllogiſmo, nec inductione, ſed enthymmate, & exẽplo, fit ex prius cognitis. Nam rhetoricus, & orator per vnũ exẽpũ prius cognitum, aut per plura iam experta, concludit aliud ſingulare pro tẽpore futuro, v.g. Dicit orator, Dionyſius petẽs munitiones & fortalitia tyrannizauit, & aliud petens idem tyrãnizauit, ergo & iſte quia petit idem, tyrannizabit. Enthymemate aũt ſic arguit. Sortes vicit palæſtram, ergo meretur coronari.

Conſtat ergo, ꝙ omnis cognitio intellectiua ſiue ſit vera ſciẽtia, vt in mathematicis, ſiue ſit ꝓbabilis opinio, vt in dialecticis, & diſputatiuis & orationibus rethoricis, quæ acquiritur per doctrinam & diſciplinam, fit ex præexiſtenti cognitione, ſiue ex aliquibus prius cognitis.

Secundum eſt, hæc concluſio veluti correlariẽ ſequẽs ex præcedenti principio, & eſt hæc. Antequam probetur concluſio per ſyllogiſmum demonſtratiuum, oportet duo præcognoſcere. ſ. quia eſt, & quid eſt.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ ad demõſtrationẽ tria req̃runtur. Primo, requirit̃ aliquod principiũ cõplexũ verũ, quod in demonſtratione eſt ꝓpoſitio ſiue p̃miſſa, & tale principiũ appellat̃ maxima ſiue dignitas ꝑꝑ apertã veritatẽ, & ſuꝑ quã tota demõſtratio fundat̃, vt tibi declarabitur infra. Secundo, requiritur p̃dicatum propriũ, quod eſt ꝓpria paſſio ſiue habẽs modũ ꝓpriæ paſſionis, & hęc eſt maior extremitas. Tertio req̃rit̃ ſubiectũ ſiue natura illa, de qua demõſtrãda ẽ ꝓpria paſſio. & tale ſubiectũ eſt minor extremitas & ex ſubiecto & ꝓpria paſſione cõponit̃ cõcluſio demõſtrabilis, v.g. volo demõſtrare, oẽm hominẽ eſſe riſibilẽ. hæc eſt cõcluſio, oĩs homo eſt riſibilis, & demonſtratur ſic. oẽ aĩal rationale eſt riſibile, hoc eſt principium cõplexũm, cuius prędicatum eſt propria paſ-

ſio.

ſio.Oīs hō ē aīal rōnale, huius minoris ſubiectū de quo
demōſtraē paſſio,eſt hō,ergo oīs hō eſt riſibilis.Hæc ē cō
cluſio demonſtrata conſtans ex paſſione,& ſubiecto ſuo.

Cum igitur oīs doctrima & diſciplina intellectiua,in
ter quas ea,q̄ habeē per demōſtrationē,eſt præcipua fiat
ex aliquibus præcognitis, oportet anteq̄ demōſtretur cō
cluſio,præcognoſcere principia, ex quibus procedit de-
mōſtratio,& paſſionem demonſtrabilem de ſubiecto,&
ſubiectum de quo demonſtranda eſt eſt propria paſſio.

Vt autē ſcias quid de principijs cōplexis & de paſſio-
ne & de ſubiecto p̄cognoſcēdū ſit,aduerte,ꝙ cū duæ tm̄,
aut alio,& alio modo.Primū non pōt eſſe,qm̄ de princi
pijs complexis nō poſſumus præcognoſcere, aut alio,&
alio modo. Primum non pōt eſſe,qm̄ de principiis com
plexis nō poſſumus præcognoſcere quin ſint,ſed tm̄ q̄a
ſunt,i.quia uera ſunt,& ideo ſuper ueritatem eorum prę
cognita fundatur concluſionis demontrandæ veritas.nā
cum principia, quas dignitates dicimus, ſint notiſſimæ
veritatis,non opportet eam diffinire. Datur.n.diffinitio
cauſa innoteſcēdi.Præterea notificabitur in ſeptimo me
taſiſicæ,& complexa ſunt indiffinibilia.

De principiis ergo præcognoſcitur,quia ſunt vera,&
non præcogcoſcitur quid ſint,qm̄ ſunt indiffinibilia, ut
de hoc principio,de unoquoq; eſt uera affirmatio uel ne
gatio,præcognoſcitur ante omnē demonſtrationē,quod
eſt ueriſſimum.

De paſſione autē,puta de riſibilis, oportet præcogno
ſcere,quid eſt,ſaltē quod dicitur ideſt quid ſignificatur
per nomen.Nam cum ſit quid incomplexum,& non ſit
per accidens,& diffinibilis.

De ea autem non oportet præcognoſcere,quia eſt,q̄a
per demonſtrationem paſſionē in eſſe ſubiecto concludi
tur,ut riſibile ineſſe homini.Quod autem concluditur,ꝑ
demonſtrationē,nō pręcognoſcitur,ſed poſt,ergo de paſ
ſione non præcognoſcitur,ſed concluditur,quia eſt.

De ſubiecto autē oportet præcognoſcere vtrunque.ſ.
quid eſt,& quia eſt.Quid eſt quidem,quoniam in demō

ſtratione

ſtratione potiſſima, vt tibi declarabit infra mediũ eſt diffinitio & quid. ſubiecti. Medium aũt oportet pcognoſcere, aliter procederemus ex ignoto ad ignotum. Nam niſi pcognoſcerem hoĩem eſſe aĩal rõnale ineuidẽter concluderem hoĩem eſſe riſibilem. Oportet ẽt prçcognoſcere de ſubiecto, quia eſt uel ſaltem non repugnat ſibi eſſe. Nam cum de non ente non habeat ſciẽtia, qm̃ uniuerſaliſſimũ obiectum intellectus eſt ens, neceſſe eſt omne ſcibile eſt ens. Ens autẽ eſt, ꝙ eſt, vel põt eſſe, uel ſibi non repugnat eſſe, ergo de quolibet ſubiecto ſcibili oportet præcognoſcere non ſolum quid eſt, ſed etiam quia.

Conſtat ergo tibi, ꝙ ante demonſtrationem oportet p cognoſcere, quia de pmiſſis, & quid nominis de paſſione, & de ſubiecto quid & quia Dico autem de ſubiecto quid ici, & non ſolum, quĩ nominis, ad differentiam de quid nominis, quod paſſione prçcognoſcitur.

Tertio decla ãdus eſt ordo pcognitionis, qui eſt inter principia, i pmiſſas & concluſionẽ. Nã dictũ eſt, ꝙ anteq̃ deducatur concluſio ex principijs, i. ex præmiſſis, oportet ea pcognoſcere, quia ſunt, ſ. vera, ut procedamus ex notioribus, aliquid autem poteſt eſſe prius cognitum concluſione, duobus modis, ſcilicet prius tempore, & prius natura. Declarandum eſt ergo, ſi præmiſſæ prius tempore cognoſcuntur concluſione, vel ſolum natura.

Tu igit aduerte, ꝙ in demonſtratione ſunt duo principia, ex quib. deducitur concluſio, ſ. propoſitio maior, quç debet eſſe vniuerſalis, & propoſitio minor, quæ poteſt eſſe vniuerſalis uel particularis. Et quidem ſi loquamur de maiori, dicit Ariſto. quod præcognoſcitur tempore, v. g. Facio hanc demonſtrationem. Omnis homo eſt riſibilis. Sortes eſt homo, ergo Sortes eſt riſibilis.

Conſtat, ꝙ tandiu poſſum ſcire maiorem, & nũc ſcio concluſionem, qm̃ ante deductionem neſciebam Sortem eſſe riſibilem. Nam bene ſtat, ꝙ ſcientiam habeam in vniuerſali, & non in particulari, quoniam Sorte non aduertet hoc particulare contineri ſub uniuerſali. Si autem loquimur de prçcognitione propoſitionis minoris, dicit

Ariſt.

Ariſt.ꝙ ſi demonſtrans aduertit minorem contineri ſub maiori,non p̄cognoſcit t.pe,ſed ſimul & in eodem inſtāti cum concl'one. Cum hoc tñ ſtat,ꝙ p̄cognoſcit prius natura,qm̃ cognitio concluſionis pendet a cognitione p̄miſſarum,& non ecõuerſo.Stat ergo reſolutio in hoc, ꝙ maior,& minor cognoſcunt̃ prius natura cõcluſione,ſed maior non ſolum natura,ſed ēt t.pe. Minor aũt cognita contineri ſub maiori,tm̃ prius natura. Nā cognita maiori, & minori,vt contenta ſub maiori,ſtatim, & in eodem inſtanti,cognoſcitur concluſio.Notāter dixi,cognita minori,vt contenta ſub maiori, qm̃ ſi in minori aſſumatur aliquid contentum ſub vniuerſali maiori,& hoc non cõſtet demonſtranti non ſtatim hr̃ concluſionis cognitio, ſed prius oportet manifeſtare per aliqđ medium,qđ aſſumptum in minori cõtinet̃ in vniuerſali aſſumptum in maiori,v.g. Aſſumitur in maiori, ꝙ oĩs triangulus hẽt tres æquales duob.rectis,& ſubſumitur, ꝙ figura deſcripta in ſemicirculo eſt triangulus. Si demonſtrāti conſtat minorem contineri ſub maiori.puta,quia aduerti figuram deſcriptā in ſemicirculo eſſe triangulum, ſtatim cognoſcit concluſionem.Si aũt non aduertit,oportet eā probare,& ſic non cognoſcet̃ concluſio,donec probatum fuerit minorem cõtineri ſub maiori,& in eo caſu,maior,& minor cognoſcuntur prius natura,& tēpore ipſa concluſione.

Conſtat igitur tibi quomodo principia ſiue p̄miſſe, præcognoſcuntur concluſione,& qua proprietate.

Quarto declarādum eſt, vtrũ ſicut p̄miſſæ præcognoſcuntur concluſione,ſic concluſio p̄cognoſcatur antequā per inductionem uel per ſyllogiſmum demonſtratiuum probetur. Huic quidē dubio reſpondens Ariſt.determinat veritatem,deinde ſoluit argumentum Plato. qui videtur arguere contra determinationem fiendam.

Tu igitur aduerte,ꝙ mens Ariſtot.eſt,quod cognitio concluſionis anteq̃ demõſtretur,eſt ſicut eſſe effectus naturalis in cauſis ſuis præexiſtentib.De illo aũt conſtat,ꝙ habet eſſe in potentia ſiue in virtute in cauſis ſuis, ſ.in efficiente,& in materia anteq̃ producatur.Non aũt habet

eſſe actu in rerum natura extra cauſas ſuas, niſi poſtq̃ ꝓductus fuerit. hr̃e aũt meſſe in potentia ſiue in virtute, eſt hr̃e eſſe ẜm quid, qm̃ eſt medium inter non eſſe ſimpliciter, & eſſe ſimpliciter. Hr̃e vero eſſe in actu ꝑ ꝓductionẽ, eſſe ſimpliciter. Sic in ꝓpoſito cõcluſio anteq̃ demonſtretur eſt cognita ẜm qd, i. in virtute princlpijs ſuis. Nã q̃ cognoſcit hoc principiũ oĩs triangulus hẽt tres angulos æquales duob. rectis, cognoſcit virtualiter, ꝙ oĩs ſpecies trianguli, puta Iſocheles Iſopleuros, & ſcalenon hẽt tres æquales duob. rectis. Actu aũt & ſimpl'r non eſt cognita, niſi poſtq̃ per inductionem, aut demonſtrationẽ, & probata fuerit. ſicut nec effectus naturalis habet eſſe actu & ſimpl'r, niſi poſtq̃ extra cauſas productus fuerit Hæc eſt determinatio Ariſt. q̃ eſt media inter duas ſnĩas extremas, quarum una fuit Heracliti, vt tibi declarabitur in 8. Phyſicorum, qui tenuit, ꝙ de nulla re poſſumus hr̃e ſciẽtiam, ex conſequenti concluſio neſcitur, neq; ẜm quid ante demonſtrationem, neq; ſimpliciter poſt demonſtrationem. Altera fuit Plat. in lib. Memnonis, qui tenet, qđ concluſio ante demonſtrationem eſt ſimpliciter ſcita, ita ꝙ per demonſtrationem non addiſcimus de nouo concluſionem, ſed tm̃ reducitur ad memoriam, & ſic nr̃um ſcire eſt tm̃ reminiſci. Hanc aũt imaginationem Plato ſic conatur probare. Sumatur aliquis imperitus Geometriæ, & proponatur ſibi aliqua concluſio geometrica, puta ꝙ quadratum habet quatuor angulos rectos, & interrogetur ſi ſcit hanc concluſionem. Si rñdet, quod ſic, ergo ante demonſtrationem ſcit eam ſimpliciter ex conſequenti, non addiſcit eam de nouo, eſt. n. contradictio, addiſcere, ꝙ ſcimus, ſi reſpondet quod non, interrogetur ordinatè incipiendo à primis principijs geometriæ, & procedatur ordinate per interrogationes & reſponſiones uſque ad concluſionem ſibi propoſitam, & uidebis, ꝙ cum ad concluſionem deuentum fuerit, dicet ſe eam ſcire, ergo & ante ſciebat, ſed quia oblitus erat, per interrogationes & rñſiones ordinatas, reducit ad memoriã; ergo ꝑ argumẽtationẽ nõ fit ĩ nobis noua ſcĩa, ſed reminiſcentia.

Hoc

Hoc igitur in Plat.argm̃ ſolus Ariſt.dicit,ꝙ nõ incõuenit id qđ de nouo addiſcitur,fuiſſe prius ſcitum,ſed non eo dẽ mõ.Nã nihil prohibet fuiſſe prius ſcitũ in virtute.i.in primis principijs,q̃ ſunt nobis naturaliter nota, & addiſci de nouo, quo ad cognitionẽ actualẽ, & propriã ꝑ deductionẽ concluſiones ex ſuis principijs. Vñ imperitus geometriæ,cui proponit̃ pdicta concluſio,rñdere põt, ꝙ ante deductionẽ ex principijs ſcit eã in virtute,& ſm qđ inquantũ lumine naturali cognoſcit prima principia,in quorũ cognitione virtualiter cõtinet̃ cognitio cõcluſionis.Poſt deductionẽ aũt ex principijs ſcit eã actu, & ſimpliciter,& diſtinctè,& ſic patet, ꝙ non ſequitur, ꝙ addiſcamus id quod prius erit actu ſcitum, vt arbitratur Plato,ſed qđ prius erat ſcitum in potentia.Hoc aũt non eſt inconueniens. Sicut non inconuenit roſam habentẽ eſſe potentialẽ in radice deduci ad eſſe actuale ꝑ cauſas naturales.Ex conſequenti non inconuenit id qđ ens eſt, de nouo generari,ſic intelligendo,id qđ eſt ens in potentia, de nouo generari vt habeat eſſe actu.Cõſtat igit̃ tibi,quo modo in via peripatetica hæc quattuor debent eſſe tibi nota,anteq̃ demõſtres.Primo,ꝙ oĩs doctrina, & diſciplina intellectiua, cauſatur in nobis ex aliquorum pcognitione. Secundo,ꝙ de principijs complexis pcognoſcendũ eſt,qa & nõ qđ de paſſione qđ, & non quia, de ſubiecto aũt quid,& qa,modo quo declarabimus.Tertio,ꝙ pmiſſæ præcognoſcuntur concluſione, ſed maior prius tpe, minor aũt ſi cognoſcit̃ cõtineri ſub maiori, cognoſcit̃ ſimul tpe,cũ concluſione,ſed prius natura. Quarto,cõtra Platonẽ, ꝙ concluſio anteq̃ demõſtret̃ pcognoſcitur,ſm quid in ſuis prĩcipijs, poſt demõſtrationẽ aũt cognoſcit, & ſcit ſimpliciter,& actu,& ꝓpria,diſtincta cognitione.

Hæc de præcognoſcendis ante demonſtrationem dicta ſint,& hic terminamus primum cap.Poſt quod inueſtigandum eſt,quid ſit demonſtratio.

De Demonſtratione quid ſit. *Cap. II.*

In ſecundo cap.inueſtigandum eſt quid ſit demonſtratio,

tio, quod eſt principale conſideratum in hoc tractat. & ab Ariſt. in lib. Poſter. Hic igitur tria agenda ſunt.

Primo, antequã diffiniatur demonſtratio, diffiniendũ eſt ipsũ ſcire, qm̃ ad cauſam ſiue acquirendũ ſcientiã ordinatur demõſtratio, ſicut inſtr̃m ad finem prius autem oportet cognõſcere, quid ſit finis, quam medium ad finẽ.

Secundo diffinienda eſt demonſtratio per cauſam finalem, & materialem, & vtraque diffinitio per ſingulas particulas eſt manifeſtanda.

Tertio, eſt determinãdũ excludẽdi sũt duo errores extremis, & media via eſt vera, vt tibi declarabit̃ ĩ loco ſuo.

Quantum ad primum, vt ſcias in quo ſenſu Ariſt. intẽdit diffinire ipſum ſcire, vt eſt finis demõſtrationis, auerte quod in via peripatetica ſcire ſumitur duobus modis, ſcilicet ſcire per ſe ſcire per accidens.

Scire per ſe eſt cognoſcere concluſionẽ ex propoſitionibus, & præmiſſis per ſe, vt quando cognoſco hominem eſſe riſibilem per hanc maiorem, animal rationale eſt riſibile, quæ eſt in ſecundo mõ per ſe, & per hanc minorẽ, homo eſt animal rationale, quæ eſt in primo modo per ſe, vt tibi declarabitur infra, & ex his præmiſſis per ſe cõcluditur, hominem eſſe riſibilem.

Scire per accidens, eſt rem cognoſcere per p̃miſſas per accidẽs, vt qñ probatur, ꝙ homo ædificat. ſic arguẽdo, album ædificat, homo eſt albus, ergo hõ ædificat. Hoc eſt ſcire, per accidens, qm̃ concluſio, & præmiſſæ ſunt ꝓpoſitiones, per accidens, nec eſt verum ſcire, ſed apparens, & modo ſophiſtico, vt tibi declarabit̃ in fallacia accidentis.

Scire aũt per ſe eſt verum ſcire. ſed eſt duplex, ſcilicet ſcire ſimpliciter, & ſcire ſm̃ quid. ſcire ſimpliciter, eſt ſcire concluſionem per cauſam propriam, & immediatã, vt quando ſcio hominem eſſe riſibilẽ, quia eſt rationalis. Rõnalitas.n.eſt ꝓpria, & immediata cauſa riſibilitatis.

Scire aũt per ſe, ſed ſecundum quid, eſt ſcire concluſionem per ſignũ, aut per effectum, aut per cauſam vniuerſalem, & remotam, & hęc omnia tibi manifeſta erũt infra, qñ loquemur de demonſtratione ꝑ quid, & demonſtratione

tione quia. Nam demonſtratio ꝑꝑ quid facit ſcire per ſe ſimpliciter, & perfectiſſimo modo. Demonſtratio autem quia facit ſcire per ſe, ſecundũ quid, & valde imperfectè.

His præmiſſis aduerte, ꝙ Ariſt. non intendit hic diffinire ipſum ſcire vniuerſaliter ſumptũ; ſed contractũ ad ſcire per ſe, & ſimpliciter & perfectiſſimè. Sic enim eſt finis demonſtrationis potiſſimę, quæ eſt ſola demonſtratio ꝑꝑ q̃d. Sic igi͞t diffiniens ipſum ſcire modo prędicto inquit. Scire opinamus ſimpliciter vnumquodq;, & non ſophiſtico mõ, quod eſt ſcire ſm̃ accidens; cum arbitramur cauſam cognoſcere, ꝑꝑ quam res eſt, & quoniam illius eſt cauſa, & non contingit hoc aliter ſe habere.

Primo dr̃, ꝙ ſcire ſimpliciter, eſt rẽ per cauſam cognoſcere, vt per hoc diſtinguatur a ſcire per effectũ, vt quando ſcimus ignem eſſe calidum in ſummo, qm̃ non ſolũ calefacit, ſed ẽt comburit, & deſtruit q̃dq̃d in eo immittit.

Secundo dr̃, qm̃ illius eſt cã, i. cã eius propria, & non cõis tali rei ſcibilis, & alteri, vt ꝑ hoc diſtinguatur a ſcire per cauſam vniuerſalẽ, & remotã, vt qñ ſcimus lapidem non reſpirare, quia non eſt animatus, ſed eſſe animatum non eſt cauſa propria reſpirandi, qm̃ multa ſunt animata, q̃ non reſpirant, vt arbores, & animalia imperfecta, vt vermes. propria aũt cã reſpirandi eſt hr̃e pulmonẽ. Vñ qñ ſcio hoĩem reſpirare; q̲a hẽt pulmonẽ, ſcio ſimpliciter, qm̃ ſcio per cauſam, quæ eſt illius reſpirationis cã.

Tertio dr̃, & non contingit aliter ſe habere, id eſt, & cã illius eſt infallibilis, & neceſſaria, vt per hoc diſtinguat̃ a ſcire per ſigna probabilia. ut qñ ſcimus infirmum ſanandũ, qm̃ urina eſt clara, & apparet ut urina ſani, hoc. n. ſignum fallax, & poteſt ac ſæpe contingit aliter ſe habere. Nã vrina ſępe apparet ut ſani, & tñ infirmus tẽdit ad mortem oportet igitur cãm, ꝑꝑ quã aliquid ſcimus ſimpliciter, i. medium concluſionis, eſſe neceſſariã; & qm̃ ſcibile ac ſcientia ſunt correlatiua, oportet, ꝙ ſicut cauſa ſciendi eſt neceſſaria, ita ſcibile quod eſt, concluſio, ſit neceſſaria. Vnde cõcluſionem contingentẽ non poſſumus ſimpliciter ſcire ſed de ea opinionẽ habere. Conſtat igitur, ꝙ

ſcire

ſcire ſimpliciter eſt per cauſam propriam & neceſſariã, & de concluſione neceſſaria, quã cauſam, & quam concluſionem non contingit aliter ſe habere.

Prædicta igitur diffinitio de ſcire ſimpliciter ſic ſit manifeſtata, q̃ Ariſt. notificata ſigno famoſo, & cõi hoĩum ſnĩa, quod eſt hoc, tã ſciẽtes, q̃ neſcientes arbitrantes tñ, & fundantes ſibi ſe ſcire. opinantur ſe ſcire, qñ rẽ ꝑ cauſam propriã, & neceſſariã cognoſcunt, ergo cũ famoſum non ſit falſum, ſcire eſt ꝑ cãm cognoſcere. qm̃ illius eſt cã, & nõ contingit eã aliter ſe habere. Hæc de ſcire ſimpliciter, & perfectiſſimo modo q̇d ſit, dicta ſint. De ſcire aũt ſm q̇d. i. ab effectu, & per cãm remotã, dicem⁹ infra, qñ loquemur de demonſtratione quia, ſiue a poſteriori.

Quantum ad ſecundũ. diffinienda eſt demonſtratio, q̃ eſt inſtrumentum intellectus ad ſcire, & ſcientiã acquirẽdã. Sed, anteq̃ diffiniamus eã, aduerte, ꝙ ſit, vt nõ diffinitur ſcire vniuerſaliter ſumptũ, ſed ſcire ꝑ ſe, & ꝑfectiſſimè acceptũ, ſic intendit hic diffinire demonſtrationẽ potiſſimã, quæ cauſat ſcire ſupra diffinitum, & ex quib⁹, & qualibet præmiſſis conſtat. Hæc aũt dr̃ demonſtratio à priori, & demonſtratio ꝑꝑ q̇d. De demonſtratione aũt quia quid ſit, & qũo faciat ſcire, & ex quib⁹ cõſtet, & quare dicitur demonſtratio a poſteriori, ſiue ab effectu, declarabimus infra. His præmiſſis aduerte, ꝙ Ariſt. duplicẽ aſſignat diffinitionẽ de demonſtratione ꝑꝑ quid, ſiue potiſſima. Vnã quidẽ per cauſam finalẽ, alterã per cãm materialẽ. Nam ſicut domus diffinitur per finem ſic, Domus eſt quid ꝓtegens nos a frigore, & ab æſtu, & pluuia &c. Nã ꝑꝑ has cauſas ędificamus domũ, & diffinitur ꝑ materiam ſic, domus eſt quid compoſitum ex lapidibus & lignis, & cemento, &c. Sic diffinit demonſtratio ꝑꝑ quid ꝑ finem ſic. Demonſtratio eſt ſyllogiſmus ſcientialis. i. cauſans in nobis ſcire, quod ſupra eſt diffinitum.

Et aduerte, ꝙ ly, Syllogiſmus, ponitur ut genus, eſt. n. in plus, qm̃ oĩs demonſtratio eſt ſyllogiſmus, ſed nõ ecõuerſo. ly ſciẽtialis eſt differẽtia, qua differt demõſtratio a ſyllogiſmo dialectico, & ſophyſtico. Nã dialectic⁹ nõ cãt

in nobis ſcientiam,ſed opinionem.Sophiſticus vero nec ſcientiam,nec opinionem, ſed errorem & fallaciam, vt patet in lib.Elenchorum.

Per cauſam materialẽ ſic diffinitur ab Ariſt.demõſtratio eſt ſyllogiſmus cõſtans ex pmiſſis veris primis immediatis,notioribus & potioribus,cauſisq; cõcluſionis.Hãc Ariſt.dupliciter probat.Primo, per diffinitionẽ datã per cauſam finalem ſic.oĩs ſyllogiſmus faciẽs ſcire,& ſimpliciter,& perfectiſſimo mõ,eſt ex pmiſſis veris primis &c. Sed demonſtratio pp qd facit ſcire,& ſimpliciter,& pfectiſſimo mõ,ergo ẽ ex veris primis ĩmediatis &c. Minor quidẽ patet, qm̃ eſt diffinitio data de demõſtratione pp qd,p cauſam finalẽ.Maior aũt manifeſtabitur ſtatim pbãdo, & declarãdo ſingulas partes diffinitionis datæ per cãm materialẽ.Pro cuius euidẽtia ponunt tres cõcłones. Prima eſt,omnis demonſtratio faciens ſcire ſimpliciter, eſt ex veris.

Secunda eſt,omnis demonſtratio faciens ſcire ſimpliciter,eſt ex primis,& immediatis.

Tertia eſt,omnis demõſtratio faciẽs ſcire ſimpliciter, eſt ex prioribus,& notioribus, & cauſis concluſionis.

Prima,ſic probat ad mentẽ Ariſt. Oẽ qđ demonſtrat eſt uerũ,qm̃ eſt ens,ſed ens,& verũ conuertunt, qm̃ verũ que eſt tranſcendens.tunc vltra,ſi oẽ qđ demonſtrat eſt, verum;ergo demonſtratio,q̃ facit ſimpliciter ſcire,eſt ex veris.patet cõſequentia. Nã ſi demonſtratio faciẽs ſcire eſſet ex falſis,ergo falſitas eſſet cauſa ſcientiæ, qđ eſt impoſſibile; qm̃ cum ſcientia ſit vera cognitio,& cauſet ex demonſtratione,ſi demõſtratio eſt ex falſis,ergo oppoſitũ eſſet cauſa oppoſiti;ſ. falſitas eſſet cauſa veritatis,qđ eſt impoſſibile;ergo conſtat,q neceſſe eſt demonſtrationem facientem ſimpliciter ſcire,eſſe ex præmiſſis veris.

Secunda concluſio probatur ſic. Oĩs demonſtratio faciens ſcire ſimpliciter, eſt ex his,ſine qbus ſciẽtia haberi nõ põt.hæc manifeſta eſt.ſed ſine præmiſſis veris,& primis & immediatis,non põt haberi ſcientia, ergo &c.Minor probari,qđ ſine pmiſſis veris nõ poſſit haberi ſcien-

tia,iam probatum eſt,ꝙ ſine primis,probatur ſic. Si demonſtratio faciens ſcire ſimpliciter nõ eſſet ex primis,ergo non eſſet ex proprijs principijs, ex conſequenti nõ faciet ſcire ſimpliciter,ſed ſm quid,& ſecundum accidens, vt declarauimus in dictione data de ſcire ſimpliciter.

Pro euidentia conſequentiæ, quæ fuit hæc,ſi non eſt ex primis, ergo non eſt ex proprijs principijs aduerte, ꝙ ly primis,exponi poteſt dupliciter.

Primo ex primis,i.vniuerſaliſſimis.q̃ dñr principia prima, & dignitates & maximè,vt non ſunt contradictoria ſimul vera,impoſſibile eſt idem ſimul eſſe,& non eſſe. & de his non intendit hic Ariſtoteles, qm̃,vt declarabitur infra, tales primæ propoſitiones non ingrediuntur formaliter demonſtrationem,ſed tm̃ virtualiter.Hic autem loquimur de ingredientibus formaliter demonſtrationẽ.

Secundo,ex primis,i. proximis,ex quibus proximè infertur concluſio.v.g. Hæc concluſio, homo eſt riſibilis, proximè infertur ex eo,qđ eſt aĩal rationale. Vnde ſic demonſtratur, Omne aĩal rõnale eſt riſibile, Oĩs homo eſt aĩal rationale.Iſtæ duę præmiſſę ſunt primæ.i.proximę, ex quibus infertur hæc concluſio.Ergo oĩs homo eſt riſibilis.Conſtat ergo,quomodo demõſtratio eſt ex primis.

Quòd aũt nõ poſſit eſſe demõſtratio ſine p̃miſſis ĩmediatis,ꝓbať ſic.Si eſſet demõſtratio,& non eſſet ex p̃miſſis immediatis,i.indemonſtrabilibus,non faceret ſcire,& ſic eſſet fruſtra.Probať cõſequẽtia, ſi nõ eſſet ex ĩmediatis,ergo eſſet ex mediatis,& demõſtrabilib. Si ex demonſtrabilib.ergo nõdũ eſsẽt demõſtratę,ſi nõdũ demõſtratæ,ergo eſſent incognitę. Si incognitæ,ergo nõ eſſent cã ſciẽdi concluſionẽ,ex conſequenti talis demonſtratio nõ faceret ſcire,qm̃ oĩs noſtra ſcientia fit ex aliquo notiori,& prius cognito,vt docuimus in primo ca.Oportet ergo demonſtrationem conſtare ex p̃miſſis immediatis,vel tandẽ reſolui ad immediatas,vt tibi declarabitur infra.

Tertia concluſio ſic probať ad mentem Ariſt. Omnis demõſtratio potiſſima eſt ex his,ſine q̃bus nõ poſſumus aliquid ſimpliciter ſcire.Hæc patet,qm̃ talis demonſtratio

tio eſt ordinata ad ſcire ſimpliciter, ergo ſi nō eſſet ex his ſine quibus non contingit aliquid, ſcire ſimpl͞r talis demōſtratio fruſtra fieret Sed ſine cauſis priorib⁹, & notioribus cauſis, dico cōcluſionis, nō poſſumus aliquid ſcire ſimpliciter, ergo neceſſe eſt demonſtrationem potiſſimā eſſe ex cauſis &c. Minor ꝓbat͞, & primo, ꝙ ſine cauſis cōcluſionis nō poſſum⁹ ſcire ſimpl͞r cōcluſionē arguit͞ ſic.

Scire ſimpliciter, eſt rē ꝑ cauſam illius rei cognoſcere vt docuimus ſupra in diffinitione ipſius ſcire ſimpl͞r, ergo ſi demōſtratio potiſſima nō ꝓcederet ex cauſis concluſionis, non faceret ſcire concluſionē ſimpl͞r. iſtæ aūt cauſæ ſunt ipſæ ꝑmiſſæ, q̄ non ſolùm ſunt cauſæ in cognoſcendo, ſiue in inferendo concluſionem, ſed ēt in eſſendo, vt hæc concluſio, Homo eſt riſibilis, deducitur ex eo q͞d aīal rōnale eſt riſibile, & ex eo, q͞d homo eſt aīal ronale, & vtraq; ꝑmiſſa eſt cauſa in eſſendo ipſius concluſionis. Riſibilitas. n. hominis emanat à natura rōnali, vt à cauſa formali. Secundo ex eo, ꝙ demonſtratio potiſſima eſt ex cauſis concluſionis in eſſendo, & non ſolum in inferēdo, ſequitur, ꝙ eſt ex prioribus, omnis. n. cauſa in eſſendo eſt prior ſuo effectu, q̄m effectus pendet à cauſa, & non econuerſo. ſi igitur demonſtratio potiſſima eſt ex ꝑmiſſis, quę ſunt cauſæ in eſſendo concluſionis, non ſolum eſt ex cauſis, ſed ēt ex prioribus ipſa concluſione. Tertio ex hoc, ꝙ demonſtratio potiſſima eſt ex cauſis prioribus concluſionis, ſequitur, q͞d ēt ſit ex cauſis notioribus ipſa concluſione. Nam, vt declarabitur tibi in 1. Phyſ. innata eſt nobis via procedendi ex notioribus ad minus nota. aliter ſi procederemus ab ignotis, vel æquè notis ad concluſionē, nullam acquireremus ſcientiā. oportet ergo demōſtrationem potiſſimam, vt facit ſcire procedere ex præmiſſis, q̄ ſint cauſæ in eſſendo concluſionis demonſtrabilis, & quę ſint ex conſequenti priores, & notiores concluſiones.

Sed aduerte, ꝙ cum demonſtratio ſit duplex, ſ. ꝑꝑ q͞d. de qua hic intendimus, & quia de qua loquemur vtraq; eſt ex notioribus, ſed differenter, q̄m in demonſtratione quia ſufficit eam eſſe ex notioribus nobis, ſed poſteriori-

bus ſecundum naturam, quales ſunt effectus naturales, & ſenſati, per quos demonſtramus cauſas naturales, vt tibi declarabitur in phyſicis. in demonſtratione aũt ꝓp q d. oportet eſſe ex notioribus, & priorib. quo ad nos, & ſm naturã, quales ſunt demõſtrationes mathematicæ, & metaphyſicæ, vt tibi declarabit̃ infra, ponendo differentiã inter demonſtrationem ꝓp quid, & quia. Qm̃ hic igitur diffinita eſt demonſtratio ꝓp quid, intellige q̃ eſt ex notioribus non ſolùm nobis, ſed ẽt ſm naturam. Nam ex eo q̃ notius eſt nobis, & prius ac notius ſecũdũ naturã, hoĩem eſſe rõnalem, q̃ hoĩem eſſe riſibilem, iõ demõſtramus à priori & notiori hominem eſſe riſibilem, quia eſt rõnalis. Et quadratũ conſtare ex quattuor angulis rectis, qm̃ quattuor lineæ rectę cadunt perpendiculariter ſupra ſe inuicẽ. Hoc igit̃ modo manifeſtata tibi ſit diffinitio data per materiã demõſtrationis potiſſimæ, & propter q d.

Sed aduerte, qm̃ videbat̃ Ariſtoteli, ſe non declaraſſe, q d intẽdat ꝑ hoc, q̃d dixit demõſtrationẽ eſſe ex veris & primis, & ꝑ hoc q̃d dixerat ex immediatis, & ꝑ hoc q̃d dixerat ex notioribus, iõ hæc tria declarat in particulari. Et primo, quid intendat per ly primis. Secundo, quid per ly immediatis. Tertio, quid per ly notioribus.

Quantũ ad primũ aduerte, q̃ Ariſt. per ly ex primis, dicit ſe intelligere ex ꝓprijs principijs, vt excludat vniuerſaliſſima principia, q̃ dñr dignitates, q̃ nõ ingrediunt̃ demonſtrationẽ formaliter, ſed tm̃ virtualiter, vt tibi declarabit̃. Nã ꝑ principia vniuerſaliſſima cõcluſio nõ ſcibit̃ diſtinctè & ſimpl̃r, vt tibi manifeſtabit̃ infra. principia aũt ꝓpria, ex q bus conſtare dẽt demonſtratio ꝓp. q d eſt diffinitio ſubiecti vel paſſionis, vel vtraq;, vt huius cõcluſionis, hõ eſt riſibilis, demõſtratio fiet ꝓp quid, ſi medium erit diffinitio hominis, aut diffinitio riſibilis, aut vtraq;, vt dicemus infra. Tũc erit demõſtratio ex primis, i. ex proprijs principijs, & faciet ſcire, ſimpl̃r, qm̃ ſciemus cauſam propriam, & diſtinctam concluſionis. Conſtat igitur tibi, quid intendat Ariſt. per ly ex primis.

Quãtum ad ſecundum aduerte, quòd Ariſt. per ly immediatis

mediatis intendit propoſitionē immediatam, quā dicit eſſe principium demonſtrationis. Vt autē habeas claram notitiam de propoſitione immediata, Ariſto. diffinit eā, deinde diuidit in ſpecies ſuas.

Vt autem ſcias, quid ſit, aduerte, ꝙ propoſitio mediata eſt illa, qua eſt altera prior ſm naturā ꝑ quā pōt demōſtrari a priori, i. demōſtratione ꝑ ꝑ q̄d, & nō ſolū demonſtratione, q̄a v.g. Hæc propoſitio eſt mediata, hō eſt riſibilis, qm̄ habet priorē. ſ. hō eſt aīal rōnale, per quā poteſt demonſtrari. nā ꝙ homo ſit riſibilis, pendet ex hoc, ꝙ hō eſt aīal rationale, & non econuerſo. Propoſitio ergo immediata oppoſito modo diffinienda eſt, ita. ſ. ꝙ ſit ꝑpoſitio, qua non ſit altera prior, per quam poſſit demonſtrari a priori, v.g. Hæc eſt immediata, homo eſt aīal rationale, qm̄ inter diffinitionem & diffinitum, nullum eſt medium, prius, quod poſſit eſſe proprium principium demonſtrationis, ex quo ſequitur, ꝙ omnis propoſitio, cuius prædicatum eſt ratio, ſiue diffinitio ſubiecti, eſt immediata, & demonſtrabilis; bene ergo dr̄, ꝙ propoſitio immediata eſt propoſitio, qua non eſt altera prior.

Sed quæres, quid ſit propoſitio, quę ingredit̄ diffinitionē propoſitionis īmediatæ, ideo Ariſt. diffinit eā dicēs, ꝑpoſitio ē enūciatiōis altera pars, vnū de vno ſignificās.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ Ariſt. nō diffinit hic propoſitionem in ſua vniuerſalitate, vt diffinit in lib. 1. Perih. dicens, ꝙ eſt oratio uerum vel falſum indicando, & quā diſtinxit in affirmatiuam & negatiuā, ſed diffinit eā, ut ſumitur in ſyllogiſmo, ut eſt præmiſſa pro concluſione, & ut ſic, eſt altera pars enunciationis, cuius ſunt duę partes, ſ. affirmatiua & negatiua. Intēdit ergo Ariſt. ꝙ propoſitio, q̄ eſt præmiſſa ī ſyllogiſmo, eſt determinatè altera pars enunciationis, qm̄ determinatæ eſt affirmatiua uel negatiua, ita quod non poteſt indifferenter eſſe affirmatiua uel negatiua. Nam in Barbara præmiſſæ ſunt affirmatiuæ, & non poſſunt eſſe negatiuæ. Inferior maior eſt negatiua, & minor affirmatiua, & nō poſſunt aliter eſſe. Senſus ergo Ariſto. eſt quod propoſitio, quæ eſt præ-

miſſa in ſyllogiſmo, ſit altera pars enunciationis, i. ſit determinatē enunciatio affirmatiua, aut negatiua, prout requirit fig. & modus ſyllogizādi, de quibus actū eſt in tractatu de ſyllogiſmo formali. Dicit aūt ſignificans vnum de vno, qm̄, ut declaratū eſt in lib. Perier. datur enunciatio una, & enunciatio plures. Enunciatio vna eſt, in qua prædicat unū prædicatum re & noīe de uno ſubiecto, vt hō eſt aīal, aīal eſt ſubſtantia, plures aūt eſt, in qua plura prædicantur de uno, vel vnū de pluribus. exēplum primi. Sortes eſt albus, & doctus. exēplum ſecundi, Sortes & Plato ſunt homo, vel Sortes & Plato, trahunt nauem. Intendit ergo Ariſt. ꝙ propoſitio, quæ eſt præmiſſa in ſyllogiſmo, non ſolum debet eſſe altera pars enunciationis mō quo expoſuimus, ſed debet ſignificare vnū de uno, qm̄ ſicut in ſyllogiſmo cōcludit vnum, i. vna concluſio, ſic propoſitio, q̄ eſt in ſyllogiſmo, principiū, & p̄miſſa dēt eſſe vna, & nō plures. Vna aūt ē, q̄, vt diximus, ſignificat unū de uno, ex conſequenti excludit propoſitio plures. Sed dices, cūm Ariſt. diffinita propoſitionem per enūciationē, quæritur, ꝙ ſit enunciatio, per quam diffinita eſt propoſitio. Reſpōdetur, quòd ſm̄ Ariſt. in hoc loco, enunciatio eſt, quæ quamlibet partem contradictionis aſſumit.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ cōtradictionis altera pars eſt affirmatiua, & altera negatiua. itē altera pars eſt vera, & altera falſa. Intēdit ergo Ariſt. ꝙ enūciatio oīs ē affir. vel negatiua, vera, vel falſa. Hacde cauſa dr̄ cōplecti partē quālibet contradictionis, qm̄ in ſe cōtinet affir. & negatiuā verā & falſam. Sed dices, cūm Ariſt. diffiniat in hoc loco enuntiationē per contradictionem, quæritur quid ſit contradictio. Ideo Ariſt. reſpondens inquit, contradictio eſt oppoſitio, cuius ſecundum ſe non inuenire mediam, cuius vna pars eſt affirmatiua, & altera negatiua, & vna pars eſt vera, & altera falſa in oī materia. ſ. naturali, & remota & contingenti. Et per hoc diſtinguitur oppoſitio contradictoria ab omni alia oppoſitione, vt docuimus in poſtprædicamentis, & in tract. de propoſitione.

Cōſtat igiē tibi quid ſit propoſitio apud demonſtrato-

tem

-rem,& quid enunciatio,& quid contradictio. Et hæc omnia dicta ſunt,vt ſcias reſolutè,quid ſit propoſitio immediata,ex qua demonſtratio procedit.

Poſita diffinitione propoſitionis immediatæ, Ariſt.accedit ad diuidendum eam in ſpecies ſuas.

Pro cuius notitia aduerte,ꝙ Ariſ.principiũ immediatũ,in quattuor ſpēs diuidit,quarũ prima dr̃ poſitio,ſcd̃a dignitas uel maxima,tertia ſuppoſitio,quarta diffinitio. Nã iſta quattuor ſunt indemõſtrabilia, mõ quo dicetur.

Poſitio ſ̄m Ariſt.eſt oratio, quã non oportet demonſtrare,ſed ponere & acceptare tanꝗ verã,vt apud geometrã,iſtæ ſunt propoſitiones,à puncto ad punctũ contingit lineam rectam ducere. Anguli recti ſunt æquales. Oẽ totum eſt maius ſua parte. Dico ꝗ non oportet demonſtrare,qm̃ pro veritate eſt demonſtrabilis,cũ ꝑdicatũ nõ ſit de rõne ſubiecti, tñ non eſt neceſſe eam demonſtrare in ſcientia,in qua eſt poſitio, & in qua acceptaẽ,vt vera per ſe. Non inconuenit aũt eã demonſtrari in alia ſcientia,vt in phyſica demonſtraẽ iſta, ꝙ inter ꝗlibet duo pũcta cadit medium.ex conſequenti cadit linea,qm̃ mediũ inter duo puncta non eſt niſi linea. Poſitio ergo eſt propoſitio indemonſtrabilis, ex conſequenti eſt immediata in illa ſcĩa,in qua eſt poſitio,& in qua aſſumiẽ,vt principium,& ꝑmiſſa ſyllogiſmi demõſtratiui, v.g.Geometra uolens demonſtrare,qđ anguli quadrati ſunt ęquales,ſic arguit,oẽs anguli recti ſunt æquales,ſed anguli quadrati ſunt recti,ergo &c. Maiorem geometria non demonſtrat, qm̃ ad ipſum eſt poſitio,& acceptaẽ,vt par ſe vera,minorem vero probat,qm̃ in quadrato linea ſuper lineam perpendiculariter cadit.ergo conſtituunt anguli recti. Conſtat ergo tibi quid ſit poſitio apud demonſtratorem.

Dignitas ſiue maxima eſt propoſitio,ꝗ neceſſe eſt omnem addiſcentẽ acceptare,& illi ſtatim cognitis terminis abſq; alio diſcurſu, & argumẽtatione aſſentiri, eo ꝙ ſit ꝑ ſe nota ex euidentia terminorũ. Et ſunt iſta principia prima, ꝗ ſe habent in acquiſitione ſcientiarum, ſicut ianua in domo,vt vult Ariſt.in 2.Metaph. Nã ſicut, ianua

domus oībus patet, ſic & iſta principia oī ratione vt enti. Sunt aūt hæc duo oīum principiorum & dignitatum vniuerſaliſſima & notiſſima, de quib. diſputat Ariſt. in 4. metaphyſ. cōtra negantes ea. Vnum quidem eſt affirmatiuum, & eſt hoc, de quolibet verum eſt eſſe vel non eſſe. Alterum aūt negatiuum, & eſt hoc, non contingit idem ſimul eſſe, & non eſſe. Et ly non contingit æquipollet ly non pōt, vel impoſſibile. Hęc igitur eſt dignitas, ſiue maxima, quæ differt à poſitione in duob. Prima, quia dignitas eſt oīno indemonſtrabilis pp ſuam notiſſimam veritatē, q̄ nobis naturaliter inſerta eſt. Et iō non pōt per notiora principia notificari, poſitio aūt licet acceptet, vt nota & indemonſtrabilis in ſcientia, in qua eſt poſitio : tñ in alia ſcientia eſt demonſtrabilis, vt diximus ſupra.

Tu tñ aduerte, ꝙ differentia propriè ſtat in hoc. Repugnat dignitati poſſe demonſtrari, quia non eſſet naturaliter cognita, non aūt repugnat poſitioni, qm̄ & ſi nō demonſtretur in ſcientia, in qua eſt poſitio, demonſtrari pōt in alia, vt diximus. pp hoc tñ non inconuenit aliquā poſitionem eſſe ſimpliciter indemonſtrabilem pp ſuā maximam euidentiam, vt hic. Si ab ęqualib. æqualia demus, q̄ remanent ſunt æqualia. Paralellæ non concurrunt. Idē ēt intellige de iſtis. Ignis eſt calidus, terra eſt grauis, qm̄ ad ſenſum patent, & ideo nō pn̄t demonſtrari per notiora. Quod ſi quis negat ea, aut proteruia, aut carentia vſu rōnis, negat ea. Scd̄o differt, qm̄ dignitatē neceſſe eſt omnem addiſcentem & docentem hr̄e, & ſtatim auditam approbare abſq; alio diſcurſu; poſitionem aūt non eſt neceſſe omnem addiſcentem approbare ſtatim, qm̄ cum conſtet ex terminis ſpecialibus, pōt notificari per notiora, vt per dignitates, q̄ conſtant ex terminis generaliſſimis inter quos primo eſt ens, qđ eſt primum quod concipitur in mente, ex conſequenti eſt primum cognitum. Et hanc drīam ſecundam ponit Ariſt. in text. vbi de poſitione inquit, quam non eſt demonſtrare, ſed ponere, neq; neceſſę eſt habere aliquem docendum. De dignitate autem inquit. Quam verò neceſſe eſt docendum habere, aliquem

docen-

docendũ.hĩe,dignitatem,vel maximã conſueuimus dicere.Suppoſitio apud Ariſ.eſt ꝑs ſubiectiua.i.ſpecies poſitionis ſuperaddens poſitioni affirmationẽ & negationẽ.

Pro cuius notitia aduerte,ꝙ eſt aliqua propoſitio, cui ſtatim notis terminis,& abſq; aliquo diſcurſu, intellect⁹ aſſentit. Et hæc dr̃ dignitas,& eſt aliqua propoſitio, cui intellectus aſſentit abſq; diſcurſu & demonſtratione in ſcientia,cui incũbit addiſcens,licet in alia ſciẽtia poſſint demonſtrari & hæc dr̃ poſitio, quia ponitur & acceptat̃, vt vera abſq; alia probatione in tali,uel tali ſciẽtia.Hęc autem poſitio diuiditur ab Ariſ.in ſuppoſitionem & diffinitionem.Nam licet utraq; ſit poſitio,tamen differunt in hoc,quòd ſuppoſitio addit ſupra poſitionem affirmationem vel negationem.i.dicit eſſe,vel non eſſe.

Vñ ſuppoſitio eſt propoſitio affirmatiua, vel negatiua indemõſtrabili, in illa ſcĩa,in qua ſumit̃,cuius veritas ab addiſcẽte ſupponit̃,ẽt ꝙ ſibi nõ cõſtaret ex euidentia terminorũ.Vt in Geometria hæc eſt ſuppoſitio a puncto ad punctum contingit lineã deducere. Diffinitio aũt non addit eſſe vel non eſſe ſupra poſitione, eo ꝙ licèt diffinitio ſit demõſtrabilis de definito,nõ tñ eſt ꝓpoſitio affirmatiua,vel negatiua,ſed eſt oĩo abſq; copula, conſtãs ex ſolo gñe & dr̃a. Vnde diffinitio hoĩs eſt hoc cõplexum, aĩal rõnale.Nec vnquã apponit̃ copula,niſi qñ actu prędicat̃ diffinitio de diffinito.Vt qñ dicimus,ꝙ homo eſt animal rationale.& dicit Arithmeticus quòd vnitas eſt quid omnino indiuiſibile ſecundum quantitatem.

Conſtat ergo qũo ſuppoſitio & diffinitio ſunt duę ſpecies poſitionis,& qũo differunt ab inuicem. Et ſic patet qũo Ariſt.rationabiliter diuiſit principium demonſtrationis immediatum in quattuor ſpecies, ſ.in poſitionẽ, & dignitatem,& ſuppoſitionem,& diffinitionem.Sed dices.Non vr̃ diffinitio eſſe ſpecies principij immediati, quoniam principium immediatum eſt propoſitio immediata, cuius ſignum eſt, quòd Ariſt.ſtatim, ꝙ diffiniuit propoſitionem immediatam, & notificauit particulas diffinitionis, diuidit principium immediatum demonſtrationis

ſtrationis in quattuor prædictas ſpecies. Sed iam declaratum eſt diffinitionem non eſſe propoſitionem. Conſtat enim ex ſolo genere & differētia abſq; copula, vt animal rationale eſt diffinitio hominis, ergo diffinitio non videtur ſpecies principij immediati.

Rñdetur, licèt ante diuiſionem principij immediati ꝑpoſuerit Ariſt. diffinitionē propoſitionis immediatæ, nõ tñ ſubdiuidit principium immediatum in ſpecies ſuas, vt eſt idem pcisè cum propoſitione immediatè, ſed vt eſt in plus. nã oĩs propoſitio immediata eſt principiũ demõſtrationis, ſed non econuerſo, qm̃ tã propoſitio immediata, q̃ complexum immediatum, quale eſt diffinitio, põt eſſe principium demonſtrationis immediatum. cuius ſignum eſt, ꝙ medium demonſtrationis eſt principiũ, ex quo demonſtramus concluſionem, & tñ medium non eſt propoſitio, ſed terminus complexus, quoniam eſt diffinitio ſubiecti, aut paſſionis, vt determinabimus infra.

Ex prædictis igitur conſtat, quomodo demonſtratio eſt ex veris, & primis, & immediatis.

Quãtum ad tertium, ſ. quõ oporteat demõſtrationē fieri ex notioribus, declarat Ariſt. per duas concluſiones, quarum prima eſt, ꝙ oportet demõſtrantem magis credere & aſſentire, & magis cognoſcere principia eſſe vera, ex quib. demonſtramus concluſionem, q̃ ipſam cõcluſionē. Quam quidem concluſionem ſic probat Ariſt. Propter ꝙ vnumquodque, & illud magis, vt ſi ꝑꝑ diſcipulũ amo magiſtrum, multo magis amo diſcipulum. Etſi ꝑꝑ ſolē reliquæ ſtellæ lucēt, ſol magis lucet. Sed ꝑꝑ principia, ex quib. demonſtramus concluſionem credimus, & aſſentimus cõcluſioni, & eam cognoſcimus eſſe verã, ergo multo magis oportet credere, & aſſentire principijs, q̃ concluſioni, & magis cognoſcere ea eſſe vera, ergo demõſtratio procedit ex principijs notioribus q̃ ſit ipſa concluſio.

Scđa concluſio eſt hæc. Non ſolum oportet demõſtrãtem magis cognoſcere principia, & illis magis credere q̃ concluſioni, ſed etiam oportet, ꝙ demonſtranti nihil ſit magis certum, quam quòd oppoſita principijs ſint fal-

ſa, v. g. Non ſolū oportet me cognoſcere, ꝙ hoc principiū eſt maximè verū. De vno quoque eſt vera affirmatio, vel negatio, ſed ꝙ et teneā ſuū oppoſitū eſſe falſiſſimū, ita ꝙ nihil eſt eo magis falsū, ſ. ꝙ contradictoria ſimul verificantur de eodē. Et rō q̃dē huius concluſionis eſt hæc, dictū eſt, ꝙ oportet demonſtrantē firmiſſimè aſſentire & inhærere principijs, ex q̇bus demonſtrat; ſed nō poſſet eis firmiſſimè in hærere, ſi dubitaret, & non eſſet certiſſim⁹, ꝙ eorū oppoſita ſunt maximè falſa. Experimur. n. ꝙ ſi dubitam⁹ de falſitate vni⁹ oppoſiti, nō poſſum⁹ abſq; dubio adhærere ueritati alterius oppoſiti, ſed ſēper timemus de eius veritate, donec nobis fiat euidētiſſima ſui oppoſiti falſitas. Cōſtat ergo qūo demōſtratio ad mētē Ariſ. ē ex notioribus, & certioribus principiis, q̃ ſit ipſa cōcluſio.

Sed aduerte, ꝙ propoſitio maior, quam aſſumit Ariſt. in probatione primæ concluſionis, primo aſpectu videt̄ falſa. Non enim ſequitur, propter albedinem homo eſt albus, ergo albedo eſt magis alba, &c.

Tu igitur aduerte, ꝙ illa ꝓpoſitio eſt uera regulariter, & ſolùm in cauſis efficientibus principalibus, quæ ſunt cauſæ efficientes formaliter uel uirtualiter ſui effect⁹ exē plū de efficiente formaliter, manus ꝑ ignē fit calida, ergo ignis eſt magis calidus. exemplum de efficiente uirtualiter, terra in æſtate fit calida, & ſicca propter ſolem. ergo ſol virtualiter, licet non formaliter, eſt magis calidus & ſiccus, q̃ terra. eſt aūt uirtualiter magis calidus, & ſiccus, quoniam per maximam lucem ſuā, & motum, producit calorem, & ſiccitatem in inferioribus, ut tibi declarabitur in ſecundo lib. de cœlo. & quoniā præmiſſæ ſunt cāæ efficientes principales notitiæ concluſionis, ideo oportet eas eſſe prius, & magis notas apud demonſtrantē, quam ipſa concluſio.

In hoc igitur ſenſu dicta ꝓpoſitio eſt infallibiliter uera. Quod ſi uolueris eā applicare cauſę formali, aut materialis, vt effectiuæ inſtrumētali, aut finali, non valet, ſed plerunq; concludes falſum. Nā in cā formali non tenet vt hic, nix eſt alba propter albedinem. non ſequitur, ergo

albedo

albedo eſt magis alba. Nec in cauſa materiali, vt, hic, hō eſt corruptibilis, pp materiam, non valet, ergo materia eſt magis corruptibilis. Nā ut tibi declarabitˀ in 1. phyſ. materia eſt incorruptibilis, & tñ pp eam omnia inferiora ſunt corruptibilia, nec in cauſa efficiente inſtrumentali, ut hic. Artifex fabricat gladium pp malleum non ſequitur, ergo malleus magis fabricat gladium, q̃ artifex. nec in cauſa finali, vt hic, Sortes deambulat propter ſanitatem, ergo ſanitas magis deambulat. Conſtat igiˀ tibi in quo ſenſu ualeat prædicta propoſitio, & in quo non.

Quantum ad tertium principale, quod propoſuimꝰ in principio huius cap. aduerte, ꝙ ex eo, quod determinauimus demonſtrationem procedere oportere ex principiis prius & magis cognitis, q̃ cõcluſio, orti ſunt duo errores circa ſnīam apud antiquos, quarū vtrūq; reprobat Ariſt.

Primus eſt eorū, qui dixerunt, ꝙ ſi oportet demonſtrationem ad hoc, quod acquirat ſcientiam de concluſione prius cognoſcere, & magis principia, quàm concluſionē, de nullo poterit haberi ſcientia, quia nulla concluſio poterit demonſtrari.

Secundus aūt error eſt eorum, qui dixerunt, ꝙ non obſtante determinata veritate de præcognitione principiorum, de omnibus poteſt haberi ſcientia, & omnis cõcluſio poteſt demonſtrari. Ratio primi erroris ſtat in hoc. Supponitur, ꝙ nihil põt ſciri niſi per demonſtrationē, ita ꝙ ſi aliqua propoſitio eſt indemonſtrabilis, illa remanet incognita, & neſcita.

Poſita hac de radice arguitˀ ſic. principia, ex quib. pcedit demonſtratio, aut tendunt in infinitū, aut non ita, ꝙ eſt ſtatus in illis. ſi primū, ergo neſciuntur prima principia, qm̄ in infinito, & in proceſſu in infinitum, nõ eſt dabile primū. cū igitur demonſtratio debeat procedere ex primis & prius ac magis cognitis principiis, quam ſit cognita cõcluſio, ſequitˀ ꝙ de nullo erit demonſtratio, ex cõſequenti de nullo erit ſcientia, quoniam ſcientia per demonſtrationē acquiritur, cū ſit ſyllogiſmus faciens ſcire. vt ſupra declaratum eſt. Si 2m, ergo prima principia, ad

quæ

quæ eſt ſtat⁹, neſciunt̃ nã nihil ſcitur, niſi per demonſtra tionẽ, ſed prima prĩcipia nõ sũt demõſtrabilia. Determi natũ eſt.n.ꝙ demõſtratio procedit ex prioribus, & notioribus, ſed nihil eſt prius ac notius, ꝓ qđ poſſint demõſtrari prima principia, aliter nõ eſſent prima, ſi hẽrẽt priora, & notiora, ergo prima principia nõ pñt demõſtrari, ergo neſciunt̃, & ignorãt̃. Sed ignoratis primis prĩcipijs, ignoratur, & cõcluſio, cuius notitia pẽdet ex notitia clara primorũ principiorũ. Bene ergo ſequit̃, ꝙ ſiue principia demonſtrationis tendãt in infinitum, ſiue non, impoſſibile eſt de aliquo haberi ſcientia. Hæc fuit rõ auctorum primi erroris, qui.ſ. dicunt de nullo poſſe haberi ſcientiam.

Ratio aũt auctorum ſcđi erroris ſtat in hoc. Conceſſo, ꝙ ſcire ſit tm̃ per demõſtrationẽ, adhuc ſtat, ꝙ de oĩbus põt haberi ſciẽtia, qm̃ de oĩbus põt haberi demonſtratio .ſ. tam de principiis, q̃ de cõcluſionibus, qm̃ & ſi non poſſint oĩa in directum demonſtrari, pñt tñ per circulum. puta ꝙ per principium, demonſtremus concluſionẽ, & ꝑ concluſionẽ demonſtratã, demõſtremus principium, mõ quo declarabimus infra fieri demõſtrationem circularẽ.

Vtrunq; errorem probat Ariſt. deſtruens vtriuſq; erroris radicem. Primi erroris radicem, quæ fuit, ꝙ nihil ſcitur niſi per demonſtrationem, deſtruit, dicens, ꝙ contingit aliqua ſcire abſq; demõſtratione, ſed ſciunt̃ ex clara euidentia terminorũ, ita ꝙ cognito ſignificato terminorum ſtatim, & abſq; aliqua argumentatione illis aſſentimus ſunt, & prima principia, quorũ notitia adeo clara, & firma eſt, ꝙ eſt cauſa notitiæ omnium concluſionũ.

Stante hoc fundamẽto, ꝙ aliquid ſcitur abſque demõſtratione, conſtat, ꝙ ratio auctorum primi erroris nihil concludit. Nam conceditur, ꝙ non eſt proceſſus in infinitum in principiis demonſtrationis, ſed eſt ſtatus, ita ꝙ eſt deuenire ad prima, & qñ arguitur, ergo prima principia neſciuntur, negatur conſequentia, & ad probationem negatur, ꝙ nihil ſciatur niſi per demonſtrationem. Hoc .n. verificat̃ ſolùm de concluſione, ſed non de principiis, quoniam & ſi non demonſtratione, tũ ex euidentia ſigni

ficati terminorum cognoſcuntur, vt cognito, quid ſignifi cetur per totū, & per partē, ſtatim innoteſcit nobis lumi ne intellectus agentis, ꝙ totum eſt maius ſua parte, & ſic conſtat ꝙ ratio auctorum primi erroris nihil concludit.

Ratio aūt auctorū ſcđi erroris, longè minus cōcludit, qm̄ fundatur in falſo, ſ. ꝙ licèt demōſtrationē fieri circularē. Id nāq; reprobat Ariſt. ſatis diffusè in 1. Poſter. quo reprobato, cōſtabit rōnem eorū eſſe penitus inualidam. Quòd aūt nō valet demōſtratio circularis, probandū eſt ad mentē Ariſt. ſed ne per incognita ꝓcedamus, prius declarādū eſt q̄d ſit circulariter ſyllogizare & demōſtrare.

Tu igiē aduerte, ꝙ tūc circulariter argumentamur, qn̄ primo probamus ex p̄miſſis cōcluſionē, vt hic, Oē aīal rōnale eſt riſibile, Oīs hō eſt aīal rōnale, Ergo oīs hō eſt riſibilis. Deinde ex concluſione, vt principio, & minore cōuerſa, probamus maiorē ſic, Oīs hō eſt riſibilis, Oē aīal rōnale, eſt hō. hæc eſt minor conuerſa. Ergo oē aīal rōnale eſt riſibile, & hæc fuit maior primi ſyllogiſmi, & hic tibi conſtat qūo committitur circulus, qm̄ maior eſt probans in primo ſyllogiſmo, & in ſecundo eſt probata.

Itē qđ fuit concluſum in primo ſyllogiſmo, ſumiē vt concludens in ſecundo. Cōmittitur igitur circulus ad ſimilitudinem motus circularis naturalis. Nā ſicut in illo eſt progreſſus ab eodem ad idē, vt tibi manifeſtabitur in lib. 8. Phyſ. ſic in tali modo ſyllogizandi, procedit intellectus ab eadem propoſitione probante, puta maiore, ad eādem probandam per regreſſum à concluſione ad eandē.

Declarato quid ſit circulariter ſyllogizare, probaē ad mentem Ariſt. in 1. Poſter. ꝙ demonſtrare per circulum ſit penitus inutilis modus, & vanus; qm̄ per ipſum non acquiritur ſcientia, q̄ eſt finis demonſtrationis, vt docuimus ſupra. Quod ſic probatur ſuppono primò, ꝙ in ſyllogiſmo circulari idē ſit cōcluſio. ſ. in primo ſyllogiſmo, & principiū. ſ. in ſecūdo ſyllogiſmo. Hoc iā manifeſtatū eſt. Suppono ſecundo, ꝙ principiū demonſtrationis ſemper ſit prius, & notius concluſione, & nō ſolū quo ad nos, ſed etiā ſimpliciter, & hoc in demonſtratione potiſſima,

&

& à priori,de qua hic intendimus, & hoc iã manifeſtaui mus ſupra,notificantes diffinitionẽ datã de ſcire ſimpľr, & diffinitionem datã de demonſtratione ꝑ cãm materialem. His ſuppoſitis arguiť ſic ſi fiat demonſtratio circularis,ergo idem reſpectu eiuſdẽ erit prius, & poſterius nõ ſolũ quo ad nos,ſed ẽt ſimpľr,& erit notius ac ignotius. ſed hoc eſt impoſſibile,qm̃ ut patet,implicat cõtradictionem,ergo & demonſtratio circularis erit impoſſibilis, & ſi fiat carebit fine ſuo,qui eſt acquiſitio ſcientiæ. Prima conſequentia patet ex eo, ꝙ in demõnſtratione circulari idem eſt principiũ,puta minor in primo ſyllogiſmo, & vt ſic eſt notius,& prius ex ſcđo ſuppoſito,& idẽ eſt concluſio.ſ.eadem maior in ſcđo ſyllogiſmo,& vt ſic eſt poſterius,& minus notũ,vt patet ex ſupradictis.ergo ſi fiat demonſtratio circularis,idẽ reſpectu eiuſdẽ erit prius, & poſterius,notius,& ignotius ſimpľr,& quo ad nos. qđ cũ ſit implicans cõtradictionem,& nullũ tale ſit admittẽdũ,nec demõſtratio circularis eſt admittenda.Cõſtat igitur,ꝙ nec radix primi erroris,nec ea q̃ eſt ſecundi erroris veræ ſunt. Vtraq; ergo ſnĩa reprobata,vtpote extrema, tenenda eſt media,quæ eſt Ariſt.ſ. ꝙ aliquorum eſt ſciẽtia,& aliquorum non.Nam dicemus infra,quòd de ente neceſſario,& per ſe,poteſt haberi ſcientia non autem de ente contingenti,nec de ente per accidens.

Sed aduerte,ꝙ hic duo inſurgunt dubia.Primũ eſt circa illud,ꝙ dixi Ariſ.in reprobat.radicis primi erroris.Dixit n.ꝙ non oĩs ſcĩa acq̃riť per demonſtrõnem.nam ſcĩa primorum principiorũ non acquiriť per demonſtrationẽ,qm̃ cum ſint prima non hñt priora,per q̃ demonſtrari poſſint. Sed ipſa ſcimus inq̃ntum terminos cognoſcimus. Sed ex hoc non vř ſaluari diffinitio data de ſcientia ab Ariſt.in lib.6.Eth. vbi vult,ꝙ ſcĩa ſit habit⁹ cõcľonis ꝑ demonſtrationẽ acquiſitus. Cùm igitur diffinito dẽat cõpetere oĩ contento ſub diffinito,neceſſe eſt,ut oĩs ſciẽtia ꝑ demõſtrationẽ acquirať,& qm̃ prima principia nõ poſſunt demonſtrari,ideo ſequitur quòd non ſciantur.

Rñdetur ſcientia in uia Ariſt.dupliciter ſumitur. Primo

mo pro certa, & firma, & clara rei notitia quocũq; modo habeatur, ſiue experimento ſenſus, ſiue euidentia terminorũ, ſiue ſyllogiſmo demonſtratiuo. ſecundo pro certa, & firma rei notitia, non quocunque modo habita, ſed tm̃ per demõſtrationem. In primo ſenſu eſt, ſciẽtia cõiter dicta. In ſecundo autem eſt ſcientia propriè dicta. ſ. ut diſtĩguitur a quolibet habitu intellectus, ut ab habitu primorum principiorũ, & opinione, & arte, & prudentia, & ſapientia &c. In primo Poſter. intendit de ſcientia in primo ſenſu, prout ſub ſe cõtinet habitũ primorũ principiorũ tanq̃ euidentiſſimã notitiã & terminos, & ſciam ꝓpriè dictã, q̃ cauſatur ex demõſtratione. In vj. aũt Ethic. intendit de ſcientia in ſecũdo ſenſu, prout diſtinguit̃ ab habitu primorũ principiorũ, eo ꝙ ſcientia propriè dicta cauſat̃ ꝑ demõſtrationẽ. Habitus aũt primorũ principiorũ cauſat̃ nõ ex aliquo diſcurſu, nec ſyllogiſmo, ſed ex ſola cognitione terminorũ, & ſic cõſtat, ꝙ nulla ẽ cõtrarietas ĩter dictũ Ariſ. ĩ 1. Poſth. & dictũ eiuſdẽ in vi. lib. Eth.

Secundũ dubium conſurgit ex eo, ꝙ diximus in deſtructione ſecundi erroris, ſcilicet ꝙ circulus fit in ſyllogizãdo, qñ ex conclusione ſumpta, ut principio & minori cõuerſa, probamus maiorẽ. ut poſtquã concluſimus primũ ſyllogiſmum, Omnem hominẽ eſſe riſibilem, reuertit̃ ad probandũ maiorem, ſ. Oẽ animal rationale eſt riſibile, & conuertimus hanc minorem, Oĩs hõ eſt aĩal rõnale. Sic autem conuertimus, Omne animal rationale eſt hõ, ſed hæc conuerſio non ualet, qm̃ ut docuimus in tract. 3. agẽtes de conuerſione, uniuerſalis affirmatiua non conuertitur in uniuerſalem affirmatiuam, ſed in particularẽ affirmatiuam per conuerſionem per accidens, ergo &c.

Reſpondetur, licet ordinariè, & uniuerſaliter non conuertatur uniuerſalis affirmatiua, in uniuerſalẽ affirmatiuã, qm̃ non ualet, Omnis homo eſt aĩal, Ergo omne animal eſt homo: tamen in particulari materia conuertit̃, vt qñ conuerſa, & conuertens conſtat ex terminis cõuertibilibus, ſicut eſt in propoſito, nam animal rationale, & hõ, & riſibile, ſunt termini conuertibiles, & ideo cum in

prædicto

prædicto ſyllogiſmo,tam primo,q̃ ſecundo ſint tres propoſitiones vniuerſales affirmatiuæ, formatæ ad terminus conuertibilibus, poſſunt omnes cõuerti in vniuerſalẽ affirmatiuã, & ſic patet, ꝙ obiectio facta nihil valet. Concludit.n. de terminis nõ cõuertibilibus,quales ſunt hõ,& animal,& vniuerſaliter ſpecies, & genus. Nos aũt intẽdimus de terminis conuertibilibus, quales ſunt diffinitio, & diffinitum, ſubiectum,& propria paſſio. Hęc de ſecundo capite dicta ſint.

Ex qualibus præmiſſis fiat demonſtratio potiſſima. Cap. III.

IN tertio capite declarandum eſt ex qualibus pręmiſſis fiat demonſtratio potiſſima,quę eſt demonſtratio propter qd. Nam ordo ſcientiæ requirit, quòd poſtquam declaratũ eſt in cap. præcedenti, ex quibus eſt tanquam ex materia. puta quia eſt ex veris primis immediatis, & notioribus,nunc declaremus earum qualitatem, quæ habet rationẽ formæ,puta vtrum præmiſſæ demonſtrationis debeant eſſe neceſſariæ,& vniuerſales, & per ſe, & ſecundũ quod ipſum. Hic igitur ad mentem Ariſtoteli ſunt quattuor concluſiones probandæ. Prima eſt, demonſtratio propter quid debet eſſe ex præmiſſis neceſſarijs. Secunda eſt, debet eſſe ex præmiſſis, quæ ſint de omni. Tertia eſt, debet eſſe ex præmiſſis quæ ſint per ſe. Quarta eſt,debet eſſe ex præmiſſis ſint ſecundum quod ipſum. Verùm ne procedamus p in cognita,& ne ſimus coacti idem ſępius repetere,prius declarabimus quid ſit propoſitio neceſſaria, quid de omni, quid per ſe, quid ſecundum quo ipſum. Deinde ſingulas concluſiones probabimus.

Tu igitur aduerte, ꝙ propoſitio neceſſaria eſt ea,quæ ita eſt vera,quòd non poteſt eſſe falſa,ſed eſt immutabilis veritatis, vt omnis homo eſt rationalis. Nam ſicut ens neceſſarium eſt illud,quod eſt,& non poteſt non eſſe, ſic propoſitio neceſſaria, eſt quę eſt vera, & non poteſt non eſſe vera,& in hoc diſtinguitur à propoſitione de poſsibili, & de contingenti, quę poteſt aliquando eſſe vera, & aliquando falſa.

Propoſitio de omni,loquendo poſterioriſticè, eſt illa,cuius prædicatum,verificatur de omni contento ſub ſubiecto, & omni tempore. vt homo eſt animal, linea eſt longitudo, & habetur, quando prædicatum eſt diffinitio,vel pars diffi-

nitionis ſubiecti, vel proprium eius, dummodo ſubiectum ſit terminus communis de pluribus prædicabilis, ſiue præcedat ſignum vniuerſale affirmatiuum, ſiue non. Vnde poſterioriſticè, ita eſt de omni iſta homo eſt animal. ſicut iſta oı̄s hō eſt aı̄al. Dixi poſterioriſticè, vt diſtinguatur propoſitio de omni prioriſtica, ab ea, quæ eſt poſterioriſtica. Nam non eſt de omni prioriſtica, niſi præponatur ſubiectum ſignum vniuerſale, nec eſt neceſſe quòd prædicatū omni tempore dicatur de ſubiecto, ſed ſufficit quòd dicatur de omni contento ſub ſubiecto. Vnde hęc eſt de omni prioriſtica, omnis hō currit, non autem poſterioriſtica, & hæc non eſt de omni prioriſtica, hō eſt aı̄al. ſed eſt indefinita, eſt autem de omni poſterioriſtica, quoniā prædicatum dicitur de omni contento ſub ſubiecto, de omni tempore.

Et aduerte, ꝙ oı̄s propoſitio de oı̄ poſterioriſtica eſt neceſſaria, ſed nō ecōuerſo. Nam hæc neceſſaria eſt, Deus eſt, & iſta. Sortes eſt homo, & tñ nō ſunt de oı̄ quoniā ſubiectū eſt terminus diſcretus, qui non eſt cōis pluribus, nec actu, nec aptitudine. Cōſtat igitur tibi quid ſit propoſitio de omni poſterioriſtica, de qua ſolùm hic intendimus,

Propoſitio per ſe eſt illa, cuius prædicatum eſt diffinitio, vel pars diffinitionis ſubiecti, vel ecōuerſo, id eſt, cuius ſubiectum eſt de diffinitione prædicati, vel cuius ſubiectū exprimit cauſam prædicati. Vnde omnes iſtæ ſunt per ſe, homo eſt animal rationale, homo eſt riſibilis, Interfectus interijt interfectione, Album albet albedine, medicus medicatur arte medicatiua &c.

Pro quorum notitia aduerte, quòd Ari. in 1. Poſter. aſſignat quattuor modos, per ſe ex quibus primus, & ſecūdus, & quartus ſunt modi prædicandi per ſe, tertius autem eſt modus exiſtendi per ſe.

Primus eſt, quando prædicatum ineſt ſubiecto, vt diffinitio, vel pars diffinitionis, ſiue in recto, ſiue in obliquo. Exemplum primi, Homo eſt animal rationale mortale. Exemplūm ſecundi, Homo eſt animal. Exemplum tertij. Triangulus eſt figura. Exemplum quarti, Triangulus eſt ex tribus lineis facientibus angulos.

Secundus

Secūdus eſt, quādo ſubiectū eſt diffinitione, p̄dicati, & ipſū ſubiectū eſt ꝓpria materia receptiua p̄dicati, & p̄dicatū eſt ꝓpriū, ſiue proprietas ſubiecti in quarto modo dicēdi ꝓprium. Vnde iſtæ ſunt ꝑ ſe in ſecundo modo, hō eſt riſibilis, linea eſt recta, vel curua, numerus eſt par vel impar.

Tertius modus per ſe, qui eſt modus exiſtendi potius q̄ prædicandi, eſt, quando ly per ſe dicit ſolitudinem, id eſt negat conſortium à ſubiecto, vt quando ſortes ſolus eſt in domo, dicitur ſortes per ſe, i. non cum alio eſt in domo, & quādo quis aliquid ſine ſocio operatur. dicitur per ſe hoc tertio modo, vt ſortes per ſe trahit nauem. i. ſolus, & ſortes per ſe cantat. i. non cum alio, & quando ſubiectum non eſt in alio, nec dicitur de alio. Vnde hoc tertio modo primæ ſubſtantiꝫ ſunt per ſe, quoniam dicuntur de inferiori, vt ſecundæ ſubſtantiæ, nec ſunt in ſubiecto, vt accidentia.

Quartus modus per ſe eſt, quando ſubiectum exprimit cauſam prædicati, vt interfectus interijt interfectione. Interfectio enim eſt propria cauſa interitus, & ideo hec propoſitio eſt per ſe quarto modo, interfectus interfectione interijt. Si autem ſubiectum non exprimit cauſam prædicati, nec eſt propria cauſa prædicati, propoſitio erit per accidēs vt hic, ſorte ambulante corruſcauit. neque enim ambulatio ſortis eſt propria, nec per ſe cauſa corruſcationis.

Et aduerte, ꝙ in hoc quarto modo sūt aliquæ propoſitiones eſſentialiter, & aliquæ reductiuæ. eſſentialiter quidem ſunt iſtꝫ, Medicus ſanat, ædificator ꝫdificat, ægrotans moritur. nam ſubiectum dicit manifeſtè cauſam propriam prædicati. Nam ſi quæratur, propter quid medicus ſanat, reſpōdetur, quia eſt medicus. Hæc autem eſt per accidens, homo ſanat, quia homo vt homo non ſanat, ſed inquantum medicus. &c. Reductiuæ autem ſunt iſtæ, riſibile ridet, viſibile videtur. Oculus videt, auditus audit, audibile auditur, tangibile tangitur, & per oppoſitum iſtæ ſunt per accidens, Policletus facit ſtatuam, album, ædificat, non enim Policletus, vt Policletus, ſed vt artifex talis, facit ſtatuam, nec album, vt album, ſed vt ædificator ædificat.

Conſtat igitur tibi quid ſit propoſitio per ſe, & quot ſint

modi ꝑ ſe,& aduerte ꝙ ſicut omnis propoſitio poſterioſtica de omni eſt neceſſaria,ita eſt per ſe, ſed non econuerſo. Nã hæc eſt ꝑ ſe,hic homo eſt animal,& tamen non eſt de omni, cum ſit diſcreta, & hęc eſt per ſe fortes eſt riſibilis, & hæc, hic interfectus interijt; & tamen non eſt de omni vt patet.

Propoſitio ſecundùm,quòd ipſum,eſt illa,quæ eſt de omni, & per ſe, cuius prædicatum conuenit ſubiecto adæquatè & primo,id eſt,conuertibiliter, & non per aliud,ſed inquantum,tale,& per ſe ipſum.Quod prædicatũ dicitur vniuerſale poſterioriſticum,vt hęc eſt ſecundùm quod ipſum,triangulus habet tres angulus æquales duobus rectis. & hæc, homo eſt riſibilis,& breuiter quandocunque prędicatum conuenit ſubiecto,inquantum tale, & nõ propter aliquid aliud, eſt propoſitio ſecundum quod ipſum. Si autem conuenit ſubiecto non per ſeipſum,ſed per aliud,non eſt propoſitio ſecundum qđ ipſum. Vndę hæc non eſt ſecundũ quod ipſum. figura habet tres angulos,quoniam figura nõ inquantum figura,ſed inquantum hæc figura,puta inquantum triangulus habet tres angulus. Nec iſta eſt ſecũdo quod ipſum,yſochelle habet tres angulos, quoniam yſochelles nõ inquantum yſochelles, ſed inquantum triangulus habet tres angulos.

Tu igitur aduerte,pro regula generali,quòd quandocunque prædicatum verificatur de ſubiecto adæquatè & reduplicato ſuper ſeipſum fit propoſitio ſecundum ꝙ ipſum,vt hic.homo inquãtum homo eſt rationalis,eſt riſibilis,eſt ſtaturæ rectæ. Hæc aũt non eſt ſm ꝙ ipſum,homo inquantum homo eſt animal,quoniam prædicatũ non adæquatur ſubiecto,nec conuenit homini in quantum homo, i. ratione quà homo,ſed ratione qua animatum ſenſitiuum eſt animal.

Diximus,ꝙ propoſitio ſm quod ipſum eſt de omni, quoniam cum prædicatum adæquetur ſubiecto,conuenit omni contento ſub ſubiecto.nam bene ſequitur, homo inquantũ homo eſt riſibilis,ergo omnis homo eſt riſibilis.Quod enim conuenit alicui tali inquantum tale, conuenit omni tali.

Diximus,ꝙ eſt ꝑ ſe, quoniam in ꝓpoſitione ſecũdùm qđ ipſum,prædicatũ eſt diffinitio, vel de diffinitione ſubiectũ, & ſic eſt primus modus per ſe,vel eſt proprietas, ſeu habens

modum proprietatis, & ſic eſt in ſecundo modo per ſe.

Diximus, ꝙ prædicatū eſt vniuerſale poſterioriſticū, pro cuius notitia aduerte, ꝙ vniuerſale ſumitur dupliciter: primo, ꝓ quolibet ſuperiori reſpectu ſui inferioris, in quo ſenſu dicitur genus eſſe vniuerſale reſpectu ſuarū ſpecierū, & ſpecies reſpectu horū indiuiduorū, & ĩ hoc ſenſu locuti ſumus de vniuerſali in tract. de prædicabilibus, ſecūdo ſumitur ꝓ ꝑdicato adæquato, & cōuertibili cū ſubiecto, ꝙ dicitur vniuerſale, nō qa ſint in multis, aut dicatur de multis. hoc.n. eſt vniuerſale in primo ſenſu, ſed qa eſt verſū, & receptū in vno ſubiecto, extra qđ nō inuenitur, vt qa riſibile, & rōnale eſt receptū in ſolo hoīe, ita ꝙ extra hoīem nō inuenitur, dicitur ꝑdicatū vniuerſale de hoīe. Idē intellige de habere tres reſpectu trianguli, & eſſe parē, vel imparē reſpectu numeri, & in hoc ſecūdo ſenſu intēdit Ariſt. de vniuerſali in 1. Poſter. quando dicit, vniuerſale autem dico, quod cū de omni ſit, & per ſe, & ſecundum quod ipſum eſt.

Viſo quæ ſit ꝓpoſitio neceſſaria, & quæ de omni, & quæ per ſe, & quæ ſecundum, quod ipſum, probandum eſt.

Primo, quòd demonſtratio potiſſima, & abſoluta ſit ex præmiſſis, neceſſarijs.

Secundo, quòd ſit ex præmiſſis de omni.

Tertio, quòd ex præmiſſis per ſe.

Quarto, quòd ſit ex præmiſſis ſecundum, quòd ipſum.

Primū ꝓbatur ſic, demōſtratio potiſſima eſt ex his, q̄ nō poſſunt aliter ſe habere, ergo eſt ex neceſſarijs, cōſequētia patet ex rōne neceſſarij. Antecedēs ꝓbatur. demōſtratio potiſſima eſt ſyllogiſmus faciēs ſcire, vt patet ex diffinitione data de demōſtratione ꝑ cām finalē, ſed ſcire eſt rē.i. cōcluſionē cognoſcere ꝑ cām.i. ꝑ ꝑmiſſas, q̄ nō pñt aliter ſe habere. ergo demōſtratio potiſſima eſt ex ꝑmiſſis, q̄ nō poſsūt aliter ſe habere ex cōſequenti eſt ex præmiſſis neceſſarijs.

Secundum probatur ſic. Demonſtratio potiſſima eſt ex præmisſis, quarum prædicatum verificatur de omni contento ſub ſubiecto, & ſemper, & infallibiliter, ergo eſt ex præmiſsis de oī, patet conſequētia ex diffinitione ſuperius data de propoſitione de omni. Antecedens autē probatur, quo-

 niam

niam ſi in præmiſſis aſſumptis in demõſtratione potiſſimâ prædicatum non verificaretur de omni contento ſub ſubiecto & ſemper, & infallibiliter, non eſſe demonſtratio ex neceſſarijs, vt patet, ſed concluſum eſt demonſtrationem potiſſimam eſſe neceſſarijs, ergo &c.

Tertium probatur ſic. Concluſio demõſtrationis potiſſimæ eſt propoſitio per ſe, ergo præmiſſę debent eſſe per ſe. Conſequentia quidem patet, quoniam ſicut non ſcitur concluſio vera niſi ex præmiſſis veris, ſic nõ demonſtratur concluſio per ſe niſi ex præmiſſis per ſe, licet enim poſſit ſyllogizari ex præmiſſis per accidens, non tamen demonſtrari, nec ſciri, niſi ex præmiſſis per ſe. Antecedens autem declaratur ſic de mente Ariſt. Concluſio demonſtrabilis eſt propoſitio, cuius prædicatum ſe habet ad ſubiectũ, vt propria paſſio, vel habens modũ paſſionis; ſed quando prædicatur propria paſſio de ſubiecto, eſt propoſitio in ſecundo modo per ſe, vt declaratum eſt ſupra, ergo concluſio demõſtrationis potiſſimæ eſt propoſitio per ſe. Quot verò modi per ſe ingrediantur demonſtrationem potiſſimam, dicemus alias.

Quartum probatur ſic. Demõſtratio cõſtat ex duabus pmiſſis, & cõcluſione, quæ ſunt propoſitiones per ſe, vt dictũ eſt, quarum termini ſunt cõuertibiles, & adæquati, vt patet hic. Omne aĩal rõnale eſt riſibile, oĩs hõ eſt aĩal rõnale, ergo omnis hõ eſt riſibilis. Sed quando termini ſunt cõuertibiles, & adæquati, pmiſſe ſunt ſecũdũ, ꝙ ipſum, & earum prędicatũ eſt vniuerſale poſterioriſticũ, vt docuimus, ergo demõſtratio potiſſima, de qua tantum nũc intendimus, eſt ex præmiſſis ſecundũ qđ ipſum, & cõfirmatur, quia, vt declarabimus infra demonſtratio hmõi fit in prima figura in primo mõ, & maior cõſtat ex diffinitione ſubiecti, & ꝓpria eius paſſione, vt omne animal rõnale eſt riſibile. Minor aũt conſtat ex diffinitio, & in diffinitione, vt omnis hõ eſt animal rationale. Concluſio verò conſtat ex ſubiecto, & ſua paſſione, vt ergo omnis homo eſt riſibilis.

Conſtat autem quòd iſti tres termini, homo, animal rõnale riſibile, ſunt adequati, ergo conſtituunt propoſitiones ſecundum quod ipſum. Hęc de tertio capite dicta ſint.

Ex quibus & qualibus non eſt demonſtratio. Cap. IIII.

IN 4.cap.inueſtigandum eſt ex quibus, & qualibus nõ eſt demonſtratio. Nam ex quo in præcedenti cap.inueſtigatum eſt,ex quibus, & qualibus eſt, conſequens eſt inquirere ex quibus,& qualibus non ſit.Hic igitur ad mentẽ Ariſt. quinque concluſiones determinandæ ſunt.

Prima eſt,demonſtratio non eſt ex cõtingentibus, neque poſsibilibus aliter ſe habere.

Secũda eſt demõſtratio nõ eſt ex his,q̃ ſunt per accidens.

Tertia eſt demonſtratio non eſt ex extraneis.

Quarta eſt,demonſtratio non eſt ex corruptibilibus.

Quinta eſt, demonſtratio non eſt ex principijs cõibus.

Prima concluſio probatur ſic ad mentem Ariſt. Demonſtratio potiſsima eſt ex præmiſsis neceſſarijs, ergo nõ eſt ex contingentibus,neque,poſsibilibus aliter ſe habere. Conſequentia patet, quoniam neceſſarium, & contingens opponuntur,ergo ſi eſt ex neceſſarijs,non eſt ex contingentibus. Antecedens verò tripliciter probatur de nouo,licèt & in c. præcedenti iam probatum ſit, tamen pro maiori doctrina iterum probandum eſt.

Primo ſic.Demõſtratio eſt ex his,quæ ſunt per ſe,vt probatum eſt in cap. præcedenti, ergo eſt ex neceſſarijs. Patet conſequentia, quoniam omnis oppoſitio per ſe eſt neceſſaria. prædicatum enim ſemper, & immutabiliter dicitur de ſubiecto vt homo eſt animal rationale, homo eſt riſibilis.

Secundo ſic. Concluſio demonſtrationis eſt neceſſaria, quoniam eſt ea,quæ ſcitur per demonſtrationem. Sed quod ſcitur non poteſt aliter ſe habere per diffinitionem ipſius ſcire, ergo quod ſcitur ideſt,ipſa concluſio, eſt neceſſaria, ergo eſt ex præmiſsis neceſſarijs. Probatur conſequentia,quoniam vt tibi declarabitur in 2. Phyſ.concluſio comparatur ad præmiſſas,vt effectus ad cauſam,ſed effectus neceſſarius non poteſt eſſe a cauſa contingenti, aliter effectus eſſet potior quam ſua cauſa, ergo concluſio non poteſt demonſtrari niſi per præmiſſas neceſſarias. Dico demonſtrari, quoniam, vt inquit Ariſt. Contingit ſyllogizare neceſſaria ex non neceſſarijs,ſicut verum ex non veris,non autem de-

monſtrare:exemplum primi, omne currens eſt animal, omnis homo eſt currens per caſum, ergo omnis homo eſt animal:exemplum ſecundi, omnis lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal.

Tertio ſic,& eſt argumentum à ſigno. Dicit Ariſt. ſignum aũt eſt, ꝙ demonſtratio ſit ex neceſſarijs, quoniam quando volumus inferre inſtantias contra arguẽtẽ quãdo diſputamus, dicimus, tu nõ demonſtras, et quod opineris te demõſtrare, quoniã tu nõ procedis ex neceſſarijs, ergo conſtat, ꝙ oportet demõſtrationem eſſe ex neceſſarijs, aliter nõ diſtingueretur ſimplex ſyllogizator à demõſtratore. Hinc patet inquit Ariſt. ꝙ ſtulti ſint ſophiſtę illi, qui exiſtimant ſe demonſtrare,& ſcientiã acquirere, ſi habeant principium probabile,& verũ. Seipſos decipiunt, quoniã nõ acquiritur ſciẽtia, & quæ eſt certa, & euidens de concluſione notitia per principiũ ꝓbabile verũ, ſed ꝑ neceſſariũ infallibiliter verũ. Conſtat ergo demõſtrationẽ non eſſe ex cõtingentibus nec poſſibilibus aliter ſe habere, ſed ex neceſſarijs. Secũda cõcluſio.ſ.ꝙ demõſtratio non fit ex præmiſſis, quæ ſunt propoſitiones per accidens, probatur tripliciter ad mentem Ariſt. Sed aduerte, ꝙ Ariſt. per ly accidens intendit de propoſitionibus, quarum prædicatum eſt accidens commune ſiue ſeparabile, ſiue inſeparabile. quæ ſunt in v. prædicabili, de quo actum eſt in tract. de prædicabilibus. De his.n. non habetur demonſtratio neq; ſcientia, quoniam poſſunt adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionẽ, modo quo expoſuimus in prædicto tract. ergo poſſunt aliter ſe habere, ex conſequenti non poſſunt ſciri ex diffinitione ipſius ſcire. Non ergo intendit Ariſto. de accidente proprio, quod fluit ex natura rei, quale eſt riſibile in homine, ſimum,& aquilũ in naſo criſpum in cap. Siccum leue ſimpliciter, & calidum in ſummo igne. Iſta enim,& ſi ſint accidentia,& in prædicamento qualitatis quo ad entitatem, tamen conſtituunt propoſitionem per ſe in ſecundo modo per ſe,& ſemper inſunt ſubiecto emanantia a principijs ſubiecti, & ideo de eis poteſt eſſe ſcientia,& per ea, & de eis poteſt eſſe demõſtratio. Declaratis igitur his ꝓbatur præpoſita cõcluſio tripliciter.

Primo ſic, omnis vera demonſtratio eſt ex præmiſsis, & concluſione neceſſarijs, q̃ infallibiliter ſunt veræ, ita quod non contingit earum prædicata aliqñ ineſſe, & aliquando non ineſſe, ſed ſemper & immutabiliter ineſſe. ſed propoſitiones per accidens, non ſemper, & infallibiliter ſunt veræ, quoniã earũ prædicatum contingit adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionẽ, loquendo de accidentibus cõibus, vt nunc intendit Ariſt. ergo conſtat, ꝙ demonſtratio nõ poteſt eſſe ex præmiſsis per accidens, nec de cõcluſione per accidens. Vnde de hac non poteſt haberi demonſtratio, homo eſt albus: Theſaurus inuenietur in agro. Sub eaſie pluet, ægrotus ſanabitur, ſortes addiſcens erit perfectus philoſophus. Secundo probatur ſic, Omnis demonſtratio eſt ex præmiſsis per ſe, & ſecundum quod ipſum, vt manifeſtatũ eſt in ca. præcedẽti. ſed propoſitiones per accidens, quæ conſtat ex accidentibus cõibus, vt docuimus, non ſunt, nec poſſunt eſſe præmiſſę per ſe, ergo ex eis non poteſt fieri demonſtratio. Tertio probatur ſic, omnis vera demonſtratio, & potiſsima, de qua hic ſolũ intendimus, facit ſcire per ſe cauſam, & ꝑ ꝑ q̃d vt docuimus in 2. cap. Sed ſyllogiſmus procedens ex præmiſſis per accidens, non facit ſcire per ſe, per cauſam. per ꝑ quid. nã qñ ſyllogiſmus eſt ex præmiſsis per accidens, neq; maior extremitas ineſt medio per ſe, neq; mediũ ineſt minori extremitati per ſe, vt patet hic, omne currẽs eſt albũ, oĩs homo eſt currens, ergo oĩs homo eſt albus. nã caſu dato ꝙ omnis homo ſit currens, & omnis homo ſit albus, & omne album ſit currens, neque album ineſt per ſe currenti, neque currens ineſt per ſe homini, ergo &c. Conſtat ergo ꝙ demonſtratio non eſt ex his quæ ſunt per accidens.

Tertia cõcluſio. ſ. ꝙ demonſtratio nõ ſit ex extraneis, probanda eſt ad mentem Ariſto. Sed antequam probetur, duo prænotanda ſunt: primo, quid ſit demonſtrare ex extraneis, & ex proprijs: ſecundo duo ſupponenda ſunt.

Quantum ad primum aduerte, quod tribus modis poſſumus imaginari demonſtrationem eſſe ex extraneis, primo, quando probatur paſſio extranea à ſubiecto, vt ſi geometra velit probare lineã à. eſſe pulchram viſu. Nam pulchrũ aut

de

de forme viſu non eſt de conſideratione Geometræ. ſed pro ſpectui, rectū aut obliquū eſt paſſio propria, lineæ vt cadit ſub ſcientia Geometrica. Vnde cū Geometrā probans pulchrū viſu de linea, tendit ad extranea, qui aūt probat curuū aut rectū de ea ſiſtit in ꝓprijs. ſecundo quādo in aliqua ſcientia probatur aliquid de ſubiecto alterius ſcientiæ, vt ſi Geometra probat aliquid de numero, quod eſt ſubiectū Arithmeticæ, vel de ente, aut corpore mobili, quod non cōſideratur a Geometra, ſed Phyſico. tertio quando in aliqua ſcientia probatur concluſio ſpectans ad illam ſcientiā nō ꝑ mediū ꝓpriū illius ſciētię, ſed ꝑ mediū ſpectās ad aliā ſciētiam, vt ſi phyſicus probet aliquam ſuā concluſionē per medium mathematicum, aut methaphyſicum. Hjs ergo tribus modis contingit demonſtrationē fieri nō ex proprijs, ſed ex extraneis, ſed tertius modus eſt propriè ad intentionem Ariſt.

Quantum ad ſecundum aduerte duo ſuppoſita, q̄ præponit Ariſt. antequā ad probationē propoſitæ cōcluſionis deueniam, primum eſt qđ in omni demonſtratione tria ſunt. Primū eſt concluſio, quæ demonſtratur, puta, omnis homo eſt riſibilis, cuius prædicatum eſt propria paſſio, quę per ſe ineſt ſubiecto ſm ſunt dignitates. i. principia, ex quibus probatur concluſio. tertium eſt ſubiectū, de quo demonſtratur paſſio, puta triangulus, de quo demonſtratur habere tres angulos, &c. Secundum ſuppoſitum eſt, qđ licèt eadem ſint principia cōmunia, quæ dignitates appellātur diuerſis ſcientijs, puta hoc principium, omne totum eſt maius ſua parte, & hoc, ſi ab æqualibus æqualia demas, reſidua ſunt equalia. ſunt enim cōmunia Geometrę. & Arithmetico. Nā verificantur de lineis, & numeris: tamen idē ſubiectum nō eſt cōe diuerſis ſciētijs. Sed q̄libet ſcientia hēt proprium ſubiectū, iuxta ꝙ diſtinguitur a quacūq; alia. Sed hoc tibi manifeſtabitur infra. His præmiſſis probatur ſic concluſio prępoſita. Non conuenit demonſtrantē deſcendere de vno genere in aliud genus, id eſt de ſcientia in ſcientiam diſtinctā genere a ſcientia, in quā eſt demonſtrans. putà non licet demonſtranti deſcēdere de Geometria in Arithmeticam, aut de Phyſica in Moralē, aut de Logica in Phyſicam, ſed ſiſteret, in terminis, & principijs

ſuæ

ſuæ ſcientiæ, ergo non conuenit demonſtrationem fieri ex extraneis, ſed ex proprijs. Cõſequentia patet, quoniã ſi aliqua demonſtratio poſſet eſſe ex extraneis, hoc maximè eſſet ex eo, quia eſſet terminorũ diuerſarũ ſcientiarũ ex deſcenſu vnius artificis à propria ſcientia ad aliam diſtinctam omnino, puta à Geometria ad Phyſicam. Dico omnino, vt præter uem deſcenſum a ſcientia ſubalternante ad ſcientiam ſubalternatã. Nam hic deſcenſus licet, vt tibi manifeſtabitur infra. Antecedens aũt tripliciter probatur. Primo, ex parte ſubiecti. Secũdo, ex parte medij. Tertio, ex parte paſſionis.

Ex parte ſubiecti ſic. Si licet demonſtrantem deſcendere de genere genus ex parte ſubiecti, ergo liceret Arithmetico demonſtrare aliquid contentũ ſub quantitate cõtinua, quæ eſt ſubiectũ Geometriæ, puta qđ circulus caret angulis, ſed hoc eſt falſum, quia cõtinuũ, de quo eſt Geometria, & diſcretũ, de quo eſt Arithmetica, ſunt duo genera ſubalterna quantitatis, quorũ vnum nõ ponitur ſub alio, ergo non licet demonſtrantẽ in Arithmetica, deſcendere in Geometriam ex parte ſubiecti, puta probãdo aliquid de continuo, quod non eſt ſubiectum, nec continetur ſub ſubiecto Arithmeticæ.

Ex parte medij ſic. In omni demonſtratione oportet, qđ mediũ, per quod probatur concluſio, & extrema, ideſt maior & minor extremitas, ſint eiuſdem generis, quoniam dicunt de ſe inuicẽ verificari per ſe, & ſecundum, quod ipſum, vt docuimus ſupra. Sed paſſiones, & ſubiecta diuerſarũ ſcientiarum ſunt diuerſorum generum. nam ſicut differunt genera linea & ternarius, ſic eorum paſſiones, quæ ſunt rectum, & curuũ par, vel impar. Ergo eis non poteſt applicari vnum commune medium, per quod probetur paſſio de linea, & paſſio de ternario, nam tale commune medium, aut falſo prædicaretur de vtraque, aut per accidens.

Tu tamen aduerte, quòd, vt declarabimus infra, quando vna ſciẽtia ſubalternatur alteri, vt Perſpectiua Geometriæ, & Muſica Arithmeticę, licèt ex principijs ſubalternantis aliquid demõſtrare in ſubalternata, quoniã ſubiectum ſubalternatę continetur ſub ſubiecto ſubalternantis, vt tibi declarabitur infra, nec tunc eſt deſcenſus de genere in genus,

ſed

ſed de genere, quaſi in ſpeciem generis, vt quando deſcendimus de linea ſimpliciter, quæ conſideratur a geometra, ad lineam viſualem, quæ conſideratur a proſpectiuo.

Ex parte paſſionis, ſic, in omni demõſtratione paſſio prædicatur per ſe de ſuo ſubiecto. vt in Geometria hſe tres per ſe p̃dicatur, de triãgulo, ſed paſſio ſubiecti vnius ſciæ nõ p̃dicatur per ſe, ſed aut nullo mõ, aut p accidens de ſubiecto alterius ſciæ. Nã vt exẽplificat Ariſt. non ſpectat ad geometrã demonſtrare lineã rectã eſſe pulcherrimã linearũ, qm̃ eſſe pulchrũ non prædicatur per ſe de linea, ſed eſſe curuũ aut rectũ. Nec ſpectat ad eundẽ demõſtrare, ꝙ linea recta cõtrariatur circulari, qm̃ cõtrarietas nõ eſt de cõſideratione geometrę, ſed metaphyſici, vt tibi declarabitur in lib. 10. Metaph. Conſtat igitur tibi, ꝙ nõ licet demõſtrãti deſcẽdere de vno genere ſcientiæ in aliud genus ſciẽtiæ, tã ex parte ſubiecti, quàm medij & paſſionis, ſed oportet ipſum verſari tantũ circa proprium ſubiectum, & proprias paſſiones ſui ſubiecti, & circa propria media, ex quibus hẽt demõſtrare proprias paſſiones de proprio ſubiecto. Hinc ſequitur corollariæ pauciſſimos eſſe verè ſcientes, quoniã pro maiori parte, credẽtes ſe demõſtrare procedunt nõ ex proprijs, ſed ex extraneis, & pręcipuè ex medijs extraneis, aut communibus, vt declarabimus infra.

Quarta cõcluſio, ſcilicet quòd demõſtratio nõ fit ex corruptibilibus, probatur tripliciter ad mentem Ariſt. deinde remouendum eſt quoddam dubium.

Primo probatur ſic. Concluſio veræ demonſtrationis eſt perpetua, & incorruptibilibus, ergo eſt præmiſſis ꝑpetuis, & incorruptibilibus, quæ ſcilicet ſunt perpetuæ, & veritatis. Conſequentia patet, quoniam ſicut non poteſt demonſtrari concluſio eſt neceſſaria ex præmiſſis contingentibus, vt docuimus ſupra, ſic non poteſt demonſtrari concluſio perpetua, & incorruptibilis ex præmiſſis non perpetuis, & corruptibilibus, aliter ſemper verum demõſtraretur ex nõ ſemper vero, quod patet eſſe impoſſibile. Antecedens autem ſic probatur, in demonſtratione potiſſima, de qua hic intendimus, cõcluſio conſtat ex propria paſſione, & proprio ſubiecto, vt homo eſt riſibilis, triangulus habet tres angulos, ſed

propria

propria paſſio ſemper conuenit proprio ſubiecto, & omni contento ſub eo,cum ſit proprium quarto modo,ergo conſtituunt propoſitionẽ perpetuæ veritatis, quæ eſt concluſio demonſtrationis potiſſimæ. Conſtat ergo veram demonſtrationem eſſe de concluſione perpetua, & incorruptibili,& ex præmiſſis perpetuis. Nõ ergo demonſtratio eſt corruptibilium, nec ex parte concluſionis nec ex parte præmiſſarum.

Secundo ꝓbatur ſic. Omnis demõſtratio potiſſima eſt de his,& ex his quæ ſciuntur ꝑ ſe, & non ꝑ accidens.nã omnis ꝓpoſitio ꝑ ſe ſcitur ꝑ ſe,cum ſit immutabilis veritatis. Dictum eſt aũt tam concluſionis, quàm præmiſſas demonſtrationis potiſſima eſſe propoſitiones per ſe, ergo ſciuntur per ſe.Sed corruptibilia,vt corruptibilia ſciũtur nõ ꝑ ſe, ſed per accidẽs,quoniã cũ ſint ſingularia,nõ directè,ſed reflexè intelliguntur,ergo vniuerſalia ſciuntur ꝑ ſe, cum ſint perpetua, & ſingularia ſciuntur per accidens,cũ ſint corruptibilia, loquendo de ſingularibus naturalibus inferioribus. Ergo demõſtratio nõ eſt de corruptibilibus, nec ex corruptibilibus.

Tertio probatur ſic. Omnis demonſtratio potiſſima eſt ex his,quæ ſunt de omni poſterioriſtico,vt docuimus ſupra ſed corruptibilia nõ ſunt de omni poſterioriſtico. non enim ſemper ſunt,ſed aliquando ſic,aliquando non,aliter, non eſſent corruptibilia. De omni autem poſterioriſtico importat ſempiternitatem temporis, & vniuerſalitatem ſuppoſitorũ. Ergo demonſtratio potiſsima non eſt corruptibilium.

Et aduerte,qđ apud Ariſtotelẽ ex prædictis cõcluſione ĩnfertur hoc corollariũ. Sicut demõſtratio non eſt corruptibiliũ,ſic nec diffinitio.nã diffinitio aut eſt principium demonſtrationis,vt qñ eſt medium,per ꝙ demonſtratur concluſio, vt per rationalẽ demonſtratur hominẽ eſſe riſibilem,aut eſt tota demonſtratione poſitione,ideſt ordine differens. vt quãdo de redatur duplex diffinitio, vna per materiam,alia per formam,ſiue per finẽ.Nam ea quæ per materiã datur,eſt cõcluſio demonſtrationis,quæ autẽ per formam eſt mediũ:v.g. de ira datur duplex diffinitio. Vna per materiã,quæ eſt hæc, Ira eſt accenſio ſanguinis circa cor. Altera per finem,quæ eſt hæc,Ira eſt appetitus vindictæ. Et his duabus põt aggregari

vna quæ erit hæc, Ira eſt accenſio ſanguinis circa cor, ꝓpter appetitum vindictæ, & hæc eſt virtualiter tota demonſtratio, licet differat poſitione, id eſt ordine, quia vt hic nondum eſt diſpoſita in modo, & in figura ſyllogiſmi. Si autem ſumatur diffinitio per materiam pro concluſione, & ea quæ eſt ꝑ formam pro medio tunc fiet demonſtratio, ordinata in modo & in figura. vt hic, Omnis appetitus vindictæ eſt accenſio ſanguinis circa cor, ſed ira eſt appetitus vindictæ. Ergo ira eſt accenſio ſanguinis circa cor. Cum igitur diffinitio ſit virtualiter ipſa demonſtratio aut principium .i. medium demonſtrationis, ſicut demonſtratio non eſt corruptibilium, ſic nec diffinitio, ex conſequenti nec ſcientia.

Probata igitur quarta concluſione, & ex ea deducto corollario, aduerte, quòd Ariſt. contra determinata mouet dubiũ & ſoluit. Dubiũ quidẽ eſt tale, dictum eſt demonſtrationem non eſſe corruptibiliũ, quæ aliquãdo ſunt, aliquando nõ sũt, ſed perpetuorũ, quæ ſemper ſunt. Ex hoc ergo ſequitur de eclipſi Lunæ, & Solis, & de tonitruo, & de naturalibus nullã poſſe fieri demonſtrationem, neque haberi, ſcientiã, quoniã conſtat, quòd nõ ſẽper ſunt, ſed aliquando ſic, aliquãdo non.

Ad hoc reſpõdẽs Ariſt. inquit, ꝙ ſecundũ ꝙ ſunt hmõi, id eſt ſecundum quod de eis habetur demonſtratio & ſcientia, ſemper ſunt; ſecundum autem quòd ſunt particularia in ſe conſiderata, de eis non habetur demonſtratio nec ſcientia.

Pro cuius ſolutionis notitia aduerte, quòd defectus Lunæ, & Solis, & res naturales inferiores dupliciter conſiderari poſſunt, Primo, in ſe & in ſingulari, puta hæc eclipſis in quantum hæc, & hæc roſa inquantum hæc, Secundo, per reſpectum ad cauſam ſuam naturalem.

Primo, quidem modo conſtat quòd nõ ſunt ſemper, quoniam hæc vel illa eclipſis, & hæc vel illa roſa per determinatum tempus habet eſſe, quo tranſacto non ſunt, & vt ſic de eis non eſt, demonſtratio, nec ſcientia.

Secundo autem modo dicuntur eſſe ſemper. nam cauſa eorum eſt certa & determinata, & ſufficiẽs, ita quod ea poſita infallibiliter ſequitur effectus, puta cauſa eclipſis Lunæ eſt interpoſitio diametralis terræ inter Solem & Lunam, & cauſa

cauſa eclipſis Solis eſt interpoſitio Lunę inter Solem,& aſpe ctũ noſtrum,vt tibi declarabitur in tractatu Spheræ, quibus cauſis poſitis, & quandocunque ponuntur, infallibiliter ſequitur eclipſis, & vt ſic de eis habetur demonſtratio & ſcien tia, quoniam vt ſic infallibiliter determinatis temporibus exiſtant ſemper. De naturalibus autem, puta de roſa, aut niue, aut tonitruo eodem modo dicendum eſt. Nam licet in ſe conſiderata, & vt ſingularia ſunt, nõ ſint ſemper, tamen relata ad cauſas ſuas vniuerſales remoto impedimento, determi no tempore ſunt ſemper, vt in Vere ſemper generatur roſa, in æſtate tonitruum, in hyme nix, &c.

Conſtat ergo quomodo ſcientia, & demonſtratio eſt eorum, quæ ſunt ſemper, & non eſt corruptibilium.

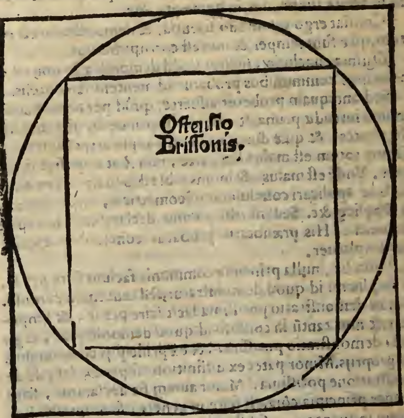
Quinta concluſio, ſcilicet quòd demonſtratio non eſt ex principijs communibus probatur ad mentem Ariſtotelis.

Sed antequam probetur aduerte, quòd per principia cõmunia intendit prima, & vniuerſalia principia, quæ dicimus dignitates, & quæ diuerſis ſcientijs applicari poſſunt: v.g. Omne totum eſt maius ſua parte, non ſunt oppoſita in eodem. Vnde eſt maius, & minus: ibi eſt æquale. Hæc enim poſſunt applicari concluſione Geometricæ, Arithmeticæ, & Phyſicę &c. Sed id tibi plenius declarabitur in capite ſequenti. His prænotatis probatur concluſio præpoſita quadrupliciter.

Primo ſic, nulla principia communia faciunt ſcire per ſe, & ſimpliciter id quod demonſtratur, ſed tantum in confuſo. Omnis demonſtratio potiſſima facit ſcire per ſe, & ſimpliciter, & non tantũ in confuſo id quod demonſtratur, ergo nulla demonſtratio potiſſima, & ex principijs communibus ſed proprijs. Minor patet ex diffinitione ſuperius data de demonſtratione potiſſima. Maior autem ſic declaratur, ſcire rem per principia cõia, eſt ſcire in genere, ſicut qui ſcit hominem inquantum ex ſubſtantia, & non vltra. ſcire autem per principia propria eſt ſcire in ſpecie, vt quãdo ſcitur homo per rationale, quod eſt ſcire diſtinctè, & ſimpliciter, vt igitur demonſtratio potiſſima faciat ſcire per ſe, & ſimpliciter, non ſufficit quòd ſit ex veris communibus: ſed

ex veris proprijs indemonſtrabilibus, & immediatis, id eſt proximis.

Secundo ſic, ſi ſufficerent principia communia ad demonſtrandum, ergo Briſſo demonſtraſſet quadratura circuli, id eſt quadratum æquale circulo, quod eſt falſum, probatur cõſequentia. Briſſo aſſumebat hoc principium cõmune. Vbi eſt dare maius, & minus eſt dare æquale. Deinde ſub ſumebat. Sed eſt dare quadratum maius circulo, puta ſi figuratur circulus intra quadratum, Et eſt dare minus quadratum circulo, puta ſi deſcribatur quadratum in circulo vt hic.

Ergo eſt dare quadratum æquale circulo. Sed quod Briſſo non demonſtret, patet ex eo, quod hoc principium, Vbi eſt dare maius, & minus &c. eſt commune geometræ, & ariſthmetico. eodem enim principio probari poteſt quod

vbi eſt maior & minor numerus, eſt ẽt dabilis æqualis. Idem intellige apud phyſicũ de velocitate, & tarditate motus. & apud moralem de maiori & minori vitio ac virtute. Cum igitur illud principium non ſit proprium geometræ, non facit ſcire ſimpliciter, & per ſe, ideo Briſſo non demonſtrauit intentum ſuum.

Tertio ſic, probatum eſt demonſtrationem non eſſe ex principijs extraneis, nec diuerſorum generum, id eſt quæ ad diuerſa genera ſcientiarum poſſunt applicari, ſed ſunt ꝓpria illi ſcientiæ, in qua aſſumuntur, vt diffinitiõ figuræ & vnitatis, & numeri ſunt propria in ſcientijs in quibus conſideratur figura puta geometriȩ, & vnitas, & numerus puta arithmeticȩ. Sed principia cõia ſũt extranea, & diuerſorũ generũ, applicãtur. n. ſcientijs diſtinctis gñe, puta hoc principiũ. Si ab æqualibus ȩqualia demas, quȩ remanent ſunt ȩqualia, poteſt applicari magnitudini, & motui & tpe & numero, ergo ex principijs cõmunibus non poteſt fieri demonſtratio.

Quarto ſic. In omni vera demonſtratione oportet, quòd medium, id eſt principium, per quod demonſtratur concluſio, & extrema, ex quibus conſtat concluſio, id eſt maior, & minor extremitas ſint ȩquè proxima, & eiuſdem generis. Declaratum eſt enim ſupra, quòd nõ licèt demonſtranti deſcendere de genere in genus, & maximè ex parte medij, niſi in ſciẽtijs ſubalternãtibus, & ſubalternatis, de quibus loquemur infra. Sed principia communia, per quȩ probatur concluſio in aliqua particulari ſcientia, nõ ſunt ȩquè proxima, nec eiuſdem generis cum extremis, aliter nõ poſſent applicari diſtinctis cõcluſionibus diuerſarũ ſcientiarũ, ergo demonſtratio nõ poteſt eſſe ex principijs communibus, ſed ex proprijs, aliter nunquã erit vera, & potiſſima demonſtratio. Cõſtat ergo demõſtrationẽ verã, & potiſſimam nõ eſſe ex principijs communibus, ſed proprijs, & proximis, & quȩ ſint eiuſdem generis cum concluſione, quæ demonſtratur.

Et aduerte, ꝙ Ariſtoteles ex prȩpoſita & probata concluſione deducit quatuor corollaria.

Primum eſt. Quȩlibet ſcientia particularis vt Phyſica, Geometria, & Arithmetica, reſpicit Metaphyſicã, vt ſupe-

riorem, quoniam ipſa probat principia propria ſcientiarum particularium. Scientiæ enim particulares non probāt principia ſua, ſed ſupponunt ea vt vera, & tamen cum non conſtent ex terminis communiſsimis, vt primæ dignitates, probabilia ſunt, & cum non probētur, ſed ſupponantur a ſciētia particularia in qua ſunt principia ꝓpria, nec in alia ſciētia particulari, quoniā nō eſt maior ratio in vna, ꝙ in alia, imò minor. Nā ſi nō probantur in ea, in qua ſunt principia, multo minus in quacunque alia particulari in qua nō ſunt principia. ſpectat ergo eorum probatio ad ſuperiorem ſciētiam, quam particulares reſpiciunt, vt reginam, & hæc eſt Metaphyſica, vt tibi declarabitur in iiij. Metaph. & in v.

Secundum eſt, quòd Metaphyſica eſt magis, & maximè ſcientia ſuper omnes alias particulares. Nam ipſa pro ſubiecto habet ens inquantum ens; particulares autem ſcientiæ habent pro ſubiecto partem entis, puta ens naturale, ſiue mobile, vt phyſica; ens quantum continuum, vt geometria; ens quantum diſcretum, vt arithmetica, & hoc tibi declarabitur in iiij. Metaph. Itē Metaphyſica verſatur circa vniuerſaliſsimas, & primas cauſas. particulares autem circa particulares cauſas. & hoc tibi declarabitur in procemio primi Metaphyſicæ. Item finis Metaphyſicæ eſt diuinorum entiū cognitio. particularium autē finis, & cognitio naturalium entium, & aut entis quāti continui, aut entis diſcreti. Ex omnibus ergo his conſtat, Metaphyſicam eſſe maximam ſcientiā ſuper omnes alias particulares, ideo Ariſt. in procemio primi Metaph. vocat eam ſapientiam, & Deam ſcientiarum.

Tertium eſt, Metaphyſica deſcendit in omnes ſcientias particulares, ſicut Geometria in proſpectiuam, & Arithmeticam in muſicā. ſicut enim Geometria probat principia ꝓſpectiua, & Arithmetica muſicæ, ſic Metaphyſica probat ſtabiliendo principia ſcientiarum particularium. Item omnia ſubiecta aliarum ſcientiarum ſunt veluti partes ſubiectiuæ ſubiecti Metaphyſicæ, vt tibi declarabitur in iiij. Metaphyſ. Item Metaphyſica conſiderat de omnibus terminis ſcientiarum particularium, puta de ſubſtantia, vt ſubſtantia, de corpore vt corpus, de quanto vt quātum, de quali vt quale,

vt tibi

vt tibi declarabitur in v. Metaph. particulares autem ſcientiæ non deſcendunt in Metaphyſicam, ergo dignior & excellentior eſt.

Quartum eſt. Difficile eſt cognoſcere, ſi nos aliquid verè ſcimus. Dictum eſt enim quòd non ſcimus, niſi per principia propria, ſed difficillimũ eſt ſcire, ſi principia, per quæ probamus aliquam concluſionem, ſint propria. Opinamur enim ſcire, dummodo habeamus ſyllogiſmum ex aliquibus veris, & primis, ſed non ſufficit, niſi habeamus ex proprijs, & proximis. Hæc de præſenti capite ſint dicta.

Ex quibus & qualibus principijs eſt demonſtratio virtualiter. Cap. V.

IN quinto cap. inueſtigandum eſt, quę principia ingrediātur demonſtrationem virtualiter tanquam prima ſemina, & fundamenta verę ſcientiæ, quæ cauſatur in nobis ex demonſtratione. Ordo enim requirit doctrinæ, vt poſt quā oſtendimus ex cap. 3. quę principia ingrediuntur demonſtrationem formaliter, & in cap. 4. quę non, nunc inueſtigemus, quę virtualiter ingrediuntur, & quoniam determinabimus, quòd principia cõia, & vniuerſaliſſima quę appellantur dignitates, ſunt illa, quę virtualiter ingrediuntur, & ſuper quę demonſtratio omnis ſcientifica firmatur. Ne deducamus addiſcentem per incognita, hic tria agenda ſunt.

Primo, aſſignanda eſt differentia inter principia communia & propria.

Secunda, explicandum eſt in ſpecie, quæ ſint principia communia.

Tertio, declarandum eſt, quomodo ſcientiæ particulares in demonſtrationibus ſuis vtuntur principijs communibus.

Quantum ad primum antequam aſſignemus differentiā inter principia communia & propria, prius declarãdum, eſt quid ſit principium demonſtrationis abſolutè ſumptum, id eſt, vt ſub ſe continet principium cõe, & principiũ propriũ, & quomodo differt à non principio. deinde aſſignabimur differentiam inter principia communia, & propria.

Tu igitur aduerte, quòd principium, vt principiũ demonſtrationem ad mentem Ariſt. eſt propoſitio vera & neceſ-

ſaria indemonſtrabilis abſolutè,vel ſaltem in ſcientia,in qua habetur ac recipitur pro principio. Primo dicitur vera, & neceſſaria,ad differentiã propoſitionis falſæ aut cõtingentis. nam cum principio demonſtrationis ſit cauſa ſcientiæ, quæ eſt vera,& firma de reſcibili notitia, non pôt cauſari ex falſo. nec ex cõtingenti quod pôt aliter ſe habere,& aliqñ eſt verũ,aliquãdo falſum,ergo propoſitio falſa aut cõtingens,non pôt eſſe principiũ demonſtrationis. Secũdo dicitur indemonſtrabilis,aut diſtinguatur principium a concluſione. Nã principium,vt principiũ demonſtrat,ſed non demonſtratur. Cõcluſio autem vt concluſio demonſtratur, ſed nõ demõſtrat, inquantum concluſio. Dico inquantum cõcluſio, quoniã nõ inconuenit concluſionem demonſtratam in ſuperiori ſciẽtia puta in geometria,aſſumi,vt principium inferiori puta in pſpectiua. Tertio dicitur,in ſcientia in qua eſt principium,ne ſuadeas tibi omne principium in quacunq; ſcientia,eſſe omnino, & ſimpliciter indemonſtrabile, ſed ſufficit ipſum eſſe indemonſtrabile, in ſcientia in qua eſt principiũ: vt in geometria hoc ſumitur,vt principiũ,a puncto ad punctum lineã rectã ducere cõtingit,& tamẽ eſt demonſtrabile ſimpliciter. Vnde demonſtratur in 6.phyſicorũ,eo quod duo puncta nõ poſſunt ſe tangere,ſed ſemper datur mediũ,ꝙ eſt linea. Sufficit ergo tibi,ꝙ omne principium demonſtrationis,vt principium,eſt indemonſtrabile: & quidem ſi ſit indemonſtrabile ſimpliciter eſt principium ſimpliciter,vt primæ dignitates. Si ſit indemonſtrabile, ſecundum quid,puta,in tali vel tali ſciẽtia,eſt principiũ ſecundum quid. Viſo quid ſit principiũ demonſtrationis,de facili conſtat tibi conuenientia,& differentia inter principiũ,& non principium, quod eſt cõcluſio demonſtrabilis. Conueniunt quidem in hoc,ꝙ tam de principio,quàm de cõcluſione, oportet addiſcentem cognoſcere, quid ſignificent,aliter vanè laboraret addiſcens. Significatũ enim terminorũ,eſt prima ianua intelligentiæ. Differunt autem, quoniam ex principijs, alia demonſtrantur,ſ.quæ ſunt concluſiones. Ipſa autem principia non demonſtrantur ſaltem in ſcientia,in qua ſumuntur,principia, aliter non eſſent principia. Vnde ſic vt apud Mathematicũ de vnitate,& triã

gulo,

gulo, & recto ſupponitur qđ ſignificent, ita de principijs,& & de concluſione,& in hoc cōueniunt.& ſicut vnitas,& magnitudo nō demōſtratur,ſed alia ex his,ita dicēdū eſt de prīcipijs,& cōcluſione, & ī hoc differūt pricipia a nō pricipijs.

Viſo quid ſit principium demonſtrationis abſolutè ſumptum,& quomodo cōuenit, & differt a non principio, ideſt a concluſione , diuidendum eſt in principium proprium, & principium commune , & vtrunque diffiniendum , ex qua diffinitione apparebit eorum differentia ab inuicem .

Tu igitur aduerte , ꝙ ſicut animal eſt genus cōtinēs ſub ſe ſpecies , puta hominem, & leonē, ſic principium demonſtrationis eſt genus, ſub ſe continens principium proprium, & commune . Principium quidem proprium ad mentem Ariſto. eſt illud quod eſt principium tantum in vna ſcientia,in eo,quod principium verbi gratia, apud Geometram tantùm,hoc eſt vnum ex ſuis principijs proprium; linea eſt longitudo abſq; latitudine,& profunditate,& hoc, rectum eſt illud,cuius medium nō diſcrepat ab extremis.Hæc enim extra Geometriam non verificantur. Dixi in eo,quod principium , quoniam non inconuenit eandem propoſitionem in vna ſcientia eſſe principium , in alia eſſe cōcluſionem, vt declarabitur tibi infra in ſcientia ſubalternante,& ſubalternata. In ratione vero principij , non poteſt eſſe principium proprium,niſi in vna ſcientia tantum. Principium verò cōmune eſt , quod in pluribus ſcientijs poteſt aſſumi,vt principiū ad probandum concluſiones diuerſarum ſcientiarum, vt ſunt iſta , ſi ab æqualibus æqualia demas , reſidua ſunt æqualia. Omne totum eſt maius ſua parte. De quolibet eſt vera affirmatio,vel negatio. poſſunt autem applicari diuerſis ſcientijs , ſi ſumantur contracta ad propriam materiā diuerſarum ſcientiarum,verbi gratia. Hoc principium. Si ab æqualibus ,&c. ſic applicatur geometriæ . Si ab æqualibus magnitudinibus , vel lineis, vel ſuperficiebus, æquales magnitudines, vel lineas , vel ſuperficies demas , reſidua ſunt æqualia . Idem intellige de hoc, omne totum eſt maius ſua parte . Nam geometra ſic trahit ad ſe, omne totum continuum puta corpus aut linea,eſt maius ſua parte.Arithmeti-

ctus autē ſic trahit ad ſe, omnis totus numerus eſt maior ſuâ parte. Sicut etiam trahit ad ſe ſuperius principium dicens, ſi ab æqualibus numeris æquales numeros demas, reſidui ſunt æquales; vt ſi a duobus denarijs, demas duo, reſidui sūt æquales, puta octo, & octo.

Quantum ad ſecūdū, manifeſtandū eſt in ſpecie, quæ ſint principia communia, & ꝓpria, & quō differant communia a ꝓprijs, & quomodo ꝓpria diſtinguuntur ꝑ ſuppoſitionē, & petitionem, & quęſtionem, & diffinitionē, & quam differentiam habeant ab inuicem; pro reſolutione igitur præmiſſorum, ponuntur tres concluſiones ad mentem Ariſt.

Prima concluſio eſt hęc. Principia communia ſunt dignitates, ideſt primæ propoſitiones. quæ conſtat ex vniuerſaliſſimis terminis. vt de quolibet ente eſt vera affirmatio vel negatio. Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe. Non ſunt oppoſita in eodem ſimul. Hæc probatur ſic Principia communia ſunt propoſitiones neceſſariæ veræ, & per ſe intelligibiles, id eſt non per rationē exteriorē, id eſt argumētationē, ſed per rationē interiorē, id eſt ſolo lumine intellectus, ita ꝙ ſola intelligenti terminorum, quilibet ſanæ mētis æcquieſcit illis; nec poteſt mente negare, licèt forte voce neget ex proteruia, vt quidam ex antiquius, contra quos diſputat Ariſt. Sed iſtæ cōditione, & excellentiæ non competunt niſi dignitatibus, & maximis, ſuper quas omnis vera ſciētia fūdatur, ergo principia cōmunia sūt dignitates, quas diximus conſtare ex primis, & vniuerſaliſſimis terminis.

Secunda concluſio, propria principia ſunt propoſitiones, quæ conſtat ex terminis ſpecialibus, quæ non ſunt veræ nec intelligibiles per ſeipſas, ſed per primas dignitates, ex conſequenti per rationem exteriorem, idest argumentationem licèt ſumantur, vt indubitatæ veræ in ſciētia in qua ſumuntur vt principia, vt in mathematica primæ petitiones, puta punctus eſt, cuius pars non eſt. linea eſt longitudo, &c. linea recta eſt breuiſſima extenſio inter duo puncta. Angulus cauſatur ex contractu duarum linearum, &c. Hæc probatur ſic principia propria habent dignitates ſupra ſe, per quas poſſunt probari & ſtabiliri in ſcientia ſiue philoſophia prima,

prima, vt patet per Ariſt. in 4. Metaph ergo ſunt propoſitiones, quæ non ſunt verę nec intelligibiles per ſeipſas, ſed in quantum reducuntur ad primas dignitates.

Tertia concluſio. Principia propria, quæ diſtinguuntur in ſuppoſitionem, & petitionem, & quęſtioné, & diffinitioné, ita ſe habent, quòd ſuppoſitio non eſt petitio, & petitio non eſt quęſtio, & diffinitio non eſt ſuppoſitio nec petitio nec quæſtio. Hęc probatur declarando quid ſit vnum quodque eorum, & quomodo differant.

Tu igitur aduerte, ꝙ ſuppoſitio eſt propoſitio demonſtrabilis ſm ſe, quoniã habet priorem per quã pôt demonſtrari, vt iſta: à puncto ad punctum lineã ducere contingit, poteſt demonſtrari per hanc. Duo puncta nó poſſunt eſſe cótinua, neq; ſe tangere, ergo &c. tamen licèt non demonſtrata acceptatur, vt firmiter vera ab addiſcente. Petitio autẽ eſt propoſitio demonſtrabilis, ſicut, & ſuppoſitio. Non tamen demonſtrata, & ab addiſcente vel reſpondente, nec reſpicitur, nec acceptatur, ſed dicit pro nunc tranſeat. Quæſtio aũt eſt propoſitio demonſtrabilis, & non demonſtrata, quã addiſcés vel reſpondens non ſolũ non acceptat, ſed etiã eſt contrariæ opinionis, donec ſibi demonſtrata fuerit. Diffinitio verò licèt nó ſit propoſitio, quoniã conſtat ex ſolo genere, & differétia abſque copula, tamen eſt oratio indicans quid eſt eſſentia, & natura diffiniti per pręḋicata eſſentialia, quę ſunt genus, & differentia magis propria, vt tibi alia declarabitur.

Conſtat igitur tibi quid ſit ſuppoſitio, & petitio, & quæſtio, & diffinitio. Quomodo autem conueniant, & differant, aduerte hic. Eadem propoſitio, eſt realiter ſuppoſitio, & petitio, & quæſtio, ſed ratione differunt. Nam ſi eam acceptat ſimpliciter reſpondens, ita quòd ſit eiuſdem ſententiæ cum opponente, dicitur ſuppoſitio. Si autem reſpondens non ſit eiuſdem, nec contrariæ ſententiæ cum opponente, dicitur petitio. Quod ſi reſpondens ſit contrariæ ſententię cum opponente, dicitur quęſtio. Quomodo autem differat diffinitio à tribus prędictis patet ex eo, quòd quodlibet illorum trium eſt propoſitio. diffinitio autem ſecundum ſe non eſt propoſitio, niſi dicamus illam eſſe propoſitionem, quando

prædicatur diffinitio de diffinito, vt homo eſt animal ratio nale. Præterea. Diffinitio ad primam operationem intellectus ſpectat, vt tibi declarabitur in tertio de anima, ſuppoſitio autem, & petitio, &c. ad ſecundam, ergo &c. Preterea. Omnis ſuppoſitio, aut petitio, aut queſtio eſt vniuerſalis, aut particularis, cum ſit propoſitio, cuius proprietates ſunt particularitas, & vniuerſalitas, vt docuimus in tertio tractatu. Diffinitio nec vniuerſalis, nec particularis cum nõ ſit propoſitio: ergo conſtat quõ differt a tribus predictis.

Quantum ad tertium, declarandum eſt quo modo ſcientiæ particulares vtuntur in demonſtrando principis communibus. Deinde quõ ſe habeant circa principia propria.

Quantum ad principia communia, que ſunt primo primæ dignitates, aduerte ꝙ ſecundum Ariſt. in 4. Metaphy. ſunt duo. Vnum negatiuum, ſcilicet non contingit. i. nõ poteſt idem de eodem ſimul affirmari & negari. Alterũ eſt affirmatiuum, ſcilicet de quolibet eſt vera affirmatio, vel negatio. i. de quolibet verificatur alterum contradictoriorum. Quomodo igitur ſcientiç particulares vtantur his duobus communiſſimis principijs aduerte, quòd ad mentem Ariſt. diſtinguendum eſt de demonſtratione oſtenſiua, & de ea, q̃ ducit ad impoſſibile. Nam demonſtratio oſtenſiua non vtitur primo principio negatiuo, niſi contracto ſiue applicato ad ſpeciales terminos, & ad maiorem extremitatem concludendo aliquod predicatum de minori extremitate, cum negatione ſui oppoſiti contradictorij, v.g. Volo probare, quod Sortes eſt animal, & non eſt nõ animal, & arguitur ſic. Omnis homo eſt animal: & nõ eſt nõ animal: Sortes eſt homo, ergo ſortes eſt animal, & non eſt non animal, quia non põt de Sorte verificari animal, & non animal, per primũ principium negatiuum, ergo ſi eſt animal, non eſt non animal.

Demonſtratio autem ducens ad impoſſibile vtitur hoc primo principio affirmatiuo, de quolibet, eſt vera affirmatio vel negatio. Nõ quidẽ in ſua vniuerſalitate, ſed applicato ad proprium ſubiectum. v.g. Geometra aſſumit hoc principium, ad demonſtrandum hanc lineam eſſe rectam, quia non eſt obliqua: & Arithmeticus aſſumit idem ad probandum

dum hunc numerum eſſe parem, quia non eſt impar. Sed dices, quis eſt modus vtendi prędicto principio demõſtratione ducente ad impoſsibile?

Rñdetur, ꝙ eſt talis. Volo probare, ꝙ aſinus non eſt homo, & arguo ſic. Omne animal eſt homo. Aſinus eſt animal, Ergo aſinus eſt homo. Argm̃ eſt in forma quoniã in darij, & cõcluſio eſt falſa, ergo aliqua premiſſarum. Nõ minor ergo maior. Tunc vltra, maior eſt falſa, ergo ſua oppoſita contradictoria eſt vera. ſ. non omne animal eſt homo: Patet conſequẽtia. primũ principiũ affirmatiuũ, quoniã de quolibet eſt vera affirmatio, vel negatio, ergo ſi hęc affirmatio eſt falſa, omne aĩal eſt homo, hęc negatio eſt vera, non omne animal eſt homo. Hoc igitur modo demonſtratio ducens ad impoſsibile vtitur primo principio affirmatiuo. Ex quibus cõſtat, ꝙ demõſtratio oſtẽſiua cõpletur vnico diſcurſu, pcedẽdo a maiore ad minorẽ, & ab vtraq; ad cõcluſionẽ, & illic ſiſtit. Demõſtratio aũt ducens ad impoſsibile non cõpletur niſi pluribus diſcurſibus, quorum primus eſt a p̃miſsis, ad concluſionẽ, ſecundus aũt eſt per reuerſionẽ ad p̃miſſas, modo quo argumentati ſumus. Hęc de .5. cap. dicta ſint.

Quomodo omnes ſcientiæ conueniunt, vel diſconueniunt circa principia communia, & propria. Cap. VI.

IN ſexto capite declarandum eſt, quomodò omnes ſcientiæ includendo Metaphyſicã & dialecticam ſe habent circa principia communia, deinde circa propria: pro reſolutione primæ partis ponuntur tres concluſiones.

Prima eſt. Omnes ſcientiæ conueniunt, & diſconueniunt circa principia communia: & quidem quòd conueniunt declaratur ſic; omnis ſcientia roboratur, & firmatur per principia, quæ virtualiter ingrediuntur omnem demonſtrationem, ita ꝙ eſt ſtatus, & vltima reſolutio ad illa. Sed hæc ſunt principia cõmunia, & maximè duo prima, ſcilicet non contingit idem de eodem ſimul affirmare, & negare, & de quolibet eſt vera affirmatio, vel negatio. Nam his non acceptis vt veriſſimis, nulla ſtabit demõſtratio, nullaq; certa notitia, & ſcientia. quòd autem diſconueniant, patent hinc. Omnes ſcientiæ particulares accipiunt, & vt vtũtur primis principi-

principijs communibus. vt primis veris, & non quærunt vltra. Sed Metaph. non ſolum vtitur eis, ſed etiam probat ea contra negantem, vt patet per Ariſt. in 4. Metaph.

Pro cuius notitia aduerte, quòd quęlibet ſcientia poteſt ſe habere tripliciter circa principia cõmunia. Primo, probando aliquam concluſionẽ per ipſa, & in hoc omnes ſciẽtię conueniunt, quoniã concluſiones ſuas non efficaciter probant, niſi tandẽ reducant ad principia cõmunia tãquam ad prima complexa primo & maximè vera. Secundo, probãdo aliquid de ipſis primis principijs, puta quòd non poſſumus ea mente negare, licèt forte voce, & quòd eorũ propoſitis non poſſumus intellectu aſſentire, & in hoc omnes ſciẽtię non conueniunt, quoniam ad ſolũ metaphyſicam ſpectat, vt patet in 4. Metaphyſ. Tertio, probando ipſa principia communia, non quidem a priori, nec a poſteriori oſtenſiuè, ſed deducendo ad impoſſibile, vt tibi declarabitur in 4. Metaph & non abſolutè, ſed huic vel illi negãti ea & hoc iterum ſpectat ad Metaphyſicam. Conſtat igitur quomodo omnes ſcientię conueniunt, & diſconueniunt circa prima principia communia.

Secunda cõcluſio eſt iſta. Tam dialectica, q̃ Metaphyſica vtuntur omnibus principijs communibus, omnibus ſcientijs, ſiue ſint ipſę primę dignitates, vt non contingit idem de eodem ſimul affirmare, & negare, &c. Siue ſint cõmunes animi conceptiones, vt ſi ab ęqualibus ęqualia demas reſidua ſunt ęqualia. Hęc concluſio ſic probatur. Tã Dialectica, quam Metaphyſica ſunt ſcientiæ cões, quoniã verſantur circa idem. i. ens, vt declarabitur tibi in 4. Metaph. ergo habent conſiderare de omnibus, ergo ſicut Metaphyſica verſatur circa principia communia, ſic & Logica. Diuerſa tamen ratione, quoniam Metaphyſica demonſtratiuo modo quo dictum eſt in concluſione præcedenti. Dialectica autem ſolum probabiliter diſputat de principijs omnium ſcientiarum.

Tertia concluſio eſt iſta. Dialectica non eſt determinatæ differentiæ, nec determinati generis ſubiecti. Probatur omnis ſcientia, quæ eſt determinatę differentię, aut determinati generis ſubiecti, arguit tantùm ad vnam partem contradictionis. ſ. probando, & concludendo ſolùm partem affir-

matiuam,

matiuam,aut ſolùm negatiuam.Sed Dialectica arguit,& ꝓbat vtraque partē cōtradictionis,quoniā nō ꝓcedit demonſtratiuè,ſed ꝓbabiliter,vt patet in Topicis,ergo ipſa dialectica,q̄ eſt diſputatiua, nō eſt ſciētia determinatę differētię nec determinati generis ſubiecti.Sed cōtrā declaratū eſt in primo tractatu,qđ ſubiectū ī logica eſt ens rōnis,vel argumētatio, ergo habet determinatum ſubiectū . Item eſt de ſecūdis intētionibus adiunctis primis,ergo eſt determinatæ differētiæ.

Reſpondetur. Logica,ſiue Dialectica dupliciter ſumitur: Primo,vt eſt docēs,& tradēs artē, ac regulas ſyllogizādi , & demōſtrandi,& diuidēdi,& diffiniendi,&c. Et vt ſic,eſt vera ſcientia,& determinati generis ſubiecti & determinate differentię,quoniā eſt ſciētia rōnalis.& non realis. Secūdo,vt eſt vtens,& vt ſic eſt potius modus ſciēdi,eſt.n.inſtrumētū diſputandi. Tale aūt inſtrumentum non eſt determinatæ differentiæ,nec determinati generis,ſubiecti,quoniam de omni ente contingit diſputare arguendo ad quamcunque concluſionē, tam affirmatiuè,quàm negatiuè,& in hoc ſenſu dicit.Ariſtoteles ipſam non eſſe alicuius vnius generis ſubiecti .

Et ſic conſtat tibi quomodo omnes ſcientiæ conueniunt vel diſconueniunt circa principia communia.

Pro reſolutione ſecundæ partis ſcilicet quomodo ſciētiæ ſe habeant circa principia propria, tria agenda ſunt ad mentem Ariſtotelis. Primo,declarandum eſt, quomodo in qualibet ſcientia ſunt propriæ interrogationes,& propriæ reſpōſiones , & propriæ diſputationes . Secundo,mouendæ ſunt tres quæſtiones,& ſoluende.Tertio,oſtenditur,quod in ſciētijs doctrinalibus.i.mathematicis minus decipimur,quam in alijs,puta quàm in phyſicis.

Quantum ad primum, antequam deſcendamus ad propoſitum,declarandum eſt,quomodo differunt interrogatio, & concluſio,& propoſitio .

Tu igitur aduerte , ꝙ eadem ōratio ſub diuerſa ratione eſt interrogatio, & concluſio,& propoſitio . nam dicitur interrogatio ante ſyllogizationem reſpectu arguentis : verbi gratia.Arguens antequā ſyllogizet interrogat reſpondentē, vtrum concedet iſtā,omnis homo eſt riſibilis , & vt ſic talis

pro-

propoſitio eſt interrogatio. Quod ſi reſpondens concedit, arguens non ſyllogizat ad eã concludendã, ſi aũt non cõcedit, ſyllogizat ad eam concludendã, quæ concluſa dicitur concluſio. Vnde interrogatio non differt a concluſione, niſi ſicut oratio ſumpta ante ſyllogizationẽ, & poſt, ita ꝙ ante dicitur interrogatio, & poſt dicitur concluſio. eadem oratio poſtquã eſt concluſa, dicitur propoſitio ſi aſſumatur, vt præmiſſa ad probandum alia, v.g. Sit concluſum, omnem hominem eſſe riſibilem ex eo, quòd eſt animal rationale, & probandũ ſit, quòd hic homo, puta Sortes, eſt riſibilis, tunc ea, quæ fuit concluſio, fiet propoſitio, ideſt præmiſſa, ſic arguendo. Oĩs homo eſt riſſibilis, Sortes eſt homo, Ergo Sortes eſt riſibilis.

Viſo quomodo differant interrogatio, & concluſio, & propoſitio, probandum eſt primũ propoſitũ. ſ. ꝙ omnis ſcĩa habet proprias interrogationes, & arguitur ſic. Idẽ eſt realiter propoſitio, & concluſio, & interrogatio ex declaratis, ſed quælibet ſcientia habet proprias concluſiones quas demonſtrat per proprias propoſitiones, quoniam demonſtratio eſt ex proprijs, & non communibus principijs, vt docuimus ſupra, ergo omnis ſcientia habet proprias interrogationes.

Sed aduerte, quòd alio modo eſt interrogatio in ſcientijs demonſtratiuis, & alio modo eſt in dialectica, quoniã in demõſtratiuis non eſt interrogatio de pͫmiſſis, ſed de cõcluſione tantũ procedit enim demõſtrator ex neceſſarijs, & infallibiliter veris, & ideo non habet interrogare vtrũ ſint veræ, vel non: quoniã aut ſunt per ſe notæ, aut reduci ad per ſe nota. In Dialecticis aũt fit interrogatio de concluſione, & de præmiſſis, quoniã dialecticus non procedit ex neceſſarijs, ſed ex probabilibus præmiſſis, quas contingit eſſe veras, & falſas pro diuerſo tempore, nec dialecticus poteſt eas reducere ad per ſe notas. Hinc patet, quòd nulla eſt repugnantia in dictis Ariſt. quando dixit, quòd demonſtrato non interrogat. Dialecticus autem interrogat. Intendit enim de interrogatione quoad præmiſſas, non aũt quoad concluſionẽ. Conſtat igitur tibi, quomodo omni ſcientia ſunt propriæ interrogationes.

Et aduerte, ꝙ ex hac cõcluſione Ari. infert tria corollaria. Primum eſt. Nulla interrogatio eſt indifferenter cuiuslibet

bet ſcientiæ, ſed alia eſt interrogatio in geometria, alia in medicinali, alia in phyſica, & ſic de alijs. nam ſicut diuerſæ ſcientiæ habent diuerſas concluſiones, ſic & diuerſas interrogationes, quoniã vt docuimus, eadem ꝓpoſitio eſt interrogatio, & concluſio, diuerſa tamen rtione, vt dictum eſt.

Secundum eſt. In qualibet ſcĩa ſubalternante aliquid dicitur ꝓpoſitio dupliciter. Primo quia ꝑ illud aliquid demõſtratur in ſcĩa ſubalternante, vt in geometria hæc eſt ꝓpoſitio. Oẽs lineæ ductæ à cẽtro ad circunferentia ſunt æquales. Nam per ipſam geometra demonſtrat hanc concluſionẽ, Super datam lineam rectam contingit triangulũ æquilaterum conſtituere. Secundo, quia per illam demõſtratur aliquid in ſcientia ſubalternata. Vnde hæc eſt propoſitio geometrica, linea cadens ſuper lineam perpendiculariter, cauſat angulum rectum. Nam per hanc demonſtratur hæc concluſio in proſpectiua, quæ ſubalternatur geometriæ, vt tibi declarabitur infra, Oculus videt partem dextrã, & ſiniſtrã obiecti viſibilis, eo ꝙ ab illis cauſantur anguli rectilinei viſuales per conuerſum linearum viſualium rectarum.

Tertium eſt. Quilibet artifex ſpecialis reddit rationem ſuarum interrogationum, & concluſionum per ſua principia, nõ autem reddit rationem principiorum, niſi induat vicem metaphyſici. quoniam ad metaphyſicum ſpectat probare principia ſcientiarum particulariũ contra negantem ea, tibi declarabitur in j. Phyſ. & in 4. Metaph.

Secunda concluſio eſt hæc. Quælibet ſcientia habet proprias, & determinatas reſponſiones. Hæc ſequitur ex præcedenti cõcluſione. Nã bene ſequitur, quòd ſi quælibet ſcientia habet proprias interrogationes, habet etiam proprias reſponſiones. Non ergo aliqua ſcientia habet de quolibet interrogare, nec de quolibet interrogat reſpondere, ſed de his tantum, quæ ad illam ſcientiam pertinent. Ideo dicit Ariſt. quòd non ſpectat ad ſcientem pro tali ſcientia de omnibus interrogare, nec ſecundum omnem interrogationem reſpõdere. ſed de his quæ ſunt ſecundum determinatã ſcientiã, v.g. Si interrogatus phyſicus vtrũ triangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis, non debet reſpondere, vt phy

ſicus,

ſicus, quoniam hoc non ſpectat ad phyſicum, ſed ad geometram. Si autem interrogatur phyſicus vtrum graue non impeditum deſcendat vſque ad centrum, obligatur reſpondere quatenus eſt de conſideratione Phyſici.

Tertia concluſio eſt hæc. In omni ſciẽtia ſunt ꝓpriæ diſputationes. Hæc pendet ex præcedentibus. Nã ſi in omni ſciẽtia ſunt propriæ interrogationes, & rñſiones, ſequitur qđ etiam ſint propriæ diſputationes. Præterea. Inquit Ariſt. ſi qs diſputat cũ geometra ſm ꝙ geometra. i. ex principijs geometriæ arguẽs, bene diſputat, ſi verò non, non bene diſputat. Cõſtat ergo, qđ ſicut in geometria ſunt propriæ diſputationes, ſic & in alijs ſcientijs. Conſtat ergo tibi, quo in omni ſciẽtia ſunt propriæ interrogationes, & reſponſiones, & diſputationes.

Quantum ad ſecundum principale aduerte, quòd Ariſt. contra prædeterminata mouet, & ſoluit tria dubia.

Primum eſt, cum determinatum ſit, quòd quælibet ſcientia habet proprias interrogationes, puta geometria proprias interrogationes geometricas, dubitatur vtrum detur aliqua interrogatio non geometrica.

Secundũ eſt, vtrũ propoſitiones. i. præmiſſæ, quæ ſiunt ſecundum ignorantiã geometriæ, ſint cenſendæ geometricæ.

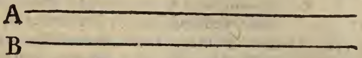
Pro notitia huius dubij aduerte, ꝙ propoſitiones ſecundum ſcientiam geometriæ ſunt propoſitiones veræ, quæ cõſtant ex terminis geometricis, quibus intellectus aſſentit ex ipſa notitia terminorum, aut ex diſcurſu perceptibili, ſiue imperceptibili, vt omnes anguli recti ſunt æquales, non contingit paralellas concurrere. Propoſitiones aũt ſecundum ignorantiam geometriæ, ſunt illæ, quæ conſtant ex terminis geometricis, ſed ſunt falſæ, & oppoſitæ prædictis, vt anguli recti ſunt inæquales, Paralellæ concurrunt. De his ergo Ariſt. mouet dubium, an ſint geometricæ, vel non.

Tertium eſt vtrum ſyllogiſmum ignorantiæ ſit ſyllogiſmus, vel paralogiſmus.

Pro cuius notitia aduerte, quòd ſyllogiſmus ſcientiæ eſt ille, qui procedit ex veris præmiſſis, & proprijs principijs ſcientiæ, in qua ſit, v. g. In geometria hic eſt ſyllogiſmus ſecũdum ſcientia geometriæ, paralellæ non concurrunt, a & b,

ſunt

ſunt paralellæ,ergo a,& b,non concurrunt. Sillogiſmus aũt ignorantiæ eſt ille qui procedit ex falſis,& oppoſitis principiorum ſcientiæ,in qua fit verbi gratia.In geometria hic eſt ſyllogiſmus ignorantiæ . Paralellæ concurrunt, a & b, ſunt paralellæ, ergo paralellæ concurrunt .

Dubium eſt,ergo vtrum talis ſyllogiſmus ignorantiæ,ſit verus ſyllogiſmus,an paralogiſmus.

Ad primum dubium reſpondens Ariſtoteles tenet,quòd aliquæ videntur eſſe interrogationes alias ſcientiæ, quæ tamen non ſunt illius ſcientiæ.

Pro cuius notia aduerte , quòd aliq; interrogationes, & concluſiones videntur eſſe, & ſunt alicuius ſciẽtiæ vt in geometria,hæc eſt,& videtur eſſe geometria. Triangulus habet tres æquales duobus rectis aliquæ aũt vidẽtur eſſe,& tñ nõ ſunt,vt hæc videtur eſſe geometrica, & nõ eſt . Quinti toni ad quartũ eſt ꝓportio ſexquiquarta. Quæ aũt ſit huiuſmodi ꝓportio docuimus ĩ vij.Phyſ in Epitomatib.noſtris phyſicis. Et tu vide in fine vij.Phyſ. Qũo aũt differat concluſio geometrica,& concluſio geometriæ dicam infra.Aliquæ autẽ non videntur , nec ſunt , vt hæc graue tẽdit deorſum, & leue ſurſum. nec eſt nec videntur geometrica , ſed phyſica .

Intendit ergo Ariſt.reſpondens primo dubio, ꝙ ex interrogationibus,& concluſionibus, quæ videntur eſſe alicuius ſcientiæ,aliquæ ſunt,& videntur,illius ſcientiæ , aliquę aũt nõ sũt,licet vt videantur,vt exemplificatũ eſt in geometria.

Sed aduerte,ꝙ differentia eſt inter cõcluſionem geometricam , & concluſionem geometriæ . Nam reſpectu primi ſufficit,quòd ſit demonſtrata per principia geometriæ. Reſpectu aũt ſecundi oportet,quòd conſtet ex terminis geometricis,& demõſtretur per principia geometrię,ex qua diſtinctione conſtat,quòd hęc eſt geometrica,quarti ad quintum tonũ eſt proportio ſexquiquarta,ſed non eſt concluſio geometriæ,ſed muſicæ: Hęc autem eſt geometriæ,ſuper lineam

rectam

rectam contingenti triangulum æquilaterum conſtituere.

Ad ſecundum dubium reſpondens Ariſt. dicit, quòd opinari hāc propoſitionem, Paralellæ ſubeunt, id eſt cōcurrunt, eſſe geometricam, & non geometricam verum eſt, ſed ſupplè, diuerſa tamen ratione.

Pro cuius intelligentia aduerte, ꝙ quo ad materiam, i. ad terminos, ex quibus componitur, eſt geometrica, ſicut & iſta eſt phyſica quo ad terminos Leue deſcendit, graue autē aſcēdit, quantum aūt ad formā non eſt geometrica, quoniam eſt falſa, & contra principia geometriæ. Hoc.n.eſt principium in geometrica. Paralellæ non concurrunt. Sicut & iſtud, omne totum eſt maius ſua parte, & quoniam vnum quodque habet eſſe, & denominatur à forma, ideo abſolutè loquēdo nō eſt cēſenda geometrica, ſicut nec iſta eſt Phyſica: Omne ens eſt immobile. Supponit enim phyſicus motum eſſe, & aliqđ ens moueri. Vnde licèt ꝑdicta propoſitio conſtet ex terminis phyſicis, tamen cenſenda eſt non phyſica, quoniā repugnat principijs phyſicæ, vel dicenda eſt phyſica ſm quid, i. extrema, ſed nōn phyſica ſimpliciter, quoniam non ex forma.

Ad tertium dubium reſpondens Ariſt. inquit. In doctrinis, id eſt in ſcientijs demonſtratiuis, quales ſunt mathematicæ, non eſt paralogiſmus, ſicut in dialecticis.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ ſyllogiſmorum quidam eſt apparens, ſed non verus, ſicut auricalcū apparens eſt aurum, ſed nō eſt verum aurū. Verus eſt ille, qui regulatur in debito modo, & debita figura, de quibus actum eſt in tractatu de ſyllogiſmo formali. Apparens eſt ille, qui nō regulatur debito modo nec debita figura: vt quando arguitur ex puris particularibus, aut puris negatiuis, aut ex quattuor terminis, vt quando medium eſt terminus æquiuocus. Vero ſyllogiſmus eſt duplex: quoniam quidē eſt verus de forma. ſ. ratione modi, & figuræ, vt ſi fiat in barbara, aut celarent, aut in Ceſare, aut in darapti &c. Et verus de materia, vt ſi fiat ex præmiſſis veris, & concludatur concluſio vera in debito modo, & debita figura. Vnde iſte eſt verus de forma, & de materia, Omne rationale eſt riſibile, omnis homo eſt rationabilis, ergo omnis homo eſt riſibilis. Quidam aūt eſt verus de forma, ſed nō de

de materia, quoniã vtraq; pmiſſarum, aut altera eſt falſa, vt hic. Omnis homo eſt lapis, omnis aſinus eſt homo, ergo omnis aſinus eſt hõ. patet quod eſt in primo mõ primæ figuræ, ſed vtraq; pmiſſarũ eſt falſa. Paralogiſmus. i. appates, & non verus, fit duobus modis, primo ex pmiſſis veris, ſed nõ fit in debito modo, & debita figura, vt hic. Nullus homo eſt lapis, nullus aſinus eſt homo, ergo nullus aſinus eſt lapis. Valet q. dem de materia, quoniã vtraq; præmiſſarum eſt vera, ſe non valet de forma quoniam igitur ex puris negatiuis; ideo eſt paralogiſmus. Secundo, quando fit ex præmiſſis falſis, & non fit in debito modo, nec in debita figura. vt hic, Aſinus eſt homo; leo eſt aſinus, ergo leo eſt homo, conſtat vtranque præmiſſarum, & concluſionẽ eſſe falſam, & arguitur ex puris indefinitis, ergo eſt paralogiſmus de forma, & de materia.

His præpoſitis aduerte, ꝙ Ariſtoteles intẽdit in dialecticis poſſe committi falſum ſyllogiſmum tam de forma, q̃ de materia, vt patet per ipsũ in 1. lib. Top. qui eſt paralogiſmus, ſecũdo modo, & multo magis primo modo. In demonſtratiuis, aũt nõ cõmittitur paralogiſmus, nec primo, nec ſecundo modo: quoniã ſemp arguitur in debito mõ, & debita figura, ſed ſemper eſt verus ſyllogiſmus, licèt aliquando peccat in materia, vt quando ſic arguit geometra. Omnes paralellæ concurrunt, a & b, ſunt paralellæ, ergo a, & b, concurrunt.

Conſtat, quòd arguitur in prima figura in tertio modo, & tamen peccat in materia, quoniã maior eſt falſa, & eſt oppoſita principio geometræ, quod eſt hoc, paralellæ nõ concurrunt, & ratio pp quam in demonſtratiuis ſciẽtijs nõ cõmittitur paralogiſmus, eſt, hæc quoniã in eis arguitur ſolum ex trib. terminus. ſ. maiori extremitate, & minori, & medio bis ſumpto ante concluſionẽ, & ſigno vniuerſal appoſito, medio in prima figura, & non maiori, extremitate. In prima autem figura fit præcipua demonſtratio, & maximè in primo modo, vt manifeſtabitur tibi infra, conſtat ergo, quòd in doctrinalibus ſcientijs ſyllogiſmus ignorantiæ non eſt paralogiſmus, ſed ſyllogiſmus peccans in materia, & non in forma, etiam quod procedat ex oppoſitis principiorum ſcientiæ, in qua arguitur, vt docuimus à concurſu de paralellis.

Quantum ad tertium. ſ. quod in ſcientijs doctrinalibus minus decipiamus quàm in alijs, puta in phyſicis, & hac de cauſa Ariſt. magis vtitur exemplis mathematicis in toto lib. poſter. quàm aliarum ſcientiarum: probatur ex intentione Ariſtotelis per duas concluſiones.

Prima eſt hæc, ſciẽtiæ mathematicæ ſunt certiores alijs, ideo minus decipimus in eis.

Secunda eſt. Scientiæ mathematicæ ſunt firmiores alijs, ideo minus decipiantur in eis.

Prima probatur tripliciter. Primo ſic, ſcientiæ mathematicæ ſunt manifeſtiores intellectui, ergo sũt certiores, patet cõſequẽtia, quoniã maior eſt manifeſtatio, cauſat maiorẽ certitudinẽ. Antecedẽs aũt ſic probatur, ꝓbationes metaphyſicæ magis patent ad ſenſum, q̃ in alijs ſcientijs, ergo manifeſtiores ſunt intellectui, quoniã oĩs nr̃a cognitio ortũ à ſenſu hẽt, qđ ergo magis patet ad ſenſum, manifeſtius eſt intellectui. Quod verò probationes mathematicæ magis patet ad ſenſum, declarat Ariſt. tali ſigno. Geometra nõ concedit abſolutè iſtã, oĩs circulus eſt figura, ꝓp æquiuocationẽ huius termini circulus, qui dicitur de poẽmate Homeri, & de figura vna linea contenta. Nã ſi cõcederet abſolutè, poſſet ſic argui. Omnis circulus eſt figura. Poema Homeri eſt circulus: ergo Poema Homeri eſt figura, qđ conſtat eſſe falsũ. Geometra ergo ſolũ concedit illã, vt æquiualet iſti. oĩs talis circulus eſt figura. ſ. deinõſtrãdo ad ſensũ circulũ in terra deſcriptũ, & hinc ꝓp euidentiam ſenſus nõ poteſt eſſe, nec cauſari error in intellectu. Secũdo ſic. In mathematicis nõ datur inſtãtia particulariter, ſed tantũ vniuerſaliter. in alijs aũt cõtingit dare inſtantiã particulariter, & vniuerſaliter, ergo mathematicæ ſunt certiores alijs, ꝓbatur cõſequentia. Nã notitia vniuerſalis certior eſt notitia particulari, & ſingulari. Illa. n. non mutatur à veritate in falſitatem, ſed ſemper eſt vera, vt hæc eſt immutabiliter vera omnis triangulus habet tres angulos. particularis autem, & ſingularis mutatur à veritate in falſitatem ad mutationem rei particularis. Vnde hæc non ſemper eſt vera, ſol illuminat hemiſphærium noſtrum: aliter nunquam eſſet nox. Antecedẽs verò ſic probatur. In mathe

maticis prædicatum ineſt ſubiecto ſecundum quod ipſum, ergo ineſt omni contento ſub ſubiecto, & ſi remouetur ab vno cõtento ſub ſubiecto, remouetur ab omnibus, v.g. ſi qs ꝓbat aliqué triãgulũ habere tres angulos, ꝓbat de oĩ, quoniã habere tres angulos eſt propriũ triangulo in quarto mõ & ſi quis probat aliquẽ circulũ carere angulo, probat, quòd omnis circulus caret angulo, quoniã carere angulo cõpetit omni figurę circulari, ſicut habere angulũ cõpetit omni figuræ rectilineæ. In alijs aũt ſcientijs non ita contingit. Nam in phyſicis nõ ꝓbatur omne corpus eſſe in loco, nec vniuerſalis negatiua oppoſita contrariæ, ſed particularis affirmatiua, & particularis negatiua, vt tibi declarabitur in iiij. Phyſ. Conſtat ergo mathematicas eſſe certiores, quoniã in eis nõ datur inſtantia particularis, ſed vniuerſalis. Tertio ad idem, ſic mathematicæ ꝓcedũt ex propoſitionibus conuertibilibus, non autem aliæ ſcientiæ, ergo ſunt certiores alijs, probatur conſequentia, quoniã in conuertibilibus, quo ad conuertentem & conuerſam non poteſt eſſe deceptio, nã ſi iſta eſt vera, omnis homo eſt riſibilis, & hæc eſt vera, omne riſibile eſt homo. in non conuertibilibus autem non ſic eſt, nam licèt iſta, omnis homo eſt animal, ſit vera hæc tamẽ eſt falſa omne animal eſt homo, quoniam homo, & animal non ſunt termini conuertibiles. ſi igitur mathematicæ procedunt ex conuertibilibus, certiores ſunt alijs. Antecedens verò ſic probatur in mathematicis demonſtratur paſſio conuertibilis de ſubiecto per medium conuertibile cum vtroque. Verbi gratiã. Demonſtrat Geometra triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, ex eo ꝙ habet angulum extrinſecũ æqualem duobus intrinſecis ſibi oppoſitis. Hæc autem tria ſicut ſunt conuertibilia, triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, habere angulum extrinſecum &c. ſic & iſta ſunt conuertibilia, homo, riſibile, rationale.

Et aduerte, quoniã mathematicæ procedunt ex conuertibilibus, licèt in mathematicis arguere in ſecunda figura ex puris affirmatiuis, nã hoc argumentũ valet, omne riſibile eſt rationale, Omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis. Et tu loco riſibilis, & hominis, & rõnalis, ſume in

mathematicis, habere tres angulos, triangulū, & habere angulum extrinſecū æquale duobus intrinſecis ſibi oppoſitis. In phyſicis aūt nō licet qm̄ nō ſemper procedunt ex conuertibilibus. Vnde hoc argumentum non valet in ſecunda figura, omne quod mouetur eſt in loco, lapis in centro terræ eſt in loco, ergo lapis in centro terræ mouetur. Nam ſubiectū, & prædicatum maioris non ſunt termini conuertibilibus. In plus eſt enim eſſe in loco, quàm moueri. Conſtat igitur tibi propter quid mathematicæ ſcientiæ ſunt certiores alijs.

Secunda autem concluſio. ſ. quod mathematicæ, ſint firmiores alijs ſcientijs, probatur tripliciter ad mentem Ariſt.

Primo ſic, comparando præmiſſas ad concluſionem in mathematicis, ſequitur vniuerſaliter, ꝙ ſi præmiſſæ ſunt veræ, concluſio eſt vera, & econuerſo, quoniā in mathematicis, vt diximus, ſemper arguitur, ex conuertibilibus, & æqualibus ſecundum prædicationem, qualia ſunt ſubiectum, & propria paſſio, & diffinitio ſubiecti, vel propriæ paſſiones, & ideo ſi præmiſſæ ſunt veræ, concluſio eſt vera, & econuerſo, & hac de cauſa ſyllogiſmus in ſecunda figura, ex puris affirmatiuis valet in mathematicis, vt diximus ſupra. In alijs autem ſcientijs non ſic eſt, quoniam non proceditur ſemper ex conuertibilibus, & æqualibus, ſecundum prædicationem, ſed ex inæqualibus, vt ſumendo genus & duas eius ſpecies, & ideo in alijs ſcientijs non valet argumentum in ſecunda figura, ex puris affirmatiuis: vt hic omnis homo eſt animal, omnis aſinus eſt animal, ergo omnis aſinus eſt homo.

Conſtat, ꝙ p̄miſſæ ſunt veræ, & concluſio falſa, eo quod animal communis eſt, quàm homo, & aſinus. Quia igitur in mathematicis præmiſſæ, & concluſio, & econuerſo, ſunt ſemper veræ, ſiue arguatur in prima figura, ſiue in ſecunda ex puris affirmatiuis, ideo ſunt firmiores ceteris ſcientijs.

Secunda probatur ſic, Comparando maiorem extremitatem, & minorem ad medium mathematicæ non recipiunt in ſyllogizando niſi ea, quæ ſunt per ſe, aliæ verò ſcientiæ recipiunt non ſolùm ea quæ ſunt per ſe, ſed etiam ea, quæ ſunt per accidens, ergo ſunt firmiores alijs ſcientijs. Patet conſequentia, quoniam firmior eſt veritas in his, quæ ſunt per ſe,

quàm

quàm in his, quæ ſunt per accidens. Antecedens autem probatur quoniã mathematicæ in demonſtratione recipiunt ſubiectum, & propriam eius paſſionem, & diffinitionẽ ſubiecti aut paſſionis, quæ omnia de ſe inuicem p̃dicãtur per ſe, v. g. Riſibile prædicatur per ſe de rationali, rõnale p̃dicatur per ſe de homine, & riſibile prędicatur per ſe de homine. In alijs autem ſcientijs recipiuntur quę ſunt etiã per accidens, vt eſt iſta, ęqua eſt calida, ignis eſt ſiccus, aer eſt frigidus, vt tibi declarabitur in phyſicis. Cum igitur ea quæ ſunt per accidens, non cauſent veritatem æquè firmã, ſicut ea quæ ſunt per ſe, conſtat, quòd mathematicæ ſunt firmiores alijs ſcientijs.

Tertio probatur ſic. Comparando medium ad propriam concluſionem, mathematicæ ſcientiæ non procedunt ad demonſtrandum aliquam concluſionem demonſtratione potiſſima, niſi per vnum medium, aliæ autẽ ſcientiæ per plura, ergo mathematicæ ſunt firmiores alijs. patet conſequentia, quoniam ſicut non poteſt eſſe error eunti ad terminum, ad quem eſt vnica via, ſic nec demonſtranti concluſionem, ad quam eſt tantùm vnum medium. Antecedens autem ſic probatur. Declarabitur tibi in 2. Phyſ. & in 3. Metaph. quod mathematicæ non conſiderant niſi cauſam formalẽ, & per eam ſolam demonſtrant, aliæ verò per plura cauſarũ genera, puta ſcientiæ naturales conſiderant quattuor cauſarũ genera materialem, formalem, efficientem, finalem, vt tibi manifeſtabitur in 2. Phyſ. & per eas demonſtrant. Metaphyſica autem conſiderat omnia cauſarum genera, præter materialẽ, quoniam abſtrahit à materia, & à motu, vt tibi declarabitur in 3. lib. Metaph. cum igitur mathematicæ ſolum per cauſam formalem demonſtrent, conſtat ꝙ ſunt firmiores alijs ſcientijs, quo ad cognitionem noſtram. Quoniam igitur mathematicæ ſunt noſtro intellectui certiores, & notiores, & firmiores, ideo minus decipimur in eis, quàm in alijs ſcientijs, eo quòd demonſtrationes eius ſunt in primo gradu certitudinis, vt tibi declarabitur in philoſophia. pro nunc ſuſtine. Hæc de præſenti cap. dicta ſint. In quo terminatur conſideratio de demonſtratione potiſſima, quæ facit ſcire ſimpliciter, & eſt demonſtratio propter quid, & a priori, &c.

De differentia inter demonſtrationem propter quid, & inter eam quæ eſt quia. Cap. VII.

IN 7.cap.ſm ordinē doctrinæ inueſtigandū eſt ad mētem Ariſt.quō differant demonſtratio,ꝑp quid,de qua ſuperius eſt actū,& demōſtratio,quia,de qua nunc agendum eſt.

Pro cuius notitia hic principaliter duo agenda ſunt.

Primo, quomodo differant in eadem ſcientia.

Secundo, quomodo in diuerſis ſcientijs.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ demonſtratio propter quid in eadē ſcientia differt à demonſtratione, quia, in duobus.Primo,demonſtratio propter quid in eadē ſcientia nunquā fit per cauſam remotam & mediatam,ſed proximam,& immediatam, vt docuimus in diffinitione eius, quæ datur ꝑ materiā.Demonſtratio,aūt,quia,fit ꝑ cām remotam,& mediatam,dummodo cauſa illa ſit nobis notior eius effectu.Secundo, demonſtratio ꝑp quid, nunq̄ fit per effectum in eadem ſcientia,ſiue ſit effectus conuertibilis cum cauſa ſua, ſiue non.demonſtratio aūt, quia, fit in eadē ſcientia per effectum vtroque modo,dummodo effectus ſit notior ſua cauſa. Et quidem ꝙ demonſtratio,quia fiat per cauſam remotam, declarat Ariſto.tali exemplo. Non eſſe animal eſt cāuſa remota non reſpirandi, ſicut eſſe animal eſt cauſa remota reſpirandi, & non habere pulmonem eſt cauſa proxima nō reſpirandi,ſicut habere pulmonem eſt cauſa proxima reſpirādi. Si quis igitur probat piſcem non reſpirare,quia non habet pulmonem,eſt demonſtratio negatiua propter quid, ſic arguendo in ſecunda figura, omne reſpirans habet pulmonem,piſcis non habet pulmonem,ergo piſcis non reſpirat.

Si autem probat hominem reſpirare,ſic arguendo.Omne habens pulmonem reſpirat, homo habet pulmonem, ergo homo reſpirat, eſt demonſtratio affirmatiua propter quid. quoniam habere pulmonem eſt cauſa propinqua, & immediata reſpirationis,vt tibi declarabitur in tract.de aſpiratione & expiratione in paruis naturalibus, quæ per epythomata diſpoſuimus. Si quis autem probat parietem non reſpirare,quia non eſt animal,eſt demonſtratio quia.Nam eſſe animal non eſt cauſa propinqua, ſed remota reſpirationis.

Multa enim ſunt animalia, quæ non reſpirant, vt omne animal carens ſanguine. Si quis igitur ſic arguit, omne reſpirãs eſt animal, paries non eſt animal, ergo paries non reſpirat, eſt demonſtratio, quia. Cõſtat igitur tibi quõo fiat demõſtratio, quia, p cãm remotam. Quod aũt fiat per effectũ conuertibilem notiorem cauſa ſuã declarat Ariſto. tali exemplo, ſi quis probat planetas. i. ſeptem ſtellas erraticas. ſ. Saturnum, Iouem, Martem, Solem Venerem, Mercurium, & Lunam eſſe propè, i. minus diſtantes à nobis, quàm ſint ſtellæ fixæ, p hunc effectum, quia non ſcintillant, demonſtrant per effectum conuertibilem negatiuæ ſic arguendo, omnis ſtella nõ ſcintillans eſt propè, planeta eſt non ſcintillans, ergo eſt propè. Si autem probat ſtellam fixam eſſe diſtantem, quia ſcintillat, demonſtrat per effectum conuertibilem affirmatiuè ſic arguendo; omnis ſtella ſcintillans eſt diſtans, ſtella fixa eſt ſtella ſcintillans, ergo ſtella fixa eſt diſtans.

Alio autem exemplo declarat Ariſto. demonſtrationem, quia, fieri per effectum conuertibilem, & eſt tale, demõſtramus Lunam eſſe figuræ circularis per hunc effectum, quia eius lumen circulariter creſcit, & decreſcit, & arguitur ſic. Illud, cuius lumen circulariter creſcit, & decreſcit, eſt figuræ circularis, ſed in Luna lumẽ circulariter creſcit, & decreſcit vt videmus ad ſenſum, ergo Luna eſt figuræ circularis. Conſtat hanc demonſtrationem eſſe quia, & per effectum cõuertibilem nobis ad ſenſum notiorem. Nam licèt ex parte rei figura circularis ſit cauſa augmenti in lumine circulariter, tamen ex parte noſtra augmentum luminis circulariter eſt cauſa, ſiue ratio, qua cognoſcimus Lunã eſſe figuræ circularis, & ideò pdicta demonſtratio eſt, q̃a & non pp quid, & nõ eſt à priori ex parte rei, ſed à poſteriori, quoniã oĩs effectus eſt poſterior ſua cauſa. Quòd verò demonſtratio, quia, poſſit fieri per effectũ non cõuertibilem, patet ex prædictis. Nã quã ratione fit per effectũ conuertibilem, ita etiam per non conuertibilem. Contingit enim effectum nõ conuertibilem eſſe notiorem nobis, ſicut & effectum conuertibilem.

Sed aduerte, quòd effectus nõ conuertibilis poteſt eſſe duplex. Quidam enim eſt communior cauſa, quidam minus

communis. Si eſt communior,poterit per eum demonſtrarī eius cauſa nagatiua in ſecunda figura, vt hic. Omnis ignis eſt deſiccatiuus,Nulla aqua eſt deſiccatiua,Ergo nulla aqua eſt ignis. Conſtat, ꝙ eſſe deſiccatiuum eſt effectus ignis ex ſua aptitudine naturali, & tamen eſt communior, quā ignis quoniam competit etiam terræ. Nam ignis, & terra habent ſiccitatem pro qualitate ſimbola, & inde tam ignis, quàm terra ſunt ex ſui natura deſiccatiua,Si autem effectus ſit mīnus communis,quàm cauſa ſua,& tamen notior poteſt per eum demonſtrari ſua cauſa affirmatiuè in prima figura, vt hic.Omne habens tres angulos eſt figura.Triangulus eſt habens tres angulos;Ergo triangulus eſt figura. Conſtat,ꝙ in plus eſt eſſe figuram, quàm habere tres angulos. Nam omne habens tres angulos eſt figura,ſed non econuerſo. Conſtat igitur tibi qūo demonſtratio, quia,fit in eadem ſcientia per cauſam remotam, & per effectum conuertibilem;& nō cōuertibilem magis cōem,& minus cōem, notiorem tamē, quam cauſa ſua, & in his omnibus differt a demonſtratione propter quid, quoniam nunquam fit per effectum, nec per cauſam remotam, ſed propinquam,& propriam:aliter non faceret ſimpliciter ſcire,vt docuimus ſupra.

Quantū ad ſ̃m principale.ſ. qūo differant in diuerſis ſciētijs demonſtratio,quia,& demōſtratio propter quid aduerte,ꝙ de mente Ariſt.tres concluſiones probandæ ſunt.

Prima eſt,ſi aliqua ſcientia ſubalternantur alteri ſecundū ſe totam,ſubalternata dicit,quia, & ſubalternans dicit propter quid, ideſt in ſubalternata fit demonſtratio quia, & in ſubalternante demonſtratio propter quid. In quo ſenſu ſub alternatur proſpectiua geometriæ,muſica Arithmeticæ,Ma chinatiua ſtereometriæ, Naualis aſtronomiæ.

Secūda cōcluſio eſt hæc. Si aliqua ſcientia ſubalternatur alteri nō ſ̃m ſe totā, ſed ſolū ſ̃m partem, ſubalternata quo ad illam partem dicit quia, & ſubalternans propter quid.

Tertia concluſio eſt. Si ſint aliquæ duæ ſcientiæ,quarum vna non ſubalternatur alteri, nec ſecundum ſe totam, nec ſecundum partem conueniūt autem in aliqua vna propoſitione,ſiue concluſione,reſpectu illius concluſionis,altera dicit

cię quià, altera propter quid. Antequam deueniamus ad probationem prædictarum concluſionū, declarādū eſt, quid ſit ſcientiam ſubalternari alteri ſecundum ſe totam, quid ſecū dum partem, quid nec ſecundum totam, nec ſecundum partem, & tamen in aliqua vna propoſitione conuenire.
Tu igitur aduerte, q̄ tunc vna ſcientia ſubalternatur alteri ſecundū ſe totā, quādo eius ſubiectū adæquatū ſupponitur ſm ſe totum ſubiecto ſubalternantis; & non differt ab illo niſi addit ſuper illud differentiam accidentalem, ſiue extraneam; & hoc mō, proſpectiua ſm ſe totā ſubalternatur geometrię. Nam ſubiectum vtriuſque eſt linea, vel magnitudo, & proſpectiuæ ſubiectū non addit ſuper lineā, aut magnitudinem niſi viſuale, quæ eſt differentia accidentalis lineæ. non enim eſt de ratione lineæ eſſe viſuale, ſed eſſe longitudinem, cuius extrema ſunt duo puncta: eodem modo ſubalternatur muſica arithmeticæ, quoniam ſubiectum vtriuſque eſt numerus, ſed muſica ſuper addit ſonorum. eſt enim muſica de numero ſonoro. Eodem modo ſubalternatur machinatiua ſtereometrię, quoniā vtriuſq; ſubiectū eſt corpus menſurabile. ſed machinatiua addit ædificabile, ſiue ædificatum ita q̄ machinatiuę ſubiectū eſt corpus mēſurabile ædificabile, ſiue ædificatum. Eodem modo ſubalternatur ſcientia naualis aſtronomiæ. Vtraque enim conſiderat corpus cœleſte, ſed naualis ſuperaddit ſignum apparens in aere cauſarum ex motu cœli in aere, vt quando luna habet hallo, aut aer ruber in ſero. Sunt enim ſigna, aut venti, aut tēpeſtatis, aut ſerenitatis, &c. Vnam autem ſcientiam, ſubalternari alteri ſecundum partem eſt, quando pars vnius ſciētię ſubalternatur alteri, & non tota ſcientia, & hoc modo pars ſcientię naturalis, quę eſt de iride, de qua iam egimus in Meteoris, ſubalternatur proſpectiuę, nam proſpectiua eſt de linea viſuali abſolutę ſumpta. Scientia autem de iride eſt de linea viſuali conuerſa ad nubē roridā, ex qua cauſatur iris, vt docuimus in epitomate noſtro ſuper Meteora Ariſt. Vnam autem ſcientiam ſubalternari alteri, nec ſecundum totum, nec ſecundum partem, ſed conuenire in aliqua vna concluſione, eſt quando, nec ſubiectum vnius,

nec pars ſubiecti ſubalternantur ſubiecto alterius, ſed tantum reſpectu alicuius concluſionis vna reſpicit alteram, vt pote dicentem cauſam, aut rationem talis concluſionis. Et hoc modo Chirurgia ſubalternatur Geometriæ, quo ad iſtã concluſionem, Vulnus circulare tardius ſanatur, cuius concluſionis chirurgicus neſcit cauſam, vt chirurgicus eſt, ſed hoc accipit a Geometra. Nam ſi quęratur a chirurgico cur vulnus circulare tardius ſanatur, reſpondebit, quia ſic experitur. Si autẽ quæratur a geometra, reſpondebit, quia caret angulis. Nam quia circulus eſt figura vna linea contenta carens angulis, omnis aũt figura recti linea habet angulos, vt patet in triangulo, & quadrato, & pentagono. His declaratis probatur ſic prima concluſio. In ſcientijs ſubalternatis ſecundum totum, ea quæ ſupponuntur, vt principia, demonſtrantur demonſtratione propter quid in ſubalternante, ita ꝙ principia ſcientię ſubalternãte ſunt cõcluſiones demõſtratæ a priori, ergo ſubalternãs dicit quid de principijs, & ẽt de cõcluſionibus ſubalternatæ, ipſa verò dicit quia, v.g Muſicus tenet in diapſon eſt proportio ſexquialtera. Arithmeticus autem diffinit proportionem ſexquialteram, & probat a priori inter 6. & 4. eſſe ꝓportionẽ ſexquialterã. Muſic⁹ verò ſupponit quia ſic eſt. Conſtat ergo prima concluſio.

Secunda verò ſic ꝓbatur ad mentẽ Ariſ. Philoſophia naturalis q̃ quo ad partẽ de iride ſubalternatur proſpectiuæ, dicit quia, proſpectiua dicit ꝑ q̃d. Sicut, & geometria dicit propter quid de aliquo, de quo proſpectiua dicit, quia.

Sed aduerte, ꝙ pars philoſophiæ naturalis, quæ eſt de iride, non ſolùm ſubalternatur proſpectiuæ, ſed etiam geometriæ. Nam linea viſualis reflexa in nube, de qua conſiderat phyſicus in ſcientia de iride, ſubalternatur lineæ viſuali, de qua conſiderat proſpectiuus, & linea viſualis ſubalternatur lineæ abſolutè ſumptæ, de qua conſiderat geometra, ergo pars philoſophię naturalis, quæ eſt de iride, mediãte proſpectiua ſubalternatur geometriæ.

Tertia autem concluſio ſic manifeſtatur ad mentum Ariſtot. licèt ſcientia medicinæ, geometria non ſubalternentur ſecundum totum, nec ſecundum partem tamen conueniunt

in conſideratione huius concluſionis. Vulnus circulare tardius ſanatur. de qua concluſione medicus, ſiue chirurgicus dicit quia. Experitur.n.ſic eſſe. Geometer aũt vt deſcendit in medicinã, dicit ꝓpter quid. Scit.n. geometer circulũ non habere angulũ, & hoc eſt ſcire cauſam ꝓpter quam vulnus circulare tardius ſanatur. Nam vbi eſt angulus partes ſunt propinquiores, ex conſequenti citius coniunguntur, hinc eſt ꝙ vulnus triangulare citius ſanatur, ex oppoſito vulnus circulare tardius ſanatur, quia in circulo partes æquè diſtãt à centro, & ideo vulnus circulare nõ ſanatur, niſi paulatim per totum circuitum, ex conſequenti tardius ſanatur.

Conſtat igitur tibi, quomodo, & quibus, & quot modis differunt demonſtratiõ quia, & propter quid in eadem ſciẽtia, & in diuerſis. Hæc de preſenti capite dicta ſint.

In qua figura ſyllogiſtica fiat præcipua demonſtratio quæ facit ſcire ſimpliciter. Cap. VIII.

IN octauo capite inueſtigandum eſt, cum ſint tres figuræ ſyllogiſmorũ, vt docuimus in tractatu de Syllogiſmo formali, in qua fiat demonſtratio potiſſima. & hic duo videnda ſunt.

Primo, quòd in prima figura præcipuè fit demonſtratio propter quid.

Secundo, quoniam in prima figura concluditur vniuerſalis affirmatiua, & vniuerſalis negatiua, vt patet in barbara, & cœlarent, & quoniam omnis demonſtratio potiſſima procedit ex veris, & primis immediatis, ſiue ſit affirmatiua, ſiue negatiua, ideo declarandum eſt quomodo non ſolùm vniuerſalis affirmatiua, ſed etiam negatiua propoſitio poteſt eſſe immediata.

Quantum ad primum ponitur hæc concluſio. Demõſtratio potiſſima tam affirmatiua, quàm negatiua fit præcipuè in prima figura. Affirmatiua quidem in barbara. Negatiua autem in cœlarent, & probatur ſic. Prima figura facit magis, & ſimpliciter ſcire, ergo in ea fit demõſtratio potiſſima, ſiue ſit affirmatiua, ſiue nega. Patet conſequentia, quoniam vt docuimus ſupra finis demõſtrationis potiſſimæ eſt facere ſcire ſimpliciter ergo in ea figura præcipuè fiet, quæ facit ſci-

ſe ſimpliciter. Antecedés aũt.ſ. ꝙ prima figura faciat ſcire ſimpliciter,probatur quatruplicitèr ad mentem Ariſt.
Primo ſic, ſciæ mathematicę,vt arithmetica, & geometria,& pſpectiua,q̃ ſunt certiſſimę ſcię,demonſtrãt concluſiones ſuas in prima figura. Probãt.n.cõcluſioné vniuerſalẽ in qua paſſio pdicatur adæquatè de ſuo ſubiecto p pmiſſas vniuerſales,vt ꝙ omnis triangulus habet tres æquales duobus, eo ꝙ omnis triangulus habet angulum extrinſecum æqualem duobus angulis intrinſecis ſibi oppoſitis, ergo ſignum eſt,ꝙ prima figura facit magis, & ſimpliciter ſcire.
Secundo ſic,in prima figura ſemper aut frequenter ſyllogizatur per medium propter quid, ergo facit magis,& ſimpliciter ſcire.Patet conſequentia,quoniã qñ ſyllogizatur p medium pp quid, fit demonſtratio pp quid. hæc autem vt docuimus ſupra facit ſcire ſimpliciter, ergo &c. Antecedés autem probatur, quoniam quando ſyllogizatur concluſio per mediũ propter quid,ſemper aut frequentius concluditur vniuerſali affirmatiua. vt quando concludimus omnem hominem eſſe riſibilem, eo quòd omnis homo eſt animal rationale. Sed vniuerſalis affirmatiua non concluditur niſi in prima figura, ergo illa facit magis, & ſimpliciter ſcire.
Tertio, ſic in prima figura demõſtramus diffinitioné de definito vniuerſaliter,& nõ in ſecũda,nec in tertia,ergo prima facit magis,& ſimpliciter ſcire. Antecedés patet,quoniã cũ diffinitio conueniat omni cõtento ſub diffinito, demonſtramus eã in barbara, vt patet qñ demõſtramus diffinitioné materialẽ per formalẽ de diffinito, vt hic, Omne animal rõnale eſt quid cõpoſitũ ex corpore & anima intellectiua: Oĩs hõ eſt animal rõnale,ergo omnis hõ eſt quid cõpoſitũ ex corpore, & anima intellectiua. Quod aũt,nec in ſecũda, nec in tertia figura poſſimus demõſtrare diffinitioné de diffinito vniuerſaliter, & affirmatiuè patet diſcurrẽti per oẽs modos earũ. Cõſequẽtia verò probatur, quoniã potiſſimũ ſcire noſtrũ eſt, quãdo ſcimus diffinitioné de ſuo diffinito. Cõſtat ergo,ꝙ prima figura facit magis,& ſimpliciter ſcire.
Quarto ſic,prima figura nõ indiget ſecũda,nec tertia,ſed ęcõuerſo,ergo facit magis, & ſimpliciter ſcire. Antecedens proba-

probatur, quoniam modi primę figurę concludentes directè ſunt modi perfecti, nec indigent reduci ad alios, ſed alij ad ipſos, vt docuimus in tract. de ſyllogiſmo formali, ergo prima figura non indiget ſecunda, nec tertia, ſed econuerſo.

Cōſequentia aūt patet, quoniā prima facit ſcire p ſeipsā, ſecunda aūt, & tertia non per ſeipſas, ſed p reductionem ad primam, ꝙ autē facit ſcire per ſeipſum, magis & perfectius facit ſcire, quam quòd facit ſcire per aliud. Conſtat ergo, ꝙ prima figura facit magis ſcire, quàm ſecunda, & tertia.

Quantum ad ſecundum, vt ſcias quando propoſitio vniuerſalis negatiua eſt immediata, prius oportet te cognoſcere quando, & quot modis fiat mediata, deinde per oppoſitū faciles ſcies quando, & quomodo fiat immediata.

Tu igitur aduerte, ad mentem Ariſt. in j. Poſter. ad hoc ꝙ vniuerſalis negatiua fiat mediata, id eſt habeat medium, per quod demōſtrari poſſit a priori, oportet alterum extremorum, aut vtrunq; eſſe in aliquo toto, id eſt ſubiectū, aut prędicatum, aut vtrunque cōtineri ſub aliquo ſuperiori genere, quod ſit genus ſubalternū, aut generaliſſimū, ex quo fundamento ſequitur, quòd vniuerſalis negatiua, poteſt tribus modis fieri mediata, & demonſtrabilis concluſio.

Primo, quando prædicatum continetur ſub aliquo ſuperiori, ſubiectum autem ſub nullo, in quo ſenſu hæc eſt mediata, Nulla ſubſtantia eſt calor. Nam licēt ſubſtantia non habeat genus, ſub quo contineatur; quoniā eſt genus generaliſſimū, habet tamen calor, quoniā cōtinetur ſub paſſibili, qualitate, & hæc ſub qualitate, ſicut ſubalternū ſub generaliſſimo. Vñ pdicta propoſitio poteſt ſic demōſtrari priori in ſecūda figura, in cameſtres. Ois calor eſt qualitas, Nulla ſubſtantia eſt qualitas, Ergo nulla ſubſtantia eſt calor.

Secunda, quando ſubiectum continetur ſub aliquo ſuperiori, prædicatū verò ſub nullo, in quo ſenſu hæc eſt mediata, nulla virtus eſt quantitas, hæc poteſt demonſtrari in prima, & ſecunda figura a priori. In prima quidem ſic. Nulla qualitas eſt quantitas, Omnis virtus eſt qualitas, Ergo nulla virtus eſt quantitas. In ſecunda autem ſic. Nulla quantitas eſt qualitas, Omnis virtus eſt qualitas, Ergo

nulla virtus eſt quantitas.

Tertio, quando ſubiectum, & prædicatum continentur ſub aliquo ſuperiori genere, in quo ſenſu hæc eſt mediata, nullum vitium eſt virtus, & poteſt demonſtrari à priori in prima, & ſecunda figura. In prima quidem ſic, nullũ vituperabile eſt virtus, omne vitium eſt vituperabile, ergo nullũ vitium eſt virtus. In ſecunda autem ſic, omnis virtus eſt laudabile nullum vitium eſt laudabile, ergo in cameſtres, nullum vitium eſt virtus. Conſtat igitur tibi quot modis contingit fieri vniuerſalis negatiua mediata.

Ad hoc aũt ꝙ fiat immediata, oportet ꝙ neutrum extremorũ cótineatur ſub aliquo ſuperiori genere, ex cõſequenti quãdo vnũ pdicamentũ negatur vniuerſaliter de alio, ē ꝓpoſitio immediata. Vnde hæc ē immediata, nulla ſubſtantia eſt quãtitas, & hæc, nulla quãtitas ē qualitas, & ſic de alijs.

Pro cuius notitia aduerte, quòd vt tibi manifeſtum erit in iiij. Metaph. ens non eſt ſuperius ad decem prædicamenta, vt genus, nec deſcendit in ea, vt genus in ſpecies: quoniã non eſt vniuocum, ſed analogum, vt docuimus in tractatu de quinque prędicabilibus, & ens non habet differentias eſſentialis, quibus diuidatur, & quibus conſtituat diuerſas ſpecies, ſicut inueniuntur in quolibet genere, vt docuimus in tractatu de quinque prædicabilibus. Deſcendit autem ꝑ ſe ipſum in decem prędicamenta, & ideo ſunt primo diſtincta, ſiue primo diuerſa, nullum omnino medium vniuocum habẽtia, & hac de cauſa propoſitio vniuerſalis negatiua, cuius extrema ſunt duo prædicamenta, eſt immediata, & indemonſtrabilis ſimpliciter, & hinc eſt quòd dicit Ariſtoteles coordinationes prædicamentorum eſſe impermixtas. Nam ſicut nulla ſubſtantia eſt quantitas, ſic nullum genus ſubſtãtiæ eſt genus quantitatis, nec ſpecies ſubſtantiæ eſt ſpecies quantitatis, & idem intellige de omni prędicamento. Hoc autem intellige formaliter, & non realiter, vt tibi declarabitur in iiij. Phyſ. quando declarabitur tibi quomodo actio, & paſſio ſunt idem realiter, & tamen cõſtituunt duo prædicamenta. quoniam diſtinguũtur formaliter, nec formaliter ſũpta vnum prædicatur de altero. Hæc eſt enim falſa, Actio

eſt

eſt paſſio, licet hæc ſit vera, Res, quæ eſt actio, eſt paſſio.

Conſtat igitur quæ & quomodo fiat propoſitio vniuerſalis negatiua immediata. Et hæc dicta ſint de cap.viij.

De ſyllogiſmo generante in nobis ignorantiam. Cap. IX.

IN nono cap.agendum eſt de ſyllogiſmo oppoſito demonſtrationi, per quem generatur in nobis ignorantia, & error, ſicut per demonſtrationem generatur in nobis ſcientia.

Tu igitur in primis aduerte, ꝙ vterque ſyllogiſmus eſt bonus de forma, ſiunt enim in modo debito, & figura. ſed non vterque eſt bonus de materia, vt tibi declarabitur. Nã ſyllogiſmus, per quem acquirimus ſcientiam, eſt ſemper ex præmiſſis veris, & de cõcluſionibus veris, vt declaratum eſt ſupra. Syllogiſmus autem per quem fit in nobis ignorantia & deceptio, licèt ſit plerũq; bonus đ forma, tamẽ nõ de materia, quoniã aut ſyllogizãtur cõcluſio falſa ex vtraque pręmiſſa falſa, aut ex altera falſa, vt tibi manifeſtabimus infra.

His igiť ꝑpoſitis ad reſolutionẽ ꝓcedẽdo duo agẽda ſũt. Primo, ꝓponẽtur diſtinctiones de ignorãtia in ſẽſu, de quo hic itẽdit Ariſt. Secundo, cõſiderabimus de ſingulis mẽbris.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ de mente Ariſt. in j. Poſter. Ignorãtia prima ſui diuiſione diuiditur in ignorantiam prauæ diſpoſitionis, & in ignorantiam ſimplicis negationis. Ignorantia prauæ diſpoſitionis eſt deceptio cauſata in nobis vel poſſibilis cauſari ꝑ ſyllogiſmũ. peccãtem in materia. Talis eſt ignorãtia opinãtis diametrũ eſſe cõmenſurabilẽ coſtæ, quoniã ſibi fit talis ſyllogiſmus: omnes quãtitates cõtinuæ, & finitæ, ſunt ad inuicẽ cõmenſurabiles, ſed diameter, & coſta ſunt quãtitates continuæ, & finitæ: ergo ſunt ad inuicẽ cõmenſurabiles; ex tali ſyllogiſmo generatur in eo ignorantia prauæ diſpoſitionis, per q̃ decipitur, quoniam non aduertit maiorem eſſe falſum apud geometram.

Ignorantia ſimplicis negationis eſt ſimplex carentia veræ notitię alicuius concluſionis in intellectu, eo qđ nõ habet principia ad illam, aut ex ætate, aut ex ineruditione; in quo ſenſu dicimus infantem ignorare philoſophiam, & ruſticũ ignorare geometriam, & de hac cõſiderabimus ĩ parte vltima huius capitis, & declarabimus vnde proueniat, non

qui-

quidem ex ſyllogiſmo, ſed aliunde.

Secunda diſtinctio, ignorãtia prauæ diſpoſitionis poteſt eſſe circa propoſitiones immediatas, & mediatas. Exemplũ primi, vt ille, qui credit, partem eſſe maiorem toto. exemplum ſecundi, vt ille, qui credit nõ omnem triangulum habere tres angulos æquiualentes duobus angulis rectis.

Tertio diſtinctio, ignorantia prauæ diſpoſitionis, ſiue ſit circa propoſitiones immediatas, ſiue mediatas, poteſt eſſe circa ꝓpoſitionẽ affirmatiuã, & negatiuã. Exemplũ primi, vt ille, qui credit eſſe quod non eſt, vt extra mundum eſſe vacuum, qđ tamẽ non eſt, vt tibi declarabitur in j cœli. Exemplũ ſecundi, vt ille, qui credit non eſſe qđ eſt, vt qui credit cœlum non eſſe corpus finitum, quod tamen eſt finitum.

Quarta diſtinctio, ignorantia prauæ diſpoſitionis, ſiue ſit circa propoſitiones mediatas, ſiue immediatas, ſiue affirmatiuas, ſiue negatiuas, poteſt eſſe duplex. ſ. ſimplex, & ſyllogiſtica. Simplex eſt deceptio facta in aliquo abſque argumẽtatione: vt quando quis credit ex ſola imaginatione ſua, & non aliqua rõne ductus mundum eſſe infinitum, vel credit ſimpliciter alicui ſic dicenti, dato quòd nullam afferat rationem. Syllogiſtica eſt illa deceptio, quæ fit per argumentationem, qua ligatur reſpondẽs, vtpote neſciẽs ſoluere, hoc mõ deceptus eſt Zeno negans, motũ, quoniã noſciuit hoc argumẽtũ ſoluere. Si aliquid mouetur, aut mouetur in plano aut in vacuo, nõ primo, qa duo corpora nõ poſsũt eſſe ſimul, nõ ſecũdo, qa nõ datur vacuũ, ergo nõ datur motus.

Quantum ad ſecũdum, præmiſſis dictis diſtinctionibus, videdum eſt primo, quomodo ſyllogizabilis eſt propoſitio vniuerſalis affirmatiua immediata, & falſa. Secũdo qũo ſyllogizabilis eſt propoſitio vniuerſalis negatiua immediata, & falſa; tertio qũo ſyllogizabilis eſt propoſitio negatiua vniuerſalis mediata, & falſa; quarto modo ſyllogizabilis eſt propoſitio vniuerſalis affirmatiua mediata, & falſa.

Quantum ad propoſitionem vniuerſalem affirmatiuam immediatam, & falſam, aduerte, quòd non poteſt ſyllogizari niſi in prima figura, ſcilicet in barbara, quoniã in ſecunda non concluditur niſi negatiua, & in tertia non concluditur

niſi

niſi particularis. Poteſt autem, vt docet Ariſt. in primo poſteriorum, ſyllogizari per ſyllogiſmũ ignorantiæ tribus modis. Primo per duas p̃miſſas in falſas in toto, i. vniuerſaliter, v.g. Volo ſyllogizare iſtã, Omnis quãtitas eſt qualitas, & arguo ſic. Omnis ſubſtãtia eſt qualitas. Omnis q̃titas eſt ſubſtantia, ergo omnis quãtitas eſt qualitas. patet ꝙ cõcluſio, & vtraq; premiſſarum eſt falſa vniuerſaliter, quoniã ſuæ contrariæ ſunt veræ vniuerſaliter, vt patet. Secũdo, per duas p̃miſſas falſas in parte, & nõ in toto, v.g. Volo ſyllogizare iſtã. Omnis ſubſtãtia eſt quantitas, & arguo ſic. Omne imperfectũ eſt quãtitas, omnis ſubſtantia eſt imperfecta, ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas. Patet ꝙ concluſio eſt falſa in toto, quoniã ſua contraria eſt vera in toto, & vtraq; præmiſſarũ eſt falſa, ſed non in toto, quoniã vtraq; iſtarũ eſt vera, aliqđ imperfectũ eſt quãtitas, & aliquod imperfectũ non eſt quantitas. Similiter vtraq; iſtarũ eſt vera, aliquod imperfectũ eſt ſubſtantia, & aliquod imperfectũ non eſt ſubſtantia. Tertio, per maiorem verã, & minorem falſam. v.g. Volo ſyllogizare iſtam. Omnis ſubſtantia eſt quantitas, & arguo ſic. Omnis linea eſt quantitas, hæc eſt vera. Omnis ſubſtantia eſt linea, hæc eſt falſa, ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas.

Sed dices, nunquid põt ſyllogizari ex maiori falſa, & minori vera, ſicut ſyllogizatur ex maiori vera, & minori falſa.

Reſpondetur, quòd non, niſi in duobus caſibus, primò ſumendo pro medio terminum tranſcendentem, vt hic. Omne ens eſt quantitas, omnis ſubſtantia eſt ens, ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas. Si autem ſumatur pro medio, ter. prædicamentalis, puta generaliſſimum alicuius prædicamenti, vtraque præmiſſa erit falſa, vt hic. Omnis qualitas eſt quantitas, Omni ſubſtantia eſt qualitas. Ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas. ſecundo ſi arguatur per regulam antepraedicamentalem, vt hic, Omnis ſubſtantia eſt numerus, Omnis numerus eſt quantitas, Ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas. Si autem arguatur formaliter in prima figura, non eſt poſſibile maiorem eſt falſam, & minorem verã, niſi, vt diximus, ſumatur pro medio ter. tranſcendens.

Quantum ad propoſitionem vniuerſalem negatiuam im-

mediatã,& falsa aduerte, ꝙ eſt ſyllogizabilis ꝑ ſylllogiſmũ ignorãtię in prima,& ſecũda figura, quoniã in vtraq; cõcluditur vniuerſalis negatiua, nõ aũt in tertia,quoniã in ea tãtũ particularis negatiua,& affirmatiua cõcluditur. Põt autẽ ſyllogizare duobus modis, vt patet per Ariſt. in 1. Poſter.

Primo, quidem ex duabus falſis,& ex altera falſa in prima figura: Exẽplum primi. Hæc eſt vniuerſalis negatiua immediata,& falſa,nullus homo eſt animal. Nã ſicut propoſitio affirmatiua vniuerſalis, in qua prędicatur diffinitio, vel pars diffinitionis de diffinitio eſt immediata & vera,quoniã inter diffinitionem, & diffinitum, nullum cadit mediũ, ſic eius negatiua vniuerſalis eſt immediata,& falſa. Hęc igitur, nullus homo eſt animal, poteſt ſyllogizari ſic in prima figura ex duabus falſis. Nullus aſinus eſt animal. Omnis homo eſt aſinus. Ergo nullus hõ eſt animal.Conſtat,ꝙ hic & concluſio & vtraque pręmiſſa eſt falſa.Exemplũ ſecũdi, Syllogizo eandẽ concluſionẽ ſic.Nullus lapis eſt animal.Omnis hõ eſt lapis, ergo nullus homo eſt animal, Cõſtat,ꝙ ibi maior eſt vera, & minor falſa. Poteſt etiã ſyllogizari ex ma. falſa, & min.vera,vt hic,nullũ riſibile eſt animal,hęc eſt falſa.Oĩs homo eſt riſibilis, hęc eſt vera, Ergo nullus hõ eſt animal.

Secundo, ſyllogizabilis eſt ſecunda figura ex vtraque falſa,& ex altera falſa ſiue ſit ma.ſiue min.Exemplum primi. Sumo hanc, Nullus homo eſt animal,& arguo ſic in cameſtres,Omne animal eſt rationale,hęc eſt falſa. Nullus homo eſt rationalis, hęc eſt falſa: ergo nullus homo eſt animal, Exemplum ſecundi. Sumo eandem, & arguo lapis ſic,nullũ animal eſt lapis hęc eſt vera. Omnis homo eſt lapis, hęc eſt falſa, Ergo in celarent,nullus homo eſt animal. Item poteſt eſſe maior falſa,& minor vera. Vt ſumo eandem, & arguo ſic,nullum animal eſt riſibile,hęc eſt falſa. Omnis homo eſt riſibilis, Ergo nullus homo eſt animal.

Quantũ ad vniuerſalem negatiuam mediatam,& falſam, qualis eſt iſta, nullus homo eſt ſubſtantia[nam inter pdicatum,& ſubiectum cadũt multa media,per quę poteſt ſyllogizari,ſcilicet animal,corpus animatum, corpus, vt patet ĩ arb.Porph.ideo eſt mediata]aduerte, ꝙ eſt ſyllogizabilis

per

per ſyllogiſmum ignorantiæ in prima, & ſecunda figura. Exemplum primi, Sumo iſtã, nullus homo eſt ſubſtantia,& arguo ſic,nullum animal eſt ſubſtãtia, omnis hõ eſt animal, ergo nullus homo eſt ſubſtantia. Exemplum ſecundi.Sumo eandem, & arguo ſic, nulla ſubſtantia eſt corpus, omnis hõ eſt corpus,ergo nullus hõ eſt ſubſtantia. Cõſtat ergo,quòd eſt ſyllogizabilis,in prima, & ſecunda figura, Poteſt autem ad mentem Ariſt. ſyllogizari duobus modis.

Primo,in prima figura poteſt ſyllogizari ex vtraque pręmiſſa falſa,ex altera falſa.i.maiore,ſed minore vera. Exemplũ primi,Sumo iſtam. Nullus homo eſt ſubſtãtia,& arguo ſic,Nullus lapis eſt ſubſtãtia, Oĩs hõ eſt lapis. Ergo nullus hõ eſt ſubſtantia. Exemplũ ſecundi de ma.falſa. Sumo eandẽ,& arguo ſic. Nullum aĩal eſt ſubſtantia, Oĩs hõ eſt aĩal Ergo null⁹ hõ eſt ſubſtãtia,patet ꝙ maior,& eſt falſa,& minor vera. Et aduerte,ꝙ nõ põt ſyllogizari in prima figura, ita ꝙ maior ſit vera,& minor falſa, ſi ſumatur mediũ ꝓpriũ .i.ꝙ eſt eiuſdẽ prædicamẽti cum extremis cõcluſionis, ſi autem mediũ ſit alterius prædicamẽti ab extremis, vt patet,in primo Poſteriorũ, tunc nõ eſt propriũ, ſed dicitur extraneum,& tunc põt ſyllogizari vniuerſalis negatiua media,& falſa eſt maior vera, & minor falſa,v.g.Sumo hãc nullus hõ eſt ſubſtãtia,& arguo ſic. Nulla albedo eſt ſubſtãtia,hæc eſt vera,Oĩs hõ eſt albedo,hæc eſt falſa ergo nullus hõ eſt ſubſtãtia.Conſtat igitur qũo vl'is negatiua mediata, & falſa eſt ſyllogizabilis in prima figura, ex utraq; p̃miſſa falſa, & eſt maior falſa,& minor vera, & ex maior vera,& minor falſa.

Secundo,poteſt ſyllogizari in ſecunda figura ex vtraque præmiſſa falſa in parte,& ex altera p̃miſſa, ſiue ſit maior ſiue minor.Exemplum ſecundi. Sumo hanc,nullus homo eſt ſubſtantia, & arguo ſic, Nulla ſubſtantia eſt albedo, Omnis homo eſt albedo, Ergo nullus homo eſt ſubſtantia. Ibi maior eſt vera, & minor falſa. Quod autem ma. poſſit eſſe falſa, & min. vera, patet hic, Omnis ſubſtantia eſt albedo, Nullus homo eſt albedo, Ergo nullus homo eſt ſubſtantia. Exemplum primi, Sumo eandem,& arguo ſic. Omnis ſubſtãtia eſt imperfecta,hæc eſt falſa in parte, quoniam aliqua

ſubſtãtia eſt perfecta,& aliqua imꝑfecta.Nullus hõ eſt ꝑfe-ctus,hæc eſt falſa in parte,quoniã inter hoĩes aliquis eſt ꝑfe-ctus,aliquis imperfectus,Ergò nullus homo eſt ſubſtantia.

Dixi ex vtraque præmiſſa falſa in parte,quoniam non poteſt vtraque eſſe falſa ex tòtò, quoniam non poteſt inueniri medium,ꝙ ſit vniuerſaliter in omni contẽto ſub vna extremitatum, & vniuerſaliter remotũ ab alia. Vnde tale mediũ, vel eſt ſimpliciter extraneũ cuilibet extremitatũ,vel conueniẽs alicui illarũ, Si primũ,ſemper negatiua erit vera, ſi ſm, nunq̃ quælibet pręmiſſarũ erit falſa in toto,v.g.Quia color eſt omnino extraneus ab homine,& a ſubſtantia, ſi arguatur ſic. Nulla ſubſtantia eſt color,Omnis homo eſt color, Ergo nullus hõ eſt ſubſtantia, patet ꝙ maior eſt vera. Quia verò lapis eſt extraneus ab hoĩe,non aũt à ſubſtãtia,cũ ſit ſubſtantia,ſi arguatur ſic.Nulla ſubſtãtia eſt lapis. Omnis hõ eſt lapis. Ergo nullus hõ eſt ſubſtãtia, patet ꝙ maior nõ eſt falſa in toto,quoniã aliqua ſubſtãtia eſt lapis,& aliqua non.Conſtat, ergo quo vtraq; præmiſſa non poteſt eſſe falſa in toto.

Quantum ad propoſitionẽ vniuerſalem affirmatiuã mediatam,& falſam aduerte,ꝙ nõ eſt ſyllogizabilis,niſi in prima figura, ſicut nec ꝓpoſitio vniuerſalis affirmatiua immediata,& falſa Nam,vt docuimus in tract. de ſyllogiſmo formali,tantum in prima figura,& in primo modo cõcludi,aut vniuerſalis affirmatiua ex duabꝰ vniuerſalibus affirmatiuis, pôt aũt per ſyllogiſmum ignorãtiæ ſyllogizari in prima fig. duobus modis ad mentẽ Ariſt.in 1. Poſter. Primo,ex vtraq; ꝓmiſſa falſa,quando ſyllogizatur per mediũ quod eſt extraneũ ab vtroq; extremo. v.g.Sũmo hanc,omnis homo eſt ſapor,& arguo ſic. Omnis lapis eſt ſapor,Omnis homo eſt lapis,Ergo oĩs homo eſt ſapor, patet vtraq; eſſe falſam,quoniã medium ſumptũ,i.lapis nõ pręḋicatur de ſapore, nec de hoĩe.Secundo ex altera præmiſſarũ exiſtente falſa,& hoc tripliciter,q̃a aut medium eſt proprium,aut extraneum,ſi ꝓpriũ,tunc maior erit falſa,& minor vera,v.g.Sumo hãc,Omnis homo eſt circulus, & arguo ſic. Omne aĩal eſt circulus, Omnis homo eſt aĩal, Ergo omnis homo eſt circulus. patet maiorem eſſe falſam, & minorem veram, quoniam mediũ,

ideſt animal prædicatur de homine. Si eſt extraneum, hoc dupliciter, quoniam aut extraneum eſt ſolum a minore extremitate, & tūc maior erit vera, & minor falſa. v. g. ſumo hāc Omnis homo eſt triangulus, & arguo ſic. Omnis figura habens tres angulos, eſt triāgulus, Omnis homo eſt figura habens tres angulos, Ergo omnis homo eſt triangulus. Patet maiorem eſſe veram, & minorem falſam, quoniam habere tres angulos eſt remotum ab homine, & extraneum; ex autem proprium triangulo, aut extraneum eſt ſolum a maiore extremitate, non autem à minore, & tunc maior tantùm erit falſa, ſed minor vera. v. g. Sumo hanc, Omnis homo eſt color, & arguo ſic. Omne animal eſt color, Omnis homo eſt animal, Ergo omnis homo eſt color. Patet maior tantum eſſe falſam, eo quòd medium, ideſt animal eſt extraneum a colore. Conſtat igitur tibi quibus modis eſt ſyllogizabilis propoſitio vniuerſalis affirmatiua mediata, & falſa. Hæc de ignorantia prauæ diſpoſitionis dicta ſint.

Nunc agendum eſt de ignorantia ſimplicis negationis, puta de ignorantia coloris, quæ eſt in cæco, & ignorantia ſonorum, quæ eſt in ſurdo, & hic duo agenda ſunt. Primo, declarandum eſt, vnde proueniat de neceſſitate talis ignorantia, ita quòd eſt impoſſibile acquirere per inuentionem propriam ſuum oppoſitum, ideſt ſcientiam tali ignorantiæ oppoſitam. Secundo, probandum eſt intentum.

Quantum ad primum aduerte, quòd ad mentē Ariſt. in 1. Poſter. huius radix ignorantiæ eſt carentia, ſiue eſſe priuatum aliquo ſenſu a natiuitate. v. g. Si quis naſcitur cęcus, nō poteſt per ſuam intentionem habere notitiam de colore, & ſic de neceſſitate ignorat, quid ſit color, quomodo immutat viſum, quomodo diſtinguuntur ſpecies ſuæ, &c.

Idem intellige de priuato quocūq; alio ſenſu, ita ꝙ deficiēte nobis aliquo ſēſu, neceſſe vt ignoremus ſubiectū illius ſiue obiectū, & proprietates talis obiecti, & cōtenta ſub eo.

Et aduerte, quòd ſemper hic loquimur de ſcientia obiecti ſenſibilis, quæ poſſit haberi per inuentionē diſtinctè, & determinatè per ꝓprios cōceptus. Hanc enim probauimus impoſſibile haberi, ſi caremus ſenſu talis, vel talis obiecti,

Quantum ad ſecundum, probandum eſt intentum ꝓpoſitum, quòd ſub tali concluſione formatur. Deficiente nobis aliquo ſenſu, eſt impoſſibile habere ſcientiam de ſenſibilibus illius ſenſus. Pro illius probatione; præmitto ad mentē Ariſt. quòd omnis vera notitia ſcientifica ſi debet haberi ꝑ inuentionem, oportet quòd habeatur, aut per demōſtrationem, aut per inductionem. Nam omnis notitia complexa habita per diſcurſum, eſt notitia alicuius vniuerſalis cōcluſi ex præmiſſis vniuerſalibus veris, vel concluſi ex ſingularibus ſufficienter enumeratis. Primo modo habetur per demonſtrationem. Secundo, modo per inductionem, vt patet ex diffinitione demōſtrationis; & inductionis, quas aſſignauimus ſupra. Hoc ſuppoſito probatur ſic concluſio præpoſita, omnis notitia ſcientifica alicuius obiecti ſenſibilis habetur ex inuentione, aut per demonſtrationem, aut per inductionem, hæc patet ex ſuppoſito. Sed ſiue habeatur per demonſtrationem, ſiue per inductionem, neceſſarius eſt nobis ſenſus illius obiecti ſenſibilis. nam ſi habetur per inductionem, cognoſcitur vniuerſale per ſingularia: ſingularia autē non cognoſcimus; niſi per ſenſum. eſt. n. ſenſus ſingularium; v.g. non poſſum per inductionē cognoſcere hāc vniuerſalē; Oē reubarbarū purgat colerā, niſi ꝑ ſēſum experiar, & hoc & hoc & hoc reubarbarū, & ſic de ſingulis purgare colerā.

Si aūt habetur per demōſtrationem arguitur ſic. Oīs demōſtratio eſt ex vniuerſalibus, & vniuerſalia cognoſcūtur ꝑ ſingularia, cuius ſignū eſt; quòd ēt mathematica, quæ videtur abſtracta à materia ſenſibili, vt tibi declarabitur in 3. Meta. & in 2. Phyſ. nō cognoſcūtur, niſi ꝑ ſingularia; v.g. Cognoſco hāc vniuerſalē, Oēs recti anguli ſunt æquales, quia video hos eſſe æquales, & illos, & illos, & ſic de ſingulis.

Cōſtat ergo, quòd ſiue acquiramus notitiam ſcientificā de obiectis ſenſibilibus per inductionem, vel per demōſtrationem, neceſſarius eſt nobis ſenſus. Et ſic patet, quòd deficiente nobis aliquo ſenſu, impoſſibile eſt nos habere ſcientiam illius ſenſus, ex conſequenti oportet nos perſiſtere in ignorantia ſimplicis negationis obiecti ſenſibilis talis ſenſus. Hæc de præſenti capite dicta ſunt.

De

De proceſſu demonſtrationis in infinitum. *Cap. X.*

IN cap. X. agendum eſt de proceſſu demonſtrationis in infinitum, & hoc quattuor principaliter agenda ſunt.

Primo, ꝙ in demonſtrationibus non contingit procedere in infinitum in prædicatis quidditatiuis.

Secundo, ꝙ non in prædicatis ſubſtantialibus.

Tertio, ꝙ non in prædicatis accidentalibus.

Quarto, ꝙ nullo modo.

Quantũ ad primũ aduerte, ꝙ prædicata q̃dditatiua sũt prædicata diffinitiua, vt aĩal ẽ prædicatũ q̃dditatiuũ de homine, qm̃ ingreditur eius diffinitioné, & ſẽſitiuũ eſt prædicatũ quidditatiuũ de animali, & ſic deſcende in arb. Porph.

Tu igitur aduerte, ꝙ procedere in infinitum in prædicatis quidditatiuis eſt non dare ſtatum in diffinientibus, & diffinitis, ità ꝙ non poſſumus aſſignare primum diffiniens, ſupra qđ nõ ſit aliud, nec vltimum diffinitum, infra quod non ſit aliud, & quoniam Ariſt. in 1. Poſter. in hac materia eſt maximè diffuſus, ideo ne addiſcentis, & nouitij ingeniũ confundatur, compenſe procedendum eſt. Sufficient igitur tibi pro nunc duæ concluſiones.

Prima eſt. In demonſtrationibus affirmatiuis non eſt proceſſus in infinitum in prædicatis quidditatiuis, probatur ſic. Si datur talis proceſſus in infinitum, nullũ diffinibile, vel diffinitum poterit perfectè cognoſci per diffinitionem ſuã, quod eſt falſum: falſitas conſequẽtis patet quoniam ſi per diffinitionem rei non perfectè rem ipſam cognoſcimus, de nullo dabitur perfecta, & diſtincta cognitio: quoniam ſola diffinitio dicat nobis rei ſcibilis naturam per prædicatã eſſentialia, vt tibi manifeſtabitur in 7. Metaphyſicæ. Conſequentia autem ſic manifeſtatur. Sumo hominem, vt diffinibile per animal rationale, & arguo ſic. Si per diffinitionem hominis, debet homo perfectè cognoſci, oportet quamlibet partẽ diffinitionis ſuę perfectè cognoſcere, ergo oportet perfectè cognoſcere animal, & cũ animal diffiniatur per ſenſitiuum, oportet ſenſitiuum perfectè cognoſcere, & cum ſenſitiuum diffiniatur per animatum, oportet animatum perfectè cognoſcere, & animatum diffinitur per corpus, &

corpus per ſubſtantiam,& ſubſtantia per ens,& ens per a,& a,per b,& b,per c,& ſic in infinitũ,non poterunt omnia diffinita, & diffinientia cognoſci, quoniam non poſſunt infinita pertranſiri,& deuenire ad primum,quo ignorato impoſſibile eſt poſteriora cognoſcere,vt tibi declarabitur in primo phyſ. Ergo conſtat tibi, quòd ſi eſt proceſſus in infinitum in demõſtrationibus quo ad prædicata quidditatiua, nulla res poterit per diffinitionem ſuam perfectè,& diſtinctè cognoſcere,& ſic aufertur ab intellectu humano omnis vera,& diſtincta ac perfecta, cuiuſcunque obiecti ſcientia.

Secundo concluſio eſt hæc. Si nõ eſt ꝓceſſus in infinitũ in demõſtrationibus affirmatiuis,ergo nec in negatiuis, ꝓbatur hæc cõditionalis ſic. Nunq̃ contingit ſyllogizare concluſionem negatiuã,nec ſi eſt mediata reduci ad immediatã,niſi altera ꝑmiſſarũ exiſtẽte affirmatiua,nã ex puris negatiuis non valet argumẽtũ,ergo nulla apparet rõ, ꝙ poſſit eſſe ꝓceſſus infinitus in negatiuis,ſtante proceſſu finito in affirmatiuis.

Quantũ ad ꝫm aduerte, ꝙ ꝑdicatũ ſubſtãtiale ad mentem Ariſt. in j. Poſteriorũ eſt illud, qđ ſignificat totũ ſubiectũ,aut partẽ ſubiecti,& eſt in eodẽ prędicamẽto ſubſtantiæ,ſicut ſubiectũ. Exemplũ primi. Subſtãtia ſenſitiua eſt ꝑdicatũ ſubſtãtiale de aĩali. Exemplũ ſecũdi. Corpus eſt ꝑdicatum eſt ſubſtantiale de homine,eſt.n. corpus pars hominis compoſiti ex corpore,& animali,& tali prædicatum ſubſtantiale tam primo,q̃ ſecundo modo diſtinguitur contra prædicatũ accidentale,eo ꝙ illud nõ eſt ſubiectum,nec pars ſubiecti, ſed ſignificat aliquid,vt cũ dico,homo eſt albus,ſignificat albedinem in eſſe homini. Hoc declarato ponitur hæc concluſio. In demonſtrationibus non eſt proceſſus in infinitũ in prædicatis ſubſtantialibus,neq; aſcendendo ſurſum, ſ.ad magis,& magis vniuerſalis ſine ſtatu,neque deſcendendo deorſum, ſ.ad minus,& minus communia ſine ſtatu,neque circulariter.

Primo pars ſic probatur. Si eſt proceſſus in infinitum in aſcendẽdo,ergo nihil poſſemus ſcire,quod eſſet de prædicamento ſubſtantiæ per diffinitionem ſuam, quod eſt falſum. conſequẽtia ſic deducitur,cũ diffinitio conſtet ex genere, & differẽtia,ſi illud ſciretur ꝑ genus, & differẽtiã, & eſſet pro-

ceſſus in in infinitũ in aſcẽdẽdo genera aſſet infinita, & nõ eſſet, deuenire ad generaliſſimũ, & oporteret ea oĩa pfectẽ cognoſcere, mõ cõſtat ꝙ eſſet impoſſibile omnia illa pfectẽ cognoſcere, qm̃ non eſt infinita ptranſire, ergo cõſtat, quod ſit de ꝑdicamẽto ſubſtantiæ p diffinitionẽ, ſi eſt ꝓceſſus in infinitum in prædicatis ſubſtantialibus in aſcendendo.

Secunda pars ſic probatur. non eſt proceſſus in infinitum in aſcenſu, ergo nec deſcenſu, antecedens patet ex probatione primæ partis, conſequentia probatur, quoniam in deſcenſu eſt deuenire ad ſingulare, vt patet deſcendendo per arborẽ Porph. puta vſque ad Socratem & Plato. ſub homine. In ſingulari autem eſt ſtatus, quoniam ſingulare, vt ſingulare de nullo inferiori prædicatur.

Tertia pars ſic probatur, ſi eſt proceſſus in infinitum circulariter in prædicatis ſubſtãtialibus. i. quæ ſũt de ꝑdicamẽto ſubſtantiæ, ſequitur, ꝙ omnia genera de prædicamento ſubſtantiæ de ſe inuicem ęqualiter prædicãtur, qđ eſt falſum, quoniam eſſent conuertibilia, ſicut homo, & riſibile, & vnum non eſſet vniuerſalibus alio, & ſic auferetur ordo lineæ prædicamentalis, in qua diſponitur ſpecies, & genera ſecundum ſub & ſupra, vſque ad generaliſſimum, vt docuimus in tractatu de prædicamentis. Conſequentia verò ſic probatur, ſi datur talis proceſſus in prædicamento ſubſtantiæ, ergo ſequitur, ꝙ poſtquam demonſtrauero hominem eſſe animatum, quia eſt animal, & hominem eſſe corpus, quia eſt animatus, & hominem eſſe ſubſtantia, quia eſt corpus, per circulum reuertar, & demonſtrabo ſubſtantia eſſe hominem per hoc medium, quod eſt animal, ſic arguendo. Omne animal eſt homo, Omnis ſubſtãtia eſt animal, Ergo omnis ſubſtantia eſt homo. Conſtat autem, quòd hæc demonſtratio non eſſet de concluſione nec vera, nec ex veris niſi ſubſtantia, & animal, & homo eſſent æqualis prædicationis de ſe inuicem; ſicut ſunt æqualis prædicationis, homo rationale, & riſibile, & quòd dico de ſubſtantia, & animali, & homine, idem intellige, de animato, & corpore, & ſubſtantia. Cum igitur ex tali proceſſu deſtruatur ordo prædicamentalis, non eſt admittendus. Manifeſtum ergo eſt, ꝙ

demon-

demonſtratio non procedit in infinitum in prædicatis ſubſtantialibus,neq; ſurſum,neq; deorſum, neq; per circulum.

Quantum ad tertium probandum eſt,ꝙ in demonſtratione non proceditur in infinitum in prædicatis accidentalibus: ſed aduerte prius,quòd prædicatum accidẽtale eſt duplex.ſ. accidentale per accidens,& eſt illud,quòd cum ſubiecto facit propoſitionem per accidẽs,vt homo eſt albus,& accidentale per ſe, & eſt illud, ꝙ cum ſubiecto facit propoſitionem per ſe,vt homo eſt riſibilis:primo igitur probandum eſt propoſitum primo modo, deinde ſecundo modo.

Reſpectu primi ponitur hæc concluſio. In prædicatis per accidẽs facientibus propoſitionem per accidens, non eſt proceſſus in infinitum circulariter, neq; ſurſum, neq; deorſum.

Prima pars ſic probatur, ſi eſt ꝓceſſus in infinitũ circulariter in prædicatis ꝑ accidẽs primo modo,hoc pōt eſſe tripliciter.Primo,vt cōparantur adinuicẽ in eodẽ p̃dicamẽto.puta vt cōparatur albũ ad coloratũ.& coloratũ ad qualitatem paſſibilẽ, & qualitas paſſibilis ad qualitatẽ, & iterũ retrocedẽdo, & vt ſic ꝓceſſus in infinitũ eſt impoſſibilis ꝑ circulũ, q̃a tũc oĩa accidẽtia eiuſdẽ p̃dicamẽti eſſent adinuicẽ cōuertibilia,& demōſtraretur ſuperius de ſuo inferiori,ſicut ẽt docuimus in p̃dicamẽto ſubſtãtiæ.Secũdo,vt cōparãtur ad oĩa p̃dicamẽta accidentiũ.& ſic iterũ talis ꝓceſſus eſt impoſſibilis, q̃a ſicut demonſtrarentur accidẽtia reſpectiua de abſolutis,ſic & econuerſo,quod eſt omnino impoſſibile. Tertio,vt cōparãtur ad prædicamẽtũ ſubſtantiæ. Et ſic iterũ talis proceſſus eſt impoſſibilis,quia cũ p̃dicata ſint finita,ſicut & prædicamẽta, tandẽ demonſtraretur ſubſtantia de accidente, ſicut accidens de ſubſtantia, quod eſt penitus impoſſibile.

Secunda pars concluſionis,ſ.ꝙ non fit proceſſus in infinitum in p̃dicatis accidentalibus facientibus propoſitionẽ per accidens aſcẽdendo ſurſum,ꝓbatur.Si talis ꝓceſſus eſt poſſibilis,vel eſt quãdo vnũ p̃dicatur de vno,vt hō eſt albꝰ,vel quando plura p̃dicantur de vno,vt hō eſt albus muſicus magnus,&c. Nō primo. quoniã cũ oẽ vnũ p̃dicatũ ſit in aliquo prædicamento,& p̃dicamenta ſint finita,oportet etiã prædicata,quæ prædicantur vnum de vno,eſſe finita.Non ſecũdo

quo-

quoniã ſi prædicata ſunt finita, oportet multiplicatiõne eõrum eſſe finitas.ſicut ſi vnitates ſunt finitæ,oportet numeros eſſe finitos.ſed prædicatã ſunt finita, quoniã,vt diximus,oẽ pdicatum eſt in aliquo prædicamẽto,& pdicamenta ſunt finita,cum ſint tantum decem,ergo cum prædicata ſint finita, eorũ multiplicationes in quibus plura prædicata prædicantur de vno ſubiecto,ſunt finitæ, ex conſequenti nõ eſt poſſibilis in aſcendendo ſurſum , prædictus proceſſus in infinitũ.

Tertia aũt pars concluſionis deducitur ex ſecunda,nam ſi non eſt proceſſus infinitum in aſcendendo , multo minus in deſcendendo,quoniam ſicut in prædicamento ſubſtantiæ eſt ſtatus indiuiduis, ſub quibus non dantur inferiora ; ſic & in prædicamentis accidentium.nam ſicut ſub hoc homine non datur inferius, ſic nec ſub hac linea, nec ſub hac albedine.

Reſpectu ſecundi.ſ.prędicati accidentalis facientis propoſitionem,per ſe,vt homo eſt riſibilis,ponitur hæc concluſio. Non eſt proceſſus in infinitũ in prędicatis accidentalibus facientibus propoſitionem per ſe,neq; ſurſum,neq; deorſum. Antequam probetur concluſio aduerte,ꝙ talia pdicata ſunt illa, quæ prædicantur de ſubiecto in ſecundo modo per ſe : in quorum diffinitione ponitur ſubiectum,& dicũtur rerum proprietates, conuertibiles cum his, quorum ſunt proprietates,vt riſibile in homine,rudibile in aſino,par vel impar in numero,habere tres angulos in trigono &c.

His declaratis probatur ſic concluſio , ſi eſt proceſſus in infinitũ in pdicatis accidẽtalibus q̃ ſunt prædicata per ſe ; vt rerum paſſiones,& proprietates,ergo non contingit per demonſtrationẽ aliquid ſcire ſimpliciter,qđ eſt falſum,quoniã vt docuimus in tract.2. demonſtratio ꝑ ꝑ quid,de qua nunc intendimus,eſt ſyllogiſmus faciens ſcire ſimpliciter. Conſequentia autem ſic probatur , ſcire ſimpliciter , eſt ſcire concluſionem per reductionem ad immediata, & indemonſtrabilia,aliter non quieſceret intellectus inueſtigantis,& addiſcentis. Sed ſi datur talis proceſſus, eſt impoſſibile reducere concluſionem ad immediata,& indemonſtrabilia, quoniam ſupra paſſionem a daretur alia paſſio demonſtrabilis communior puta b , & ſuper illam alia adhuc communior, & ſic

in

in infinitum,& cum nō ſit infinita pertranſire, eſſet impoſſibile reducere concluſionē ad immediata, & indemonſtrabilia,ex conſequēti nihil poſſet ſciri ſimpliciter.Cōſtat igitur, ꝙ in demonſtrando nō eſt proceſſus in infinitū in prædicatis accidentalibus, quæ conſtituunt propoſitionē per accidens,nec in illis, quæ conſtituunt propoſitionem per ſe.

Quantum ad quartum probandum eſt, ꝙ vniuerſaliter, & nullo modo procedendum eſt in veris demonſtrationibus in infinitum, pro cuius euidentia præponitur,ꝙ omnis demonſtratio,eſt & ex his,quæ ſunt per ſe, & hoc iam declaratum eſt ſupra, vbi docuimus demonſtrationem nō eſſe ex his,quæ ſunt per accidens,neque ex extraneis,neque ex his,quæ poſſunt aliter ſe habere, qualia ſunt contingentia. Præponitur vlterius,quòd duplex eſt propoſitio per ſe,quę ingreditur demonſtrationem. Vna in primo modo,& eſt illa,in qua prædicatum eſt diffinitiuum ſubiecti, altera in ſecundo modo,& eſt illa,in qua ſubiectum ponitur in diffinitione prędicati. exemplum primi,homo eſt animal rationale.exemplum ſecundi,homo eſt riſibilis.

His prępoſitis ponitur duplex concluſio. quarum prima hęc eſt.

Impoſſibile eſt procedere in infinitum in demonſtrationibus,inquantum conſtant ex his,quę ſunt per ſe in ſecundo modo. Hæc probatur tripliciter. Primo ſic, nullum ſubiectū habet proprias paſſiones infinitas, ergo impoſſibile eſt procedere in infinitum, &c. Conſequentia eſt manifeſta. Antecedens autem ſic probatur. Cum omnia præcedentia ingrediātur diffinitionem poſterioris, vt patet ex doctrina data in tract.de prædicabilibus ſiue de quinque vniuerſalibus,eiuſdem eſſent diffinitiua infinita, quoniā ſicut omne ſuperius in prædicamento ſubſtantiæ ingreditur diffinitionem inferioris,ſicut paſſio præcedens ingreditur diffinitionem paſſionis poſterioris. Infinita autem diffinita non poſſunt complere cognoſci, ergo de nullo ſubiecto haberetur reſoluta demonſtratio inquantum conſtat ex his quæ ſunt per ſe in ſecundo modo. Secundo ſic. Impoſſibile eſt procedere in infinitum in his,quæ ad inuicem ſunt conuertibi-

lia

lia ſecundum prædicationem. Nam omnis proceſſus ſiuẽ ſurſum, ſiue deorſum, ſiue ſit finitus, ſiue non, eſt a minus cōi ad magis cōe, vel econuerſo. Sed inconuertibilibus non datur magis, neque minus cōe, ſed æquè cōe, ergo in eis nō eſt proceſſus in infinitum. Sed oēs propriæ paſsiones, quæ. ſ. fluunt a principijs ſpeciei ſunt conuertibiles cum ſubiectis ſuis. ſunt enim propria in quarto modo, ergo in eis non eſt proceſſus in infinitum.

Secunda concluſio eſt hæc. Non eſt proceſſus in infinitū in demonſtrationibus inquantum conſtat ex his, quæ ſunt in primo modo per ſe, probatur. Si eſt proceſſus infinitus in illis, ergo non cōtingit aliquid verè, & cōpletè diffinire, qđ eſt falſum, quoniā cū diffinitio ſit medium in demonſtratione, vt tibi declarabitur infra, auferetur oīs vera demonſtratio, ex cōſequēti oīs vera ſciā; quonīā nō cauſatur, niſi ex demonſtratione, vt declaratū eſt ſupra. Cōnſequētia probatur. Nam datur diffinitio cā cognoſcēdi diffinitū per ſua principia eſſentialia, quæ ſunt genus, & dr̄ia. Sed dato tali proceſſu infinito, non poſſet cognoſci cōpletè diffinitū, quoniā oporteret ſuperiora infinita diffinibilia cognoſcere, ſicut ſi volo per diffinitionē hōis cognoſcere hōiem, oportet cognoſcere aīal, & aīatum, & corpus, & ſubſtantiā, & ens, & hic eſt ſtatus. Oportet ēt cognoſcere rōnale, & irrationale, ſenſitiuū, inſenſitiuū, animatū, & inanimatū corporeū, & incorporeum, & hic eſt ſtatus ex parte differentiarū. Cū autē impoſſibile ſit infinita ſuperiora genera, & infinitas dr̄ias cognoſcere, conſtat ꝙ conceſſo proceſſu infinito in prædicatis primi modi per ſe, remouetur omnis vera diffinitio, & omnis demonſtratio potiſſima, & omnis vera ſcientia. Neceſſe eſt ergo in demonſtrationibus ponere ſtatum.

Hæc dicta ſint pro præſenti cap. in quo ſtudui breuiare prolixitatem Ariſt. in 1. Poſter. propter vtilitatem addiſcentium ne confundarentur.

De comparatione demonſtrationum adinuicem quo ad perfectionem, & nobilitatem. Cap. XI.

IN hoc cap. agendum eſt de comparatione demonſtrationum, quo ad nobilitatē, iuxta doctrinam Ariſt. in 1. Poſt.

Tu

Tu igitur aduerte, quòd demonſtrationum triplex eſt diſtinctio.

Prima eſt. Demonſtrationum alia vniuerſalis, alia particularis.

Secunda eſt. Demonſtrationum alia affirmatiua, alia negatiua.

Tertia eſt. Demonſtrationum alia oſtenſiua, alia ad impoſſibile.

Hic igitur tria agenda ſunt. Primo inueſtigabimus q̃ ſi potior an vniuerſalis, an particularis. Secũdo an affirmatiua, vel negatiua. Tertio, an oſtenſiua, vel ducens ad impoſſibile.

Quãtum ad primum aduerte, antequam deueniamus ad inquiſitionem propoſiti, ꝙ demonſtratio vniuerſalis eſt illa, per quã demonſtratur propria paſſio de ſuo primo, & adęquato ſubiecto, & in qua maior extremitas, & minor, & medium ſunt termini conuertibiles, v.g. Si demonſtratur, quòd homo eſt riſibilis per rationale, eſt demonſtratio vniuerſalis, quia riſibile primo, & adæquatè homini cõuenit, inquantum eſt homo, & homo, & riſibile, & rationale ſunt adęquatæ prędicationis, ex conſequenti ſunt termini conuertibiles. Demonſtratio autem particularis eſt illa, per quam demonſtratur propria paſſio non dę adæquato ſubiecto, ſed de aliquo contento ſub eo, ſiue ſit eius ſpecies, ſiue ſingulare: exẽplũ primi, vt quando demonſtratur habere tres angulos de yſochelle, quæ eſt ſpecies trianguli, neque enim habere tres angulos competit yſochelli, inquantum eſt yſochelles, ſed inquantum eſt triangulus: exemplum ſecundi, vt quãdo demonſtratur calliam, vel ſortẽ eſſe riſibilem, neque enim riſibile primo conuenit calliæ, ſed homini, calliæ autem conuenit inquantum eſt homo, & hac de cauſa in demonſtratione particulari non eſt neceſſe tres terminos eſſe conuertibiles, conſtat enim quòd habere tres non conuertitur cum yſochelle, & riſibile non conuertitur cum callia.

His igitur declaratis, pro reſolutione propoſiti ponitur hæc concluſio. Demonſtratio vniuerſalis potior eſt demonſtrationem particulari. Qua probata recitabimus rationes ſentientium oppoſitum, & eas ſoluemus. Tribus autem rationibus

tionibus probatur ipſa concluſio ad mentem Ariſt.

Prima ratio eſt. Demonſtratio vniuerſalis magis facit ſcir q̃ particularis, ergo eſt potior: cõſequentia patet. quoniã cũ demonſtratio ſit ſyllogiſmus faciens ſcire, quæ magis facit ſcire potior eſt: Antecedẽs aũt ſic ꝓbatur. Demonſtratio vniuerſalis facit ſcire paſſionem de ſubiecto ſecundũ ſeipſum, vt diximus, particularis aũt facit ſcire ſecundum aliud. Puta quòd yſochelli competit habere tres angulos non ſecundũ, quòd eſt yſochelles, ſed ſecundùm, quod eſt triangulus. Sed perfectius ſcire ſecundùm ſeipſum quàm ſecundùm aliud, ſicut perfectius eſt eſſe lucidum per ſeipſum quàm per aliud: quoniam primum eſt per eſſentia, ſecundum autem per participationum, ergo clarum eſt demonſtrationem vniuerſalem eſſe potiorem quàm particulare.

Secunda ratio eſt, demonſtratio vniuerſalis eſt de magis ente q̃ particularis, ergo eſt potior. Conſequentia patet, nã ſicut ſcientia, quæ eſt effectus demonſtrationis, non eſt niſi de ente, & quę eſt de magis ente eſt perfectior, ſic & demonſtratio. Sed vniuerſale eſt magis ens q̃ particulare, quoniam vniuerſale eſt incorruptibile, & abſtrahit ab hic, & nunc, & ſic vniuerſale eſt ſemper. Particulare autẽ eſt corruptibile, nec abſtrahit ab hic, & nunc. Præcipue particulare qđ plurificatur ſub eadem ſpecie, qualia ſunt particularia inferiora, ergo demonſtratio vniuerſalis eſt potior particulari.

Tertia ratio eſt, demõſtratio vniuerſalis magis præſeruat intellectũ ab errore, & deceptione quàm particularis, ergo eſt potior: patet cõſequentia, quoniã ſicut ſpectat ad demonſtrationem cauſare ſcientiam, ſic & auferre ignorantiã, deceptionẽ ergo ſicut ea quæ cauſat magis ſcientiã eſt potior, ſic & ea quę magis preſeruat ab ignorãtia, antecedens verò probatur. Nam quis de facili poteſt decipi credendo triangulum ęquilaterum ſecundùm quòd eſt ęquilaterus habere tres, eo quod per demonſtrationem particularem concluditur æquilaterum habere tres, Non autem poteſt decipi credendo triangulum ſecundùm ꝙ eſt triangulus habere tres, quoniã ſic eſt, & id cõcluditur per demonſtrationem vniuerſalem: alias rationes ponit Ariſt. ad probandum eandem con-

cluſionem. Sed iſta tibi ſufficiant pro præſenti tractatu.

Probata concluſione, formandæ ſunt rões eorũ,qui tenẽt particularẽ demonſtrationem potiorem eſſe vniuerſali. Tu igitur aduerte, ꝙ Ariſt.in primo Poſter. format tres rationes. quarum ſingulas ſoluemus.

Prima eſt. Demonſtratio particularis facit magis ſcire, ergo eſt dignior. Conſequentia patet. Antecedens probatur.particularis facit ſcire ſm ſeipſum,vniuerſalis autem ſecundùm aliud. Nam quando demonſtratur, omnem yſochellem habere angulos ęquales duobus rectis, ſcitur, quòd omnis yſochelles ſecundùm ſeipſum habet tres angulos æquales &c. quando autem demonſtratur triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, ſcitur quòd yſochelles habet tres angulos ſecundùm quòd yſochelles,ſecũdum aliud.i.inquantum eſt ſpecies trianguli.

Reſpondetur, negatur antecedens,ad probationẽ, nego particularis facit ſcire ſecũdũ ſeipſum, vniuerſalis aut ſecũdum aliud,imò eſt oppoſitũ, vt docuimus in prima ratione. Ad probationẽ nego, ꝙ demõſtretur yſochelle habere tres angulos ſecũdum ſeipſum,quoniã falsè demõſtraretur. Nõ enim vt yſochelles,ſed, vt eſt triangulus habet tres. Triangulus aũt ſecundum ſeipſum habet tres, quoniã eſt primũ, & adæquatum ſubiectum huius paſſionis, & non rõne alterius. Conſtat ergo, quod ratio hæc nihil concludit.

Secunda eſt. Demonſtratio particularis magis præſernat intellectum ab opinione falſa, quàm vniuerſalis, ergo eſt dignior.Conſequentia patet.Antecedens autem ſic probatur. Quando demonſtratur aliqua paſſio de ſuo ſubiecto vniuerſaliter, puta de triangulo quòd habet tres angulos,& de circulo, quòd vna linea contineatur,& de numero quòd eſt par,vel impar,& illud non demõſtratur de aliquo in particulari. Puta de yſochelle, vel de binario, poteſt intellectus opinari tale vniuerſale eſſe ſeparatũ ſecũdùm eſſe a ſingularibus,ſicut imaginati ſunt Platonici & Pythagorici,vt recitat Ariſt. in 7. Metaph.quæ quidem opinio eſſet falſa,vt tibi declarabitur in 1.& in 7. Metaph.quoniam etſi mathematica abſtrahant a materia ſecundùm ra- nem,

vt

vt tibi declarabitur in ij.Phyſ.non tamen ſecundũ eſſe. Quãdo autem illud demonſtratur de aliquo particulari, Puta habere tres de yſochellæ vel de hoc triangulo particulari, nõ poteſt homini falſa opinio cauſari intellectu, quoniam demonſtratur paſſio de hoc ſingulari, quòd ad ſenſum conſtat eſſe in materia, puta in ligno vel lapide. Ergo demonſtratio particularis dignior eſt vniuerſali.

Reſpõdetur, negatur antecedẽs, ad ꝓbationẽ dico, ꝙ ſan & clarus intellectus nõ habet verã occaſionẽ opinãdi triangulũ, vel figurã, vel numerũ eſſe ſeparatũ à ſingularibus ſecũdũ, eſſe, ex eo ꝙ aliquid de eis demõſtratur vniuerſaliter. Sed hoc eſt ex imperfectione intellect⁹. Vñ hæc falſa opinio nõ oritur ex vniuerſali demonſtratione, ſed ex debilitate intellectus, non potentis iudicare, ꝙ hæc duo ſtant ſimul, mathematica abſtrahunt à materia. & à ſingularibus ſecundum rationẽ. Mathematica nõ abſtrahũt à materia, & à ſingularibus ſecũdũ eſſe. Conſtat igitur, ꝙ hæc ratio non concludit.

Tertia ratio eſt. Demonſtratio particularis eſt magis de ente, quàm vniuerſalis, ergo eſt potior. Patet conſequentia. Antecedens probatur. Demonſtratio particularis eſt de particularibus, & vniuerſalis de vniuerſalibus, ſed particularia ſunt magis entia, quàm vniuerſalia, quoniam vniuerſalia nõ habent eſſe niſi particularibus. nam homo, vt homo non exiſtit, niſi quia hic, vel hic homo exiſtit. ergo cõſtat, quod demonſtratio particularis eſt magis de ente, quàm vniuerſalis.

Reſpondetur ens, poteſt tripliciter conſiderari.

Primo, in ratione eſſendi & exiſtendi.

Secundo, in ratione ſubiecti alicuius paſſionis ſibi inexiſtentis. Tertio, in ratione obiecti mouentis potentiam cognoſcitiuam, & terminantis actum cognitionis.

Primo modo particularia ſunt magis entia, quoniam per ſe exiſtunt, & vniuerſalia nõ competit exiſtere, niſi quia particulare exiſtit. Secundo modo vniuerſalia ſunt magis entia, quia ſubijciunt per ſe primo, ſuis paſſionis, particularia autem non per ſe primo, ſed ſecundario. nam, vt declaratur apud Porphyrium in tractatu de vniuerſalibus proprium in eſt primo ſpeciei, & per ſpeciem ineſt diuiduis, neque enim

ſortes eſt riſibilis, niſi quia homo eſt riſibilis. Tertio modo vniuerſalia ſunt magis entia, quia prius mouent intellectum ad intelligendum & directè, particularia autem indirectè, vt tibi declarabitur in lib. de anima. Poſita hac diſtinctione aduerte, ꝙ demonſtratio non debet iudicari eſſe magis de ente iuxta primum modum, ſed iuxta ſecundum & tertiũ, & ideo vniuerſalis eſt magis de ente, vt docuimus ſupra. Argumentum autem procedit iuxta primũ modũ, ideo nõ concludit. Nam hæc conſequentia non valet, particularia magis exiſtunt quàm vniuerſalia, ergo demonſtratio particularis eſt potior vniuerſali. Hæc igitur de perfectione, & dignitate demonſtrationis vniuerſalis ſuper particulari dicta ſint.

Quantum ad ſecundum inueſtigandum eſt, ſi demonſtratio affirmatiua eſt perfectior, quam negatiua vel econuerſo.

Sed antequam deueniamus ad reſolutionẽ propoſiti, aduerte, ꝙ demonſtratio affirmatiua eſt ſyllogiſmus formatus in modo, per quã ex præmiſſis affirmatiuis concluditur concluſio affirmatiua, ſiue vniuerſalis, ſiue particularis vt in prima figura per Barbara & Darij. Demonſtratio autem negatiua eſt ſyllogiſmus formatus in modo, per quem concluditur concluſio negatiua ex altera præmiſſarum negatiua, & altera affirmatiua, quoniã ex ſolis negatiuis nihil ſequitur. Vnde in prima figura fit demonſtratio negatiua per celarent & ferio, & per omnes modos ſecundæ figuræ.

His declaratis, ponitur hæc concluſio ad mentem Ariſt. in j. Poſter. Demonſtratio affirmatiua eſt ſimpliciter & abſolutè nobilior negatiua, & probatur quinque rationibus.

Primo ſic. Demonſtratio affirmatiua procedit ceteris partibus ex paucioribus, ergo eſt dignior, & perfectio, quã negatiua, Probatur conſequentia. Quæ procedit ex paucioribus magis appetitus ab intellectu, eo quòd clarius, & citius facit ſcire, ergo eſt nobilior. Antecedens autem ſic probatur, licèt vtraque demonſtratio procedat ex tribus terminis, qui ſunt maior, & minor extremitas, & medium & ex duabus præmiſſis, tamen quo ad qualitatem, & quantitatem attentam ex parte medij, negatiua eſt ex pluribus. Quo ad qualitatem quidem, quoniam affirmatiua ſyllogizatur

ex

ex puris affirmatiuis, negatiua autem ex affirmatiua & negatiua, quoniam ex puris negatiuis nihil ſequitur. Quo ad quantitatem verò attentam ex parte medij, quoniam in affirmatiua pauciora media ſufficiunt. Verbi gratia. Si volo demonſtrare iſtam, Omnis homo eſt ſubſtantia, tria media ſufficiunt, quæ ſunt animal, corpus animatum, & corpus. ſi autem demonſtro iſtam, Nullus homo eſt quãtitas, oportet vltra prædicta tria addere ſubſtantiam, vt fiat reſolutio totalis. Vnde poſtquam probatum fuerit, quod nullus homo eſt quantitas, quia eſt animal, & quia eſt corpus animatum, & quia eſt corpus quorum nullum eſt quantitas, oportet vltimo ſic reſoluere. Nulla ſubſtantia eſt quantitas. hæc eſt immediata. Omnis homo eſt ſubſtãtia, hæc eſt reſoluta per tria media prædicta, ergo nullus, homo eſt quantitas. Conſtat, quomodo affirmatiua eſt ex paucioribus, & negatiua ex pluribus & quòd ex conſequenti eſt dignior.

Secũdo ſic. Propoſitio affirmatiua digniori modo ſyllogizatur q̃ negatiua, ergo demõſtratio affirmatiua eſt dignior negatiua. Patet cõſequẽtia, quoniã cõcluſio demõſtrationis affirmatiuæ ẽ ꝓpoſitio affirmatiua, ergo ſi ꝓpoſitio affirmatiua digniꝰ ſyllogizatur, q̃ negatiua, pari mõ demõſtratio affirmatiua eſt nobilior, quoniã & demõſtratio eſt ſyllogiſmꝰ. Antecedẽs verò ꝓbatur. Nã affirmatiuas ꝑ ſolas ſibi ſimiles. i. per ſolas affirmatiua ſyllogizatur. Negatiua autem non per ſolas negatiuas, ſed oportet alteram præmiſſarum eſſe affirmatiua, ergo dignius ſyllogizatur affirmatiua, q̃ negatiua.

Tertio ſic. In argumento & reſolutione demonſtrationis affirmatiuæ nõ requiritur aliqua propoſitio negatiua, quoniam per ſolas affirm. poteſt augeri.

In augumento autem demonſtrationis negatiuæ neceſſario requiritur propoſitio affirmatiua, quoniam per ſolas negatiuas non poteſt augeri, imò requiruntur plures affirmatiuæ, quàm negatiuæ. Nam ſi volo augumentare hãc demonſtrationem negatiuam. Nullum animal eſt quantitas, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt quantitas. oportet maiorem probare per vnam affirmatiuam. & alteram negatiuam, ſic arguendo, Nulla ſubſtantia eſt quantitas, Om-

ne animal eſt ſubſtantia,Ergo nullum animal eſt quantitas, minor verò per duas affirmatiuas,ſic arguendo. Omne ſenſitiuum eſt animal, Omnis homo eſt ſenſitiuus,Ergo omnis homo eſt animal. Cum igitur negatiua indigeat affirmatiua in ſui augumento, & reſolutione, & non econuerſo,conſtat affirmatiuam eſſe nobiliorem.

Quarto ſic principiũ demonſtrationis affirmatiuæ eſt ꝓpoſitio affirmatiua,principium aũt demonſtrationis negatiuæ eſt propoſitio negatiua.Sed propoſitio affirmatiua eſt dignior negatiua , ergo demonſtratio affirmatiua eſt dignior negatiua. Maior quidẽ cõſtat ex eo, ꝙ hoc primũ principiũ affirmatiuum. De quolibet verificatur eſſe vel non eſſe, eſt principium ſuper quod ſtabilitur,& ad qđ reſoluitur omnis demõſtratio affirmatiua, vt tibi declarabitur in 4.Metaph. Hoc autem primũ principiũ negatiuũ.Non contingit.i.non eſt poſſibile idẽ ſimul eſſe,& non eſſe, eſt illud ſuper qđ fundatur omnis demonſtratio negatiua . Minor aũt ſic ꝓbatur ad mentem Ariſto.propoſitio affirmatiua eſt prior & notior negat. quoniã per affirmatiuam probatur negatiua, & non econuerſo,ergo eſt dignior.Prꝗterea.Affirmatiua dicit eſſe, negatiua aũt non eſſe,ſed prius & nobilius eſt eſſe, q̃ nõ eſſe ergo affirmatiua propoſitio prior & nobilior eſt negatiua. Cum igitur propoſitio affirmatiua ſit cauſa,& principiũ demonſtrationis affirmatiuæ, ſequitur eam eſſe digniorem. Nobilioris enim cauſæ, & principij eſt nobilior effectus.

Quinto ſic. Demonſtratio affirmatiua non dependet à negatiua,ſed econuerſo,ergo eſt dignior negatiua.Patet cõſequentia,quia dignius eſt non dependere, quàm dependere.Vnde & independentia arguit ſummam perfectionem in cauſa prima,vt tibi manifeſtabitur in 12.Metaphy. Antecedens autem ſic probatur , non poteſt fieri demonſtratio negatiua , ſine propoſitione affirmatiua , quoniam neceſſe eſt alterum præmiſſarum eſſe affirmatiuam , quæ non poteſt demonſtrari niſi per demonſtrationem affirm. Demonſtratio autem affirmatiua fit ſine aliqua propoſitione negatiua. vt patet in Barbara & Darij,ergo conſtat demonſtrationem affirmatiuam non dependere à negatiua,ſed bene econuerſo.

ſo. Ex his ergo rationibus patet demonſtr. affir. eſſe potiorem negatiua.

Quantum ad tertium, inueſtigandum eſt ſi demonſtratio oſtenſiua, eſt nobilior ducente, ac impoſſibile, vel ecóuerſo, Hic igitur duo agenda ſunt. Primo declarandum eſt quomodo differant, & quomodo fiant. Secundo determinabitur propoſitum.

Pro euidentia primi aduerte, quòd ſecundum Ariſt. in j. Poſter. Demonſtratio oſtenſiua, & ducens ad impoſſibile differunt in quatuor.

Primo differunt in hoc, ꝙ per oſtenſiuam concluditur cõcluſio manifeſtè vera, & neceſſaria, ſiue ſit demõſtratio oſtenſiua affirmatiua, ſiue negatiua. Per ducentem ad impoſſibile concluditur concluſio manifeſtè falſa, & impoſſibilis. Exẽplum de oſtenſiua affirmatiua. Omne ſenſitiuũ eſt animal, Omnis hõ eſt ſenſitiuus. Ergo oĩs hõ eſt aĩal. Exẽplũ de negatiua. Nullũ rõnale eſt aſinus, Oĩs hõ eſt rõnalis, Ergo nullus hõ eſt aſinus. Exemplũ de ducente ad impoſſibile, Pono ꝙ tu neges iſtam, Animal rudibile non eſt homo, & cõcedas ſuam contradictoriam, ſ. Omne animal rudibile eſt homo, tunc arguitur ſic. Omne animal rudibile eſt homo, Omnis aſinus eſt animal rudibile, Ergo omnis aſinus eſt homo, patet quòd hæc concluſio eſt falſa, & impoſſibilis. Conſtat, ergo quòd demonſtratio ducens ad impoſsibile, concludit cõcluſionem manifeſtè falſam, & impoſsibilem.

Secundo, differunt in hoc, qđ in oſtenſiua præmiſſæ ſunt notiores quo ad veritatem ipſa concluſione. Nam veritas cõcluſionis pendet ex veritate præmiſſarum, ſed propter quod vnumquodque, & illud magis. In ducente verò ad impoſsibile oportet concluſionem magis conſtare eſſe falſam, & impoſsibilem, quàm aliquam præmiſſarum, v.g. notius eſt hanc concluſionem eſſe falſam, & impoſsibilem, Omnis aſinus eſt homo, quam iſtam, Omne animal rudibile eſt homo.

Tertio, differunt in hoc, ꝙ in oſtenſiua eſt proceſſus ſecundum naturam, ſ. ex prioribus, & notioribus, quo ad veritatem. nam vt declarabitur tibi in j. Phyſ. Innata eſt nobis via procedendi à notioribus, &c. In ducente autẽ ad impoſ-

ſibile eſt proceſſus contra naturam, quia non ex magis notis quo ad veritatem, ſed quo ad falſitatem. Nam ex concluſione manifeſtè falſa, retorquemus argumentum ad declarandum falſitatem alicuius pmiſſæ, vt tibi declarabimus infra.

Quarto, differunt in hoc, ꝙ oſtenſiua completur vnica argumentatione facta in modo & in figura, ea autem quæ eſt ducens ad impoſſibile, non completur, niſi pluribus factis argumentationibus, quòd tibi manifeſtabitur declarando quomodo vtraque fiat.

Tu igitur aduerte, quòd oſtenſiua fit ſolum ex tribus terminis ordinatis in modo, & in figura, ex quibus formantur duæ premiſſæ concludentes affirmatiuam veram, & neceſſariam, ſiue negatiuam. Exemplum de affirmatiua, Oē rōnale eſt riſibile, Omnis homo eſt rōnalis, ergo oīs hō eſt riſibilis; Exemplū de negatiua: Nullū animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, Ergo nullus homo eſt lapis. Vtraque eſt oſtenſiua, quoniā vtraque cōpletur vnico diſcurſu. Ducens autem ad impoſſibile non completur, niſi quatruplici diſcurſu, per quē manifeſtatur, & inquiritur veritas alicuius prius negati.

Prima argumentatio eſt, ſyllogiſmus concludens manifeſtum impoſſibile, vt hic, pono quòd tu neges hanc, Aliquod animal non eſt homo, tunc ſumo eius contradictoriam, quæ eſt hæc, Omne animal eſt homo, tunc arguo ſic, Omne animal eſt homo, ſed aſinus eſt animal, ergo aſinus eſt homo.

Secunda argumentatio eſt hæc conſequentia: Hæc concluſio eſt falſa, ergo aliqua præmiſſarum eſt falſa. Patet conſequentia, quoniam ex duabus præmiſſis veris non poteſt concludi concluſio falſa, ſtante bono modo arguendi, quoniam ex veris non concluditur niſi verum.

Tertia argumentatio eſt hæc conſequentia. Sed in prima argumentatione minor non eſt falſa, ergo maior quæ fuit Omne animal eſt homo.

Quarta argumentatio eſt conſequentia, qua concluditur illud eſſe verum, quod prius negatum fuerat, v.g. Iſta maior eſt falſa, Omne animal eſt homo, ergo hæc eſt vera, aliquod animal non eſt homo, quæ eſt eius contradictoria, quæ prius fuerat negata. Patet conſequentia, quoniam lex contradi-

ctoria-

ſtoriarum eſt hæc, in omni materia ſi vna eſt falſa, altera eſt vera, & econuerſo.

Quantum ad ſecundum determinabimus propoſitum du plici concluſione.

Prima eſt. Demonſtratio oſtenſiua negatiua, dignior eſt demonſtratione ducente ad impoſſibile, probatur procedit ex veris, & magis notis præmiſſis, quàm ſit ipſa concluſio, aliter nó cauſaret in nobis ſcientiam de concluſione, hoc autem eſt falſum, quoniam ſic eſt finis demonſtrationis; ea autem quæ dicit ad impoſſibile, procedit ex falſitate, concluſionis magis nota, quàm ſit falſitas alicuius præmiſſæ, vt docuimus ſupra. Sed dignius eſt procedere ex maiori notitia præmiſſarum ſecundum veritatem, quàm ex maiori notitia concluſionis ſecundum falſitatem, ergo demonſtratio oſtenſiua negatiua eſt dignior ea, quæ ducit ad impoſſibile.

Secunda eſt. Demonſtratio oſtenſiua affirmatiua dignior eſt ea, quæ ducit ad impoſſibile, probatur. Demonſtratio affirmatiua oſtenſiua dignior eſt negatiua. vt probatum eſt ſupra quinque rationibus, vt negatiua eſt dignior ducente ad impoſſibile per concluſionem præcedentem, ergo multo magis affirmatiua oſtenſiua eſt dignior ducente ad impoſſibile. Nam ſi eſt dignior digniore, longè amplius eſt dignior indigniore, qualis eſt illa, quæ ducit ad impoſſibile.

Conſtat igitur tibi, ꝙ demõſtratio vniuerſalis eſt dignior particulari, & affirmatiua, quàm negatiua, & oſtẽſiua, quàm ducens ad impoſſibile. Hæc de præſenti cap. dicta ſint.

De comparatione ſcientiarum adinuicem. *Cap. XII.*

IN hoc cap. agendum eſt de fine demonſtrationis, quæ eſt ſcientia per ipſam acquiſita. Conſequens enim fuit, vt poſtquam actum eſt de cauſa, ageremus de eius effectu.

Tu igitur aduerte, ꝙ Ariſto. in j. Poſter. de ſcientia, quinque pertractat.

Primo, de certitudine comparando ſcientiam ad ſcientiam, quæ nam earum ſit certior.

Secundo, quæ ſcientia ſit vna, & quæ non.

Tertio, de quibus poteſt eſſe ſcientia, & de quibus nõ.

Quarto, de vnitate, & pluralitate principiorũ ſciẽtiarum.

Quinto differentia,& diſtinctione ſcientiæ ab alijs habitibus intellectus,quales ſunt opinio,& intellectus,& ars &c. De quibus pertractatur in ſexto æthicorum.

Quantum ad primum aduerte,quod ad mentem Ariſtotelis vna ſcientia poteſt eſſe certior altera vno triū modorum. Primo, quia vna de eadem concluſione dicit quid, & quia,altera aūt tantum quia, & hoc modo ſcientia ſubalternās eſt certior, ſubalternata. Puta de hac cōcluſione vulnus circulare tardius ſanatur, Geometra eſt certior quam Chirurgicus.Nam Chirurgicus ſcit,& experitur ſolum,quia ſic eſt,ſed Geometra ſcit,quia ſic eſt,& ſcit ꝓpter quid.ſ.quoniam circulus caret angulis, ideo in vulneri circulari partes tardius propinquant & claudūtur, cuius oppoſitum contingit in vulnere triangulari, vel quadrangulari,ſecūdo q̄ vna eſt de ſubiecto abſtracto, altera eſt de ſubiecto applicato materiæ ſenſibili, & hoc modo ſciētiæ puræ mathematicę quales ſunt Arithmetica, & Geometria, certiores ſunt ſciētijs medijs quales ſunt Perſpectiua, & Muſica,& Aſtrologia. Nā Arithmetica eſt de numero ſimpliciter,& abſtractè, Muſica aūt eſt de numero applicato voci,vel ſono per conſonātiam. Geometria eſt de magnitudine viſuali,& ſimpliciter, Perſpectiua aūt eſt de linea viſuali. Aſtrologia eſt de figura,& magnitudine celi,& de numero motuum cœleſtiū.tertio quia vna eſt de ſubiecto ſimpliciori, vel de paucioribus, alia aūt quia addit ſupra ſubiectum prioribus, & vt ſic eſt de pluribus, & hoc modo Arithmetica eſt certior, & prior,quàm Geometria. Nam vnitas,quæ eſt primū conſideratum ab Arithmetico, ſimplicior eſt, q̄ punctum. vnitas enim eſt ens indiuiſibile, punctum aūt ſuper vnitatem addit poſitionem, ſiue determinatum ſitum in continuo,vt tibi declarabitur in 4.Phyſic. Conſtat igitur tibi, ꝙ tribus modis vna ſcientia eſt certior, & prior altera.

Quantum ad ſecundum duo inueſtiganda ſunt.

Primo,vnde habet ſcientia vnitatem ſuam.

Secundo,vnde trahit diſtinctionem ab alia.

Quantum ab primum aduerte, ꝙ ad mentem Ariſt.in 1. Poſter.illa ſcientia eſt vna,quæ habet vnum ſubiectū, circa

quod

quod verſatur, vt phyſica eſt vna ſcientia, quia verſatur circa ens mobile, & Arithmetica eſt vna ſcientia, quia verſatur circa numerum, ex oppoſito Geometria, & Arithmetica non ſunt vna, ſed duę ſcientię, quoniam non verſantur circa vnum, ſed circa duo ſubiecta, quorum vnum eſt magnitudo, & alterum numerus.

Sed aduerte ad hoc, quòd aliquid ſit ſubiectum in aliqua ſcientia tria requiruntur. Primo, quòd ſit vniuocum, vel ſaltem analogum. Vnde ſi eſt æquiuocum, non poteſt eſſe ſubiectum in ſcientia. Nam oportet ſubiectum conſiderari in ſcientia ſecundum vnam rationem formalem, æquiuocum aũt non dicit vnam, ſed plures rões formales, vt declarabitur tibi in anteprædicamentis, & ideo non eſt ſubiectũ in aliqua ſcientia. Dixi vel ſaltē analogum, vt ſeruetur vnitas metaphyſicæ, cuius ſubiectum eſt ens, quod eſt analogum ſubſtantiæ, & accidenti, vt tibi declarabitur in 4. Metaph. ꝙ tñ dicit vnam rõnem formalem, licèt non æqualiter participatam a ſubſtantia, & accidente, ſed prius conuenit ſubſtantię, poſterius aũt accidenti, eſt enim ens, cui debetur eſſe. Secundo oportet, ꝙ habeat aliquas partes, vel eſſentiales, vel ſubiectiuas, eſſentiales quidem ſunt, ex quibus ipſum ſubiectum componitur, vt forma, & materia ſunt partes eſſentiales entis mobilis, vt tibi declarabitur in 1. Phyſ. Subiectiuæ autem ſunt, in quas diuiditur ſubiectum ſcientiæ, vt genus in ſpecies, ſicut diuiditur ens mobile, in ens mobile ad vbi, & in ens mobile ad formam. Sed hæc tibi declarabuntur in principio philoſophię naturalis, ſubiectũ igitur ſcientię debet habere partes eſſentiales, aut ſubiectiuas. Tertio oportet, ꝙ habeat paſſiones proprias demonſtrabiles de ſubiecto. Hic eſt enim terminus ſcientiæ, vt. ſ. per demonſtrationem notificentur paſſiones de ſubiecto, puta ꝙ triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis.

Item aduerte, ꝙ non quæcunq; vnitas ſubiecti dat vnitatem ſcientiæ, ſed vnitas formalis. Nam ſtat quòd eadem res cadit ſub conſideratione diſtinctarum ſcientiarum ſecũdum, quod conſideratur ſub diſtinctis rationibus formalibus. Puta homo conſideratur a Logico, vt eſt ſpecies, a phy

ſico,

ſico, vt eſt compoſitum ex materia, & forma, a medico, vt eſt corporis ſanabilis, & ægrotabilis. A metaphyſico, vt eſt naturalis intellectualis. Vnitas ergo ſciẽtiæ trahitur ex vnitate ſubiecti non materiali, ſed formali. Vnde ſicut obiectum ſe habet ad potentiam, ſic ſubiectum ad ſcientiã. Potentia autem trahit vnitatem ab vnitate formali, & non materiali ipſius obiecti, ſicut tibi declarabitur in ſecũdo de anima. eodem modo ſcientia dicitur vna ex vnitate formali, & non materiali ſui ſubiecti. Conſtat igitur tibi vnde ſumitur vnitas ſcientiæ.

Quantum ad ſecundum declarandum eſt, vnde ſumitur diſtinctio vnius ſcientiæ ab alia.

Tu igitur aduerte, ꝙ ad mentem Ariſt. in 1. Poſter. ſcientiæ accipiunt diſtinctionem ex principijs, ita.ſ. quòd ſi habent diuerſa principia, quibus probantur concluſiones ſuæ ſunt diſtinctæ ſcientiæ.

Pro cuius notitia aduerte, ꝙ ſi ſint diſtinctæ naturæ, vt elementum, & cœlum, homo & lapis, & tamen ſub eadẽ ratione formali cõſiderentur, quæ ratio dicitur principiũ ſciẽtiæ, ad eandem ſcientiam ſpectant. puta vox humana, & ſonus organi ad eandem ſcientiam muſicæ ſpectant: quoniam conſiderantur, vt proportionabiles in conſonantijs. Si autẽ ſit vna res, quæ poſſit ſm diuerſam rationem conſiderari, non ſpectat vt ſit vnam, ſed ad diſtinctas ſcientias. nam diuerſæ rationes formales, ſunt diſtincta principia, quibus diuerſificantur ſcientiæ, v.g. Quia terra, vt rotunda, per aliud principiũ conſideratur a phyſico, & per aliud ab aſtronomo, vt tibi declarabitur in 2. Phyſ. ideo ſpectat, vt ſic ad diſtinctas ſciẽtias, & diſtinctæ ſunt realiter phyſica, & aſtrologia: Hinc eſt, ꝙ eadem concluſio poteſt in diuerſis ſcientijs demonſtrari per diuerſa media, quæ ſunt diuerſa principia formalia. Puta hæc concluſio, terra eſt rotunda, demõſtratur a phyſico hoc per principium, quoniam eſt grauis, & partes ſe comprimunt in centro mundi. eadem demonſtratur ab aſtrologo per hoc principium quoniam per ipſam circulariter eclipſatur luna: eclipſis enim lunæ cauſatur ex interpoſitione terræ diametraliter inter Solem Lunam.

ſiam. Conſtat igitur quomodo cauſatur diuerſitas ſcientiæ ex vnitate ſubiecti, & vnitate principiorum. Diſtinctio autem cauſatur ex diuerſitate principiorum.

Sed aduerte, ꝙ vt inquit Ariſt. duo requirũtur ad hoc ꝙ diuerſa principia cauſent diſtinctionem vnius ſcientiæ ab alia: primo quòd talia principia non fluant ex eiſdem principijs prioribus in eodem genere ſcibili. Hac de cauſa ſcientia de triangulo non diſtinguitur a ſcientia de quadrato, quoniam licèt per aliud principium paſſiones probentur trianguli, & per aliud paſſiones quadrati, tamen huiuſmodi principia deriuatur ex eiſdem principijs figuræ, & ideo conſideratio de figura tam in genere, quã in ſpecie ſpectat ad ſcientiam geometriæ: ſecundo requiritur, quòd principia vnius rei, vt ſcibilis eſt, nõ deriuẽtur ex principijs alterius rei ſcibilis. Hac de cauſa ſciẽtia de yſochelle non diſtinguitur à ſcientia de triangulo, & ſcientia de homine, apud phyſicum non diſtinguitur à ſciẽtia de animali, & aduerte, quòd hic intendimus de vnitate; & diſtinctione generica in ſcientijs de vnitate autem, & diſtinctione tam generica, quã ſpecifica pertractabitur in lib. 6. primæ philoſophiæ.

Quãtum ad tertium, inueſtigandũ eſt; de quo ſit ſciẽtia, & de quo non: Nam vanum fuiſſet pertractare de vnitate, & diſtinctionem ſcientiæ, ſi de nullo poſſet haberi ſcientia. Hic igitur duo pertractanda ſunt. Primo de quo poſſit eſſe ſcientia. Secundo de quo non.

Quantum ad primum aduerte, quòd de omni eo poteſt haberi ſcientia, de quo poteſt eſſe demonſtratio, quoniam ipſa facit ſcire, vt docuimus ſupra. Demonſtratio autem eſt de vniuerſali, & ente per ſe, & neceſſario, vt cap. 3. declaratum tibi fuit; ergo de his, quæ ſunt entia per ſe vniuerſalia & neceſſaria, vt ſunt genera, & ſpecies rerum mathematicalium, & naturalium, poteſt haberi ſcientia.

Quantum ad ſecundũ aduerte, ꝙ Ariſt. in 1. Poſter. duo excipit, de quibus non poteſt haberi ſcientia. Primum eſt, ꝙ eſt a fortuna vel caſu, vt de inuentione theſauri, dum foditur ſepulchrũ; ſcia haberi non põt, ſecundũ ex ſingulare ſenſibile; ꝙ per ſenſum primo; & directè cognoſcitur nõ cadit

dit ſub ſcīa. Et quidē, quod de eo, qđ eſt fortuna, vel a caſu non poſſit haberi ſcīa, probatur ſic, oīs ſcīa eſt de eo, ꝙ eſt neceſſariū, & per ſe, & ſemper vel frequenter. De hoc.n.tantū habetur demōſtratio, quæ facit ſcire, vt diximus ſupra in c. 3. Sed qđ eſt a fortuna vel caſu, neq; eſt neceſſarium, ſed contingēs, neq; eſt per ſe, ſed per accidens, neq; eſt ſemper, neq; vt in pluribus, ſed raro, & in paucioribus, & hęc omnia declarabuntur tibi in libro ſecundo phyſicorum, in cap. de fortuna, ergo de ente fortuito, & caſali non poteſt haberi ſcientia, ex conſequenti, nec demonſtratio.

Quod autem de ſingulari ſenſibilis inquantum ſingulari ſenſibile eſt nō poſſit haberi ſcientia probatur ſic. Scientia non pōt haberi per ſenſum, ſed ſenſibilia ſingularia cognoſcuntur per ſenſum, ergo de eis non poteſt haberi ſcientia mat. probat, quia ſcientia non poteſt haberi, niſi per virtutem animæ apprehendentem vniuerſale, & potentem habere conceptum vniuerſalem. Sed ſenſus non poteſt apprehēdere vniuerſale, nec habere conceptum vniuerſalem, vt tibi declarabitur in 3. de anima, eo quòd eſt potentia alligata organo corporali, & ideo non apprehendit, niſi cum conditionibus ſingularibus, quæ ſunt hic, & nūc, a quibus abſtrahit vniuerſale. Quod enim ſemper, & vbique eſt hoc, vniuerſale, dicimus ergo ſcientia non poteſt haberi per ſenſū. Quod autem ſenſibilia ſingularia cognoſcantur per ſenſū, patet ex experientia. Neque enim viſus videt colorem, vt color eſt. Hoc enim ad intellectum ſpectat, cuius obiectum eſt natura vniuerſalis, ſenſus autem, videt hunc, vel illum colorem. idem intellige de quolibet alio ſenſu. Conſtat igitur tibi quare de ente fortuito, & de ſingulari ſenſibili non datur ſcientia.

Et aduerte, quòd Ariſt. ex ſecunda cōcluſione, ſ. de ſingulari ſenſibili nō pōt haberi ſciētia, trahit tria corollaria.

Primum eſt, ſentire non eſt ſcire, & hoc eſt contra antiquos, de quibus dicemus in tertio de anima, qui non diſtinguebāt inter ſenſum, & intellectum. Nam ſentire eſt cognitio particularis de re, ſcire autem eſt cognitio vniuerſalis, ꝙ Ariſt. duplici exemplo manifeſtauit. Primum eſt, ſi quis viſu

ſu cognoſcat hūc triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, propter hoc non ſciret omnem triangulum habere tres æquales duobus rectis, quia per ſenſum non poteſt apprehendere cauſam vniuerſalem huius paſſionis, ſed per intellectum, qui ex ſingularibus venatur vniuerſale, vt dicemus. Secundum eſt, ſi eſſemus in luna, & videremus ipſam eclipſari, cognoſceremus quidem ipſam nunc eclipſari, non tamen haberemus ſcientiā de eclipſi, quoniam propter hoc neſciremus cauſam vniuerſalē eclipſis, quæ eſt interpoſitio diametralis terræ inter ſolem, & lunam. Hanc enim cauſam vniuerſalem non ſolo ſenſu, ſed per intellectum comperimus.

Secundum corollarium eſt hoc, licèt ſenſus ſit cauſatiuus ſcientiæ, quia omnis noſtra cognitio originatur a ſenſu, & propoſitio vniuerſalis habetur ex multis ſingularib. appræhenſis per ſenſum, vt declarabitur tibi in j. Metaph. tamen notitia ſcientifica eſt nobilior, & honorabilior, ſcientifica enim eſt de vniuerſali, ſenſitiua de ſingulari. Vniuerſalis autem eſt honorabilior, quoniam dicit cauſam. Vnde tibi declarabitur in j. Metaph. ꝙ ſapiens eſt, qui ſcit vniuerſalia, & maximè vniuerſalia.

Tertio corollarium eſt hoc, licèt non ſit poſſibile per ſolū ſenſum ſcire aliquam concluſionē demonſtrabilē, tñ ſenſus plurimū nobis confert ad ſciendū. Prima pars conſtat ex primo corollario, quia per ſolū ſenſum nō poſſumus apprehendere cauſam vniuerſalem, quæ eſt mediū demonſtrandi [demonſtramus enim riſibile de homine per hanc cauſam formalem, quia. ſ. eſt animal rationale] quod homo eſt riſibilis, ſecunda aūt pars manifeſtata eſt in c. de ignorantia, vbi declaratum eſt, quod deficiente nobis aliquo ſenſu, neceſſe eſt deficere nobis ſcientiā obiecti illius ſenſus: ergo ex oppoſito ſi habemus talem ſenſum puta viſum, confert nobis ad acquirendam ſcientiam illius ſenſus.

Quantū ad quartum inueſtigandum eſt de vnitate, & pluralitate, & principiorū ſcientiarum. nam dictum eſt illam ſcientiam eſſe vnam, quæ eſt vnius ſubiecti, & habet eadem principia: illas aūt eſſe diſtinctas, quarum diuerſa ſunt prin-

cipia: neceſſe eſt ergo inueſtigare, ſi omnium ſcientiarum ſunt eadem vel diuerſa principia, vt poſſumus ſuſtinere vnitatem, & diſtinctionem in ſcientijs.

Pro reſolutione propoſiti, formantur quattuor concluſiones ad mentem Ariſtotelis. Prima eſt impoſſibile eſt omnium ſyllogiſmorum eſſe eadem principia. Secunda eſt impoſſibile eſt omnium ſyllogiſmorum falſorum eſſe eadem principia. Tertia eſt impoſſibile eſt omnium ſyllogiſmorũ verorum eſſe eadẽ in principia. Quarta eſt impoſſibile eſt omnium ſcientiarum eſſe eadem principia.

Prima ſic probatur, ſyllogiſmorum: quidam ſunt veri, & quidam falſi ex 1. Elench. ſed verorum principia ſunt vera, & falſorum falſa, quoniam vt declaratur in primo priorum, ſyllogiſmi veri non poſſunt fundari in falſo. Nam ex vero non ſequitur niſi verum, & falſi non poſſunt fundari in vero, quoniam ex vero non ſequitur falſum.

Sed aduerte, quòd ſyllogiſmus poteſt dici dupliciter falſus, primo ex forma. ſ. quando non fit in modo debito, & figura, vt ſi arguatur ex puris particularibus, aut puris negatiuis, & tunc non inconuenit ex præmiſſis veris concludere falſum, vt hic. Nullus lapis eſt animal, nullus homo eſt lapis, ergo nullus homo eſt animal, ſecundo ex materia ſcilicet quando fit in modo debito, & figura, & tamẽ præmiſſæ ſunt falſæ. aut altera eſt falſa, & tunc non eſt poſſibile, ꝙ ex præmiſſis falſis concludatur verũ, niſi raro; neque ex veris, niſi verum. aliter talis modus in quo fieret, eſſet inualidus & inutilis modus arguendi. Quando igitur dicit Ariſtoteles, quòd ſyllogiſmi falſi non poſſunt fundari in vero, intendit de falſis ex materia; quaſi dicat, ſtante debito m odo, & debita forma arguendi ex falſis non concluditur verum, neque ex veris falſum, ſed ex veris verũ. Quod ſi ex falſis aliquando cõcluditur verũ, hoc erit raro, vt hic. Omnis lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo omnis hõ eſt animal. Nã vt dicit Ariſt. ſi vera concluſio ſyllogizatur ex præmiſſis falſis, hoc fiet tãtũ in primo ſyllogiſmo, quoniã ſi præmiſſæ falſæ ſyllogizabantur, hoc fiet ex præmiſſis falſis, & ſic præter quã in primo ſyllogiſmo ex falſis ſemper concludetur

detur falſum.v.g. Syllogizet quis minorē præpoſiti argumēti.ſ.omnis hō eſt lapis,ſic arguet.Omne album,ſiue omne durū, eſt lapis, omnis hō eſt albus,ſiue omnis hō eſt durus, ergo omnis homo eſt lapis. conſtat præmiſſas eſſe falſas,& concluſionē eſſe falsā. Ex prædictis ergo cōſtat,quòd non omnium ſyllogiſmorum ſunt eadem principia.

Secunda concluſio, ſcilicet, quòd non omnium ſyllogiſmorum falſorum ſint eandem principia,probatur ſic. Quædam concluſiones nō ſolum ſunt falſæ, ſed etiam contrariæ, & incompoſſibiles,vt iſtę,iuſtitia eſt iniuſtitia,timor eſt audacia,homo eſt aſinus, æquale eſt maius eo cui eſt æqualæ Sunt autem incompoſſibiles,quoniam oppoſitum prædicatur de oppoſito, ergo principia, per quæ ſyllogizantur huiuſmodi concluſiones contrarię, & impoſſibiles non ſunt eadem,patet conſequentia,quoniā cōtrariorum,& impoſſibilium contrariæ ſunt cauſę, & principia. Videmus enim, ꝙ quoniam ſanitas,& ægritudo ſunt contrariæ,eorum cauſæ,& principia non ſunt eadem. ſanitatis enim principium, & cauſa eſt humorum contemperantia, ægritudinis autem intemperantia. Conſtat igitur, ꝙ non omnium ſyllogiſmorum falſorum ſunt eadem principia.

Tertia concluſio .ſ. non omnium verorum ſyllogiſmorum ſunt eadem principia, probatur multipliciter ad mentem Ariſt.

Primo ſic. Punctus eſt principium verorum ſyllogiſmorum pertinentium ad quantitatem continuam,quam conſiderat Geometra. Incipit enim eius conſideratio a puncto: ſicut grammatici a litteris. Vnitas autem, quæ eſt principiū numero quantitatiui,eſt principium verorum ſyllogiſmorum pertinentium ad quantitatem diſcretam, quam conſiderat Arithmeticus. Sed punctus non eſt idem cum vnitate,quæ eſt principium numeri quantitatiui, quoniam punctus ſupra indiuiſibilitatem addit poſitionem in continuo, vnitas autem abſtrahit a poſitione, & dicit ſolum circa eas indiuiſibile in genere quantitates, vt tibi declarabitur in decimo Metaphy. ergo non ſunt eadem principia omnium verorum ſyllogiſmorum.

Secundo

Secundo ſic. Principia communia, vt de quolibet eſt vera affirmatio vel negatio, & non contingit idem ſimul eſſe, & non eſſe, non ſunt ſufficientia ad omnem concluſionem demonſtrandam, quia non ingrediantur demonſtrationem formaliter, ſed virtualiter, vt declaratum eſt ſupra, ergo vltra principia communia, requiruntur principia propria. Sed diuerſarum ſcientiarum ſunt principia propria diuerſa. diximus enim ſupra, ꝙ vna ſcientia diſtinguitur ab alia propter diſtinctionem propriorum principiorum. ergo non omnium ſyllogiſmorum verorum ſunt eadem principia.

Tertio ſic. Cõcluſiones veræ diſtinguuntur in veras contingentes, vt coruus eſt niger, & in veras neceſſarias, vt triãgulus habet tres æquales duobus rectis. Sed contingentes ſyllogizantur per principia contingentia, & neceſſariæ per neceſſaria aliter non proportionarentur adinuicem ergo nõ omnium verorum ſyllogiſmorum ſunt eadem principia. Conſtat enim non eſſe idem contingens, & neceſſarium cũ ſint oppoſita.

Quarta concluſio. ſ. ꝙ non omnium ſcientiarum ſint eadem principia, probatur ab Ariſt. per rõnes proprias, & primo ſic. Quæritur ſi principia Geometriæ ſunt principia dialecticæ, & ſi principia dialecticæ ſunt principia medicinæ, vel non. Si nõ ergo non oĩum ſciarum ſunt eadẽ principia. Si ſic ergo concluſiones geometriæ, & medicinę & dialecticæ ſunt eadem, ꝙ conſtat eſſe falſum probatur conſequẽtia. Quæcunque ſunt eadem in tertio, ſunt eadem inter ſe. ſicut quæ ſunt æqualia vni tertio ſunt æqualia inter ſe. Sed ſecũdũ te, oẽs concluſiones geometriæ, & medicinæ, & dialecticæ, ſunt eadem in principijs, ergo ſunt eædem inter ſe.

Secundo ſic. Non quælibet concluſio ex quolibet principio indifferenter demonſtratur, ſed determinata ex determinato, puta hæc concluſio. Homo eſt riſibilis, ex hoc, quia eſt rationalis; ſed hæc Luna eclipſatur, ex hoc quia interponitur diametraliter terra inter Solem, & Lunam, ergo cõſtat ꝙ non omnium ſcientiarum ſunt eadem principia.

Et aduerte, ꝙ hic ſemper intendimus de principijs proprijs. Nam quo ad prima principia, omnes ſcientiæ conueniunt,

uiānt, quoniam fundantur in illis, ſed quia non ingrediuntur formaliter demonſtrationem, non ſufficiunt ad demonſtrandum omnes concluſiones.

Tertio ſic, diuerſorum generum ſcribilium diuerſæ ſunt ſcientiæ, vt quoniam quantum continuum differt genere à quanto diſcreto, ideo differt Geometria ab Arithmetica, ergo non omnium ſcientiarum ſunt eadem principia propria. Probatur conſequentia. Nam quia magnitudo differt à numero, ideo Geometra habet alia principia, quibus demonſtrat ſuas concluſiones, quàm habeat Arithmeticus.

Principia quidem Geometræ ſunt iſta, à puncto ad punctum lineam ducere contingit. Continuum eſt diuiſibile in infinitum. Omnis tota magnitudo eſt maior ſua parte, &c. Principia verò Arithmetici ſunt iſta, numerus eſt multitudo ordinata ex vnitatibus, partes numeri non copulātur ad vnum terminum communem. Numeri procedunt in infinitum in aſcenſu, ſed non in deſcenſu, &c. Conſtat igitur tibi, quòd non omnium ſcientiarum ſunt eadem principia propria.

Quantum ad quintum principale inueſtigandum eſt, quo modo differt ſcientia, quæ eſt effectus demonſtrationis ab alijs habitibus intellectus, quales ſunt opinio, & habitus primorum principiorū, qui dicitur antonomaſticè intellectus, & ars &c. & ſic quattuor agenda ſunt.

Primo declarandum eſt, quomodo, & in quo ſenſu ſcientia differt ab opinione, & ſcitum ab opinato.

Pro cuius notitia aduerte, quòd opinio poteſt ſumi tribus modis. Primo cōmuniter, & ſic eſt habitus cognoſcitiuus cū aſſenſu, & hoc modo ſe habet ad ſcientiā, & fidem, & opinionem proprie dictam, vt genus ad ſpecies ſuas. Nam ſcientia, & fides, & opinio propriè dicta conueniunt in hoc, quod eſt eſſe habitum cognoſcitiuum cum aſſenſu, licèt diſtinguantur proprij differentijs, vt tibi manifeſtabitur. Secundo, ſumitur proprie, & ſic eſt apprehenſio vnius partis contradictionis cum formidine alterius patris, ſcilicet timendo ne altera pars ſit vera. In quo ſenſu opinamur hoc anno futuram abundantiam, cum timore tamen oppoſiti.

Tertio, ſumitur ſtrictè, & vt ſic eſt apprehenſio veri contingentis inquantum contingens eſt, & per medium contingens, & generatur in nobis non per demonſtrationem, ſed per ſyllogiſmum topicum.

Hac diſtinctione præpoſita aduerte, ꝙ ad mentē Ariſ. in 1. Poſteriorū, ſciā differt ab opinione, & ſcibile ab opinabili nō primo, ſed ſecundo, & tertio mō. De primo quidē conſtat, qm̄ diximus, ꝙ ſe hēt, vt genus ad ſpeciē, genus aūt nō diſtinguitur cōtra ſpēm, quoniā continet eā, & p̄dicatur de illa eſſentialiter. Quod aūt in ſecundo & tertio ſenſu differat, ſicut oppoſitū ab oppoſito probatur ſic. Scientia eſt de vniuerſali & neceſſario, & acquiritur per mediū vniuerſale, & neceſſariū, opinio aūt eſt de particulari & contingenti, & acquiritur p̄ mediū particulare & contingens, ergo cōſtat, quòd ſcientia differt ab opinione. Conſequētia patet, quoniam conditiones earum ſunt oppoſitæ, ergo differunt. Antecedens autem declaratum eſt ex ſuperioribus.

Dictum eſt enim ſcientiam cauſari ex demonſtratione. Determinatum eſt autem demonſtrationem eſſe de concluſione vniuerſali, & neceſſaria, & ex p̄miſſis vniuerſalibus neceſſarijs. Opinio verò eſt cauſata per ſyllogiſmum probabilem, cuius concluſiones, & p̄miſſis ſunt contingentes, vt declarabitur tibi in tractatu de locis. Conſtat ergo differentia inter ſcientiam & opinionem, vt arguatur ſic. Sicut ſe habet demonſtratio ad ſyllogiſmum topicum, ſic ſciā ad opinionem, quia ſicut demonſtratio eſt cauſa ſcientię ſic ſyllogiſmus topicus eſt cauſa opinionis, ſed demonſtratio diſtinguitur à ſyllogiſmo topico, ergo & ſcientia ab opinione.

Secundo, declarandum eſt, quomodo & in quo ſenſu intendit Ariſtoteles ſcientiam differre ab intellectu.

Pro cuius notitia aduerte, quòd apud Ariſtotelem intellectus, ſumitur quattuor modis. Primo, pro potentia intellectiua, q̄ in tertio de anima diſtinguit in intellectum poſſibilem & agentem. Secundo, pro conceptu formato de rē intellectu. Tertio, pro fantaſia ſiue cogitatiua, quam in 3. de Anima, vocat intellectum paſſiuum. Quarto pro habitu primorum principiorum, de quo pertractat in ſexto ęthicorum.

rum. Licèt autem ſcientia, vt eſt habitus per demonſtrationem acquiſitus, differat realiter ab omnib. his quattuor modis, quibus dicitur intellectus, tamen intentio Ariſt. in 5. Poſter. eſt manifeſtare quomodo differt ab intellectu ſumpto quarto modo, manifeſtatur autem triplici ratione.

Primo ſic. Intellectus quarto modo ſumptus, cũ ſit habitus primorum principiorum, in quibus fundantur omnes ſcientiæ, vt patet in 4. Metaph. eſt principium ſcientię, ſed ſcientia non eſt principium ſcientiæ, quia nihil eſt principium ſui ipſius, aliter idē eſſet prius, & poſterius, ergo ſcientia non eſt intellectus quarto modo.

Secundo ſic. Intellectus quarto modo eſt circa indemonſtrabilia, quoniam cognitio primorum principiorum non acquiritur per demonſtrationem, ſed ſolo lum ne intellectus agentis. Vnde ſe habetur ianua in domo, in qua non erratur, quoniam omnibus patet. Sed ſcientia eſt circa demonſtrabilia, cum ſit habitus concluſionis demonſtratæ, ergo ſcientia non eſt intellectus.

Tertio ſic. Intellectus eſt de ꝑpoſitionibus immediatis, id eſt q̃ ꝑ nullũ mediũ notius ꝓbari poſſunt. Sed ſciẽtia eſt de ꝑpoſitionibus mediatis, eſt. n. de concluſionibus demonſtrabilibus ex veris & notioribus, vt docuimus ſupra, ergo ſciẽtia nõ eſt intellectus quarto modo sũptus. Cõſtat ergo tibi, quomodo differt ſcientia ab opinione, & ab intellectu.

Tertio, declarandum eſt, quomodo ſcientia, opinio, & intellectus conueniunt & diſconueniunt.

Tu igitur aduerte, quòd iſta tria cõueniunt in hoc, quòd ſunt circa verum, ſed differenter. Nam ſcientia & intellectus ſunt ſemper circa verum. Opinio autem eſt circa verũ non infallibiliter, ſed non repugnante. Licet enim contingat ipſam eſſe falſam, tamen non repugnat ipſam eſſe verã.

Vnde opinio, vt opinio abſtrahit a veritate, & à falſitate.

Item differunt, quia ſcientia & intellectus ſunt circa neceſſaria, opinio autẽ circa contingentia, quæ poſſunt aliter ſe habere. Deinde in ſciẽtia fit reſolutio vſque ad immediata neceſſaria, in opinione autem vſque ad immediata ſolũ probabilia, quæ videntur, aut omnibus, aut pluribus, non

tamen ſunt neceſſaria. poſſunt enim eſſe falſa, vt quòd omnis mater diligat filium ſuum. inuentæ ſunt enim matres occidens filios, vt Medea. Quod autem opinio ſit circa contingentia, declarat Ariſt. Primo, ex eo, quòd primo aſpectu apparet, & eſt in promptu. Nam habitus & obiectum proportionatur, ſed opinio, quæ eſt habitus, dicit quid incertũ & dubium, ergo eſt circa incerta & dubia: hæc autẽ ſunt cõtingẽtia poſſibilia aliter ſe habere, ergo opinio eſt circa huiuſmodi contingentia. Secundo, quia nullus reputat ſe opinari, ſed firmiter ſcire, quãdo de aliquo obiecto exiſtimat quòd non poteſt aliter eſſe, nec aliter ſe habere, ergo manifeſtum eſt opinionem propriè dictam eſſe circa contingentia, ſcientiam vero circa neceſſaria.

Quarto declarandũ eſt, ſi de eadẽ re, vel de eodẽ obiecto puta de æternitate mundi, poteſt haberi ſcientia, & opinio.

Tu igitur aduerte, quòd Ariſt. in 1. Poſter. per quatuor concluſiones reſoluit propoſitum.

Prima eſt. Scientia & opinio non poſſunt eſſe de eodem obiecto ſimpliciter. Probatur ſic. Sicut ſe habeant opinio vera, & opinio falſa, ſic ſcientia, & opinio ex conuenienti ſimilitudine. Sed de eodem obiecto ſimpliciter non poteſt ſimul haberi opinio vera, & opinio falſa, ergo neque ſcientia & opinio. Maior patet quoniam ſicut opinio vera & falſa opponuntur, ſic ſcientia & opinio, eſt enim ſcientia cognitio certa, opinio autem eſt cognitio dubia & incerta, vt docuimus ſupra. Minor autem ſic probatur. Sicut ſi ſignificatum propoſitionis veræ eſſet ſignificatum propoſitionis falſæ oppoſitio vera eſt oppoſitio falſa; ita ſi de eodẽ obiecto ſimpliciter, id eſt, vt ſtat ſub vna conſideratione, & vna rõne formali eſſet opinio vera, & falſa, opinio vera eſſet opinio falſa, quod eſt impoſſibile, quoniam implicat contradictionem, ergo de eodem obiecto ſimpliciter non poteſt haberi ſimul opinio vera, & opinio falſa, ex cõſequenti de eodem non poteſt haberi ſimul ſcientia, & opinio.

Præterea declarabitur tibi in ij. de Anima, quòd habitus & actus diuerſarum rationum, accipiunt diſtinctione à diſtinctis obiectis formalibus, cum igitur ſcientia & opinio,

ſcire & opinari ſint habitus & actus diuerſarum rationum, non ſtat diſtinctio inter eas, ſi de eodẽ obiecto ſimpliciter, id eſt ſecundum eandem rationem formalem poſſet haberi ſcientia & opinio. Propterea dicit Ariſtoteles in primo Poſter. quòd eiuſdem opinio, & ſcientia non omnino eſt.

Secunda eſt. Scientia, & opinio poſſunt eſſe de eodem obiecto quodammodo, id eſt materialiter, & nõ formaliter ſumpto. Sumitur aũt materialiter, quãdo cõſideratur vt res, puta diameter vt diameter, ſumitur vero formaliter, quando cõſideratur, vt ſtat ſub tali vel tali p̃dicato. & hęc diſtinctio coincidit cũ illa, qua dicitur, ꝙ obiectum ſciẽtiæ & opinionis poteſt ſumi incõplexe, & hoc eſt ſumere materialiter puta hõ, linea, triangulus, & poteſt ſumi cõplexè, & hoc eſt ſumere formaliter, puta Diameter, vt cõmẽſurabilis, hõ vt corruptibilis, mundus vt ꝑpetuus. Stante hac declaratione probatur ſic concluſio. De eodẽ obiecto materialiter sũpto habetur vera & falſa opinio, ergo de eodẽ põt haberi ſcientia & opinio. Patet conſequentia ex ſimilitudine, quã declarauimus in concluſione præcedenti. Antecedens autẽ probatur. Nam de diametro poteſt quis opinari, quòd eſt incommenſurabilis coſtæ, & hæc eſt vera opinio, q̃a ſic eſt vt opinatur, & de diametro poteſt alius opinari, ꝙ eſt commẽſurabilis coſtæ, & hæc eſt falſa opinio, quia aliter eſt, q̃ opinatur, ergo de eodem eſt vera & falſa opinio, q̃a de diametro, dummodo non conſideretur ſub eodem prædicato, ſed ſub diuerſis complexis, quorum vnũ eſt hoc, Diameter eſt commenſurabilis, alterum eſt hoc; Diameter eſt incommenſurabilis. Eodem modo dicendum eſt, quòd de eodem materialiter ſumpto ſecundum diuerſam rationem poteſt haberi ſcientia & opinio. Nam ſi quis exiſtimet hominem ita eſſe animal rationale, quòd non poteſt aliter eſſe, habet ſcientiam huius complexi, homo eſt animal rationale, ſi autẽ alius exiſtimet hominem ita eſſe animal rationale, ꝙ poteſt aliter eſſe, habet opinionẽ de eodẽ complexo. Conſtat aũt quòd exiſtimare nõ poſſet aliter eſſe, & exiſtimare poſſe aliter eſſe, ſunt diſtinctè, & oppoſitæ rationales formales. Patet igitur, quomodo de eodẽ obiecto ſumpto incom-

plexè poteſt eſſe ſcientia,& opinio p reſpectū,ad diuerſa p̄dicata. Et ſi ſumatur complexè,etiam reſpectu eiuſdē prædicati,ſed ſecundū diuersā rationē formalē. Et in vtroque ſenſu verum eſt dicere, quòd de eodem obiecto materialiter, & non formaliter ſumpto,poteſt eſſe ſcientia & opinio.

Tertia concluſio eſt. Impoſſibile eſt eundem hominem puta ſortem pro eodem tempore habere ſcientiam & opinionem de eodem obiecto formaliter ſumpto, id eſt ſecundum idem prædicatum,& ſecundùm eandem rationem probatur. Si ſortes ſcit triangulum habere tres æquales duobus rectis,tenet pro certo non poſſe aliter eſſe,& ſi pro eodem tempore opinatur idem, non tenet pro certo ſic eſſe; quia non ſtat opinio cum totali certitudine, cum ſit contra diffinitionem opinionis propriæ ſumptæ; ergo in eodem intellectu ſtant ſimul contradictoria de eadem concluſione, ſcilicet omnimoda certitudo, & non omnimoda certitudo. hoc autem eſt contra principium primum, quod eſt hoc, Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, ergo concluſio vera. Dixi pro eodem tempore, quoniam pro diuerſo tempore, id non inconuenit. Poſſibile eſt enim,quòd ſortes addiſcens opinetur triangulū habere, tres non ratione ductus ſed quia aſſentit Euclidi ſic dicenti. Quando autem geometra iam didicit, ita quod ſciat demonſtrare triāgulum habere tres æquales duobus rectis,tunc de eadem cōcluſionē habebit ſcientiam, de qua prius habebat ſolum opinionem.

Quarta concluſio eſt poſſibile eſt diſtinctos homines puta Sortem, & Platonem de eodem obiecto reſpectu eiuſdē prædicati,puta de hoc cōplexo,triangulus habet tres æquales duobus rectis pro eodem tempore habere ſcientiam, & opinionem. Probatur,Stat,quòd Sortes habeat de illa concluſione rationes neceſſarias, vt pote iam factus geometra, ſcit eam demonſtrare, Stat quòd pro eodem tempore Plato incipiat addiſcere geometriam,& exiſtimet eandem concluſionem eſſe veram,non quia ſciat eam demonſtrare, ſed quia audit eā eſſe famoſam apud geometriā: ergo de eadem concluſione pro eodem tempore ſortes habet ſcientiam, & Plato opinionem. Conſtat igitur tibi, quomodo de eodem

 obie-

obiectò habetur ſcientia,& opinio,& quomodo non.

Hæc igitur dicta ſint de diſtinctione ſcientiæ ab opinione, & intellectus. De diſtinctione autem habituum intellectualium completa, quomodo ſcilicet diſtinguantur in rationem,idest opinionem & ſcientiam, & intellectũ, & artem & prudentiam, & ſapientiam, Ariſt.pertranſit dicens,quòd hæc quidem,ſcilicet ſcientia, intellectus,opinio,& ſapientia ſunt phyſicæ conſiderationis. Spectant enim ad librum de Anima,vbi agitur de intellectu.Illa verò ſcilicet ars,& prudentia ſpectant ad æthicam. Vnde Ariſtot. in lib. 6. Ethi. pertractat de eis diffusè, & nos de his omnibus conſiderationem fecimus reſolutam in epithomatibus noſtris ſuper Ethicam in lib.6.vt videre poteris. Vbi peregimus de partibus prudentiæ, & quoniam ſolertia ſpectat ad prudentiã, ſicut & euſtochia, de qua Ariſt. vix verbũ fecit in 6.Ethi. ideo ne ignota tibi remaneat, diffinit eam in fine primi libri. poſteriorum, & declarat multiplici exemplo. Diffinit autem ſic, Solertia eſt ſubtilitas quædam in non proſpecto tpe medij. Et intendit,quòd ſolertia eſt virtus inuentiua medij ad concluſione in tempore in perceptibili, ideſt ſtatim. Vnde in ſexto æthicorum diffiniuimus eã, quòd eſt idoneitas cito inueniendi medium, & ſecundum Ariſt.ille eſt maxime ſoles, quando cito cognoſcit cauſas medias, & ſcit expedite reducere in vltimas. Quod declarat Ariſt.triplici exemplo.

Primum eſt hoc. Si quis videt lunam ſplendere ſemper verſus ſolem,ſtatim intelligit,quòd hoc eſt, quia recipit lumen a ſole, hinc dicitur ſolers ſolertia ſpeculatiua.

Secundum eſt hoc. Si quis videt pauperem,& diuitem litigantes ſimul, & ſtatim intelligit, quòd hoc eſt,quia diues pauperi pecuniam accommodauit, dicitur ſolers practicæ.

Tertium eſt.Si quis videt duos ante inimicos, ꝙ nunc factos amicos,& ſtatim intelligit, quòd hoc eſt quia talis, vel talis pacificauit eos, vel quia concorditer conuenerunt, vt perſequantur, & confundant alium, dicitur ſolers practicæ. Conſtat igitur tibi,quid ſolertia ſit,& ſolers

Sed aduerte, quod ſicut duplex iuſtitia, & temperantia,

ſcilicet naturalis, & acquiſita. naturalis quidem eſt, quia quis à natiuitate inclinatur ad opera iuſta, & tempore viuendum, acquiſita autem eſt, qua quis ex frequentatis actibus, & longo exercitio efficitur iuſtus, & temperatus. ſic duplex eſt ſolertia, ſcilicet naturalis, & acquiſita, naturalis quidem eſt ingenij ſubtilitas innata ſequens animam intellectiuam, dum corpori infunditur, qua idoneus eſt homo ad ſubito inueniendum medium pro aliqua concluſione deducēda tam practica, quàm ſpeculatiua, & hic dicitur naturaliter promptus ad ſpeculandum, vel prudenter negociandum, cui opponitur tardus, & ebes ingenio ex ſui genitura. Acquiſita autem eſt promptitudo, ingenij cauſata longo exercitio practicò, vel ſpeculatiuo ad inueniendum cito media opportuna, prout occurrit. Hanc ſolertiam habent veterani milites & experti medici, & exercitati gubernatores reipublicæ. Hæc de præſenti capite dicta ſint.

De medio demonſtrationis potiſſimæ. Cap. XIII.

IN hoc cap. inueſtigandum eſt de medio demonſtrationis potiſſimæ, & hic complebimus conſiderationem noſtrā pro nouitijs de ſyllogiſmo demonſtratiuo relinquentes difficiliora lecturæ libri poſteriorum pro adultis.

Tu igitur aduerte, quòd in doctrina Ariſt. vnum clarum eſt, ſcilicet diffinitionē eſſe medium. Nam quia demonſtratur paſſio de ſubiecto, vt riſibile de homine, & demonſtratio potiſſima eſt per cauſam, illud erit medium, ꝙ eſt cauſa concludendi paſſionem ineſſe ſubiectò. Hoc aūt eſt diffinitio. Nam quia homo eſt animal rationale, ideo eſt riſibilis. Verum autem hoc medium ſit diffinitio ſubiecti tantū, vel paſſionis tantum, vel aggregatum ex vtraque quodam ordine, non videtur clarum apud Ariſ. & ideo hinc proceſſerunt variæ expoſitorum ſententiæ, inter quos eſt Lynconienſis, & Ægidius, & B. Tho. quorum ſententias hic recitabimus, ſed determinabimus ſecundum mentem B. Thom.

Lynconienſis tenuit medium in demonſtratione potiſſima eſſe diffinitionē ſubiecti, & non paſſionis, ꝙ videtur eſſe de mente Ariſt. in prologo primi de Anima, vbi inquit, ꝙ ipſū ꝙ quid eſt, principium eſt omnis demonſtrationis, &

quòd

quòd diffinitiones, per quas non apparet cauſa accidentiũ, ſcilicet propriorum ſubiecti ſunt dialecticæ, & vanę. & in 4.Phyſic.dicit Ariſt. ꝙ tunc pulcherrimè vnumquodq; diffinitum eſt, cum ex illa diffinitione apparet cauſa accidentium in ſubiecto. intendit ergo Ariſto. quòd diffinitio ſubiecti dicat cauſam propter quam tale accidens proprium conuenit tali ſubiecto, puta riſibile homini, habere tres triãgulo. Sed illud propter quod ineſt proprium ſubiecto, eſt medium in demonſtratione, ergo diffinitio ſubiecti eſt huiuſmodi mediũ. Et cõfirmatur, quia dicit Ariſt.in 2.Poſter. ꝙ mediũ in demonſtratione dicit quid, & ꝑp quid, & hoc competit diffinitioni ſubiecti. Nã eadẽ diffinitio dicit quid reſpectu ſubiecti. ſi.n. interrogatur quid eſt homo, rñdetur ꝙ eſt animal rationale. ſi aũt quæritur propter quid homo eſt riſibilis, rñdetur quia, eſt rationalis, & vt ſic dicit propter quid reſpectu paſſionis. Hæc fuit ſententia lynconienſis, quę vt vera defendetur infra, pro quanto tenet diffinitionem ſubiecti eſſe medium in demonſtratione potiſſima. Pro quanto autem excludit diffinitionem paſſionis non ſuſtinebitur, quoniam id repugnat doctrinæ Ariſto. vt tibi declarabitur præcipuè in doctrinis mathematicis.

Egidius autem in ſecundo poſteriorũ tenet abſolute cõtra lynconienſem, ponens hanc concluſionem. Diffinitio paſſionis, & non ſubiecti eſt medium demonſtratione potiſſima, quã probat. Scientiæ mathematicæ ſunt in primo gradu certitudinis ſecundum. Comment.in 2.Metaph. ſed illæ non demonſtrant concluſiones ſuas per diffinitionem ſubiecti ſed paſſionis, ergo non diffinitio ſubiecti, ſed paſſionis eſt medium in demonſtratione potiſſima. Mihi probatur. Nam geometra probans triangulum habere tres æquales duobus rectis, non aſſumit diffinitionem ſubiecti, ſed prædicati, ſic demonſtrans. Omnis figura habens angulum extrinſecum æqualẽ duobus intrinſecis ſibi oppoſitis, habet tres ęquales duobus rectis, ſed triangulus eſt talis figura, ergo &c. ergo cõſtat, quòd apud mathematicum diffinitio paſſionis eſt medium in demonſtratione potiſſima.

Sed aduerte, ꝙ Ariſt. in ij. Poſter. non ſolũ in mathemati-

tis, ſed & in phyſicis manifeſtat paſſionem demonſtrari de ſubiecto per diffinitioné paſſionis,& nó ſubiecti. Dicit enim quòd ſi quæratur propter quid Luna eclipſatur, reſpódetur quòd propter interpoſitionem terræ inter Solem, & Lunã. hæc autem eſt diffinitio eclipſis, quæ eſt paſſio in Luna.

Item ſi quæratur propter quid inter vocem acutã,& grauem inuenitur conſonantia.

Reſpondetur, quia inter eas datur proportio numeralis, hæc autem eſt diffinitio conſonantiæ. Cum igitur Ariſt. tam in mathematicis, quàm in phyſicis, ſiue in ſcientijs medijs, quales ſunt aſtrologia, & muſica, exempla ferat de diffinitione paſſionis,& non ſubiecti ſignum euidens eſt, quòd eius mens fuit diffinitionem paſſionis,& non ſubiecti eſſe mediũ in demonſtratione potiſſima, Bea. Thom. in 2. poſter. lect. prima, tenet, quòd non ſola diffinitio paſſionis, nec ſola diffinitio ſubiecti, ſed vtraque eſt medium ſufficiens in demonſtratione potiſſima. Hanc igitur opinionem vt veriorem declarabimus,& ſuſtinebimus.

Pro eius declaratione aduerte, ꝙ hæc opinio poteſt habere duplicem ſenſum. Primus, quòd vtraque diffinitio nó vt diſtincta, ſed vt quid aggregatum ex vtraq; ſit medium. v.g. Medium ad demonſtrandum riſibile de homine, ſit hoc totum, Animal rationale aptum natum ridere, cuius quidem pars prima eſt diffinitio hominis, pars autem ſecunda eſt diffinitio riſibilis. Sunt igitur aliqui dicentes hoc totum eſſe verè medium.& hanc eſſe mẽtem Ari.& B. Tho. Quod probant ſic, illud eſt verè mediũ in demonſtratione potiſſimè quod eſt maximè immediatum, & maximè ꝓprium: ſed tale eſt aggregatum ex diffinitione ſubiecti, & paſſionis ergo &c. Ma patet. Nã declaratũ eſt ſupra, quòd demõſtratio eſt ex proprijs,& immediatis. Mihi añt ſic probatur, tale aggregatũ eſt maximè immediatũ ſubiecto ratione diffinitionis ſubiecti, & eſt maximè proprium ratione diffinitionis paſſionis. Quod ſi eſſet ſola diffinitio ſubiecti, non eſſet maximè propria paſſioni,& ſi eſſet ſola diffinitio paſſionis, non eſſet maximè immediata ſubiecto. Vt ergo ſeruetur maxima immediatio reſpectu ſubiecti, & maxima ꝓprietas reſpectu

paſ-

paſſionis,oportet aggregatū ex vtraq; diffinitiōe eē mediū.

Præterea, mediū in demonſtratione potiſſima dicit,quid & propter quid,ſecundùm Ariſt.in 2.Poſter.Sed aggregatū ex vtraque diffinitione dicit quid de ſubiecto per diffinitionem ſubiecti,& propter quid de paſsione propter diffinitionem paſsionis, ergo tale aggregatum rationabiliter eſt medium in demonſtratione potisſima. Sed iſti ſic tenentes deueniant a mente Ariſto. Nam docuimus ſuprà, quòd ſecundum eum aliqua diffinitio eſt principium demonſtrationis, puta ea quæ datur per formam aut finē,& aliqua eſt concluſio, Putà ea,quæ datur per materiam,hæc enim demonſtratur per formalem,ſicut demonſtrauit Ariſto. demonſtrationem eſſe ex veris primis,& immediatis,&c. quia eſt ſyllogiſmum faciens ſcire. Aliqua autem eſt totà demonſtratio poſitione differens,vt ea,quæ aggregatur ex diffinitione ſubiecti,& paſsionis,ſicut iſta. Animal rationale aptum natum ridere, aut aggregatà ex pluribus diffinitionibus ſubiecti, vt iſta. Ira eſt accenſio ſanguinis circa cor ex appetitu vindictæ. Modo arguitur ſic.Quod eſt tota demonſtratio,non eſt medium,neque principium demonſtrationis; ſed ſecundum Ariſt. diffinitio compoſità ex diffinitione ſubiecti, & paſsionis eſt tota demonſtratione poſitione differens: ergo non eſt medium, nec principium demonſtrationis.

Præterea,ad mentem Ariſt. in 2.Poſteriorum medium in demonſtratione potisſima debet eſſe diffinitio ſubiecti, & paſsionis,non eſt diffinitio,ſed vt alicuius vnius diffiniti.Sed diffinitio aggregata ex diffinitione ſubiecti, & paſsionis non eſt diffinitio vnius diffiniti, ſed plurium, vt patet ergo &c. ex quo ſequitur,quòd licèt ſit inconueniens demonſtrare aliquid per diffinitionem aggregatam ex diffinitionibus plurium diffiniorum, nō tamen eſt inconueniens quando talis diffinitio eſt aggregatà, ex pluribus diffinitionibus eiuſdem diffiniti,v.g. Hæc concluſio, homo eſt diſciplinabilis,& docibilis, poteſt conuenienter ſic demonſtrari,omne animal rationale compoſitum ex humano corpore, & anima intellectiua,eſt diſciplinabile,& docibile,homo eſt tale animal,ergo &c. Error igitur ſic ſentientum hinc proceſſit, quòd crede-

dixerunt ita conuenienter poſſe demonſtrari aliquã paſſionẽ de ſubiecto per diffinitionem aggregatam ex diffinitione ſubiecti & paſſionis, ſicut conuenienter demonſtrari poteſt per diffinitionem aggregatam ex pluribus diffinitionibus ſubiecti vel paſſionis.

Relicta igitur hęc opinione aduerte, quòd ſecundus ſenſus prædictæ poſitionis talis eſt, medium demonſtrationis potiſſimæ eſt vtraque diffinitio, ſ. ſubiecti, & paſſionis, non vt aggregata, ſed vtraque, vt diſtincta, & quodam ordine.

Pro cuius euidentia aduerte, quòd oportet primò demonſtrare paſionem de ſubiecto per diffinitionẽ paſionis, v.g. Hæc concluſio, homo eſt riſibilis, primo ſic demonſtranda eſt, omne aptum ridere eſt riſibile, homo eſt aptus natus ridere, ergo homo eſt riſibilis. Sed hæc diffinitio paſionis non ſufficit, quoniam vtraque præmiſſa in demonſtratione potisſima debet eſſe, vel reduci ad immediata.

Conſtat autem, quòd in demonſtratione præpoſita licèt maior ſit immediata, quoniam inter diffinitionem paſionis, & paſionem, nullum datur medium, ſicut nec inter diffinitionẽ, & diffinitũ; tamen minor non eſt immediata, quoniã inter ſubiectum, & diffinitionem paſionis cadit diffinitio ſubiecti. Vnde minor probanda eſt per diffinitionem ſubiecti, hoc modo, Omne animal rationale eſt aptum natum ridere, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt aptus natus ridere, & ſic patet quo ordine tam diffinitio paſionis, quàm diffinitio ſubiecti ſint medium in demonſtratione potisſima, & quòd hoc modo vtraque præmiſſa ſit immediata. Et hæc fuit mens B. Thó. vt patet in ſecundo poſteriorum lect. prima, & eſt ad mentem Ariſtó. cuius ſignum ſumitur ex hoc, quòd in primo poſteriorum tractans de præcognitionibus, dixit, quòd oportet præcognoſcere quid eſt non ſolum de paſione, ſed etiam de ſubiecto, quòd non oporteret niſi paſſio concluderetur de ſubiecto per diffinitionem, deinde diffinitio paſionis concluderetur de ſubiecto per diffinitionẽ ſubiecti. Quod manifeſtatur ſic, ſi volo demonſtrare hanc, triangulus habet tres æquales duobus rectis, accipiam primo primum pro medio, quòd eſt figura habens angulum

ex-

extrinſecum æqualem duobus intrinſecis ſibi oppoſitis, & hoc eſt veluti diffinitio pasſionis, quòd rurſum demonſtrandum eſt per diffinitionem ſubiecti, ideſt trianguli, arguendo ſic. Omnis figura rectilinea tribus lineis contenta habet angulum extrinſecum æqualem duobus intrinſecis ſibi oppoſitas, ſed triangulus eſt figura rectilinea, &c. ergo &c. Hæc ſententia videtur verior, & magis ſufficiens, vtpote media concordans cum Lynconienſe, quo ad diffinitionem ſubiecti, & cum Egidio, quo ad diffinitionem pasſionis. Diſcordat autem à Lynconienſe in hac excluſiua. Tantum diffinitio ſubiecti eſt medium demonſtratione potisſima, & ab Ægidio diſcordat in hac excluſiua, ſolùm diffinitio pasſionis eſt medium, &c.

Hæc de præſenti cap. dicta ſint, & hic terminatur trac. de ſyllogiſmo demonſtratiuo, quem ordinauimus, vt introductorium pro nouitijs ad eam, quæ eſt apud Ariſt. doctrinam in libris Poſter. Erat mihi propoſitum poſt tractatum de ſyllogiſmo demonſtratiuo, formare tractatum de ſyllogiſmo dialectico correſpondentem libris topicorum, Deinde tractatũ de ſyllogiſmo ſophiſtico correſpondentem lib. Elenc. Verum, quia Petrus Hiſpanus duos tractatus clarè, & ſubtiliter diſpoſuit, quorum primum tractatum de locis nuncupauit, ſecundum autem tractatum de fallacijs, quem etiam habemus editum à diuo Thoma, ideo propoſitum mutaui, remittens nouitios ad prædictos auctores. Laus Deo omnipotenti in ſempiterna ſæcula.

Compendij totius Logicæ Magiſtri Chryſoſtomi Iauelli. Finis.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Ab Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Omnes ſunt Quaterniones.

VENETIIS, MDC.
Apud Lucium Spinedam.

288

P.